

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

Literatūra iki XIX a.

*

Redakcinė komisija

*

Dailininkas

ARVYDAS KAŽDAILIS

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

Migelis de Servantesas Saavedra

IŠMONINGASIS BAJORAS DON KICHOTAS LAMANČIETIS

II TOMAS

Iš ispanų kalbos vertė VALDAS PETRAUSKAS

VILNIUS
1995

UDK 860—31
Se-126

Miguel de Cervantes Saavedra
EL INGENIOSO HIDALGO DON QUIJOTE
DE LA MACHA, t. II
Madrid, Urbano Manini, Editor, 1868

PASKYRIMAS

GRAFUI LEMIEČIUI[1]

Siųsdamas šiomis dienomis Jūsų šviesybei savo komedijas, anksčiau išėjusias iš spaudos nekaip į sceną[2], *kiek pamenu, esu rašęs, jog Don Kichotas segasi pentinus, idant atjojęs išbučiuotų rankas Jūsų šviesybei, ir štai dabar jau galiu pasakyti, kad prisisegė juos ir leidosi kelionėn, ir jeigu prijos, tikiuosi, jog būsiu padaręs Jūsų šviesybei šiokią tokią paslaugą, nes iš visų pusių esu skubinamas jį išsiųsti, idant nuslūgtų kartėlis ir koktumas, sukeltas kito Don Kichoto, kuris, dangstydamasis antros dalies vardu, klajoja po pasaulį*[3]. *Ir, pasirodo, labiausiai laukia manojo Don Kichoto didysis Kinijos imperatorius*[4], *prieš mėnesį per savo žygūną įdavęs man kiniškai rašytą laišką, kuriuo prašo, tiesą pasakius, meldžia jį atsiųsdinti — mat geidžiąs įsteigti ispanų kalbos mokymo kolegiją ir pageidaująs, kad jos mokomasi būtų pagal Don Kichoto istoriją. Drauge siūlo jis man būti tosios kolegijos rektoriumi.*

Paklausiau aš įteikėją, ar neperdavęs man jo didenybė kokios piniginės paramos. Šis atsakė, jog to nė mintyse neturėjęs. „Tokiu atveju, brolau,— pareiškiau aš,— keliaukite atgal į savo Kiniją dešimties arba dvidešimties mylių per dieną greičiu, žodžiu, tokiu, kokiu pageidaujate, o man sveikata draudžia tokion ilgon leistis kelionėn, juo labiau kad esu ne tik ligonis, bet ir bepinigis, ir kas man imperatoriai bei monarchai, jei Neapolyje turiu

didįjį grafą Lemietį, kuris, nedumdamas man akių visokiausiomis kolegijomis ir rektorių vietomis, mane šelpia, globoja ir teikia daugiau malonių, nei išgaliu geisti".

Šitaip atsisveikinau aš su žygūnu, kaip dabar kad atsisveikinu ir su Jūsų šviesybe, duodamas žodį padovanoti Persileso ir Sichismundos klajones,— knygą, kurią Deo volente* *užbaigsiu per keturis mėnesius, ir, reikia manyti, bus tai knyga pati prasčiausia arba, priešingai, pati geriausia iš visų mūsų kalba rašytųjų (turiu galvoje pramogines knygas); beje, gailiuosi pasakęs: pati prasčiausia, nes, mano draugų nuomone, šioji knyga pasieksianti visokeriopos tobulybės viršūnę.*

Grįžkite[5]*, Jūsų šviesybe, kuo geriausios sveikatos, o tuo metu Persilesas jau bus pasirengęs išbučiuoti Jums rankas, lygiai kaip aš, Jūsų šviesybės tarnas, bučiuoju Jums kojas. Rašyta Madride, vienas tūkstantis šeši šimtai penkioliktųjų metų spalio paskutiniąją dieną.*

Jūsų šviesybės tarnas
MIGELIS DE SERVANTESAS SAAVEDRA

---

* Su Dievo padėjimu (*lot.*).

PRATARMĖ SKAITYTOJUI

Viešpatie aukščiausias, su kokiu knietuliu lauki tu, aukštakilmi, o gal ir tu, žemakilmi skaitytojau, šios pratarmės, tikėdamasis, jog nešykštėsiu joje keršto, plūdimų ir burnojimų antrojo Don Kichoto autoriui, kuris, kaip teko girdėti, pradėtas buvęs Tordesiljuje, o gimė Taragonoje[6]! Tačiau, dievaž, nesuteiksiu tau šio malonumo, nes nuoskaudos kad ir sukursto pyktį net nuolankiausiose širdyse, manajai ši taisyklė negalioja.

Norėtumei, idant apšaukčiau jį asilu, pusgalviu ir stačioku, bet aš to neturiu nė mintyje: jisai pats save nubaudė, kaip pasiklojo, taip ir išmiegos, o man jis nė motais.

Skaudžiausia, kad išvadino jis mane seniu ir berankiu, lyg mano valios darbas sulaikyti laiką, idant jisai tam tyčia man sustotų, ir lyg būčiau netekęs rankos kur nors smuklėje, o ne viename didžiausių įvykių[7], kokių būta praeity ir dabarty ir kokių vargu ar bus regėta ateity.

Jei žaizdos ir nepuošia manęs žiūrint akimis tų, kurie jas mato, tai bent jau teikia man garbės, kai jas pagerbia tie, kurie žino, kur jos gautos, nes kariui labiau pritinka žūti kovos lauke nei kojomis gelbėti gyvybę.

Ir tuo esu taip tvirtai įsitikinęs, kad jeigu dabar man būtų siūloma padaryti tai, kas neįmanoma, ir sugrąžinti praeitį, kur kas mieliau pasirinkčiau anas šauniąsias kautynes, užuot buvęs be žaizdų, bet užtat ir jose nedalyvavęs. Randai kario veide ir krūtinėje — tai žvaigždės, visiems kitiems rodančios kelią į šlovės ir geidžiamų pelnytų pagyrimų zenitą.

Ir dar noriu pareikšti, jog rašytojui svarbu ne žilas plaukas, bet protas, paprastai sulig amžiumi tobulėjantis.

Taipgi buvo man skaudu, jog autorius vadina mane pavyduoliu

ir lyg nemokšai aiškina, kas tai yra pavydas, tačiau aš, ranką pridėjęs prie širdies, galiu pasakyti, kad iš dviejų pavydo atmainų man žinomas tik šventasis pavydas, taurus ir siekiantis gėrio. O kadangi yra šitaip, bet ne kitaip, aš negaliu persekioti jokio dvasininko, juo labiau tokio, kuris priklauso šventajam tribunolui[8]; ir jeigu autorius galvoje turi žmogų, kurį tariamai turiu galvoje, tai jis labai klysta, nes aš dievinu šio žmogaus talentą ir žaviuosi tiek jo kūriniais, tiek nenukrypstamai doringu gyvenimu[9].

Beje, aš nuoširdžiai dėkingas ponui autoriui už pareikštą nuomonę apie mano noveles, nors jos, jo žodžiais tariant, daugiau satyrinės nekaip pamokomos, bet, šiaip ar taip, neblogos, o jeigu jos neblogos — vadinasi, jos nėra blogos.

Ko gero, skaitytojau, pasakysi, jog aš labai atlaidus ir stengiuosi nieku būdu neperžengti savo kuklumo ribų, betgi žinau, jog nevalia pridėti vargų ir šiaip jau vargo pjaunamam žmogui, o šio pono gyvenimas, be abejo, varganas, jeigu jis nedrįsta atvirai rodytis dienos aky ir slepia savo vardą, prasimano tariamą gimtinę, lyg būtų kaltinamas jo didenybės įžeidimu.

Jeigu tu, skaitytojau, kartais esi su juo pažįstamas, mano vardu jam pasakyki, jog nesijaučiu įžeistas: gerai žinau, kas tai yra velnio pagunda ir kad didžiausia pagunda — įteigti žmogui mintį, jog jisai galįs parašyti ir išleisti knygą, kuria pelnysiąs tiek pat šlovės, kiek turtų, ir tiek pat turtų, kiek šlovės. Ir norėčiau, kad mano žodžiams patvirtinti kaip galima smagiau ir šmaikščiau papasakotumei jam šią istoriją:

Gyveno kartą Sevilijoje vienas beprotis, kuriam sumaišė protą pati šmaikščiausia paikybė ir pati paikiausia mintis, kokia apskritai gali sumaišyti žmogui protą; atsitiko taip, kad jis, nusismailinęs nendrę ir pasidaręs iš jos vamzdelį, gatvėje arba kur kitur pasigauna, būdavo, šunį, koja primina jam vieną užpakalinę leteną, o kitą pakelia, paskiau kaip galima kruopščiau įterpia nendrės galą į tam tikrą vietą ir dumia tol, kol šuo išsipučia it kamuolys; tą darbą atlikęs, dusyk plekšteləja šuniui per pilvą ir, laisvėn paleidęs, sako žiopliams, kurių visados prisirenka devynios galybės: „Tai ką gi dabar jūsų malonybės sakysite: ar labai jau lengva pripūsti šunį?“

Tai ką gi dabar jūsų malonybė sakysite: ar labai jau lengva parašyti knygą?

Ir jeigu ši istorija, mielasai skaitytojau, bus jam ne po nosiai kvapas, papasakoki jam kitą, irgi apie beprotį ir šunį:

Gyveno kartą Kordoboje kitas beprotis, turėjęs įprotį nešiotis ant galvos marmuro plokštės nuolaužą arba šiaip jau kokį sunkesnį akmenį; būdavo, užtinka kokį užsižiopsojusį šunį, prisėlina artyn ir staigiai nuverčia ant jo savo naštą, o pritrenktas šuo skalydamas ir inkšdamas leidžiasi į kojas ir sustoja už kokių trijų gatvių.

Ir nutiko jam kartą užmesti akmenį ant kepurininko šuns, kurį šeimininkas labai mylėjo. Akmuo kliudė galvą, užgautas šuo sustugo. Tatai pamatęs ir išgirdęs, šeimininkas stvėrė uolektį, puolė beprotį ir suskaitė jam visus šonkaulius, o sulig kiekvienu kirčiu vis sakė: „Ak tu, šunie! Tu šitaip mano skaliką? Argi nematai, galvažudy, jog mano šuo — skalikas?“ Ir, tolydžio kartodamas žodį *skalikas*, taip ištaisė bepročiui kailį, kad šis liko žalias mėlynas.

Gerai pamokytas, beprotis dingo ir ilgiau kaip mėnesį nesirodė žmonėse, bet pagaliau iš naujo išlindo su savo išmone ir dar sunkesniu luitu ant galvos. Būdavo, prisėlina prie šuns, įdėmiai apžiūri iš visų pusių ir, nei ryždamasis, nei drįsdamas mesti akmenį, sako: „Saugokis, čia skalikas!“

Ir šitaip apie kiekvieną šunį, kad ir koks pasitaikydavo, bandšunis ar paprasčiausias sargis, sakydavo, jog tai skalikas, ir nebemesdavo akmens.

Panašiai gali atsitikti ir mūsų rašeivai, ir jisai nebeišdrįs krauti popieriun savo sunkių kaip uola minčių, nes kam gi bus noro krimsti prastai sukurptą knygą!

Taipgi jam pasakyki, jog man nė motais jo grasinimas savąja knyga palikti mane be išteklių, ir, prisitaikydamas sau garsiąją „Perendengos“ intermediją, galiu jam atsakyti: kad Dievas duos, tai nė kiaulė nesuės, ir lai gyvuoja ponas Dvidešimt Keturi[10], kuris vis viena nieko nuo manęs nenuplėš!

Lai gyvuoja didysis grafas Lemietis, savo krikščionišku gailestingumu ir plačiai žinomu dosnumu saugantis mane nuo visų nelemto likimo smūgių! Ir lai gyvuoja man gera linkįs maloningasis Toledo arkivyskupas donas Bernardas de Sandovalis i Rochas[11], ir tegu nebelieka pasaulyje nė vienos spaustuvės, ir tegu spausdinama prieš mane daugiau knygų, nei Mingo Revulgo[12] posmuose esama raidžių.

Nė kiek man nekeliaklupsčiaujant nei meilikaujant, šiuodu didžiūnai vien iš geros širdies apsiėmė mane globoti ir šelpti, ir jaučiuosi laimingesnis ir turtingesnis, negu jei Fortūna būtų įprastai mane apipylusi savo malonėmis.

Garbė nesvetima ir vargšui, tik jokiu būdu ne nedorėliui: vargas gali aptemdyti taurumą, tik ne visiškai užstelbti, o kadangi dorybė spindi pati savaime, netgi skurdo gožiama ir smelkiama, jai pavyksta galų gale laimėti prakilnių ir didžiadvasių protų pagarbą, o sykiu ir jų prielankumą.

Ir nieko daugiau nebesakyki autoriui, o ir aš nieko daugiau nebesakysiu tau, skaitytojau, tik įsidėmėki, jog pateikiamoji „Don Kichoto" antra dalis sukirpta lygiai taip meistriškai ir iš tokios pat medžiagos kaip pirmoji, ir joje Don Kichotą vedu iki galo, iki mirties ir laidotuvių, idant niekas nebedrįstų kelti jo iš kapo, nes jau pakankamai apie jį prikalbėta, pakankamai nušvietė jo išmaningas beprotystes doras žmogus, tad nėra ko iš naujo jas narplioti: juk ir geriausi dalykai, kai jų esti be saiko, nustoja savo vertės, o blogi, kai jų pasigendama, įgyja šiokią tokią vertę.

Pamiršau tau pasakyti, kad lauktumei „Persileso", kurį jau esu bebaigiąs, taipgi „Galatėjos" antrosios dalies.

ANTRA DALIS

I PERSKYRIMAS

APIE KLEBONO IR BARZDASKUČIO POKALBĮ SU DON KICHOTU, SUSIJUSĮ SU JO LIGA

Šios istorijos antroje dalyje, skiriamoje trečiajam Don Kichoto žygiui, Sidas Hamadas ben Inhalis pasakoja, kad klebonas ir barzdaskutys kone ištisą mėnesį nesilankė jo namuose, idant neprimintų ir neprikeltų iš užmiršties būtų dalykų, tačiau nenustojo matytis su dukterėčia ir šeimininke, prašė rūpestingai jį slaugyti ir valgydinti maistingais patiekalais, pravarčiais širdžiai ir smegenims, kame, blaiviai galvojant, ir glūdinti visa jo bėda...

Moterys tvirtino, jog taip ir darančios ir taip darysiančios visomis išgalėmis ir visa širdimi, nes kartais jau pastebinčios poną esant tikrai sveiko proto...

Tuodu labai džiaugėsi šiomis naujienomis, taipgi savo gražiu sumanymu pargabenti jį apkerėtą jaučių traukiamu vežimu, kaip tatai pasakojama šios tokios didžios ir tokios tikros istorijos pirmos dalies paskutiniame perskyrime...

Tad juodu nusprendė jį aplankyti ir patys įsitikinti, ar jis tikrai pasitaisė, nors tai jiems atrodė beveik neįmanoma, ir susitarė nieku gyvu nekliudyti klajojančios riterijos, idant neatsivertų tokia šviežia, vos užsitraukusi žaizda.

Žodžiu, atėjo pas jį ir aptiko besėdintį lovoje žalia bajine liemene, su raudona172 tolediška kepuraite ant galvos; ir buvo jis toks sudžiūvęs ir išsekęs, jog atrodė daugiau panašus į mumiją.

Pasitiko juos labai maloniai, o paklaustas apie sveikatą, pasipasakojo apie save ir savijautą gana protingai ir pačiais išraiškiausiais žodžiais.

Taip jiems bešnekučiuojant, išėjo kalba apie vadinamuosius valstybės reikalus ir valdymo būdus, ir vienas blogybes mūsų pašnekovai rovė su šaknimis, kitas — pliekė, vienus papročius gerino, ki-

tus — gujo, ir kiekvienas tarėsi tuo metu esąs naujasis įstatymų leidėjas, šiuolaikinis Likurgas arba naujai iškeptas Solonas[13]...

Ir taip jie atnaujino valstybę, jog atrodė, tarytum būtų įmetę ją žaizdran ir iš ten ištraukę visiškai kitonišką.

Ir apie visus tuos gvildenamus dalykus Don Kichotas kalbėjo su tokiu išmanymu, jog abiem tikrintojams nebeliko jokių abejonių, kad jis visiškai sveikas ir pilno proto.

Šio pokalbio klausėsi dukterėčia ir šeimininkė ir nesiliovė dėkojusios Dievui, kad ponas pagaliau atėjo į protą.

Tačiau klebonas atsisakė pirmykščio nusistatymo nekalbėti apie riteriją, norėdamas galutinai įsitikinti, ar Don Kichotas visiškai pasveiko, ar tik toks atrodo. Ir todėl pamažu perėjo prie sostinės naujienų ir, be kita ko, pareiškė, jog, kiek žinoma iš patikimų šaltinių, turkų sultonas išplaukęs jūron su galingu laivynu, o kokie jo ketinimai ir kur pratrūksianti toji baisinga audra,— niekas nenumanąs, ir jog vėlei, kaip kone kasmet, visas krikščioniškasis pasaulis, siaubo krečiamas, keliąs aliarmą, o jo didenybė įsakęs sutvirtinti Neapolio, Sicilijos ir Maltos salos pakrantes.

Į tai Don Kichotas atsakė:

— Laiku sutvirtindamas savo valdas, idant priešas neužkluptų jo iš netyčių, jo didenybė pasielgė kaip didžiai apdairus karys; bet jeigu jis būtų kreipęsis patarimo į mane, aš būčiau jam pataręs imtis tokių atsargumo priemonių, apie kurias jo didenybė nūnai tikriausiai nė galvoti negalvoja.

Tatai girdėdamas, klebonas sau vienas tarė: „Tesaugo tave Dievas, vargše Don Kichote! Man regis, iš beprotybės aukštybių tu krinti į paikumo bedugnę“.

Tačiau barzdaskutys, kuriam dingtelėjo ta pati mintis kaip ir klebonui, paklausė Don Kichotą, kokių, jo manymu, atsargumo priemonių būtų pravartu imtis: gal jos būsiančios iš tų gausybės beprasmių pasiūlymų, kuriais paprastai užverčiami valdovai.

— Mano pasiūlymas, pone barzdagremžy, anaiptol ne beprasmis, o priešingai, netgi labai prasmingas,— tarė Don Kichotas.

— Aš nieko tokio ir nesakau,— atsiliepė barzdaskutys,— bet, kaip rodo patyrimas, visi ar bent jau diduma projektų, pateikiamų jo didenybei, arba neįgyvendinami, arba netikę, arba pražūtingi ir karaliui, ir karalystei.

— Na, manasis projektas nei neįgyvendinamas, nei netikęs,— atrėmė Don Kichotas,— priešingai, nė vienas projektų tiekėjas ne-

galėtų sugalvoti tokio lengvai ir veikiai įvykdomo, tikslingo ir patogaus projekto.

— Tad sakykite ilgai nelaukdamas, pone Don Kichote,— tarė klebonas.

— Nenorėčiau dabar jo dėstyti,—atsiliepė Don Kichotas,— jau rytoj jis gali pasiekti ponų patarėjų klausą, ir atsidėkota ir atsilyginta už darbą bus ne man, o kam nors kitam.

— Jei kalbėsime apie mane,— tarė barzdaskutys,— duodu žodį, jog, dievaži, niekam jo neatskleisiu: nei karaliui, nei rikiui[14], nei jokiam gyvam žmogui,— šios priesaikos išmokau iš romanso apie kleboną, mišių pradžioje nurodžiusį karaliui vagį, pavogusį jam šimtą dublonų ir eiklų mulą.

— Šių istorijų nesu girdėjęs,— tarė Don Kichotas,— tačiau tikiu šia priesaika, nes poną barzdaskutį pažįstu kaip dorą žmogų.

— Kad ir nebūtų toks,— įsiterpė klebonas,— aš atsakau už jį ir laiduoju, jog šiuo atveju jisai tylės kaip žemė, kitaip jam teks mokėti baudą ir netesybas.

— O kas laiduos už jūsų malonybę, kunige klebone? — paklausė Don Kichotas.

— Mano luomas, įpareigojantis saugoti paslaptį,— atsiliepė klebonas.

— O Viešpatie! — tuomet sušuko Don Kichotas.— Bene sunku jo didenybei per šauklį paskelbti, kad tokią ir tokią dieną sostinėje susirinktų visi klajojantys riteriai, klaidžiojantys po Ispaniją? Jei atjotų bent šešetas, tarp jų gal pasitaikytų toksai, kuris vienas valiotų sutriuškinti visą sultono galybę.

Įdėmiai klausykitės, jūsų malonybės, ir sekite mano mintį. Nejaugi tai jums naujiena, kad vienui vienas klajojantis riteris išgali išpjauti dviejų šimtų tūkstančių vyrų kariauną, lyg visi jie, daiktan sudėti, turėtų vieną gerklę ar būtų nudrėbti iš meduolinės tešlos?

Na, sakykite, argi ne kiekviename romane knibždėte knibžda tokių stebuklų? Duodu galvą nukirsti, savo galvą, ne svetimą, kad jeigu šiais laikais gyventų garsingasai donas Beljanis arba vienas kuris nesuskaitomų Galijos Amadžio palikuonių, žodžiu, jeigu kuris jų būtų prigyvenęs šiuos laikus ir susirėmęs su turkų sultonu, dievaži, nenorėčiau atsidurti sultono kailyje!

Tačiau Dievas nepaliks savo tautos nelaimėje ir atsiųs ką nors, kad ir ne tokį šaunų, kokie buvo praeities klajojantys riteriai, bet,

šiaip ar taip, nenusileidžiantį jiems dvasios tvirtybe. Taigi Dievas supranta mano mintį, ir daugiau nesakysiu nė žodžio.

— Ak! — tuomet sušuko dukterėčia.— Užmuškit mane, jei dėdė nenori vėlei pasiduoti į klajojančius riterius!

Į tai Don Kichotas atsakė:

— Aš ir mirsiu klajojančiu riteriu, o turkų sultonas gali kada tinkamas išplaukti ir parplaukti su kokiu tik nori galingu laivynu,— kartoju: Dievas supranta mano mintį.

Tuomet įsiterpė barzdaskutys:

— Meldžiu jūsų malonybes leisti man papasakoti trumputę istoriją, nutikusią Sevilijoje: ji čia labai pritinka, ir todėl man knieti ją papasakoti.

Don Kichotas davė leidimą, klebonas ir visi kiti sukluso, ir barzdaskutys pradėjo šiais žodžiais:

— Sevilijos beprotnamyje buvo žmogus, giminių uždarytas protui pasekus. Buvo jis baigęs kanonų teisę Osunoje, bet jeigu būtų ją studijavęs netgi Salamankoje[15], daugelio nuomone, vargu ar būtų įgavęs daugiau proto.

Kelerius metus praleidęs už grotų, šisai mokslo vyras tarė sau pagaliau atsivertęs į protą ir jau esąs sveikos galvos ir, šios minties paakstintas, nurašė laišką arkivyskupui[16], o tame laiške, labai blaiviai samprotaudamas, primygtinai prašė išvaduoti jį iš to vargano būvio, kuriame esąs atsidūręs, nes per begalinį Dievo gailestingumą jau atgavęs prarastąjį protą, tačiau giminės, gviešdamiesi į jojo turto dalį, laiką jį uždarytą ir, nusižengdami teisingumui, geidžią, kad ligi paskutinės gyvenimo dienos jisai liktų beprotis.

Gausybės jo sklandžių ir protingų laiškų įtikintas, arkivyskupas galų gale nusiuntė savo kapelioną pas beprotnamio vedėją susižinoti, ar tiesą rašo jam licenciatas, taipgi pasikalbėti su pačiu pamišėliu, o jeigu paaiškėsią, jog šis tikrai atgavęs protą,— išleisti jį iš beprotnamio ir duoti laisvę.

Kapelionas taip ir padarė, ir vedėjas pasakė jam, kad ligonis vis dar esąs ne savo proto ir nors dažnai samprotaująs kaip didžiai išmintingas žmogus, bet galop imąs ir nusišnekąs, o tų nesąmonių pripaistąs tiek ir tokių negirdėtų, kaip ir protingų minčių, ir tuo esą galima įsitikinti pačiam su juo pasikalbėjus.

Kapelionas panūdo tuo įsitikinti ir, užsidaręs su pamišėliu, kalbėjosi su juo gerą valandą, ir per tą laiką šis neleptelėjo nė vienos paikystės ar šiaip kokios beprasmybės, priešingai — protavo taip

blaiviai, jog kapelionas buvo priverstas patikėti, kad pamišėlis sveiko proto...

Be kita ko, pamišėlis pareiškė, jog vedėjas dergiąs jį nenorėdamas prarasti dovanų, kurių gaunąs iš jo giminių, todėl ir tvirtinąs, kad ligonis vis dar esąs pamišęs, nors kartais jam ir prašviesėjąs protas; o didžiausia jo, licenciato, bėda esą jo turtai, nes, gviešdamiesi į juos, jo priešai griebiąsi visokiausių klastų ir skleidžią abejones tąja malone, kurią Viešpats padaręs iš gyvulio atversdamas jį į žmogų.

Trumpai drūtai, vedėją nupiešė jis žmogum, nekeliančiu pasitikėjimo, gimines — gobšuoliais ir nedorėliais, o save — tokiu protingu, jog kapelionas nutarė vežtis jį drauge, kad arkivyskupas pats savo akimis galėtų įsitikinti, kieno teisybė.

Priėmęs pamišėlio žodžius už gryną pinigą, gerasis kapelionas paprašė vedėją išduoti drabužius, kuriais vilkėdamas licenciatas čionai atvyko. Vedėjas dar sykį patarė kapelionui gerai pagalvoti, nes licenciatas, be abejo, tebesąs ne savo proto.

Nieko negelbėjo vedėjo perspėjimai ir įkalbinėjimai, kad kapelionas nesiveždtų pamišėlio. Galų gale vedėjas nusileido, juo labiau kad turėjo klausyti arkivyskupo įsakymo.

Licenciatas atgavo savo drabužius, naujus ir padorius, o kai pamatė, jog nebeturi beprotnamio aprangos ir vilki sveiko žmogaus rūbu, ėmė melsti kapelioną dėl Dievo meilės leisti jam atsisveikinti su savo draugais pamišėliais.

Kapelionas pasakė, jog norėtų eiti drauge ir pažiūrėti į pamišėlius.

Žodžiu, juodu nuėjo, o su jais — dar vienas kitas ligoninės prižiūrėtojas. Ir licenciatas, vos prisiartinęs prie narvo, kuriame sėdėjo neramus pamišėlis, beje, tuo metu tykus ir romus, kreipėsi į jį tokiais žodžiais:

„Klausykit, brolau, gal turite kokių pageidavimų? Mat aš grįžtu namo — per savo begalinį gailestingumą ir gerumą Viešpats teikėsi sugrąžinti man protą, nors to ir nesu nusipelnęs; šiaip ar taip, dabar esu sveiko ir blaivaus mąstymo, nes Dievo galybei nieko nėra neįmanoma. Tvirtai tikėkite ir kliaukitės Viešpačiu; jeigu jis man grąžino pirmykštę būklę, grąžins ir jums, tik dėkite į jį viltis. Aš pasistengsiu atsiųsti jums kokių nors skanėstų, o jūs būtinai suvalgykite, nes, savo patirtimi remdamasis, galiu jus užtikrinti, jog visų mūsų beprotysčių priežastis — tuščias skrandis ir oro pripildytos

smegenys. Sutelkite jėgas, sutelkite: kas krinta neviltin nelaimėje, tas žudo sau sveikatą ir artina mirtį".

Visas šias licenciato kalbas girdėjo kitas pamišėlis, sėdintis kitame narve priešais šėlstantįjį, ir, pasikėlęs nuo palaikio demblio, ant kurio gulėjo nuogas, garsiai paklausė, kas čia grįžta namo sveikas ir blaivaus proto.

Licenciatas jam atsakė:

„Aš grįžtu, brolau, man nėra ko daugiau šičia būti, ir už tai didžiai dėkoju dangui, suteikusiam man tokią nepaprastą malonę".

„Gerai pagalvokite, ką sakote, licenciate,— atrėmė pamišėlis,— ir žiūrėkite, kad velnias kojos jums nepakištų; jums nėra kur skubėti, verčiau ramiai sėdėkite šičia, kad nereikėtų grįžti atgal".

„Aš žinau, kad esu sveikas,— atsakė licenciatas,— neketinu nei grįžti atgal, nei iš naujo eiti visų kryžiaus kelių".

„Jūs sveikas? — sušuko pamišėlis.— Ką gi, pažiūrėsim, kai dugną dėsim, keliaukite su Dievo padėjimu, bet prisiekiu Jupiteriu, kurio didybei atstovauju šioje žemėje, jog vien už šią nuodėmę, kurią šiandien daro Sevilija išleisdama jus iš šių namų ir pripažindama jus sveiku, aš šitaip ją nubausiu, kad ji minės tatai per amžių amžius, amen. Argi tu nežinai, niekingas licenciatpalaiki, jog tatai mano valios darbas, nes, kaip minėjau, esu Jupiteris Griausmavaldys ir savo rankose laikau visa ką deginančius žaibus, kuriais grūmoju visam pasauliui ir įsigeidęs galiu jį sunaikinti?

Tačiau šį tamsuolių miestą aš nubausiu kitaip: prisiekiu trejus metus pagret, skaičiuojant nuo šios dienos ir valandos, kada tariu šiuos grasinimo žodžius, neišlieti nė lašo lietaus nei pačiame mieste, nei jo apylinkėse, nei apskrityje.

Ką, tu laisvas, tu sveikas, tu blaivaus proto, o aš pamišėlis, aš nepakaltinamas, aš uždarytas? Greičiau pasikarsiu, nei duosiu bent lašą lietaus!"

Visi klausėsi su atidžia pamišėlio rėkavimų ir kalbų, bet staiga mūsų licenciatas pasisuko į kapelioną ir, sugriebęs jam už rankų, tarė:

„Nesikrimskite, jūsų malonybe, ir neimkite į galvą šito pamišėlio žodžių, nes jeigu jisai Jupiteris ir nenori duoti lietaus, tai aš esu Neptūnas, vandenų dievas ir tėvas, ir nešykštėsiu lietaus, kada panorėsiu ir kada tik reikės".

Į tai kapelionas atsakė:

„Šiaip ar taip, pone Neptūne, nevalia rūstinti pono Jupiterio.

Likite šičia, jūsų malonybe, o mes kurią kitą dieną, kada turėsime daugiau laiko ir ištaikysime geresnę progą, ateisime jūsų malonybės".

Susijuokė vedėjas ir visi kiti, tenai buvę, ir kapelionas truputį susigėdo. Vėl nurengtas, licenciatas liko beprotnamyje, ir šitaip baigėsi visa istorija.

— Vadinasi, pone barzdaskuty,— prabilo Don Kichotas,— ši istorija čia taip pritinka, jog jums knieste knietė ją papasakoti? Ak pone barzdagremžy, pone barzdagremžy, koks aklas esti žmogus, kuriam negelbsti nė akiniai! Bene jūsų malonybei nežinoma, jog nepritiklu ir užgaulu lyginti vieno protą su kitu, vieno narsą su kita, vieno grožį su kitu, vieno kilmę su kita?

Aš, pone barzdaskuty, ne Neptūnas, vandenų dievas, ir nesistengiu dėtis išminčium, jeigu toks nesu. Man tik rūpi atskleisti žmonėms, kaip jie klysta negeidaudami prikelti anų palaimingųjų laikų, kada kovose grūdinosi klajojančių riterių ordinas...

Tačiau mūsų pakrikę laikai neverti mėgautis ta didžia laime, kokia mėgautasi anais laikais, kada klajojantys riteriai laikė savo priederme ir visomis išgalėmis stengėsi ginti karalystes, globoti mergeles, šelpti našlaičius ir mažamečius, bausti išpuikėlius ir teikti atpildą nuolankiesiems.

Diduma riterių, nūnai gyvuojančių, labiau linkę šiugždėti šilkais, brokatais ir kitokiais prabangiais audiniais nekaip žlagėti grandijomis.

Dabar nebėra tokių riterių, kurie sutiktų bet kokiu oru, šarvuoti nuo kojų iki galvos, nakvoti po atviru dangumi, ir nebėra tokių, kurie sugebėtų ištverti be miego ir, kaip sakoma, kuodelį badyti nelipdami nuo žirgo ir ramstydamiesi ietimi, kaip tatai darydavo klajojantys riteriai.

Ir nebėra nė vieno, kuris, iš girios išėjęs, paskui kalnan įkopęs, o iš ten nusileidęs į dyką ir negyvenamą amžinai audringos ir permainingos jūros pakrantę ir pakrašty aptikęs mažutį luotą be irklų, burių, stiebo ir kitos padarynės, nė nevirptelėjusia širdimi šoktų į jį ir atsiduotų nepermaldaujamoms bedugnės jūros bangoms, kurios čia išmeta riterį padangėsna, čia vėlei sviedžia pragarmėsna, o jisai, krūtinę atstatęs prieš nenugalimą audrą, nelauktai netikėtai atsiduria toliau nei už trijų tūkstančių mylių nuo tos vietos, iš kur išplaukė, ir žengtų nežinomon užjūrių žemėn, ir nutiktų jam ten tokie dalykai, kuriuos būtų verta įamžinti anaiptol ne pergamente, bet varyje.

Tuo tarpu šiais laikais tingystė stelbia veiklumą, dykinėjimas

darbštumą, nedorybės dorybes, puikavimasis narsumą, o postringavimai karo meną, gyvavusį ir klestėjusį aukso amžiuje ir klajojančių riterių laikais.

Jei nesutinkate su manimi, pasakykite: kas sąžiningesnis ir narsesnis už garsingąjį Galijos Amadį? Kas protingesnis už Anglijos Palmeriną? Kas sukalbamesnis ir prieinamesnis už Tirantą Baltąjį? Kas galantiškesnis už Graikijos Lisuartą? Kas yra gavęs ir kirtęs daugiau smūgių už doną Beljanį? Kas drąsingesnis už Galijos Perioną?

Arba kas yra patyręs daugiau pavojų nei Felismartas Hirkaniškis? Arba kas nuoširdesnis už Esplandianą? Kas šaunesnis už Sironchilą Trakietį? Kas smarkesnis už Rodamontą? Kas apdairesnis už karalių Sobriną? Kas siautingesnis už Rinaldą? Kas nenugalimesnis už Rolandą? Ir pagaliau kas švankesnis ir mandagesnis už Rudžerą, jei tikėsime Turpeno „Kosmografija“[17], Feraros kunigaikščių protėvį?

Visi šie riteriai, taipgi daugelis kitų, kuriuos galėčiau išvardyti, kunige klebone, buvo klajojantys riteriai, riterijos pažiba ir pasididžiavimas. Štai tokius ir į juos panašius riterius turėjau aš galvoje: jie sąžiningai pasitarnautų jo didenybei ir apsaugotų iždą nuo milžiniškų išlaidų, o turkų sultonui tektų nusirauti barzdą...

Na, o aš niekur kojos iš čia nekelsiu, jeigu kapelionas nežada manęs išvaduoti; ir jei Jupiteris, kaip sakė barzdaskutys, neduos lietaus, aš duosiu jo, kada tik man šaus į galvą. Tatai sakau, idant ponas Dubuo Barzdai Skusti įsidėmėtų, kad aš supratau jo užuominas.

— Dievaži, pone Don Kichote,— atsiliepė barzdaskutys,— aš turėjau omeny visai ką kita ir, kaip Dievą myliu, buvau kuo geriausių ketinimų, tad jūsų malonybė be reikalo širstate.

— Be reikalo ar su reikalu — čia jau man žinoti,— atrėmė Don Kichotas.

Tuomet įsiterpė klebonas:

— Ligi šiolei aš nepasakiau nė žodžio, bet man knieti išsiaiškinti vieną abejonę, kuri neduoda man ramybės ir graužia širdį, o kilo ji klausantis pono Don Kichoto išvedžiojimų.

— Ko gi jūsų malonybė laukiate? — atsiliepė Don Kichotas.— Prašom, kunige klebone, pasidalyti savo abejonėmis, nes labai negera, kai širdy esti neramu.

— Taigi, jums leidus, pasakysiu,— tarė klebonas,— šit kokia abejonė neduoda man ramybės: nieku būdu negaliu patikėti, jog tie

tuntai klajojančių riterių, kuriuos jūsų malonybė, pone Don Kichote, išvardijote, tikrai ir iš tiesų gyveno pasaulyje,— priešingai, man dingojas, kad tai išmonės, pasakos ir nebūti dalykai, kad tai sapnai, kuriuos žmonės pasakoja pabudę ar, tikriau, apsnūdę.

— Tai dar viena klaida, daroma didumos žmonių, netikinčių, jog pasaulyje būta tokių riterių,— atitarė Don Kichotas,— ir aš daugelkart, šnekėdamasis su įvairiais žmonėmis ir įvairiomis aplinkybėmis, stengiausi paneigti šią kone visur paplitusią klaidingą nuomonę...

Kartais man tatai nepavykdavo, o kitais kartais, kai tiesos petim paremdavau savo žodžius, pavykdavo; o toji tiesa tokia neginčijama, jog esu pasirengęs tvirtinti, kad pats savo akimis esu regėjęs Galijos Amadį ir buvo jis vyras iš stuomens, skaistaus veido, dailios, nors ir juodos[18] barzdos, pažiūrėti romus ir podraug rūstus, šykštus žodžio, lėtas supykti ir greitas atlėgti.

Lygiai taip, kaip nupiešiau Amadį, manding galėčiau nusakyti ir apibūdinti visus kitus knygose aprašytus klajojančius riterius, skersai išilgai pasaulio klajojusius, nes, turint galvoje, kad jie buvę tokie, kokie vaizduojami romanuose, ir atsižvelgiant į jų būdą bei žygdarbius, ir remiantis teisingomis prielaidomis, visada galima nustatyti jų bruožus, gymį ir stotą.

— O kokio ūgio, jūsų malonybės nuomone, pone Don Kichote, buvo milžinas Morgantas? — paklausė barzdaskutys.

— Apie milžinus esama prieštaringų nuomonių,— atsakė Don Kichotas,— vieni tvirtina, kad jų būta pasaulyje, kiti, kad nebūta, bet Šventasis Raštas, nė per plauką nenukrypstantis nuo tiesos, byloja, jog būta, ir pasakoja mums apie filistietį Galijotą, septynių su puse uolekčių[19] galiūną, o tai jau neregėtas ūgis.

Taipgi Sicilijos saloje rasta dideliausių blauzdikaulių ir petikaulių, ir jau vien iš jų didumo aišku, jog ten gyvenę milžinai sulig geru bokštu augumo,— tatai neginčijamai įrodo geometrija.

Šiaip ar taip, negalėčiau tikrai pasakyti, kokio ūgio buvęs Morgantas, nors, kaip man regis, vargu ar buvęs labai aukštas; o šią išvadą priėjau perskaitęs vieną knygą[20], kurioje, jo žygdarbius dėstant, itin pabrėžiama toji aplinkybė, jog dažnai jis nakvodavęs pastogėje, o kadangi būta tokių namų, kur jis galėdavęs išsitekti,— vadinasi, negarsėjęs neregėtu ūgiu.

— Tai va, matot! — tarė klebonas.

Su pasimėgimu klausydamasis negirdėtų paistalų, jis pasiteiravo,

kokio gymio įsivaizduojąs Don Kichotas Rinaldą Montalbanietį, doną Rolandą ir kitus Dvylika Prancūzijos perų, nes visi jie buvę klajojantys riteriai.

— Drįstu tvirtinti,— pareiškė Don Kichotas,— jog Rinaldas buvo plataus veido, raudonbarzdis, žvitrių, truputį išsprogusių akių, be saiko išpuikęs ir karštakošis, viena ranka ėjęs su galvažudžiais ir nevidonais.

Na, o Rolandas, arba Rotolandas, arba Orlandas, arba Roldanas — knygose jis visaip vadinamas,— esu tos nuomonės ir tvirtinu, jog ūgio buvo vidutinio, plačių pečių, mažumą kreivų kojų, tamsaus gymio, rudabarzdis, perdėm apžėlęs, pažiūrėti grėsmingas, šykštus žodžio, bet labai mandagus ir gražių manierų.

— Jeigu Rolandas buvo toks neišvaizdus, kokį jūsų malonybė nupiešėte,— tarė klebonas,— nenuostabu, jog Andželika Gražioji jį paniekino ir išmainė į dailų, grakštų ir švankų pienburnį, koks, regis, buvo tasai mauras, kuriam ji atsidavė,— ir gerai padarė Medoro švelnumu susižavėdama labiau negu Rolando atšiaurumu.

— Toji Andželika, kunige klebone,— atitarė Don Kichotas,— buvo lengvapėdė, nepasėda ir ganėtinai užgaidi mergelė, plačiai pagarsėjusi visame pasaulyje tiek savo paikystėmis, tiek grožiu. Ji atstūmė tūkstančius didikų, tūkstančius narsuolių ir tūkstančius išmintingų vyrų, o pasiskyrė geltonsnapį pažą, kurio vienintelis turtas ir titulas buvo „Ištikimojo“ pravardė, pelnyta už atsidavimą savajam draugui[21]. Didysis josios grožio dainius, garsingasis Ariostas, nedrįsdamas, o gal negeidaudamas apdainuoti to, kas nutiko šiai damai po to niekingo nuopuolio — o nutiko jai, ko gero, kažkas itin gėdinga,— atsisveikina su ja tokiais žodžiais:

Kaip jai Katajaus karūna nulieta,
Skambiau gal kitas apdainuos poetas.

Ir šie žodžiai, be abejo, buvo pranašingi: juk ne veltui poetai taipgi vadinami *vates* — atseit pranašais. O kad pranašystė pasitvirtino, liudija tai, jog vėliau vienas garsingas andalūzų poetas apverkė ir apdainavo josios ašaras, o kitas garsingas ir neprilygstamas kastilų poetas apdainavo josios grožį[22].

— Sakykite, pone Don Kichote,— tuo metu įsiterpė barzdaskutys,— nejaugi tarp gausybės poetų, liaupsinusių tą damą Andželiką, neatsirado nė vieno, kuris būtų parašęs satyrą[23]?

— Esu įsitikinęs,— atsakė Don Kichotas,— kad jeigu Sakripantas[24] arba Rolandas būtų buvę poetai, jie būtų gerai ištrinkę galvą tai mergelei, nes poetams, paniekintiems ir atstumtiems damų, tiek pramanytų, tiek nepramanytų, žodžiu, tų, kurias jie pasirinko savo godų valdovėmis, įprasta ir būdinga keršyti satyromis ir paskviliais, nors, savaime suprantama, taurioms širdims žema griebtis keršto; bet ligi šiolei nesu aptikęs nė vieno eilėraščio, dergiančio ponią Andželiką, o juk ji pridarė tiek sumaišties pasaulyje.

— Stebuklai! — sušuko klebonas.

Bet tuo metu kieme praplyšo rėkaloti šeimininkė ir dukterėčia, jau anksčiau išėjusios iš kambario, ir visi išpuolė žiūrėti, ko ten triukšmaujama.

II PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA APIE ĮSIMINTINĄ SANČO PANSOS KIVIRČĄ SU DON KICHOTO DUKTERĖČIA IR ŠEIMININKE, TAIPGI APIE KITUS SMAGIUS NUTIKIMUS

Istorija sako, jog Don Kichotas, klebonas ir barzdaskutys išgirdo dukterėčią ir šeimininkę šūkaujant ant Sančo Pansos: šis veržėsi pas Don Kichotą, o moterys neleido jo į vidų.

— Ko čia ieško tas paplavūnas? Keliauk sveikas, brolau, iš kur atėjęs: juk ne kas kitas kaip tu gundai ir vilioji mūsų poną ir vedžioji jį visokiais šunkeliais!

Į tai Sančas joms atsakė:

— Velnio močia, kas jau kas, tik ne tavo ponas, o aš gundomas ir viliojamas, ir vedžiojamas visokiais šunkeliais! Jis mane išvedė bastytis skersai išilgai margo pasaulio, tad judvi abi pataikėte kaip pirštu į dangų; jis mane apgaule išviliojo iš namų žadėdamas saliukę, kurios po šiai dienai tebelaukiu.

— Kad tu prasmegtum su visom savo nelemtom saliukėm, prakeiktas Sančai! — įsiterpė dukterėčia.— Ir kas per daiktas tos saliukės? Gal sprogsi jas, smaguri tu, ėdrūne nepasotinamas?

— Nei sprogsiu, nei ką,— atsakė Sančas,— bet valdysiu ir tvarkysiu geriau nei dešimt miesto tarybų ir dešimt sostinės alkaldų.

— Šiaip ar taip,— pareiškė šeimininkė,— o tu, nuodėmių maiše ir piktybių kūly, kojos čionai nekelsi. Eik ir tvarkyk savo namus, ark savo žemės sklypelį ir nesigviešk į jokias sales bei saliukes.

Su didžiu pasimėgimu klausėsi klebonas ir barzdaskutys šio trijulės sąspyrio, tačiau Don Kichotas, būgštaudamas, kad Sančas, liežuvį paleidęs, nepripliaukštų galybės žalingų nesąmonių ir neleptelėtų ko nors, kas galėtų pakenkti jo garbei, pašaukė Pansą, o moterims paliepė nutilti ir įleisti svečią.

Sančas įėjo, o klebonas ir barzdaskutys atsisveikino su Don Kichotu, galutinai praradę viltį, kad jis gali atgauti protą — pernelyg stipriai laikėsi įsikibęs savo paikų kliedų ir nesiliovė naiviai sapaliojęs apie *klejojančius* riterius. Tad klebonas tarė barzdaskučiui:

— Pamatysite, bičiuli, vieną gražią dieną, kai mažiausiai to tikėsimės, mūsų bajoras vėl padus pasipustys.

— Nėmaž tuo neabejoju,— atsiliepė barzdaskutys,— tačiau mane ne tiek stebina riterio pamišimas, kiek ginklanešio paikumas: jis šitaip įsitikėjo savąja sala, jog, man regis, jokie nusivylimai jos neišmuš jam iš galvos.

— Tepadeda jiems Dievas,— tarė klebonas,— o mudu budėkime: pažiūrėsime, kur toji nesąmonių pyniava nuves tiek riterį, tiek ginklanešį,— juodu abu atrodo lyg nulipdyti iš to paties molio, ir jeigu ne tarno paikumas, pono paikiojimai būtų neverti nė sudilusio skatiko.

— Jūsų tiesa,— pritarė barzdaskutys,— būtų labai įdomu sužinoti, apie ką juodu dabar šnekasi.

— Esu tikras,— atsiliepė klebonas,— jog dukterėčia arba šeimininkė vėliau mums viską papasakos, nes jiedvi abi tokios jau apsigimusios — nieku būdu neištvers nepasiklausiusios prie durų.

Tuo tarpu Don Kichotas užsidarė su Sanču kambaryje ir, kai juodu liko vieni du, prabilo:

— Man labai skaudu, Sančai, kad tu sakei ir tebesakai, jog aš tave iš vėžių išstūmiau, betgi pats gerai žinai, jog ir mano gyvenimas naujomis vėžėmis pakrypo. Drauge mudu išjojome, drauge keliavome, drauge ir klajojome, tą pačią laimę ir tą pačią dalią abu patyrėme. Jeigu tave tik kartą sūpavo apklote, tai man šimtus kartų lamdė šonus,— tuo aš tave ir prašoku.

— Kitaip juk nė būti negalėjo,— atrėmė Sančas,— mat, pasak jūsų malonybės, bėdos labiau pritampa prie klajojančių riterių nekaip prie ginklanešių.

— Klysti, Sančai,— tarė Don Kichotas,— juk ne veltui sakoma: *quando caput dolet* ir taip toliau.

— Aš tik savo kalbą išmanau,— pareiškė Sančas.

— Sakau, kai galvą skauda, skauda ir visą kūną,— paaiškino Don Kichotas,— o kadangi esu tavo ponas ir šeimininkas, tai aš — tavo galva, o tu — dalis manojo kūno, nes esi mano tarnas, tad jeigu bėda ištinka mane, ir tau esti skaudu, ir atvirkščiai.

— Šitaip ir turėtų būti,— atsiliepė Sančas,— tačiau kai aš, dalis jūsų malonybės kūno, buvau sūpaujamas apklote, manoji galva žiūrėjo pro tvorą, kaip sklandau oru, ir nejautė nė menkiausio skausmo, o juk jeigu kūnui privalu kęsti skausmą sykiu su galva,— vadinasi, ir galvai privalu kęsti skausmą sykiu su kūnu.

— Tu lyg priekaištauji, Sančai, kad man nebuvę skaudu žiūrėti, kaip tave sūpauja apklote? — tarė Don Kichotas.— Tai va, jeigu tatai nori pasakyti, nei kalbėk šitaip, nei galvok, nes širdį man tuomet skaudėjo labiau negu tau kūną.

Bet šiuo tarpu atidėkime tą kalbą, vėliau deramai visa tai aptarsime ir apsvarstysime. O dabar sakyk man, mielasai Sančai, ką šnekama apie mane šiame krašte?

Kokios nuomonės apie mane paprasti žmonės, bajorai ir didikai? Ką šneka apie mano narsumą, apie mano žygdarbius ir apie mano mandagumą? Kaip atsiliepiama apie mano sumanymą atgaivinti ir grąžinti pasauliui seniai pamirštą riterių ordiną?

Žodžiu, aš noriu, Sančai, kad papasakotumei man visa, kas pasiekė tavo klausą. Ir privalai papasakoti man viską, nieko nepagražindamas ir nieko nenuslėpdamas, nes ištikimų vasalų priedermė — sakyti tiesą senjorams, tokią, kokia ji yra, nei sušvelninant ją iš įteiklumo, nei apkarpant iš tariamo pagarbumo...

Ir tau, Sančai, derėtų žinoti, kad jeigu valdovams būtų prieinama gryna tiesa, nedangstoma meilikavimo rūbu, stotųsi kiti laikai, ir prabėgę šimtmečiai atrodytų geležies amžiumi, palyginti su mūsų gadyne, kurią laikyčiau aukso amžiumi.

Teesie tau, Sančai, perspėjimas šie mano žodžiai, idant aiškiai ir sąžiningai išdėstytumei man visą tiesą apie tuos dalykus, kurie, kaip žinai, man labiausiai rūpi.

— Mielai tat padarysiu, valdove,— atsakė Sančas,— bet su sąlyga, kad jūsų malonybė neužpyksit dėl mano žodžių, jeigu norit, jog drožčiau į akis gryną teisybę, dangstydamas ją tik tokiu rūbu, kokiu ji mane pasiekė.

— Nieku būdu neužpyksiu,— tarė Don Kichotas,— gali kalbėti nesivaržydamas, be jokių užuolankų.

— Tai va, pirmiausia jums pasakysiu,— pradėjo Sančas,— jog paprasti žmonės šaukia jūsų malonybę didžiausiu bepročiu, o ir mane ne ką mažesniu apdvokėliu.

Bajorai sako, jog bajoro titulo jūsų malonybei pasirodę per maža ir jog prisisegėt prie savo vardo žodelytį „don“, nors turit vos vieną kitą vynuogienoją, žemės tiek, kad šuo uodega užklotų, o drabužių — tik gėdai prisidengti.

Didikai sako, kad jiems nepatinka, kai prie jų plakasi visokie plikbajoriai, ypač tokie, kuriems nepridera raitiems jodinėti ir kurie suodžiais tepasi kurpes, o juodas kojines adosi žaliais šilkais.

— O aš kuo čia dėtas? — atrėmė Don Kichotas.— Visada vaikščioju padoriai apsirengęs, lopytų drabužių nedėviu. Kas be ko, kartais gal ir nuplyšta, tik jokiu būdu ne nuo vilkėjimo, o nuo šarvų ir ginklų.

— Dėl jūsų malonybės narsumo, mandagumo, žygdarbių ir sumanymo esu girdėjęs gana prieštaringų nuomonių,— toliau kalbėjo Sančas.— Vieni sako: „Beprotis, bet juokingas“, kiti: „Narsuolis, bet nevykėlis“, treti: „Mandagus, bet nenuovokus“, o kai įsileidžia dantinėti, ir jūsų malonybei, ir man kaulelius išnarsto.

— Įsidėmėki, Sančai,— tarė Don Kichotas,— dorybė visados esti ujama, kai tik pasiekia viršūnę. Nė vienas ar beveik nė vienas iš garsingųjų praeities vyrų neišvengė klastingų šmeižtų.

Julijui Cezariui, drąsingiausiam, protingiausiam ir ryžtingiausiam karvedžiui, buvo prikišamas išpuikimas ir tam tikras nevalyvumas — tiek išorinis, tiek vidinis.

Apie Aleksandrą, savo žygdarbiais pelniusį „Didžiojo“ vardą, sakoma, kad būdavęs nepėsčias išgerti.

Apie Heraklį, daugel didžių darbų nuveikusį, skleidžiami gandai, kad buvęs paleistuvis ir išpaikėlis.

Donas Galaoras, Galijos Amadžio brolis, apšnekamas, kad buvęs be saiko kliautingas, o jo brolis — verksnys.

Tad, Sančai, nieko baisaus, kad prie paskalų apie didžius vyrus

prisidės ir šios paskalos apie mane, jeigu tik, aišku, dar ko nors nenuslėpei.

— Štai čia ir yra visa bėda, kad mano tėvas grabe apsiverstų! — sušuko Sančas.

— Vadinasi, dar ne viskas? — paklausė Don Kichotas.

— Kad nugriebėm paviršius, sugersim ir išrūgas,— atitarė Sančas.— Tai, ką ligi šiol pasakojau, tik margas niekutis; bet jeigu jūsų malonybei knieti sužinoti lig panagių, kaip esat su purvais maišomas, akimoju atvesiu šičionai vieną žmogų, ir jis išguldys jums viską galas nuo galo: mat vakar vakare grįžo Bartolomė Karasko sūnus, tasai, kuris Salamankoj mokslus išėjo ir bakalaurą gavo, o kai užbėgau su juo pasisveikinti, jisai man ir pasakė, kad, girdi, jau knygosna sudėta jūsų malonybės istorija, antrašte *Išmoningasis bajoras Don Kichotas Lamančietis*...

Sako jis, kad ir aš ten minimas tikru vardu — Sančas Pansa, ir ponia Dulsinėja Tobosietė, ir esą nupasakota, kas mudviem nutikę, kai mes vieni du buvę, net puoliau žegnotis persigandęs — galva neneša, iš kurgi tas rašikas ir sužinojo viską.

— Duodu žodį tau, Sančai,— tarė Don Kichotas,— mudviejų metraštininkas — ko gero, koks išminčius burtininkas, o nuo tokių nieko nenuslėpsi, kai jie užsimano ką nors aprašyti.

— Ką jau ten išminčius, ką jau burtininkas,— atrėmė Sančas,— jeigu, pasak bakalauro Samsono Karasko (tuo vardu yra tasai, kurį minėjau jūsų malonybei), tos knygos autorius — Sidas Hamadas, pravarde Benagelis.

— Tai mauro vardas,— tarė Don Kichotas.

— Kas be ko,— pritarė Sančas,— mat, kiek esu girdėjęs, maurai nusigraužia nagus ligi gyvuonies.

— Tu, Sančai, greičiausiai supainiojai to mauro pravardę,— tarė Don Kichotas,— beje, Sidas arabiškai reiškia „valdovas“.

— Visai galimas daiktas,— pritarė Sančas.— Tai va, jeigu jūsų malonybė norit, kad aš atvesčiau čionai tą bakalaurą, vienu vėju sulakstysiu.

— Man bus labai malonu,— tarė Don Kichotas,— nes užminei tokią mįslę, jog nė kąsnelio negalėsiu nuryti, kol visko nesužinosiu.

— Tai aš lekiu,— atsiliepė Sančas.

Ir, palikęs poną, nuėjo bakalauro, o ilgai netrukus sugrįžo drauge su juo, ir tuomet tarp jų trijų prasidėjo be galo šmaikštus pokalbis.

III PERSKYRIMAS

APIE JUOKINGĄ POŠNEKĮ, VYKUSĮ TARP DON KICHOTO, SANČO PANSOS IR BAKALAURO SAMSONO KARASKO

Belaukdamas bakalauro Karasko, iš kurio tikėjosi išgirsti, kas rašoma apie jį Sančo minėtoje knygoje, Don Kichotas giliai susimąstė — niekaip negalėjo patikėti, kad tokios knygos iš tiesų esama: juk nukautųjų priešų krauju dar tebegaruoja kalavijo ašmenys, o čia jau eina raštai apie didžius jo nuopelnus riterių ordinui.

Šiaip ar taip, jis tarė sau, jog koks nors išminčius — gal draugas, o gal nedraugas — kerų galybės dėka bus paskelbęs juos pasauliui: jeigu draugas, tai turėjęs tikslą išgarsinti ir išaukštinti jo žygdarbius, idant jie užtemdytų pačius ryškiausius klajojančių riterių veikalus, o jeigu nedraugas — sumenkinti juos ir nuvertinti, idant atrodytų niekingesni už niekingiausio ginklanešio darbus, kada nors aprašytus knygose; nors kita vertus, ramino jis save, dar niekad nerašyta apie ginklanešių žygius.

Ir jeigu tokios knygos iš tiesų esama, ir jeigu toji knyga skirta klajojančiam riteriui, tai aprašytoji istorija, be abejo, turinti būti tauri, iškilni, didinga ir nepramanyta.

Šios mintys jį truputį apramino, bet jisai vėl sunerimo prisiminęs, jog, sprendžiant iš vardo *Sidas*, autorius būsiąs mauras, o tikėtis tiesos iš mauro nesą ko, nes visi maurai apgavikai, melagiai ir prasimanėliai.

Jį kamavo baimė, kad mauras gal kiek nusižengia padorumui aprašydamas jo meilę ir šitaip užgauna ir sutepa jo širdies damos Dulsinėjos Tobosietės šlovę. Jis troško, kad knygoje atsiskleistų, kokią ištikimybę ir pagarbą visados jai puoselėjo, kaip kratėsi imperatorienių, karalienių ir visokio plauko mergelių, kaip tramdė įgimtus jausmų protrūkius.

Šitokių ir daugybės kitokių minčių spiečiai gildė ir dilgino Don Kichotą tuo metu, kai vidun įžengė Sančas ir Karaskas, kurį jis pasitiko kuo mandagiausiai.

Nors vardu ir Samsonas, bakalauras ūgio buvo nelabai didelio, bet užtat labai didelis šelmis, gymio gana blausaus, tačiau proto be galo guvaus. Šis dvidešimt ketverių metų jaunikaitis buvo apskrito

veido, kumpanosis ir plačiaburnis, o tai sakė jį esant pašaipaus būdo ir linkusį krėsti sąmojus ir pokštus; toksai jis ir pasirodė vos išvydęs Don Kichotą, nes beregint puolė prieš jį ant kelių ir sušuko:

— Jūsų didenybe, viešpatie Don Kichote Lamančieti, meldžiu malonės išbučiuoti jums rankas, nes, prisiekiu šventojo Petro apsiaustu, kuriuo vilkiu, nors esu gavęs tik keturis pirmuosius šventimus, jūsų malonybė esate vienas garsingiausiųjų klajojančių riterių, kada nors gyvenusių ar gyvensiančių šios žemės karalystėje! Teesie palaimintas Sidas Hamadas ben Inhalis, surašęs jūsų didžių veikalų istoriją, ir teesie triskart palaimintas tasai atgodus vyras, kuris pasirūpino išversti ją iš arabų į mūsų kasdienę kastilų kalbą, idant visiems mums akys atšvistų.

Don Kichotas paprašė jį atsistoti ir paklausė:

— Vadinasi, manoji istorija tikrai surašyta, o sudėjo ją toksai išmintius mauras?

— Šventa teisybė, viešpatie,— atsakė Samsonas,— ir galvą duodu, jog šiuo metu jau atspausta daugiau nei dvylika tūkstančių knygų. Jeigu netikite, paklauskite Portugaliją, Barseloną ir Valensiją, kur ji spausdinta, ir netgi plinta gandai, kad ji spausdinama Antverpene,— man dingojas, jog veikiai nebus tokios tautos, kuri neskaitys jos savąja kalba[25].

Į tai Don Kichotas atsakė:

— Doringam ir įžymiam žmogui didžiausias džiaugsmas girdėti, kad, jam dar gyvam esant, spausdinto žodžio dėka jo geras vardas skamba įvairių tautų kalbomis. Aš sakau: geras vardas, nes priešingu atveju šimtąsyk geriau mirti.

— Jeigu jau išėjo kalba apie gerą garsą ir gerą vardą,— tarė Samsonas,— tai jūsų malonybė pranokstate visus klajojančius riterius, nes tiek mauras savo kalba, tiek krikščionis savąja pasistengė kuo vaizdžiausiai nupiešti jūsų malonybės šaunumą, didžią drąsą pavojaus akimirką, sugebėjimą ištvermingai grumtis su negandais ir kantriai kęsti tiek bėdas, tiek skausmą, žaizdoms atsivėrus, jūsų malonybės tokios platoniškos meilės neprilygstamajai damai donjai Dulsinėjai Tobosietei santūrumą ir tyrumą.

— Kaip gyvas nesu girdėjęs neprilygstamąją damą Dulsinėją vadinant *donja*,— staiga įsiterpė Sančas Pansa,— ji vadinama stačiai neprilygstamąja dama Dulsinėja Tobosiete, tad istorija čia klysta.

— Tai neesminis skirtumas,— atrėmė Karaskas.

— Aišku, neesminis,— pritarė Don Kichotas,— tačiau sakykite

man, jūsų malonybe pone bakalaure, kuriems mano žygdarbiams toje istorijoje skiriamas didžiausias dėmesys?

— Šiuo klausimu esama skirtingų nuomonių,— atsakė bakalauras,— kaip kad esama ir skirtingo skonio žmonių. Vieniems daro įspūdį nuotykis su vėjo malūnais, kuriuos jūsų malonybė palaikėte Briarėjais[26] ir milžinais, kitiems — su milo veltuvais; kas žavisi susirėmimu su dviem kariaunomis, kurios vėliau pasirodė besančios avių bandos, kas — susitikimu su laidotuvių procesija, vykstančia Segovijon; vieni tvirtina, jog visus kitus nuotykius pranoksta katorgininkų išvadavimas, kiti — jog nė vienam jų neprilygsta susidūrimas su dviem milžinais benediktinais ir grumtynės su narsinguoju biskajiečiu.

— Sakykite, pone bakalaure,— staiga įsiterpė Sančas,— ar istorija mini jangiečių nuotykį, kada mūsų gerasis Rosinantas įsigeidė dangiškų migdolų?

— Išminčius nieko nepaliko rašalinės dugne,— atsakė Samsonas.— Viską apsakė ir viską suminėjo, netgi aprašė, kaip gerasis Sančas kūliais vertėsi apklote.

— Apklote aš nesiverčiau kūliais,— atrėmė Sančas,— tiesa, ore verčiausi, ir kur kas ilgiau, nei būčiau norėjęs.

— Mano supratimu,— tarė Don Kichotas,— jokia pasaulietinė istorija negali apeiti savų negerovių, o ypačiai tokia, kuri tiria riterių žygius,— juk nevalia aprašinėti vien tiktai sėkmes.

— Šiaip ar taip,— atsiliepė bakalauras,— kai kurie istorijos skaitytojai sako, jog būtų tik džiaugęsi, jeigu autoriai būtų nutylėję bent jau dalį tų nesuskaitomų smūgių, kurie daugely susirėmimų stačiai pylėsi ant pono Don Kichoto.

— Istorija negali nukrypti nuo tiesos,— tarė Sančas.

— O galėtų kai ką apeiti vardan teisingumo,— paprieštaravo Don Kichotas,— nėra ko aprašinėti tokių įvykių, kurie nei nusižengia istorinei tiesai, nei jos iškraipo, bet užtat gali pažeminti herojų skaitytojų akyse. Vargu ar galima pridėjus ranką prie širdies tvirtinti, jog Enėjas buvo toks dievobaimingas, kokį jį piešia Vergilijus, o Odisėjas toks išmintingas, kokį jį rodo Homeras.

— Be abejo,— sutiko Samsonas,— bet poetas — tai viena, o istorikas — visai kas kita. Pasakodamas arba apdainuodamas įvykius, poetas gali juos vaizduoti ne tokius, kokie jie buvo iš tikrųjų, o tokius, kokie turėjo būti, tačiau istorikui privalu parodyti juos ne tokius,

kokie turėjo būti, o tokius, kokie jie buvo iš tikrųjų, be to, nieko nei pridėti, nei atimti.

— Jeigu jau tasai ponas mauras išklojo visą tiesą,— tarė Sančas,— savaime suprantama, be smūgių, kliuvusių mano ponui, tikriausiai suminėti ir tie, kurie kliuvo man, nes nepasitaikė tokio atvejo, kad, dailinant nugarą jūsų malonybei, man dailinta ne tik nugara, bet ir visas kūnas. Beje, nėra ko stebėtis, juk ponas irgi sako, jog, sopant galvai, ir visus sąnarius gelia.

— Na ir šelmis jūs, Sančai,— tarė Don Kichotas,— kai jums pravartu, dievaži, turite gerą atmintį.

— Nors ir kaip norėčiau pamiršti, kiek lazdų esu gavęs,— atrėmė Sančas,— mėlynės neleistų, o ir šonkaulių dar negaliu prisiliesti.

— Patylėki, Sančai,— tarė Don Kichotas,— netrukdyki ponui bakalaurui, kurį meldžiu kalbėti toliau ir papasakoti, kas rašoma apie mane minėtoje istorijoje.

— Ir apie mane,— įterpė Sančas,— juk, kaip sakyta, esu vienas iš kardinolinių veikėjų.

— Kardinalinių, bičiuli Sančai, o ne kardinolinių,— tarė Samsonas.

— Dar vienas mokytojas atsirado! — sušuko Sančas.— Jeigu šitaip kibsime prie kiekvieno žodžio, kaip gyvi nebaigsime tos kalbos.

— Kad aš sudegčiau,— tarė bakalauras,— jeigu tu, Sančai, nesi antrasis šios istorijos asmuo, ir esama netgi tokių skaitytojų, kuriems savo kalbomis teiki daugiau malonumo negu svarbiausias šios istorijos personažas, nors esama ir tokių, kurie tvirtina, jog pasirodei pernelyg patiklus rimtai patikėdamas galėsiąs tapti štai čia esančio pono Don Kichoto žadėtosios salos valdovu.

— Bene marios dega? — atsiliepė Don Kichotas.— Kuo daugiau laiko prabėgs, kuo labiau Sančas subręs ir sukaups patyrimo, tuo geresnis ir išmanesnis bus valdovas.

— Dievaži, pone,— atsakė Sančas,— jeigu dar esu per žalias valdyti salą, nevaldysiu aš jos, nė Matuzalio[27] amžiaus sulaukęs. Visa bėda, kad toji sala nežinia kur pradilo, o jau valdyti ją mano galva tikrai neštų.

— Pasikliauki Dievu, Sančai,— tarė Don Kichotas,— ir viskas išeis į gera, o gal bus net geriau, nei tu galvoji, nes be Dievo valios nė lapas ant medžio nekrusteléja.

— Šventa teisybė,— pritarė Samsonas,— jei Dievas panorės, Sančas gaus valdyti ne vieną, o tūkstantį salų.

— Prisižiūrėjau aš tų valdytojų kiek gana,— tarė Sančas,— mano galva, visi jie neverti nė mano pado, o šaukiami šviesybėmis ir valgo iš sidabrinių dubenų.

— Tie valdo ne salas, o šiaip kokias valdas, daug parankesnes,— paprieštaravo Samsonas,— tie, kurie valdo salas, turi bent jau išmanyti gramatiką.

— Kas yra gramas, gerai išmanau,— atsakė Sančas,— o štai ką daryti su tika, nė velnio nenuraukiu, net nenutuokiu, kas tai per daiktas. Tiek jau to, palikime tą salą Dievo malonei, ir tegu nurodo man Viešpats kelią ten, kur galiu labiau praversti, o jums, pone bakalaure Samsonai Karaskai, šit ką pasakysiu: man pasiutiškai patinka, jog, sekdamas mano nutikimus, tos istorijos autorius neprišneka nieko bloga,— mat duodu doro ginklanešio garbės žodį, jeigu jis pripaistytų ką nors tokio, kas nelabai pritiktų tokiam gryno kraujo krikščioniui kaip aš, mano balsą išgirstų ir kurčias.

— Tai būtų stebuklas,— tarė Samsonas.

— Stebuklas ar ne stebuklas,— atrėmė Sančas,— o kiekvienas tegu žiūri, ką šneka arba ką rašo apie *pirsonas*, ir neverčia krūvon visko, kas tik šauna makaulėn.

— Vienas šios istorijos trūkumų,— toliau kalbėjo bakalauras,— tai novelė „Neapdairus smalsuolis“, be reikalo autoriaus įterpta, ir ne todėl, kad ji prasta pati savaime ar prastai parašyta,— stačiai ten ji atrodo ne vietoje, nes nieko bendra neturi su jo malonybės pono Don Kichoto istorija.

— Lažinuos, jog tas šunsnukis sutaisė tokį jovalą, kad tik juokis ir voliokis,— įsiterpė Sančas.

— Tokiu atveju,— tarė Don Kichotas,— pasakysiu, jog mano istorijos autorius anaiptol ne išminčius, o koks neišprusęs niektauza, ir kibo ją rašyti ant nuomonės, be jokio išmanymo — atseit kas išeis, tas ir bus, kaip toksai Orbanecha, dailininkas iš Ubedos, kuris paklaustas, ką piešiąs, atsakydavo: „Kas išeis“. Nupiešė jis kartą gaidį, bet šitaip prastai ir tokį nepanašų, jog apačioje prireikė dar didelėmis raidėmis prirašyti: „Čia gaidys“. Matyt, šitaip išėjo ir su mano istorija — kad ją suprastumei, prireiks komentarų.

— Komentarų neprireiks,— atsakė Samsonas,— ji tokia aiški, jog nesudaro jokių keblumų. Vaikai ją ryte ryja, jaunimas skaito, suaugę supranta, o seniai giria; žodžiu, visokio luomo ir rango žmonės

ją graibstyte graibsto ir skaito, ir atmintinai moka, o vos užmato kokį sunykusį kuiną, iškart šaukia: „Antai Rosinantas!" Bet uoliausiai įgulę skaito ją tarnai. Nerasite tokio ponų namo, kad prieškambaryje nesimėtytų „Don Kichotas". Tik vienas jį padeda, kitas stveria, tie plėšia jį vieni kitiems iš rankų, o tie prašo paskolinti.

Trumpai drūtai, ši istorija — smagiausia ir nekalčiausia pramoga, kokia ligi šiol apskritai man žinoma, nes visoje knygoje nė su žiburiu nerasite nė vieno bent kiek nepadoresnio posakio ir nė vienos minties, kuri nebūtų katalikiška.

— Kitoniškai rašyti — vadinasi, rašyti ne tiesą, bet melą,— tarė Don Kichotas,— ir istorikus, melu operuojančius, priderėtų deginti ant laužo lygiai kaip pinigų klastotojus. Tik niekaip nesuprantu, kas paskatino autorių griebtis novelių ir pasakojimų apie pašalinius žmones, jeigu jis turėjo šitiek medžiagos apie mano žygdarbius,— matyt, jis vadovavosi priežodžiu: „Ar šieną, ar šiaudus ėstum, kad tik nepadvėstum".

Ir tikrai vienų mano godų, ašarų ir dūsavimų, gerų ketinimų ir užmojų pakaktų, kad išeitų storesnis ar bent jau tokio pat storumo tomas, kokį sudarytų krūvon sudėti visi Tostado[28] veikalai.

Tiesą pasakius, pone bakalaure, mano supratimu, reikia būti didelės nuovokos ir brandaus proto, kad galėtum rašyti istorijas ar apskritai kokias knygas.

Tik didžiam talentui skirta laidyti sąmojus ir rašyti šmaikščius dalykus. Pats protingiausias asmuo komedijoje — tai juokdarys, nes dėtis kvailiu gali ne bet kas.

Istorija — šventas dalykas, nes jai privalu skelbti tiesą, o kur tiesa — ten ir Dievas, nes Dievas yra tiesa, bet vis dėlto esama žmonių, kurie kepa knygas kaip blynus.

— Nėra tokios prastos knygos, kurioje nebūtų ko nors gera,— įterpė bakalauras.

— Be abejo,— sutiko Don Kichotas,— bet dažnai taip nutinka, jog žmonės savo raštais pelnytai užsikariauja ir pasiekia didžią šlovę, bet visai ją sužlugdo ar bent jau iš dalies praranda, kai tik įninka juos spausdinti.

— O priežastis šit kokia,— tarė Samsonas.— Kadangi spausdinti veikalai peržiūrimi iš lėto, lengvai atsiskleidžia jų trūkumai, ir kuo rašytojas garsesnis, tuo nuodugniau jis esti nagrinėjamas. Žmonėms, pasižymėjusiems talentu, didiems poetams, garsingiems istorikams visados ar bent labai dažnai pavydi visi tie, kurie su pasimėgimu ir

ypatingu malonumu pliekia kitų kūrybą, nors patys nėra išleidę pasaulin nė vienos knygos.

— Tuo nėra ko stebėtis,— pritarė Don Kichotas,— daugelis dvasininkų nesugeba nė žodžio pasakyti užsilipę į sakyklą, bet užtat sugeba kuo puikiausiai pastebėti kitų pamoksluose, ko vienam trūksta, o kitam per daug.

— Sutinku su jumis, pone Don Kichote,— tarė Karaskas,— bet aš norėčiau, kad šitie kaltintojai būtų nuolaidesni ir ne tokie smulkmeniški ir kad neskaičiuotų, kiek dėmelių temdo dergiamo veikalo skaistumą, nes jeigu *aliquando bonus dormitat Homerus*[29], tai tegu jie pagalvoja, kiek laiko jis praleido be miego, idant šviesų jo kūrinį temdytų kaip galima mažiau šešėlių. Ir galbūt tos jų peikiamos dėmelės — tai ne kas kita, kaip apgamai, kartais itin paryškinantys veido grožį.

Tad ir sakau, jog didūs pavojai gresia tam, kuris atiduoda spausdinti knygą, nes visiškai neįmanoma parašyti tokio kūrinio, kuris patiktų kiekvienam skaitytojui ir kiekvieną patenkintų.

— Nedaug ką tepatenkins knyga, parašyta apie mane,— tarė Don Kichotas.

— Priešingai: juk *stultorum infinitus est numerus*[30], todėl šioji istorija atitiko nesuskaitomos gausybės skaitytojų skonį. Šiaip ar taip, kai kas prikiša autoriui, kad jam šlubuojanti ir kartais aptemstanti atmintis, nes jisai užmiršęs papasakoti, kas pavogęs Sančui palšelį: vagis nenurodytas, tik vėliau paaiškėja, kad jis pagrobtas, o ilgai netrukus vėl matome Sančą raitą ant asilo, nežinia iš kur atsiradusio. Dar prikišama, jog autorius užmiršęs pasakyti, kur Sančas dėjęs lagaminėlyje Sjeroj Morenoj rastus šimtą eskudų: autorius tatai nutyli, o daugeliui knieti sužinoti, kur Sančas juos dėjo ir kam išleido,— štai šitos vienos esmingiausių detalių ir pasigendama knygoje.

Į tai Sančas atsakė:

— Dabar, pone Samsonai, man kuo mažiausiai rūpi sąskaitos ir ataskaitos,— man taip gurgia pilvas, kad jeigu nepasistiprinsiu keliais gurkšniais gero vyno, beregint sudžiūsiu kaip gembė. Namie turiu vyno, ten laukia manęs antroji pusė; aš tik pavalgysiu ir tuoj sugrįšiu, o tada jau patenkinsiu jūsų malonybę ir kiekvieną, kas tik pageidaus manęs paklausti, kaip dingo asilas ir kam išleidau tuos šimtą eskudų.

Ir, nelaukdamas atsako ir netardamas daugiau nė žodžio, Sančas nudrožė namo.

Don Kichotas ėmė prašyti ir kalbinti bakalaurą dar pabūti ir pasivaišinti kukliais pietumis.

Bakalauras priėmė kvietimą ir pasiliko; papildomai buvo patiekta pora balandžių; prie stalo kalbėta apie riteriją, Karaskas taikėsi prie šeimininko; pokylis pasibaigė, visi nuėjo pogulio. Grįžo Sančas, ir nutrauktas pokalbis prasidėjo iš naujo.

IV PERSKYRIMAS

KURIAME SANČAS PANSA ATSAKO Į BAKALAURO SAMSONO KARASKO KLAUSIMUS IR IŠSKLAIDO JO ABEJONES, TAIPGI NUTINKA ĮVYKIAI, ŽINOTINI IR PASAKOTINI

Sančas grįžo pas Don Kichotą ir, grįždamas prie nutraukto pašnekesio, tarė:

— Ponas Samsonas sako, kad jam įdomu žinoti, kas, kaip ir kada pavogė man asilą, ir į šį paklausimą atsakau šitaip: tą pačią naktį, kai, skuosdami nuo Šventosios brolijos, mudu su ponu atsidūrėm Sjeroj Morenoj po nuotykių, kitaip sakant, prietykių su katorgininkais ir Segovijon traukiančia laidotuvių procesija, mes pasislėpėm miško tankmėje, ir ten mudu abu — ponas, pasirėmęs ietimi, o aš raitas ant savo palšelio,— kulti ir velėti susirėmimuose, sumigom išvargę, lyg būtume sugulę ant pūkinių priegalvių.

Ypačiai aš įmigau taip kietai, jog kažin kas prisėlino prie manęs, paramstė balną spyriais iš visų keturių pusių ir nejučia išsivedė iš po manęs palšį, o aš likau besėdįs balne.

— Tai niekų darbas, be to, jau nebe naujiena: lygiai taip nutiko ir Sakripantui Albrakos apsiausties metu, kada garsusis plėšikas Brunelas, sugalvojęs tokią pat klastą, iš tarpkojo išvedė jam žirgą[31].

— Prašvito,— toliau pasakojo Sančas,— ir vos tik krustelėjau, spyriai išvirto, ir aš plojausi žemėn, pasižvalgiau asilo, o jo nė kvapo. Ašaros ištryško man iš akių, ir aš pratrūkau rypuoti taip graudžiai, kad jeigu mūsų istorijos autorius nesurašė knygon mano aimanų, galima sakyti, jog apskritai nieko dora jon nesurašė.

Nebepamenu, kiek dienų prabėgo, bet šit kartą lydžiu princesę Mikomikoną, žiūriu — ogi mano asilas, o raitas ant jo čigonu persirengęs Chinesas de Pasamontė, tasai sukčius ir užkietėjęs piktadarys, kurį mudu su ponu išvadavome iš grandinių.

— Apsirikta ne čia,— tarė Samsonas,— o ten, kur, dar asilui neatsiradus, autorius pasakė, jog Sančas jojo raitas ant to paties palšio.

— Į tai nebežinau, ką jums atsakyti,— atsiliepė Sančas,— tikriausiai istoriko bus suklysta, o gal knygos rinkėjo neapsižiūrėta.

— Ko gero, taip ir buvo,— sutiko Samsonas.— Na, o kur dingo šimtas eskudų?

— Kaip vandeny,— atsakė Sančas.— Išleidau juos sau, pačiai ir vaikams, ir tik dėl to pati nedavė pylos, kad, tarnaudamas savo ponui Don Kichotui, basčiausi keliais ir šunkeliais, o jeigu po tiekos laiko būčiau pargrįžęs namo tuščiomis kišenėmis ir be asilo, riesta man būtų buvę...

Ir jeigu dar ką nors pageidaujate iš manęs sužinoti, prašom klausti, galiu atsakyti kad ir pačiam karaliui, stovėdamas prieš jo šviesiausiąją *pirsoną*, ir kas kam į nosį — parsivežiau aš pinigų ar neparsivežiau, išleidau juos ar neišleidau, nes beklajodamas gavau tiek lazdų, kad jeigu būtų atsiskaitoma grynais, bent jau po keturis maravedžius už kiekvieną, ne vieno šimto, o dviejų neužtektų apmokėti tik už pusę tų lazdų...

Ir tegu kiekvienas pirmiau pasižiūri sau į antį, o jau paskum sako, kur juoda, kur balta, nes visi mes tokie, kokius mus Dievas sutvėrė, o dažniausiai ir blogesni.

— Aš pasirūpinsiu, kad, antrąsyk leisdamas šią istoriją, autorius nepamirštų įterpti to, ką dabar pasakė gerasis Sančas,— tarė Karaskas,— iškart smarkokai šoktelėtų knygos vertė.

— Kokių dar pataisymų prašytųsi šis veikalas, pone bakalaure? — paklausė Don Kichotas.

— Šiokių tokių,— atsakė Karaskas,— bet jau nebe tokių esminių, kokius minėjau.

— O gal kartais autorius žada leisti antrą dalį? — paklausė Don Kichotas.

— Žada, kur nežadės,— atsakė Samsonas,— tik skundžiasi, kad negali rasti ir nežino, kur ji nudėta, tad dar abejotina, ar ji išvis išeis. Be to, kai kas tvirtina: „Antra dalis niekados nebūna vykusi“, o kiti: „Apie Don Kichotą jau prirašyta kiek gana“, užtat ir ima abejonė, ar apskritai pasirodys antra dalis. Tiesa, žmonės, linkę labiau smagintis

nekaip grūdoti, reikalauja: „Duokit mums daugiau donkichotiškų išmonių, lai Don Kichotas grumiasi, o Sančas Pansa pliurpia, pasakokit kas tik ant seilės užeina, mes viskuo būsim patenkinti".

— O kur linksta autorius? — paklausė Don Kichotas.

— O kurgi jis links? — atsakė Samsonas.— Be galo stropiai ieško tos istorijos, o kai tik ją suieškos, iškart kiš į mašinas: juk jisai ne tiek pagyrimų vaikosi, kiek pelno.

Į tai Sančas tarė:

— Ką, vadinas, autoriui rūpi pinigai? Bus stačiai stebuklas, jeigu jam kas nors išeis: sukurps kaip Dievas davė nelyginant tasai siuvėjas prieš Velykas, o skubomis parašyti kūriniai visados lieka neišbaigti ir prašyte prašosi taisymo. Ne jau, tegu tasai ponas mauras ar dievai jį žino kas žiūri, ką daro, o mudu su ponu užpilsim jį tokia galybe visokiausių nuotykių ir nusidavimų, kad galės ne tik antrą, bet ir šimtą dalių prirašyti.

Tasai žmogelis, ko gero, mano, kad mes čia vartomės lyg inkstai taukuose, o pažiūrėtų, kaip mudu tauruojam, pamatytų, jog nuo tokio gyvenimo greičiau pentinus nukratysi. Šit ką aš pasakysiu: jei ponas būtų paklausęs mano žodžio, jau seniai būtume šuoliavę plynais laukais skriaudas gaišindami ir netiesą atitaisydami, kaip gerų klajojančių riterių kad įprasta ir pribūta.

Sančui betariant šiuos žodžius, jų klausą pasiekė Rosinanto žvengimas; tą žvengimą Don Kichotas palaikė didžiai laimingu ženklu[32] ir nutarė po trijų ar keturių dienų vėl išvykti į žygį...

Ir, išdėstęs savo sumanymą bakalaurui, atsiklausė jo, kurion pasaulio šalin šis patarsiąs joti...

Į tai bakalauras atsakė, kad, jo manymu, Aragono karalystėn, miestan Saragosos, kame netrukus per šventojo Jurgio atlaidus vyksiąs be galo iškilmingas turnyras, ir ten Don Kichotas galįs šlove pranokti visus Aragono riterius, kuriems nesą lygių šiame pasaulyje.

Paskui pagyrė jo nepaprastai taurų ir narsingą pasiryžimą, bet perspėjo, kad nevalia per daug nepaisyti pavojų, nes jo gyvenimas priklausąs ne jam vienam, o visiems tiems, kurie nelaimėse reikalingi jo globos ir pagalbos.

— Kam jau kam, o beatodairiškam narsumui aš niekad nepritariu,— įsiterpė Sančas,— juk ponas tik pamato šimtinę ginkluotų vyrų ir puola kaip akis išdegęs lyg tas smaguris vaikas prie krūvos nunokusių moliūgų. Po šimts perkūnų, pone bakalaure, viskam yra

laikas: ir pulti, ir trauktis, bet rėkauti be paliovos karo šūkius — tai jau nei šis, nei tas.

Juo labiau kad esu girdėjęs, be to, man regis, ir patsai ponas, kiek pamenu, yra sakęs, jog per patį vidurį tarp dviejų kraštutinumų, bailumo ir nutrūktgalviškumo, esąs tikrasis narsumas, o jeigu taip, manding nėra ko leistis į kojas dėl tuščio nieko, taipgi ir pulti, kai prieš tave pranašesnės jėgos...

Bet svarbiausia, iš anksto perspėju savo poną: jeigu jis ketina vestis mane su savim, aš vyksiu tik su ta sąlyga, kad jisai kariaus pats vienas, o mano priedermė bus juo rūpintis, prižiūrėti, idant visada būtų sotus ir valyvas,— čia jau aš iš kailio nersiuos, bet tegul jis ir nemano, jog kada nors griebsiu saujon kardą ir grumsiuos su visokiais vieškelių plėšikais ir galvažudžiais iš patiltės.

Manęs, pone Samsonai, nevilioja narsuolio šlovė, aš tik noriu pagarsėti kaip geriausias ir ištikimiausias ginklanešys, kada nors tarnavęs klajojančiam riteriui. Ir jeigu, atsiteisdamas man už sąžiningą ir ilgą tarnybą, mano ponas Don Kichotas malonės padovanoti kokią salą, kurių, pasak jūsų malonybės, šiame krašte nemažai prisilaiko, už tai būsiu jam dėkingas ligi grabo lentos.

O jeigu nepadovanos, irgi nežūsiu: atėjai žmogus į pasaulį, tai ir gyvenk kliaudamasis ne kuo kitu, kaip tik Dievo malone, ir gali būti, jog atsaloj duona tokio pat gardumo ar netgi gardesnė kaip saloj...

Ir dar nežinia, ar toj saloj nepakiš velnias man kojos, kad užkliūčiau, pločiausi žemėn ir dantis išsibarstyčiau? Sanču gimiau, Sanču ir mirsiu.

Bet jeigu nei iš šio, nei iš to, be jokių rūpesčių ir pavojų staiga imtų ir nukristų iš dangaus sala ar šiaip koks geras daiktas, ne toks aš jau kvailas, kad negriebčiau Dievo dovanos; juk ne veltui sakoma: „Duodamas imk, mušamas bėk“, arba: „Ką pasidėsi — sau turėsi“.

— Tu, brolau Sančai, kalbi kaip iš rašto,— tarė Karaskas,— bet, šiaip ar taip, kliaukis Dievu ir ponu Don Kichotu, ir jisai tau ne tik salą, o ir visą karalystę padovanos.

— Ar daugiau, ar mažiau — man vis viena,— atsakė Sančas,— tik štai, pone Karaskai, būkite tikras, jog nenueis vėjais toji karalystė, kurią ponas teiksis man padovanoti: aš pasvėriau viską kaip reikiant ir sumečiau, kad man ganės sveikatos ir karalystes valdyti, ir salas tvarkyti,— jau ne kartą apie tai esu kalbėjęs ponui.

— Žiūrėk, Sančai,— tarė Samsonas,— šilta vieta būdą gadina:

gali ir taip atsitikti, jog, salą savo valdžion gavęs, tikros motinos nebenorėsi pažinti.

— Juk aš ne pakrūmėj gimęs,— atrėmė Sančas,— kad elgčiausi kaip koks nekrikštas, mano gyslomis teka grynų gryniausias seno krikščionio kraujas. Na, geriau įsižiūrėkit į mane: bene iš akių nematyti, kad niekam negalėčiau atsilyginti nedėkingumu?

— Duok Dieve,— tarė Don Kichotas,— pažiūrėsime, kas bus, kai gaus valdžią į rankas, o tas laikas, man regis, jau nebetoli.

Tai taręs, Don Kichotas kreipėsi į bakalaurą prašydamas vienos malonės — atseit, jeigu jis poetas, ar nemalonėtų sudėti išsiskyrimui su ponia Dulsinėja Tobosiete skirto eilėraščio, bet sudėti taip, kad kiekviena eilutė prasidėtų viena josios vardo raide, idant, iš viršaus skaitant pirmąsias raides, išeitų *Dulsinėja Tobosietė.*

Bakalauras atsakė, kad nors esąs ir ne iš garsiųjų ispanų poetų, kurių, kaip girdėjęs, esama pusketvirto[33], vis dėlto sugebėsiąs sudėti tokias eiles, kad ir turėsiąs labai didelių keblumų, nes kalbamas vardas esąs aštuoniolikos raidžių: mat, jeigu rašysiąs keturis ketureilius, atliksiančios dvi raidės, o jeigu keturis penkiaeilius, vadinamąsias decimas, arba redondilijas, dviejų raidžių pristigsią, bet, šiaip ar taip, pasistengsiąs kaip nors nukąsti dvi raides ir Dulsinėjos Tobosietės vardą įsprausti į keturis ketureilius.

— Būtinai taip padarykite,— tarė Don Kichotas,— nė viena moteris nepatikės, kad eilės skirtos jai, jeigu nebus aiškiai ir suprantamai nurodytas josios vardas.

Taip juodu ir sutarė, ir dar sutarė, jog žygin būsią išjota po savaitės. Don Kichotas priprašė bakalaurą laikyti tatai paslaptyje, o ypačiai neprasitarti klebonui ir meistrui Nikolui, taipgi dukterėčiai ir šeimininkei, idant jie nesuardytų jo garbingo ir šaunaus sumanymo.

Karaskas davė žodį. Paskui atsisveikindamas priprašė Don Kichotą, progai pasitaikius, pranešti apie visas sėkmes ir nesėkmes; šitaip jie išsiskyrė, ir Sančas nuėjo ruoštis kelionei.

V PERSKYRIMAS

APIE PROTINGĄ IR ŠMAIKŠTŲ POKALBĮ, VYKUSĮ TARP SANČO PANSOS IR JO PAČIOS TERESOS PANSOS, TAIPGI APIE KITUS ŠVIESAUS ATMINIMO NUTIKIMUS

Priėjęs penktą perskyrimą, šios istorijos vertėjas pareiškia, kad, jo manymu, šis perskyrimas pakištinis, nes Sančas Pansa čia kalba tokiu stiliumi, kokio neįmanu tikėtis iš jo riboto proto, ir samprotauja apie tokius subtilius dalykus, kurių negalėtų išmanyti; tačiau vertėjas laiko savo pareiga nieko nepraleisti, ir todėl verčia toliau:

Sančas grįžo namo toks linksmas ir džiugus, jog pati užjuto jo linksmumą per arbaleto šūvį ir rado reikalinga paklausti:

— Kas tau, mielasis Sančai, kad pareini toks linksmas?

Į tai Sančas jai atsakė:

— Ak pačiut, būtų kur kas maloniau, jei Dievas panorėtų, kad dabar nesidžiaugčiau.

— Nesuprantu tavęs, vyreli,— tarė pati,— galva neneša, ką turi omeny sakydamas, jog būtų kur kas maloniau, jei Dievas panorėtų, kad dabar nesidžiaugtum,— tokiai neišprusėlei kaip aš, matyt, sunku supaisyti, kaip galima džiaugtis, kad tau nedžiugu.

— Klausyk, Teresa,— tarė Sančas,— man smagu todėl, kad susigalvojau vėl stoti tarnybon pas savo poną Don Kichotą, kuris ketina trečiusyk joti nuotykių ieškot, o aš josiu drauge — ir vargas spiria, ir masina džiugi viltis, jog imsiu ir surasiu dar šimtą eskudų vietoj anų, išleistųjų, nors, antra vertus, man skaudu skirtis su tavimi ir vaikais. Ir jeigu Dievas panorėtų, kad užsidirbčiau duonos kąsnį kojos nekeldamas iš namų ir per daug galvos sau nekvaršindamas, užuot bastęsis po tyrus ir plynes, kur kipšai vaikus peri,— o Dievui tatai niekų darbas, reikia tik panorėti,— kas be ko, mano džiaugsmas nebūtų sudilusio skatiko vertas, nes dabar jį drumsčia skausmas, jog tenka skirtis su tavimi. Vadinasi, teisybę sakiau, kad būtų kur kas maloniau, jei Dievas panorėtų, kad dabar nesidžiaugčiau.

— Klausyk, Sančai,— tarė Teresa,— kai pasidarei klajojančio riterio dešinioji ranka, tokiomis mįslėmis pradėjai kalbėti, kad niekas nebegali tavęs suprasti.

— Gana jau ir to, pačiut, kad Dievas mane supranta,— atsakė Sančas,— o jis supranta viską, kas darosi šiame pasaulyje. Tiek jau to, paliksim šią kalbą. Tai va, motin, įsidėk į galvą, kad tau priklauso visas šias tris dienas rūpintis palšiu, idant būtų kovos parengty. Užpilk dvigubą dovį avižų, apžiūrėk balną ir kitus pabūklus,— juk ne vestuvėsna traukiam, o po margą pasaulį klajoti, su milžinais, slibinais ir pabaisomis grumtis ir galynėtis, šnypštimo, maurojimo, riaumojimo ir klyksmų klausytis, bet visa tai menkas niekas palyginti su jangiečiais ir užkerėtais maurais.

— Gali ir nesakyt, vyreli,— atsiliepė Teresa,— pati matau, jog klajojantys ginklanešiai dykai duonos nevalgo, ir todėl melsiu poną Dievą, kad greičiau ištrauktų tave iš to vargo.

— Atvirai tau sakau, pačiut,— tarė Sančas,— jei nesitikėčiau ilgai netrukus gauti savo valdžion salą, gyventi man būtų nemiela.

— Eik jau, eik, vyreli, kam to reikia! — sušuko Teresa.— Gyvenk, šuneli, kad ir prie būdos pririštas, ir tu gyvenk sau, o visas tas valdžias tegu velniai rauna!

Be jokios valdžios motina tave pagimdė, be jokios valdžios gyvenai ligi šiolei, o kai Dievas pašauks savęsp, be jokios valdžios nueisi į kapus ar, tiesą pasakius, kiti nuneš. Juk ne visi žmonės turi valdžią pasauly, o žmonės kaip žmonės, gyvena sau, ir gana.

Geriausias pagardas — tai alkis, o kad vargšams niekad jo nepristinga, užtat ir valgyti visados skalsu.

Žiūrėk tu man, Sančai, jei kartais prasimuši į valdžią, nepamiršk manęs ir vaikučių. Turėk galvoj, kad Sančiukui jau penkiolika suėjo, mokyklon metas, jo dėdė abatas nori padaryti iš jo dvasinio luomo žmogų.

Taipgi nepamiršk, jog ir dukrelė Marisanča nebenusėdi netekėjusi,— dingojas man, kad ji geidžia vyro ne ką mažiau nei tu valdžios; šiaip sakysi ar taip, o mergei prastas vyras lovoj geriau nei šaunus sugulovas.

— Kaip kažin ką,— atvertė Sančas,— jei Dievas duos mano valdžion kokią salą, išleisiu Marisančą už tokio aukšto žmogaus, kad visi turės ją aukštint kreipdamiesi ne kitaip, kaip *jūsų šviesybe.*

— Eik jau, eik, Sančai,— atrėmė Teresa,— verčiau išleisk už jai lygaus, taip bus geriausia, o jeigu iš klumpių ji įšoks į kurpaites, o vietoj pigios suknutės ims vilkėti šilkine suknia, ir dar su raukčiais, ir, užuot šaukę Marika ir tu, visi vadins ją *donja tokia ir tokia* ir *jūsų šviesybe*, mergė suvis pames galvą, šimtąsyk klups kas žingsnis,

o medžiagai spūrant, iškart matyti, iš kokių šiurkščių ir storų siūlų ji numegzta.

— Užsičiaupk, kvėša,— tarė Sančas,— apsipras apsibus per porą trejetą metelių, o paskui, žiūrėk, ir ponystė, ir orumas prigis kaip čia buvę. O jeigu neprigis — didelis daiktas? Tegul tik būna *jūsų šviesybė*, o ten jau kas bus, tas.

— Aukščiau bambos neiššoksi, Sančai,— atvertė Teresa,— nesigretink prie ponų ir prisimink priežodį, kuris sako: „Nušluostyk snarglį kaimynų vaikui ir pasiimk jį užkuriom". Pamanyk, kokia laimė išleisti mūsų Mariją už kokio grafpalaikio arba bajorėlio, kad paskiau kada tinkamas uitų ją kaip paskutinę, pravardžiuotų prasčioke — girdi, didelė čia ponia: tėvas juodnugaris, o motina verpėja!.. Ne jau, vyreli, kol aš gyva, to nebus! Bene tam aš ją auginau? Tik parnešk pinigų, Sančai, o jau ištekinti ją aš pati ištekinsiu: turiu nusižiūrėjusi Lopę Točą, Chuano Točo vaikį, sveiką ir drūtą žaliūką, ir mes jį pažįstam, ir jis, kaip mačiau, akimis mergę gano; o kad jis jai pora, tai ir gyvens laimingi, ir mes visados juos matysim, ir būsime kaip viena šeima, tėvai ir vaikai, anūkėliai ir žentai, gražiai sutarsim, ir lydės mus Dievo palaima; tik jau neleisk jos į sostinę, į tuos dideliausius rūmus, kur nei žmonės ją supras, nei ji supras žmones.

— Ar nenutilsi tu, bestija, Barabo[34] pati! — sušuko Sančas.— Ir kas tau užėjo, kad nei šiam, nei tam uodegą padilgo stoti man skersai kelio — neduodi man išleisti dukters už tokio vyro, idant sulaukčiau anūkėlių, *jūsų šviesybėmis* vadinamų? Žiūrėk, Teresa, dažnai esu girdėjęs vyresnius žmones sakant: kas nesugebėjo pasinaudoti laime, kai ji pati krinta į rankas, tam nevalia skųstis, kad ji praėjo pro šalį. Štai ir dabar būtų neprotinga užtrenkti jai prieš nosį duris, kai ji pati pas mus beldžiasi. Pučia palankus vėjas — tegul jis neša mus kur nori.

Šitokie samprotavimai, taipgi Sančo išvedžiojimai, kuriuos pateiksime toliau, ir paskatino šios istorijos vertėją pareikšti, jog šitas perskyrimas — pakištinis.

— Sakyk tu, avies galva,— toliau kalbėjo Sančas,— argi būtų ne pro šalį nugriebti kokią pelningą valdžią, kad mums nebereiktų juodo vargo bristi? Tegu tik Marisanča išteka už tokio, kokį jai pripiršiu, ir pamatysi — visi tave ims vadinti *donja Teresa Pansa*, o bažnyčioje iš pykčio sprogs visos mūsų bajorienės, kai sėdėsi ant kilimų, priegalvių ir patiesalų. O jei nenori, riogsok sau kaip riog-

sojusi ir būsi nei pūsk, nei vėdink, lyg šventosios statula... Ką čia dar šnekėti: sakyk ką nori, o Sančiukė bus grafienė, ir baigtas kriukis!

— Ar tu nutuoki, ką paistai, vyreli? — sušuko Teresa.— Pražudys toji grafystė mano dukrelę,— šit ko aš bijau! Daryk kaip žinai, leisk ją už kunigaikščio arba princo, bet aš tau atvirai sakau: neduosiu nei palaiminimo, nei sutikimo.

Aš, broleli, visad buvau tos nuomonės, kad kiekvienam pridera laikytis savų, ir negaliu pakęsti, kai žmonės nei šiam, nei tam užriečia nosį. Mane pakrikštijo Teresa, paprastu ir neįmantriu vardu be jokių priedų, gražmenų ir puošmenų, be visokių ten donų ir madonų. Tėvas buvo pavarde Kaskachas, o aš, už tavęs išėjusi, pasidariau Teresa Pansa, nors kuo gražiausiai galėjau būti Teresa Kaskacho[35], bet įstatymai įstatymais, o karaliai karaliais...

O savo vardu esu labai patenkinta ir nenoriu, kad man prikergtų kokią *donją*, kuri mane šitaip slėgtų, jog nevaliočiau jos nešioti, ir nenoriu, kad, matydami mane išsipusčiusią kaip didžponę arba grafienę, žmonės badytų pirštais, girdi: „Jūs tik pasižiūrėkit, kaip puikes varinėja toji degutpilvė! Tik vakar linus braukė nugaros neištiesdama, bažnyčion ėjo vietoj šydo apsigobusi sijono pridurkais, o šiandie visa spurguota karoliuota, ragu dangų rėžia, lyg nežinotume, kas ji per viena“.

Kol ponas Dievas neatėmė iš manęs tų septynių ar penkių juslių,— žodžiu, visų, kiek tik jų turiu,— tokios gėdos sau nepasidarysiu.

O tu, tėvai, vaikykis savo valdžių ir salų ir pūskis kiek tik širdis geidžia, bet mudvi su dukrele — prisiekiu amžinatilsį motinos atminimu — kojos nekelsime iš bažnytkaimio: dora žmonelė gyvent be namų negali, o gera duktė, nesuklojusi kraičio, nemiegt pokaičio. Eiki plačiais keliais su savuoju Don Kichotu nuotykių ieškoti, o mudvi paliki kryžiaus kelius eiti; gal ir mums kas nors gera nutiks, jei gyvensime, kaip Dievas liepia, tik štai galva man neneša, kas tavo ponui padovanojo tą *doną*, nes nei tėvai jo, nei proseniai amžindie *donais* nebuvo.

— Šit ką aš tau pasakysiu,— atvertė Sančas,— matyt, tikrai velnias bus tave apsėdęs. Bijok Dievo, pačiut, nušnekėjai čia dabartės nei į tvorą, nei į mietą! Ką bendra turi visi tie niekniekiai, karoliukai, priežodžiai ir puikybės su tuo, ką tau sakau? Klausyk, neišmanėle ir pusgalve (kitaip tavęs ir nepavadinsi, nes neperpranti mano žodžių ir pati nuo savo laimės bėgi): jeigu tavo dukrelei paliepčiau stačia galva pulti nuo bokšto arba klajoti po margą pasaulį panašiai

kaip toji infanta donja lyg Abraka, lyg Uraka[36], tikrai galėtumei su manim nesutikti, bet jeigu aš viens du, kad nė mirktelėt nespėtumei, prisegu jai donją ir dar jūsų šviesybę, iščirpinu ją į žmones, ant kojų pastatau, kad ne šiauduos, bet žaliuos šilkuos gulėtų ir pinigo kaip mauras turėtų — daugiau už tuos praturtėlius maurus iš Almohadų giminės[37], tai ko tau man nepritarti ir nenorėti to, ko aš noriu?

— Žinai, vyreli, kodėl aš tau nepritariu? — atsiliepė Teresa.— Todėl, kad patarlė sako: „Kuo nori denkis, nuo svetimos akies niekuo neprisidengsi". Mat į vargšą žmonės pažiūri probėgšmais, ir tiek, o į turčių įsispitrina, ir jeigu tasai turčius kadaise buvo vargšas, beregint sukirba visiems liežuviai ir suskanta kaulelius narstyti, o tokių narstytojų mūsuose — be skaičiaus, kaip bičių avily.

— Pala, Teresa,— tarė Sančas,— klausyk, ką aš tau dabartės pasakysiu, gal tokių dalykų kaip gyva nebūsi girdėjusi... Ir tai bus ne mano paties išgalvota: pasakysiu tau žodžius, kuriais pernai per gavėnią mūsų bažnytkaimy į parapijiečius kreipėsi iš sakyklos tėvas pamokslininkas, o jis, kiek pamenu, pasakė va šitaip: visa tai, ką dabar regi mūsų akys, kur kas geriau telpa ir laikosi mūsų galvose ir labiau įstringa atmintin nekaip tai, kas būta ir nubūta...

(Visos minėtosios Sančo kalbos sudaro antrąją priežastį, kuria remdamasis vertėjas laiko šį perskyrimą pakištiniu, nes jos prašoka Sančo išmanymą.) Tuo tarpu Sančas kalbėjo toliau:

— Vadinasi, matydami kokį prašmatniu apdaru išsipuscčiusį žmogų, nejučia, lyg kokios jėgos skatinami ir raginami, pajuntame jam pagarbą, nors tą pačią akimirką atmintis mums primena kadaise regėtą jo menkystę, tačiau tosios nešlovės, gal skurdo, gal žemos kilmės užtrauktos,— jeigu ji jau praeityje,— nebėra, yra tik tai, kas dabar regima.

Ir jeigu tasai, kurį Laimė ištraukė iš menkystės pragarmės (tai paties pamokslininko žodžiai) ir užkėlė ištekliaus viršūnėn, pasirodys besąs gerų manierų, taurus ir mandagus su visais ir nelįs į akis senos giminės bajorams, būki tikra, Teresa, niekas nė neprisimins, kas jisai buvo anksčiau, bet gerbs jį tokį, koks dabar yra, išskyrus nebent pavyduolius, tačiau nuo jų neapsisaugo nė viena laimė.

— Nesuprantu tavęs, vyreli,— atsakė Teresa,— daryk, kaip sau žinai, ir nekvaršink man galvos savo prakalbom ir iškalbom. Ir jeigu jau esi užsistatęs daryti, kaip sakai...

— Ne užsistatęs, motin, reikia sakyti, bet nusistatęs,— tarė Sančas.

— Tu, vyreli, su manim nesiginčyk,— atkirto Teresa,— šneku, kaip pono Dievo liepta, per galvą verstis neketinu. Šit ką aš tau pasakysiu: jeigu toji valdžia šitaip įtvino tau į dantį, vežkis drauge savo sūnelį Sančą ir jau dabar pradėki mokyt jį prie valdžios stovėti — juk vaikams pravartu tėvų pėdomis sekti ir prie jų amato gudintis.

— Kai paimsiu valdžią,— atsiliepė Sančas,— tuoj siųsiu žygūną jo kviesti, o tau atsiųsiu pinigų, nes jų man nepritrūks, kaip niekad nepritrūksta skolintojų valdovui, kai šis su tuščia sauja lieka. Ir sūnų man aptaisyk šitaip, kad nebūtų žymu, kas jisai per vienas, ir kad atrodytų toks, kokiam ir priklauso būti.

— Tik pinigų man atsiųsk,— tarė Teresa,— o aš jau iščiustysiu jį, nors ant altoriaus statyk.

— Žodžiu, sutarta,— nukirto Sančas,— mūsų dukrelė bus grafienė.

— Tą dieną, kada pamatysiu ją ištekėjusią už grafo,— atrėmė Teresa,— man bus toks jausmas, kad ją palaidojau. Taigi dar sykį tau sakau: daryk, kaip sau žinai, nes mūsų, moterų, tokia jau dalia — visame kame klausyti vyro, kad ir avigalvio.

Ir ji prapliupo taip graudžiai verkti, lyg Sančiukė tikrai būtų jau mirusi ir palaidota.

Sančas nuramino ją sakydamas, kad nors būtinai iš dukters padarysiąs grafienę, bet pasistengsiąs atidėti vestuves kaip galima vėlesniam laikui.

Tuo ir pasibaigė jųdviejų pašnekesys, ir Sančas grįžo pas Don Kichotą galutinai susitarti dėl išvykimo.

VI PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAS NUTIKO DON KICHOTUI SU DUKTERĖČIA IR ŠEIMININKE, IR TAT VIENAS SVARBIAUSIŲ VISOS ISTORIJOS PERSKYRIMŲ

Sančui Pansai ir jo pačiai Teresai Kaskacho berezgant minėtą nei šiokį, nei tokį pokalbį, Don Kichoto dukterėčia ir šeimininkė taipgi nesėdėjo sudėjusios rankų: iš begalės požymių nuspėjusios, kad

jų dėdė ir ponas baudžiasi trečiusyk pasipustyti padus ir vėl tapti, jų žodžiais tariant, *klejojančiu* riteriu, jiedvi stengėsi kaip įmanydamos atkalbėti nuo tokio netikusio sumanymo, tačiau tiktai šaukė tyruose ir kalė atvėsusią geležį.

Ilgai ir bergždžiai mėginusi atversti poną į protą, pagaliau šeimininkė, be kita ko, pasakė:

— Išties, pone, jeigu jūsų malonybė nenustygsite ir veršitės iš namų, ir vėl leisitės klaidžioti per kalnus ir klonius lyg dvasia be vietos ir ieškoti vadinamųjų nuotykių, kuriuos vadinu prietykiais, suklyksiu ne savo balsu ir rėksiu visu balsu guosdamasi Dievui ir karaliui, kad jus sudraustų.

Į tai Don Kichotas jai atsakė:

— Šeimininke, nežinau, ką atsakys Dievas į tavo skundus, o juo labiau — ką atsakys jo didenybė; žinau tik tiek, jog, karalium būdamas, nesiteikčiau atsakinėti į devynias galybes paikų pareiškimų, diena dienon karaliaus vardu siunčiamų, nes viena sunkiausių priedermių, karaliams priklausančių,— visus išklausyti ir visiems atsakyti. Tad nepageidaučiau, kad mano reikalais kas galvą jam kvaršintų.

Šeimininkė į tai tarė:

— Sakykite, pone, ar jo didenybės dvare esama riterių?

— Žinoma,— atsakė Don Kichotas,— ir gana daug, ir tam yra priežastis, nes jie paryškina karalių didybę ir prideda garbės sostui.

— O kodėl gi jūsų malonybė negalėtumėt būti vienas tų riterių, ramiai ir sėsliai tarnaujančių dvare savo karaliui ir viešpačiui? — tarė ji.

— Tai va, brangute,— atsakė Don Kichotas,— ne visi riteriai gali tarnauti karaliaus dvare, kaip ne visi dvaro bajorai gali ir privalo būti klajojantys riteriai: pasaulyje turi būti ir vienokių, ir kitokių. Ir nors visi mes — riteriai, tačiau vieni nuo kitų labai skiriamės, nes dvaro bajorai, kojos nekeldami iš savo kambarių ir rūmų slenksčio neperžengdami, keliauja po visą pasaulį žiūrėdami žemėlapin, ir nereikia jiems išleisti nė skatiko nei kęsti karštį ar šaltį, alkį ar troškulį, o mes, tikrieji klajojantys riteriai, spirginant saulei, per speigus ir darganas, per bet kokią bjauratį, pėsti ir raiti savo žingsniais matuojame žemės paviršių...

Ir priešus pažįstame ne tik iš paveikslėlių, bet ir tokius, kokie jie esti iš tikrųjų, ir kiekviena proga bei kiekvienu atveju juos puolame nežiūrėdami dvikovos taisyklių ir visokių niekniekių, kaip antai: ar ne trumpesnis katro kalavijas arba ieties kotas, ar relikvijas nešiojasi

nedraugas ant krūtinės, ar kokį slaptą vylių, ar pridera dalytis nuosauliu ir įsauliu, ar ne,— ir kitokių panašaus pobūdžio ceremonijų, kurių paprastai laikomasi dvikautėse, kai grumiasi vyras prieš vyrą, ir kurių tu neišmanai, o aš išmanau.

Ir dar tau privalu žinoti šit ką: geras klajojantis riteris, matydamas nors ir dešimtį milžinų, kurių galvos ne tik siekia debesis, bet ir slepias už jų, kojos panašios į du dideliausius kuorus, rankos primena aukštų ir galingų laivų stiebus, o akys, didumo sulig malūno girnapuse, žioruoja it stiklo lydymo krosnys, anaiptol nepabūgsta, bet, priešingai, dailiai atsitiesęs, narsos sklidina širdimi puola ir stoja mūšin, o jeigu tat įmanoma — beregint įveikia ir sumuša į dulkes, nors jie būtų apsišarvavę tam tikros žuvies žvynais, kaip sakoma, tvirtesniais net už deimantus, o vietoj kalavijų apsiginklavę skudriais Damasko plieno kardais arba lietos geležies buožėmis, taipgi plieno dygliais apsmaigstytomis, kokias ne kartą esu matęs.

Visa tai sakau tau, mieloji šeimininke, idant suvoktumei, kuo skiriasi vieni riteriai nuo kitų, ir teisybės dėlei valdovams derėtų labiau vertinti antros rūšies, tikriau, pirmos rūšies riterius — klajojančius, tarp kurių, kaip skaitome knygose, būta ir išgelbėjusių ne vieną, o daugybę karalysčių.

— Ak, ponuli jūs mano! — tuomet sušuko dukterėčia.— Susipraskite pagaliau, jūsų malonybe: visa tai, ką jūs pasakojate apie klajojančius riterius,— pasakos ir paistalai, o knygas apie juos priderėtų jei ne sudeginti, tai bent apgobti sanbenitu arba pažymėti kokiu ypatingu ženklu, kad būtų aišku, jog tai begėdiškos tvirkintojos ir gerų papročių krikdytojos.

— Prisiekiu Dievu Tėvu, šioj žemėj mane globojančiu,— atsiliepė Don Kichotas,— jei nebūtumei mano dukterėčia, mano tikros sesers duktė, šitaip nubausčiau tave už šventvagiškus žodžius, kad garsas apie tai nuskambėtų po visą margą pasaulį. Kurgi tai girdėta, kad mergiščia, kuri austi — nė stukt, megzti — nė trūkt, išdrįsta liežuvį kaišioti ir peikti knygas apie klajojančius riterius? Ką pasakytų didysis Amadis, tokias kalbas išgirdęs?

Beje, tikriausiai tau dovanotų, nes buvo tai atlaidžiausias ir mandagiausias savo laiko riteris ir, be kita ko, didis mergelių globėjas, bet jeigu tave būtų išgirdęs kas kitas, tau būtų buvę riesta, nes ne visi riteriai tokie mandagūs ir gražiai išauklėti,— esama netašytų ir storžievių.

Juk ne visi riteriais save vadiną tokie esti iš tikrųjų: vieni jų —

gryno aukso, kiti — dirbtinio; pažiūrėti visi tarytum riteriai, bet ne visi atlaiko išbandomi tiesos akmeniu.

Esti menkos kilmės žmonių, iš kailio lendančių, kad tik atrodytų riteriais, esti ir kilmingų riterių, į devynias gembes puolančių, kad tik atrodytų menkystėmis. Vieni keliasi, arba garbėtroškos, arba dorybės vedami, kiti smunka arba per savo silpnybę, arba per sugedimą, ir reikia šviesaus proto skirti tas dvi riterių rūšis, tokias panašias pavadinimu ir tokias skirtingas savo darbais.

— Dievulėliau! — sušuko dukterėčia.— Jūsų malonybė, dėdule, tiek daug žinote, jog, bėdos tektas, galėtumėte lipti sakyklon arba eiti į žmones su pamokslais, ir vis dėlto jūsų aklystė tokia nepagydoma, o proto aptemimas toks akivaizdus, jog šaunumu didžiuojatės nusenęs, stiprybe giriatės paliegęs, baudžiatės atitaisyti netiesą, amžiaus naštos lenkiamas prie žemės, o svarbiausia — dedatės prakilniu riteriu, nors toks nesate, nes bajorai gali išeiti į riterius, tik, žinoma, ne nusigyvenę.

— Iš dalies sakai teisybę, dukrele,— atsiliepė Don Kichotas,— o apie kilmę aš galėčiau papasakoti tau tokių dalykų, jog savo ausimis netikėtumei, bet aš jų neminėsiu, idant nesuplakčiau daiktan to, kas dieviška, su tuo, kas žmogiška.

Tai va, brangiosios mano, visas pasaulyje egzistuojančias prakilnias gimines (atidžiai manęs klausykite) galima suskirstyti į keturias rūšis, būtent: vienos jų turėjo kuklią pradžią, bet tolydžio augo ir plėtėsi ir ilgainiui pasiekė didybės viršūnę; kitos turėjo didžią pradžią, puoselėjo ją ir tebepuoselėja, ir ligi šiolei išlaiko tą pačią padėtį, kokią turėjo pradžioje; trečios turėjo tokią pat didžią pradžią, tačiau ilgainiui pasiekė tam tikrą tašką, tarytum piramidės viršūnę,— jos pamažu nyko, menkėjo, kol pagaliau virto nieku kaip piramidės viršūnė, nes, palyginti su savo pamatais, arba pagrindu, ji yra niekas; ir esti giminių (o tokių daugiausia), kurios neturėjo nei geros pradžios, nei doro vidurio, tad ir pabaiga jų bus negarbinga, kokia ir pritinka prasčiokų ir paprastų žmonių giminėms.

Pirmosios rūšies giminių, turėjusių kuklią pradžią ir pasiekusių šiuolaikinę didybę, pavyzdžiu tebūnie Otomanų dinastija: pradžią jai padarė kuklus ir paprastas piemuo, o šiandien matome, kokion aukštybėn ji iškilusi.

Antrosios rūšies giminėms, išsaugojusioms pradžios didybę, galėtų pavyzdžiu eiti daugelis valdovų, kurie, paveldėję sostą, šventai jį sau-

go nei plėsdami, nei siaurindami savo valdas ir, taikios dvasios vedami, tenkinasi savo žemių ribomis.

O tokių, kurios prasidėjo didybe ir baigėsi nuosmukiu, yra tūkstančiai pavyzdžių, nes visi Egipto faraonai ir Ptolemėjai, Romos Cezariai ir nematis (jei galima šitaip sakyti) nesuskaitomų valdovų, monarchų, viešpačių, midų, asirų, persų, graikų ir barbarų kunigaikščių, visos tos dinastijos ir valdančiosios giminės pasibaigė nuosmukiu ir nuėjo perniek — tiek pačios giminės, tiek jų pranokėjai,— ir šiandien neįmanu surasti nė vieno jų palikuonio, o jeigu ir surastum kurį, tikriausiai būtų žemiausio ir menkiausio luomo.

Apie prasčiokų padermę galiu pasakyti tik tiek, kad ji reikalinga nebent šios žemės gyventojų skaičiui didinti, o jos gausumas nevertas nei garbės, nei pagyrimo.

Iš viso to, ką čia pasakiau, jums, žioploms galvoms, pridera padaryti šitokią išvadą: baisi painiava su tomis giminėmis, ir tik tos giminės tikrai didžios ir šlovingos, kurių atstovai tatai įrodo savo dorybėmis, turtais ir dosnumu.

Sakau: dorybėmis, turtais ir dosnumu, nes nedoras didikas — tai didis nedorėlis, o nedosnus turtuolis — šykštus elgeta; juk žmogaus laimė — ne turėti turtų, o leisti juos, tik leisti ne kaip pakliūva, bet su protu.

Geisdamas rodytis riteriu, neturtingas riteris neturi kitos išeities, kaip eiti dorybės keliu, tai yra būti malonus, gerai išauklėtas, mandagus, prielankus ir paslaugus, neišpuikęs, nepasipūtęs, neapkalbus, o svarbiausia — gailestingas, nes, džiugia širdimi davęs pavargėliui du maravedžius išmaldos, dosnumu prilygs tam, kuris, išmaldą duodamas, skambina visais varpais...

Ir kiekvienas, kad ir nepažįstamas, pastebėjęs jį puošiančias minėtąsias dorybes, pripažins jį ir palaikys aukštos kilmės žmogumi, o jeigu nepripažins, bus be galo keista, nes dorybė visada pelno pagyrimo ir doringųjų nevalia negirti.

Du keliai, vaikeliai, veda žmones į turtą ir garbę: vienas — tai mokslai, kitas — tai karo menas.

Aš greičiau karo nekaip mokslo žmogus ir, sprendžiant iš mano polinkio į karo meną, tikriausiai būsiu gimęs po Marso ženklu. Tad man kone privalu eiti tuo keliu, ir aš juo žygiuosiu, nors visa žmonija stos piestu, ir bergždžia būtų jums vargti ir įtikinėti mane, kad nebenorėčiau to, ko nori dangus, ką liepia likimas ir ko reikalauja protas, o svarbiausia — ko geidžiu visa širdimi...

Mat, nors ir puikiai žinau, jog klajojančio riterio laukia nesuskaitoma daugybė vargų ir negandų, bet žinau taipgi, kiek begalinio gėrio patirsiu savo pašaukimui atsidėdamas; ir dar žinau, jog dorybės kelias labai siauras, o nedorybių kelias — platus ir erdvus, ir dar žinau, jog tikslai jų ir siekiai skirtingi, nes nedorybių kelias, išmintas ir erdvus, veda myriopi, o dorybės kelias, ankštas ir vargingas, veda gyveniman, bet ne tan gyveniman, kuris baigiasi kapuos, o tan, kuris niekados nesibaigia; ir dar žinau, jog, pasak mūsų didžiojo kastilų poeto[38],

Į būstą aukštąjį nemirtingumo
Vingiuoja kelias pakraščiais bedugnės,
Kas tako ieškosi saugaus — pražūna.

— Viena bėda — ne bėda! — sušuko dukterėčia.— Pasirodo, mano dėdė, be kita ko, dar ir poetas. Jūs viską išmanote, viską galite; dievaž, jei panūstute tapti mūrininku, pastatyti namą jums būtų ne ką sunkiau negu sunarstyti narvelį.

— Patikėki, dukrele,— tarė Don Kichotas,— jeigu visais jausmais ir visomis mintimis nelinkčiau į riterystę, nebūtų nieko tokio, ko nesugebėčiau padaryti, ir nebūtų tokio įmantraus daikčiuko, prie kurio nemokėčiau rankos pridėti, kaip antai: narvelio ar dantų krapštuko[39].

Tuo metu pasigirdo beldimas į duris, ir klausiman, kas beldžiasi, Sančas Pansa atsakė, jog tai jis; ir šeimininkė, vos pažinusi jo balsą, puolė lauk iš kambario, kad tik jo nepamatytų,— toks atgrasus buvo jai Sančas.

Duris atidarė dukterėčia, Don Kichotas išskėstomis rankomis išėjo pasitikti savojo ginklanešio, juodu užsirakino kambaryje ir tuoj pradėjo pokalbį, ne ką prastesnį už buvusįjį.

VII PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAS NUTIKO DON KICHOTUI IR JO GINKLANEŠIUI, TAIPGI APIE KITUS GARSINGUS ĮVYKIUS

Vos pamačiusi Sančą Pansą užsirakinant su savo ponu, šeimininkė iškart sumetė, kokias kalbas juodu ims vedžioti; ir, sumojusi,

jog pasitarimo metu būsią nuspręsta leistis į trečiąjį žygį, ji apsigobė skepeta ir nerimo ir skausmo gniaužiama širdimi išpuolė pas bakalaurą Samsoną Karaską, nes jai atrodė, kad tasai, žmogus iškalbingas ir, be to, ką tiktai susidraugavęs su josios ponu, sugebėsiąs jį atšnekėti nuo tokio kvailo sumanymo.

Bakalauras tuo metu vaikščiojo namie po kiemą, ir pamačiusi jį, šeimininkė sukniubo prie jo kojų, visa suplukusi ir susikrimtusi. Matydamas ją tokią pusmirę ir nuogąstingą, Karaskas paklausė:

— Kas daros, ponia šeimininke? Kas gi jums nutiko? Galėtum pamanyti, kad jums dvasia skiriasi su kūnu.

— Man nieko nenutiko, mielasis pone Samsonai, tik štai mano šeimininkas ir vėl bėga, kaip kažin ką, bėga!

— Prakiuro jis, ar ką, ponia, kad bėga? — atsiliepė Samsonas.— Pro kurgi bėga?

— Pro kurgi bėgs,— atsakė ji,— jeigu ne pro savo beprotystės vartus. Striukai drūtai, mieliausiasis jūs mano pone bakalaure, jis baudžiasi dar sykį — o tai jau bus trečias — išklysti į pasaulį, pasak jo, laimės ieškoti, nors man galva neneša, kodėl jis tai laime vadina. Pirmąsyk jis pargrįžo negyvai primuštas ir permestas skersai asilo nugaros, antrąsyk — patupdytas ir uždarytas narvan, jaučių traukiamu vežimu, ir dar tarėsi užkerėtas esąs, o atrodė toks apgailėtinas, jog tikroji motina nebūtų pažinusi: sudžiūvęs, pergeltęs, akys įdubusios, sakytum pakaušin sulindusios; kad bent mažumą atsigautų, vienų kiaušinių sukišau jam šešiasdešimt su kaupu,— tai gali paliudyti ponas Dievas, visi žmonės ir mano vištos, o vištos tai jau neleis man meluoti.

— Visiškai tuo tikiu,— atsiliepė bakalauras,— jos tokios gražios, riebios ir taip gerai išauklėtos, jog veikiau sprogtų vietoj, negu sakytų netiesą. Vadinasi, ponia šeimininke, nieko tokio nenutiko, ir visa bėda, jog ponas Don Kichotas bus kažin ką sumanęs, o jūs to labiausiai baiminatės?

— Taip, pone,— atsakė šeimininkė.

— Tokiu atveju nesigraužkite,— tarė bakalauras,— eikite namo su Dievo padėjimu ir pataisykite man kokio karštimo, o beeidama sukalbėkite maldelę į šventąją Apoloniją, jeigu ją mokate, aš beregint atlėksiu, ir tuomet pamatysite, kokie ten stebuklai dėsis.

— Vargeli tu mano! — sušuko šeimininkė.— Jūsų malonybė liepiate man sukalbėti maldelę į šventąją Apoloniją? Betgi mano ponui ne dantis skauda, o smegenys nuseko.

— Aš jau žinau, ką sakau, ponia šeimininke! Eikite ir nepradėkite su manimi ginčytis,— tarė Karaskas,— juk žinote, kad aš — Salamankos universiteto bakalauras ir galiu kaipmat jus pribakinti.

Sulig šiais žodžiais šeimininkė nuėjo, o bakalauras nuskubėjo pas kleboną aptarti to, apie ką reikiamu laiku bus pasakyta.

Tuo tarpu Don Kichotas ir Sančas, vieni du užsirakinę kambaryje, dėliojo kalbas, kurias labai tiksliai ir teisingai persako mūsų istorija. Sančas tarė savo ponui:

— Pone, man pavyko apšveisti pačiai protą, kad leistų keliauti su jūsų malonybe, kur tik pageidausite.

— Reikia sakyti ne *apšveisti protą*, Sančai, bet *apšviesti*,— pataisė jį Don Kichotas.

— Jau dusyk, jei neklystu, meldžiau jūsų malonybę manęs nemokyti,— atrėmė Sančas,— jeigu jums neaišku, ką noriu pasakyti, ir jeigu nesuprantate, tiesiai sakykite: „Sančai, arba kipše, arba dar kitaip, aš nesuprantu, ką tu čia paistai", ir jeigu nesugebėsiu jums paaiškinti, tuomet prašom mokyti, juk aš ne koks *erodistas*.

— Aš nesuprantu, ką tu čia paistai, Sančai,— tuoj pertraukė jį Don Kichotas,— nežinau, ką reiškia „aš ne koks erodistas".

— Ne toks jau erodistas reiškia toks, koks esu,— atsakė Sančas.

— Dabar suvis nebesuprantu,— tarė Don Kichotas.

— Jeigu jūs negalite manęs suprasti, tai aš nebežinau, kaip jums paaiškinti, nebežinau, ir baigtas kriukis,— atvertė Sančas.

— Pala, pala, jau numanau,— tarė Don Kichotas,— tu nori pasakyti, kad nesi toks jau eruditas, išprusęs, šviesaus proto, kad visame kame manęs klausysi ir dėsies į galvą visa, ką tau sakysiu.

— Kertam lažybų,— tarė Sančas,— kad jūs iš pat pradžių perpratot mane ir kiaurai permanėt, tik norėjot išmušti iš vėžių ir pasiklausyti, kaip nuplepu nei į tvorą, nei į mietą.

— Gali būti,— atsiliepė Don Kichotas.— Na, tai ką gi sako Teresa?

— Teresa sako,— atvertė Sančas,— kad jūsų malonybės pažadai keršu arkliu jodinėja, todėl ką parašysi — su liežuviu neišlaižysi, nes kiekvienas prie savęs, o ne nuo savęs, vadinas, geriau vieną žvirblį rankoje laikyti negu dešimt ant stogo matyti. Ir nors žinau, kad moters ilgas plaukas — trumpas protas, bet kas pačios neklauso, valgo duoną sausą.

— Ir aš taip sakau,— pritarė Don Kichotas.— Na, bičiuli Sančai, klok toliau: šiandien tu šitaip šneki, jog kas žodis — tai perlas.

— Mat nuo mirties po puodu nepasivoši,— toliau kalbėjo Sančas, — o šitai jūsų malonybė geriau žinot, šiandie raudonas, ryt lavonas, tiek jaunas, tiek senas link kapo tursena, ir niekas negali galvos duoti, jog nugyvens pasaulyje bent valandą ilgiau, nei Dievo likta, nes mirtis dantų neskaito ir, kai beldžias į mūsų gyvasties vartus, amžinai skuba, kaip ugnies pasiėmusi, ir nesulaiko jos nei maldos, nei jėga, nei skeptrai, nei mitros,— toksai sklinda garsas ir skardas, ir šitaip skelbiama mums iš sakyklų.

— Visa tai tiesa,— pritarė Don Kichotas,— tik nesuprantu, ko tu sieki.

— Ko siekiu? — atsiliepė Sančas.— Kad jūsų malonybė man aiškiai nurodytumėt, kokią algą man skirsite kas mėnesį, kol jums tarnauju, ir kad mokėtumėt grynais, nes aš nesutinku tarnauti už malones, kurios ateina per vėlai arba ne laiku, arba suvis neateina, o su savo geru aš visur ponas.

Striukai drūtai, ar daug, ar mažai gausiu, bet noriu žinoti, kiek užsidirbu, nes ir akmuo, vietoje bebūdamas, apkerpėja, o grūdelis prie grūdelio — štai ir pūrelis, ir ką aruodan įpilsi, tas tik tavo.

Žinia, jeigu taip nutiks (nors nei tuo tikiu, nei to viliuosi), kad jūsų malonybė padovanosit man žadėtąją salą, aš ne toks nedėkingas, ir nagai mano ne tokie jau riesti, jog, apskaičiavus tos salos pajamas, nesutikčiau, kad iš mano algos būtų atskaityta kvorta.

— Bičiuli Sančai,— tarė Don Kichotas,— kartais daug pravarčiau pasiūlyti kvortą nekaip kvotą.

— Aišku,— atsakė Sančas,— kas be ko, man derėjo sakyti *kvota*, o ne *kvorta*, betgi nieko baisaus nenutiko: jūsų malonybė ir šiaip mane supratot.

— Kuo puikiausiai,— atsiliepė Don Kichotas,— kiaurai tave permatau, kiekvieną tavo mintį skaityte skaitau ir suprantu, į kieno daržą laidai savo nesuskaitomų patarlių akmenis.

Klausyk, Sančai, aš mielai paskirčiau tau algą, jei kuriame nors klajojančių riterių romane būčiau radęs pavyzdį, kuris man leistų lyg pro rakto skylutę įžiūrėti ir pamatyti, kiek paprastai uždirbdavo ginklanešiai per mėnesį arba per metus. Tačiau aš perskaičiau visus ar kone visus romanus ir neprisimenu, jog būčiau kuriame nors iš- skaitęs, kad kuris klajojantis riteris būtų ginklanešiui paskyręs tam tikrą algą.

Žinau tik tiek, jog visi ginklanešiai tarnaudavo vildamiesi malonių, ir vieną gražią dieną, netikėtai nusišypsojus laimei, jų ponai atsily-

gindavo jiems kokia sala arba šiaip kokia lygiaverte dovana, arba bent jau titulu ir vardu.

Jeigu tamsta, Sančai, tenkindamasis šiomis viltimis ir šiais priedurais, pageidausi grįžti tarnybon — maloniai prašom, o kad aš imsiu griauti ir laužyti senovinį klajojančios riterijos paprotį, apie tai nėra ko nė galvoti.

Tad, mielasai Sančai, eiki namo ir pagarsinki savajai Teresai mano nusistatymą, ir jeigu ir ji, ir tamsta sutinkate man tarnauti vildamiesi malonių,— *bene quidem**, o jeigu ne, išsiskirsime kaip draugai: kad tik lesalo nepritrūktų karvelidėj, o karvelių niekada nepritrūks. Ir įsidėmėki, vaikeli, jog kam kas skirta, tai kaip koja įspirta, ir geriau tvirtas žodis nekaip menkas turtas.

Šitaip šneku su tamsta, Sančai, kad įsitikintumei, jog ir aš ne prasčiau už tamstą sugebu kaip žirnius berti patarles ir priežodžius.

Ir galiausiai noriu tamstai pasakyti ir sakau šit ką: jei nepageidauji man tarnauti malonių vildamasis ir drauge su manim kęsti vargą ir nepriteklių, tepadeda tamstai Dievas, bet žiūrėki, kad vėliau nagų graužtis nereikėtų, o aš susirasiu ginklanešį klusnesnį ir stropesnį už tamstą, ne tokį neatžvalgų ir plepį.

Išgirdus tvirtą Don Kichoto nusistatymą, Sančui aptemo dangus ir nusviro drąsos sparnai, nes jisai buvo įsitikinęs, jog pats vienas, be jo, Sančo, ponas nesileisiąs žygin už jokius pasaulio turtus...

Ir kai jis šitaip stovėjo suglumęs ir susimąstęs, įėjo Samsonas Karaskas, o iš paskos — šeimininkė ir dukterėčia, kurios geiste geidė pasiklausyti, kaip bakalaurui pavyks atkalbėti poną nuo nuotykių ieškojimo.

Samsonas, garsus šelmis ir pašaipūnas, įžengė į vidų ir, kaip ir pirmąsyk apkabinęs Don Kichotą, prašneko skambiu balsu:

— O klajojančios riterijos pažiba! O skaisčioji karo meno saule! O ispanų tautos šlove ir veidrodi! Meldžiu Dievą visagalį, lyg jis būtų čia pat, prieš mane, kad tasai arba tie, kurie daro kliūtis ir stengiasi sutrukdyti tamstos trečiajam žygiui, pasiklystų savo troškimų labirinte ir niekados nesulauktų, idant išsipildytų tai, ko niekšingai trokšta.

Paskui, kreipdamasis į šeimininkę, tarė:

— Ponia šeimininkė gali nebesimelsti į šventąją Apoloniją, nes aš žinau, jog dangaus sferų galutinai nulemta, idant ponas Don

* Gerai (*lot.*).

Kichotas toliau vykdytų savo taurius ir negirdėtus užmojus, ir mane užgraužtų sąžinė, jeigu neskatinčiau ir neraginčiau šio riterio nebevaržyti ir nebetramdyti savo narsingosios rankos galios ir prakilniosios dvasios gerumo, nes delsimas netiesą palieka neatitaisytą, našlaičius — be globos, mergelių šlovę — be apginties, našles — be užtarimo, ištekėjusias moteris — be paramos, o kur dar visi kiti dalykai, kurie tiesiogiai liečia ir kliudo klajojančių riterių ordiną, nuo jojo priklauso ir pareina.

Taigi, puikusis ir šaunusis mano pone Don Kichote, tegu jūsų malonybė ir jūsų didybė ne rytoj, o šiandien pat leidžiasi kelionėn, ir jeigu jums dar ko nors trūksta, ir aš pats, ir mano turtas — jūsų paslaugoms, ir jeigu jūsų prakilnybei reikia ginklanešio, laikysiu didžiausia laime jums tarnauti.

Sulig šiais žodžiais Don Kichotas atsigręžė į Sančą ir tarė:

— Ar aš nesakiau tau, Sančai, jog niekados nepristigs man ginklanešių? Pažiūrėki, kas siūlosi į tavo vietą: ne kas kitas, kaip neprilygstamasis bakalauras Samsonas Karaskas, pirmasis išdaigininkas ir pramaniūgas tarp Salamankos studentų, stiprios sveikatos, lankstaus kūno, neplepus, sugebąs kęsti karštį ir šaltį, alkį ir troškulį, apdovanotas visomis tomis savybėmis, kokios reikalingos klajojančio riterio ginklanešiui.

Tačiau tesaugo mane dangus savo malonumo dėlei pasikasti po šiuo mokslų šulu, sukulti šį žinių indą ir pakirsti šią išlakią dailiųjų ir laisvųjų menų palmę. Telieka šis naujasai Samsonas tėvynėje ir, ją garsindamas, tegarsina sykiu senų tėvų žilą plauką, o aš pasitenkinsiu bet kuriuo ginklanešiu, jeigu Sančas nesiteikia manęs lydėti.

— Teikiasi, teikiasi,— susigraudinęs, ašarų pritvinusiomis akimis atsiliepė Sančas ir prakalbo toliau šitaip: — Niekas nepasakys apie mane, viešpatie: „Besibučiavo, kol savo gavo“. Mano giminėj nedėkingų nebuvo, visi aplink, o ypačiai bažnytkaimy, žino, kokie buvo Pansos, iš kurių aš kilęs, ir iš daugelio jūsų malonybės gerų darbų ir dar geresnių žodžių supratau ir sumečiau, jog jūsų malonybė nori mane savo malonėmis apipilti...

Ir jeigu algos lygti pradėjau, tai tik pačiai įtikti norėdamas, nes kai jinai įsikala ką į galvą, kaip medžio pjūklu pjauna, be peilio papjauti gali, kad po savam padarytų; bet vyrui priklauso vyru būti, o moteriškai — moterim, o kad jau esu vyras, ir to neužginčysi, ar šiaip žiūrėsi, ar taip, ir savo namuose noriu būti vyras, nors ji kryžiaus galan kąstų.

Taigi jūsų malonybei nieko kita nebelieka, kaip surašyti testamentą su prierašu, kad niekas negalėtų jo *užprostatuoti*, ir tuoj leidžiamės kelionėn ir duodam ramybę pono Samsono dvasiai: juk jisai sakosi, jog sąžinė jį užgraušianti, jeigu neišginsiąs jūsų malonybės trečiusyk klajoti po margą pasaulį, o aš vėlgi siūlausi jūsų malonybei tarnauti ištikimai ir teisėtai, ne ką prasčiau ir net geriau už visus klajojančių riterių ginklanešius, kiek tik jų esama, būta ir nubūta dabar ir kitados.

Bakalauras stebėjosi Sančo Pansos iškalba ir kalbėsena — mat, nors buvo skaitęs pirmąją jo pono istoriją, nieku gyvu negalėjo patikėti, kad jis toks komiškas, koks ten piešiamas; tačiau dabar, kai Sančas, užuot pasakęs „testamentą su prierašu, kad niekas negalėtų jo užprotestuoti", pasakė „testamentą su prierašu, kad niekas negalėtų jo užprostatuoti", bakalauras patikėjo tuo, ką buvo apie jį skaitęs, ir, susitaikęs su mintimi, kad mato vieną didžiausių šių laikų nevisgalvių, tarė sau, jog tokių dviejų bepročių kaip šis ponas ir jo tarnas pasauly neregėta.

Galop Don Kichotas ir Sančas apsikabino ir susitaikino, ir, pritariant ir laiminant didžiajam Karaskui, į kurį juodu jau žiūrėjo kaip į orakulą, buvo nuspręsta išvykti po trijų dienų, o per tą laiką — visa kuo apsirūpinti kelionei ir prasimanyti šalmą su antveidžiu, be kurio Don Kichotas, jo žodžiais tariant, nieku gyvu neišsiversiąs.

Samsonas pasisiūlė jį gauti: vienas bičiulis tokį turįs ir neatsisakysiąs paskolinti, juo labiau kad tamsus jo plienas ne tik nenušveistas nei nužvilgintas, bet net pajuodęs nuo rūdžių ir pelėsių.

Nebuvo nei skaičiaus, nei galo prakeiksmams, kuriais šeimininkė ir dukterėčia apibėrė bakalaurą; jiedvi rovėsi plaukus, nagais draskėsi veidus, kaip įgudusios rypautojos apraudodamos Don Kichoto išvykimą nelyginant mirtį.

Kokį tikslą turėjo Samsonas, skatindamas Don Kichotą dar sykį leistis žygin, bus pasakojama vėliau, o pamokė jį klebonas ir barzdaskutys, su kuriais jis prieš tai tarėsi.

Trumpai drūtai, per tas tris dienas Don Kichotas ir Sančas apsirūpino visu tuo, kas jiems atrodė reikalinga, paskiau, kai Sančas numaldė pačią, o Don Kichotas — dukterėčią ir šeimininkę, sambrėškiu, slapčia nuo visų, lydimi vieno bakalauro, pasišovusio pajoėti sykiu kokį pusmylį, jie nurisnojo Toboso keliu: Don Kichotas raitas ant savojo gerojo Rosinanto, Sančas — ant to paties palšelio, doklus

prisikimšęs maisto atsargų, o kapšą — pinigų, kurių dėl visa ko davė jam Don Kichotas.

Samsonas apkabino Don Kichotą ir paprašė pranešinėti apie visas sėkmes ir nesėkmes, kad galėtų pasidžiaugti nesėkmėmis, o dėl sėkmių paliūdėti, kaip to reikalaują draugystės įstatymai. Don Kichotas pažadėjo.

Samsonas pasuko atgal bažnytkaimin, o abu raiteliai nujojo toliau link didžiojo miesto Toboso.

VIII PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA, KAS NUTIKO DON KICHOTUI KELYJE PAS ŠIRDIES DAMĄ DULSINĖJĄ TOBOSIETĘ

„Šlovė galybių Alachui!" — sako Hamadas ben Inhalis šio aštunto perskyrimo pradžioje. „Šlovė galybių Alachui!" — trissyk kartoja jis ir, pasak jo, šlovina Alachą todėl, kad Don Kichotas ir Sančas jau žygyje ir kad šios malonios istorijos skaitytojai gali tarti, jog šičia prasideda Don Kichoto žygdarbiai ir jo ginklanešio šelmystės.

Jis pataria skaitytojams pamiršti ankstesniuosius išmoningojo bajoro riterinius veikalus ir sutelkti dėmesį į būsimuosius, kurie prasideda dabar Toboso kelyje, kaip ankstesnieji prasidėjo Montjelio laukuose.

Ir ne tiek jau daug jis prašąs, palyginti su tuo, ką žadąs, tad ir pasakojąs toliau.

Don Kichotas ir Sančas liko vieni du, ir vos tik Samsonas dingo iš akių, Rosinantas padūko žvengti, o palšis bliauti, ir abudu, tiek riteris, tiek ginklanešys, palaikė tai geru ženklu ir didžiai laiminga pranašyste.

Tiesą pasakius, asilo bliovimas ir rykavimas skardėjo garsiau nei kuino žvengimas, ir iš to Sančas padarė išvadą, kad jo laimė prašoksianti ir toli pralenksianti pono laimę,— matyt, jis rėmėsi astrologijos žiniomis, nors istorija nieko nesako, kaip jis išmanė šį mokslą... Nebent, klumpant jam arba virstant, girdėta, kaip jis bumba, jog verčiau esą sėdėti namie, nes klupimas ir virtimas nieko dora neduodą,

tiktai kurpės drykstančios arba šonkauliai lūžtą. Ir nors proto jis buvo ne per didžiausio, šiuo atveju nuo tiesos per toli nenuklysdavo.

Don Kichotas jam tarė:

— Bičiuli Sančai, kuo toliau jojame, tuo greičiau leidžiasi naktis, ir tamsa tirštėja taip spėriai, jog, man regis, mudu nespėsime auštant pasiekti Toboso, kur esu nusistatęs apsilankyti prieš susidurdamas su kokiu nuotykiu ir kur viliuosi gauti nepalyginamosios Dulsinėjos palaiminimą ir maloningą pritarimą, o tokį pritarimą gavęs tikiuosi ir esu tikras, jog sėkmingai užbaigsiu ir apvainikuosiu pergale bet kurį pavojingą nuotykį, nes šiame gyvenime niekas neįkvepia tiek drąsos klajojantiems riteriams kaip širdies damų prielankumas.

— Ir aš taip manau,— atsiliepė Sančas,— tik, man rodos, jūsų malonybei bus sunkoka su ja pasišnekėti arba pasimatyti tokioje vietoje, kur galėtumėt gauti palaiminimą,— nebent per diendaržio tvorą, kaip aš kad mačiausi su ja aną sykį, kai nuvežiau laišką su žinia, jog jūsų malonybė paikiojate ir kraustotės iš proto pačioj Sjera Morenos gūdumoj.

— Nejaugi tau, Sančai, pasivaideno diendaržio tvora toje vietoje, kur arba iš kur matei tą žavesį ir grožį, kurių jokiomis liaupsėmis labiau neišaukštinsi? — tarė Don Kichotas.— Na jau ne, ten tikriausiai buvo prašmatnių karališkų rūmų galerija arba balkonas, arba portikas, arba dar kas nors tokio.

— Galbūt,— atsakė Sančas,— bet man pasirodė, jog tai diendaržio tvora, jeigu tik man atmintis nemeluoja.

— Šiaip ar taip, jokime tenai, Sančai,— tarė Don Kichotas,— man vis viena, kaip su ja pasimatysiu: ar per diendaržio tvorą, ar pro langą, ar pro plyšį, ar pro sodo pinučius, nes menkiausias jos grožio saulės spindulėlis, įspindęs man į akis, apšvies protą ir pakels dvasią, ir tuomet visame pasaulyje nebus man lygių išmintimi ir drąsumu.

— Tiesą pasakius, pone,— atvertė Sančas,— kai pamačiau aš tą jūsų saulę, atseit Dulsinėją Tobosietę, ne tokia jau skaisti ji buvo, kad spindulius laidytų,— gal todėl, kad tuo metu josios malonybė vėtė grūdus, o dulkės debesimis sukosi aplink temdydamos jai veidą.

— Ir tu, Sančai, vis dar neatlyždamas tvirtini, galvoji, tiki ir kaltinai man kali, jog manoji dama Dulsinėja vėtė grūdus,— tarė Don Kichotas,— nors toksai darbas ir amatas nė iš tolo nesiderina su tuo, kas daroma ir darytina prakilnių asmenų, sutvertų ir pašauk-

tų kitokiam darbui ir kitokioms pramogoms, nuo kurių per arbaleto šūvį dvelkia jų prakilnumu?

Prastai prisimeni, Sančai, tąsias mūsų poeto[40] eiles, kuriose jis apdainuoja, ką veikia ten, savo krištoliniuose rūmuose, keturios nimfos, kaip jos išneria iš mylimojo Tacho ir, susėdusios žalioje vejoje, siuvinėja prabangius audinius, pasak išmoningojo poeto, sutvertus ir nuaustus iš aukso, šilko ir perlų.

Ir tuo pačiu, matyt, buvo užsiėmusi manoji dama, kai tu ją paregėjai, tiktai koks piktas burtininkas, žygdarbių man pavydintis, bus neatpažįstamai permainęs ją ir pakeitęs kaip ir visa tai, kas man miela malonu.

Ir man baugu, kad ir manųjų žygdarbių istorijoje, kaip sakoma, jau išėjusioje pasaulin, jos autorius, gal kartais koks priešiškai man nusiteikęs raganius, nebūtų kai ko sumaišęs, tiesą suplakęs su devyniomis galybėmis prasimanymų ir smagumo dėlei pripasakojęs kitokių nutikimų, su tikrąja istorija neturinčių nieko bendra.

O pavyde, nesuskaitomų blogybių šaknie, dorybėn įsimetęs kirmine! Kiekviena yda, Sančai, turi savitos, nenusakomos saldybės, bet pavydas neturi nieko, tik grūžtį, apmaudą ir pagiežą.

— Ir aš taip sakau,— pritarė Sančas,— ir, regis man, toj knygoj ar istorijoj, kuri, pasak bakalauro Karasko, lyg ir apie mudu parašyta, geram mano vardui kliūva ne ką mažiau nei tam užsispyrusiam paršui, kuris eina skersas, o jam, kaip sakoma, duoda lapienės su beržiene, kad žinotų, iš kur kojos dygsta; be to, dievaž, blogo žodžio nesu pasakęs nei apie vieną burtininką, o ir gero turiu ne tiek jau daug, kad man kas galėtų pavydėti.

Tiesa, aš ne pirštu penėtas ir nepėsčias kartais maišan ką nors įkišti, ir nors aš ne avelė, bet ginkdie ne piktos valios, nes ne dėl akių, o iš prigimties esu geras.

O kad nieko neturiu, kaip tiktai tikėjimą, nes nuo mažumės nuoširdžiai ir tvirtai tikiu Dievą ir visa tai, ko moko ir laikosi šventoji Romos Katalikų Bažnyčia, ir esu mirtinas žydų priešas, jau vien dėl to rašto vyrams derėtų mane užjausti ir savo rašliavoj gražiai apie mane atsiliepti...

Beje, tegu sau šneka, kaip nori, nuogas plikas gimiau, nuogas plikas lig šiol gyvenau, nei suvargau, nei prakutau, o kad į knygas mane įdėjo ir leidžia iš rankų į rankas po margą pasaulį — man nei šilta, nei šalta: tegu sau šneka apie mane, kaip tiktai nori.

— Tatai man primena vieną atvejį, Sančai, nutikusį žymiam mū-

sų laikų poetui[41],— tarė Don Kichotas.— Jis parašė kandžią satyrą prieš visas kurtizanes, bet vienos jų neįdėjo ir nepaminėjo, tad kilo abejonė, ar ji kurtizanė, ar ne; pastebėjusi, kad josios nėra sąraše, ji pasiskundė poetui ir paklausė, kuo ji prasikaltusi, jog josios vardas likęs nepaminėtas tarp kitų, o paskui pareikalavo satyrą papildyti ir būtinai ją įdėti, kitaip jis atminsiąs savo gimtąją dieną.

Poetas taip ir padarė ir išdėjo ją į šuns dienas, bet kurtizanė buvo patenkinta: mat vis garbė, nors ir šitaip išgarbinta.

Taipgi čia pritinka ir pasakojimas apie piemenį, kuris, trokšdamas įamžinti savo vardą, padegė ir paleido dūmais garsiąją Dianos šventyklą, laikomą vienu iš septynių pasaulio stebuklų, ir nors buvo įsakyta nei žodžiu, nei raštu neminėti ir negarsinti jo vardo, idant neišsipildytų jo troškimas, šiaip ar taip, sužinota, jog vadinosi jis Herostratu.

Taipgi čia dera ir tai, kas nutiko didžiajam imperatoriui Karoliui V ir vienam romėnų didikui.

Imperatorius panoro išvysti garsiąją Rotondos šventovę[42], senovėje vadintą Visų dievų šventykla, o dabar — kur kas teisingiau — Visų šventųjų buveine, ir iš visų kitų pastatų, pagoniškosios Romos pastatydintų, ji vienintelė itin gerai išsilaikė ir vienintelė itin aiškiai liudija jos statytojus turėjus nepaprastą polinkį į didingumą ir prašmatnumą.

Rūmas savo forma primena pusiau nupjautą apelsiną, milžiniškas ir labai šviesus, nors šviesa patenka vidun pro vienintelį langą, arba, tiesą pasakius, apskritą angą pačiame viršuje; kaip tik iš ten imperatorius ir apžiūrinėjo pastatą, o šalimais stovėjo vienas romėnų didikas ir aiškino to gigantiško statinio ir jo retos architektūros grožybes ir ypatumus; ir kai juodu pasitraukė nuo angos, didikas tarė imperatoriui: „Jūsų imperatoriškoji didenybe, man tūkstantįsyk kilo noras apsikabinti jūsų didenybę ir drauge šokti apačion, idant įamžinčiau šiame pasaulyje savo atminimą".— „Ačiū jums, kad neįvykdėte tokio netikusio ketinimo, ir ateityje jums nebepasitaikys progos dar kartą išmėginti savo ištikimybę, nes įsakau niekada su manimi nesikalbėti ir nebebūti ten, kur esu aš".

Ir sulig šitais žodžiais dosniai jį apdovanojo.

Taigi, Sančai, troškimas pelnyti amžiną šlovę nepaprastai stiprus. Kas, tavo manymu, paskatino Horacijų[43], šarvais šarvuotą, nuo tilto šokti į Tibro gelmes? Kas pastūmėjo Mucijų[44] susideginti ranką? Kas paragino Kurcijų[45] pulti į ugnimi alsuojančią prarają, atsivė-

rusią vidury Romos? Kas paakstino Cezarį nepaisyti jokių pikta lemiančių ženklų ir pereiti Rubikoną?

O jei imsime šiuolaikiškesnius pavyzdžius, tai kas gi paskatino narsinguosius ispanus, korektiškojo Korteso[46] vadovaujamus, Naujajame Pasaulyje paskandinti savo laivus ir likti vienišiems nykiame krante?

Visi šie ir kiti didūs ir įvairūs žygdarbiai buvo, yra ir bus vykdomi vardan šlovės, kurios mirtingieji trokšta kaip atpildo už savo šlovingus darbus ir savotiško nemirtingumo, nors mums, krikščionims katalikams ir klajojantiems riteriams, labiau pritinka geisti būsimojo gyvenimo šlovės, nes ten, dangaus ir dausų aukštybėse, ji amžina, nekaip tos tuščios šlovės, kuri šiame dabartiniame ir laikiname gyvenime pelnoma ir, nors ir kaip ilgai ji šviestų, neišvengiamai pasibaigs drauge su šiuo laikinuoju pasauliu, kurio pabaiga nulemta.

Taigi, Sančai, mūsų darbams nevalia pereiti ribų, nustatytų krikščionių tikėjimo, kurį mes išpažįstame.

Mūsų priedermė — triuškinti puikybę milžinų pavidalu, pavydą — taurumu ir dvasios didybe, pyktį — santūrumu ir sielos ramybe, apsirijimą ir apsnūdimą — saikingu valgymu ir nuolatiniu būdravimu, gašlumą ir paleistuvystę — ištikimybe toms, kurias pasiskyrėme savo godų valdovėmis, tingystę — klajonėmis po visus pasaulio kraštus beieškant progų, kurių dėka galime tapti ir tampame ne vien tikrais krikščionimis, bet ir garsingais riteriais.

Tai šit kaip, Sančai, įmanoma pelnyti didžiausių pagyrimų, lydinčių žmogų šlovės viršūnėn.

— Visa tai, ką jūsų malonybė dabartės man porinot, kuo puikiausiai supratau,— tarė Sančas,— bet, šiaip ar taip, norėčiau, kad jūsų malonybė atsklęstumėt vieną abejonę, ką tik įlindusią man į galvą.

— Gal kad *išspręsčiau*, Sančai? — tarė Don Kichotas.— Kloki, mielai tau atsakysiu, kaip mokėsiu.

— Sakykit, pone,— toliau kalbėjo Sančas,— kur dabar tie lyg račiai, lyg kurčiai ir visi tie jūsų malonybės minėti didžygiai riteriai, jau seniai pasimirę?

— Pagonys, be abejo, pragare,— atsakė Don Kichotas,— krikščionys, aišku, jeigu tai buvo geri krikščionys, arba skaistykloje, arba danguje.

— Puiku,— tarė Sančas,— o dabartės būtų smalsu sužinoti: ar

dega sidabrinės lempelės prie grabų, kuriuose guli tų didžponių kūnai, ar jų koplyčių sienos nukabinėtos kuikiais, drobulėmis, plaukų sruogomis, vaškinėmis kojomis ir akimis? O jeigu ne, tai kuo gi jos nukabinėtos?

Į tai Don Kichotas jam atsakė:

— Pagonys dažniausiai būdavo laidojami prašmatniose šventyklose: Julijaus Cezario palaikai buvo įmūryti į neregėto didumo akmeninę piramidę, šiandien Romoje vadinamą Šventojo Petro Adata[47]. Imperatoriaus Adriano kapas — tai tikra pilis sulig geru bažnytkaimiu didumo, anksčiau buvusi vardu *Moles Hadriani**, o dabar tai Šventojo Angelo pilis Romoje. Karalienė Artemisa palaidojo savo vyrą Mauzolą[48] kapnamyje, kuris buvo laikomas vienu iš septynių pasaulio stebuklų...

Tačiau nė vienas iš tų kapnamių, lygiai kaip ir visi kiti, pagonių pastatydinti, nebuvo nukabinėtas nei drobulėmis, nei kokiais kitokiais atnašavimais ir ženklais, kurie liudytų, jog ten palaidoti šventieji.

— Tatai ir norėjau sužinoti,— tarė Sančas.— O dabartės sakykit man, katras darbas didesnis: prikelti žmogų iš numirusių ar nudėti milžiną?

— Atsakymas peršasi pats savaime,— tarė Don Kichotas: — Didesnis darbas prikelti žmogų iš numirusių.

— Šit aš jus ir turiu,— sušuko Sančas.— Vadinasi, tasai, kas prikelia iš numirusių, grąžina regėjimą akliesiems, ištiesina raišus, grąžina kūno galias negalingiems, tasai, prie kurio kapo klūpo tuntai tikinčiųjų, šlovindami jo palaikus,— vadinasi, tasai šiame ir kitame pasaulyje nusipelnė daugiau šlovės, nekaip pelnė ir pelno visi pagoniškieji imperatoriai ir klajojantys riteriai, kiek tik jų būta šioje žemėje.

— Ir tai tiesa,— sutiko Don Kichotas.

— Vadinasi, šventųjų kūnams ir palaikams teikiama tokia šlovė, malonė ir, kaip dar sakoma, prerogatyva,— toliau kalbėjo Sančas,— jog, mūsų šventajai motinai Bažnyčiai pritariant ir leidžiant, jų kapnamiuos būna ir lempelių, ir žvakių, ir drobulių, ir kuikių, ir paveikslų, ir plaukų sruogų, ir akių, ir kojų, kad didėtų pamaldumas ir augtų jų krikščioniškoji šlovė...

Ir šventųjų kūnus, arba palaikus, ant savo pečių neša karaliai, bučiuoja jų kaulų nuotrupas, puošia jais ir perkrauna savo maldyklas ir labiausiai garbinamus altorius...

---

* Adriano kolosas (*lot.*).

— Ir kokią gi išvadą iš viso to, ką pasakei, tu nori padaryti? — paklausė Don Kichotas.

— Ogi šit kokią,— atvertė Sančas,— mudviem pridera tapti šventaisiais, tuomet mudu spėriau laimėsim tą gerąją šlovę, kurios šitaip siekiam.

Ir įsidėmėkit, pone: lyg vakar, lyg užvakar (žodžiu, šiomis dienomis) buvo paskelbti šventaisiais ar palaimintaisiais du vienuoliai iš tų, kurie basi vaikščioja, ir šit dabartės laikoma didele laime paliesti arba pabučiuoti geležines grandines, kuriomis jie juosėjo ir kūną marinosi, ir nūn tos grandinės, kaip girdėjau, garbinamos labiau nei Rolando kalavijas, saugomas mūsų viešpaties karaliaus — Dieve duok jam sveikatos! — ginklinėj.

Taigi, pone, geriau būti nors ir kokio ordino nužemintu broliuku nekaip narsingu ir juo labiau klajojančiu riteriu. Ir Dievas greičiau pastebės, jei du šimtus kartų perliesi save bizūnu, negu du tūkstančius kartų persmeigsi ietimi — nesvarbu ką: ar milžiną, ar siaubūną, ar slibiną.

— Visa tai tiesa,— pritarė Don Kichotas,— betgi ne visi mes galime būti vienuoliai, o ir kelių, kuriais Dievas veda tikinčiuosius į dangų, gana daug. Riterija — tai irgi saviškas vienuolių ordinas, šventųjų esama ir riterių, pelniusių amžiną palaimą.

— Kas be ko,— atsiliepė Sančas,— bet, kaip girdėjau, danguje vienuolių daugiau negu klajojančių riterių.

— Taip yra dėl to, jog vienuolių apskritai daugiau negu riterių,— atsakė Don Kichotas.

— Kad tų klajojančių ne taip jau maža,— atvertė Sančas.

— Nemaža,— sutiko Don Kichotas,— bet ne per daugiausia tokių, kurie verti riterio vardo.

Šitaip ir panašiai bepostringaujant, prabėgo naktis ir dar kita diena, prabėgo be jokių įsimintinų nutikimų, ir tai gerokai nuliūdino Don Kichotą.

Pagaliau rytojaus dieną, vakarop, prieš akis jiems atsivėrė didis miestas Tobosas, kurį išvydus džiugiai sutvaksėjo širdis Don Kichotui, o Sančui Pansai suskudo, nes jisai nenutuokė, kur Dulsinėjos namai, ir kaip gyvas nebuvo jos matęs, kaip nebuvo jos matęs nė jojo ponas; žodžiu, abudu jautėsi lyg nesavi: vienas todėl, kad troško ją pamatyti, kitas — kad niekad nebuvo jos matęs, ir Sančui galva nenešė, ką jisai darysiąs, kai ponas nusiųsiąs jį Tobosan.

Galop Don Kichotas nutarė leistis į miestą tik nakčiai nusileidus,

tad juodu laikinai apsistojo ąžuolyne ne per toliausia nuo Toboso, o laikui atėjus, leidosi į miestą, kur jiems nutiko tai, kas ir turėjo nutikti.

IX PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA TAI, KAS PAAIŠKĖS PERSKAIČIUS ŠĮ PERSKYRIMĄ

Pačiu naktovidžiu, o gal ir ne visai, Don Kichotas ir Sančas paliko giraitę ir leidosi Tobosan.

Bažnytkaimyje viešpatavo tyla ir ramybė, nes visi žmonės ilsėjosi ir miegojo, kaip paprastai sakoma, kojas pametę.

Naktis pasitaikė apyšviesė, nors Sančas būtų norėjęs, kad ji būtų tamsiai tamsi, idant savo žioplumui pateisinti galėtų prasimesti tamsa.

Visame bažnytkaimyje buvo girdėti nebent šunų skalijimas, ausis rėžiantis Don Kichotui ir širdį veriantis Sančui. Kada ne kada subliūdavo asilas, sukriuksėdavo kiaulės, miauksėdavo katės, ir nakties tylumoje tarytum dar garsiau skambėjo visi tie tokie skirtingi balsai, kurie įsimylėjusiam riteriui atrodė pikta lemiantys; tačiau, šiaip ar taip, jis paliepė Sančui:

— Sančai, vaikeli, rodyki kelią Dulsinėjos rūmuosna,— gal jau bus pakirdusi iš miego.

— Į kokius dar rūmus, trauk juos perkūnas, jei su josios didenybe mačiausi mažoj mažintelėj trobelėj? — sušuko Sančas.

— Galimas daiktas,— tarė Don Kichotas,— tuo metu drauge su savo rūmų damomis ji buvo nuėjusi atsilsėti į mažąją pilies menę, kaip įprasta ir daroma prakilnių didžiūnių ir princesių.

— Pone,— tarė Sančas,— jeigu jūsų malonybė manęs neklausot ir užsispyręs norit, kad manosios ponios Dulsinėjos troba būtų pilimi, tai bene šitokiu metu vartai gali būt atkili? Argi būtų gražu baladotis, kad mus išgirstų ir atidarytų? Šitaip mudu subruzdintume ir sukeltume visus ant kojų. Gal kartais šoksim laužtis pas mergas, kaip tai daro jų bernai, kurie atsibeldžia kada tinkami, klabina į duris ir, nors ir kaip vėlu būtų, braunasi į vidų?

— Pirmiausia susiraskime pilį,— atrėmė Don Kichotas,— o paskui jau pasakysiu tau, Sančai, ką mudviem pridera daryti. Pažiūrėki,

Sančai: arba aš prastai matau, arba tasai tamsus kalnas, dunksantis ana ten, ir bus Dulsinėjos rūmai.

— Tai ir rodykit kelią, jūsų malonybe,— atsiliepė Sančas,— gal ir jūsų teisybė, bet jeigu net akimis pamatysiu tą rūmą ir rankomis pačiupinėsiu, ir tuomet patikėsiu ne ką daugiau nei tuo, jog dabartės diena.

Don Kichotas nurisnojo pirmas ir, pajojėjęs gal du šimtus žingsnių, atsibedė į juoduojantį kalną ir pamatė aukštutėlį bokštą ir tik tada susizgribo, jog tai anaiptol ne pilis, o parapijinė bažnyčia, ir tarė:

— Mes prie bažnyčios, Sančai.

— Ir aš matau,— atsakė Sančas,— ir dėkui Dievui, kad ne prie savo kapo, o tai būtų negeras ženklas — šitokiu metu bastytis po kapus[49], juo labiau kad, jei neklystu, esu sakęs jūsų malonybei, jog tos damos troba turėtų būti aklagatvy.

— Bijok tu Dievo, kvaily, šitaip šnekėti! — sušuko Don Kichotas.— Kurgi tu esi matęs, kad pilys ir karalių rūmai būtų statomi aklagatviuos?

— Pone,— atsakė Sančas,— kas soda — tas mada, kas kiemas — tas būdas: gal šičia, Tobose, įprasta rūmus ir visokius didelius trobesius statyti aklagatviuose. Todėl meldžiu jūsų malonybę, leiskit man pasižvalgyti po aplinkines gatves ir gatvikes, gal kokiame pašalyje ir užeisiu tą pilį, kad ją kur šunys sugraužtų, tiek dėl jos prisilakstėm ir prisiplūkėm.

— Prilaikyk liežuvį, Sančai, kai šneki apie manąją damą,— tarė Don Kichotas,— ir nėra ko šokti į gaisrus, nes geriau aplinkui mylią negu tiesiog į skylę.

— Stengsiuos tvardytis,— atsakė Sančas,— bet iš kurgi man imti šitiek kantrybės, jeigu jūsų malonybė reikalaujat, kad, vienąsyk matęs mūsų šeimininkės trobą, visam laikui įsidėčiau ją į galvą ir sugebėčiau rasti vidury nakties, nors jūs pats, jūsų malonybe, jos nerandat, o būsit ją matęs tūkstančius kartų?

— Iš vėžių mane išmuši, Sančai,— tarė Don Kichotas.— Klausyk tu, eretike, bene tau nesu tūkstantįsyk sakęs, jog kaip gyvas gimęs nesu matęs nepalyginamosios Dulsinėjos nei peržengęs josios rūmų slenksčio, o įsimylėjau iš nuogirdų, kai mano klausą pasiekė didis garsas apie jos grožį ir išmintį?

— Dabartės man viskas aišku,— tarė Sančas,— ir pasakysiu jums: jeigu jūsų malonybė nesate jos matęs, tai aš nė to tiek.

— Negali būti,— atrėmė Don Kichotas,— bent jau pats sakeisi

ją matęs vėtant kviečius ir atvežei atsaką į laišką, kurį per tave buvau siuntęs.

— Tuo jau per daug nesikliaukit, pone,— tarė Sančas,— nes jums derėtų žinoti, jog mačiau aš ją ir atsaką jos atvežiau irgi iš nuogirdų, o kokia ji, ponia Dulsinėja, iš pažiūros, man lygiai taip lengva pasakyti kaip durti pirštu į dangų.

— Sančai, Sančai! — tarė Don Kichotas.— Kartais galima ir pajuokauti, bet kartais juokai apkarsta ir pro pakaušį išlenda. Ir jeigu aš sakau, jog nesu nei matęsis su savo širdies dama, nei kalbėjęsis, tau nėra ko manęs mėgdžioti ir sakyti, kad nesi nei kalbėjęsis su ja, nei matęsis,— juk pats žinai, jog viskas kitaip.

Šitaip jiems bešnekučiuojant, priešais pasirodė žmogus, dviem mulais vedinas, ir iš žeme velkamo arklo džerškėjimo juodu nustatė, jog tai būsiąs žemdirbys, dar su tamsa išsirengęs arti lauko; taip ir buvo iš tikrųjų.

Žemdirbys ėjo dainuodamas šį romansą:

Nelemtai, prancūzai, baigės
Jums medžioklė Ronsevaly[50].

— Kad aš skradžiai žemes prasmegčiau, Sančai,— pasiklausęs tarė Don Kichotas,— jeigu šiąnakt mums nenutiks kas nors gera! Girdi, ką dainuoja sodietis?

— Girdėti girdžiu, tik nesuprantu, ką gera gali mums duoti medžioklė Ronsevaly? — atvertė Sančas.— Lygiai taip jis galėtų dainuoti ir romansą apie Kalainą[51],— nuo to mūsų reikalai nepakryps nei į gera, nei į bloga.

Tuo tarpu žemdirbys priėjo arčiau, ir Don Kichotas jį paklausė:

— Dieve padėk, garbusis bičiuli! Gal malonėtute mums paaiškinti, kame būsią neprilygstamosios karalienės donjos Dulsinėjos Tobosietės rūmai?

— Ponuli,— atsiliepė bernas,— aš nečionykštis, viso labo kelios dienos, kai parsisamdžiau šičia vienam turtingam ūkininkui laukų arti. Štai čia, priešais, gyvena parapijos klebonas ir zakristijonas; vienas katras arba vienas ir kitas pasakys jūsų malonybei apie tą ponią karalienę, nes jie turi knygose susirašę visus tobosiečius, nors manding visame Tobose nė vienos karalienės nerasit; ponių, beje, šičia nemaža, ir dar kokių didelių, o kiekviena ponia savo namuose karalienė.

— Tai va, bičiuli,— tarė Don Kichotas,— tarp šitų tikriausiai ir bus toji, kurios aš teiraujuos.

— Gali būti,— sutiko bernas,— o dabar sudiev, jau švinta.

Ir, nebelaukdamas kitų klausimų, nusivarė mulus.

Matydamas, jog ponas susirūpinęs ir nelabai patenkintas, Sančas tarė:

— Pone, jau dienoja, ir bus negerai, jeigu, saulei patekėjus, bastysimės gatvėmis. Geriausia dingti iš miesto: jūsų malonybė pasislėpsit artimiausioj giraitėj, o aš dieną sugrįšiu ir išnaršysiu kiekvieną pašalį, kol užtiksiu savosios ponios trobą, arba pilį, arba rūmus. Ir visai neturėsiu laimės, jei nesurasiu, o jei surasiu, pasišnekėsiu su josios malonybe ir pasakysiu, kur ir kaip nusiteikęs jūsų malonybė laukiat josios paliepimo ir nurodymo, kaip būtų galima su ja pasimatyti nepakenkiant josios šlovei ir geram vardui.

— Tu, Sančai, sugebėjai keliais žodžiais aprėpti begalę minčių,— tarė Don Kichotas.— Aš džiaugiuosi tavo patarimu ir kuo mieliausiai jį priimu; taigi, vaikeli, jokime į mišką, ir ten aš apsistosiu, o tu, kaip sakei, sugrįši į miestą, suieškosi mano damą, pasimatysi su ja ir pasikalbėsi,— turėdamas galvoje josios išmintį ir mandagumą, tikiuosi iš jos daugiau nei stebuklingų malonių.

Idant neiškiltų aikštėn, kad jis apgavo Don Kichotą, parnešdamas Sjera Morenon tariamą Dulsinėjos atsaką, Sančui rūpėjo išvilioti Don Kichotą iš bažnytkaimio, ir todėl jis stengėsi kaip galima greičiau leistis atgal į laukus, kur jie netrukus ir atsidūrė.

Ir šit už dviejų mylių nuo bažnytkaimio juodu aptiko mišką, arba, tikriau, giraitę, kame Don Kichotas apsistojo kuriam laikui, kol Sančas sulakstysiąs į miestą pasikalbėti su Dulsinėja, o kelyje mūsų pasiuntiniui nutiko tokie dalykai, kurie reikalauja ypatingo dėmesio ir ypatingo pasitikėjimo.

X PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA, KAIP APSUKRIAI SANČUI PAVYKO APKERĖTI DAMĄ DULSINĖJĄ, TAIPGI SEKAMI KITI ĮVYKIAI, TIEK PAT JUOKINGI, KIEK TIKRI

Pradėdamas dėstyti tai, kas dėstoma šiame perskyrime, šitos didžios istorijos autorius sako, jog, būgštaudamas netekti skaitytojų

pasitikėjimo, mieliau geidautų nuleisti viską tylomis, nes šičia Don Kichoto beprotystės viršija bet kokį saiką, pereina visas įsivaizduojamas ribas ir net per du arbaleto šūvius pralenkia didžiausias beprotystes, kokių tik esama pasaulyje.

Galop, nors ir baimės ir nuogąsčio pilnas, aprašė jas tokias, kokias krėtė Don Kichotas, nei pridėdamas, nei atimdamas nė trupinėlio tiesos ir nepaisydamas to, jog šitaip galįs būti išmelagintas. Ir gerai padarė, nes tiesa kartais iškrypsta, bet visados išsilaiko ir paprastai išeina melo paviršiun kaip aliejus vandens paviršiun.

Taigi, toliau sekdamas savo istoriją, jisai sako, jog, apsistojęs lyg miškelyje, lyg ąžuolyne, lyg girioje, netolies didžiojo Toboso, Don Kichotas tuoj paliepė Sančui grįžti atgal į miestą ir akių nerodyti, kol jo vardu nepasikalbėsiąs su jojo dama ir neišgausiąs malonigo sutikimo pasimatyti su atsidavusiu riteriu ir teiktis jį palaiminti, idant jisai galėtų tikėtis, kad laimingai pasibaigsią visi jo susirėmimai ir vargingi žygiai.

Sančas apsiėmė padaryti visa, kas liepta, ir atgabenti tokį pat palankų atsaką, kokį atgabenęs pirmąjį kartą.

— Keliauki, vaikeli,— tarė Don Kichotas,— ir nesutriki, kai atsidursi prieš skaisčiąją grožio saulę, kurios siunčiu tave ieškoti. O visų pasaulio ginklanešių laimingiausiasai! Sukaupki atmintį, ir teneišslysta iš jos, kaip priims tave manoji dama: ar mainysis josios veidas, kai dėstysi mano prašymą; ar sunerims ji ir sutriks išgirdusi mano vardą; ar ji atsivers ant priegalvių, jei kartais aptiksi ją sėdinčią ant prabangios pakylos, kaip ir pridera jos aukštai padėčiai; o jeigu pasitiks tave stačia, įsidėmėki, ar neims mindžikuoti vietoje; ar kartos savo atsaką du arba tris sykius; ar švelnumas nepataps rūstumu, o niūrumas — meilumu; ar kilstelės ranką pasitaisyti plaukų, nors tie ir nebūtų susitaršę.

Žodžiu, vaikeli, stebėki kiekvieną jos poelgį ir judesį, nes jeigu išdėstysi man viską, kaip buvo, aš įminsiu, kokius jausmus man puoselėja ji slaptoje širdies, kurios palankumo aš trokštu... Tau pravartu būtų žinoti, Sančai, jeigu to dar nežinai, jog, kalbai išėjus apie širdies reikalus, įsimylėjėlių poelgiai ir vidiniai krustelėjimai esti patikimiausi žygūnai, duodantys žinią, kas dedasi jų slapčiausiose dvasios kertelėse. Joki, bičiuli, ir tebūnie tau likimas palankesnis negu man, idant sugrįžtumei laimėjęs daugiau, nekaip aš čia, graudžioje vienatvėje paliktas ir nerimo graužiamas, galiu tikėtis.

— Kaipmat sulakstysiu,— tarė Sančas,— o jūs, viešpatie mano,

širdį atgaukit, nes ji dabartės, ko gero, tokia susitraukusi, tokia mažutė, ne ką didesnė už riešutą, ir nepamirškit, jog ne veltui sakoma: su baime maža laimė, o belaukiant laimės neregėtos, užgriūva bėdos netikėtos, ir dar sakoma: šoviau varną — nušoviau šerną.

Sakau taip todėl, jog šiąnakt neradom manosios ponios nei rūmų, nei pilių, bet užtat dabartės, dienos aky, man regis, lyg netyčia juos užeisiu, o kai tik užeisiu, nereikės manęs mokyti, kaip su ja šnekėtis.

— Tikrai, Sančai,— tarė Don Kichotas,— Dieve duok, kad man šitaip pavyktų visi užmojai, kaip tu sugebi vykusiai pritaikyti savo priežodžius.

Tai tarus, Sančas apsisuko ir paragino savo palšį, o Don Kichotas, raitas ant žirgo, įsispyręs į balnakilpes ir ietimi pasirėmęs, įniko į liūdnas ir miglotas godas; čia mes jį ir paliksime ir seksime paskui Sančą Pansą, kuris nurisnojo šalin nuo savojo pono ne ką mažiau pasimetęs ir susigodojęs, ir netgi taip, jog kai tik išjojo iš miško, beregint apsižvalgė, o pastebėjęs, kad Don Kichoto nematyti, nušoko nuo asilo, atsisėdo po medžiu ir pradėjo šitaip su savimi šnekėtis ir tartis:

— Sakykit man dabartės, brolau Sančai, kur jūsų malonybė teiksitės keliauti? Gal jums asilas pabėgo, ir pulsit jo ieškoti?.. Aišku, kad ne.

Tai kurgi jūs traukiat?.. Kurgi kitur, jei ne pas princesę, o toji princesė — tai grožio saulė ir sykiu visas dangus.

Ir kurgi visa tai, Sančai, jūsų manymu, galima rasti?.. Kur? Ogi didžiajame mieste Tobose.

Puiku! O kas gi jus siunčia jos ieškoti?.. Siunčia mane garsingasai riteris Don Kichotas Lamančietis, tasai pats, kuris atitaiso netiesą, pamaitina trokštančiuosius ir pagirdo alkstančiuosius.

Visa tai labai gražu. O jūs žinot, Sančai, kur ji laikos?.. Šeimininkas sako, kad gyvena ji lyg karaliaus rūmuose, lyg prašmatniose pilyse.

O esat kada nors ją matęs?.. Nei aš, nei šeimininkas akyse nesam jos matę.

O jums neatrodo, kad, sužinoję, jog atsibeldėt čionai jų princesių vilioti ir damų merginti, tobosiečiai pasielgs labai gerai ir protingai, jei subėgę pagaliais suskaitys jums šonkaulius ir paleis dryžuota nugara?.. Kas be ko, nieko jiems neprikiši, nebent jeigu, aišku, neatsižvelgs, jog aš pasiuntinys, jeigu aš pasiuntinys, vadinasi, *jūs pasiuntinys, bičiuli, ne, nekaltas jūs, dievaž*[52].

Nedėkit į tai vilčių, Sančai, nes lamančiečiai tiek karštakraujai,

tiek dori ir nesiduoda už nosies braukomi. Kaip Dievą myliu, riesta jums bus, jeigu jie užuos, ką jūs čia išdarinėjat.

Atstok, kipše! Bene man bėda, kad kam dantį sopa? Kuris velnias mane sugundė svetimus daržus laistyt, saviesiems džiūstant? Ieškoti Tobose Dulsinėjos — tai lyg Ravenoj Marijos, Salamankoj bakalauro, o šieno kupetoj adatos. Ne, ne, tik nelabasis įvėlė mane į šią bėdą, ne kas kitas!

Šitaip svarstė sau vienas Sančas, o išvadą padarė štai tokią:

— Tiek to, nuo visko pasauly vaistų yra, tik ne nuo mirties,— nori nenori, o dienas baigdami visi mes turėsim įsikinkyt į giltinės vežimą. Iš visa ko sprendžiant, mano ponas — tikras beprotis, o ir aš į tą pačią pėdą minu, tik man dar labiau galva atšalusi, jeigu nuo jo neatstoju ir jam tarnauju, juk ne veltui sakoma: „Su kokiu draugausi, tokį vardą gausi", ir dar yra toks priežodis: „Su kuo sutapsi, toks ir pats patapsi".

O kad jis beprotis, ir dar toks, jog ištisai viską maišo, juoda balta neskiria, kaip tat nutiko ne kartą, kai vėjo malūnus palaikė milžinais, vienuolių mulus — kupranugariais, avių bandas — priešų kariaunomis, jau nekalbu apie kitus to paties galo dalykus, vadinasi, ne per sunkiausia bus jam įrodyti, kad pirma pasitaikiusi sodietė — tai jo dama Dulsinėja...

O jeigu nepatikės, aš prisieksiu, jeigu ir jis prisieks, aš ir vėl prisieksiu, jeigu jisai spirsis, aš dar labiau spirsiuos, o kad toks jau mano būdas, jog mano žodis visad būna paskutinis, dar nežinia, kuo pasibaigs mudviejų sąspyris.

Gal savo užsispyrimu išsikovosiu, kad jisai manęs nebesiuntinėtų tokiais reikalais: pamatys, koks prastas iš manęs žygūnas, arba pagalvos,— taip manding ir bus,— jog vienas tų piktų burtininkų, tariamai jo neapkenčiančių, tyčiomis bus sudarkęs jo damos išvaizdą, kad jam padarytų bloga ir pakenktų.

Šitaip apsisvarstęs, Sančas Pansa nusiramino ir, taręs sau, jog darbas jau padarytas, prasėdėjo ten iki pat vakaro, kad Don Kichotui nekiltų nė menkiausia abejonė, jog Sančas turėjęs pakankamai laiko nujoti Tobosan ir grįžti atgal.

Ir Sančui taip nusisekė, jog tuo metu, kai jis atsistojo ir buvo beapžergiąs palšį, pastebėjo iš Toboso atjojant tris sodietes, raitas lyg ant asilų, lyg ant asilių,— autorius to nesako, tačiau veikiausiai tai buvo asilės, kuriomis paprastai jodinėja sodietės, bet kadangi tai

nelabai svarbu, mums nėra ko sustoti prie šito klausimo ir jo nagrinėti...

Žodžiu, pastebėjęs sodietes, Sančas kiauliariščia nuskubėjo pas savo poną Don Kichotą, o šis tuo metu dūsavo ir gailiai šaukėsi mylimosios.

Pamatęs Sančą, Don Kichotas paklausė:

— Kaip sekėsi, mielasai Sančai? Kokiu akmenėliu paženklinti man šią dieną — baltu ar juodu?

— Geriausia, jūsų malonybe, raudonu,— atsakė Sančas,— kokiu užrašomi profesoriai[53], kad būtų iš tolo matyti.

— Vadinasi, turi gerų žinių,— tarė Don Kichotas.

— Tokių gerų,— atsiliepė Sančas,— kad jūsų malonybei nieko kita nelieka, kaip tik spūstelėti pentinais Rosinantą ir joti miško pakraštin pasitikti ponios Dulsinėjos Tobosietės, su dviem rūmų damomis atvykstančios į pasimatymą.

— Viešpatie aukščiausias! Ką tu sakai, Sančai, bičiuli? — sušuko Don Kichotas.— Žiūrėk, nebandyk manęs apgauti ir tariamu džiaugsmu praskaidrinti nepramanytojo mano liūdesio.

— Ką aš laimėčiau jūsų malonybę apgaudamas, juo labiau kad jūs pats tuoj pamatysit, ar sakau teisybę? — atsiliepė Sančas.— Spūstelėkit pentinais, pone, ir jokim,— išvysit mūsų princesę išpustytą ir iščiustytą, žodžiu, tokią, kokiai jai ir priklauso būti.

Ir ji pati, ir josios rūmų damos nelyginant žarijos žėri auksu, visos nukarstytos perlų vėriniais, nužertos deimantais ir rubinais, visi pašvitai iš brokato daugiau nei dešimties nyčių storumo, palaidi plaukai draikosi ant pečių, vėjas plaiksto juos tarytum saulės spindulius, o svarbiausia — joja jos raitos ant keršų eibininkų, tokių dailių, jog akių negali žmogus atitraukti.

— Turbūt eidininkų, Sančai,— pataisė Don Kichotas.

— Didelio čia daikto — eibininkų ar eidininkų,— atrėmė Sančas,— nors ir kuo jotų, svarbu, kad atjoja pačios dabšniausios damos, kokių tik įmanu geisti, o ypačiai manoji ponia princesė Dulsinėja — pasižiūri į ją, ir širdis sąla.

— Jojam, Sančai, vaikeli,— tarė Don Kichotas,— ir atsidėkodamas už šią žinią, tiek gerą, tiek netikėtą, atiduosiu tau patį geriausią grobį, kokį man pasiseks laimėti per pirmą pasitaikiusį nuotykį, o jeigu to bus tau per maža, atiduosiu kumeliukus, kuriuos šiemet atsives trys mano kumelės,— juk žinai, kad jos ganosi mūsų bažnytkaimio bendruomenės lankoje ir netrukus turi apsikumeliuoti.

— Man jau geriau kumeliukai,— tarė Sančas,— nes aš nelabai tikiu, kad pirmajame nuotykyje laimėtas grobis bus šio to vertas.

Sulig šiais žodžiais jie išjojo iš girios ir atsidūrė netoli trijų sodiečių... Don Kichotas perbėgo akimis visą Toboso kelią ir, be tų trijų ūkininkaičių, nieko daugiau nepastebėjęs, labai sutriko ir paklausė Sančą, ar damos jau išvykusios iš miesto.

— Ar išvykusios? — sušuko Sančas.— Gal su avižomis jūsų malonybė žiūrit, kad nematot, jog štai jos atjoja, skaisčios kaip saulė vidury dienos?

— Aš nieko nematau, Sančai,— atsakė Don Kichotas,— tik tris ūkininkaites, raitas ant asiliukų.

— Viešpatie, bau nelabasis man akis bus apdūmęs? — atsakė Sančas.— Nejaugi šitie trys eidininkai, ar kaip jie ten vadinami, baltutėliai kaip sniegas, jūsų malonybei panašūs į asilus? Bijokit Dievo, jeigu tai būtų tikrai asilai, barzdą sau nusiraučiau.

— Tai va, aš tau sakau, Sančai, bičiuli,— pareiškė Don Kichotas,— jog tai patys tikriausi asilai arba asilės, ir tai tokia pat tiesa, kaip aš kad esu Don Kichotas, o tu — Sančas Pansa; bent jau man taip atrodo.

— Nutilkit, pone,— sudraudė Sančas,— nesakykit tokių žodžių, o verčiau prasitrinkit akis ir skubėkit nusilenkti savo godų valdovei, nes jinai jau čia pat.

Ir, tai taręs, nurisnojo pasitikti trijų sodiečių, paskui nušoko žemėn, nutvėrė vienos moterėlės asilą už pavadžio ir, suklupęs ant abiejų kelių, prabilo:

— Karaliene ir princese, ir grožio kunigaikštiene, lai jūsų puikybė ir didybė teikias maloningai ir palankiai sutikti jums atsidavusį riterį,— antai jis stovi kaip stulpas, visai pasimetęs ir kaip nesavas jūsų žavesio akivaizdoje.

Aš esu Sančas Pansa, jo ginklanešys, o jis — vargų ir negandų vaikomas riteris Don Kichotas Lamančietis, dar kitaip vadinamas Liūdnojo Vaizdo riteriu.

Tuo tarpu ir Don Kichotas suklupo šalia Sančo ir, išsproginęs akis, nustėrusiu žvilgsniu įsistebeilijo į moterį, Sančo vadinamą karaliene ir valdove, o kad matė tik paprastą sodžiaus mergą, be to, nelabai išvaizdžią, apskrito veido ir riesta nosimi, vis labiau stulbo ir akimis netikėjo, nedrįsdamas nė prasižioti.

Ūkininkaitės taipgi žado neteko išvydusios, jog tuodu vyrai, tokie nepanašūs vienas į kitą, suklupo ant kelių priešais vieną jųjų ir užtvėrė

jai kelią; tačiau sulaikytoji galop nutraukė tylą ir, pykčiu ir apmaudu nesitverdama, suriko:

— Jukš iš kelio jūs, šiokie ir tokie, praleiskit, o mums nėr laiko čia stypsot!

Į tai Sančas atsiliepė:

— O princese ir visuotine Toboso valdove! Jaugi nesusigraudins jūsų taurioji širdis regėdama šį klajojančios riterijos šulą ir ramstį klūpant prieš jūsų prakilnųjį paveikslą?

Tatai girdėdama, kita sodietė tarė:

— Traukis, velnio pamazga, o kailį tau nunersiu! Tik pažiūrėkit į šituos ponaičiukus: užsimanė iš kaimiečių pasišaipyt, lyg mes nemokėtume dar smagiau per dantį patraukt! Drožkit savo keliu, o mūsų nekibinkit ir likit sveiki.

— Kelkis, Sančai,— tuomet tarė Don Kichotas,— aš matau, kad *likimui vis negana grūžties manos*[54] ir kad jis užtvėrė visus kelius, kuriais bent menkutė palaima galėtų praslysti varganon sielon, įkalinton manajame kūne.

O tu, dorybės viršūne, kokios tik įmanoma siekti, žmonijos taurumo riba, tave dievinančios kraujuojančios širdies vienatine paguoda, išklausyki mano skundą: klastingas burtininkas, mano persekiotojas, ūku aptraukė ir apvilko man akis, idant joms, ir vien tik joms, atsimainytų tavasis neprilygstamojo grožio atvaizdas ir pritaptų jam vargingos sodietės bruožai, bet jeigu aš nepaverstas kokia pabaisa, pasišlykštėtina tavo akims, pažvelki į mane lipšniai ir meilingai, ir manasis nusižeminimas ir keliaklupsčiavimas prieš tavo sudarkytąjį grožį tau pasakys, kaip nuolankiai tave dievina manoji širdis.

— Papūsk man į nosį! — atrėžė sodietė.— Baisiai man čia rūpi saldžių kalbų klausytis! Geruoju jums sakau: traukitės į šalį, praleiskit mus!

Sančas pasitraukė ir praleido ją labai patenkintas, kad taip gražiai išsipinkliojo iš raizgų, kuriuos pats paspendė.

Matydama, jog kelias laisvas, Dulsinėja laikoma sodietė aštriu brūkliu tuoj paragino savo *eibininką* ir pavarė jį risčia stačiai per pievą, tačiau šįsyk dūris, matyt, pasirodė asilei skaudesnis, nes, ne veltui Sančo šitaip pavadinta, šoko spardytis ir galop nutrenkė damą Dulsinėją žemėn...

Tatai pamatęs, Don Kichotas pripuolė josios kelti, o Sančas — pataisyti ir priveržti balno, nuslydusio asiliukei papilvėn.

Kai balnas radosi savo vietoje, Don Kichotas susibaudė paimti

savo apkerėtąją damą glėbin ir užsodinti ant asilės, bet dama išvadavo jį nuo šito vargo: pati pašoko nuo žemės, truputį pasitraukė atatupsta ir, smagiai įsibėgėjusi, abiem rankomis įsirėmė asilei į sturplį, o paskui mikliau nei sakalas nutūpė į balną ir vyriškai apsižergė savo *eibininkę*; ir tuomet Sančas tarė:

— Prisiekiu šventuoju Roku, mūsų ponia miklesnė už vanagą, patį vikriausią kordobietį ar net meksikietį galėtų pamokyti jojimo: vienu matu perlėkė per užpakalinę balno gugą, o dabartės be pentinų varo savo eidininką nelyginant kokį zebrą! Ir rūmų damos nuo jos nesilieka: rūksta kaip viesulas.

Ir iš tiesų, pamačiusios Dulsinėją balne, palydovės suragino savo asiles ir nudūmė įdurmu, ir kokį pusmylį taip skriejo visos nesigręžiodamos.

Don Kichotas palydėjo jas žvilgsniu, o kai jos dingo iš akių, pasisuko į Sančą ir tarė:

— Ar matai, Sančai, kaip giežia ant manęs burtininkai? Tik pagalvoki, kaip toli siekia jų klasta ir pagieža, jeigu jie susibaudė atimti džiaugsmą, kurį galėjau patirti paregėdamas savo damą josios tikruoju pavidalu! Išties atėjau į šį pasaulį kaip nedalingųjų pavyzdys, idant būčiau taikinys ir tikslas, kurį kliudo ir varsto piktojo likimo laidomos strėlės.

Ir dar tau, Sančai, derėtų įsidėmėti, jog tie klastūnai nepasitenkino tuo, kad permainė ir pakeitė manąją Dulsinėją,— jie permainė ir pakeitė ją į tokią niekingą ir bjaurią žmogystą, kokia pasirodė mums toji sodietė, ir sykiu atėmė tai, kas savita prakilnioms didžiūnėms, gyvenančioms tarp gėlių ir malonių aromatų, tai yra gardų kvapą: mat turiu prisipažinti, Sančai, kai priėjau užkelti Dulsinėjos ant josios eidininko (kaip tu sakai, nors man atrodo, jog tai asilė), nosin dūrė toks stiprus česnakų tvaikas, kad man apsvaigo galva ir širdį sublogo.

— Ak nevidonai! — sušuko tuomet Sančas.— Ak nelemtieji piktavaliai burtininkai, kaip norėčiau suverti visus jus ant nendrės it sardines už pažiaunių! Daug išmanot, daug galit ir daug blogio darot.

Negana to, kad jūs, niekšai, manosios ponios akių perlus pavertėt kamštmedžio riešutėliais, gryniausio aukso plaukus — raudo jaučio uodegos ašutais, žodžiu, subjaurojot kiekvieną dailų bruoželį, jūs dar pasigviešėt į josios kvapą: juk vien jau iš to galėjot numanyti, kas slypi po tuo bjauriu luobu, nors, tiesą pasakius, niekad ir nepastebėjau, kad ji būtų bjauri, net priešingai — atrodė graži, o josios gro-

žio viršūnė ir praba — apgamas prie viršutinės lūpos, po dešinei, tarytum ūsas, lyg su septyniais, lyg su aštuoniais šviesiais plaukeliais per plaštaką ilgumo, pažiūrėti tikromis aukso gijomis.

— Turint galvoje tam tikrų veido ir kūno vietų atitikimą,— tarė Don Kichotas,— šį Dulsinėjos apgamą, ko gero, atitinka kitas apgamas ant šlaunies, iš tos pačios pusės kaip ir veide, tačiau tavo nusakyti plaukeliai apgamams, man atrodo, per ilgi.

— O aš pasakyčiau jūsų malonybei,— tarė Sančas,— jog tie plaukeliai taip jai dera, kad gražiau nė būti negali.

— Tikiu, bičiuli,— sutiko Don Kichotas,— gamta neapdovanojo Dulsinėjos nė vienu bruožu, kuris nebūtų tobulas ir išbaigtas, ir todėl, jeigu Dulsinėja turėtų net šimtą tokių apgamų, arba dėmių, kaip tu sakai, ji vis viena šviestų lyg saulė, o juk ir saulė turi dėmių. Bet sakyki, Sančai, ar tasai balnas (bent jau man pasirodė, jog tai balnas), kurį tu priveržei, buvo vyriškas ar moteriškas?

— Ką jūs! — atrėmė Sančas.— Tai buvo balnas trumpais kilpsaičiais ir tokia prašmatnia gūnia, kad ji verta ne mažiau kaip pusės karalystės.

— Kad aš ničnieko nepastebėjau, Sančai! — sušuko Don Kichotas.— Kartoju ir tūkstantįsyk kartosiu, jog aš — visų žmonių nedalingiausias.

Girdėdamas, kokias nesąmones tauškia ponas, taip gudriai jo apmulkintas, šelmis Sančas vos tvardėsi neprapliupęs juokais.

Galop, po ilgų postringavimų, juodu vėl apsižergė ristūnus ir pasuko keliu Saragosos link, tikėdamiesi ten nusigauti kaip tik tuo metu, kai prasidės triukšmingi atlaidai, kasmet rengiami tame garsingame mieste.

Tačiau prieš nusigaunant tan miestan, jiems nutiko daugybė didžių ir negirdėtų dalykų, o kad jie verti aprašyti ir perskaityti, tuo įsitikinsime vėlėliau.

XI PERSKYRIMAS

APIE NEPAPRASTĄ NUOTYKĮ, NUTIKUSĮ NARSINGAJAM DON KICHOTUI SUSIDŪRUS SU MIRTIES SOSTO VEŽIMU, ARBA VEŽĖČIOMIS

Didžiai susimąstęs jojo keliu Don Kichotas pergalvodamas piktą pokštą, kurį iškrėtė jam burtininkai, jo damą Dulsinėją pavertę neišvaizdžia sodiete, ir niekaip negalėjo sugodoti, kaip sugrąžinti jai pirmykštę išvaizdą; ir taip jisai įsitraukė į tas mintis, jog nejučia paleido pavadį, ir Rosinantas, pasijutęs laisvas, kas žingsnis stabčiojo parupšnoti žalios žolės, sodriai želiančios aplinkiniuose laukuose.

Visus tuos apmąstymus nuvaikė Sančas kreipdamasis į Don Kichotą šitokiais žodžiais:

— Pone, liūdėti lemta ne gyvuliams, o žmonėms, bet jeigu žmonės pernelyg pasiduoda liūdesiui, jie sugyvulėja. Nagi, jūsų malonybe, atsikvošėkit, susiimkit, stverkit pavadį, atsigoskit ir prasnūskit, ir būkit toks šaunuolis, kokiam ir pritinka būti klajojančiam riteriui.

Kas per velniava? Ko nosį nukabinot? Kurgi mudu: Prancūzijoj ar namie? Velniai griebtų visas Dulsinėjas, kiek tik jų esama pasaulyje,— vieno klajojančio riterio sveikata kur kas brangesnė už visus burtus ir permainymus šioje žemėje!

— Nutilki, Sančai,— ne tokiu jau silpnu balsu prabilo Don Kichotas,— nutilki, sakau, ir neburnoki prieš šią užkerėtąją damą, nes tik aš vienas kaltas dėl josios bėdų ir negandų. Nelaimę užtraukė jai pavydas, piktadarių man puoselėjamas.

— Ir aš taip manau,— pritarė Sančas.— Kam širdis iš skausmo neplyšo, kas matė, kokia tapo ji ir kokia buvo?

— Bepigu tau šitaip kalbėti, Sančai,— tarė Don Kichotas,— tu matei ją, spindinčią visu grožiu, kerai neturėjo tau galios: nei akis tau užtemdė, nei josios žavesį nuslėpė,— tik prieš mane ir prieš mano akis nukreipta visa tųjų nuodų galybė.

Be kita ko, Sančai, man dingtelėjo galvon tokia mintis: tikriausiai tu būsi klaidingai nusakęs josios grožį, nes, jei neklystu, minėjai jos akių perlus, o akys, panašios į perlus, būna veikiau žuvų negu damų, ir man dingojas, jog Dulsinėjos akys — žali smaragdai, žėrintys skaisčia šviesa, o vietoj antakių — dvi vaivorykštės. Tad atimki iš akių

tuos perlus ir atiduoki juos dantims: be abejo, tu būsi viską sumaišęs, Sančai, ir akis palaikęs dantimis.

— Gali būti,— sutiko Sančas,— mat ir mane lygiai taip sukrėtė josios grožis kaip jūsų malonybę — jos bjaurumas, bet pasikliaukime Dievu, tik jam vienam žinoma, kas nutiks šioje ašarų pakalnėje, mūsų nuodėmingame pasaulyje, kur nerasi nieko, kas nebūtų sutepta blogio, klastos ir niekšybės.

Bet labiausiai, mano viešpatie, neduoda man ramybės vienas dalykas, kai pagalvoju, ką reikės daryti, jeigu jūsų malonybė nugalėsite kokį milžiną ar šiaip riterį ir liepsit jam nusilenkti damos Dulsinėjos grožiui. Kurgi turės jos ieškoti tasai vargeta milžinas arba tasai vargeta ir bėdžius nugalėtasis riteris?

Rodos, kaip gyvus juos matau: lyg paskutiniai kvailiai klaidžioja po visą Tobosą ir vis ieško manosios valdovės Dulsinėjos, o jeigu ir susitinka vidury gatvės, neatpažįsta, nes jiems per viena tiek Dulsinėja, tiek mano tėvas.

— Galbūt, Sančai,— tarė Don Kichotas,— burtai neturi tokios galios mano nugalimiems ir pas Dulsinėją siunčiamiems milžinams ir riteriams, ir jie sugebės ją pažinti, o todėl su vienu arba dviem iš tų, kuriuos pirmučiausia pergalėsiu ir nusiųsiu pas Dulsinėją, padarysime bandymą: bus ją matę ar nebus, bet įsakysiu jiems sugrįžti ir pranešti, kaip jiems pasisekė.

— Pasakysiu, pone,— tarė Sančas,— jūsų malonybės žodžiai man patiko, ir jei griebsimės šitokios gudrybės, sužinosim tai, ko norim, ir jei paaiškės, jog ponia Dulsinėja neregima tik jūsų malonybei, tai bus veikiau jūsų malonybės, o ne jos bėda.

Kad tik ponia Dulsinėja būtų gyva ir sveika, o mudu kaip nors išsiversim, stumsim dienas nuotykių ieškodami ir pasikliausim laiku, nes jis — geriausias gydytojas, ne tokias negalias išgydo, tad apie šitokią nė kalbėti nėra ko.

Don Kichotas jau buvo beatsakąs Sančui Pansai, bet sutrukdė vieškelin įsukęs vežimas, lūžtantis nuo margai margų keisčiausių žmogystų ir pavidalų, kokius tik įmanu įsivaizduoti. Ant pasostės sėdėjo ir vadelėjo mulus pasišlykštėtinas demonas.

Vežimas buvo dangum dengtas, be stogelio ir be pintų gardžių.

Pirmas pavidalas, kritęs Don Kichotui į akis, buvo pati Mirtis žmogaus veidu, šalia jos važiavo angelas dideliais išmargintais sparnais; iš kito šono stovėjo imperatorius su pažiūrėti auksiniu vainiku ant

galvos; prie Mirties kojų tupėjo dievaitis, vadinamas Kupidonu, be raiščio ant akių, bet užtat su lanku, strėline ir strėlėmis.

Važiavo taipgi riteris, apsišarvavęs nuo kojų iki galvos, tik vietoj šalmo turėjo spalvingomis pluksnomis padabintą skrybėlę.

Be to, važiavo dar daugybė žmogystų skirtingais drabužiais ir skirtingos išvaizdos.

Netikėtas reginys šiek tiek sutrikdė Don Kichotą ir įvarė baimės Sančui, bet Don Kichotas tuoj nudžiugo taręs sau, kad jo laukia naujas pavojingas nuotykis, ir, vedamas šios minties ir troškimo pulti į bet kokį pavojų, sustojo prieš vežimą ir suriko skambiu ir grėsmingu balsu:

— Nors ir kas tamsta būtumei, vežėjas, vežikas ar velnias! Tuojau pat man pasakyki, kas esi, kur keliauji ir kokius žmones veži tuo savo kledaru, panašiu veikiau į Charono luotą[55] nekaip į žmonišką vežimą!

Velnias timptelėjo vadeles ir romiai atsakė:

— Pone, mes Angulo Blogojo trupės artistai; šįryt, kaip įprasta pirmąją Devintinių savaitę[56], gretimame bažnytkaimyje, kuris va ten už kalvos, vaidinom Mirties Sosto misteriją, o vakare vėl vaidinsim kitame bažnytkaimyje — jis netoliese, iš čia matyti. Kelias neilgas, ir, kad nereiktų be reikalo persirenginėti, važiuojame tais pačiais drabužiais, kuriais vilkime scenoje.

Šitas jaunikaitis vaidina Mirtį, anas — Angelą, šita moteris, trupės vadovo pati,— Karalienę, šitas — Kareivį, anas — Imperatorių, o aš — Demoną, vieną svarbiausių veikėjų, nes mūsų trupėje visados atlieku pagrindinius vaidmenis.

Jeigu jūsų malonybė pageidaujat dar ką nors sužinoti, kreipkitės į mane, ir aš kuo nuodugniausiai atsakysiu, nes aš — Demonas, viską galiu.

— Klajojančio riterio garbės žodis,— prabilo Don Kichotas,— kai tik pamačiau jūsų vežimą, dingtelėjo mintis, jog manęs laukia koks didis nuotykis, bet dabar perpratau vieną tiesą: jei tau vaidenas, prisilieski ranka, ir iškart išsisklaidys apgaulė. Keliaukite su Dievu, gerieji žmonės, rodykite savo vaidinimus ir pagalvokite, ar negaliu jums kuo praversti: su mielu noru ir iš grynos širdies jums pasitarnausiu, nes scena nuo mažumės mane viliojo, o jaunystėje varu varomas neidavau iš teatro.

Šitaip jiems bešnekučiuojant, likimo įgeidžiu priėjo juokdariu persirengęs ir gausybe žvangučių apsikarstęs komedininkas, laiky-

damas rankoje lazdą su gale parištomis trimis jaučio pūslėmis; prisiartinęs prie Don Kichoto, tasai juokininkas šoko mostaguoti lazda, barškinti pripūstomis pūslėmis į žemę ir, duodamas šuolius, skambinti žvangučiais, ir šitas nelabas reginys taip subaidė Rosinantą, jog, nors ir kaip galingai Don Kichoto tramdomas, jisai sukando žąslus ir leidosi per laukus tokiu spartumu, kokio vargu ar galėjai tikėtis iš tokio kaulų maišo.

Sumojęs, jog ponui gresia pavojus plotis žemėn, Sančas nušoko nuo palšio ir kiek kojos įkerta nuskuodė jam į pagalbą, bet, kai pribėgo, šis jau tysojo paslikas, o gretimais — Rosinantas, virtęs drauge su šeimininku: įprasta Rosinanto valiūkavimų ir išdaigų pabaiga ir viršūnė.

Vos tik Sančas paliko savo palšį ir nuskubėjo prie Don Kichoto, Nelabasis Strakalius užšoko ant asilo ir įniko pūslėmis pliekti jam per šonus, ir asilas, genamas ne tiek skausmo, kiek baimės ir pūslių barškėjimo, nurūko ant bažnytkaimio, kur važiavo komedininkai.

Sančas žvalgėsi čia į dumiantį asilą, čia į tysantį šeimininką, nebesumodamas, katras labiau reikalingas pagalbos, o kad buvo geras ginklanešys ir geras tarnas, ištikimybė ponui pergalėjo prieraišumą prie asilo, nors kiekvienąsyk, pūslėms kylant ir leidžiantis ant palšio sturplio, jam norėjosi ne juoktis, bet verkti iš sielvarto: jis būtų davęs verčiau akį išlupti sau iš kaktos negu išrauti bent menkiausią ašutėlį iš palšelio uodegos.

Tokių prieštaringų jausmų draskoma širdimi Sančas priėjo prie Don Kichoto, atrodančio kur kas gailiau, negu jis manė, ir, sodindamas šeimininką ant Rosinanto, tarė:

— Pone, asilą velnias nujojo.

— Kuris velnias? — paklausė Don Kichotas.

— Tasai, kuris su pūslėmis,— atsakė Sančas.

— Ne bėda,— atsiliepė Don Kichotas,— atsiimsiu ir grąžinsiu tau, nors jisai nusidangintų į giliausius ir tamsiausius pragaro požemius. Laikykis manęs, Sančai, vežimas rieda pamažu, ir vietoj prarasto palšio duosiu tau mulus.

— Pone, šis žygis visai nereikalingas,— tarė Sančas,— sutramdykit savo rūstybę, jūsų malonybe, man regis, velnias jau bus pametęs palšį, ir šis jau grįžta atgal.

Ir tikrai, sekdamas Don Kichotu ir Rosinantu, Velnias išvirto žemėn drauge su palšiu ir pėsčias patraukė sodžiaus link, o asilas atiturseno pas šeimininką.

— Šiaip ar taip,— pareiškė Don Kichotas,— už velnio įžūlybę būtų ne pro šalį nubausti vieną kurį vežimu važiuojančių, kad ir patį Imperatorių.

— Išmeskit tai iš galvos, jūsų malonybe,— patarė Sančas,— ir paklausykit mano žodžio: niekada neapsimoka prasidėti su komedininkais, nes tuos žmones visados lydi laimė. Esu matęs vieną tokį: sėdo į kalėjimą už tai, jog du žmones nugalabijo, bet netrukus išėjo laisvėn ir nė baudos neužsimokėjo.

Žinokit, jūsų malonybe, tai šmaikštuoliai ir išdaigininkai, todėl juos visi globoja, visi užtaria, visi remia ir gerbia, ypačiai tuos, kurie iš karališkųjų ir rinktinių trupių,— juos visus arba beveik visus iš apdaro ir stoto gali palaikyti kunigaikščiais.

— Šiaip sakysi ar taip,— atvertė Don Kichotas,— o tasai nelabasis komedininkas taip lengvai nuo manęs neišsisuks, nors jį globotų ir užtartų visa žmonija.

Ir sulig tais žodžiais prisivijo vežimą, beveik jau įdardantį į sodžių, ir visa gerkle suriko:

— Sustokite, palaukite, šutve išdaigininkų ir pramaniūgų! Aš noriu jus pamokyti, kaip pridera elgtis su asilais ir kitokiais gyvuliais, kuriais jodinėja klajojančių riterių ginklanešiai.

Don Kichotas taip garsiai plyšojo, kad jo žodžius išgirdo ir suprato vežimu keliaujantys, o kai tik permanė jų prasmę ir rėklio ketinimus, vienu matu iš vežimo iššoko Mirtis, jai įdurmu Imperatorius, Nelabasis vežėjas ir Angelas, nenusėdėjo nei Karalienė, nei dievaitis Kupidonas — visi kaip vienas apsiginklavo akmenimis ir išsirikiavo pasirengę sutikti Don Kichotą akmenų kruša.

Matydamas grandinę šitaip karingai nusiteikusių žmogystų, užsimojusių smogti jam triuškinantį smūgį, Don Kichotas įtempė pavadį ir ėmė svarstyti, kaip derėtų juos pulti, kad jam pačiam grėstų kuo mažiausias pavojus.

Jam bestoviniuojant, prijojo Sančas ir, matydamas, jog ponas rengiasi pulti pagal visas karo meno taisykles išsirikiavusį būrį, tarė:

— Reikia visai pakvaišti, kad stotum į šitokias grumtynes. Turėkit galvoj, jūsų malonybe: kai pasipils va tokie akmenėliai, nuo jų niekaip kitaip neapsisaugosi ir neapsiginsi, kaip tik palindęs ir pasivožęs po variniu varpu.

Ir taipgi turėkit galvoj: būtų ne tiek drąsu, kiek neapdairu vienam

pulti ištisą kariauną, kurios priešaky — pati Mirtis, gretose — imperatoriai, o talkina jiems gerieji ir blogieji angelai.

Ir jeigu šie mano žodžiai jūsų nesulaikys, lai sulaiko viena tikra žinia: nors ir kuo dedasi visi tie žmonės — ir karaliais, ir kunigaikščiais, ir imperatoriais,— bet klajojančių riterių tarp jų nėra nė vieno.

— Dabar, Sančai, pataikei kaip pirštu į akį,— tarė Don Kichotas,— tad aš galiu ir turiu teisę atsisakyti savo tvirto nusistatymo. Kaip jau ne kartą esu tau sakęs, aš negaliu ir neturiu teisės kelti kalavijo prieš tuos, kas neįšventintas į riterius. Pulti priklauso tau, Sančai, jeigu geidi atkeršyti už skriaudą, tavo palšiui padarytąją, o aš padėsiu tau iš tolo pritarimo šūksniais ir išganingais perspėjimais.

— Nėra ko kerštauti, pone,— atsiliepė Sančas,— nes geram krikščioniui nedera keršyti už skriaudas, juo labiau kad aš įkalbėsiu asilą patikėti savo nuoskaudą mano laisvai valiai, o mano laisva valia — romiai nugyventi dienas, dangaus man skirtas.

— Jeigu toksai tavo nusistatymas, Sančai gerasis, Sančai protingasis, Sančai krikščioni ir Sančai nuoširdusis,— tarė Don Kichotas,— duokime ramybę šioms pamėklėms ir traukime ieškoti geresnių ir pritinkamesnių nuotykių, kurių gausybė, kaip man atrodo, ir, be kita ko, pačių nuostabiausių, laukia mūsų šiame krašte.

Ir tuoj pasuko Rosinantą, Sančas užsilipo ant savo palšio, Mirtis su visu skrajojančiu būriu vėl susėdo į vežimą ir nuvažiavo toliau.

Ir šitaip laimingai pasibaigė grėsmingasis nuotykis su Mirties Sosto vežimu, ir už tai dera dėkoti Sančui Pansai, davusiam išganingą patarimą savo ponui, kuris rytojaus dieną su vienu įsimylėjusiu klajojančiu riteriu patyrė kitą nuotykį, ne mažiau sukrečiantį negu pastarasis.

XII PERSKYRIMAS

APIE NEPAPRASTĄ NUOTYKĮ, NUTIKUSĮ NARSINGAJAM DON KICHOTUI SUSIDŪRUS SU ŠAUNIUOJU VEIDRODŽIŲ RITERIU

Po susitikimo su Mirtimi Don Kichotas ir jo ginklanešys Sančas Pansa naktį praleido po aukštais ūksmingais medžiais, kur, Sančo

įkalbėtas, Don Kichotas užkirto atsargų, palšio gabenamų, ir bevakarieniaujant Sančas tarė savo ponui:

— Pone, kaip aš būčiau apsikvailinęs, jei atlygio būčiau pasirinkęs pirmojo jūsų malonybės nuotykio grobį, o ne kumeliukus, kuriuos atsives jūsų trys kumelės! Iš tiesų, kaip sakoma, geriau žvirblis rankoje negu sakalas padangėje.

— Ir vis dėlto, Sančai,— atsiliepė Don Kichotas,— jei būtum leidęs man susigrumti, kaip norėjau, grobio būtum gavęs bent jau auksinį imperatorienės vainiką ir išmargintus Kupidono sparnus,— būčiau jėga juos paveržęs ir įdėjęs tau į rankas.

— Juokininkų imperatorių skeptrai ir vainikai niekados nebūna gryno aukso, o tik paauksinti netikru auksu arba skardiniai,— tarė Sančas.

— Tas tiesa,— sutiko Don Kichotas,— mat pašvitų komedijai vaidinti reikia ne tikrų, bet priešingai — netikrų ir menamų kaip pati komedija; šiaip sakysi ar taip, o man, Sančai, norėtųsi, kad tu įvertintum ir pamėgtum komediją ir sykiu tuos, kurie ją vaidina ir kurie ją rašo, nes visų jų triūsas duoda didžią naudą valstybei: jie kas žingsnis pakiša mums veidrodį, kuriame aiškiai atsispindi žmonių darbai, ir niekas kitas, kaip tik komedija ir komedininkai mums taip aiškiai neparodo, kokie mes esame ir kokie turėtume būti.

Nagi sakyki, ar nesi matęs vaidinant komedijos, kai scenon išeina karaliai, imperatoriai ir popiežiai, riteriai, damos ir visokie kitokie personažai? Vienas dedasi niekšu, kitas — sukčium, šis — pirkliu, tas — kareiviu, anas — gudriu kvaileliu, tas — kvailu įsimylėjėliu, bet kai tik komedija pasibaigia ir aktoriai nusimeta pašvitus, visi jie vėl tampa lygūs.

— Žinia, esu matęs,— atsakė Sančas.

— Taip esti ir toje komedijoje, kurią stebime šios žemės šurmulyje,— toliau kalbėjo Don Kichotas,— ir čia vieni dedasi imperatoriais, kiti — popiežiais, žodžiu, visais tais personažais, kokių tik esama komedijoje; tačiau ateina atomazga, tai yra gyvenimo pabaiga, ir mirtis atima drabužius, kuriais jie vieni nuo kitų skyrėsi, ir visus sulygina.

— Geras palyginimas! — tarė Sančas.— Tik jau nebenaujas, ne kartą ir įvairiomis aplinkybėmis mano girdėtas, be to, panašiai mūsų gyvenimas dar lyginamas su šachmatų žaidimu: kol žaidžiama, kiekviena figūra turinti savo paskirtį, o kai žaidimas pasibaigiąs, visos

figūros sustumiamos, sumaišomos, sukratomos ir sukišamos į kapšą,— lygiai taip ir visi gyvieji, laikui atėjus, pakišami po velėna.

— Tu, Sančai,— tarė Don Kichotas,— kasdien eini į protą, o ne iš proto.

— Kas be ko, juk ir man nubyra vienas kitas jūsų malonybės išminties trupinėlis,— atsakė Sančas.— Mat žemė pati savaime liesa ir nenaši, bet jeigu ją patręši ir įdirbsi, ji duos gerą derlių. Atseit jūsų malonybės samprotavimai buvo toji trąša, įdėta į mano nenašaus proto liesą dirvą, o per tą laiką, kai jums tarnauju ir bendrauju su jumis, ji buvo dirbama, todėl ir tikiuosi duoti gausų derlių — tokį, kad jis nenuslystų ir nenuklystų nuo gero auklėjimo takelių, kuriuos jūsų malonybė pramynėte mano išlaisintoj protelio dirvoj.

Don Kichotas pasijuokė iš Sančo gražbyliavimų, bet pripažino, jog šis tikrai pažengė į priekį, nes kartais net stulbindavo savo kalbėsena; beje, kiekvieną ar beveik kiekvieną sykį, kai Sančas užsimanydavo pasirodyti ir pašnekėti „kaip ponas“, bešnekėdamas iš paikumo aukštybių nugarmėdavo į nemokšiškumo prarają. Ko jau ko, o šmaikštumo ir geros atminties kiekvienas jam galėjo pavydėti, kai jis imdavo kur reikia ir kur nereikia kaišioti patarles ir priežodžius, kaip mūsų skaitytojai tikriausiai bus pastebėję ir įsidėmėję nuo pat šios istorijos pradžios.

Šitaip ir panašiai bepostringaujant, praslinko didžioji dalis nakties, ir galop Sančui užėjo noras dėti į spanges, kaip jis sakydavo užsimanęs miego, tad, nubalnojęs palšį, paleido jį laisvai ganytis sodrioje žolėje.

Nuo Rosinanto jis nenuėmė balno, nes pono buvo griežtai uždrausta nubalnoti žirgą žygio sąlygomis, kai juodu nakvoja po atviru dangumi: senas paprotys, klajojančių riterių pramanytas ir stropiai puoselėjamas, leido iššaboti arklį ir pakabinti brizgilą ant balno gugos, bet nuimti balną — ne Dieve duok!

Sančas taip ir padarė ir davė valią Rosinantui sykiu su palšiu ganytis lankoje, o juodu siejo tokia reta ir glaudi draugystė, jog iš kartos į kartą ėjo garsas, kad šios tikros ir nepramanytos istorijos autorius tam tyčia jiems buvęs paskyręs ištisus perskyrimus, bet, norėdamas išsaugoti padorumą ir saiką, tokiai herojiškai istorijai pritinkamą, tų perskyrimų vėliau atsisakė, nors tam tikrais atvejais nusižengia šiai taisyklei ir rašo, jog vos tik abu keturkojai sueidavę krūvon, imdavę vienas kitą kasyti, o paskui nuvargęs ir patenkintas Rosinantas užkeldavęs galvą ant sprando nuvargusiam ir patenkintam

palšiui (kad iš kitos pusės ji išsikišdavusi daugiau nei per pusuolektį), ir, su atidžia įsistebeiliję į žemę, šitaip stovėdavę jie trejetą dienų ar bent jau tiek laiko, kiek turėdavę, ir kol alkis nugindavęs juos ieškoti ganiavos.

Be to, sakoma, viename minėto autoriaus kūrinyje ši draugystė lyginama su Niso ir Eurialo, taipgi Pilado ir Oresto draugyste[57]; o jeigu taip, visiems turėtų kelti susižavėjimą pažiūrėti tokia tvirta šitų dviejų romių gyvulių draugystė,— ne tik susižavėjimą, bet ir gėdą, nes žmonės taip prastai sugeba puoselėti draugystę. Todėl ir sakoma:

Draugas draugui — nebe draugas:
Nendrės ietimis pavirto[58].

Arba:

Draugas su draugu juokavo,
Grybšt — ir akį iškabino.

Ir tegu niekas negalvoja, kad autorius viršijo saiką, šitų dviejų gyvulių draugystę palygindamas su žmonių draugyste, nes iš gyvulių žmonės daug ko išmoko ir perėmė nemaža žinių, būtent: iš gandrų žarnų valymo, iš šunų — vėmimo ir dėkingumo, iš gervių — budrumo, iš skruzdėlių — apdairumo, iš dramblių — padorumo, iš arklio — atsidavimo[59].

Galop Sančas užmigo po kamštmedžiu, o Don Kichotas užsnūdo po šimtamečiu ąžuolu, bet ilgai netrukus jį prižadino triukšmas, pasigirdęs už nugaros; jis pašoko krūptelėjęs, įsiklausė ir sužiuro ton pusėn, iš kur sklido tas triukšmas, ir pastebėjo du raitelius,— vienas jų nušoko nuo balno ir tarė antrajam:

— Lipk žemėn, bičiuli, ir iššabok arklius, nes, man regis, jiems čia pakankamai daug ganiavos, o mano meilės godoms — tylumos ir vienatvės.

Tardamas šiuos žodžius, raitelis beregint išsitiesė žolėje, o jam gulantis sužlagėjo šarvai, ir Don Kichotui tai buvo aiškus ženklas, jog kaimynystėje bus apsistojęs klajojantis riteris; prisislinkęs prie miegančio Sančo, Don Kichotas timptelėjo jam už rankos ir, gana nelengvai pribakštinęs, pakuždėjo į ausį:

— Sančai, broleli, nuotykis!

— Dieve duok, kad tik laimingai pasibaigtų,— atsiliepė Sančas.— O kurgi jis, viešpatie mano, tasai prakilnusis jo malonybė nuotykis?

— Kur nuotykis, Sančai? — tarė Don Kichotas.— Grįžtelėki ir pasižiūrėki: antai guli klajojantis riteris, mano galva, ne per linksmiausiai nusiteikęs, nes pastebėjau, kaip jis nusėdo nuo žirgo ir, lyg neviltin puolęs, krito žolėn, o jam gulant sužvangėjo šarvai.

— O iš ko jūsų malonybė sprendžiat, jog tai būsiąs nuotykis? — paklausė Sančas.

— Aš nesakau, jog tai jau nuotykis,— atsiliepė Don Kichotas,— tai tik užuomazga, nes šitaip prasideda visi nuotykiai. Cit, paklausyki, regis, jisai derina lyg liutnią, lyg gitarą, atsikosti ir atsikrenkščia tarytum rengdamasis dainuoti.

— Garbės žodis, taip ir bus,— tarė Sančas.— Ko gero, tai koks įsimylėjęs riteris.

— Nėra tokio klajojančio riterio, kuris nebūtų įsimylėjęs,— atrėmė Don Kichotas.— Paklausykime, ir jeigu jis uždainuos, nutversime dainos siūlą, o godų kamuolys pats prie mūsų ateis: juk burna kalba tai, ko pertekusi širdis[60].

Sančas buvo beatsikertąs ponui, bet sutrukdė riterio Girinio balsas, nei itin prastas, nei itin gražus, ir Don Kichotas su Sanču įsiklausę sumojo, kad jo dainuojama štai šitas

SONETAS

Valdove, man nurodykite kelią,
Pritiklų širdžiai jūsų malonybės,
Ir nuolankumo kupinas beribio
Per amžius vykdysiu aš jūsų valią.

Paliepkite tylėti širdžiai geliant,
Dėl jūsų mirt,— ir aš jau amžinybėj;
Patirt norėsit sielvarto gilybę,—
Amūras apdainuos jums mano dalią.

Dvejopa visados širdis manoji:
Čia vaškas ji, čia deimantas kiečiausias
Ir pildo meilės įgeidį kiekvieną.

Kad ir kokia ji būtų, jums aukoju;
Jei ženklą joj įrėšit ar įspausit,
Žadu jį saugot, puoselėt kas dieną.

Gailiai suaimanavęs ir tarytum iš pat širdies gilumos atsidusęs, riteris Girinis baigė dainuoti ir ilgai netrukus prabilo graudžiu ir sielvartingu balsu:

— O žaviausioji ir nedėkingiausioji pasaulio moterie! Nejaugi, šviesiausioji Kasildėja Vandaliete[61], leisi, kad amžinose klajonėse, aitrių ir skaudulingų vargų galuojamas, sunyktų ir pražūtų tavo pavergtasai riteris? Bene tau negana to, jog mano dėka šios žemės pirmąja gražuole tave pripažino visi Navaros riteriai, visi Leono, Tartesijos, Kastilijos ir galop net Lamančos riteriai?

— Na jau ne,— tuomet prašneko Don Kichotas,— juk aš patsai Lamančos riteris, bet kaip gyvas nieko panašaus nesu pripažinęs, o ir negalėjau ir neturėjau teisės pripažinti tokio dalyko, šitaip pažeminančio manosios širdies damos grožybę,— dabar tu matai, Sančai, jog šisai riteris svaičioja. Tiek to, pasiklausykime: gal aiškiau ką nors pasakys.

— Kurgi ne,— atsiliepė Sančas,— manding kiaurą mėnesį jis čia nesiliaus stūgavęs.

Tačiau atsitiko priešingai: nugirdęs netolies šnekant, riteris Girinis ūmai nutraukė savo aimanas, pašoko ant kojų ir paklausė skambiu ir maloniu balsu:

— Kas čia? Kas per žmonės? Iš kokių jūs būsite: iš laimingųjų ar iš sielvartaujančiųjų?

— Iš sielvartaujančiųjų,— atsiliepė Don Kichotas.

— Tad eikite čionai,— tarė riteris Girinis,— ir įsidėmėkite, jog einate prie įsikūnijusio liūdesio ir sielvarto.

Girdėdamas tokį švelnų ir malonų atsaką, Don Kichotas priėjo prie riterio, o Sančas pasekė jo pavyzdžiu.

Sielvartingasis riteris nutvėrė Don Kichotui už rankos ir tarė:

— Meldžiu jus sėstis, garbusai riteri, o kad jūs toksai esate ir priklausote klajojančiųjų riterių ordinui, supratau vien iš to, jogei suradau jus šioje vietoje, kame draugę jūsų malonybei sudaro vienystė ir vakarė rasa — klajojančių riterių įprastas prieglobstis ir kasdienis būvis.

Į tai Don Kichotas atsakė:

— Esu jūsų malonybės kalbamo ordino riteris, ir nors manoje širdyje amžinai glaudžiasi sielvartai, negandai ir nebuitys, tebėra joje vietos ir kitų nelaimėms. Jūsų giesmė, ką tik girdėtoji, davė man mintį, jog nelaimės jūsų — nulemtos meilės, kitaip sakant, jas

užtraukė jūsų jausmas tai nedėkingajai gražuolei, kurią savo aimanose minėjote.

Ir šitaip, susėdę šalia vienas kito ant kietos žemės, juodu gražiai ir taikingai šnekėjosi, o juk, dienai švintant, ims šventinti vienas kitą grumtynėsna stoję!

— Ar jūs kartais, garbusai riteri, nesate įsimylėjęs? — paklausė riteris Girinis Don Kichotą.

— Deja, apkarto man toji meilė,— atsiliepė Don Kichotas,— nors kančias, mūsų išgodotų damų užduodamas, dera laikyti veikiau malonėmis nekaip negandais.

— Jūsų tiesa,— pritarė riteris Girinis,— tik mūsų damų panieka, protą ir nuovoką mums atimanti, tokia didi, jog veikiau primena kerštą.

— Manęs niekados nėra niekinusi manoji dama,— pareiškė Don Kichotas.

— Žinia, nėra,— pritarė čia pat esantis Sančas,— mūsiškė dama romi kaip avelė ir švelni kaip vilna.

— Ar tai jūsų ginklanešys? — paklausė riteris Girinis.

— Taip, ginklanešys,— atsakė Don Kichotas.

— Kaip gyvas nesu matęs, kad ginklanešys būtų drįsęs prabilti savo ponui bylojant,— tarė riteris Girinis,— bent jau mano ginklanešys, kuris antai stovi: iš stuomens ne ką mažesnis už savo tėvą, o kai aš kalbu, prasižioti niekad neprasižioja.

— Kaip kažin ką,— atrėžė Sančas,— ir kalbu, ir turiu teisę kalbėti girdint tokiam... Tiek to, gulinčių bėdų geriau nekibinti.

Tuomet riterio Girinio ginklanešys nutvėrė Sančui už rankos ir tarė:

— Pasitraukime į šalį, kad galėtume į valias pasišnekėti kaip ginklanešys su ginklanešiu, ir duokime ramybę tiems ponams, savo šeimininkams,— tegu sau galynėjas pasakodamiesi savo meilės istorijas: galvą dedu, kad šitaip jie sulauks aušros, bet ir tada vargu ar galą bus priėję.

— Padėk jiems Dieve,— tarė Sančas,— o aš papasakosiu jūsų malonybei, kas esu per vienas, ir pamatysit, ar visoj ginklanešių padermėj daug tokių iškalbių kaip aš.

Sulig tais žodžiais abu ginklanešiai paėjėjo į šalį, ir tarp jų prasidėjo pašnekesys, lygiai toks smagus, koks rimtas buvo jų ponų pašnekesys.

XIII PERSKYRIMAS

KUR TOLIAU VYKSTA RITERIO GIRINIO NUOTYKIS, TAIPGI IŠMINTINGAS, TURININGAS IR ŽAVUS DVIEJŲ GINKLANEŠIŲ PAŠNEKESYS

Vos tik ginklanešiai atsiskyrė nuo riterių, vieni ėmė pasakotis gyvenimą, o kiti — meilės žygius, bet istorijoje pirmiausia dėstomas tarnų pokalbis ir tik paskiau — ponų; taigi istorijoje sakoma, jog, truputį paėjėjus į šalį, riterio Girinio tarnas tarė Sančui:

— Nelengva ir nesaldu gyventi mums, klajojančių riterių ginklanešiams, mielasis pone; iš tiesų prakaitu užsidirbame duonos kąsnį, o juk tai vienas prakeikimų, Dievo sviestų mūsų pirmiesiems tėvams.

— Dar galėtume pasakyti,— pridūrė Sančas,— jog kūno marinimu jį užsidirbame, nes kas gi kitas daugiau kenčia karštį ir šaltį nei klajojančios riterijos ginklanešiai? Ir būtų dar pusiau su bėda, jei gautum tą kąsnį sukrimsti — mat, kaip sakoma, ne bėda, kai duonos yra,— bet kartais dieną kitą suvis nė aguonos grūdo negauni ir esi vien grynu oru gyvas.

— Visa tai galima kęsti ir iškęsti, kai turi viltį susilaukti atlygio,— tarė riterio Girinio ginklanešys,— mat, jeigu klajojantis riteris, kuriam ginklanešys tarnauja, ne iš pačių nedalingiausiųjų, žiūrėk, staiga ims ir atsilygins bent jau valdovo vieta gražioje saliukėje arba kokia šaunia grafyste.

— Aš jau sakiau savo ponui, kad man ganės valdyti ir saliukę,— atitarė Sančas,— o jis toks dosnus ir kilniaširdis, jog atvejų atvejais ir daugel kartų man ją žadėjo.

— O aš būčiau patenkintas, jei už savo tarnybą gaučiau kanauninko vietą,— tarė riterio Girinio ginklanešys,— ir ponas — oho, koks ponas! — jau davė žodį man ją parūpinti.

— Jūsų malonybės ponas, matyt, dvasinio rango riteris, todėl savo geruosius ginklanešius ir apdovanoja šitokiomis malonėmis,— tarė Sančas,— o maniškis — grynas pasaulietis... Tiesa, menu, kartą labai protingi žmonės, tik, man regis, piktos valios vedami, kalbino jį pasidaryti arkivyskupu, bet jisai nesutiko būti niekuo kitu, kaip tik imperatorium, ir tuomet man stačiai kinkos virpėjo, kad jam neužeitų noras pasiduoti Bažnyčion: juk aš nelabai išmanau, kaip

tvarkytis parapijoj, ir, be to, jūsų malonybei derėtų žinoti, jog nors pažiūrėti aš ir žmogus, bet Bažnyčiai naudos iš manęs ne ką daugiau negu iš kokio keturkojo.

— Tikrai jūsų malonybė klystate,— atsiliepė riterio Girinio ginklanešys,— mat ne visos salos esti nepeiktinos. Pasitaiko ir kreivų, ir skurdžių, ir gūdžių, ir netgi pati tiesiausia ir dailiausia užkrauna nepakeliamą rūpesčių ir nemalonumų naštą tam nedalingajam, kuriam ji atitenka.

Nepalyginamai geriau būtų mums, į šį prakeiktą jungą įsikinkiusiems, nusimesti jį nuo pečių ir pasiduoti į namus, o ten imtis kokio malonesnio darbo, tarkim, kad ir medžioklės arba žūklės, nes vargu ar rasis šiame pasaulyje toks nuskuręs ginklanešys, kuris neturėtų arklėko, poros skalikų ir meškerės, kad nemirtų iš nuobodžio savo sodžiuje!

— Kas jau kas, o aš turiu viską,— atsiliepė Sančas,— tiesa, arklėko neturiu, bet užtatai turiu asilą, dusyk vertesnį už mano pono kuiną. Kad aš Velykų nematyčiau, pačių pirmųjų, kurias Dievas duos, jei sutikčiau mainyti savo asilą į tą kuiną, nors man dar atpiltų šešiasdešimt šešis pūrus miežių. Jūsų malonybė galit juoktis, jeigu nežinot, ko vertas mano palšelis,— mat mano asilas palšo plauko... Na, o šunų man netrūks, mūsų sodžiuj jų devynios galybės, o ir medžioti kur kas smagiau, kai nereikia pakratyti savo kišenės.

— Jei kalbėsim iš grynos ir tikros širdies, pone ginklanešy,— tarė riterio Girinio ginklanešys,— aš jau tvirtai nusistačiau ir pasiryžau mesti visas šitas riterių kvailystes, grįžti sodžiun ir auginti vaikelius, o jų turiu trejetą, ir kiekvienas — sakytumei, Rytų perlas.

— O aš dvejetą,— atsiliepė Sančas,— bet jau tokių, kad pačiam popiežiui parodyti negėda, ypačiai mergikę: su Dievo padėjimu žadu iš jos padaryti grafienę, nors motina ir piestu stoja.

— O kiek gi metukų tai poniai, grafiene auginamai? — paklausė riterio Girinio ginklanešys.

— Daugmaž penkiolika,— atsakė Sančas,— bet ūgio sulig ietim aukštumo, skaistutė it balandžio rytmetys, o jau stiprumo nelygu bernas.

— Šitaip gamtos apdovanota, galėtų ne tik grafienė būti, bet ir žalios girios fėja,— tarė riterio Girinio ginklanešys.— Ak tu, gyvate, gyvatėle, ir jėgos, matyt, turi kaip reikalas pasiutmergė!

Į tai Sančas gana apmaudžiai atsakė:

— Nei ji gyvatė, nei jos motina, ir pakol aš gyvas, jei Dievas

duos, nei viena, nei kita amžindie tokia nebus. Ir prašau kalbėti mandagiau: jūsų malonybė nuo mažumės maišotės tarp klajojančių riterių, sektino elgesio pavyzdžių, o jūsų žodžiai, priešingai, liudija visai ką kita.

— O pone ginklanešy, jūsų malonybė prastai nusimanote apie pagyrimus! — sušuko riterio Girinio ginklanešys.— Ką, jaugi nežinot, kad kai riteris arenoje dailiai smeigia ietimi buliui arba kai kas nors meistriškai ką padaro, paprasti žmonės visad sako: „Ak tu, gyvate, gyvatėle, kaip gražiai padarė!"? Ir tai, kas atrodo keiksmas, iš tiesų didelis pagyrimas. Jumis dėtas, pone, aš atsižadėčiau savo sūnų ir dukterų, jeigu jie nedarytų nieko tokio, už ką tėvus pridera va šitaip garbinti.

— Ir atsižadu,— tarė Sančas,— tad kaip tik todėl jūsų malonybė galite gyvatinti ir mane, ir mano vaikus, ir mano pačią, nes visi jų darbai ir žodžiai itin verti šitokių pagyrimų... Ir meldžiu Dievą, kad duotų man vėl su jais pasimatyti ir apsaugotų nuo mirtinos nuodėmės, kitaip sakant, kad apsaugotų nuo pavojingos ginklanešio tarnybos, o antrąsyk įkišau galvą šion kilpon, nes suviliojo mane ir sugundė kapšas su šimtine dukatų, kitados aptiktas Sjera Morenos gūdumoj, ir dabartės kipšas man vis kaišioja į akis maišą su dublonais — žiū, aure jis, va čia, ne, ne ten, o ana ten,— ir man dingojas, jog šit griebiu jį rankomis, spaudžiu prie krūtinės, nešuosi namo, perkuosi žemės, atiduodu ją nuomon ir gyvenu kaip karalius; ir kai tik apie tai pagalvoju, lengvi ir pakenčiami atrodo tie vargai, kuriuos gaunu kęsti per savo papaikėlį poną, nes laikau jį veikiau bepročiu nekaip riteriu.

— Užtat ir sakoma, jog gobšio kiauras maišas — niekad neprikrausi,— tarė riterio Girinio ginklanešys.— Bet jeigu jau kalba išėjo apie papaikėlius, tai didesnio papaikėlio už mano poną pasauly nerasi,— štai apie tokius ir sakoma: „Svetima našta ir gerą asilą pribaigia",— mat, kad kitas riteris ateitų į protą, jisai pats dedasi puskvaišiu ir klajoja ieškodamas to, kas jam pro pakaušį išlįs, jeigu tik pasiseks tatai surasti.

— Ar jis kartais neįsimylėjęs?

— Įsimylėjęs,— atsakė riterio Girinio ginklanešys,— tokią Kasildėją Vandalietę, tokią kietą, nei grūstą, nei maltą, kokios su žiburiu nerastumei, visą pasaulį apieškojęs; bet nesakyčiau, kad jam ne po dantų tasai kietumas: jis velnių priėdęs, ims kurią dieną ir pastatys ragus.

— Ir danguje ne visiems gera, nors iš dangaus nieko nevaro,— atsiliepė Sančas.— Kiti dar tik iešmą drožia, o aš jau kepsnį doroju: taigi, matyt, beprotystė turi gausesnę šeimyną ir draugiją nekaip išmintis. Jei tiesą žmonės sako, jog nėr didesnės laimės kaip bėdoj draugą turėti,— vadinas, ir jūsų malonybė man širdį paguosit: juk jūsų ponas toksai pat duokas kaip ir manasis.

— Kad ir duokas, bet užtat nebijokas,— atsiliepė riterio Girinio ginklanešys,— be to, veikiau suktas nekaip duokas ir nebijokas.

— Maniškis kitoks,— tarė Sančas,— sakyčiau, suktumo nėmaž nesuktas, priešingai — atlapos širdies, niekam bloga daryti nesugeba, tiktai gera visiems daro, neturi nė trupučio klastos, mažas vaikas jį įtikintų, jog dabartės nakties gūduma, nors būtų pats vidudienis. Ir šit už tą paprastumą myliu jį labiau nei save patį ir, nors ir kokias kvailystes jis krėstų, nieku gyvu negaliu jo palikti.

— Šiaip ar taip, bičiuli ir pone,— tarė riterio Girinio ginklanešys,— ar gali aklas vesti aklą? Argi ne abu įkris į duobę?[62] Verčiau duokime į kojas ir grįžkime gimtinėn, nes tie, kurie nuotykių ieško, ne visada laimę suranda.

Sančas be paliovos spjaudė pažiūrėti tąsiomis ir gličiomis seilėmis, ir gailestingos širdies girinis ginklanešys, tatai pamatęs ir pastebėjęs, tarė:

— Man regis, mudu taip ilgai šnekame, jog liežuvis limpa prie gomurio, o aš turiu prie balno gugos pririšęs tokio skystimėlio burnai praskalauti, jog ausis gali nusidraskyti.

Jis atsistojo ir neilgai trukus grįžo, nešinas dideliu vynmaišiu ir pusės uolekties ilgumo pyragu, ir tatai anaiptol ne perdėjimas, nes pyragan buvo įkeptas triušis tokio stambumo, jog Sančas, jį pačiupinėjęs, tarė sau, kad tai būsiąs ne ožiukas, bet visas ožys.

Tatai matydamas, Sančas paklausė:

— Ir jūsų malonybė visa tai vežiojatės?

— O kaip jūs manot? — atsiliepė anas.— Ar aš toks jau prastas ginklanešys, kad nei vilna, nei pienas? Ant arklio sturplio tokį podėlį vežuos, kokio nė generolas, žygin išsirengęs, neturi.

Nė kiek nesiprašydindamas, Sančas kibo į valgį ir, paskubomis stačiais kąsniais rydamas pyrago gabalus sulig girnapuse didumo, tarė:

— Jūsų malonybė — tikrai atsidavęs ir ištikimas ginklanešys, kokių paieškoti reikia, žodžio vertas ir atsakantis, kaip tatai rodo štai šios vaišės, kurios radosi šičia, lyg burtininkui lazdele mostelėjus,

tad nėra ko lygintis man su jūsų malonybe, vargšui ir nedalingam, vežiojančiam dokluose tik truputį sūrio, tokio kieto, kad juo galėtum galvą milžinui suknežinti, o akims atsišviesti — kelias saujas pupmedžio ankščių ir tiek pat girinių ir graikiškų riešutų, ir dėkoti už tai turiu savo ponui, kuris iš tuščios saujos gyvena ir, be kita ko, laikosi nuomonės ir nusistatymo, jog klajojantiems riteriams privalu misti ir manytis vien džiovintais vaisiais ir laukų žolelėmis.

— Garbės žodis, brolau,— pareiškė riterio Girinio ginklanešys,— mano skrandis nevirškina nei dagių, nei laukinių kriaušių, nei medžių šaknų. Trauk juos devynios, tuos mūsų ponus su visais jų nusistatymais ir riterių įstatymais, tegu sau valgo, ką jų nuostatai leidžia. O aš šit vežuos rūkytos mėsytės ir dėl visa ko va šitą vynmaišį, parištą prie balno gugos,— aš jį taip myliu ir dievinu, kad stačiai nesitveriu kartų kartais jo nepaglėbesčiavęs ir neišbučiavęs.

Ir, tatai sakydamas, įdavė vynmaišį Sančui į rankas, ir šis, užsivertęs jį ir prisikišęs prie burnos, kone pusvalandį skaičiavo žvaigždes, o kai nustojo gerti, nusvėrė galvą į šalį ir, giliai atsidusęs, tarė:

— Ak tu, gyvate, šventas daiktas, kaip kažin ką!

— Matot,— girdėdamas Sančą minint gyvatę, tarė riterio Girinio ginklanešys,— ir jūs, šį vyną liaupsindamas, jį gyvatinate.

— Prisipažįstu,— atsiliepė Sančas,— dabartės suprantu, jog nedera užsigauti, jei tave kas gyvatina norėdamas pagirti. Bet sakykit, pone, vardan to, kas jums visų švenčiausia, ar tik šis vynas nebus iš Siudad Realio?

— Turit skonį gerklėj! — sušuko riterio Girinio ginklanešys.— Šis vynas tikrai iš ten ir, be kita ko, išlaikytas.

— Kur neturėsiu! — atsiliepė Sančas.— Manot, man labai jau sunku permanyti jūsų vyną? Tai va, įsidėmėkit, pone ginklanešy, iš prigimties esu apdovanotas tokiais sugebėjimais, kad tik duokit pauostyti kokio vyno — ir tuoj įminsiu, kur gamintas, kokios rūšies, kokio bukieto ir išlaikymo, ir kas gali jam nutikti, ir visa kita, kas vynams priklauso.

Beje, nėr ko stebėtis: mano giminėj iš tėvo pusės buvo du tokie atsakantys vyno mėgintojai, kokių nuo seno nėra buvę Lamančoje. Įrodymui papasakosiu vieną nutikimą.

Duota jiems kartą pamėginti vyno iš vienos statinės, kad pasakytų savo nuomonę apie jo būklę, kokybę, gerumą ir trūkumus. Vienas lyžtelėjo lašelį, kitas tik prisikišo prie nosies.

Pirmasis pasakė, jog vynas atsiduodąs geležimi, antrasis pasakė, jog atsiduodąs veikiau oda.

Šeimininkas pasakė, jog statinė esanti švari, o vynan nieko neįmiešta, tad niekaip negalėjęs prisigerti nei geležies, nei odos.

Šiaip ar taip, abu garsingieji mėgintojai nenusileido.

Praėjo kuris laikas, vynas buvo parduotas, ir, statinę plaunant, dugne rasta rakčiukas, parištas ant šikšnelės...

Taigi spręskite, jūsų malonybe, ar panašiuos dalykuos tokios va genties žmogus gali tarti savo svarų žodį.

— Kaip tik todėl ir sakau,— tarė riterio Girinio ginklanešys,— kad mums pridera liautis nuotykių ieškojus; duonos privalgę, neikim ieškoti pyragų, grįžkime verčiau namolio, o jei Dievas mus myli, ir ten mudviejų bėdoj nepaliks.

— Dar patarnausiu ponui, kol jis prijos Saragosą, o paskui žiūrėsim.

Žodžiu, ilgai dar šnekučiavo ir ilgai gėrė abu šaunieji ginklanešiai, kol galop miegas sumezgė jiems liežuvius ir apmaldė troškulį, nes numalšinti jo buvo neįmanu; taip juodu ir sumigo įsitvėrę į pustuštį vynmaišį, su pusiau sukramtytu kąsniu burnoje... Čia dabar juos ir paliksime kuriam laikui ir papasakosime, kas nutiko riteriui Giriniui ir Liūdnojo Vaizdo riteriui.

XIV PERSKYRIMAS

KUR TOLIAU SEKAMAS RITERIO GIRINIO NUOTYKIS

Istorija skelbia, jog, ilgai kalbėjęsis su Don Kichotu, Neįžengiamos Girios riteris šitaip kreipėsi į Don Kichotą:

— Žodžiu, garbusai riteri, teesie jums žinoma, kad veikiau širdžiai nekaip likimui liepiant susigundžiau įsimylėti neprilygstamąją Kasildėją Vandalietę, o vadinu ją neprilygstamąja todėl, jog niekas jos neprilygsta nei stuomeningumu, nei kilmingumu, nei grožiu.

Ir šit kalbamoji Kasildėja už visus mano gerus ketinimus ir taurius siekimus atsiteisė tuo, jog kaip toji Heraklio pamotė liepė grumtis su daugybe įvairiausių pavojų, o vieną jos norą patenkinus, vis žadėdavo, kad, patenkinus kitą, išsipildysiančios pagaliau visos mano

viltys, tačiau manųjų vargų grandinė tįsta be galo, be krašto, nė skaičiaus jų nebežinau ir nebeišmanau, kuris jųjų bus paskutinis, idant galop įsikūnytų mano geri pageidimai.

Kartą įsakė ji man iškviesti dvikautėn garsingąją Sevilijos milžinę, vardu Chiralda[63], beatodairišką ir drūtą, lyg iš vario nulietą, permainingiausią ir nepastoviausią pasaulio moterį, nors ir nejudančią iš vietos. Atėjau, pamačiau, nugalėjau, paliepiau stovėti ramiai ir nesikraipyti, nes daugiau nei savaitę pūtė tiktai šiaurės vėjas.

Kitą kartą įsakė ji man pasverti senovinius galinguosius akmeninius Gisando Jaučius[64], o juk toksai darbas būtų labiau derėjęs krovikams nekaip riteriams.

Kitąsyk įsakė ji man pulti ir nugarmėti Kabros bedugnėn[65],— negirdėtas ir baisingas žygis! — o paskiau iš panagių nupasakoti, ko toje niaurioje pragarmėje esama.

Aš sustabdžiau nestygstančią Chiraldą, susvarsčiau Gisando Jaučius, nušokau pragarmėn ir iškėliau aikštėn, kas slypi josios dugne, tačiau mano viltims nebuvo lemta išsipildyti, o jos norams ir paniekai nebuvo galo.

Paskiausiai galop įsakė ji man apjoti visas Ispanijos provincijas ir priversti visus klajojančius riterius, kokie tik po jas dausioja, pripažinti, kad ji pranokstanti gražumu visas moteris, kiek tik jų esama pasaulyje, o kad aš esąs narsingiausias ir karščiausiai įsimylėjęs šios žemės riteris, ir šiuo josios įsakymu apkeliavau didžiąją dalį Ispanijos ir nugalėjau daugelį riterių, drįsusių man prieštarauti.

Tačiau labiausiai didžiuojuos ir garsinuos tuo, jog pergalėjau dvikautėje garsingąjį riterį Don Kichotą Lamančietį ir priverčiau jį pripažinti, kad manoji Kasildėja Vandalietė gražesnė už jojo Dulsinėją, ir manau, jog šia pergale laimėjau dvikautę su visais pasaulio riteriais, nes visus juos pergalėjo kalbamasis Don Kichotas, o kadangi aš pergalėjau jį, vadinasi, jo šlovė, jo garsas ir vardas pereina ir atitenka man.

Tuo nugalėtojui šlovė didesnė,
Kuo nugalėtasai vardu garsesnis[66].

Taigi nesuskaitomi minėtojo Don Kichoto žygdarbiai dabar jau priskiriami man ir laikomi manaisiais.

Stebėdamasis klausėsi Don Kichotas riterio Girinio kalbų ir buvo jau tūkstantįsyk beišvadinąs jį melagiu, o žodis „melas“ slyste

slydo nuo liežuvio, bet jis tvardėsi kaip įmanydamas, kad šis galop patsai išsiduotų meluojąs, ir todėl šaltakraujiškai pareiškė:

— Kad jūsų malonybė, garbusai riteri, pergalėjote didžiumą Ispanijos ir netgi viso pasaulio klajojančių riterių, aš nieko nesakau, bet man kelia abejonių tvirtinimas, kad pergalėjote Don Kichotą Lamančietį. Gal tai buvo kas nors kitas, tik į jį panašus, nors apskritai panašių į jį reta.

— Va, dailiausia! — sušuko riteris Girinis.— Prisiekiu dangumi, mus dengiančiu, kad grūmiausi su pačiu Don Kichotu, pergalėjau jį ir priverčiau pasiduoti, o tai vyras didelio augumo, išstypęs ir sudžiūvęs it šiekštas, prakaulaus veido, žilstelėjęs, lenktos nosies su vos pastebima kuprele, ilgais, juodais nutįsusiais ūsais. Jo kovos vardas — Liūdnojo Vaizdo riteris, per ginklanešį turi jis tokį žemdirbį Sančą Pansą. Jodinėja jis ir mūdrauja garsingu žirgu, vadinamu Rosinantu, o jo širdies valdovė — tokia Dulsinėja Tobosietė, kitados vadinta Aldonsa Lorenso... Panašiai ir savąją, vardu Kasilda, kilusią iš Andalūzijos, aš vadinu Kasildėja Vandaliete.

Jeigu ir šitų žymių negana, šit mano kalavijas, o jisai įtikina net pačius nepatikliuosius.

— Nusiraminkite, garbusai riteri, ir paklausykite, ką jums pasakysiu,— tarė Don Kichotas.— Jūsų malonybei pravartu būtų žinoti, jog tasai jūsų kalbamasis Don Kichotas — geriausias mano draugas, ir mudu sieja tokia glaudi draugystė, kad esame lyg vienas asmuo, o kadangi jūsų nusakytos žymės tokios tikslios ir neginčytinos, negaliu nepripažinti, jog būtent jį ir nugalėjote.

Kita vertus, tiek regėjimu, tiek lytėjimu suvokiu, jog tai negalimas daiktas,— nebent kuris iš gausybės priešiškai jam nusiteikusių burtininkų (tikriausiai tasai, kuris be paliovos jį persekioja) būtų tyčiomis prisiėmęs jo pavidalą ir davęsis nugalimas, idant nuplėštų šlovę, didžiais žygdarbiais laimėtą ir pelnytą visuose mums žinomuose pasaulio kraštuose...

Ir idant manimi patikėtute, be kita ko, noriu jums pasakyti, jog vos prieš porą dienų minėtieji burtininkai, jo priešai, permainė ir pavertė gražiąją Dulsinėją Tobosietę šiurkščia ir nevalyva sodiete,— matyt, šitaip jie bus permainę išvaizdą ir Don Kichotui.

Ir jeigu viso to jums negana, kad patikėtute mano žodžių teisingumu, priešais jus stovi patsai Don Kichotas, pasirengęs ginklu įrodyti savo žodžius ir pėsčias, ir raitas, ir taip, kaip jums patinka.

Tai taręs, jis pašoko ant kojų ir, žiūrėdamas, ko imsis riteris Giri-

nis, apgniaužė kalavijo kotą, o šis lygiai taip šaltakraujiškai atsiliepė ir tarė:

— Kas laiku moka skolas, tam nebaisu duoti užstatą. Kas jau kartą sugebėjo pergalėti jus permainytą, garbusai Don Kichote, tas gali drąsiai tikėtis įveikti jus tikruoju pavidalu. Tačiau riteriams nepritinka eiti kirstynių tamsoje, mes ne galvažudžiai ir plėšikai, palūkėkime ryto, idant saulė būtų mūsų žygių liudytoja. Ir aš siūlau tokią grumtynių sąlygą: nugalėtasai pasiduoda nugalėtojo malonei, ir šis turi teisę elgtis kaip tinkamas, tik savo paliepimais negali žeminti nugalėtojo riterio.

— Man priimtina ir ši sąlyga, ir išlyga,— atsiliepė Don Kichotas. Sulig šiais žodžiais abu riteriai pasuko prie savo ginklanešių ir užtiko juos knarkiančius ta pačia poza, kokia juos įveikė miegas.

Riteriai pažadino juos ir paliepė balnoti žirgus, nes saulėtekiu juodu stosią į kruviną, neregėtą ir nelygią dvikovą, ir Sančas, šią žinią išgirdęs, apstulbo ir nustėro, nes iš riterio Girinio ginklanešio buvo prisiklausęs apie jo pono narsybes ir dabar būgštavo dėl savojo pono sveikatos.

Šiaip ar taip, nė žodžio netardami, abu ginklanešiai nuėjo prie savo kaimenės — mat visi arkliai ir palšis jau buvo apsiuostę ir laikėsi krūvoje.

Beeidamas riterio Girinio ginklanešys Sančui tarė:

— Jums derėtų žinoti, brolau, jog andalūzai riaušininkai turi tokį paprotį: jeigu esi liudininkas, nesėdėk rankas sudėjęs, kai abi pusės grumiasi. Tai va, dabar būsite įspėtas, jog, šeimininkui grumiantis, ir mudviem teks šitaip karšti vienam kitą, kad plunksnos lakstytų.

— Šio papročio, pone ginklanešy, tegu laikosi ir žiūri peštukai ir riaušininkai, kaip jūs sakote, o kad imtųsi klajojančių riterių ginklanešiai — Dieve saugok! Bent jau aš nesu girdėjęs apie tokį paprotį iš savo pono, o jis atmintinai moka visus klajojančios riterijos nuostatus...

Ir net jeigu tai tiesa ir tikrai esama tokios taisyklės, kad ginklanešiams privalu muštis, kai mušasi jų ponai, aš vis tiek jos nesilaikysiu ir verčiau susimokėsiu baudą, uždedamą tokiems taikingiems kaip aš ginklanešiams,— kertu lažybų, kad ji neneš daugiau nei du svarus vaško[67], tad geriau atiduosiu tuos du svarus, nes man brangiau atsieis tvarslai, prireikus galvą tvertis: kaip kažin ką, muštynėse

man ją perskels arba perkirs pusiau. Ir dar, be to, aš negaliu muštis, nes neturiu kardo ir kaip gyvas nesu jo ėmęs į rankas.

— Tatai lengvai pataisomas dalykas,— tarė riterio Girinio ginklanešys,— štai čia turiu du vienodus drobinius maišus: jūs paimsite vieną, aš — kitą, ir, grumdamiesi tais pačiais pabūklais, išmaišysime kits kitam skudurus.

— Jeigu taip, Dieve padėk,— sutiko Sančas,— per tokias grumtynes mudu nesužeisime vienas kito, o tik dulkes išmušime.

— Ne, taip negerai,— tarė kitas ginklanešys.— Kad maišų nenuneštų vėjas, prikrausime į juos po pustuzinį gražučių, dailiai nugludintų upės akmenukų, kad vienodai svertų, ir šitaip galėsime išmaišyti grobus vienas kitam, nei nuskriausdami, nei nuskausdami kits kitą.

— Ak, kad tu surūgtum! — sušuko Sančas.— Tik pažiūrėkit, kokių minkštučių kiaunenų, kokių karštos medvilnės gumulėlių jis nori prikimšti į maišus, kad kits kitam nesuknežintume kiaušų ir nesumaltume kaulų! Bet jūs, ponuli, įsidėkit galvon: kad ir šilkaverpių kokonų juos prigrūstumėt, ir tada aš neisiu muštis. Tegu sau mušasi mūsų ponai, dievai jų nematę, o mes gyvenkim ir gerkim į sveikatą, laikas ir šiaip jau pasistengs atimti mums gyvastį, ir mums patiems nėra ko rūpintis kaip galima greičiau užbaigti amželį, laikui neatėjus ir valandai neišmušus: kai nunoksime, patys nukrisime.

— Šiaip ar taip, o bent jau pusvalandį turėsim pasigrumti,— pareiškė riterio Girinio ginklanešys.

— Nieku gyvu,— atvertė Sančas,— aš ne toks jau netašytas ir nedėkingas, kad ir juokais kelčiau ranką prieš žmogų, su kuriuo valgiau ir gėriau. Juo labiau kad jis nei užrūstino mane, nei įsiutino, tad kurių velnių nei šiam, nei tam šoksiu muštis?

— Ir čia visiškai pataisomas dalykas,— tarė riterio Girinio ginklanešys,— ir šit ką mudu padarysim: prieš pat muštynes kuo gražiausiai prieisiu prie jūsų malonybės ir taip smagiai skelsiu tris ar keturis antausius, jog iš kojų išvirsit, ir šitaip sužadinsiu jūsų pyktį, nors būtumėte labiau apsnūdęs už švilpiką.

— Į tokį jūsų smūgį sugebėsiu atsakyti ne ką ne blogiau,— atsiliepė Sančas,— nustversiu vėzdą ir, anksčiau nei jūsų malonybė spėsit sužadinti man pyktį, šitaip numarinsiu jūsiškį, jog jisai sukils nebent kitame pasaulyje, o kitame pasaulyje visi žino, kad aš ne iš tų, kurie leidžiasi ant nuospaudos minami. Tegu kiekvienas žiūri savo nosies, o svarbiausia — nežadina kitam pykčio, nes visų dantys balti,

bet nežinai, kas už dantų, o kas kitam duobę kasa, pats jon įpuola, be to, ir Dievas palaimino sandorą ir prakeikė vaidus. Ir dar: jeigu jau užpjudytas, užuitas, prie sienos priremtas katinas pavirsta liūtu, tai dievaižin kuo pavirsiu aš, žmogus būdamas.

Ir todėl perspėju jus, pone ginklanešy: už visą mūsų muštynių skriaudą ir žalą jūs vienas atsakysite.

— Gerai,— atsiliepė riterio Girinio ginklanešys.— Dievas duos rytą, duos ir protą.

Tuo tarpu medžiuose jau pragydo tūkstančiai margaplunksnių paukštelių, ir atrodė, jog savo įvairiomis ir smagiomis giesmėmis jie pasitinka ir sveikina gaiviąją aušrą, Rytų vartuos ir languos jau rodančią savo veido žavumą ir nuo plaukų purtančią devynias galybes drėgnųjų perlų, ir šia malonia drėgme apšlakstytos žolės atrodė lyg nužertos ir nubarstytos mažyčiais baltučiais perlamutro trupinėliais; gluosniai plaukė saldžiąja mana, čiurleno šaltiniai, klegėjo upokšniai, džiūgavo girios ir pačiais gražiausiais apdarais puošėsi lankos, aušrai artėjant.

Kai tik prašvito ir pasidarė įmanu aiškiau įmatyti ir įžiūrėti daiktus, Sančui Pansai pirmučiausia krito akin riterio Girinio ginklanešio nosis, tokia didelė, jog savo šešėliu dengė kone visą kūną.

Istorija skelbia, jog nosis išties buvusi neregėto didumo, per vidurį kuprota, apėjusi karpomis, violetinė it moliūgas ir per du pirštus nukarusi žemiau burnos... Dėl to didumo, spalvos, karpų ir kuprotumo veidas atrodė toks pasišlykštėtinas, jog Sančui staiga pradėjo trūkčioti rankos ir kojos lyg nuomario ištiktam vaikui, ir jis davė sau žodį verčiau prisiimti du šimtus antausių nekaip žadinti pyktį tokiam pabaisai, o paskiau su juo grumtis.

Tuo metu Don Kichotas pažvelgė į savo priešininką, bet šis jau buvo užsimovęs šalmą ir nuleidęs apyburnę, tad veido nebuvo matyti; tačiau Don Kichotas pastebėjo, kad vyriškis gana stambus, nors augumo nelabai aukštas.

Viršum šarvų vilkėjo jis apsiaustu arba drobiniu durtiniu, tarytum nuaustu iš gryno aukso gijų ir sėte nusėtu žvilgančiais veidrodėliais, sakytumei, mažučiais mėnuliukais, todėl pažiūrėti atrodė be galo prašmatnus ir puošnus. Ant šalmo plevėsavo gausybė žalių, geltonų ir baltų plunksnų; medin įremta ietis buvo ilga ir drūta su geležiniu antgaliu daugiau nei per pėdą didumo.

Visa tai pamatė ir įsidėmėjo Don Kichotas ir iš viso to, ką pastebėjo ir pamatė, padarė išvadą, jog minėtasai riteris, ko gero, dide-

lės tvermės vyras, bet nepersigando kaip Sančas Pansa, o priešingai — drąsiai ir šaltakraujiškai kreipėsi į Veidrodžių riterį:

— Jei kovos įkarštis, garbusai riteri, neperveikė jūsų mandagumo, meldžiu jo paklausyti ir kilstelėti apyburnę, idant įsitikinčiau, jog ryžtu jūsų veidas atliepia laikyseną.

— Ar būsite nugalėtas šiose grumtynėse, ar nugalėsite, garbusai riteri,— atsakė Veidrodžių riteris,— turėsite ir laiko, ir progą gerai mane apžiūrėti, o dabar nepatenkinu jūsų noro tik todėl, jog, man regis, didžiai nuskriausiu gražiąją Kasildėją Vandalietę, jeigu veltui gaišiu laiką keldamas apyburnę, nes pirmiausia man privalu išgauti pripažinimą, kurio, kaip jums žinoma, iš jūsų reikalauju.

— Šiaip ar taip, kol sėdame žirguosna, dar galite man pasakyti, ar aš esu tasai pats Don Kichotas, kurį jūs tariamai pergalėjote,— neatlyžo Don Kichotas.

— Į šį paklausimą atsakysime,— atsiliepė Veidrodžių riteris,— kad jūs kaip iš akies plėštas mano nugalėtasai riteris, betgi jūs pats tvirtinate, jog burtininkai neduoda jums ramybės, tad aš nedrįstu liudyti, ar tikrai esate anas kalbamas asmuo.

— Dabar man visiškai aišku, jog jūs apsirinkate,— tarė Don Kichotas,— o kad galutinai tuo įsitikintute, tegu tik atveda žirgus, ir, Dievo, savosios damos ir rankos padedamas, pamatysiu jūsų veidą kur kas greičiau, nei būtute kėlęs apyburnę, o jūs pamatysite, kad aš ne anas nugalėtasai Don Kichotas, kuriuo mane laikote.

Sulig šiais žodžiais nutraukę pokalbį, juodu sėdo ant arklių, ir Don Kichotas pasuko atgal Rosinantą, kad, deramai įsibėgėjęs, galėtų pulti priešą, ir lygiai taip pasielgė Veidrodžių riteris.

Tačiau, vos atsitolinęs per kokia dvidešimt žingsnių, Don Kichotas išgirdo šaukiant Veidrodžių riterį, kuris, irgi nujojęs pusę kelio, sustojo ir šūktelėjo:

— Nepamirškite, garbusai riteri, jog pagal mūsų dvikovos sąlygą, kaip jau sakiau, nugalėtasis pasiduoda nugalėtojo malonei.

— Žinau,— atsiliepė Don Kichotas,— tik su ta išlyga, jog nugalėtajam nebus primesta reikalavimų ir duota įsakymų, prieštaraujančių riterių ordino nuostatams.

— Savaime aišku,— sutiko Veidrodžių riteris.

Tuo metu Don Kichotui prieš akis pasimaišė neregėta ginklanešio nosis, ir jis ne ką mažiau nei Sančas ja nusistebėjo, netgi palaikė ginklanešį kokia pabaisa ar žmogum tokios padermės, kokios dar nėra buvę žemėje.

Matydamas šeimininką ketinant įsibėgėti prieš puolimą, Sančas nepanoro likti pats vienas su nosėtuoju: jis pabūgo, kad jeigu šis savąja nosimi bent sykį tvosiąs jam per nosį, grumtynės tuo ir pasibaigsiančios, nes nuo smūgio arba stačiai iš baimės jis išsitiesiąs paslikas žemėje,— todėl, įsitvėręs į Rosinanto balnakilpę, nuturseno paskui šeimininką, o tada, kai, jo manymu, jau reikėjo sukti atgal, tarė:

— Meldžiu jūsų malonybę, viešpatie mano, padėkit man įsiropšt į štai šitą ąžuolą,— iš ten man bus patogiau nei nuo žemės stebėti šaunų susirėmimą, į kurį jūsų malonybė tuoj stosit su anuo riteriu.

— Man regis,— atsiliepė Don Kichotas,— tau stačiai norisi pasikelti aukščiau ir užsiropšti ant pakylos, kad iš ten galėtum saugiai stebėti bulių kovą.

— Tiesą pasakius,— tarė Sančas,— mane apstulbino ir įgąsdino baisinga šio ginklanešio nosis, ir man baisu vienam su juo likti.

— Tikrai jo nosis tokia, kad jeigu aš būčiau ne aš, taipgi persigąsčiau,— pritarė Don Kichotas.— Ką gi, eikš, padėsiu tau įsiropšti ten, kur prašai.

Kol Don Kichotas trypčiojo vietoje keldamas Sančą ąžuolan, Veidrodžių riteris pajojėjo atgal tiek, kiek laikė reikalinga, ir, manydamas, jog Don Kichotas spėjo atlikti tą patį manevrą, ir nelaukdamas nei trimito, nei kito kokio signalo, atgręžė savo arklį, ne ką eiklesnį ir dailesnį nei Rosinantas, ir kiek įkabindamas, atseit smulkia risčia leidosi į priešą, tačiau, matydamas jį keliant medin Sančą, įtempė pavadį ir sustabdė įsilėkusį žirgą, kuris tuo labai apsidžiaugė, nes jau kojas vos bepavilko.

Įsivaizduodamas viesulu užlekiant priešą, Don Kichotas ūmai susmeigė pentinus Rosinantui į kembrus šonus ir šitaip jį užkutrino, jog, pasak mūsų istorijos autoriaus, Rosinantas tą vienintelį sykį ir bėgo ristele, nes paprastai tik dribnodavo dribine... Ir tuo neregėtu eiklumu atskriejo jis ten, kur Veidrodžių riteris badė arkliui pašones, ligi pat kulnų suvarydamas pentinus, o šis nė per pirštą nejudėjo iš vietos, kame sustabdytas stovėjo it įbestas.

Tokiu patogiu metu ir tokiomis palankiomis tat aplinkybėmis užklupo Don Kichotas priešininką, vargstantį su savo arkliu ir ietimi, kurios lyg nesugebėjo, lyg nesurojo laiku atstatyti į priekį.

Nepaisydamas sunkumų, kliuvusių priešininko daliai, Don Kichotas be jokio pavojaus ir grėsmės savo gyvybei su tokiu smagumu duobė Veidrodžių riteriui, jog šis norom nenorom persivertė per

arklio sturplį ir taip plojosi žemėn, kad išdryko paslikas, nepajėgdamas nei rankos, nei kojos krustelėti.

Tik išvydęs riterį žemėje, Sančas nusliuogė nuo ąžuolo ir kiek įkabindamas nuskuodė prie savo pono, o šis nulipo nuo Rosinanto, prišoko prie Veidrodžių riterio, atrišo šalmo šikšnas — pažiūrėsiąs, ar nebus jau kvapo išleidęs, ir duosiąs oro įkvėpti, jei būsiąs dar gyvas, ir pamatė...

Kas gi galėtų pasakyti, ką jis pamatė, kad nenustėrtų, nenustebtų ir nepasibaisėtų skaitytojai? Pasak mūsų istorijos autoriaus, jis pamatė paties bakalauro Samsono Karasko tikrąjį veidą, apnašą, pogymį, atvaizdą, paveikslą, išvaizdą, o kai tik pamatė, sušuko nesavu balsu:

— Čionai, Sančai! Tuojau savo akimis pamatysi tai, kuo savo akimis nepatikėsi! Greičiau, vaikeli, ir įsidėmėki, ką gali magija, ką gali burtininkai ir kerėtojai!

Sančas prisiartino ir, pamatęs bakalauro Karasko veidą, suskato karštai žegnotis ir dar karščiau minėti Dievo vardą.

Tuo tarpu partrenktasis riteris nerodė jokių gyvybės požymių, ir Sančas tarė Don Kichotui:

— Man regis, viešpatie mano, jūsų malonybei pridera įsmeigti ir įvaryti kalaviją gerklėn va šitam, pasivertusiam bakalauru Samsonu Karasku: gal šitaip nudobsit vieną jums priešiškai nusiteikusių burtininkų.

— Nekvailai sakai,— atitarė Don Kichotas,— kuo mažiau priešų, tuo geriau.

Ir išsitraukė kalaviją ketindamas pasekti Sančo žodžiu ir patarimu, bet pripuolė Veidrodžių riterio ginklanešys, tiesa, jau be nosies, šitaip bjaurojusios jam veidą, ir suriko nesavu balsu:

— Žiūrėkit, ką darot, pone Don Kichote! Juk prie jūsų malonybės kojų guli bakalauras Samsonas Karaskas, jūsų bičiulis, o aš — jo ginklanešys.

Matydamas jį nebe tokį bjaurų, koks buvo anksčiau, Sančas paklausė:

— O kur nosis?

Į tai šis atsakė:

— Štai čia, kišenėje.

Ir, įbrukęs ranką dešinėn kišenėn, išsitraukė lakuoto kartono dėtinę nosį, lygiai tokią, kokia čia buvo aprašyta; ir Sančas, vis įdėmiau į jį įsižiūrėdamas, galop sušuko nustebusiu ir didžiu balsu:

— Mergele Švenčiausioji, gelbėki mus! Juk čia Tomė Sesialis, mano kaimynas ir kūmas!

— O kas gi kitas, jei ne aš! — atsakė nunosėjęs ginklanešys.— Aš Tomė Sesialis, kūme ir bičiuli Sančai Pansa, ir tuoj aš tau išklosiu, kokios klastos, suktybės ir apgaulės mane čionai atvedė! O dabar prašyk ir melsk savo poną šeimininką, kad neliestų, neskaustų, nesužeistų ir nenudėtų Veidrodžių riterio, gulinčio prie jo kojų, nes tai tikrų tikriausias nutrūktgalvis ir lengvapėdis Samsonas Karaskas, mūsų žemietis.

Tuo metu Veidrodžių riteris atsigavo, ir, tai matydamas, Don Kichotas prikišo nuogo kalavijo smaigalį jam prie veido ir tarė:

— Mirsite, riteri, jeigu nepripažinsite, jogei neprilygstamoji Dulsinėja Tobosietė grožybe pranoksta jūsiškę Kasildėją Vandalietę; ir, be kita ko, turite man prižadėti (jei po šio susirėmimo ir nupuolimo dar liksite gyvas), kad nuvyksite Toboso miestan ir, suradęs Dulsinėją, pasisakysite esąs mano siųstas, idant jinai pasielgtų su jumis sulig savo laisva valia, ir jeigu ji duos jums valią ir laisvę, vis dėlto privalėsite mane suieškoti (manųjų žygių pėdsakai nurodys jums kelią ir atves tenai, kame aš būsiu) ir apsakyti savo pokalbį su jąja; tokios tat mano sąlygos, ir jos atitinka mudviejų susitarimą prieš grumtynes ir neprieštarauja klajojančios riterijos nuostatams.

— Pripažįstu,— atsiliepė parblokštasai riteris,— jogei sudriskusi ir purvais apskretusi damos Dulsinėjos Tobosietės kurpė daugelkart vertesnė už susivėlusius, nors ir išplautus, Kasildėjos gaurus, ir pasižadu nujoti pas ją ir pargrįžti pas jus, ir duoti išsamią ir nuoseklią ataskaitą, kokios iš manęs reikalaujate.

— Taipgi jums priklauso pripažinti ir patikėti,— pridūrė Don Kichotas,— jogei anas jūsų pergalėtasai riteris nei buvo, nei galėjo būti Don Kichotas Lamančietis, jogei buvo tai kitas, panašus į jį riteris, o aš, savo ruožtu, pripažįstu ir tikiu, jogei nors ir panėšite į bakalaurą Samsoną Karaską, šiaip ar taip, esate ne minėtasai bakalauras, bet kažin kas kitas, į jį panašus, ir jogei mano priešai jums suteikė jojo pavidalą, idant tvardyčiau ir maldyčiau pašokusią man rūstybę ir romiai naudočiausi pergalės vaisiais.

— Visa tai pripažįstu, priimu domėn ir suvokiu, kaip jūs kad pripažįstate, priimate domėn ir suvokiate,— atsakė numuštasai riteris.— O dabar meldžiu jūsų malonybę leisti man pasikelti, jeigu, beje, sugebėsiu: virsdamas gana stipriai susitrenkiau.

Don Kichotas ir ginklanešys Tomė Sesialis padėjo jam atsistoti,

o Sančas tuo metu skvarbyte skvarbė akimis savo nelaimės draugą, be perstogės klausinėjo, ir iš atsakymų jam vis labiau darėsi aišku, jog tai tikrai Tomė Sesialis, kaip šis sakėsi; tačiau, įtardamas, kad, pasak pono, burtininkai būsią Veidrodžių riteriui suteikę bakalauro Karasko pavidalą, jis niekaip negalėjo patikėti savo akimis aiškiai regima tiesa.

Žodžiu, nei ponas, nei tarnas nesusiprato klystą, o Veidrodžių riteris ir jo ginklanešys, surūgę ir nelaimingi, atsisveikino su Don Kichotu ir Sančiu ir patraukė ieškoti tokios vietos, kame galėtų atitaisyti ir sutverti šonkaulius nukentėjusiam riteriui.

Don Kichotas ir Sančas nujojo toliau Saragosos keliu, ir ten mūsų istorija juodu palieka ir pasakoja, kas per vieni buvo Veidrodžių riteris ir jo nosėtasai ginklanešys.

XV PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA IR PRANEŠAMA, KAS TOKIE BUVO VEIDRODŽIŲ RITERIS IR JO GINKLANEŠYS

Nepaprastai patenkintas jojo Don Kichotas, pasipūtęs ir išdidus pergale, laimėta prieš tokį narsingą riterį, kokį vaizdavosi Veidrodžių riterį, kurio garbės žodžiu pasikliaudamas tikėjosi sužinoti, ar tebėra užkerėta jo širdies dama Dulsinėja, nes toksai pergalėtasai riteris, jo manymu, būtinai turėjo sugrįžti ir pranešti, kokiomis aplinkybėmis su ja susitikęs, kitaip būtų nevertas riterio vardo.

Tačiau Don Kichotas galvojo viena, o Veidrodžių riteris — visai ką kita, nes, kaip jau sakyta, jo galvoje sukos tik viena mintis: kame galėtų susitverti šonkaulius.

Mūsų istorija sako, jog, prieš patardamas Don Kichotui iš naujo leistis į pertrauktuosius riterystės žygius, bakalauras Samsonas Karaskas pirmiausia ilgai vedė derybas su klebonu ir barzdaskučiu, svarstydamas klausimą, kokių priemonių imtis, idant mūsų bajoras ramiai ir tyliai sėdėtų namie ir nebesusigundytų nelemtai ieškoti nuotykių...

Tame pasitarime visi vienu balsu priėmė sprendimą ir parėmė Karasko pareikštą nuomonę, jog Don Kichotą reikią išleisti, nes su-

laikyti jo esą neįmanu, ir jog Samsonas, klajojančiu riteriu pasidengęs, jį pasivysiąs, iškviesiąs dvikovon, kuriai pretekstą būsią nesunku surasti, ir nugalėsiąs (mat pergalė, jų manymu, būsianti lengvai laimėta), ir jog iš anksto būsią suderėta ir sutarta, kad nugalėtasis privaląs pasiduoti nugalėtojo malonei; ir šitaip riteriu pasivertęs bakalauras įsakysiąs nugalėtajam Don Kichotui grįžti namo į bažnytkaimį ir kojos iš ten nekelti dvejus metus arba ligi tolei, kol įsakymas nebūsiąs atšauktas ir pakeistas kitu... Visiems pasitarimo dalyviams buvo aišku, jog Don Kichotas nugalėtas neabejotinai laikysis nurodymų, idant nepažeistų ir neperžengtų riterystės nuostatų, ir, galimas daiktas, kalėjimo sąlygomis visi tie vaidalai išgaruosią jam iš galvos arba pasiseksią rasti kokį veiksmingą vaistą nuo beprotystės.

Karaskas su viskuo sutiko; į ginklanešius jam įsipiršo Tomė Sesialis, Sančo Pansos kūmas ir kaimynas, blaivaus proto ir linksmų plaučių vyras.

Samsonas apsišarvavo, kaip jau buvo sakyta, o Tomė Sesialis prie tikros nosies prisitinkino minėtąją dirbtinę ir dėtinę, kad kūmas susitikęs jo nepažintų; ir juodu leidosi tuo pačiu keliu, kuriuo išjojo Don Kichotas, ir kone prisivijo, anam susidūrus su Mirties Sosto vežimu, ir galop susiėjo miške, kame nutiko visa tai, kas atidžiam skaitytojui gerai žinoma.

Ir jeigu nežabota vaizduotė nebūtų Don Kichotui įteigusi, jog bakalauras — tai ne bakalauras, ponas bakalauras būtų amžinai netekęs galimybės gauti licenciato laipsnį: mat žinojo, ką beria, bet nežinojo, ką pjaus.

Matydamas, kokia nesėkmė ištiko jų sumanymą ir kaip nesėkmingai pasibaigė žygis, Tomė Sesialis bakalaurui tarė:

— Tiesą pasakius, pone Samsonai Karaskai, taip mudviem ir reikia: bepigu ką nors sumanyti, bepigu ir pradėti, bet dažniausiai galop tenka uodegą pridėti. Don Kichotas — beprotis, mudu su galva, jisai juokiasi sau sveikas ir drūtas, o jūsų malonybė dejuojat liūdnas ir apdaužytas. Tad sakykit dabar, kas didesnis beprotis: tasai, kuris kitoks būti negali, ar tasai, kuris savo noru iš proto kraustos?

Į tai Samsonas jam atsakė:

— Skirtumas tas, jog beprotis iš Dievo valios visados bus beprotis, o beprotis savo noru ateis į protą kada tinkamas.

— Jeigu jau taip,— tarė Tomė Sesialis,— vadinas, aš savo noru išėjau iš proto stodamas prie jūsų malonybės per ginklanešį ir dabar taipgi noriu ateiti į protą ir grįžti namo.

— Žinokis,— atsakė Samsonas,— bet aš nieku gyvu negrįšiu namo, kol neišvelėsiu kailio Don Kichotui, ir dabar turėsiu tikslą ne protan jį atvesti, bet sąskaitas suvesti, nes tokie baisūs skausmai varsto man šonus, jog širdyje nebėra vietos užuojautai.

Šitaip šnekučiuodami, jie prijojo miestelį, ir ten laimė lėmė surasti gydėją, kuris ir pagelbėjo nedalingajam Samsonui.

Tomė Sesialis atsisveikino ir grįžo namo, o Samsonas liko apgalvoti savo keršto, bet, laikui atėjus, mūsų istorija dar sugrįš prie jo, o dabar skuba pasidžiaugti drauge su Don Kichotu.

XVI PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAS NUTIKO DON KICHOTUI SUSIDŪRUS SU VIENU IŠMINTINGU LAMANČOS BAJORU

Džiugus, patenkintas ir išdidus, kaip jau minėta, jojo toliau Don Kichotas, tardamasis laimėta pergale pelnęs narsingiausiojo savo laikų riterio vardą. Manėsi sakytum jau patyręs ir sėkmingai užbaigęs visus nuotykius, kiek tik jų galėsią pasitaikyti ateityje; laikė perniek kerus ir kerėtojus; nebeprisiminė nesuskaitomų smūgių, gautų beriteriaujant, nei akmenų krušos, pusę dantų jam išnešusios, nei katorgininkų nedėkingumo, nei jangiečių įžūlumo ir jų baslių pylos.

Žodžiu, kalbėjo jis sau, jeigu tik sugebėsiąs prasimanyti kokią gudrybę, priemonę arba būdą savajai širdies damai Dulsinėjai atkerėti, nepavydėsiąs nė didžiausios laimės, kokia tekusi ar galėjusi tekti laimingiausiajam praėjusių amžių klajojančiam riteriui.

Šitokias godas jam begodojant, ūmai Sančas tarė:

— Argi ne kvaila, pone, kad ligi šiolei man šmėkšo prieš akis toji neregėto ilgumo dideliausia mano kūmo Tomės Sesialio nosis?

— Nejaugi tu išties manai, Sančai, jog Veidrodžių riteris — tai bakalauras Karaskas, o jo ginklanešys — tavo kūmas Tomė Sesialis?

— Nebežinau nė kaip jums atsakyti,— tarė Sančas,— žinau tik tiek, jog niekas kitas, išskyrus kūmą, negalėtų taip tiksliai nusakyti mano namų, pačios ir vaikų, ir iš veido jis be tos nosies lyg iš akies

trauktas Tomė Sesialis, o su Tome Sesialiu mudu dažnai susitinkam bažnytkaimy, juk ir mūsų trobos stovi greta, be to, ir balsas jo lygiai kaip Tomės Sesialio.

— Gerai pasvarstykime, Sančai,— tarė Don Kichotas.— Klausyki: kuriems galams bakalaurui Karaskui būtų reikėję persirengti klajojančiu riteriu, apsišarvuoti, apsiginkluoti ir kviesti mane dvikovon? Bene aš jam priešas? Bene esu kuomet davęs jam dingstį ant savęs užpykti? Bene aš jam varžovas, bene jam rūpi karo menas, kad pavydėtų man šlovės, kurią esu pelnęs savo kalaviju?

— O kaip jūs manot, pone, kodėl tasai riteris, nors ir kas jisai būtų, taip pasiutiškai panašus į bakalaurą Karaską, o jo ginklanešys — į mano kūmą Tomę Sesialį? — paprieštaravo Sančas.— Ir jeigu tai kerai, kaip sakėt jūsų malonybė, nejaugi pasauly neatsirado kitų dviejų žmonių, į kuriuos jie būtų galėję panėšėti?

— Visa tai mane persekiojančių vylingųjų burtininkų pinklės ir žabangai,— atsakė Don Kichotas.— Numatydami, jog man likta šiose grumtynėse laimėti pergalę, jie pasirūpino, kad nugalėtasai riteris išvaizda pavėdėtų į mano bičiulį bakalaurą, idant mudviejų draugystė atitvertų manojo kardo ašmenis nuo manosios rankos tvirtybės ir numaldytų teisėtą manosios širdies rūstį, o tasai, kuris apgaule ir suktybėmis kėsinosi į manąją gyvastį, išsaugotų savąją.

Tau, Sančai, įrodinėti nereikia, nes žinai iš patyrimo — o patyrimas niekad nemeluoja ir neapgauna,— kaip lengva burtininkams vieną išvaizdą pakeisti kita, gražų paversti bjauriu, o bjaurų — gražiu: juk prieš dvi dienas savo akimis regėjai neprilygstamosios Dulsinėjos grožį ir grakštumą visa pilnatve ir visu tikrumu, o aš išvydau bjaurią, nevalyvą ir netašytą sodžiaus mergą apvilktomis akimis, kuriai iš burnos tvoskia gaižus tvaikas.

Ir jeigu nelabas burtininkas kartą išdrįso griebtis tokio atmainymo, nenuostabu, kad riterį atmainė Samsonu Karasku, o ginklanešį — tavo kūmu, idant man iš rankų išplėštų pergalės vainiką, bet, šiaip ar taip, man nėra ko nusiminti, nes aš nugalėjau priešą, nors ir kokiu pavidalu jis man pasirodė.

— Teisybę tik Dievas žino,— atsiliepė Sančas.

O kadangi žinojo, kad Dulsinėjos atsimainymas įvyko jo vyliaus ir apgaulės dėka, nelabai tikėjo savo pono svaičiojimais, tačiau nenorėjo prieštarauti, kad kokiu žodžiu netyčia neišduotų savo suktybės.

Šitaip bešnekučiuojant, juodu prisivijo labai gražia širma kume-

le tuo pačiu keliu iš paskos jojąs raitelis plonytės žalios gelumbės durtiniu rusvo aksomo apvadais ir to paties aksomo šlike ant galvos; balnas trumpais kilpsaičiais ir šikšnos buvo žalių ir violetinių spalvų. Ant plataus žalio, auksu mušto perpetės diržo kabojo lenktas maurų kardas; minkštos odos raitininko batai, kaip ir diržas, irgi buvo mušti auksu; ne auksuoti, bet žaliu laku traukti pentinai šitaip tviskėjo nusvidinti ir nužvilginti ir šitaip atitiko visą jo apdarą, jog atrodė įspūdingiau negu auksiniai.

Susigretinęs keliauninkas mandagiai pasisveikino ir, pentinais dūręs kumelei į pašones, buvo beprajojąs pro šalį, bet Don Kichotas kreipėsi į jį tokiais žodžiais:

— Garbusis pone, jeigu jūsų malonybė keliaujate ten pat, kur ir mes, ir ne per daugiausia skubinatės, būkite toks malonus ir dėkitės prie mūsų.

— Tiesą pasakius,— atsiliepė raitelis,— nebūčiau taip spėriai jojęs pro šalį, jei nebūgštaučiau, kad mano kumelė gali sujaudrinti kraują jūsų žirgui.

— Galit drąsiai įtempti pavadį, pone,— įsiterpė tuo metu Sančas,— nes mūsų žirgas — doringiausias ir kukliausias pasaulyje. Dar niekad šitokiomis aplinkybėmis nėra iškrėtęs jokios eibės, o tą vieną vienintelį kartą, kada užsimanė truputį pavaliūkauti, mudu su ponu už tai šimteriopai atsiteisėm. Kartoju: jeigu jūsų malonybė pageidaujat, galit sulėtinti žingsnius, o savo kumelę nors ir panosėn mūsų žirgui statykit — kaip kažin ką, jis nė skersa akimi į ją nepasižiūrės.

Keliauninkas įtempė pavadį ir stebėdamasis sužiuro į Don Kichoto apdarą ir veidą — mat šis jojo be šalmo, nes šalmą kartu su visu podėliu Sančas vežėsi pasikabinęs ant priekinės balno gugos; bet jeigu žaliasis raitelis labai įdėmiai stebeilijo į Don Kichotą, dar įdėmiau stebeilijo į žaliąjį raitelį Don Kichotas, nes laikė jį kokiu didžiūnu. Iš pažiūros žaliasis raitelis atrodė kokių penkių dešimčių metų, žilstelėjęs, erelio nosimi, lyg rimtai, lyg smagiai nusiteikęs; trumpai drūtai, tiek iš apdaro, tiek iš stoto buvo numanu, jog tai žodžio vertas vyras.

Žvelgdamas į Don Kichotą Lamančietį, žaliasis raitelis priėjo išvadą, jog kaip gyvas nebuvo matęs tokios išvaizdos ir laikysenos žmogaus; nusistebėjo jis ir kaklo ilgumu, ir aukštu ūgiu, ir veido liesumu ir blyškumu, ir šarvais, ir elgsena bei judesiais, visa išore ir povyza, jau seniai neregėta šiame krašte.

Don Kichotas pastebėjo, kaip dėmiai žiūrinėja jį keliauninkas,

ir iš to susidomėjimo suprato, ko šis pageidauja, o kadangi buvo labai mandagus ir visiems vienodai malonus ir paslaugus, pasišovė neklausinėjamas patenkinti jo smalsumą ir, pirmas nutraukęs tylą, tarė:

— Nesistebėčiau, jeigu jūsų malonybę stebintų mano išvaizda savo keistumu ir neįprastumu, tačiau jūsų malonybė nustotų stebėtis, kai pasakyčiau, kaip dabar sakau, jog esu iš tų riterių, kurie pasaulin nuotykių ieškot išklysta.

Aš palikau gimtinę, užstačiau savo dvarą, atsižadėjau smagybių ir atsidaviau likimui, idant vestų mane ten, kur galėčiau geriausiai jam praversti.

Aš panūdau iš numirusių prikelti klajojančių riterių ordiną, ir jau daugel dienų, vienur klupdamas, kitur griūdamas, čia garmėdamas prarajon, ten iš naujo keldamasis, darau tai, kas būdinga ir savita klajojančiam riteriui: padedu našlėms, globoju mergeles, užtariu ištekėjusias moteris, mažus vaikelius ir našlaičius,— ir didžiąją dalį savojo užmojo jau esu įkūnijęs.

Ir štai gausybės narsingų ir krikščioniškų žygdarbių dėka nusipelniau garbę įeiti į knygas, kurias skaito visos arba kone visos pasaulio tautos. Mano istorijos atspausta trisdešimt tūkstančių tomų ir rengiamasi atspausti dar tūkstantįsyk trisdešimt tūkstančių, jeigu tokia bus Dievo valia.

Trumpai drūtai, idant jūsų malonybei viskas būtų aišku iš kelių žodžių arba net vieno vienintelio, pasakysiu jums, jog esu Don Kichotas Lamančietis, kitaip dar vadinamas Liūdnojo Vaizdo riteriu, ir nors niekinga girtis, esu priverstas kartais griebtis savigyros, žinoma, tik tada, kai šalia nėra kas tatai daro.

Taigi, šviesusis didžiūne, dabar tikriausiai jūsų nebestebins nei šis žirgas, nei ietis, nei skydas, nei ginklanešys, nei visa šarvuotė, nei mano veido blyškumas, nei neįprastas mano liesumas, nes jau žinote, kas toksai esu ir koksai mano pašaukimas.

Tatai taręs, Don Kichotas nutilo, o žaliasis raitelis nesiskubino atsakyti — atrodė, kad neranda žodžių, bet pagaliau, praslinkus gerai valandėlei, prabilo:

— Jūs sugebėjote, godingasai riteri, iš mano susidomėjimo įminti, ko aš pageidauju, bet nesugebėjote išblaškyti tos nuostabos, kuri apėmė mane, jus išvydus, ir nors jūs, pone, sakote, jog nustosiu stebėtis sužinojęs, kas jūs esate, bet atsitiko priešingai: kaip tik dabar,

kai viską sužinojau, dar labiau pašoko mano susidomėjimas ir nuostaba.

Nejaugi ir šiandie dar esama klajojančių riterių ir spausdinamos nepramanytų riterijos žygių istorijos? Niekaip negaliu patikėti, jog ir mūsų dienomis kas nors užtaria našles, globoja mergeles, šlovina ištekėjusias moteris, šelpia našlaičius, ir nieku būdu nebūčiau tuo patikėjęs, jeigu nebūčiau tuo įsitikinęs, savo akimis regėdamas jūsų malonybę.

Dabar, garbė Dievui, išėjus jūsų taurių ir nepramanytų žygdarbių istorijai, kuri, pasak jūsų malonybės, jau atspausta, nugrims užmirštin devynios galybės klajojančių riterių pramanytų istorijų — užtvindžiusios pasaulį, jos gadina gerus papročius, kenkia geroms knygoms, griaudamos pasitikėjimą jomis.

— Dar nežinia, ar pramanytos klajojančių riterių istorijos, ar nepramanytos,— atrėmė Don Kichotas.

— O kas gi abejoja, kad visos šitos istorijos melagingos? — paklausė žaliasis raitelis.

— Aš abejoju,— atsakė Don Kichotas,— bet tuo tarpu atidėkime šį klausimą, nes jeigu toliau keliausime visi drauge, tikiuosi su Dievo padėjimu jūsų malonybei įrodyti, kad jūs be pamato laikotės paplitusios nuomonės, jog tos istorijos tikrai pramanytos.

Pastarieji Don Kichoto žodžiai sukėlė keliauninkui įtarimą, jog Don Kichotas būsiąs minkšto pakaušio, ir laukė, ar jo spėjimas nepasitvirtinsiąs kalbant toliau, bet, užuot dėstęs savo mintis, Don Kichotas paprašė keliauninką pasisakyti, kas toksai esąs, nes jisai pats jau suteikęs žinių apie savo luomą ir gyvenimo būdą.

Į tai žaliarūbis raitelis atsakė:

— Aš, godingasai Liūdnojo Vaizdo riteri, esu bajoras, kilęs iš to paties bažnytkaimio, kur mes visi, jei tokia bus Dievo valia, šiandien pietausime. Gyvenu labiau nei pasiturimai, o vardu esu donas Djegas de Miranda. Myliu žmoną, vaikus ir bičiulius, o mėgstamiausios mano pramogos — medžioklė ir žūklė, bet nelaikau nei sakalų, nei skalikų, tik vieną kitą prijaukintą kurapką ir uvėrų šešką.

Turiu per šešias dešimtis knygų, ispaniškų ir lotyniškų, ir šiaip pasiskaitymui, ir šventų; riterių romanų per slenkstį neįsileidžiu. Dažniau skaitinėju pasaulietiškas nei dvasinio turinio knygas, aišku, tik tas, kurios teikia dorą malonumą, žavi gražia kalba, stebina ir atima žadą savo išmone,— beje, Ispanijoje tokių ne per daugiausia.

Kartais pietauju pas kaimynus ir bičiulius, dažnai kviečiu juos

į svečius: mano vaišės dailiai ir valyvai patiekiamos ir jokiu būdu ne šykščios.

Aš pats nemėgstu apkalbų ir nepakenčiu, kada, man girdint, apie ką nors blogai kalbama; nenarstau kitiems kaulų ir nekišu nosies į svetimus reikalus.

Kas dieną klausau mišių; savo ištekliais dalijuosi su neturtėliais, bet nekeliu aikštėn savo labų darbų, idant širdin man neįsismelktų veidmainystė ir puikybė, tie mūsų priešai, nejučia pavergią kukliausias širdis; stengiuos sutaikinti vaidininkus, garbinu Mergelę Švenčiausiąją ir visados pasikliauju mūsų Viešpaties Dievo begaliniu gailestingumu.

Su didžiu susidomėjimu klausėsi Sančas bajoro pasakojimo apie jo gyvenimą ir būdą ir, taręs sau, kad toksai gyvenimas doringas ir šventas ir kad žmogus, į tokį gyvenimą įgudęs, tikriausiai daro stebuklus, šoko nuo palšio, akimoju nusitvėrė už dešinės raitelio balnakilpės ir dievobaiminga širdimi ir kone ašarodamas keliskart pabučiavo jam kojas.

Tai regėdamas, bajoras sušuko:

— Ką darai, brolau? Ką reiškia tas bučiavimas?

— Leiskit man bučiuoti,— atsakė Sančas,— nes pirmąsyk gyvenime, jūsų malonybe, matau šventąjį, ir dar raitą.

— Aš ne šventasis,— tarė bajoras,— aš didis nusidėjėlis, o štai tamsta, brolau, turbūt būsi geras žmogus, kaip tatai rodo tamstos paprastumas.

Sančas vėl sėdo į balną, o jo poelgis prajuokino giliame liūdesyje grimzdintį poną ir iš naujo nustebino doną Djegą.

Don Kichotas paklausė keliauninką, kiek vaikų tasai turįs, ir pridūrė, jog senovės filosofai, tikrojo Dievo nepažinoję, didžiausiu gėriu laikę Gamtos dovanas, Laimės dovanas, kitaip sakant, draugų gausumą ir gausumą dorų vaikų.

— Aš, garbusis Don Kichote, turiu tik vieną sūnų,— atsakė bajoras,— bet jeigu neturėčiau nė vieno, gal būčiau kur kas laimingesnis, ir ne todėl, kad jis blogas,— stačiai jis ne toks geras, kokio aš norėčiau.

Amžiaus jis aštuoniolikos metų, šešerius praleido Salamankoje, mokėsi lotynų ir graikų kalbų, o kai aš tariau, kad jau metas imtis jam kitų mokslų, pasirodė, jog jisai visa galva pasinėręs į poezijos mokslus (jeigu tatai galima vadinti mokslais) ir nėmaž nelinkęs

pasiduoti į teisę, į kurią norėjau jį nukreipti, ir juo labiau į visų mokslų karalienę — teologiją.

Aš troškau, kad jis taptų mūsų giminės pažiba, nes šiais laikais mūsų valdovai itin dosniai atlygina doringą ir labą mokslingumą,— mat mokslingumas be dorybės — tai lyg perlas mėšlyne.

Tuo tarpu mano sūnus kiauras dienas gvildena, kuo bloga ar gera tokia ir tokia Homero „Iliados" eilutė, padori ar ne tokia ir tokia Marcialio epigrama, šitaip ar anaip reikią aiškinti tokias ir tokias Vergilijaus eiles; žodžiu, su niekuo jis nebendrauja, kaip tik su minėtų poetų tomais, taipgi su Horacijum, Persijum, Juvenaliu ir Tibulu... Šiuolaikinius ispanų poetus jis ne per daugiausia vertina, bet, nors ir menkai domisi ispanų poezija, šiaip ar taip, pastaruoju laiku jokių kitų minčių neturi, tik atsidėjęs posmuoja glosą pagal ketureilį, iš Salamankos atsiųstą, mano galva, būsimam poetų turnyrui.

Į visa tai Don Kichotas atsakė:

— Vaikai, pone,— tai tėvų esybės dalelytės, ir todėl — blogi jie ar geri — privalu juos mylėti, kaip mylima dvasia, teikianti gyvatą kūnui. Tėvų priedermė — nuo mažumės kreipti jų žingsnius dorybės, gero auklėjimo ir gerų krikščioniškų papročių keliu, kad užaugę jie būtų tėvams parama senatvėje ir pasididžiavimas savo palikuonims; o versti juos imtis tokių ar tokių mokslų laikau neprotinga, nors gražiuoju įkalbinti anaiptol nekenkia.

Ir jeigu jaunikaičiui kliuvo tokia laimė, kad jam nereikia mokytis *pane lucrando**, nes Dievas davė jam tėvus, duonos kąsnį parūpinančius, mano nuomone, tėvams nevalia drausti jam eiti tokius mokslus, į kuriuos jisai turi palinkimą, ir nors poezijos mokslai ne tiek naudingi, kiek malonūs, jie nedaro gėdos tam, kas jiems atsideda.

Poezija, garbusis bajore, mano išmanymu,— tai lyg jaunutė gležna mergelė, neregėta gražuolė, kurią stengiasi kuo prašmatniau padabinti, išdailinti ir apdovanoti daugis kitų mergelių, tai yra kitų mokslų, ir jai pridera naudotis jų paslaugomis, o joms — josios didybe persiimti.

Tačiau toji mergelė nemėgsta būti stumdoma, tampoma gatvėmis, garsinama aikštėse arba rūmų užkaboriuose. Ji tokio metalo, jog žmogus, išmanantis, kaip su ja elgtis, gali paversti ją grynu gryniausiu neįkainojamu auksu.

Jam pridera laikyti ją drausmėje, kad ji nešvaistytų savo talento

* Duoną užsidirbant (*lot.*).

nevalyvoms satyroms nei netikusiems sonetams; nieku gyvu nevalia ja prekiauti, nebent herojinėmis poemomis, graudžiomis tragedijomis arba smagiomis ir išmaniai suregztomis komedijomis; jai nevalia duotis į rankas komediantams nei tamsuolių miniai, negebančiai įžiūrėti ir įvertinti joje slypinčių lobių.

Tik prašom negalvoti, pone, jog tamsuoliais šičia vadinu tik prastuomenę, žemo luomo žmones,— kiekvienas neišmanėlis, nors būtų jis didikas ar kunigaikštis, priskirtinas ir priskiriamas prie tamsuolių. O tasai, kuris mano nusakytomis sąlygomis laikosi ir bendrauja su poezija, išgarsins savąjį vardą ir visų išprususių pasaulio tautų bus šlovinamas ir gerbiamas.

Ir jeigu jūs sakote, pone, kad jūsų sūnus ne per daugiausia vertina ispanų poeziją, man regis, jis negerai daro, ir šit kodėl: didysis Homeras nerašė lotyniškai, nes buvo graikas, o Vergilijus nerašė graikiškai, nes buvo romėnas. Trumpai drūtai, visi senovės poetai rašė ta kalba, kurią gavo drauge su motinos pienu, ir savo taurioms mintims išreikšti nesivaikė užjūrio kalbų.

Ir todėl būtų protinga šį paprotį įdiegti visoms tautoms, idant vokiečių poetas nelaikytų žema rašyti savo kalba, nei kastilų ir netgi baskų — savąja.

Beje, jūsų sūnus, pone, manding nusiteikęs ne tiek prieš ispanų poeziją, kiek prieš poetus, neišmanančius kitų kalbų nei mokslų, kurie dabina, žadina ir skatina vystytis įgimtąjį talentą, ir netgi šiuo požiūriu jūsų sūnus, ko gero, klysta, nes, kaip teisingai sakoma, poetu gimstama: atseit tikras poetas jau ateina į pasaulį poetu ir be jokių mokslų bei įgūdžių sukuria tokius veikalus, kurie patvirtina žodžius: *est Deus in nobis** ir taip toliau.

Taipgi sakau, jog apsigimęs poetas, be kita ko, dar meistriškumo pasimokęs, bus daug geresnis ir pranoks eiliakalį, vien meistriškumu pasinešusį išeiti į poetus, ir taip esti todėl, kad meistriškumas ir menas neprilygsta prigimties, o tiktai gali padėti jai tobulėti, ir tada, kai prigimtis dera su menu, o menas — su prigimtimi, gimsta tobulas poetas.

Šit kokią išvadą, garbusis bajore, galima padaryti iš visos mano kalbos: jūsų malonybei nevalia kliudyti sūnui eiti ten, kur jį šaukia jojo žvaigždė, ir jeigu jūsų sūnui sekasi pasaulietiškieji mokslai, o taip tikriausiai ir yra, ir jisai sėkmingai baigė pirmąją pakopą, tai yra

---

* Dievas mumyse (*lot.*).

išmoko kalbų,— vadinasi, tų žinių padedamas, įkops į pačią viršūnę pasaulietiškųjų mokslų, kurie lygiai taip pritinka bajorui su špaga ir apsiaustu, lygiai taip dabina jį ir teikia šlovės ir didybės, kaip mitros pritinka vyskupams, o togos — patyrusiems teisininkams.

Pagraudenkite, jūsų malonybe, savo sūnų, jeigu jisai imsis satyrų, kieno garbę užgaunančių, nubauskite jį ir suplėšykite jo rašinius, bet jeigu bus tai pamokymai Horacijaus dvasia ir jeigu juose plieks jis ydas apskritai, iškalba nenusileisdamas minėtajam poetui, pagirkite jį, nes poetams pridera rašyti prieš pavydą ir savo eilėmis plakti pavyduolius lygiai kaip kitas ydas, tik, žinoma, neįžeidžiant žmonių, nors, beje, esama tokių poetų, kurie nesikenčia neįgylę, nors jiems už tai grėstų netgi tremtis į Ponto salas[68].

Jeigu poetas skaistus gyvenime, toks jisai bus ir savo eilėraščiais. Plunksna — dvasios kalba: kokias mintis poetas puoselėja širdy, tokias išdėstys ir savo raštuose.

Matydami, jog stebuklingajam poezijos mokslui atsidėję protingi, dori ir orūs žmonės, karaliai ir kunigaikščiai juos gerbia, brangina ir dosniai apdovanoja, ir netgi apvainikuoja lapais to medžio, kurio niekados neužgauna perkūnas[69], lyg rodydamas, kad nevalia užgauti poetų, kurių galva pagerbta ir padabinta tokiu vainiku.

Don Kichoto samprotavimai taip didžiai nustebino žaliaskvernį, kad jis jau buvo beatsižadąs ankstesnės nuomonės apie riterio protinius gebėjimus.

Ne per daugiausia domėdamasis pokalbiu, Sančas buvo nujojęs prie piemenų, netoliese melžiančių avis, paprašyti lašelio pieno, ir tuo metu, kai bajoras, be galo sužavėtas Don Kichoto sveiku protu ir nuovoka, jau buvo beatnaujinąs pašnekesį, Don Kichotas kilstelėjo galvą, pamatė, jog priešais keliu atvažiuoja karaliaus vėliavomis apkaišytas vežimas, ir, taręs sau, kad tikriausiai jo laukiąs koks naujas nuotykis, iš visos gerklės suriko Sančui, idant paduotų jam šalmą; išgirdęs šaukiant poną, minėtasis Sančas paliko piemenis, suragino palšį ir visu spartumu atkūrė prie pono, ir šiam nutiko baisingas ir kraupus nuotykis.

XVII PERSKYRIMAS

IŠ KURIO AIŠKĖJA, KOKIĄ VIRŠŪNĘ IR RIBĄ PASIEKĖ IR GALĖJO PASIEKTI NEGIRDĖTOJI DON KICHOTO NARSYBĖ, IR KUR DĖSTOMAS SĖKMINGAI PASIBAIGĘS NUOTYKIS, DON KICHOTUI SUSIDŪRUS SU LIŪTAIS

Istorija skelbia, jog tuo metu, kai Don Kichotas šaukė Sančui, kad šis atneštų jam šalmą, dorasis ginklanešys pirkosi iš piemenų varškę ir, nekantraus pono skubinamas, neišmanė nei ką su ja daryti, nei kur ją dėti, o kadangi gaila buvo išmesti, nes pinigai jau buvo užmokėti; nutarė sukrėsti pono šalman; šia gražia dovana vežinas, prijojo paklausti, ko tasai nori, o jam prisiartinus, Don Kichotas tarė:

— Duoki šen šalmą, bičiuli,— arba aš menkai nutuokiu apie nuotykius, arba tai, ką tenai matau, žada tokį nuotykį, koksai turėtų raginti ir jau ragina mane imtis ginklo.

Tatai girdėdamas, žaliaskvernis sužiuro į visas šalis, bet nieko nepamatė, tiktai atidardantį vežimą su dviem ar trimis vėliavėlėmis, ir iš to suprato, jog tai būsiąs vežimas, kuriuo paprastai gabenamas jo didenybės iždas, ir pasakė tai Don Kichotui, bet šis juo nepatikėjo, kaip visada manydamas ir galvodamas, kad visa, kas gali nutikti, esą nuotykiai ir vien nuotykiai, ir todėl šitaip atsakė bajorui:

— Kas mūšin rengias, pergalėn žengia. Aš nieko nenustosiu, jei deramai pasirengsiu mūšiui, nes iš patyrimo žinau, jog turiu regimų ir neregimų priešų, tik nežinia, kada, kur, kokiu metu ir kokiu pavidalu jie mane gali užpulti.

Ir, pasisukęs į Sančą, pareikalavo šalmo, ir šis, laiku nespėjęs iškrapštyti varškės, buvo priverstas duoti jį tokį, koks buvo.

Don Kichotas paėmė šalmą ir, nežiūrėdamas, ar esama ko viduje, paskubomis užsivožė ant galvos, o kadangi varškė susispaudė ir suslūgo, Don Kichotui per veidą ir barzdą pasruvo išrūgos, ir tai jam sukėlė tokį siaubą, kad jis tarė Sančui:

— Kas čia galėtų būti, Sančai? Lyg man galva būtų suminkštėjusi, lyg smegenys sutižusios, lyg prakaitu būčiau aptekęs nuo galvos iki kojų. Ir jeigu iš tiesų prakaituoju, tai jau, žinia, ne iš baimės, nors nėmaž neabejoju, koks šiurpus nuotykis manęs laukia. Duokš man kuo

nors nusišluostyti, o prakaitas stačiai žliaugte žliaugia, kad nieko nebematau.

Sančas be žodžių padavė nosinę, mintyse dėkodamas Dievui, kad ponas nesusivokė, kas nutiko.

Don Kichotas nusišluostė ir nusivožė šalmą — pažiūrėsiąs, ko taip šalta galvai pasidarę,— ir kai tik pamatė šalme baltą tyrę, prisikišo ją prie nosies ir pauostęs tarė:

— Prisiekiu savosios valdovės Dulsinėjos Tobosietės gyvastimi, tu, išdavike, nenaudėli ir begėdi ginklanešy, varškės man čionai prikrėtei.

Į tai Sančas kuo ramiausiai ir abejingiausiai atsakė:

— Jeigu tai varškė, duokit šen, jūsų malonybe, aš ją suvalgysiu... Betgi ne, tegu velnias ją ėda,— tikriausiai tai jis pridrėbė jos į šalmą. Bene aš būčiau išdrįsęs šitaip suteršti jūsų malonybės šalmą? Radote drąsuolį!

Garbės žodis, pone, savo menku proteliu, kokį man Dievas davė, sumoju, kad ir aš, matyt, turiu savų burtininkų, kurie mane persekioja, nes priklausau jūsų malonybei ir kūnu, ir dvasia, tad jie ir bus ten pridrėbę tos šlykštybės, kad jūs, kantrybės pritrūkęs, išgiežtumėt ant manęs apmaudą ir kaip paprastai šonkaulius man suskaitytumėt; tik šįsyk jie prašovė pro šikšnelę, kaip kažin ką, nes aš kliaujuos savo pono blaiviu protu ir tikiu, kad jisai susivoks, jog neturiu aš nei varškės, nei pieno, nei ko nors panašaus, o jeigu ir turėčiau, anaiptol ne šalman, bet pilvan būčiau viską sukrėtęs.

— Visai galimas daiktas,— sutiko Don Kichotas.

Bajoras stebėjo visa tai ir visa kuo stebėjosi, ypačiai tuo, jog, nusišluostęs galvą, veidą, barzdą ir šalmą, Don Kichotas jį užsivožė, tvirtai įsispyrė į balnakilpes, apžiūrėjo kardą ir, įsitvėręs ietį, pareiškė:

— O dabar kas bus, tas: esu pasiryžęs susigrumti netgi su pačiu šėtonu.

Tuo tarpu vežimas su vėliavėlėmis privažiavo arčiau, ir pasirodė, jog ten tėra du žmonės: varovas, raitas ant vieno mulo, ir vežėjas ant pasostės.

Don Kichotas pajojėjo priekin ir tarė:

— Kur keliaujate, gerbiamieji? Kas čia per vežimas? Ką gabenate? Ir kas tai per vėliavos?

Į tai varovas atsakė:

— Tai mano vežimas, o gabenu narvą su dviem nuožmiais liūtais,

kuriuos Orano gubernatorius siunčia dovanų jo didenybei; vėliavos — mūsų viešpaties karaliaus, o iškabintos, kad visiems būtų aišku, jog vežamas jo labas.

— Ar dideli tie liūtai? — paklausė Don Kichotas.

— Tokie dideli, kad didesnių arba tokio pat didumo dar niekad iš Afrikos Ispanijon nebuvo įvežta,— atsakė žmogus nuo pasostės.— Aš esu liūtų prižiūrėtojas, daug liūtų teko gabenti, bet tokių va kaip šitie — dar niekad. Tai liūtas ir liūtė: liūtas priešakiniame narve, liūtė — užpakaliniame, ir dabar juodu baisiai išalkę, nes nuo pat ryto nieko dar neėdė; tad jūsų malonybė teikitės pasitraukti į šalį, mums reikia kaip galima greičiau privažiuoti kokį sodžių ir juos pašerti.

Vos pastebimai šyptelėjęs, Don Kichotas į tai tarė:

— Liūtelius — prieš mane? Prieš mane liūtelius, ir dar šitokiu metu? Tai va, kaip Dievas mato, tegu tie ponai, čionai juos atsiuntę, įsitikina, ar esu iš tų, kurie persigąsta liūtų. Lipkite žemėn, gerasis žmogau, o kad jau esate prižiūrėtojas, atidarykite narvus ir išleiskite žvėris: tegu siunta iš pykčio ir apmaudo burtininkai, mane jais užsiundę, vidury šios lygumos aš parodysiu, kas yra Don Kichotas Lamančietis.

„Še tau! — tarė sau tuo metu bajoras.— Pagaliau išsidavė mūsų gerasis riteris. Matyt, nuo varškės jam bus suminkštėjusi galva ir prarūgusios smegenys".

Tuo tarpu prijojo artyn Sančas ir tarė:

— Dėl Dievo meilės, pone, meldžiu jūsų malonybę ką nors padaryti, kad mano ponas Don Kichotas nesiimtų su liūtais, nes jeigu imsis, visus mus jie sudraskys į skutelius.

— Bene tamstos ponas toks beprotis, jei tamstai gali kilti mintis ir net baimė, jog jisai išdrįs imtis su tokiais plėšriais žvėrimis? — paklausė bajoras.

— Jis ne beprotis, o nutrūktgalvis,— atsakė Sančas.

— Aš padarysiu taip, kad jam praeitų noras galvą trūkti,— atsiliepė bajoras.

Ir, prijojęs prie Don Kichoto, spiriančio prižiūrėtoją nedelsiant atidaryti narvus, tarė:

— Garbusis riteri, klajojantiems riteriams pritinka ieškoti tokių nuotykių, kurie teikia viltį sėkmingai juos užbaigti, bet ne tokių, kurie jokios vilties neduoda, nes beatodairiška narsybė veikiau primena beprotystę nekaip dvasios stiprybę, juo labiau jog tie liūtai jūsų

malonybę nei puola, nei ketina pulti,— jie siunčiami dovanų jo didenybei, ir būtų nepritiklu juos užlaikyti ir užtverti jiems kelią.

— Verčiau eikite jūsų malonybė, garbusis bajore, ir žiūrėkite savo jaukintinės kurapkos ir plėšriojo šeško ir nesikiškite ten, kur jūsų niekas neprašo. Čia jau man žinoti, ar tie ponai liūtai prieš mane siundomi, ar ne.

Ir, kreipdamasis į liūtų prižiūrėtoją, sušuko:

— Klausyki tu, done Nevidone, kad tave šimtas! Jeigu tuoj neatidarysi narvų, kaipmat prismeigsiu štai šita ietimi tave prie vežimo.

Matydamas tvirtą tos šarvuotos kaliausės nusistatymą, varovas tarė:

— Būkite toks geras, garbusis pone, leiskite man iš pradžių iškinkyti mulus ir nusivesti juos saugion vieton, o tik paskiau liūtus išginti,— mat, jeigu jie man sudraskys gyvulius, visą gyvenimą gausiu juodą vargą bristi, nes jokio kito labo neturiu, kaip tik štai šitą vežimą ir mulus.

— O silpnatiki! — sušuko Don Kichotas.— Lipki žemėn, iškinkyki mulus, žodžiu, daryk kaip išmanai,— tuoj įsitikinsi, jog veltui plūkeisi ir visai be reikalo užsikrovei sau tokį vargą.

Varovas nulipo ir paskubomis iškinkė mulus, o liūtų prižiūrėtojas visa gerkle suriko:

— Būkite liudytojai visi čia esantys, jog ne savo noru, bet verčiamas atidarau narvus ir išleidžiu liūtus ir pareiškiu šitam ponui, kad už visą tą žalą ir pragaištį, kurią padarys tie žvėrys, atsako jis savo galva ir kišene ir atmoka man algą ir tai, ką gaunu viršaus. Jūs, ponai, bėkite slėptis, kol neatidariau narvų, o dėl savęs esu ramus — liūtai nieko bloga man nedarys.

Bajoras dar sykį mėgino atkalbėti Don Kichotą nuo tokios beprotybės, nes ryžtis tokiai kvailystei — vadinasi, bandyti Dievo kantrybę.

Į tai Don Kichotas atsakė, jog žinąs, ką darąs.

Bajoras patarė Don Kichotui gerai pagalvoti, nes, jo supratimu, riteris klystąs.

— Tai va, pone,— atsiliepė Don Kichotas,— jeigu jūsų malonybė negeidaujate žiūrėti šitos, jūsų manymu, tragedijos, suraginkite pentinais savo kumelę ir gelbėkitės.

Tatai girdėdamas, Sančas su ašaromis akyse puolė melsti poną, kad atsisakytų šio žygio, nes, palyginti su juo, vėjo malūnų nuotykis, šiurpulingasis milo veltuvų nuotykis ir apskritai visi žygdarbiai, atlikti per visą gyvenimą, esą tik juokų darbas.

— Žinokit, pone,— kalbėjo Sančas,— čia jokie burtai, nieko panašaus čia nėra, pro narvo virbus aš pats savo akimis mačiau tikrų tikriausio liūto nagą, o iš to nago sprendžiu, kad jeigu jau nagas toksai, tai liūtas, ko gero, ne ką mažesnis už kalną.

— Iš baimės jis tau galėjo pasirodyti didesnis už pusę pasaulio,— atsakė Don Kichotas.— Traukis šalin, Sančai, ir duok man ramybę, o jeigu žūsiu, nepamirški mūsų ankstesniojo susitarimo: nepaliki nežinioj Dulsinėjos,— daugiau tau nesakysiu nė žodžio.

Toliau Don Kichotas prikalbėjo visokių dalykų, galutinai atimdamas viltį, kad pavyks jį atkalbėti nuo to beprotiško sumanymo. Žaliaskvernis būtų mielai stojęs prieš, bet, matydamas, jog Don Kichotas geriau apsiginklavęs, tarė sau būsiant neprotinga prasidėti su bepročiu, o kad Don Kichotas beprotis — tuo dabar jis buvo visiškai tikras... Tuo tarpu, kai mūsų riteris vėl įniko spirti prižiūrėtoją ir iš naujo grasinti, bajoras paragino kumelę, Sančas — palšį, varovas — mulus, ir visi suskubo kaip galima toliau nujoti nuo vežimo, kol liūtai dar neišleisti iš narvų.

Sančas iš anksto apraudojo savo pono žūtį, nes šįsyk nė kiek neabejojo, kad jam nepavyks ištrūkti liūtams iš nagų. Jis keikė savo likimą ir vadino nelemta tą valandą, kada jam dingtelėjo galvon iš naujo stoti tarnybon, tačiau nei ašaros, nei dejonės netrukdė pliekti palšio, kad šis neštų kuo toliau nuo vežimo.

Matydamas, jog bėgliai jau gana toli, liūtų prižiūrėtojas vėl ėmė prašyti ir melsti Don Kichotą lygiai taip, kaip anksčiau jį prašė ir meldė, bet Don Kichotas atsakė, kad visa tai jau girdėjęs ir kad prižiūrėtojas liautųsi prašęs ir meldęs, nes tik veltui aušinąs burną, o verčiau paskubėtų.

Kol prižiūrėtojas krapštėsi prie pirmojo narvo, Don Kichotas svarstė, kaip geriau stoti į grumtynes — pėsčiam ar raitam, ir pagaliau apsisprendė grumtis pėsčias, nes Rosinantas galįs pasibaidyti liūtų. Todėl jis nušoko nuo arklio, sviedė ietį, pasimovė skydą, išsitraukė kardą ir, kupinas įstabaus ryžto ir narsos, lėtais žingsniais pasuko prie vežimo, visa širdimi paprašęs užtarimo Viešpatį Dievą, o paskiau — savąją valdovę Dulsinėją.

Reikia pabrėžti, jog, šią vietą priėjęs, šios tikros ir nepramanytos istorijos autorius sušunka ir taria: „O galingasai ir narsybe visas liaupses pranokstąs Don Kichote Lamančieti! Veidrodi, kuriame mato save viso pasaulio drąsūnai, antrasai ir naujasai done Manueli Liūtieti[70], ispanų riterių šlove ir pasididžiavime! Kokiais žodžiais

man apsakyti šitokį baisingą žygdarbį, kokią žosmę pažosti, idant patikėtų manimi tolimųjų laikų palikuonys? Ar esama tokių pagyrimų, kurie tau nepritiktų ir nederėtų, nors būtų jie hiperboliškesni už pačias hiperboles?

Pėsčias, vienui vienas, neįbauginamas, didžiadvasis, vien su kalaviju rankoje, ir ne su tuo skudriuoju, „šuniuku" paženklintu[71], su skydu, ir ne per skambiausiojo ir šveitriausiojo plieno, tu lauki ir tykoji dviejų plėšriausių liūtų, kokius kada nors buvo užauginusios neįžengiamos Afrikos girios.

Ne, tegu tavieji darbai garsina tave, narsingasai lamančieti, aš nieko daugiau nepridursiu, nes man trūksta žodžių jiems išaukštinti".

Čia baigiasi autoriaus kreipimasis, ir, sumezgęs nutrauktą pasakojimo giją, jis dėsto toliau: vos prižiūrėtojas pamatė, jog Don Kichotas stovi pasirengęs ir jog, nenorėdamas užsitraukti įtūžusio neįbauginamojo riterio rūstybės, negali neišleisti liūto, jis plačiai atlapojo pirmąjį narvą, kur, kaip jau sakyta, buvo liūtas — pasirodo, nepaprasto didumo, pasibaisėtinas ir šlykštus žvėris.

Pirmiausia liūtas apsisuko narve, atkišo letenas ir pasirąžė visu kūnu; paskui išsižiojo, saldžiai nusižiovavo ir kone dviejų sprindžių liežuviu nusivalė akis ir apsilaižė snukį. Tada iškišo galvą iš narvo ir degančiomis it žarijos akimis apsižvalgė; toksai vaizdas ir judesiai galėjo įvaryti siaubą pačiam narsumui.

Tačiau Don Kichotas žiūrėjo į jį įsispyręs, geiste geisdamas, kad liūtas pagaliau iššoktų iš vežimo ir stotų į grumtynes, o jisai sukapotų žvėrį į gabaliukus.

Šit kaip toli nuėjo ligi šiol neregėta jo beprotystė. Tačiau taurusis liūtas, veikiau mandagus negu įžūlus, kaip jau sakyta, apsižvalgė į šalis ir, dėmesio nekreipdamas į Don Kichoto vaikišką paikiojimą ir šaunumą, nusisuko, parodė Don Kichotui užpakalį ir be galo ramiai ir šaltakraujiškai vėl išsitiesė narve. Tatai matydamas, Don Kichotas įsakė prižiūrėtojui duoti jam lazdų ir, šitaip įkiršinus, išvaryti lauk.

— To aš nedarysiu,— atsiliepė prižiūrėtojas,— nes jeigu jį įerzinsiu, ne ką kitą, bet mane pirmiausia sudraskys į skutelius. Te jūsų malonybė, pone riteri, pasitenkina tuo, kas padaryta, nes drąsumui įrodyti nieko daugiau ir nereikia, o likimo bandyti dusyk nedera. Liūto narvas atidarytas, jo valia eiti ar neiti, bet jeigu jis ligi šiol neišėjo — vadinas, neišeis ir ligi vakaro.

Jūsų malonybės dvasios tvirtybė puikiai įrodyta. Kaip protas man sako, narsingam kariui privalu nebent iškviesti priešininką dvi-

kovon ir laukti jo mūšio lauke, bet jeigu jis nesirodo, užsitraukia nešlovę, o pergalės laurai atitenka laukusiajam.

— Teisybę sakai,— sutiko Don Kichotas.— Uždaryk, bičiuli, narvą ir kuo gražiausiai paliudyki tai, kas šičia tau regint nutiko, o būtent: kaip atidarei narvą liūtui prieš nosį, kaip aš jo laukiau, o jis nėjo, kaip vėl jo laukiau, o jisai vėl nėjo ir vėl atsigulė. Aš atlikau savo priedermę, šalin burtai, ir tepadeda Dievas protui, tikrai tiesai ir tikrajai riterijai; taigi uždaryk, kaip sakiau, o aš tuo tarpu duosiu ženklą bėgliams ir pasitraukusiems, idant iš tavo lūpų išgirstų apie manąjį žygdarbį.

Prižiūrėtojas taip ir padarė, o Don Kichotas užsmeigė ant ieties galo nosinę, kuria šluostėsi veidą nuo išrūgų liūties, ir ėmė šaukti bėglius, kurie, kas žingsnis gręžiodamiesi, dūmė su bajoru priešaky; bet Sančas, vos tik išvydęs mojant balta nosine, tarė:

— Kad aš prasmegčiau, jei mano ponas nenugalėjo tų plėšrių žvėrių,— juk jisai mus šaukia.

Visi sustojo ir įsitikino, jog moja jiems ne kas kitas, kaip patsai Don Kichotas, ir, šiek tiek atsipeikėję iš baimės, pamažėle nujojo atgal ir netrukus aiškiai išgirdo Don Kichotą juos šaukiant. Pagaliau jie atkako prie vežimo, ir tuomet Don Kichotas tarė varovui:

— Kinkyki, brolau, savo mulus ir keliauki toliau, o tu, Sančai, duoki jam du auksinus: vieną jam, kitą prižiūrėtojui — už tai, kad juos sutrukdžiau.

— Duoti mielai jiems duosiu,— atsiliepė Sančas,— tik sakykit, kas nutiko liūtams? Gyvi jie ar nebegyvi?

Tuomet prižiūrėtojas ėmė iš panagių, tolydžio pritildamas, pasakoti grumtynių baigtį, kaip galėjo ir mokėjo išpūsdamas Don Kichoto narsybę: girdi, tik jį išvydęs, liūtas pabūgęs, nenorėjęs ir nedrįsęs eiti iš narvo, nors durelės buvusios ilgokai atlapos; ir tik tada, kai jis, prižiūrėtojas, pasakęs šitam riteriui, jog siutinti liūtą, kad jis išeitų,— vadinas, bandyti Dievo kantrybę, o riteris reikalavęs liūtą įsiutinti, šis norom nenorom leidęs uždaryti narvą.

— Na, ką tu dabar pasakysi, Sančai? — paklausė Don Kichotas.— Bene esama tokių burtų, kurių neįveiktų tikrasis narsumas? Burtininkai gali pasmerkti mane nesėkmėms, bet palaužti mano tvirtybės ir drąsos niekados neįstengs.

Sančas įdavė pinigus, varovas pakinkė mulus, prižiūrėtojas išbučiavo rankas Don Kichotui, atsidėkodamas už suteiktą malonę ir paža-

dėjo papasakoti apie šį narsingą žygdarbį pačiam karaliui, kai tik nukaksiąs į rūmus.

— Jeigu jo didenybė kartais paklaustų, kas atlikęs šį žygdarbį, pasakyki, jog — *Liūtų riteris*, nes aš noriu, kad nuo šiolei būtų pertaisytas, pertvarkytas, permainytas ir pakeistas šituo mano ankstesnysis *Liūdnojo Vaizdo riterio* vardas, ir čia aš seku senuoju klajojančių riterių papročiu, nes jie keisdavo vardus, kada užsimanydavo arba kada jiems prireikdavo.

Vežimas nudardėjo toliau, o Don Kichotas, Sančas ir raitelis žaliu durtiniu nujojo savo keliu.

Visą tą laiką donas Djegas de Miranda nepratarė nė žodžio, tik įdėmiai stebėjo ir klausėsi, ką daro ir kalba Don Kichotas, ir jam atrodė, jog tai blaivaus proto žmogus, linkęs į beprotybę, arba beprotis, kuriam tarpais prašvieséja protas.

Mat jisai dar nebuvo susipažinęs su Don Kichoto istorijos pirma dalimi; perskaitęs ją, būtų nustojęs stebėtis tuo, ką šis daro ir kalba, tuomet būtų suvokęs, kokia beprotybės atmaina šis serga, bet jis to nežinojo ir todėl jį laikė čia blaivaus proto žmogum, čia bepročiu, nes Don Kichotas kalbėjo sklandžiai, dailiai ir sumaniai, o viską darė kvailai, beatodairiškai ir neapgalvotai. Ir bajoras sau vienas sakė: „Bene gali būti didesnė beprotybė — užsimauti ant galvos šalmą su varške ir manyti, jog tai burtininkai bus suminkštinę tau smegenis? Ir kas gali būti kvailesnio ir beatodairiškesnio už norą grumtis su liūtais?“

Tuos apmąstymus ir pokalbį su savimi pačiu nutraukė Don Kichotas prabildamas šiais žodžiais:

— Jūsų malonybė, garbusis done Djegai de Miranda, be abejo, laikote mane kvailiu ir bepročiu? Ir nieko nuostabaus, jeigu jums kyla tokios mintys, nes mano poelgiai tam duoda rimtą pagrindą; bet, šiaip ar taip, norėčiau, kad jūsų malonybė pripažintute, jog nesu toksai kvailas nei toksai apdujėlis, koks tikriausiai jums atrodau.

Gražu pažiūrėti, kai vidury plačios aikštės, pačiam karaliui regint, šaunus riteris ietimi kerta mirtiną smūgį nirtulingam buliui; gražu pažiūrėti, kai riteris tviskančiais šarvais, damoms stebint, joja arenon į smagų turnyrą; gražu pažiūrėti į visus tuos riterius, kurie karinėmis ir kitokiomis pratybomis linksmina ir smagina karaliaus dvarą ir, taip sakant, teikia jam garbės, tačiau visus juos pranoksta klajojantis riteris, kuris dykumose ir tyruose, kryžkelėse, kalnuose

ir giriose,— visur ieško pavojingų nuotykių, tikėdamasis laimingos ir sėkmingos baigties, idant pelnytų garsingą ir amžiną šlovę.

Taigi sakau, klajojantis riteris, kokiam tolimam nuošaly tiesiantis pagalbos ranką našlei, visa kuo pranoksta dvaro riterį, širdį lenkiantį miesto mergelei.

Kiekvienas riteris turi savo priedermių.

Lai dvaro riteris tarnauja damoms, savo puošniu apdaru teikia iškilnumo karaliaus dvarui, prašmatniais patiekalais vaišina neturtingus riterius, rengia turnyrus, skatina varžybas, rodo savo taurumą ir dosnumą, būna didžiadvasis, o svarbiausia — geras krikščionis, ir tuomet jisai atliks savo neįkainojamą pareigą.

O klajojantis riteris lai pasiekia gūdžiausius pasaulio pašalius, smelkias į neįžengiamus brūzgynus, kas žingsnis grumiasi su neįveikiamais sunkumais, nykiose dykynėse kenčia vasarvidžio saulės kaitrą ir žiemovidžio žiaudrius vėjus ir speigus. Lai negandina jo liūtai, nebaimina pabaisos, nešiurpina siaubūnai, nes pagrindinė ir tikroji jo priedermė — vienų tykoti, antrus grumti ir visus įveikti.

O kadangi ir man likimas lėmė dėtis prie klajojančių riterių, aš negaliu nedaryti to, kas, mano supratimu, man tiesiogiai priklauso, ir šit kodėl užpulti liūtus, kuriuos šiandien užpuoliau, aš laikiau savo pirmąja priederme, nors ir suvokiau, jog tai didžiausias beatodairiškumas, nes puikiai žinau, kas yra narsa, o būtent: tai tokia dorybė, kuri svyruoja tarp dviejų kraštutinių blogybių, tokių kaip bailumas ir beatodairiškumas...

Tačiau kur kas mažesnė bėda, jei narsuolis nueina per toli ir elgias be atodairos, negu kad ima trauktis ir elgias bailiai, ir lygiai taip švaistūnui lengviau tapti dosniam negu šykštuoliui, o žmogui be atodairos pavirsti tikru narsuoliu negu bailiui parodyti tikrą narsybę.

O jei kalbėsime apie nuotykius, patikėkite, garbusis done Djegai, šiuo atveju geriau viršyti saiką negu jo žiūrėti, nes kur kas gražiau skamba, kai sakoma: „Tas riteris bebaimis ir be atodairos“, negu: „Tas riteris nedrąsus ir bailus“.

— Prisipažįstu, pone Don Kichote,— atsiliepė donas Djegas,— visi jūsų malonybės darbai ir žodžiai pasverti paties proto svarstyklėmis, ir, man rodos, jeigu klajojančios riterijos nuostatai ir įstatai staiga prapultų, juos būtų galima surasti jūsų malonybės širdy lyg tam tyčia numatytoje saugykloje ir archyve...

O dabar paskubėkime, nes jau vėlus metas, ir jokime tiesiai į mano dvarą, ir mano namuose jūsų malonybė pailsėsite po visų vargų,

nualinusių gal ne tiek kūną, kiek dvasią, o tokie vargai daugiausia ir nuvargina kūną.

— Jūsų pasiūlymą, garbusis done Djegai, laikau didžia malone ir garbe,— atsakė Don Kichotas.

Ir, surėmę pentinais arkliams pašones, apie antrą valandą po pietų prijojo dvarą ir namus, kur gyveno riteris Žaliaskvernis, kaip Don Kichotas mintyse pavadino doną Djegą.

XVIII PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAS DON KICHOTUI NUTIKO RITERIO ŽALIASKVERNIO PILYJE, TAI YRA NAMUOSE, TAIPGI APIE KITUS NEKASDIENIUS DALYKUS

Dono Djego de Mirandos namai Don Kichotui pasirodė didoki tokiam bažnytkaimiui; herbas virš vartų, nors ir iš netašyto akmens iškaltas, klėtis kieme, vyno rūsys pavartėje, šalimais daugybė pilvotų ąsočių, Tobose nužiestų, nejučia priminė jam užkerėtąją ir atmainytąją Dulsinėją, ir, negalvodamas nei kur esąs, nei ką šnekąs, atsiduséęs jis tarė:

Ak, kam radau tave, saldusis lobi,
Saldus ir mielas, laiminant Apvaizdai![72]

Ak Toboso ąsočiai, prižadinę atmintyje mano didžio kartėlio saldųjį lobį!

Tatai išgirdo studentas poetas, dono Djego sūnus, drauge su motina išėjęs pasitikti svečių; motina ir sūnus apstulbę sužiuro į neregėtos išvaizdos žmogų, kuris, nulipęs nuo Rosinanto, be galo mandagiai žengė pabučiuoti šeimininkei rankos, o donas Djegas tarė:

— Teikitės, ponia, su įprastu svetingumu priimti garbųjį Don Kichotą Lamančietį, kurį matote priešais, o tai klajojantis riteris, narsingiausias ir protingiausias iš visų, kiek tik jų esama pasaulyje.

Šeimininkė, vardu donja Kristina, be galo lipšniai ir prielankiai sutiko Don Kichotą, o jis didžiai protingais ir mandagiais žodžiais pasiūlė jai savo paslaugas.

Beveik tokiais pat mandagumo pareiškimais apsikeitė jis ir su stu-

dentu, kuris, girdėdamas šitaip kalbant Don Kichotą, palaikė jį šviesaus ir išlavinto proto žmogum.

Čia autorius nuodugniai aprašo dono Djego namus, aprašo viską, ko paprastai esti pilnutėliai turtingo bajoro dvarininko namai, tačiau šios istorijos vertėjas laikė reikalinga praleisti visas šitas ir kitas smulkmenas, maža ką bendra turinčias su jos pagrindiniu dalyku, nes visą istorijos esmę sudaro jos tikrumas, o ne sausas faktų išskaičiavimas.

Nulydėtas į atskirą kambarį, kame Sančas nuvilko jam šarvus, Don Kichotas liko plačiomis klostytomis kelnėmis ir stirnenos liemene, perdėm murkšlina nuo surūdijusių ir apmūsojusių šarvų; plati apykaklė buvo kaip studento: nei krakmolyta, nei apsiūta nėriniais; avėjo jis gelsvais aulinukais ir dar įsispyręs į įvaškuotas kurpes.

Jis prisijuosė savo šveitrųjį kardą, pasirišęs ruonio odos perpetiniu diržu (mat spėjama, jog daugel metų jisai sirgęs inkstais)[73], ir užsimetė ant pečių trumpą geros rusvos gelumbės apsiaustą.

Bet pirmiausia išsitrinko galvą ir nusimazgojo veidą, supildamas ant savęs lyg penkis, lyg šešis puodus vandens (dėl puodų skaičiaus nuomonės skiriasi), tačiau ir paskutinis vanduo spalva priminė išrūgas — ir vis per apsirijėlį Sančą, prisipirkusį tos nelemtos varškės, taip lemtai nubalinusios ponui galvą.

Šitaip apsitaisęs, smagiai ir šauniai nusiteikęs, Don Kichotas nuėjo į kitą kambarį, kur jo laukė studentas, pasirengęs pokalbiu nustumti laiką, iki būsiąs padengtas stalas: mat tokio tauraus svečio atvykimo proga ponia donja Kristina norėjo įrodyti, jog sugeba ir gali deramai pavaišinti tuos, kurie apsilanko jos namuose.

Tuo metu, kai Don Kichotas vilkosi šarvus, donas Lorensas (tuo vardu buvo dono Djego sūnus) ištaikė valandėlę paklausti tėvą:

— Sakykite, kas tasai bajoras, kurį jūsų malonybė pasikvietėte į svečius? Mudu su mama visa kas stebina: ir jo vardas, ir išvaizda, ir tai, kad jisai vadina save klajojančiu riteriu.

— Nežinau, ką tau atsakyti, sūnau,— atsiliepė donas Djegas,— viena galiu pasakyti: elgėsi jis, man regint, kaip didžiausias pasaulio beprotis, o kalbėjo taip protingai, jog žodžiais tarytum perbraukė ir panaikino visus poelgius. Pasišnekėki su juo ir patikrinki, ką jis išmano, o kad esi protingas, spręski pats savo nuovoka, ar turi jis proto, ar pakvaišęs, nors, tiesą pasakius, aš laikau jį veikiau bepročiu negu sveikos nuojėgos žmogum.

Po to, kaip jau sakyta, donas Lorensas nuėjo pokalbiu nustumti

laiko su Don Kichotu, ir, jiems šnekučiuojant, Don Kichotas, be kita ko, pasakė donui Lorensui:

— Iš jūsų malonybės tėvo, garbiojo dono Djego de Mirandos, sužinojau apie retą jūsų malonybės talentą ir skvarbų protą, o svarbiausia — kad jūsų malonybė esate didis poetas.

— Poetas gal ir esu,— atsiliepė donas Lorensas,— tik anaiptol ne didis. Kas be ko, esu linkęs į poeziją ir su pasimėgimu skaitau gerus poetus, betgi to negana, kad galėčiau save priskirti prie didžių poetų, kaip sako mano tėvas.

— Man patinka jūsų kuklybė,— tarė Don Kichotas,— paprastai poetai esti išpuikę ir mano, kad geresnių už juos nesą pasaulyje.

— Nėra taisyklės be išimties,— atsakė donas Lorensas,— būna ir tikrai gerų poetų, kurie patys savęs tokiais nelaiko.

— Tokių mažuma,— atitarė Don Kichotas.— Bet sakykite, jūsų malonybe, prie kokių eilių jūs pats dabar sėdite? Garbusis jūsų tėvas man sakė, kad jos neduodančios ramybės ir atilsio jūsų mintims. Jei rašote glosą, man būtų labai malonu ją išgirsti, nes apie tai šį bei tą numanau.

Ir jeigu jūs rengiatės literatūros konkursui, pasistenkite, jūsų malonybe, laimėti antrąją vietą, nes pirmoji paprastai skiriama itin įtakingiems arba aukštos padėties asmenims, antroji — tam, kam priklauso iš tikrųjų, tad trečioji vieta tampa antrąja, o pirmoji, šitaip skaičiuojant,— trečiąja,— panašiai esti universitetuose, suteikiant mokslo laipsnius; šiaip ar taip, turėti teisę vadintis *pirmuoju* — tai jau didis dalykas.

„Šiuo tarpu,— tarė sau vienas donas Lorensas,— negalėčiau jūsų laikyti bepročiu; žiūrėsime, kas bus toliau..."

Ir balsu pridūrė:

— Man regis, jūsų malonybė esate išėję mokslus. Gal teiksitės pasakyti kokius?

— Klajojančios riterijos,— atsiliepė Don Kichotas,— o jie ne ką menkesni už poezijos mokslus, net mažumą juos pranešą.

— Nežinau, kas tai per mokslai,— tarė donas Lorensas,— ir ligi šiolei nieko nesu apie juos girdėjęs.

— Tai mokslai, apimantys visus arba beveik visus mokslus, kokie tik yra pasaulyje,— atsakė Don Kichotas,— mat žmogui, jiems pasiskyrusiam, privalu išmanyti teisę ir mokėti distribucinės ir komutacinės teisės[74] pagrindus, idant kiekvienam būtų atseikėta, kas priklauso ir pridera.

Jam privalu būti teologu, idant klausiamas galėtų sklandžiai ir suprantamai paaiškinti krikščionių tikėjimą, kurio jis laikosi.

Jam privalu išmanyti mediciną, o ypačiai — gydomųjų žolių savybes, idant tyruose ir negyvenamose vietovėse galėtų pažinti žoles, turinčias galią žaizdas vaistyti, nes nedera klajojančiam riteriui, kur buvus nebuvus, klajoti gydėjo beieškant.

Jam privalu būti astrologu, idant pagal žvaigždes galėtų nustatyti nakties valandą ir pasaulio dalį ir kraštą, kame atsidūręs.

Jam privalu išmanyti matematiką, nes matematikos žinių jam gali prireikti kas žingsnis.

Nekalbėsiu, kad jam privalu būti apdovanotam visomis dieviškosiomis ir pagrindinėmis dorybėmis, bet pereisiu prie smulkmenų ir pasakysiu, kad jam privalu mokėti plaukti, kaip, pasak žmonių, plaukiojęs Nikolas, arba, kitaip sakant, Nikolao-Žuvis[75]. Jam privalu mokėti pakaustyti arklį, sutaisyti balną ir kamanas.

O dabar grįžkime prie tauriųjų dalykų. Jam privalu ištikimai tarnauti Dievui ir savajai širdies damai. Jam privalu būti doram mintimis, garbingam žodžiais, didžiadvasiškam darbais, narsingam žygiais, atspariam vargams, gailestingam likimo nuskriaustiesiems — trumpai drūtai, jam privalu grumtis dėl teisybės, kad ir gyvasties kaina.

Iš tokių štai didelių ir mažų dorybių ir esti sudarytas doras klajojantis riteris; dabar spręskite patys, pone done Lorensai, ar tokie jau menki mokslai, kuriuos išeina ir gyvenime pritaiko riteris, ir ar įmanu lyginti juos su pačiais sudėtingiausiais, gimnazijose ir universitetuose dėstomais.

— Jeigu jau taip,— atsiliepė donas Lorensas,— pripažįstu, jog šie mokslai pranešа visus kitus.

— Ką reiškia „jeigu jau taip"? — paklausė Don Kichotas.

— Turiu galvoje,— atsakė donas Lorensas,— jog vis dėlto abejoju, kad būta kada nors ar dabar esama tokių štai klajojančių riterių, tieka dorybių apdovanotų.

— Jau daugelkart esu sakęs ir dar sykį pasakysiu, jog diduma žmonių pasaulyje laikosi tos nuomonės, kad nėra buvę klajojančių riterių,— tarė Don Kichotas.— O aš, savo ruožtu, esu linkęs manyti šitaip: kolei dangus kokiu stebuklu neatskleis teisybės, ar būta jų ir esama, visos pastangos atverti jiems akis nueis perniek, kaip tuo ne sykį pats esu įsitikinęs, todėl dabar neketinu gaišti laiko ir aiškinti, kokia klaidinga jūsų malonybės nuomonė, beje, labai plačiai paplitusi pasaulyje; nieko kita nenoriu, kaip tik melsti dangų, idant įrodytų,

kokia klaidinga jūsų nuomonė, ir įteigtų, kiek naudos ir gero davė pasauliui anų laikų klajojantys riteriai ir kiek labo duotų dabar, jei šiandien imtųsi darbo, tačiau nūnai kaip bausmė už žmonijos nuodėmes viešpatauja tinginys, dykystė, išlepimas ir pilvapenystė.

„Šit ir nusišnekėjo mūsų svečias,— tuomet tarė sau vienas donas Lorensas,— bet, šiaip ar taip, jo beprotystė tauri, ir aš pats būčiau paskutinis mulkis, jei kitaip manyčiau".

Tuo ir pasibaigė jųdviejų pokalbis, nes jie buvo pakviesti prie stalo.

Donas Djegas paklausė sūnų, ar jam pavykę susidaryti nuomonę apie svečio protą.

Į tai sūnus jam atsakė:

— Jo galvoje tokia painiava, kad jos neišpainiotų jokie gydytojai ir gudriausi mokslavyriai, nors ir kiek jų būtų pasaulyje: tai tarpuotas pamišimas su laikinais proto pragiedrėjimais.

Visi susėdo pietauti, ir pietūs pasirodė kaip tik tokie, kokiais donas Djegas kelionėje sakėsi paprastai vaišinąs svečius, o būtent: valyvai patiekti, skalsūs ir gardūs; bet labiausiai Don Kichotas mėgavosi nuostabia tyla, viešpataujančia namuose nelyginant kartezieČių vienuolyne.

Kai visi pasikėlė nuo stalo, nusimazgojo rankas ir padėkojo Dievui, Don Kichotas įniko prisispyręs prašyti doną Lorensą paskaityti eilių, jo rašomų literatūros konkursui.

Į tai donas Lorensas atsakė:

— Kad nebūčiau kaip tie poetai, kurie, prašomi paskaityti eilių, išsisukinėja, o neprašomi — numarinti jus jomis pasirengę, aš paskaitysiu jums savo glosą: kokios nors vietos laimėti nesitikiu, parašiau ją stačiai protą mankštindamas.

— Vienas mano bičiulis, šviesaus proto žmogus, yra tos nuomonės, jog posmuoti glosas — tuščias darbas,— tarė Don Kichotas,— mat, pasak jo, glosa niekados neprilygstanti teksto, o dažniausiai neatliepianti glosuojamųjų eilių prasmės nei minties. Be kita ko, pernelyg griežtos glosų posmavimo taisyklės: jos draudžia ir klausiamuosius sakinius, ir *jisai sakė*, ir *aš sakysiu*, ir veiksmažodinių daiktavardžių darybą, ir prasmės pakeitimą,— visa tai, kaip ir kiti varžtai ir apribojimai, labai varžo glosų posmuotojus, o tatai jūsų malonybė tikriausiai ir šiaip jau žinote.

— Tiesą pasakius, pone Don Kichote,— tarė donas Lorensas,—

aš vis stengiuosi pagauti jūsų malonybę suklystant ir negaliu, nes išslystate man iš rankų it ungurys.

— Nesuprantu, ką jūsų malonybė turite galvoje sakydamas, jog „išslystu jums iš rankų“,— tarė Don Kichotas.

— Vėliau jums paaiškinsiu,— atsakė donas Lorensas,— dabar paklausykite, jūsų malonybe, glosai skirtų eilių ir pačios glosos[76], kuri skamba šitaip:

Jei sugrįžčiau praeitin,
nebebūtų jau baisu,
ar žinočiau iš tiesų
tai, kas laukia ateity.

GLOSA

Viskas dingsta, viskas žūna,
nebegrįžta niekados,
negrąžina man Fortūna
to, ką davė kitados
širdimi dosnia kaip sūnui.
Gal maldavimai karšti
man sugelbės nevilty:
sugrąžink, Fortūna, laimę,
juk gyvenčiau vėl be baimės,
jei sugrįžčiau praeitin.

Vardo neprašau garsingo,
pergalių, triumfo greito
nei šlovės, kuri pradingo,
tik meldžiu, idant ateitų
vėl tos dienos palaimingos.
Leiski po vargų visų
grįžt gyveniman dausų:
kad tik praeitį atgaučiau,
vėlei laimės paragaučiau,
nebebūtų jau baisu.

Ar stebuklo geisti verta?
Juk grąžint iš nebūties
to, kas buvo kitą kartą,

jokios jėgos nepadės
čia, kur man gyvent apkarto.
Kaip stebėti atgrasu
laiką bėgant tuo gaisu!
Veltui jį stabdyt mėginčiau,
savo laimę ar įminčiau,
ar žinočiau iš tiesų?

Čia viltim gyvent, čia baime,
širdimi pilna kartybių,
reiškia merdėti savaime;
jau geriau gal amžinybėj
gelbėtis man nuo nelaimių,
rasti atilsį mirty,
nors taurė ši per karti.
Gera būtų šiandie mirti,
bet dar norisi patirti
tai, kas laukia ateity.

Kai tik donas Lorensas baigė skaityti glosą, Don Kichotas pašoko ant kojų, tvirtai suspaudė jam dešinę ir garsiai, kone šaukdamas, tarė:

— Garbė Dievui aukštybėse! Taurusis jaunikaiti, jūs esate geriausias poetas pasaulyje, ir jus derėtų apvainikuoti laurais ne kur nors Kipre ar Gaetoje[77], kaip sakė vienas poetas, teatleidžia jam Viešpats, bet Atėnų akademijoje, jeigu ji nūnai gyvuotų, taipgi nūnai gyvuojančiose Paryžiaus, Bolonijos ir Salamankos akademijose! Jeigu teisėjai nepaskirs jums pirmos vietos, tai duok Dieve, kad Febas suvarstytų juos savo strėlėmis, o Mūzos niekada neperžengtų jų namų slenksčio. Būkite toks malonus, pone, paskaitykite šį tą iš savo daugiapėdžių eilių, idant man visapusiškiau atsiskleistų jūsų nuostabusis talentas.

Ar nedera stebėtis, jog donas Lorensas, kaip sakoma, labai nusidžiaugė Don Kichoto liaupsėmis, nors laikė jį bepročiu? O pataikavimo galybe, kaip toli tu sieki ir kaip sparčiai plečiasi tavo saldžiosios valdžios ribos! Šią tiesą patvirtino donas Lorensas, nes beregint išklausė Don Kichoto prašymą ir norą ir perskaitė sonetą, kuriam pagrindą davė padavimas, arba sakmė, apie Piramą ir Tisbę[78].

SONETAS

Sužeidusi širdin Piramą didžiadvasį,
Pralaužė spragą išdidi gražuolė.
Jos pažiūrėt, palikęs lepų guolį,
Iš Kipro leidžiasi Amūras drąsiai.

Išgirsta tylą jis, bežadę, grasią,—
Varžu mat balsui spragoje ankštojoj,
Bet sieloms ten erdvu, joms meilė uoliai
Pagelbsti griaudama kliūtis sunkiąsias.

Nėra draudimų aistrai nežabotai,
Ir, meilės vedama, skaisti jaunėlė
Į mirtį žengia; atšiaurus likimas:

Abu iš karto — neneša net protas! —
Nužudė, priglaudė, gyvent prikėlė
Juos vienas kardas, kapas, atminimas.

— Garbė Dievui! — sušuko Don Kichotas, išklausęs dono Lorenso sonetą.— Tarp begalės šiuolaikinių sunykusių poetų pagaliau regiu vykusį poetą, o kad jūsų malonybė, viešpatie mano, toksai esate iš tikrųjų, aiškiai byloja šio soneto meistriškumas.

Keturias dienas Don Kichotas gražiai svečiavosi dono Djego namuose, o paskiau atsiprašė — norįs keliauti toliau; padėkojęs šeimininkams už viešnagę ir nuoširdumą, patirtą jų pastogėje, pareiškė, jog klajojantiems riteriams nedera mėgautis dykyste ir ištaigomis, kaip tik todėl geidaująs vykdyti savo priedermę ir leistis nuotykių ieškoti, o jų, kaip girdėjęs, tame krašte esą gausu, ir čia ketinąs šiuo tarpu pasidarbuoti, iki prasidėsiąs turnyras Saragosoje, kur jisai ir keliaująs; bet pirmiausia esąs numatęs nusileisti į Montesino olą, apie kurią čionykščiai žmonės tiek visokiausių stebuklų pasakoją, taipgi apžiūrėti ir ištirti ištakas ir tikrąsias versmes septynių ežerų, krašte vadinamų Ruidera.

Donas Djegas ir jo sūnus pagyrė taurų Don Kichoto ketinimą ir pasiūlė pasiimti iš jų namų ir turto visa, ko tik geidaująs, nes jiems malonu esą jam suteikti paslaugą ir pasitarnauti pagerbiant jo narsybę ir garbingą pašaukimą.

Pagaliau atėjo išvykimo diena, tiek džiugi Don Kichotui, kiek liūdna ir sielvartinga Sančui Pansai, kuris kuo puikiausiai jautėsi dono Djego namų ištekliuje ir nėmaž nenorėjo vėl taikstytis su gyvenimu pusbadžiu giriose ir tyruose ir atsargų menkyste amžinai subliuškusiuose dokluose. Šiaip ar taip, kietai prisikimšo juos viskuo, kas jam atrodė reikalingiausia.

Atsisveikindamas Don Kichotas tarė donui Lorensui:

— Nepamenu, ar anąsyk sakiau jūsų malonybei, o jeigu ir sakiau, tai dabar pakartoju: kai, kopdamas į nepasiekiamą Šlovės šventovės viršūnę, jūsų malonybė panūsite eiti trumpesniu keliu ir patirti mažiau vargų, jums priderės tik palikti šaly palyginti ankštą Poezijos taką ir pasukti ankštuoju klajojančios riterijos taku, kuriuo žengdamas akimoju atsidursite imperatoriaus soste.

Šitais žodžiais Don Kichotas galutinai įrodė savo nepakaltinamumą, o dar labiau — pridurdamas tai, ką pridūrė tardamas:

— Dievas mato, pone done Lorensai, mano didį norą vestis jus drauge ir išmokyti, kaip dera būti maloningam nuolankiesiems ir ramdyti ir žaboti išpuikėlius, tai yra išmokyti dorybių, savitų mano pasirinktajam pašaukimui, o kadangi tam trukdo jūsų jaunas amžius ir nepaleidžia jūsų pagirtini siekiai, apsiribosiu nebent patarimu: jūsų malonybė pagarsėsite kaip poetas, jei kitų nuomone vadovausitės daugiau negu savąja, nes nėra tokių tėvų, kuriems savi vaisiai atrodytų negražūs, o vertindami savo proto vaisius, mes apsigauname dar dažniau.

Tėvas ir sūnus iš naujo nusistebėjo painiava Don Kichoto galvoje, kurioje rikiavosi čia protingos mintys, čia aiškios nesąmonės, taipgi tuo užsispyrimu ir atkaklumu, su kokiu, kur buvęs nebuvęs, jis tolydžio grįždavo prie savo lemtingai nelemtųjų nuotykių, vienintelio troškimų tikslo ir siekio.

Po pakartotinių atsidavimo pareiškimų ir mandagybių, pilies šeimininkei maloningai leidžiant, Don Kichotas ir Sančas pagaliau išjojo — vienas Rosinantu, kitas palšiu.

XIX PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA, KAS NUTIKO SUSIDŪRUS SU ĮSIMYLĖJUSIU PIEMENIU, TAIPGI KITI TIKRAI SMAGŪS NUTIKIMAI

Ne per toliausia nukeliavęs nuo dono Djego dvaro, Don Kichotas susitiko du vyriškius, lyg dvasininkus, lyg studentus[79], o su jais drauge — du sodiečius: visi keturi jojo raiti ant asilų padermės gyvulių.

Vienas studentas vežėsi tarytum baltos gelumbės sklypą, sykiu su dviem poromis vilnonių kojinių įrištą į žalios drobės skiautę, atstojančią jam kelionkrepšį; kitas nesivežė nieko, tik dvi naujinteles mokomąsias špagas su odiniais užmovais ant smaigalių.

Sodiečiai vežėsi kitokių daiktų, aiškiai rodančių ir bylojančių, kad juodu buvo kokiame didesniame miestelyje ir, ten apsipirkę, dabar grįžta namo.

Ir studentai, ir sodiečiai nusistebėjo Don Kichotu lygiai taip, kaip stebėjosi visi, pirmąsyk jį išvydę, ir visiems parūpo susižinoti, kas per vienas būsiąs tasai žmogus, nė iš tolo nepanašus į kitus žmones.

Don Kichotas pasisveikino ir, išsiklausęs, kad jie keliauja ton pačion šalin, pasiūlė joti drauge ir paprašė sulėtinti žingsnius, nes jo arklys nespėjąs su jų asilėmis; be to, iš mandagumo glaustai nupasakojo, kas esąs, kokį turįs pašaukimą ir siekį — girdi, esąs klajojantis riteris, visuos pasaulio kraštuos ieškąs nuotykių.

Taipgi pasisakė tikruoju vardu esąs Don Kichotas Lamančietis, o prievardžiu — Liūtų riteris.

Sodiečiams visa tai atrodė taip, lyg jis būtų kalbėjęs graikiškai arba kokiu žargonu, tik, aišku, ne studentams, nes jie akimoju sumetė, kad Don Kichotui galva nusekusi, bet, šiaip ar taip, žiūrėjo į jį su pagarbia nuostaba, ir vienas jų tarė:

— Jeigu jūsų malonybė, garbusis riteri, keliaujate be aiškaus tikslo, kaip nuotykių ieškotojų įprasta, teikitės joti su mumis: jūsų malonybė pamatysite tokias smagias ir prašmatnias vestuves, kokių nei Lamančoje, nei kur kitur per daugel mylių aplink dar nekelta.

Don Kichotas pasiteiravo, gal vestuvės būsiančios kokio didžiojo kunigaikščio, kad studentas šitaip jas liaupsinąs.

— Anaiptol,— atsiliepė studentas,— vienas ūkininkas, didžiausias šio krašto turčius, veda ūkininkaitę, tokią gražuolę, kokių dar nei regėta, nei girdėta. Vestuves žadama švęsti neįprastai ir naujoviš-

kai: mat jos būsiančios pievoje priešais jaunosios sodžių, beje, vardu ji — Kiterija Gražioji, o jaunasis — Kamačas Piniguočius, ji — aštuoniolikos metų, jis — dvidešimt dvejų, pora, kokių reta, nors kai kurie visažiniai, atmintinai moką visas giminystes, tvirtina, jog gražioji Kiterija kilusi iš geresnės giminės negu Kamačas, tačiau į tai dabar niekas nežiūri: pinigas bet kurį trūkumą išlygina.

Kas be ko, tasai Kamačas dosnios širdies: jam dingtelėjo mintis visoj pievoj pastatyti tokią šakų pavėnę, kad saulės spinduliams bus nelengva prasismelkti ligi vešlios žolės.

Be kita ko, jis rengia šokius ir su špagomis, ir su žvangučiais: mat jo sodžiuje yra pasiutusių šokėjų, mokančių atsakančiai kratyti juos ir barškinti, o apie tokius, kurie šokdami ploja sau per padus, nė kalbėti nekalbu,— jų, kaip girdėjau, prisikvietė devynias galybes.

Bet šitos vestuvės ilgam įsimins ne dėl to, apie ką čia kalbėjau, ir ne dėl daugelio kitų dalykų, kuriuos nutylėjau,— mano galva, svarbu, kaip jose elgsis sielvarto prislėgtas Basilijas.

Basilijas — tai piemuo iš to paties sodžiaus kaip ir Kiterija, jųdviejų tėvų trobos stovi viena šalia kitos, ir šia aplinkybe pasinaudojo Amūras, iš užmiršties prikeldamas Piramo ir Tisbės meilę: mat Basilijas nuo mažens, dar visai jaunutis, pamilo Kiteriją, o ji doringu prielankumu atsiliepė į jo jausmą, tad visas sodžius neturėdavo kitos kalbos, kaip tik apie šių dviejų vaikų — Basilijo ir Kiterijos — meilę.

Kai tiktai abudu suaugo į metus, Kiterijos tėvas nutarė nebesileisti Basilijo į namus, kur šis būdavo dažnas svečias, o kad nebekamuotų visokiausi įtarimai ir nuogąstavimai, sumanė ištekinti dukterį už turčiaus Kamačo, nes buvo nusiteikęs prieš josios vestuves su Basilijų, dosniau apdovanotu gamtos malonėmis nekaip Fortūnos...

Šiaip ar taip, jei kalbėsime be šešėlio pavydo, pridėję ranką prie širdies, Basilijas — pats vikriausias jaunikaitis, kokį tik pažįstu, šauniai svaido kuoką, neprilygstamas imtynininkas, meistriškai žaidžia kamuoliu, bėgioja kaip danielius, šokinėja ne prasčiau už stirną, dieviškai muša ritinį, balsą turi vieversio, gitara skambina taip, kad ji stačiai gieda žmogaus balsu, o svarbiausia — kardą valdo kaip reta.

— Jau vien dėl to,— įsiterpė Don Kichotas,— šis jaunikaitis pelnytai galėtų vesti ne tik gražiąją Kiteriją, bet ir pačią karalienę Gvineverę, jeigu šiandien ji būtų gyva, nors ir kaip priešintųsi tam Lanselotas[80] ir visi kiti, kurie susimanytų regzti pinkles.

— Pasakykite tai mano pačiai,— įsikišo Sančas Pansa, ligi tol

tylomis klausęsis.— Ji laikosi tokio nusistatymo, kad vestųsi tie, kurie tinka vienas kitam į porą, kaip priežodis sako: purvas batui — ne brolis. Labiausiai norėčiau, kad tasai gerasis Basilijas, kuris man jau prilipo prie širdies, vestų ponią Kiteriją, o tiems, kurie trukdo įsimylėjusiems vestis, Dieve duok dangaus karalystę ir amžiną palaimą (Sančas norėjo pasakyti priešingai).

— Jeigu visi įsimylėjusieji ims tuoktis,— tarė Don Kichotas,— tėvai nebeturėtų teisės parinkti porą savo vaikams ir juos suvesdinti prideramu laiku; ir jeigu dukterys gautų valią pačios rinktis vyrus, viena nusižiūrėtų tėvų tarną, kita — pirmą pasitaikiusį plevėsą ir pramuštgalvį, pakerėjusį ją savo švankumu ir pasipūtimu... Juk meilė ir simpatija labai lengvai aptemdo protui akis, o tokį žingsnį žengiant, dera gerai apsižiūrėti, nes, renkantis gyvenimo draugą, esama didelio pavojaus apsigauti: kad santuoka būtų sėkminga, reikia itin didelio apdairumo ir ypatingos Dievo malonės.

Tarkime, kas nors rengiasi tolimai kelionei: jeigu jis protingas, susiieško patikimą ir malonų bendrakeleivį,— tad kodėl jo pavyzdžiu nepasekus tiems, kuriems skirta lydėti vienam kitą visą gyvenimą ligi pat mirties slenksčio, juo labiau kad su savo gyvenimo drauge turėsite būti drauge ir lovoje, ir prie stalo, ir visur kitur, o kas gi yra tokia draugė vyrui, jeigu ne jojo žmona?

Žmona — tai ne prekė, kurią nusipirkus galima grąžinti, pakeisti arba sumainyti, ji — ištikimas palydovas, su kuriuo neatsisveikinsi, iki neatsisveikinsi su gyvenimu; tai kilpa, kuri, užsiveržusi ant kaklo, tampa Gordijaus mazgu, ir jo neatriši, kol neperrėš giltinė savo dalgiu.

Dar ilgai galėčiau samprotauti šia tema, bet man rūpi sužinoti, gal ponas licenciatas norėtų šį tą pridurti prie Basilijo istorijos.

Į tai studentas, bakalauras ar licenciatas, kaip jį pavadino Don Kichotas, atsakė:

— Norėčiau pridurti dar šit ką: nuo tos dienos, kai Basilijas sužinojo, kad gražioji Kiterija teka už Kamačo Piniguočiaus, nei jis juokiasi, nei protingą žodį pasako; vaikščioja amžinai susimąstęs ir paniuręs, kalbasi patsai su savimi (o tai aiškus ir neginčijamas ženklas, kad jam protas pasimaišė), menkai valgo ir miega menkai, ir valgo tik vaisius, miega — jeigu tai galima miegu pavadinti — laukuose, ant grynos žemės, kaip laukinis žvėris. Retkarčiais kilstelėja akis į dangų, bet dažniausiai žiūri nudelbęs žvilgsnį ir sustingęs, atrodo, matai aprengtą statulą vėjo plaikstomais drabužiais.

Trumpai drūtai, iš visa ko sprendžiant, širdy jam liepsnoja meilė, ir mums, jo pažįstamiems, baugu, kad rytoj, tardama „taip“ Kamačui, gražioji Kiterija paskelbs mirties nuosprendį Basilijui.

— Dievas jį apsaugos,— tarė Sančas.— Dievas duoda žaizdą, duoda ir vaistą; niekas nežino, kas už galo vežimo; o kol saulė patekės, rasa akis išės. Kartą pats savo akimis mačiau: ir lyja, ir saulė šviečia; kitas vakare eina gulti sveikas kaip ridikas, o rytą — nė krust iš lovos.

Ir sakykit man, ar gali kas pasigirti įkalęs vinį į Fortūnos ratą[81]? Žinia, niekas; o tarp moters „taip“ ir „ne“ aš nė nebandyčiau įsprausti smeigtuko galelio — netilptų, ir baigtas kriukis. Jei tik žinočiau, jog Kiterija visa širdimi ir siela myli Basiliją, galvą dėčiau, kad viskas jam išeis į gera: mat meilė, kaip girdėjau, turi tokius akinius, jog, žiūrint pro juos, varis atrodo auksas, neturtas — prabanga, o traiškanos — perlai.

— Ar nesiliausi pagaliau, Sančai, kad tave šimtas! — sušuko Don Kichotas.— Kai pradedi berti savo patarles ir priežodžius, nė šėtonas tavęs neužčiauptų. Galvijau tu neraliuotas, ką tu išmanai apie vinis, ratus ir visa kita?

— Et, kad jūs manęs nesuprantat,— atrėmė Sančas,— tai nieko nuostabaus, jog ir mano pamokymai jums atrodo paistalai; bet didelis čia daiktas: aš pats save suprantu ir žinau, jog kalbėdamas anaiptol nenusikalbu, o šit jūsų malonybė, viešpatie mano, amžinai kimbat prie kiekvieno mano žodžio ir netgi darbo lygu koksai dvokantas.

— O tu amžinai darkai kalbą, kad Dievas tave nubaustų,— atsiliepė Don Kichotas.— Ne *dvokantas* reikia sakyti, bet *advokatas.*

— Nustokit priekabiauti, jūsų malonybe,— tarė Sančas,— juk žinot, jog ne sostinėj augau, o Salamankoj nesimokiau, kad išmanyčiau, ar kur nukandau kokią raidę, ar pridėjau. Dievaži, šventas žodis, nėr ko versti sajagiečio kalbėti toledietiškai[82], o ir toledięčiai toli gražu ne visi liežuvius pasikaustę, kad šnekėtų kaip iš rašto.

— Žinia,— pritarė licenciatas,— tie, kurie amžinai trinasi Odminių kvartale arba Sokodovere[83], negali taip dailiai kalbėti kaip tie, kurie kone ištisas dienas vaikštinėja po Katedros šventorių, nors ir vieni, ir kiti — toledięčiai. Gryna, taisyklinga, sklandžia ir aiškia kalba šneka tik išprusę sostinės gyventojai, nors jie ir būtų gimę Machalaondoje[84].

Aš tyčia sakau *išprusę*, nes didumos sostinės gyventojų išprususiais nepavadinsi, o apyvarton įėjęs išprusimas — tai taisyklingos kal-

bos abėcėlė. Aš, ponai, jums leidus, Salamankoje mokiausi kanonų teisės ir galiu pasigirti, jog savo mintis sugebu reikšti aiškiai, paprastai ir suprantamai.

— Jeigu jūs tikrai galėtumėte pasigirti, jog kalba jums rūpi labiau negu špagos, universitete laikytumėte pirmą vietą, o ne vilktumėtės uodegoj,— įsiterpė kitas studentas.

— Na jau, bakalaure,— atsiliepė licenciatas,— jūs labai klystate sakydamas, jog fechtavimo menas — tuščias daiktas.

— Tai ne vien mano nuomonė, bet ir neginčijama tiesa,— pareiškė Korčuelas,— ir jeigu pageidaujate pats tuo įsitikinti, neatidėliokime: jūs turite špagą, aš — tvirtą ranką ir pakankamai sveikatos ir drąsos, o tai jau nemažai, idant pripažintumėte, kad aš neklystu. Lipkite iš balno ir parodykite savo meną: įtūpstus, ratus, kampus ir visa kita, o aš viliuosi, kad jums kibirkštys pažirs iš akių, kai permanysite mano naujovišką ir grubų kovos būdą, kuriuo kliaujuos kaip Viešpačiu Dievu, ir tikiu, jog dar negimė toks žmogus, kuris neatsuktų man kulnų, ir jog nerastume pasaulyje tokio, kurio neišverščiau iš koto.

— Nesiimu spręsti, atsuksite jūs man kulnus ar ne,— atsakė fechtuotojas,— bet, galimas daiktas, ten, kur pirmąsyk pastatysite koją, jums atsivers kapas; žodžiu, krisite vietoj už tai, jog niekinate fechtavimo meną.

— Tuoj pamatysim,— tarė Korčuelas.

Ir, mikliai nušokęs nuo asilo, įnirtingai ištraukė vieną špagų, kurias vežėsi licenciatas.

— Ne, taip netinka daryti,— įsiterpė tuomet Don Kichotas,— sprendžiant šį ligi šiolei ginčijamą klausimą, aš pageidauju būti ir fechtavimo mokytojas, ir dvikovos teisėjas.

Ir, nulipęs nuo Rosinanto, su ietimi rankoje atsistojo vidury kelio, tuo tarpu licenciatas grakščia laikysena ir darniais žingsniais ėmė pulti Korčuelą, o šis žengė jam priešais, kaip sakoma, žaibuodamas akimis.

Abu juos lydintys sodiečiai, raiti ant asilių, tapo šios kruvinos tragedijos žiūrovais.

Korčuelas smaigstė, kirto tiesiai, iš viršaus, atgalia ranka, abiem rankomis — smūgiai pylėsi be skaičiaus, įnirtingi kaip įsiutintų vapsvų spiečius, tankūs lyg kruša. Jis puolė kaip įdūkęs liūtas, tačiau, kur buvęs nebuvęs, susidurdavo su odiniu licenciato špagos užmovu, kiekvieną sykatvėsinančiu jam įkarštį, ir norom nenorom gaudavo

jį bučiuoti nelyginant kokią relikviją, nors gal ne taip pamaldžiai, kaip pridera ir įprasta relikvijas bučiuoti.

Žodžiu, špagos kirčiais licenciatas perskaičiavo jam visas trumpos sutanos sagas ir suraižė skvernus į siaurutes juosteles, panašias į aštuonkojo čiuptuvus; dusyk nutrenkė jam skrybėlę ir šitaip nugalavo, jog persiutęs Korčuelas iš pykčio ir apmaudo griebė špagą už koto ir sviedė šalin su tokia jėga, kad vienas ten esančių sodiečių, iš profesijos raštininkas, nuėjęs jos atnešti, vėliau paliudijo, kad ji nulėkusi kone tris ketvirčius mylios, ir šis liudijimas akivaizdžiai ir nenuneigiamai patvirtina teiginį, jog menas nugali jėgą.

Korčuelas nusigalavęs klastelėjo ant žemės, o Sančas, priėjęs prie jo, tarė:

— Dievaž, jūsų malonybe pone bakalaure, paklausykit mano patarimo ir ateity neikit su niekuo špaguotis, verčiau kibkit ristynių arba mėtykit kuoką, nes tai pritinka jūsų amžiui ir sveikatai, o tie vadinamieji *faktuotojai*, kaip girdėjau, špagos galu pataiko į adatos skylutę.

— Džiaugiuosi, kad man pratrynė akis ir kad savo kailiu patyriau, kaip toli buvau nuo tiesos,— tarė Korčuelas.

Ir atsistojęs apkabino licenciatą, ir juodu pasidarė dar didesni draugai, nei anksčiau buvo; laukti raštininko, nuėjusio parnešti špagos, jie nepanoro negeidaudami gaišintis ir todėl sutarė keliauti toliau, idant kaip galima anksčiau nukaktų Kiterijos sodžiun, iš kur visi buvo kilę.

Visą likusį kelią licenciatas samprotavo apie fechtavimo privalumus, pateikdamas tiek neginčijamų pavyzdžių ir matematiškai tikslių įrodymų, jog visi įsitikino, koks tatai didis menas, o Korčuelo užsispyrimas buvo galutinai palaužtas.

Jau temo; tačiau, artinantis prie sodžiaus, jiems visiems pasirodė, jog dangus viršum jo ištisai nužertas nesuskaitoma daugybe skaisčių žvaigždžių.

Drauge išgirdo neaiškius, švelnius visokiausių instrumentų garsus, kaip antai: fleitų, būgnelių, kanklių, birbynių, būgnų ir barškynių, o kai prijojo visai arti, pamatė, jog didelė žalia pavėnė, įrengta prie įvažiavimo į sodžių, perdėm nukabinėta mažučiais žibintuvėliais ir jog jų netgi vėjas neužpučia, nes nuo švelnaus jo dvelksmo nejudėjo nė vienas lapelis.

Būreliais išsisklaidę toje jaukioje lankoje, muzikantai linksmino

vestuvininkus: vieni šoko, antri dainavo, treti griežė įvairiais minėtais instrumentais.

Atrodė, jog po visą lanką skrajoja pati Linksmybė ir laigo pats Džiugesys.

Daugis žmonių rentė pakylas, kad rytojaus dieną svečiams būtų patogu žiūrėti vaidinimų ir šokių, kurie turėjo vykti toje vietoje, skirtoje turčiaus Kamačo vestuvių iškilmėms ir Basilijo šermenims.

Don Kichotas atsisakė joti sodžiun, nors ir kaip kvietė ir sodietis, ir bakalauras: prasimetė, jo manymu, labiau nei pamatuota dingstimi, jog klajojančių riterių įprasta nakvoti laukuose ir giraitėse, tik jokiu būdu ne sodybose, nors jiems būtų siūloma net auksuota pastogė; ir sulig tais žodžiais išsuko iš kelio, užduodamas širdį Sančui, dar tebemenančiam gražią viešnagę dono Djego pilyje, kitaip sakant, namuose.

XX PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA APIE KAMAČO PINIGUOČIAUS VESTUVES IR TAI, KAS NUTIKO BASILIJUI BETURČIUI

Skaisčioji Aurora dar tik maloningai leido ugningajam Febui savo kaitriųjų spindulių karščiu sugerti drėgmės perlus nuo josios auksinių plaukų, o Don Kichotas jau pašoko ant kojų ir, išgujęs tingulį iš sustingusių sąnarių, pašaukė ginklanešį Sančą, vis dar tebeknarkiantį; matydamas, jog Sančas miega, Don Kichotas, užuot žadinęs jį, tarė:

— O laimingiausias visų, šioje žemėje gyvenančių, laimingiausias, nes miegi ramia širdimi, nei kam pavydulį jauti, nei keli, nei burtininkai tave persekioja, nei kerai baugina!

Miegoki, sakau tau ir galiu tat šimtąsyk pakartoti, nes, begodojant apie savąją damą, pavydo kančios nenuvaiko tau miegų ir nedrumsčia poilsio mintys apie skolas ir duoną kasdieninę, kurios rytoj turėsi prasimanyti sau ir savo mažytei, vargų spaudžiamai šeimai.

Nekamuoja tavęs garbėtroška nei žudo šio pasaulio tuštybė, nes visi tavo norai sueina į rūpestį asilu, o rūpestį savimi užkrovei ant mano pečių: pati gamta sykiu su gyvenimu pusiausvyros dėlei užkrovė šią naštą ponams.

Tarnas miega, o ponas būdrauja ir svarsto, kaip jį išmaitinti, kaip palengvinti jo dalią ir kokiomis malonėmis jį apipilti. Kai dangus alsuoja karščiu ir neduoda žemei reikiamos drėgmės, skausmas spaudžia širdį ne tarnui, bet ponui, nes tąjį, kuris tarnavo jam derliaus ir pertekliaus metais, jam privalu išmaitinti taipgi nederliaus ir bado metais.

Į visa tai Sančas neatsakė, nes miegojo, ir dar negreit būtų pabudęs, jeigu Don Kichotas ieties smaigaliu nebūtų jo pakirdinęs.

Pagaliau jis pabudo apsnūdęs ir išglebęs ir, žvalgydamasis į visas puses, tarė:

— Jei neklystu, nuo pavėnės pusės dvelkia veikiau spirgintų lašinių negu čiobrelių ir kmynų kvapai ir aromatai. Jeigu vestuvės prasideda tokiais gardžiais kvapais, kaip Dievą myliu, tikriausiai čia bus gausios ir prašmatnios vaišės.

— Liaukis, pilvapeny,— tarė Don Kichotas,— verčiau eikime į tas jungtuves, pažiūrėkime, ką darys atstumtasis Basilijas.

— Tegu sau daro, ką nori,— atsakė Sančas,— jei nebūtų toks skurdžius, ir susivestų su Kiterija. Kur tai matyta: plikas basas, o griebia kur riebi! Dievaž, pone, mano galva, kas skurdžiui prieinama, tuo tegul ir džiaugiasi, ir nėra ko dangiškų migdolų norėti.

Duodu ranką nukirst, jog Kamačas gali pinigais užpilti Basiliją, o jeigu jau taip, Kiterija būtų paskutinė kvaiša, visus tuos pašvitus ir brangiausius pažibus, kurių turbūt pridovanojo ir dar pridovanos jai Kamačas, iškeisdama į Basilijo miklumą, su kokiu jis mėto kuoką ir špaguojasi. Gali gražiausiai mėtyt kuoką ir švankiausiai špaguotis, bet už tai smuklėje nė puskvortės vyno negausi.

Kuriam velniui visi tie talentai ir gabumai, jeigu jie jokios naudos neduoda? O šit jeigu likimas apdovanoja tokiais talentais žmogų, kurio kišenė sunki, tada jau tikrai akys varva. Kai geri pamatai, ir troba gera, o geriausias pamatas pasauly — pinigas.

— Dėl Dievo, Sančai,— nutraukė jį Don Kichotas,— liaukis tu su savo prakalbomis. Esu įsitikinęs, kad jeigu tau leistum šnekėti kiekvienąsyk, kai įsivarai į kalbas, tau nebeliktų laiko nei valgyti, nei miegoti: taip ir pliaukštum be perstojo.

— Jeigu jūsų malonybė būtumėt geros atminties,— tarė Sančas,— tikriausiai nebūtumėt pamiršęs, kokią mudu sudarėm sutartį prieš paskutinįsyk išvykdami iš namų, o vienas tos sutarties straipsnis sako, kad man valia kalbėti visa, kas tik ant seilės užeina, jeigu tai ne-

kenkia mano artimui ir neužgauna jūsų malonybės orumo, ir ligi šiolei, man regis, tam straipsniui aš nenusižengiau.

— Nepamenu tokio straipsnio, Sančai,— atsakė Don Kichotas,— bet jeigu toks ir būtų, vis dėlto norėčiau, kad tu nutiltum ir eitum prie darbo, nes muzika, kurią vakar vakare girdėjome, vėl džiugiai skamba kloniuose, ir jungtuvės, be abejo, įvyks gaivų rytmetį, o ne kaitrų popietį.

Sančas įvykdė pono paliepimą, ir, kai tik pabalnojo Rosinantą ir palšį, abudu sėdo raiti ir lėta žingine įjojo po žalių šakų pastoge.

Pirmiausia Sančui krito į akis geras buliukas, pasmeigtas ant guobos kamieno, atstojančio iešmą, ir čirškinamas viršum laužo, kuriame liepsnojo pusėtina rietuvė malkų, o šeši katilai, sustatyti aplink laužą, priminė ne tiek įprastus katilus, kiek kubilus, kurių kiekviename būtų tilpęs kalnas mėsos: į juos taip nepastebimai vienas po kito lindo ir nyko ištisi avinai, lyg tai būtų buvę ne avinai, o balandžiai.

Be skaičiaus kabojo ant medžių nudirtų zuikių ir nupeštų vištų — laukė savo šarvojimo katiluose; vėso medžiuose sukabinėti visokiausi laukiniai paukščiai ir gyviai.

Sančas priskaičiavo daugiau kaip šešiasdešimt vynmaišių, kiekvienas mažų mažiausiai po trisdešimt kvortų vyno, kaip vėliau paaiškėjo, pačių geriausių rūšių.

Ten pat kūpsojo kalnai baltutėlės duonos, sakytumei, javų prėslai klojimuose; iš sūrių lyg iš plytų buvo sukrauta visa siena; du kubilai su aliejum, didesni už dažytojų statines, stovėjo parengti įvairiems kepiniams, kuriuos kepėjai traukė dideliausiomis ližėmis ir bėrė į čia pat stovintį kubilą su medum.

Virėjų — vyrų ir moterų — buvo daugiau nei pusė šimto: visi kaip vienas valyvi, apsukrūs, linksmi.

Talpiame buliuko pilve buvo įsiūta dvylika jaunų žinduklių paršelių, kad jautiena būtų gardesnė ir švelnesnė.

Didelėje skrynioje buvo visokiausių prieskonių, tarytum supirktų ne svarais, bet ašmainiais.

Žodžiu, vaišės buvo kaimiškos, bet užtat tokios gausios, kad jų būtų užtekę ištisai kariaunai pamaitinti.

Sančas žiopsojo į visa tai, glostė akimis, seiles varvino. Pirmiausia primasino jį ir priviliojo katilai, iš kurių mielai būtų prisikrovęs gerą dubenį; paskiau jį sugundė vynmaišiai, o galop — visokiausi kepiniai, čirškinami keptuvėse, jeigu pilvoti katilai vadintina keptuvėmis. Nesikęsdamas ir neišgalėdamas atsispirti pagundai, jis priėjo

prie vieno bruzdaus virėjo ir mandagiu, bet alkanu balsu paprašė, kad leistų viename tų puodų padažyti kriaukšlelę duonos.

Į tai virėjas atsakė:

— Šiandie, brolau, turčiaus Kamačo dėka alkis išėjo iš apyvartos. Lipk nuo asilo, pasižvalgyk samčio, išgriebk vieną kitą vištytę ir šveisk į sveikatą.

— Kad niekur nematau samčio,— tarė Sančas.

— Pala,— atsiliepė virėjas.— Vargeli tu mano, koks tu nepaslinkšis ir liurbis!

Ir sulig šiais žodžiais stvėrė puodą, įmurkdė į vieną katilą, ištraukė tris vištas ir dvi žąsis ir tarė Sančui:

— Kirsk, bičiuli, atsigavėk šiuo mažmožiu, gal ištversi iki pietų.

— Kad neturiu kur susidėt,— atsiliepė Sančas.

— Tai neškis su visu puodu,— atsakė virėjas,— Kamačo turtai ir laimė išlygins visus nuostolius.

Sančui derantis, Don Kichotas tuo tarpu stebėjo, kaip pavėnėn įjoja dvylika sodiečių, visi prašmatniais šventiniais apdarais, raiti ant kiltų kumelių, veriančių akį prabangiais aptaisais ir pakaklėse nukabinėtų žvangučiais; visas šis darnus būrelis keliskart šuoliais aplėkė lanką, smagiai klykaudamas ir šaukdamas:

— Valio Kamačui ir Kiterijai! Jo turtai prilygsta jos grožį, o ji — gražiausia pasaulyje!

Tatai girdėdamas, Don Kichotas sau vienas tarė:

„Savaime aišku, jie niekada nebus matę manosios Dulsinėjos Tobosietės, nes jeigu būtų matę, kur kas santūriau liaupsintų tą savo Kiteriją“.

Ilgai netrukus pavėnėn iš visų pusių ėmė rinktis gausių ir įvairių šokių dalyviai, o tarp jų — dvidešimt keturi kardų šokėjai, šaunūs ir išvaizdūs jaunikaičiai baltutėlės drobelės apdarais, galvas apsirišę margomis plonyčio šilko skepetaitėmis; vienas raitelių paklausė šokių vadovą, mitrų jaunikaitį, ar šokėjų kuris nesusižeidęs.

— Kol kas, ačiū Dievui, dar nė vienas nesusižeidė,— atsakė šis,— visi sveiki.

Ir tuoj sykiu su draugais ėmė taip vikriai suktis ir išdarinėti visokias figūras, jog netgi Don Kichotas, ne kartą stebėjęs panašius šokius, turėjo pripažinti, kad tokių smagių kaip šis dar nebuvo matęs.

Patiko jam ir kitas šokis, kai pasirodė būrelis neregėto gražumo mergelių, pažiūrėti tokių jaunučių, kad nė viena jų nebuvo jaunesnė kaip keturiolikos ir vyresnė kaip aštuoniolikos metų; visos vilkėjo

žalios gelumbės suknelėmis, galvas pasipuošusios jazminų, rožių, burnočių ir sausmedžių vainikais, o plaukai — vienų supinti į kasas, kitų palaidi,— buvo tokio šviesumo, jog drąsiai galėjo varžytis su saule.

Vadovavo joms godingas senis ir garbingo amžiaus matrona, pagal metus nepaprastai guvūs ir pašankūs. Dūdmaišiui grojant, mergelės skrajojo kaip geriausios pasaulio šokėjos, ir jų kojos buvo tokio pat eiklumo, kokio veidų ir akių išraiška — drovumo.

Po to sekė kitas įmantrus šokis — iš tų, kurie vadinami vaidybiniais[85]. Atliko jį aštuonios nimfos, išsirikiavusios dviem eilėmis: vienai vadovavo dievas Kupidonas, kitai — Pelno dievas; Kupidonas buvo su sparnais, lanku, strėline ir strėlėmis, o Pelno dievas vilkėjo prabangiu ryškiaspalviu drabužiu, nuaustu iš aukso ir šilkų. Amūrą lydinčios nimfos ant nugaros turėjo po baltą pergamento lakštą, kuriame buvo išvedžiotas kiekvienos vardas. Pirmoji vadinosi *Poezija*, antroji — *Išmintis*, trečioji — *Prakilnybė*, ketvirtoji — *Narsybė*.

Lygiai taip buvo sužymėtos ir Pelno dievo palydovės: *Dosnybė* — skelbė pirmas užrašas, *Dovana* — antrasis, *Lobis* — trečiasis, o ketvirtasis — *Taikioji Savastis*.

Priešaky slinko medinė pilis, tempiama keturių laukinių, apsidariusių gebenėmis ir žaliai dažytomis pakulomis, ir visa tai atrodė šitaip tikroviška, jog Sančas kad kiek būtų persigandęs. Pilies frontone ir ant visų keturių sienų buvo užrašyta: *Doros pilis*.

Eiseną lydėjo keturi smagūs muzikantai su tambūrinais ir fleitomis.

Šokį pradėjo Kupidonas, paskui, atlikęs porą figūrų, pakėlė akis į mergelę, pasirodžiusią dantytame pilies kuore, nusitaikė į ją iš lanko ir kreipėsi tokiais žodžiais:

Aš — dievaitis, visagalis
žemėj ir dangaus aukštybėj,
ten, kur siaudžia vilnys žalios,
pragaro šiurpioj tamsybėj,
kur šėtonas siaubą kelia.

Baimės nepatyriau niekad,
tai darau, ką leidžia spėkos,
netgi tai, ko nevalia,
nugaliu sava valia,
niekam nesakau aš dėkui.

Baigęs posmus, paleido strėlę viršum pilies ir grįžo į savo vietą. Tuomet priekin žengė Pelno dievas ir atliko porą figūrų. Tambūrinams nutilus, prabilo šitaip:

Ne pora man Kupidonas,
pavaldus nors jam esu,
kilęs iš aukštesnio luomo
ir atėjęs iš dausų,
žemėj viešpats aš ir ponas.

Kas nežiūri sau naudos,
prigyvena greit bėdos;
vargas tam, kas Pelno vengia!
Tau tarnauti pasirengęs
šiandien, ryt ir visados.

Pelno dievas pasitraukė į šalį, ir pasirodė Poezija; atlikusi kaip ir anuodu porą figūrų, ji nukreipė akis į pilies mergelę ir pradėjo šitaip:

Aš, globotoja poetų,
tau linkėjimų saldžių,
posmais išmaniai sudėtų,
iš visos širdies siunčiu
tūkstančiais žavių sonetų.

Jei manim nesibodėsi,
apie tavo laimę šviesią,
keliančią kitoms pavydą,
mano giesmės ankstų rytą
lig dangaus aukštybių liesis.

Poezija pasitraukė atgal, o iš Pelno dievo būrelio išėjo Dosnybė ir, atlikusi savo figūras, prabilo:

Aš, vadinama Dosnybe,
aukso vidurio laikaus,
išlaidumo beprotybės
iš visų jėgų krataus
kaip ir priešingos blogybės.

Kad iškiltum į viršūnes,
būsiu aš nuo šiol švaistūnė,
nors yda tai, bet garbinga,
širdžiai mylinčiai būdinga,
kol gyvybė tvylo kūne.

Lygiai taip išeidavo priekin ir pasitraukdavo abiejų būrelių nimfos: kiekviena atlikdavo savo figūras ir padeklamuodavo eiles, kartais dailias, kartais juokingas, ir Don Kichoto atmintin (o buvo jis geros atminties) įstrigo tik čia minėtosios; paskiau visi susimaišė, čia gražiai ir nevaržomai šokdami ratelį, čia vėl išsibarstydami; kiekvienąsyk praeidamas pro pilį, Kupidonas paleisdavo aukštyn strėlę, o Pelno dievas daužydavo į sienas auksuotas taupykles.

Kurį laiką šokęs, Pelno dievas galop išsitraukė pažiūrėti pinigų kimštinai prikimštą kapšą, pasiūtą iš rainos katės kailiuko, ir taip stipriai sviedė į pilį, jog nuo smūgio subyrėjo ir išvirto pilies sienos, o mergelė paliko be jokios priedangos ir apginties.

Tuomet pribėgo prie jos Pelno dievas su visa palyda ir, užmetęs jai ant kaklo auksinę grandinę, nusidėjo, kad pagrobia ją, pavergia ir ima nelaisvėn; tai matydamas, Kupidonas su savo svita tarytum bandė ją išvaduoti, ir visai tai vaidybai, tam tyčia atliekamiems šokiams ir figūroms antrino tambūrinų dundesys.

Galop laukiniai sutaikino priešininkus, be galo mikliai surankiojo ir surentė išvirtusias pilies sienas, mergelė vėl joje užsidarė, ir tuo šokis pasibaigė, o žiūrovai liko didžiai juo patenkinti.

Don Kichotas paklausė vieną nimfų, kas sukūrė ir parengė tą šokį.

Nimfa atsakė, jog parapijos klebonas — turįs polinkį ir gerą galvą tokioms išmonėms.

— Kertu lažybų,— tarė Don Kichotas,— jog tasai bakalauras ar klebonas turbūt eina veikiau už Kamačą negu už Basiliją ir tikriausiai rašyti satyras geba labiau negu mišparus laikyti. Beje, jis puikiai panaudojo ir Basilijo talentą, ir Kamačo turtą.

Sančas Pansa, girdėjęs visą šį pokalbį, tarė:

— Kas kaip nori, o aš už Kamačą.

— Žodžiu,— tarė Don Kichotas,— pasirodo, esi šunuodegis, Sančai, ir, be to, iš tų, kurie uodegą vizgina prieš nugalėtojus.

— Nežinau, iš kokių aš būsiu,— atsakė Sančas,— bet puikiai ži-

nau, kad iš Basilijo puodų kaip gyvas neišgriebčiau tokių gražutėlių mažmožių, kokius išgriebiau iš Kamačo puodų.

Ir parodė vištų ir žąsų kaupiną puodą, stvėrė vištytę ir, įnikęs smagiai ir gardžiai ją doroti, tarė:

— Kas man darbo ir Basilijas, ir visi jo talentai! Tiek esi vertas, kiek turi, ir tiek turi, kiek esi vertas. Mano amžinatilsį senelė sakydavo, kad žmonės skirstomi į pasiturinčius ir nieko neturinčius, ir turėdavosi pasiturinčių, o mūsų laikais, viešpatie mano Don Kichote, geriau turėti kišenėj negu galvoj, auksu dengtas asilas pravarčiau negu pabalnotas arklys.

Todėl, kartoju, verčiau turėsiuos Kamačo: jo katilai pilni visokiausių mažmožių, kaip antai: žąsų, vištų, zuikių ir triušių, o Basilijo katiluose dugnas matyti, o iš dugno jei ko ir išgriebtum, tai nebent drumzlių.

— Ar jau baigei savo prakalbą, Sančai? — paklausė Don Kichotas.

— Kur nebaigsi, jei jūsų malonybei ji ne prie širdies,— atsakė Sančas,— o jeigu būtų kitaip, dar trims dienoms man šnekos užtektų.

— Duok Dieve, Sančai, kad tu žado netektum, kol aš dar kojų neištiesiau,— tarė Don Kichotas.

— Jeigu mums šitaip seksis, kaip sekasi ligi šiolei,— tarė Sančas,— aš po velėna palįsiu greičiau, negu jūsų malonybė kojas ištiesit, o tada jau tikrai gulėsiu be žado ir nė žodelio neišbelsiu iki pat pasaulio pabaigos ar bent iki Paskutiniojo teismo dienos.

— Kad ir atsitiktų šitaip,— tarė Don Kichotas,— tavo tylėjimas, Sančai, niekados neatsvertų to, ką esi prikalbėjęs, dabar kalbi ir dar prikalbėsi, gyvas būdamas. Be to, savaime suprantama, kad aš numirsiu anksčiau už tave, šit kodėl negaliu tikėtis, jog pamatysiu tave be žado bent jau tuo metu, kai geri arba miegi,— tik tokią svajonę ir galiu puoselėti.

— Kaip kažin ką, pone,— tarė Sančas,— nėr ko vilčių dėti į bedantę, atseit į mirtį, jaunas ar senas — jai vienas galas, o iš mūsų klebono girdėjau, kad ji lygiai taip dažnai beldžias į aukštus karalių bokštus kaip į varganas neturtėlių lūšnas.

Toji ponia per daug nesivaržo, kur buvus nebuvus, dantis parodo, ir išrankumo ne tokia jau išranki: viską šlemščia, niekuo nesibodi, kemšasi į savo šikšninį maišą bet kurio plauko žmones, nežiūri nei amžiaus, nei luomo.

Ji ne iš tų pjovėjų, kurie mėgsta nusnūsti pokaičio: išvien pjau-

na ir šienauja, ir nepaiso, kokia žolė — žalia ar išdžiūvusi, ir netgi nekramto, o stačiai glemžia ir sprogsta kas pakliūva, nes amžinai perbadėjusi kaip šuo ir niekad neprisiėda lig soties, ir nors pilvo ji neturi, o atrodo, jog serga vandene, nes iš visų šios žemės gyventojų sunkte sunkia gyvybę, sakytum pripuolusi šaltą vandenį plempia iš ąsočio.

— Liaukis, Sančai,— nutraukė jį Don Kichotas,— laikykis pakilęs į šias viršūnes ir nenusirisk žemyn: dievaži, tai, ką šitaip kaimiškai paprastai pasakei apie mirtį, galėtų pasakyti nebent geras pamokslininkas. Klausyki, Sančai, jei, be savo įgimtų gabumų, turėtumei bent lašą proto, galėtumei pasispausti po pažastimi sakyklą ir traukti per pasaulį, kerėdamas visus savo pamokslais.

— Dorai gyvenk — še tau ir geriausias pamokslas,— atsakė Sančas,— o kokių kitokių *telogijų* aš nepripažįstu.

— O tau jų ir nereikia,— tarė Don Kichotas,— tik šit ko niekaip negaliu suprasti ir permanyti: jeigu išminties pamatas — Dievo baimė, iš kurgi tu prisigraibstei tiek išminties, jeigu driežo bijai labiau negu Dievo?

— Rūpinkitės, jūsų malonybe, savo riterystės dalykais,— atsakė Sančas,— ir prašom nesirūpinti kitų baimingumu ar narsybe, nes Dievo baimės turiu tiek, kad galėčiau ir kaimynams paskolinti. O dabar leiskit man sudoroti štai šiuos mažmožius, nes visa kita — tik tušti žodžiai, už kuriuos aname pasaulyje teks atsakyti.

Ir, tatai taręs, su tokiu įkarščiu vėl įniko kariauti su puodu, jog savo narsybe užkrėtė net Don Kichotą, ir šis, be abejo, mielai būtų šokęs jam į pagalbą, jeigu nebūtų sutrukdžiusios tam tikros aplinkybės, kurias teks apkalbėti toliau.

XXI PERSKYRIMAS

KUR TOLIAU VYKSTA KAMAČO VESTUVĖS IR DEDASI KITI SMAGŪS DALYKAI

Tuo metu, kai Don Kichotas ir Sančas turėjo pokalbį, išdėstytą ankstesniame perskyrime, staiga pasigirdo riksmai ir baisus triukšmas, o paleido riksmus ir sukėlė tą triukšmą kumelėmis atjojusieji raiteliai: dabar jie klykaudami šuoliavo kiek įkerta pasitikti jaunavedžių,

kurie su galybe muzikantų ir pramaniūgų artinosi, lydimi klebono, giminių ir žymiausių apylinkės žmonių, ir visi vestuvininkai buvo šventiškai išsipustę.

Tik išvydęs jaunąją, Sančas tarė:

— Šventas žodis, išsidabinusi ji ne kaimiškai, o kaip tikra sostinės puošeiva! Dievaž, jeigu dar neapžlibau, ne šventųjų atvaizdėliais ji apsikarsčiusi, o brangiausiais koralais, ir ne žalia Kuenkos gelumbe apsitaisiusi, o pačiu švelniausiu aksomu! Tik pažiūrėkit, ir apvadai ne šiaip kokios baltos drobelės, o atlasiniai, kaip Dievą myliu! O rankos, sakysit, apmaustytos gagatų žiedais? Nė velnio, kad aš prasmegčiau, jeigu tai ne auksas, grynų gryniausias auksas, ir dar kiek perlų įtverta, baltutėlaičių lygu krekenos, ir kiekvienas toks perlas dievaižin kokių pinigų vertas.

O plaukai kokie, rauk tave devynios! Jeigu tik jie ne dėtiniai, tokių gražių, ilgų ir auksuotų kaip gyvas nebūsiu matęs.

Na, suraskit kokią kliautį, sakykit, kad prasto gymio ir stogo! Stačiai palmė, ir gana, apkermėjusi datulių kekėmis, mat visi tie maskatai ir karuliai, kuriais nukabinėti jos plaukai ir kaklas,— sakytum tikros datulių kekės.

Prisiekiu sielos išganymu, čia ne merga, o kirtis su paplėšais, su ja tik gyvenk ir žvenk!

Don Kichotas pasijuokė iš kaimietiškų Sančo Pansos liaupsių, bet sau vienas tarė, jog, neskaitant širdies damos Dulsinėjos Tobosietės, tokios gražuolės dar niekad nebuvo matęs.

Gražioji Kiterija atrodė pablyškusi — turbūt kaip ir visos jaunosios pernakt rengėsi vestuvėms ir prastai miegojo.

Eisena pasuko lankos pakraštin prie pakylos, apkaišytos žalumynais ir nutiestos kilimais: ten turėjo įvykti jungtuvės, o paskui nuo viršaus svečiai galėjo žiūrėti šokių ir žaidimų; ir vos tik jie prisiartino prie pakylos, užpakaly nuskardėjo garsus riksmas, ir kažkas sušuko:

— Luktelėkite, skuboti ir neapdairūs žmonės!

Sulig šiuo balsu ir žodžiais visi atsigręžė ir pamatė, jog šaukia vyriškis juoda liemene, apkraštuota liepsnų pavidalo, regis, raudono šilko apsiuvu.

Ant galvos jis turėjo (kaip tuoj visi pastebėjo) gedulo vainiką, nupintą iš kipariso šakelių, o rankoje laikė ilgą lazdą.

Kai jis priėjo dar arčiau, visi pažino šaunuolį Basiliją ir nustėro

nesuvokdami, ką reiškia tie riksmai ir žodžiai, nes būgštavo, kad jo pasirodymas tokią akimirką nežada nieko gera.

Pagaliau, nuilsęs ir uždusęs, jis sustojo prieš jaunavedžius, įsmeigė žemėn lazdą plieniniu antgaliu, perblyškęs nukreipė akis į Kiteriją ir prabilo drebančiu dusliu balsu:

— Gerai žinai, nedėkingoji Kiterija, kad mūsų šventasis tikėjimas draudžia tau tekėti, kolei aš gyvas, ir sykiu tau ne paslaptis, jog laukdamas, kolei laikas ir manasis darbštumas pagausins mano labą, nė valandėlės neatsižadėjau pasiryžimo laikytis padorumo, tavajam vardui pritinkamo, tačiau tu, pamynusi savo priedermę, kurią puoselėti privalėjai atsižvelgdama į mano gerus ketinimus, geidi tai, kas man priklauso, atiduoti kitam vyrui, tokiam turtingam, kad jis ne tik didžią gėrybę, bet ir didžiausią laimę išgali nusipirkti.

Ir šit, idant laimė jo būtų visokeriopa (nors aš nemanau, kad jisai būtų jos nusipelnęs, bet, matyt, taip jau Dievo lemta), aš pats savo rankomis išardysiu ir pašalinsiu visas kliūtis ir sunkumus, užtveriančius jam kelią į laimę, ir pasitrauksiu į šalį.

Ilgiausių ir laimingų metų Kamačui Piniguočiui ir nedėkingajai Kiterijai, ir tegu miršta vargšas Basilijas, kurį nuvarė kapuosna skurdas, pakirpdamas sparnus jo daliai!

Ir sulig šiais žodžiais trūktelėjo žemėn įbestą lazdą, apatinė jos dalis liko bestovinti, ir tuomet paaiškėjo, kad tai makštis, o makštyje buvęs stulgis; ir, įrėmęs žemėn vieną jo galą, kitaip sakant, kotą, lengvai ir be galo ryžtingai, su beatodairiška narsa Basilijas griuvo ant smaigalio, ir plieniniai ašmenys akimoju įsmigo iki pusės ir kruvini išlindo tarpmenty, ir nelaimingasis, kiaurai pervertas savo paties ginklo, plūsdamas kraujais, išsitiesė paslikas ant žemės.

Sukrėsti Basilijo nelaimės ir sielvartingos dalios, jo draugai šoko į pagalbą; prišoko ir Don Kichotas, palikęs Rosinantą, paėmė jį ant rankų ir pamatė, jog šis dar kvėpuoja.

Draugai norėjo ištraukti stulgį, bet klebonas, čia pat stovintis, paprašė netraukti, kol neišklausęs išpažinties, nes ištraukus beregint išleisiąs paskutinį kvapą.

Tuo tarpu Basilijas šiek tiek atsipeikėjo ir tarė gailiu ir nusilpusiu balsu:

— Jeigu sutiktumei, negailestingoji Kiterija, šią paskutinę žadėtąją valandą kaip žmona paduoti man ranką, žinočiau, jog mano neprotingas poelgis pateisintas, nes jo dėka pelniau palaimą tau priklausyti.

Tatai girdėdamas, klebonas patarė rūpintis veikiau sielos išganymu nekaip kūno malonumais ir karštai melsti Dievą, idant atleistų nuodėmes ir beprotišką sumanymą.

Į tai Basilijas atsakė, kad jokiu būdu neatliksiąs išpažinties, kolei Kiterija nepaduosianti jam rankos ir nesutiksianti būti jo žmona, nes tiktai šis džiaugsmas sutvirtinsiąs dvasią ir suteiksiąs stiprybės išpažinti nuodėmes.

Girdėdamas sužeistojo prašymą, Don Kichotas garsiai pareiškė, jog Basilijo reikalavimas esąs teisėtas ir pamatuotas, ir netgi lengvai įvykdomas, ir jog pono Kamačo geras vardas nė kiek nenukentėsiąs, jeigu jisai susituoksiąs su ponia Kiterija kaip narsingojo Basilijo našle, užuot ėmęs ją iš tėvo namų...

— Dabar privalu tik pasakyti *taip*, ir, šį žodį tardama, jaunoji niekam neįsipareigoja, nes jaunajam jungtuvių guolis bus kapas.

Kamačas visa tai girdėjo, ir visa tai kėlė jam tokią nuostabą ir sutrikimą, kad jis nesižinojo nei ką daryti, nei ką sakyti; tačiau Basilijo bičiuliai suskato taip karštai maldauti, kad Kiterija paduotų jam ranką ir sutiktų tapti jo žmona, nes kitaip jis pražudysiąs savo sielą, nevilties sklidina širdimi palikdamas šį pasaulį, jog paakino ir netgi privertė Kamačą pareikšti, jog jeigu Kiterija sutinkanti, jis neprieštarausiąs, nes tatai tik akimirką užvilkinsią jo troškimų išsipildymą.

Visi tuoj apspito Kiteriją, ir kas prašymais, kas ašaromis, kas svariais žodžiais mėgino įtikinti ją duoti ranką vargšui Basilijui, o ji atrodė šaltesnė už marmurą ir nejudresnė už statulą ir, regis, nei žinojo, nei galėjo, nei norėjo ką kalbėti, ir būtų neatsakiusi, jei klebonas nebūtų jos paraginęs greičiau apsispręsti, nes Basilijo siela jau paliekanti kūną, o todėl esą dabar ne laikas delsti ir abejoti.

Tuomet, netardama nė žodžio, pažiūrėti sumišusi, liūdna ir sąžinės graužiama, gražioji Kiterija žengė prie Basilijo, o šis, jau stulpu pastatęs akis, tankiai ir slogiai alsavo ir vos girdimai švokštė Kiterijos vardą, iš visa ko sprendžiant, pasirengęs mirti kaip pagonis, o ne kaip krikščionis.

Galop Kiterija priėjo, atsiklaupė ir be žodžių, ženklais paprašė jį duoti ranką.

Basilijas atsimerkė ir, įdėmiai į ją žiūrėdamas, tarė:

— O Kiterija, tu atėjai manęs užjausti tą akimirką, kai tavoji užuojauta man — peilis, perrėžiantis gyvasties giją, nes jau nebeturiu spėkų mėgautis palaima, kurią man suteiki pasirinkdama savuoju vyru, nei

numaldyti kančias, šiurpulingai mirties tamsai paskubom traukiant man akis!

Meldžiu tave, o manosios lemties žvaigžde: jei prašai mano rankos ir geidi duoti man savąją, nedaryki to iš malonės ir nenorėki vėlei manęs apvilti, bet prisipažinki ir pareikški, jog niekieno neverčiama ir savo laisva valia tiesi ją man ir duodi kaip teisėtam vyrui, nes nedera tokią valandą manęs apgaudinėti ir veidmainiauti tam, kuris visados buvo tau nuoširdus.

Taip kalbėdamas, jis tolydžio alpo, ir visi aplink nuogąstavo, jog dar sykį nualpęs, atiduosiąs sielą Dievui.

Kiterija, kuklumo ir drovumo paveikslas, savo dešiniąja paėmė Basilijo ranką ir tarė:

— Jokia jėga negalėtų palaužti mano valios, ir todėl visiškai laisva valia duodu tau ranką ir sutinku būti tavo teisėta žmona, taipgi imu tavąją, jeigu duodi ją savo noru ir aiškia sąmone, neaptemdyta ir nesudrumsta tosios negandos, kurion pastūmėjo tavo neapgalvotas žingsnis.

— Duodu tau savo ranką,— atsakė Basilijas,— nei aptemdyta sąmone, nei skausmo apakintas, bet būdamas aiškaus proto, kuriuo malonėjo apdovanoti mane Dievas, ir šitoks atsiduodu tau ir patikiu save kaip tavo vyras.

— O aš — kaip tavoji žmona,— pridūrė Kiterija,— nesvarbu, ar gyventumei ilgus metus, ar iš mano glėbio nukeliautumei tiesiai kapuosna.

— Jei šis jaunikaitis taip sunkiai sužeistas, tai jis per daug šneka,— įsiterpė tuo metu Sančas.— Pasakykit jam, kad liautųsi rezgęs meilės žodelius ir verčiau pasirūpintų savo siela: man regis, ji nė neketina palikti kūno, niekaip nenueina nuo liežuvio.

Taigi, Basilijui ir Kiterijai susiėmus už rankų, lig ašarų susigraudinęs klebonas juodu palaimino ir pradėjo jaunavedžio sielai melsti amžino atilsio, bet jaunavedys, vos palaimintas, staiga mitriai pašoko ant kojų ir neregėtu vikrumu išsitraukė stulgį, tarytum kūnas būtų buvęs makštis.

Visi aplink nustėro, o tie, kurie buvo veikiau naivūs negu sumanūs, pratrūko garsiai šaukti:

— Stebuklas! Stebuklas!

Tačiau Basilijas pareiškė:

— Ne „stebuklas, stebuklas“, o gudrybė, gudrybė!

Klebonas, sutrikęs ir apdujęs, pripuolė prie Basilijo ir, abiem ran-

komis apčiupinėjęs žaizdą, įsitikino, jog ašmenys nepalietė nei raumenų, nei šonkaulių, o įlindo į skardinę tūtelę, toje vietoje gražiai pritinkintą ir pripildytą kraujo, kuris, kaip vėliau paaiškėjo, buvęs tam tyčia apdorotas, kad nekrešėtų.

Galop klebonas, Kamačas ir visi kiti susivokė, kad iš jų pasijuokta ir pasityčiota.

Nuotakos, regis, ši išdaiga nė kiek neįskaudino; priešingai, išgirdusi, jog jungtuvių apeigos atliktos apgaule ir todėl santuoka laikoma neteisėta, pareiškė, kad savo žodžio neatsiima.

Iš to visi padarė išvadą, jog ši klasta buvo iš anksto sugalvota, abiem pusėms susitarus ir susimokius, o Kamačas ir jo palydovai, pasiryžę ginklu atkeršyti varžovui, išsitraukė gausybę kardų ir puolė Basiliją, tačiau tą pačią akimirką Basilijui ginti buvo ištraukta beveik tiek pat kardų, ir patsai Don Kichotas, raitas ant žirgo, persisvėręs ietį ir gerai prisidengęs skydu, prasiskynė kelią į priekį.

Sančas, kurio niekad neviliojo ir netraukė tokie nedori darbai, užsiglaudė už katilų, iš kur neseniai buvo išgriebęs gardutėlių mažmožių, nes tą vietą laikė šventa ir todėl neliečiama.

Tuo tarpu Don Kichotas prabilo didžiu balsu:

— Sustokite, gerbiamieji, sustokite! Nevalia keršyti už nuoskaudas, meilės mums daromas. Turėkite galvoje, kad meilė ir karas — tai vienas dalykas, ir jeigu kare leistina ir įprasta griebtis klastų ir gudrybių priešui nugalėti, meilės grumtynėse ir varžybose nedraudžiama regzti pinklių ir žabangų geidžiamam tikslui pasiekti, žinia, jeigu tai neužgauna ir nežemina mylimo asmens.

Kiterija buvo skirta Basilijui, o Basilijas — Kiterijai: toksai buvo teisingas ir maloningas Apvaizdos sprendimas. Kamačas turtingas, ir tai, ką nusižiūri, gali nusipirkti kada, kaip ir kur tinkamas.

Basilijas turi tik šitą vieną vienintelę avelę, ir niekam nevalia jos paveržti, nors ir koks galiūnas tai būtų, nes poros, kurią Dievas sujungė, joks žmogus išskirti negali, o kas bausis tat padaryti, tasai gaus pirmiausia išbandyti štai šitos ieties skudrumą.

Ir taip nirtulingai ir mikliai užsimojo ietimi, jog įvarė baimę visiems, kas jo nepažinojo.

Ir taip skaudžiai įstrigo Kamačo širdin Kiterijos panieka, jog jisai akimoju išbraukė ją iš atminties, ir todėl klebonui, vyrui protingam ir doram, veikiai pavyko perkalbėti Kamačą ir jo šalininkus, tad jie numalšo ir nusiramino, o kad niekas tuo neabejotų, įsikišo kardus į makštis; ir dabar jau smerkė ne tiek Basiliją už jo gudrybę,

kiek Kiteriją už jos lengvabūdiškumą, o Kamačas apsisvarstęs tarė sau, kad jeigu Kiterija netekėjusi mylėjo Basiliją, vadinasi, ir ištekėjusi nebūtų nustojusi jo mylėti, ir kad jis, Kamačas, turįs dėkoti Dievui už tai, jog šią mergelę jam ne dovanojo, bet atėmė.

Tad, Kamačui ir jo palydovams pasiguodus ir nutykus, nusiramino ir Basilijo bičiuliai, o turčius Kamačas, dėdamasis, kad nepyksta dėl išdaigos ir perniek ją laiko, panoro švęsti toliau, lyg tikrai būtų kėlęs vestuves, bet Basilijas, jo žmona ir visa jų draugija nepanoro dalyvauti toje iškilmėje ir iškeliavo į Basilijo sodžių: mat ir vargšams, jeigu jie dori ir protingi, netrūksta bičiulių, kurie gerbia juos, gina ir nepalieka nelaimėje, kaip turčiams niekad nepritrūksta meilikautojų ir palaižūnų.

Basilijo draugija pasikvietė sykiu ir Don Kichotą — mat įsitikino, jog tai vyras narsingas ir pasiutusio kraujo.

Tik Sančui pasaulis aptemo, kai jisai suprato, kad jam nelemta sulaukti prašmatnios Kamačo puotos ir vaišių, kurios, beje, užsitęsė iki pusiaunakčio, tad liūdnas ir susikrimtęs sekė jis paskui savo poną ir visą Basilijo draugiją, palikdamas užpakaly Egipto puodus[86], nors širdy vežėsi jų prisiminimą, o mažmožiai, vežami puode, tie jau beveik sudoroti ir sušveisti mažmožiai, priminė jam prarastųjų gėrybių puikybę ir gausą; ir taip, susisielojęs ir susimąstęs, nors ir neperbadėjęs, raitas ant palšio sekė jis Rosinanto pėdomis.

XXII PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA APIE DIDĮ NUOTYKĮ MONTESINO OLOJE, VIDURY PLAČIOSIOS LAMANČOS, TAIPGI APIE TAI, KAIP SĖKMINGAI UŽBAIGĖ JĮ NARSINGASAI DON KICHOTAS LAMANČIETIS

Dosniai ir gausiai vaišino jaunavedžiai Don Kichotą, atsidėkodami už tai, kad ryžtingai stojo jų ginti, taipgi liaupsino tiek jo narsybę, tiek išmintį, skelbdami, kad ginklo menu jis prilygstąs Sidui, o iškalba — Ciceronui.

Gerasis Sančas tris dienas puotavo iš jaunavedžių kišenės; beje, tuomet jie ir papasakojo, kad dėl tariamojo susižeidimo su gražią-

ja Kiterija nebuvę tartasi ir kad ši gudrybė vienam Basilijui atėjusi į galvą ir jis tikėjęsis, jog viskas nutiksią taip, kaip ir nutikę. Tiesa, jis prisipažino vienam kitam draugui atskleidęs savo sumanymą, idant reikiamu metu paremtų jo užmačią ir pridengtų apgaulę.

— Nedera ir nevalia apgaule vadinti to, kas daroma tauriam tikslui pasiekti,— tarė Don Kichotas.

O dviejų įsimylėjėlių santuoka, kalbėjo jis toliau, esąs aukščiausias tikslas, ir pikčiausi meilės priešai esą badas ir amžini nepritekliai, nes meilė — tai nesibaigianti linksmybė, džiugesys ir palaima, ir ypačiai tada, kai įsimylėjėliui priklausanti jo mylimoji, ir tąsyk jį apninką nuožmiausi ir kruvini priešai — nepritekliai ir vargas.

Ir visa tai jis, Don Kichotas, sakąs, idant ponas Basilijas nustotų lavinti įgimtus talentus, kuriems, kaip jis žinąs, jaunikaitis turįs potraukį, nes jie pridedą garbės, bet nepridedą turto, ir idant prasimanytų naudos leistinomis ir išmoningomis priemonėmis, o protingas ir darbštus žmogus tokių priemonių visada sugalvojąs.

Garbingam vargšui (nors, beje, vargšas retai esti gerbiamas) graži žmona — tikras lobis, ir atimti ją — vadinasi, atimti ir sutrypti jam garbę.

Graži ir garbinga žmona, turinti vyrą vargšą, verta laurų vainiko, pergalės ir triumfo palmių.

Grožis pats savaime pavergiąs širdis tiems, kas mato jį ir supranta, tarytum gardus jaukas masinąs jis karališkuosius erelius ir kitus aukštybių paukščius, bet jeigu prie to grožio pritampą vargas ir nepritekliai, apninką jį krankliai, vanagai ir kiti plėšrieji paukščiai, ir tasis, kuris visus tuos negandus ištversiąs, pelnytai galėsiąs vadintis *vyro vainiku*[87].

— Įsidėmėkite, protingasai Basilijau,— toliau kalbėjo Don Kichotas,— toksai išminčius yra pasakęs, jog pasaulyje esanti tik viena dora moteris, ir pataręs kiekvienam laikyti ir manyti, kad toji vienintelė dora moteris — jojo žmona, ir tuomet jis gyvensiąs laimingas.

Aš nevedęs, ir ligi šiolei dar niekad nebuvo man atėjusi mintis vesti, ir vis dėlto, jeigu kas nors prašytų patarimo, kaip susirasti sau tinkamą porą, ryžčiausi jam patarti.

Pirmiausia patarčiau labiau žiūrėti gero vardo nekaip turto, nes dora moteris turi gerą vardą ne tik todėl, kad ji doringa, bet ir todėl, kad tokia atrodo: mat moters vardui labiau kenkia nevaržomas elgesys ir viešas palaidumas negu slaptos ydos.

Jei parsivesi į namus dorą žmoną, nebus sunku apsaugoti ir net

išugdyti josios dorybę, bet jeigu parsivesi nedorą, ne taip jau paprasta bus ją perauklėti, nes retai pavyksta iš vieno kraštutinumo pereiti į kitą. Nesakau, kad niekad nepavyksta, tačiau laikau tai sudėtingu dalyku.

Tatai girdėdamas, Sančas sau vienas tarė:

„Kai aš šneku ką nors rimta ir pamatuota, mano ponas paprastai sako, kad man dera pasispausti po pažastimi sakyklą, eiti per pasaulį ir žavėti visus savo pamokslais, o aš pasakysiu, jog kai tik jis įninka žarstyti pamokymus ir patarimus, jam derėtų ne vieną sakyklą pasispausti po pažastimi, bet po dvi pasikabinti ant kiekvieno piršto ir pamokslauti kur ir kam pakliūva.

Velniai rautų tą klajojantį riterį, ir ko tik jis neišmano! Iš pradžių maniau, kad jis nutuokia tik riterystės dalykus, bet, pasirodo, viskas jam rūpi, ir visur jis kaišioja savo nosį".

Taip bambėjo Sančas, ir Don Kichotas išgirdęs paklausė:

— Ką ten bambi, Sančai?

— Nei ką sakau, nei bambu,— atsiliepė Sančas,— tik štai pats sau vienas galvoju, kaip būtų gera buvę, jei ligi vedybų būčiau pasiklausęs jūsų malonybės,— gal šiandie galėčiau pasakyti: „Bepigu nepririštam jaučiui nesilaižyti".

— Bene tavoji Teresa tokia jau bloga, Sančai? — paklausė Don Kichotas.

— Ne per blogiausia,— atsakė Sančas,— bet ir ne per geriausia; šiaip ar taip, ne tokia gera, kokios norėčiau.

— Negražu, Sančai, blogai atsiliepti apie savo žmoną,— tarė Don Kichotas,— juk ji tavo vaikų motina.

— Mudu vienas kitam neliekam skolingi,— atsakė Sančas,— ji taip pat blogai atsiliepia apie mane, kada jai ant seilės užeina, ypač kai pavydas pašoka, o tada jau pats velnias ausis turėtų užsikimšti.

Taip jie tris dienas svečiavosi pas jaunavedžius, o tie juos vaišino ir lepino kaip karalius.

Don Kichotas paprašė licenciatą fechtuotoją prirodyti jiems vedlį, kuris padėtų nukakti iki Montesino olos, nes labai norįs jon nusileisti ir savo akimis pamatyti, ar tiesą pasakoją apie josios stebuklus čionykščiai žmonės.

Licenciatas pažadėjo atsiųsti savo pusbrolį, gabų studentą ir didelį riterių romanų mėgėją — jis mielai nuvesiąs juos ligi pat olos, o paskiau aprodysiąs Ruideros ežerus, garsius ne tik Lamančoje, bet ir visoje Ispanijoje; ir dar licenciatas pasakė, jog Don Kichotui bū-

sią malonu su juo keliauti, nes jaunikaitis rašąs knygas, kurias ne gėda būtų spausdinti ir netgi skirti didžiūnams.

Netrukus atjojo studentas, raitas ant turėsiančios asilės, užsiklojęs balną lyg margu kilimėliu, lyg margai austu pašukiniu.

Sančas pabalnojo Rosinantą, ištaisė palšį, prikimšo doklus, prie kurių prisidėjo dar studento doklai, irgi kietai prikimšti, ir, atsidavę Dievo malonei ir atsisveikinę su šeimininkais, keliauninkai leidosi garsingosios Montesino olos pusėn.

Kelyje Don Kichotas paklausė studentą, kokio pobūdžio ir paskirties jo darbai, pašaukimas ir mokslai.

Į tai studentas atsakė, kad jo pašaukimas — pasaulietiškoji literatūra, o mokslai ir darbai — rašyti ir spausdinti knygas, didžiai pravarčias valstybei ir teikiančias ne ką mažesnę pramogą; kad vienoje jų, antrašte „Apie apdarus", aprašyta septyni šimtai trys apdarai, jų spalvos, ženklai ir šūkiai, tad per šventes ir iškilmes, užuot kauliję juos vieni iš kitų arba, kaip sakoma, veltui kvaršinę sau galvą, kaip pasirinkti apdarą, pritinkamą jų poreikiams ir norams, karaliaus dvaro riteriai galį jo knygoje susirasti ir prisiderinti norimą apdarą...

— Turiu pritinkamų apdarų ir pavyduoliui, ir atstumtajam, ir pamirštajam, ir toli esančiajam, ir jie dera kiekvienam kuo gražiausiai.

Turiu parašęs dar vieną knygą, kurią ketinu pavadinti „Metamorfozėm, arba Ispanų Ovidijum", labai savitą ir naujovišką: joje, parodijuodamas Ovidijų, pasakoju apie Sevilijos Chiraldą ir Magdalietės Angelą, apie Vesingeros griovį Kordoboje ir Gisando Jaučius, apie Sjerą Moreną ir Leganito bei Lavapieso fontanus Madride, nepamirštu paminėti Pjocho, Kanjo Dorado nei Prioros fontanų[88], o svarbiausia — nevengiu alegorijų, metaforų ir retorinių figūrų, todėl manoji knyga ir smagi, ir įdomi, ir drauge pamokoma.

Turiu dar vieną knygą, pavadintą „Vergilijaus Polidoro papildymu"[89], kurioje kalbu apie visokiausius išradimus ir atradimus; tai knyga, pareikalavusi daugybės žinių ir triūso: mat daugelį dalykų, Vergilijaus apeitų, teko išsiaiškinti man pačiam, ir visa tai žaviu stilium dėstau savo knygoje.

Pavyzdžiui, Vergilijus pamiršo mums pranešti, kas pirmas pasaulyje susirgo sloga ir kas pirmas pavartojo tepalus gydydamas prancūzligę, o aš paskelbiu viską tiesiai šviesiai, remdamasis daugiau nei dvidešimt penkiais autoriais,— pats spręskite, jūsų malonybe, kiek triūso įdėta į šią knygą ir kaip pravers ji žmonijai.

Sančas, labai įdėmiai klausęsis studento pasakojimo, įterpė:

— Dieve duok jums, pone, atspausti visas knygas, o dabar sakykit man, ar žinot — beje, kaip jūs galit nežinoti, jei viską žinot! — kas pirmas pasikasė pakaušį? Mano galva, tikriausiai mūsų protėvis Adomas.

— Turbūt,— sutiko studentas,— juk Adomas turėjo ir galvą, ir plaukus,— tuo nėr ko nė abejoti, o jeigu taip, vadinas, galėjo ir pasikasyti, nes buvo pirmas žmogus žemėje.

— Ir aš taip manau,— tarė Sančas,— o dabar sakykit, kas pirmas pasaulyje nusirito kūliais?

— Tiesą pasakius, brolau,— atitarė studentas,— šiuo metu negaliu atsakyti į klausimą, reikalingą nuodugnių studijų; aš išnagrinėsiu jį namie — ten turiu visas knygas, o kai susitiksime kitą kartą, patenkinsiu tavo žingeidumą: juk ne paskutinįsyk matomės.

— Tai va, pone,— tarė Sančas,— prašom nesivargint, nes aš pats susiprotėjau. Tad žinokit, kad pirmas pasaulyje ritosi kūliais Liuciperis: išgintas ar išspirtas iš dangaus, jis nusirito kūliais į pragarą.

— Tavo tiesa, bičiuli,— pritarė studentas.

Į tai Don Kichotas tarė:

— Tu ne pats sugalvojai šį klausimą ir atsakymą, Sančai; tikriausiai kur nors būsi nugirdęs.

— Eikit jau, pone,— atsakė Sančas,— jeigu aš imsiu klausinėti ir pats atsakinėti, šventas žodis, ligi rytojaus nebaigsiu. Klausinėti kvailysčių ir atsakinėti nesąmones — ne toks jau didelis daiktas, kad reiktų šaukti talkon kaimynus.

— Tu pats nesupranti, Sančai, kokią pasakei išmintį,— tarė Don Kichotas,— kiti iš kailio neriasi, kad sužinotų ir išsiaiškintų kokį dalyką, o kai pagaliau susižino ir išsiaiškina, pasirodo, jog tatai jokios vertės neturi nei mūsų protui, nei išmanymui.

Šitaip ir dar kitaip įdomiai bešnekučiuojant, prabėgo toji diena, ir nakvynei jie apsistojo nedideliame sodžiuje, ir ten studentas pasakė Don Kichotui, jog ligi Montesino olos ne daugiau kaip dvi mylios kelio ir jog jeigu jis dar nepersigalvojęs ir ketinąs nusileisti olon, reikią prasimanyti virvių, idant, jomis prisirišęs, galėtų pasiekti dugną.

Don Kichotas atsakė, jog žūtbūtinai pasiryžęs leistis dugnan, nors ten būtų ne ola, bet bedugnė...

Taigi jie nusipirko apie pustrečio šimto uolekčių virvių ir rytojaus dieną, apie antrą valandą popiet, prijojo olą, kurios angą, erdvią

ir plačią, aklinai dengė ir gožė ištisa siena sužėlusių ir susipynusių erškėčių, laukinių figų, gervuogių ir piktžolių brūzgynai.

Prijoję prie olos, studentas, Sančas ir Don Kichotas nulipo žemėn, paskui du pirmieji tvirtai tvirčiausiai apraišiojo Don Kichotą virvėmis; jį veržiant ir mazgant, Sančas kreipėsi į jį šiais žodžiais:

— Pagalvokit, ką darot, jūsų malonybe viešpatie mano, nelaidokit savęs gyvo ir nebūkit kaip tas butelis, leidžiamas atvėsti į šulinį. Dievaž, jūsų malonybei nei priklauso, nei rūpi apžiūrinėti šią olą, kur tikriausiai baisiau nei maurų požemiuose.

— Riški ir tylėki,— atsiliepė Don Kichotas,— šitas žygis, bičiuli Sančai, man vienam likimo lemtas[90].

Ir tuomet įsiterpė vedlys:

— Meldžiu jūsų malonybę, pone Don Kichote, stebėkite ir žiūrėkite akis išpūtęs į visa, ką ten, gilumoje, matysite,— gal pasitaikys tokių dalykų, kuriuos galėčiau įdėti savo „Pasikeitimų" knygon.

— Geram arkliui nereikia botago,— tarė Sančas.

Po visų tų kalbų, virve parištas (ne viršum šarvų, bet viršum liemenės), Don Kichotas tarė:

— Lengvabūdiškai pasielgėme nepasiėmę jokio varpelio,— būčiau pasikabinęs jį po ranka ant virvės ir skambinęs, ir jūs suprastute, jog vis dar esu gyvas ir leidžiuosi; bet jeigu tai nebeįmanoma, pasikliauju Dievu ir jo Apvaizda.

Tuomet jis atsiklaupė, pusbalsiu sukalbėjo maldelę prašydamas Dievą padėti ir leisti jam sėkmingai užbaigti šitą pažiūrėti pavojingą ir nepaprastą nuotykį, o paskui garsiai prabilo:

— O mano žygių ir godų valdove, šviesiausioji ir nepalyginamoji Dulsinėja Tobosiete! Jeigu dalingojo tavo gerbėjo prašymai ir meldimai gali pasiekti tavąją klausą, vardan tavo neregėtojo grožio meldžiu mane išklausyti: juk nieko kita tavęs neprašau, kaip tik tavojo užtarimo ir globos, šitaip man šiandien reikalingos. Aš ketinu nupulti, nušokti, nugarmėti pragarmėn, prieš mane atsivėrusion, idant visas pasaulis sužinotų, jog, tavo globojamam, nėra tokio žmogaus jėgas pranokstančio žygio, kurio neprisiimčiau ir neatlikčiau.

Ir sulig tais žodžiais priėjo prie bedugnės krašto, bet, pamatęs, kad prasiskinti kelią įmanu tik rankomis ir plienu, išsitraukė kalaviją ir šoko kirsti ir kapoti olos angą užgožusius brūzgynus, o šio triukšmo ir griausmo išgąsdinti, iš landos išlėkė pulkai dideliausių varnų ir kėkštų, ir skrido jie tokiais viesulais, jog parvertė Don Kichotą žemėn. Ir jeigu būtų buvęs jis lygiai toks prietaringas, koks buvo karštas

krikščionis katalikas, tikriausiai būtų palaikęs tat blogu ženklu ir persigalvojęs smelktis tokion vieton.

Galop jis atsistojo ir, matydamas, jog iš olos nebeskrenda nei varnai, nei kiti nakties paukščiai, kaip antai: šikšnosparniai, drauge su varnais išskridę, liepė studentui ir Sančui pamažu leisti virvę ir žengė šiurpulingosios olos dugnan. Ir, ponui artinantis prie bedugnės krašto, Sančas palaimino jį, tūkstantįsyk peržegnojo ir tarė:

— Tesaugo tave Viešpats ir Prancūzų Uolos Dievo Motina sykiu su Gaetos Trejybe[91], klajojančios riterijos žiede, grietinėle ir pažiba! Pirmyn, narsingiausiasai pasaulio vyre, plienine širdie, žalvarine ranka! Tesaugo tave Viešpats, sakau dar kartą, ir tegrąžina laisvą, gyvą ir sveikutėlį į šį šviesųjį pasaulį, kurį tu palieki, savo valia žengdamas į štai šitą tamsybę.

Beveik tokiais pat maldavimais ir užkeikimais palydėjo jį ir studentas.

Don Kichotas tolydžio šaukė, kad jie leistų virvę, ir Sančas su studentu pamažu ją leido, o kai šauksmai, iš gelmių sklidę, nustojo girdėtis, juodu susizgribo, jog išvyniota pustrečio šimto uolekčių virvių — lygiai tiek, kiek jų turėta.

Tuomet juodu sutarė traukti Don Kichotą aukštyn, nes leisti buvo jau nebeįmanoma. Šiaip ar taip, kokį pusvalandį palūkėjo, o tam laikui praslinkus, ėmė taip mikliai ir lengvai traukti virvę, lyg nebūtų buvę parišta jokio krūvio, ir jiems pasidingojo, kad Don Kichotas būsiąs likęs dugne; ir tokiai minčiai dingtelėjus, Sančas graudžiai apsiverkė ir įniko dar greičiau traukti virvę, kad greičiau sužinotų tiesą; ir šit, kai viršuje radosi, jų manymu, mažų mažiausiai du šimtai uolekčių virvių, staiga juodu pajuto virvę įsitempiant ir didžiai tuo apsidžiaugė.

Pagaliau, kai liko kokia dvidešimt uolekčių, juodu aiškiai pamatė Don Kichotą, ir Sančas jam riktelėjo:

— Sveiki sugrįžę, jūsų malonybe, viešpatie mano! O mudu jau manėm, kad būsim jus veislei tenais palikę...

Tačiau Don Kichotas neatsakė nė žodžio, ir kai tik jį ištraukė viršun, ir vienas, ir kitas pamatė, kad riteris užsimerkęs, lyg būtų bemiegąs.

Juodu paguldė jį ant žemės ir atraišiojo virves, bet jisai vis tiek nepasibudo.

Tuomet šoko abu vartyti jį šiaip ir taip, kratyti ir pluskinti, kol pagaliau po ilgos valandėlės atsipeikėjo, pasirąžė, tarytum iš kieto

ir sunkaus miego pabudęs, o paskui, baimingai žvalgydamasis į šalis, prabilo:

— Teatleidžia jums Viešpats, bičiuliai, kad atėmėte man palaimingiausią gyvenimą ir maloniausią reginį, kokį kada nors buvo patyręs ir kada nors regėjęs mirtingųjų kuris. Iš tiesų tik dabar galutinai įsitikinau, jog visi šios žemės džiaugsmai šmėkšteleja lyg šešėlis ar sapnas ir nuvysta it laukų gėlė.

O nelaimingasai Montesinai! O sunkiai sužeistasai Durandartai! O nedalingoji Belerma![92] O ašaringoji Gvadiana, ir jūs, belaimės Ruideros dukros[93], kurių ašaros, tvinstančios iš žavingųjų akių, tyvuliuoja plačiais vandenais!

Su didžia atidžia klausėsi studentas ir Sančas Don Kichoto žodžių, kurie, rodos, be galo skausmingai veržėsi iš pačių širdies gelmių. Galop jie sujudo melsti, kad paaiškintų, ką turįs galvoje, ir kad papasakotų, ką regėjęs tame pragare.

— Jūs vadinate olą pragaru? — tarė Don Kichotas.— Nebevadinkite josios šitaip, nes veikiai įsitikinsite, kad šitokio vardo ji nenusipelno.

Jis paprašė ko nors užkąsti, nes pasiutiškai norįs valgyti.

Keliauninkai patiesė žalioje vejoje studento pašukinį, iškrovė iš doklų ganėtinai atsargų, susėdo visi trys gražiai ir draugiškai ir vienu žygiu papietavo ir pavakarieniavo.

Nutiesus pašukinį, Don Kichotas Lamančietis pareiškė:

— Prašom nesikelti, vaikeliai, ir su atidžia visi manęs klausyti.

XXIII PERSKYRIMAS

APIE NUOSTABIUS DALYKUS, KURIUOS, PASAK NEĮBAUGINAMOJO DON KICHOTO, JAM TEKĘ MATYTI MONTESINO OLOS DUGNE, TOKIUS NEĮTIKĖTINUS IR DIDŽIUS, JOG ŠIO NUOTYKIO TIKRUMAS KELIA ABEJONĘ

Apie ketvirtą valandą popiet saulė dingo už debesų, prigeso ir nustojo savo spinduliais kepinti žemę, ir todėl Don Kichotas, karščio

nebekamuojamas, galėjo savo godingiesiems klausytojams papasakoti, ką Montesino oloje regėjęs, ir pradėjo šitokiais žodžiais:

— Tame požemyje, po dešinei, daugmaž dešimties ar dvylikos sieksnių gilumoje, atsiveria tokia ertmė ar įduba, kurioje galėtų laisvai tilpti didelis mulais kinkytas vežimas. Silpna šviesa smelkiasi ten pro plyšius ar įtrūkimus, einančius toli toli, ligi pat žemės paviršiaus.

Tą įdubą ir erčią pastebėjau tuo metu, kai, parištas virve ir pakibęs ore, jau pradėjau nebetekti jėgų ir kantrybės, akimoju ir aklai leisdamasis tamsybių viešpatijon, ir todėl sumaniau ten prisiglausti ir truputį pailsėti.

Surikau jums, kad nebeleistute virvės, kol nepaprašysiu, bet jūs tikriausiai manęs neišgirdote.

Įtraukiau virvę, kurią vis leidote žemyn, ir, suvyniojęs į ryšulį, arba ritinį, atsisėdau ant jo, be kita ko, susimąstęs, galvodamas, kaip dabar pasieksiu dugną, jei nebėra kas mane laiko.

Ir šit, tokį susimąsčiusį ir sutrikusį, nejučia ir visai netikėtai apniko mane kiečių kiečiausias miegas, o paskui, nei šiam, nei tam, pats nebežinau, kaip ir kokiu būdu pasibudau vidury tokios žavios, jaukios ir malonios lankos, kokią tiktai Gamta gali sukurti ir pati lakiausia žmogaus vaizduotė įsivaizduoti.

Praplėšiau akis, prasitryniau ir įsitikinau, jog nemiegu ir tikrai esu pasibudęs. Šiaip ar taip, apsičiupinėjau galvą ir krūtinę, kad būčiau tikras, ar tai aš sėdžiu pievoje, ar tai kokia pamėklė, tuščias burbulas, tačiau ir lyta, ir pojūčiai, ir rišlios mintys, dingsinčios galvoje,— viskas liudijo, kad tenai ir tuomet buvau lygiai toks, koks esu šičia ir dabar.

Staiga prieš akis man išdygo lyg prašmatnūs karalių rūmai, lyg pilis, perregimomis, tarytum vaiskaus krištolo sienomis; atsivėrė aukštutėliai vartai, ir pro juos išėjo ir žengė artyn godingas senelis violetinio multino apsiaustu, ilgu, ligi pat žemės. Per pečius ir nugarą jam ėjo plati žalio aksomo juosta, kokias juosi kolegijų dėstytojai; ant galvos kūpsojo juoda milaniška šlikė, žilutėlė barzda siekė juosmenį; rankose jis turėjo ne kokį ginklą, bet rožančių kiek didesniais nei vidutinio didumo riešutai poterėliais, o kas dešimtas buvo didumo sulig pusėtinu stručio kiaušiniu.

Senelio laikysena, eigastis, orumas ir nepaprastas didingumas,— visa tai skyrium ir drauge nustebino mane ir apstulbino.

Priėjo jis artyn ir pirmučiausia tvirtai apkabino, o paskiau tarė:

„Jau daugel metų, narsingasai riteri Don Kichote Lamančieti, laukiame tavęs šioje užkerėtoje dykynėje, idant paskelbtumei pasauliui, kas glūdi ir slypi gilioje oloje, vadinamoje Montesino ola, kur tu įžengei atlikdamas tau vienam likimo lemtą žygdarbį, kuriam tiktai tu, sklidinas nepalaužiamos tvirtybės ir neįveikiamos narsos, galėjai ryžtis. Eiki su manimi, šviesiausiasai didžiūne, parodysiu tau stebuklus, šioje skaidrioje pilyje slapčia saugomus,— esu josios valdytojas ir amžinasis saugotojas, nes aš ne kas kitas, kaip patsai Montesinas, kurio vardu ola vadinama".

Kai tik jisai pasisakė vardu esąs Montesinas, aš paklausiau, ar tiesą viršuje šneką žmonės, kad jisai trumpu durklu išpjovęs širdį savo artimiausiam draugui Durandartui iš krūtinės ir nunešęs ją damai Belermai, kaip mirties valandą šisai jojo prašęs.

Senelis atsakė, jog tai tiesa, tik išpjovęs širdį ne durklu, ir ne trumpu, bet tribriauniu stiletu, aštresniu už ylą.

— Ko gero, buvo tai seviliečio Ramono de Oseso darbo stiletas,— įsiterpė tuomet Sančas.

— Nežinau,— toliau kalbėjo Don Kichotas,— bet manau, kad ne šito ginklininko: juk Ramonas de Osesas gyveno ne per seniausiai, o Ronsevalio kautynės, kur nutiko toji neganda, vyko prieš daugelį metų, ir apskritai ši aplinkybė ne tokia jau svarbi, ji nei iškraipo, nei papildo istorinę tiesą ir esmę.

— Kas be ko,— pritarė studentas,— prašom pasakoti toliau, jūsų malonybe pone Don Kichote, aš klausausi jūsų su didžiausiu pasimėgimu.

— O aš — su ne ką mažesniu pasakoju,— atsiliepė Don Kichotas.— Taigi godingasai Montesinas nusivedė mane krištolinėn pilin, ir ten, apačioje, begaliniai vėsioje menėje, ištisai aptaisytoje alebastru, stovėjo didžio meistro ranka iš marmuro iškirstas grabas, o ant jo išvydau visu ūgiu gulint riterį, ne varinį, ne marmurinį nei jaspinį, kokie paprastai guldomi ant grabų, bet tikrų raumenų ir kaulų.

Jo dešinė (kaip man pasirodė, gana apžėlusi ir gyslota, o tatai ženklas nepaprastos jėgos) buvo padėta ant širdies, ir anksčiau, nei spėjau ko nors paklausti Montesiną, jisai, matydamas mane su nuostaba bežiūrint į gulintįjį ant grabo, tarė:

„Tai mano draugas Durandartas, visų jojo laikų įsimylėjusių ir narsingų riterių žiedas ir pavyzdys. Kaip ir daugelį kitų riterių ir damų, jį užkerėjo Merlenas, prancūzų burtininkas, o tasai Merlenas, sakoma, buvęs velnio vaikas, nors, man regis, nei velnio vaikas jis,

nei ką, bet, kaip sakoma, stačiai velnių priėdęs. Kaip ir kodėl jisai mus užkerėjo — niekam nežinoma, bet ilgainiui viskas išeis paviršiun, o tas laikas manding nebetoli.

Tik štai kas mane stebina: man aišku kaip dieną, jog Durandartas dienas baigė ant mano rankų ir jog po mirties aš pats savo rankomis išpjoviau jam širdį, o svėrė ji, tiesą pasakius, gal porą svarų — mat, pasak gamtininkų, tuo širdis didesnė, kuo narsingesnis žmogus už tą, kurio širdis mažesnė. O jeigu jau šitaip ir jeigu šis riteris tikrai mirė, tai kodėl dabar kada ne kada dejuoja ir dūsauja, lyg būtų gyvas?..“

Sulig šiais žodžiais nelaimingasis Durandartas, slogiai sudejavęs, prabilo:

Broli mielas Montesinai,
lemtą valandą prašiau jus,
kad kai nebegyvas būsiu,
Dievui dvasią atidavęs,

jūs nuneštumėt Belermai
ištikimą mano širdį,
iš krūtinės ją išėmęs
stiletu aštriu ar durklu.

Tatai girdėdamas, godingasai Montesinas atsiklaupė prieš sielvartingąjį riterį ir ašarų sklidinomis akimis tarė:

„O garbusai Durandartai, broli mano brangiausiasai, jau padariau tai, ką man liepei aną skaudžiąją mūsų pralaimėjimo dieną. Kaip įmanydamas atsargiau išpjoviau tau širdį, kad nė menkiausios kruopelės neliktų krūtinėje, nušluosčiau ją mezginiuota skepetaite, o paskiau, amžino poilsio vieton palydėjęs tavo kūną ir praliejęs tiek ašarų, jog nusimazgojau rankas ir nusiploviau kraują, kuriuo susitepiau tavąją krūtinę jomis atverdamas, vienu vėju nuskriejau Prancūzijon, tavąja širdimi nešinas.

O jeigu tau reikia dar įrodymų, broli širdžiai mieliausiasai, tai žinoki: pirmame bažnytkaimyje, pasitaikiusiame kelyje iš Ronsevalio, užbėriau žiupsnelį druskos ant tavosios širdies, idant nesudustų ir būtų jei ne šviežia, kai įteiksiu damai Belermai, tai bent pasūdyta, tačiau damą Belermą, taipgi tave sykiu su manimi ir tavo ginklanešiu Gvadiana, ir duenja Ruidera su septyniomis dukromis ir dviem dukterėčiomis, ir sykiu su daugybe kitų tavo pažįstamų ir bičiulių,—

visus mus, užkerėtus, jau daugel metų laiko šičia išmintingasai Merlenas, ir nors penki šimtai metų praslinko nuo to laiko, nė vienas mūsų dar nepasimirė.

Nebėra tik Ruideros, josios dukterų ir dukterėčių: jos taip graudžiai verkė, jog Merlenas, matyt, jų pagailęs, pavertė visas ežerais, ir dabar gyvųjų pasaulyje, kaip ir Lamančos krašte, vadinamos jos Ruideros ežerais,— septynios dukros priklauso Ispanijos karaliams, o abi dukterėčios — švenčiausiojo ordino riteriams, joanitais vadinamiems.

Ginklanešys tavasis Gvadiana, drauge su kitais apraudojęs skaudžią tavo dalią, buvo paverstas upe, jo vardą gavusia, bet kai tiktai šioji upė pasiekė žemės paviršių ir išvydo kitų padangių saulę, toks sielvartas ją perėmė, kad, nenorėdama su tavimi skirtis, vėl pasinėrė žemės gelmėsna. Tačiau upei nevalia netekėti savąja prigimtine vaga, ir todėl kartais ji išeina paviršiun ir pasirodo saulei ir žmonėms. Minėtieji ežerai gausina josios srovę savo vandenais, ir ji, suėmusi savin juos kaip ir daugelį kitų, jon įtekančių, didinga ir puiki rita savo bangas Portugalijon. Šiaip ar taip, nors ir kur plaukdama, visur ji liūdna ir ilgesinga ir negeidauja, kad josios vandenyse veistųsi gardžios ir vertingos žuvys,— priešingai nei auksingasai Tachas gyvastį duoda vien ašakotoms ir neskanioms žuvims.

Jau nebe pirmą kartą pasakoju tau visa tai, ko dabar klausaisi, o kad niekados man neatsakai, imu galvoti, jog netiki manimi arba nieko negirdi, ir Dievas mato, kaip užduodi man širdį.

Šiandien aš noriu duoti tau žinią, kuri nors ir nenumaldys tavosios širdgėlos, nieku būdu nepridės daugiau skausmo. Žinoki, priešais tave (tik atsimerki ir pamatysi) stovi tas pats didis riteris, apie kurį tiek pranašavo išmintingasai Merlenas, tas pats Don Kichotas Lamančietis, iš naujo ir gal kur kas sėkmingiau, negu tat būta praėjusiais amžiais, mūsų laikais atgaivinęs seniai pamirštą klajojančią riteriją, ir gali būti, kad jo dėka ir pastangomis mes būsime atkerėti, nes didūs žygiai didiems vyrams skirti".

„O jeigu to neįvyks,— atsiliepė sielvartingasai Durandartas silpnu ir dusliu balsu,— jeigu to neįvyks, o brolau, aš tau pasakysiu: „Ką gi, jei prakišom, tai prakišom,— dalyk kortas iš naujo".

Ir, apsivertęs ant kito šono, vėl nugrimzdo įprastou tylon ir nepasakė daugiau nė žodžio.

Tuomet pasigirdo garsūs riksmai ir rypavimai, taipgi duslūs vaitojimai ir graudžios raudos.

Aš pasigręžiau ir kiaurai krištolines sienas išvydau kitoje menėje dviem eilėmis einant neregėto grožio mergeles gedulo rūbais, turkų papročiu galvas apsirišusias baltais turbanais.

Eisenos gale ėjo prakilni dama (o kad ji tokia, buvo numanu iš orios laikysenos) juoda suknia ir baltu nuometu, tokiu plačiu ir ilgu, jog šlavė aslą; jos turbanas buvo dusyk didesnis už didžiausiąjį bet kurios kitos mergelės. Antakiai josios buvo suaugę, nosis kiek paplokščia, burna plati, bet lūpos skaisčiai raudonos; kada ne kada ji prasižiodavo, ir tada būdavo matyti, jog dantys jos reti ir ganėtinai kreivi, bet balti baltutėliai kaip išlukštenti migdolai.

Rankose ji nešėsi plonytę drobelę, o joje, kiek galėjau įžiūrėti,— suvytusią ir nelygu mumija sudžiūvusią širdį.

Montesinas pasakė man, jog visa šita eisena — tai Durandarto ir Belermos tarnaitės, užkerėtos drauge su savo ponais, o toji, kuri einanti pačiame gale ir rankose laikanti drobelėn suvyniotą širdį, esanti dama Belerma: sykiu su savo dvaro mergelėmis keturiskart per savaitę surengianti šias eisenas, ir visos jos giedančios ar, tikriau pasakius, raudančios raudas prie jo pusbrolio kūno ir jo sopulingosios širdies. Ir jeigu ji man pasirodžiusi bjauroka arba ne tokio žavesio, apie kokį einąs garsas, dėl to kaltos esančios slogios naktys ir dar slogesnės dienos šioje užkerėtoje pilyje, kaip tat liudiją užjuodę paakiai ir mirštamai pergeltę veidai...

„Ir blyškumas, ir mėlyni paakiai,— toliau kalbėjo Montesinas,— nieko bendra neturi su mėnesinėmis, įprastomis moterims, nes jau daugel mėnesių ir netgi metų šis negalavimas jos nekankina nei duoda kokį ženklą,— ne, tatai iš skausmo, graužiančio jai širdį, bežiūrint į kitą, amžinai laikomą rankose, be atlydos atgyjančio ir primenančio nedalingo mylimojo negandą, ir jeigu būtų kitaip, vargu ar prilygtų jai grožiu, žavesiu ir grakštumu pati didžioji Dulsinėja Tobosietė, šitaip šlovinama šiose apylinkėse ir netgi visame pasaulyje".

„Apie tai nė žodžio, garbusai done Montesinai,— tariau aš tuomet,— prašom dėstyti savo istoriją kaip pridera. Kaip žinoma, bet koks palyginimas kelia pasibjaurėjimą, tad nėra ko lyginti ko nors su kuo nors. Nepalyginamoji Dulsinėja Tobosietė — savo ruožtu, o garbioji donja Belerma — savo ruožtu, nesvarbu, kokia yra ir kokia ji buvo, ir čia dėkime tašką".

Į tai jis man atsakė:

„Garbusai Don Kichote, prašom atleisti man, jūsų malonybe.

Prisipažįstu suklupęs ir nevykusiai išreiškęs savo mintį sakydamas, jog vargu ar damai Belermai prilygtų dama Dulsinėja, nes iš kai kurių požymių supratau, kad jūsų malonybė — josios riteris, tad man derėjo laiku prikąsti liežuvį ir lyginti ją nebent su dangaus skaistybe".

Atsiprašius didžiajam Montesinui, mano širdyje numalšo apmaudas, pašokęs išgirdus manąją damą lyginant su Belerma.

— Stebiuos, ir gana,— prašneko Sančas,— kaip jūsų malonybė nešokot ant to senelioko, nenunėrėt jam kailio ir neišpešiojot barzdos iki paskutinio plaukelio.

— Ne, mielasai bičiuli Sančai,— atsakė Don Kichotas,— man nepritiko šitaip elgtis, nes visiems mums privalu gerbti senus žmones, nors ir kokio luomo jie būtų, o ypačiai — senus riterius, ir juo labiau — užkerėtus. Gerai pamenu, jog toliau kalbėdami niekuo vienas kito neužgavome, o kalbėjomės mudu gana ilgai.

Tuomet įsiterpė studentas:

— Man stačiai protas neneša, pone Don Kichote, kaipgi jūsų malonybė spėjote per tokį trumpą laiką šitiek pamatyti požemy, šitiek prikalbėti ir susižinoti.

— Ar ilgai ten išbuvau? — paklausė Don Kichotas.

— Valandą su trupučiu,— atsakė Sančas.

— Negali būti,— atrėmė Don Kichotas,— ten ir vakaras atėjo, ir rytas, ir taip triskart temo ir švito, vadinasi, mano apskaičiavimu, ištisas tris paras praleidau tame tolimame, mūsų žvilgsniams neprieinamame krašte.

— Mano ponas, ko gero, sako tiesą,— įsikišo Sančas,— jeigu visa kas jam nutiko užkerėtoj karalijoj, gal bus šitaip: mūsų akimis žiūrint, prabėga valanda, o tenai — trys paros.

— Taip ir bus,— pritarė Don Kichotas.

— Ar per tą laiką valgėt ko nors, viešpatie mano? — paklausė studentas.

— Nė aguonos grūdo burnoj neturėjau,— atsakė Don Kichotas,— o apie valgį nė nepagalvojau.

— Ar užkerėtieji valgo? — paklausė studentas.

— Nei valgo, nei tuštinasi,— atsakė Don Kichotas,— nors, beje, manoma, kad jiems augą nagai, plaukai ir barzda.

— O miegoti jie miega, pone? — paklausė Sančas.

— Ne, savaime aišku,— atsakė Don Kichotas,— bent jau per tas tris paras, kurias drauge su jais praleidau, nė vienas nesudėjo bluosto, lygiai kaip ir aš.

— Čia labai tinka patarlė,— tarė Sančas: — su kuo sutapsi, toks ir pats patapsi. Jūsų malonybė sutapot su užkerėtais pasninkautojais ir nakvišomis, taigi nieko nuostabaus, kad nei miegojot, nei valgėt, kol prie jų buvot pritapęs. Bet atleiskit, jūsų malonybe, jei pasakysiu jums tiesiai į akis: trauk mane dievai (ko nepasakiau — velniai), jei bent per nago juodymą patikėsiu visomis tomis jūsų pasakėlėmis.

— Ką? — sušuko studentas.— Nejaugi ponas Don Kichotas imtų meluoti! Nors ir kažin kaip norėdamas, jis nebūtų spėjęs prikurti ir prigalvoti devynias galybes nebūtų daiktų.

— Aš ir nemanau, kad mano ponas meluoja,— tarė Sančas.

— Ir ką gi tu manai? — paklausė Don Kichotas.

— Manau,— atsakė Sančas,— kad tasai Merlenas arba kokie kiti burtininkai, užkerėję visą tą šutvę, su kuria jūsų malonybė tariamai matėtės ir bendravot požemiuos, prikimšo jums į galvą ir va šitų rezgalų, kuriuos mums perpasakojot, ir viso to, ko dar nebaigėt pasakoti.

— Galėjo būti ir taip, Sančai,— atrėmė Don Kichotas,— bet nebuvo, nes visa tai, ką jums pasakojau, mačiau savo akimis ir čiupinėjau savo rankomis.

Na, ką tu man pasakytumei, jei dabar prisipažinčiau, jog tarp begalės įdomybių ir stebuklų, kuriuos man aprodė Montesinas (vėliau, kai turėsiu daugiau laiko, kelionėj viską iš pagrindų apsakysiu, nes dabar nėra ko versti visko į krūvą), parodė jis man tris sodietes? Jos dūko ir laigė it ožkytės po tas širdžiai mielas lankas, ir kai tik jas pamačiau, beregint pažinau nepalyginamąją Dulsinėją Tobosietę ir kitas dvi sodietes — tas pačias, kurios jojo kartu su ja, kai susitikome jas netoli Toboso.

Paklausiau Montesiną, ar jas pažįsta. Atsakė, kad ne ir kad, jo manymu, tatai kokios užkerėtos didžiūnės, ne per seniausiai tose lankose pasirodžiusios, ir kad man nesą ko stebėtis, nes ten nemaža ir kitų didžiūnių, tiek iš praeities, tiek iš dabarties laikų atvykusių, juo labiau kad burtininkai suteikę joms visokiausius ir keisčiausius pavidalus, ir tarp tų damų jisai, Montesinas, pažinęs karalienę Gvineverę ir josios duenją Kintanjoną, tą pačią, kuri pilsčiusi vyną, Lanselotui

Iš Britanijos atvykus.

Klausant šio pasakojimo, Sančui Pansai pasirodė, kad jis išprotėsiąs arba sprogsiąs juokais: kas jau kas, o jis žinojo visą tiesą apie tariamąjį Dulsinėjos užkerėjimą, nes pats buvo ir burtininkas, ir vie-

nintelis liudininkas, ir todėl, kai nebeliko jokių abejonių, jog ponas nepataisomai sukvaišęs ir su protu susipešęs, kreipėsi į jį tokiais žodžiais:

— Nelemtomis aplinkybėmis ir visai ne laiku ir skaudžią dieną nusileidote jūsų malonybė, mielasai šeimininke mano, požemio karalijon ir nelemtą valandą susitikot su ponu Montesinu, šitaip susukusiu jums galvą. Verčiau būtumėt sėdėjęs šičia, viršuje, būtumėt išsaugojęs sveiką protą, tokį, kokį Dievas jūsų malonybei davė, kas žingsnis visus mokęs ir patarimus dalijęs, o dabar štai paistot nei šį, nei tą, stačiai plaukai šiaušiasi.

— Puikiai pažįstu tave, Sančai,— tarė Don Kichotas,— todėl ir neimu į galvą tavo žodžių.

— O aš — jūsų malonybės žodžių,— atrėmė Sančas,— nors pritvotumėt mane, nors nudėtumėt už tuos žodžius, kuriuos pasakiau arba dar pasakysiu, jeigu tik iš jūsų malonybės žodžių nebus aišku, jog pasitaisėt ir atėjot į protą. Bet sakykit, jūsų malonybe, kol dar mudu nesusipjovėm: kaip ir iš ko pažinot ponią mūsų šeimininkę? O jei kalbinot ją, tai ko klausėt ir ką ji atsakė?

— Pažinau ją iš drabužio, kuriuo vilkėjo anąsyk, kai tu man ją parodei,— atsakė Don Kichotas.— Aš ją užkalbinau, bet ji neatsakė nė žodžio, netgi nusisuko ir taip nuskuodė, kad nė strėlė nebūtų jos prisivijusi. Buvau bešokąs įkandin ir tikrai būčiau šokęs, bet Montesinas man patarė nesivarginti be reikalo — vis tiek jos neprisiginsiąs, ir, be to, jau buvo laikas lipti iš olos.

Taipgi Montesinas pasakė, kad vėliau duosiąs žinią, kaip man priderėsią atkerėti jį patį, Belermą, Durandartą ir visus kitus, bet iš viso to, ką ten mačiau ir pastebėjau, skaudžiausiai uždavė man širdį štai šitas nutikimas: Montesinui betariant minėtus žodžius, prie manęs nemačiom prisėlino viena nedalingosios Dulsinėjos palydovė ir ašarų sklidinomis akimis tarė man sumišusiu, prislopintu balsu:

„Manoji ponia Dulsinėja Tobosietė bučiuoja rankas jūsų malonybei ir meldžia paklausti, ar esate geros sveikatos, o kad ji kenčianti vargus ir nepriteklius, taipgi karštai meldžianti jūsų malonybę vienos malonės: gal teiksitės paskolinti jai kokius šešis realus ar bent jau tiek, kiek turite,— ji duodanti garbės žodį, kad grąžinsianti skolą kaip galėdama greičiau, o užstatu siūlanti štai šitą, dar visai naujutėlį medvilninį sijonuką".

Toksai prašymas mane nustebino ir pribloškė, ir, kreipdamasis į poną Montesiną, paklausiau:

„Argi įmanomas daiktas, garbusai Montesinai, kad užkerėtieji didžiūnai kenčia vargus ir nepriteklius?“

Į tai jis man atsakė:

„Patikėkite, jūsų malonybe garbusai Don Kichote Lamančieti, tai, ką vadiname vargais ir nepritekliais, pasitaiko kas žingsnis, visur viešpatauja, visiems turi galią ir nelenkia net užkerėtųjų. Ir jeigu jūsų dama Dulsinėja Tobosietė prašo paskolinti tuos šešis realus ir, mano akimis žiūrint, siūlo neblogą užstatą, jums nieko kita nelieka, kaip patenkinti josios prašymą: matyt, tikrai bus vargan įpuolus“.

„Užstato aš neimsiu,— pasakiau,— bet ir prašomų pinigų negaliu duoti, nes turiu tik keturis realus...“

Įdaviau sodietei tuos pinigus, tuos pačius, kuriuos tu, Sančai, anądien man davei išmaldai dalyti, jei kely pasitaikysią pavargėlių, ir pasakiau:

„Perduokite, meldžiamoji, savo poniai, kad man labai skaudu girdėti apie josios vargus ir kad norėčiau būti vienas Fugerų[94] ir pagelbėti bėdoje, taipgi jai pasakykite, jog, neturėdamas galimybės grožėtis jos žaviuoju veideliu ir mėgautis išmintimi trykštančiomis kalbomis, nei galiu, nei privalau gerai jaustis ir jog meldžiu kuo nuolankiausiai josios malonybę teiktis pasimatyti ir pasišnekėti su atsidavusiu jai tarnu ir visa ko patyrusiu riteriu.

Ir dar jai pasakykite, jog vieną gražią dieną ją pasieks garsas, kad, sekdamas Mantujos markizu, kadaise prisiekusiu atkeršyti už savo brolėną Baldoviną, kalnuos aptiktą prie mirties slenksčio, ir ligi tol netiesti staltiesės prieš valgį ir nedaryti visokių kitokių niekniekių, aš irgi daviau tokį pat žodį ir įžadą. Ir aš prisieksiu niekados neturėti ramybės ir dar uoliau nei infantas donas Pedras Portugalas[95] klajoti po visas septynias pasaulio dalis, kolei ją atkerėsiu“.

„Dar ir ne tokių dalykų priklauso jūsų malonybei padaryti mano ponios labui“,— atsakė mergelė.

Išgriebė man iš rankų keturis realus ir, užuot padėkojusi ir tūptelėjusi, per dvi uolektis pašoko nuo žemės.

— Dievulėliau brangus! — sušuko Sančas nesavu balsu.— Kur tai matyta, kad tokie dalykai dėtųsi pasaulyje ir kad burtai ir burtininkai turėtų tokią galią, jog jiems pavyko mano ponui šviesion galvon prikrėsti negirdėtos neregėtos beprotystės? Ak pone, pone, dėl Dievo meilės, atsikvošėkit, jūsų malonybe, saugokit gerą vardą ir netikėkit visais tais sapalais, nuo kurių jums momuo suminkštėjo ir smegenys nuseko!

— Šitaip samprotauji, Sančai, todėl, kad linki man gera,— tarė Don Kichotas,— o kad menkai permanai šios žemės dalykus, visa, kas tau šiek tiek sunkiau įkandama, atrodo neįtikėtina; bet, kaip jau sakiau, praeis kuris laikas, ir aš tau papasakosiu dar šį tą iš to, ką man teko matyti požemiuos, ir tuomet patikėsi šiuo manuoju pasakojimu, nes jo tikrumo nevalia nei nuginčyti, nei paneigti.

XXIV PERSKYRIMAS

KUR KALBAMA APIE TŪKSTANČIUS NIEKNIEKIŲ, LYGIAI TIEK TUŠČIŲ, KIEK PRASMINGŲ, IDANT TEISINGAI BŪTŲ SUPRASTA ŠI DIDI ISTORIJA

Šios didžios istorijos vertėjas sako, jog, priėjęs perskyrimą apie nuotykį Montesino oloje, originalo paraštėse radęs štai šitas pastabas, pirmojo šios istorijos autoriaus Sido Hamado ben Inhalio ranka surašytas:

„Negaliu suvokti nei patikėti, jog narsingajam Don Kichotui tikrai nutiko visa tai, kas parašyta ankstesniame perskyrime. Ir šit kodėl: visi nuotykiai ligi šiolei atrodė protui priimtini ir panašūs į tiesą, tačiau olos nuotykis netelpa galvoje, ir todėl neturiu jokio pagrindo pripažinti jį tikru ir nepramanytu. Šiaip ar taip, negaliu susitaikyti ir su mintimi, kad Don Kichotas, grynų gryniausias bajoras ir taurių tauriausias savo laikų riteris, būtų melavęs,— net perdėm suvarstytas strėlėmis, jis nebūtų nusižengęs tiesai.

Antra vertus, šį nuotykį jis pasakojo ir dėstė su minėtomis menkiausiomis detalėmis, ir aš manau, jog per tokį trumpą laiką negalėjo iš piršto išlaužti tokios baisybės nesąmonių; žodžiu, jeigu šis nuotykis atrodo pramanytas, tai aš čia niekuo dėtas ir, aprašydamas jį, nei tvirtinu, kad jis išgalvotas, nei ginu jo tikrumą.

Tu, skaitytojau, būdamas žmogus protingas, patsai spręski, kaip tau atrodo, o man nevalia ir nedera ko nors pridėti; beje, laikoma tikru dalyku, jog žadėtąją ir paskutiniąją valandą, mirties patale gulėdamas, Don Kichotas atsisakęs to nuotykio ir pareiškęs, kad jį pats išgalvojęs, nes jam pasirodę, jog tatai gražiai dera ir tinka nuotykiams, jo išskaitytiems knygose“.

O toliau Sidas Hamadas ben Inhalis sako šitaip:

Studentą apstulbino tiek Sančo Pansos įžūlumas, tiek jo pono kantrybė, ir jis tarė sau, kad šitokį atlaidumą Don Kichotas bus parodęs džiaugdamasis pasimatymu su savąja dama Dulsinėja Tobosiete, nors ir užkerėta, nes priešingu atveju už tokius žodžius ir samprotavimus Sančas būtų nusipelnęs pylos,— studentui išties pasirodė, jog Sančas labai jau įžūliai laikosi su savo ponu, ir jis kreipėsi į Don Kichotą šitokiais žodžiais:

— Dievaži, garbusai Don Kichote Lamančieti, man be galo pasisekė, kad keliavau su jūsų malonybe, nes laimėjau ketveriopą naudą.

Pirmiausia, susipažinau su jūsų malonybe, o tai laikau didžiausia laime.

Antra, patyriau, kas slypi Montesino oloje ir iš kur atsirado Gvadiana ir Ruideros ežerai, o tatai pravers manajam „Ispanų Ovidijui", prie kurio šiuo metu darbuojuos.

Trečia, sužinojau, kokia sena kortų kilmė,— bent jau imperatoriaus Karolio Didžiojo laikais buvo jomis lošiama, kaip tat aiškėja iš jūsų malonybės žodžių, nes jūs pasakėte, jog, Montesinui ilgai kalbėjus, Durandartas pasibudo ir tarė: „Ką gi, jei prakišom, tai prakišom,— dalyk kortas iš naujo". O juk, užkerėtas būdamas, tokių žodžių ir pasakymų jis negalėjo išmokti — vadinasi, jie buvo vartojami Prancūzijoje, jau minėtojo imperatoriaus Karolio Didžiojo laikais, kai jis dar nebuvo užkerėtas.

Šie duomenys puikiausiai pravers kitai mano rašomai knygai, o būtent: „Vergilijaus Polidoro traktato apie senovės laikų atradimus ir išradimus papildymams",— man regis, savo veikale Vergilijus Polidoras bus pamiršęs paminėti kortas, o aš užpildysiu šią spragą, ir tai bus didelės svarbos dalykas, juo labiau kad remsiuos tokiu rimtu ir patikimu šaltiniu kaip godingasis Durandartas.

Ketvirta, gavau tikrų žinių apie Gvadianos upės ištakas, o ligi šiolei tai buvo mįslė.

— Jūsų malonybės tiesa,— tarė Don Kichotas,— bet man būtų įdomu, kam jūsų malonybė ketinate skirti savo knygas, jeigu, aišku, duok Dieve, jums bus leista jas spausdinti, nors tuo aš labai abejoju.

— Ispanijoje netrūksta didikų ir prakilnių bajorų, kuriems būtų galima jas paskirti,— tarė studentas.

— Jų ne tiek jau daug,— atsiliepė Don Kichotas,— ir ne dėl to, kad tokių paskyrimų jie neverti — stačiai kratosi jų, idant neužsikrautų priedermės kaip pritinka atlyginti autoriams už įdėtą triūsą

ir parodytą mandagumą. Pažįstu tokį kunigaikštį[96], kuris galėtų atstoti visus, paskyrimų atsisakančius, ir jeigu ryžčiausi kelti viešumon jojo privalumus, ko gero, ne vienoje taurioje širdyje pabustų pavydas... Bet atidėkime šias kalbas kitai progai ir pasižvalgykime, kur galėtume rasti nakvynę.

— Netolies yra koplytėlė,— atsakė studentas,— o joje laikosi toksai atsiskyrėlis, pasak žmonių, buvęs kareivis ir, kaip girdėjau, geras krikščionis, vyras protingas ir, be kita ko, gailios širdies. Prie koplytėlės yra pirkutė, kurią jis pats susirentė, tiesa, gana ankšta, bet pakeleivingiems visad vietos atsiranda.

— Gal kartais atsiskyrėlis laiko vištų? — paklausė Sančas.

— Retas kuris atsiskyrėlis dabar be jų apsieina,— atsakė Don Kichotas,— šių dienų atsiskyrėliai nė iš tolo nepanašūs į tuos, kurie gyvendavo Egipto tyruose, dengdavosi palmių lapais ir misdavo šaknelėmis. Bet nepamanykite, kad, gerai atsiliepdamas apie anuos, smerkiu dabartinius,— stačiai noriu pasakyti, jog nūnai atsiskyrėlių gyvenimas ne toks griežtas ir atšiaurus kaip kadaise, kada jie žiauriai marindavosi kūną, bet iš to nedera daryti išvados, jog šiuolaikiniai atsiskyrėliai negeri,— priešingai, mano supratimu, visi jie geri, o jeigu imsime blogiausią atvejį, tai kur kas mažiau pikta daro doru apsimetęs veidmainys negu atviras nusidėjėlis.

Taip šnekučiuodami, pastebėjo keliu spėriai ateinant žmogų, pagaliu bakštinantį mulą, apkrautą ietimis ir alebardomis. Susigretinęs su jais, žmogus pasisveikino ir nudrožė toliau.

Don Kichotas jį užkalbino:

— Sustokite, gerasai žmogau! Man regis, jūsų naši eigastis vargu ar atitinka šio mulo tvermę.

— Aš negaliu stabčioti, pone,— atsiliepė nepažįstamasis,— ginklų, kuriuos, kaip matot, gabenu, prireiks rytojaus dieną, ir man nevalia stabčioti, o todėl — su Dievu!

Bet jeigu norėtumėt sužinoti, kuriam tikslui juos gabenu, tai ketinu apsistoti nakvynei užeigoj už atsiskyrėlio būsto, ir jeigu jojat ton šalin, susitiksim tenai, ir aš jums pripasakosiu stebuklų, o šiuo tarpu — dar sykį su Dievu!

Ir taip sušėrė mului, kad Don Kichotas nebespėjo pasiteirauti, kokių stebuklų jisai ketinąs pripasakoti. O kad buvo labai smalsus ir amžinai godus įspūdžių, paliepė nedelsiant keliauti toliau ir, neužsukant pas atsiskyrėlį, kur studentas siūlė apsilikti, pasiprašyti naktigulto užeigoje.

Pasakyta — padaryta: visi trys sėdo raiti ir leidosi tiesiai užeigos link, o pavakariais, dar prieš temstant, jau buvo vietoje.

Šiaip ar taip, studentas pasiūlė Don Kichotui užjoti pas atsiskyrėlį prasiskalauti gerklės.

Vos tat išgirdęs, Sančas Pansa kaipmat pasuko savo palšį, o jo pavyzdžiu pasekė Don Kichotas ir studentas, tačiau piktoji dalia, regis, tyčia Sančui taip lėmė, kad atsiskyrėlio nebūtų namie,— bent jau taip pasakė viena atgailautoja, kurią jie aptiko atsiskyrėlio būste.

Jie paprašė brangesnio vyno; ji atsakė, kad josios šeimininkas vyno nelaikąs, bet jeigu kas pageidausiąs paprasto vandens prieinama kaina, mielai įpilsianti.

— Jei norėčiau vandens, būčiau atsigėręs pakelėj iš pirmo pasitaikiusio šulinio...— atšovė Sančas.— Ek, Kamačo vestuvės ir visa ko pilni dono Djego namai! Kaip dažnai aš jūsų ilgėsiuos!

Paskui jie paliko atsiskyrėlio būstą ir pasuko užeigos link, o ilgai netrukus susitiko vaikiną: jis ėjo priešaky, nelabai skubėdamas, ir jie prisivijo jį.

Ant peties vaikinas nešėsi kardą, o ant kardo — lyg mazgą, lyg ryšulį, matyt, su drabužiais: buvo ten tikriausiai plačkelnės, trumpas apsiaustas ir keleri marškiniai, nes vilkėjo aksomine striuke, šitaip nuzulinta, jog atrodė atlasinė, ir palaidais marškiniais, mūvėjo šilkinėmis kojinėmis ir avėjo bukasnukėmis kurpėmis, kokiomis avima sostinėje; iš pažiūros atrodė lyg aštuoniolikos, lyg devyniolikos metų, buvo linksmo veido ir miklių judesių. Kad kelias neprailgtų, dainavo segidilijas[97].

Kai raiteliai susigretino, vaikinas kaip tik buvo bebaigiąs vieną tokių segidilijų, ir studentas ją įsiminė, o skambėjo ji šitaip:

Iškeliauju kariauti,
bėgu mat bėdų,
jei kišenėj žvangėtų,
neičiau iš namų.

Pirmas užkalbino jį Don Kichotas tardamas:

— Kelionei jūsų malonybė, šaunusis ponaiti, per lengvai apsitaisę. Kurgi traukiat? Pasakykit, jei ne paslaptis.

Į tai vaikinas atsakė:

— Ir karštis, ir skurdas verčia keliaut šitaip lengvai apsitaisius, o traukiu aš kariauti.

— Kad karštis — tai savaime suprantama, bet kuo čia dėtas skurdas? — paklausė Don Kichotas.

— Pone,— atsakė jaunikaitis,— ryšuly nešuos aksomines kelnes, priderintas prie šios striukės; jeigu nutrinsiu jas kelionėje, neturėsiu kuo puikuotis mieste, o naujas nusipirkti nėr iš ko. Taigi ir dėl to, ir kad būtų vėsiau, va šitaip apsitaisęs ir keliauju, o einu į pėstininkų kuopas, per dvylika mylių nuo šičia, tenai įsirašysiu į kokią kuopą, o iš ten — gurguolės vežimais į uostą: kaip girdėjau, tikriausiai laipinsimės Kartachenoj. Jau verčiau ponu ir šeimininku turėti karalių ir tarnauti jam kare negu sostinėj tūpčioti prieš kokį suskį.

— Gal jūsų malonybė kartais išsitarnavote kokių lengvatų? — paklausė studentas.

— Jei būčiau pristojęs prie kurio Ispanijos grando arba šiaip didžiūno, aiškus daiktas, būčiau išsitarnavęs,— atsakė jaunikaitis.— Pas gerus šeimininkus vis ko nors išsitarnauji ir iš šeimyninės eini tiesiai į vėliavininkus arba kapitonus, ir dar kišenpinigių tau prideda, o aš, vargo paukštis, visad pakliūdavau arba pas slenksčių brūžuotojus, arba pas visokius prasisiekėlius ir gaudavau tokį prastą išlaikymą ir tokią menką algą, jog pusė jos išeidavo apykaklių krakmolijimui; ir apskritai būtų buvęs stačiai stebuklas, jeigu toksai tarnas — nuotykių ieškotojas, koks esu aš, būtų išsitarnavęs ką nors dora.

— O sakykite, bičiuli, dėl Dievo meilės,— paklausė Don Kichotas,— nejaugi, tiek metų tarnavęs, jūsų malonybė neišsitarnavote nė livrėjos?

— Turėjau jų net dvi,— atsakė tarnas,— bet kai naujokas, apžadų nedavęs, išeina iš vienuolyno, jam nuvelkamas abitas ir grąžinami seni drabužiai, lygiai taip ir manieji ponai grąžindavo man senus drabužius: būdavo, atlieka savo reikalus sostinėje, susiruošia namo ir atsiima livrėją,— mat duodavo ją tik akims apdumti.

— Čia tai bent *spiloceria**, kaip sako italai,— tarė Don Kichotas.— Bet, šiaip ar taip, jums labai pasisekė, kad palikote sostinę, tokio gero ketinimo vedamas, nes šioje žemėje nėra nieko garbingesnio ir naudingesnio, kaip tarnauti, pirmiausia, Dievui, o paskui karaliui, mūsų prigimtiniam viešpačiui, ir ypačiai ginklu, kuriuo greičiau negu mokslais pelnomi jei ne didesni turtai, tai bent didesnė garbė, kaip jau

* Šykštumas (*it.*).

ne kartą esu kalbėjęs, ir nors mokslų dėka įsteigta daugiau majoratų negu ginklu, bet ginklo žmonės kažin kuo — dievaižin kuo būtent — praneša mokslo vyrus ir žavi velniai žino kuo, tačiau tuo žavesiu visus kitus pranoksta.

Įsidėkite gerai į galvą, ką dabar pasakysiu, nes tai sunkią valandą jums labai pravers ir suteiks paguodą, o būtent: ginkite iš galvos bet kokią mintį apie jūsų tykojančias negandas, nes didžiausia neganda — mirtis, o kadangi mirti mūšio lauke — šaunu, vadinasi, mirti jums bus didžiausia laimė.

Julijus Cezaris, narsingasai romėnų imperatorius, kartą paklaustas, kuri mirtis jam atrodanti geriausia, atsakė, kad geriausioji mirtis — staigi, netikėta, nelaukiama, ir nors atsakė kaip pagonis, tikrojo Dievo nepažįstąs, šiaip ar taip, atsakė gerai, nes tuo parodė, jog jam svetimos žmogiškosios silpnybės. Tegu žūsite pirmame susirėmime arba mūšyje, driokstelėjus pabūklo šūviui arba sprogus minai,— ir kas čia tokio? Mirties neišvengsi, ir baigta. Ir, pasak Terencijaus[98], kariui garbingiau kristi mūšio lauke negu bėgant išgelbėti gyvybę, ir tik tuomet karys pelnys šlovę, jeigu jis vykdys savo vadų ir viršininkų įsakymus.

Ir įsidėmėkite, vaike, kariui labiau pritinka atsiduoti paraku negu muskusu, ir jeigu šiuo garbingu amatu manysitės ligi senatvės, vis tiek tai bus garbinga senatvė, nors ir būtute vienų žaizdų, luošas arba raišas, ir netgi skurdas negalės jūsų pažeminti, juo labiau kad dabar jau imamasi priemonių, jog seni ir luoši kariai gautų paramą ir išlaikymą, nes nedera elgtis su jais, kaip paprastai elgiamasi su negrais: kai negras susensta ir jau nebetinka tarnauti, ponas duoda jam laisvės raštą ir išvaro iš namų, šitaip pasmerkdamas bado vergijai, iš kurios išvaduoti jį gali nebent mirtis.

Štai tiek norėjau jums pasakyti, o dabar sėskite mano arkliui ant sturplio: pavežėsiu jus ligi užeigos, ir ten su manimi pavakarieniausite, o rytoj trauksite toliau, ir Dieve duok jums laimingai nukeliauti į vietą, kaip to esate nusipelnęs savo gerais ketinimais.

Jaunikaitis atsisakė sėstis ant sturplio, bet pavakarieniauti užeigoje sutiko, o Sančas tuo tarpu sau vienas tarė:

„Padėk Dieve mano ponui! Kur tai girdėta, kad žmogus, šitiek gražių ir protingų dalykų ką tik prišnekėjęs, paistytų nebūtus daiktus apie Montesino olą, kurioj sakosi visa tai matęs? Tiek to, pažiūrėsim, kai dugną dėsim“.

Temstant jie prijojo užeigą, ir Sančas labai nudžiugo, kad ponas palaikė ją užeiga, o ne pilimi kaip paprastai.

Vos įjojęs pro vartus, Don Kichotas paklausė šeimininką, ar jau apsistojęs žmogus su ietimis ir alebardomis, ir šis atsakė, jog tasai nuvedęs mulą arklidėn. Nusivedė savo asilus ir studentas su Sanču, o Rosinantui parinko geriausias ėdžias ir geriausią vietą arklidėje.

XXV PERSKYRIMAS

KUR PRASIDEDA BLIOVIMO NUOTYKIS IR SMAGUS NUOTYKIS SUSIDŪRUS SU LĖLININKU, TAIPGI DĖSTOMOS AIŠKIAREGĖS BEŽDŽIONĖS PRANAŠYSTĖS

Don Kichotui, kaip sakoma, pasturgalis karščiu degė — taip troško jis kuo greičiau išgirsti ir sužinoti stebuklus, ginklus gabenusio žmogaus pažadėtus. Nuskubėjo ten, kur šeimininkas buvo nurodęs, ir, tikrai aptikęs jį arklidėje, paprašė, ilgiau neatidėliojant, tuojau pat paporinti visa tai, ko kelyje buvo klausiamas.

Į tai žmogus jam atsakė:

— Apie tokius stebuklus nevalia pasakoti skubomis ir stačiom. Luktelkit, jūsų malonybe ponuli, va įkrėsiu pašaro savo gyvulėliui, o tada jau pažosiu tokių dalykų, kad žado neteksit.

— Jei tik tokia kliūtis, aš jums padėsiu,— tarė Don Kichotas. Ir tuoj šokosi sijoti avižų ir valyti prakarto, ir žmogėnas, šitokio nusižeminimo sujaudintas, mielai sutiko papasakoti tai, ko buvo prašomas. Ir, atsisėdęs pavartėje ant akmeninio suolo šalia Don Kichoto, atsigręžė į garbingą sambūrį ir klausytojus, kitaip sakant, į studentą, tarną, Sančą Pansą ir užeigos šeimininką, ir šitaip pradėjo savo pasakojimą:

— Tai va, jūsų malonybės, viename bažnytkaimyje, per puspenktos mylios nuo šičia, nutiko toks dalykas, jog vienam rechidorui[99] prapuolė asilas, o visa kuo kalta buvo sukta mergiotė, jo tarnaitė, bet apie tai jau kita kalba, ir nors ir kaip rechidoras jo ieškojo, viskas buvo veltui.

Prabėgo dvi savaitės, kai prapuolė asilas,— bent taip sako ir

kalba žmonės,— ir šit kartą, nukentėjusiam rechidorui bestovint aikštėje, prieina prie jo kitas to bažnytkaimio rechidoras ir sako: „Duokit radybų, kūmai, jūsų asilas atsirado“.

„Duosiu, ir neblogą, kūmai,— atitaria tasai,— tik pasakykit, kur jį rasti“.

„Miške,— sako radėjas,— šįryt mačiau be balno ir be pasaito, o toks sunykęs, net graudu žiūrėti. Norėjau pagauti ir parvaryti jums, bet jis toks sulaukėjęs, taip baidosi žmonių, jog vos priėjau, davė į kojas ir nėrė tankmėn. Jei norit, eikime paieškoti dviese, tik pirmiau parsivesiu namo savo asilę — tuojau pat grįšiu“.

„Labai būsiu jums dėkingas,— sako asilo šeimininkas,— ir pasistengsiu jums tuo pačiu pinigu atsilyginti“.

Va šitaip ir su tokiomis štai smulkmenomis, kaip aš pasakoju, šį nutikimą pasakoja ir kiti, kuriems viskas iš panagių žinoma.

Trumpai drūtai, abu rechidorai petys petin drožia į mišką, tačiau toj progumoj ir laukymėj, kur tikėjosi asilą surasti, jo neaptinka, ir nors išnaršo aplink visą mišką, asilas neatsiranda.

Matydamas, jog asilo nėra, rechidoras, matęs jį rytą, sako kitam:

„Klausykit, kūmai, man galvon dingtelėjo viena mintis, ir jeigu ja pasinaudotume, be jokios abejonės, aptiksim tą gyvulį, nors jis skradžiai žemes būtų prasmegęs, ne tik miške pasislėpęs: matot, aš moku meistriškai bliauti asilo balsu, o jeigu jūs mokėtumėt bent truputį, tarkit, kad jį jau suradom“.

„Truputį, sakot, kūmai? — atsiliepia kitas.— Kuo jau kuo, o bliovimu, šventas žodis, niekas manęs nepralenks, net patsai asilas“.

„Pamatysim,— sako rechidoras.— Šit ką aš sugalvojau: aš eisiu į vieną pusę, jūs — į kitą, ir šitaip mudu apeisim visą mišką, pabliaudami čia vienas, čia kitas, ir jeigu jūsų asilas dar miške, jis negalės mūsų neišgirsti ir neatsiliepti“.

Į tai asilo šeimininkas sako:

„Dievaži, kūmai, mintis nuostabi ir tikrai verta jūsų šviesaus proto“.

Ir, kaip sutarta, juodu išsiskiria ir eina kiekvienas savo pusėn, ir atsitik tu man, kad beveik drauge subliauna ir, vienas kito bliovimo suklaidintas, puola bėgti į garsą, manydami, jog asilas atsirado; ir, matydamas kitą rechidorą, asilo šeimininkas sušunka:

„Nejaugi, kūmai, čia bliovė ne asilas?“

„Ne, tai aš blioviau“,— atsako kitas.

„Vadinas, kūmai,— sako asilo šeimininkas,— bliovimu jūs nė tru-

pučio nesiskiriat nuo asilo,— kaip gyvas nesu girdėjęs šitaip tobulai mėgdžiojant asilą“.

„Šie pagyrimai ir liaupsės labiau dera ir pritinka jums, kūmai, negu man,— atsiliepia sumanytojas,— kaip Dievą myliu, varžybose galėtumėt duoti viršaus du bliūvius geriausiam ir labiausiai įgudusiam pasaulio bliuvui: balsas jūsų aukštas, neišeinat nei iš gaidos, nei iš takto, greičiau ir tankiau mainot dermę,— žodžiu, prisipažįstu nugalėtas ir už tai, kad taip aukštai laikot iškėlęs savo nepaprasto meno vėliavą, atiduodu jums pirmenybės palmę“.

„Žinot,— sako tuomet asilo šeimininkas,— nuo šiolei labiau save gerbsiu ir vertinsiu, turėsiu galvoj, kad ir aš galiu šiuo tuo didžiuotis, jeigu jau esu apdovanotas šitokiu talentu; kas be ko, ir anksčiau žinojau, jog neblogai bliūvauju, bet niekad neteko girdėti, kad mano bliovimas — tobulybės viršūnė“.

„Žinot,— prideda antrasis rechidoras,— daugis nepaprastų talentų žūva pasaulyje, niekur deramai nepritaikyti, nes žmonės nemoka jais naudotis“.

„O juk mūsų talentai,— pareiškia asilo šeimininkas,— gali mums praversti nebent va šitokiais atvejais kaip šiandie, ir tai Dieve duok, kad jie duotų kokios naudos“.

Sulig šiais žodžiais juodu vėl išsiskiria ir pratrūksta bliūvauti, o kadangi tolydžio klaidina vienas kitą, vis susibėga krūvon, kol pagaliau sutaria bliauti dusyk pagret, kad nebūtų abejonių, kada bliauna jie, o kada — asilas.

Šitaip, kas žingsnis dusyk subliaudami, juodu išnaršo visą mišką, tačiau pražuvėlis asilas nėkart neatsiliepia ir nerodo jokių gyvybės ženklų.

Ir kaipgi vargšas nelaimėlis gali atsiliepti, jeigu galop rechidorai aptinka jį tankmėj vilkų sudraskytą?

Ir, išvydęs jį, šeimininkas sako:

„O aš stebėjausi, ko jis neatsiliepia: gyvas tikrai subliautų, mus išgirdęs,— juk todėl jis ir asilas; šiaip ar taip, manau, kūmai, kad ne veltui mano vargta ir jo ieškota: nors ir nebegyvą jį radau, bet užtat išgirdau neprilygstamo grožio jūsų bliovimą“.

„Na ir dėkui Dievui, kūmai,— atsiliepia antrasis rechidoras.— O dėl bliovimo, tai mudu abu vienas kitą atsveriam“.

Taip juodu, užkimę ir it musę kandę, pargrįžta į bažnytkaimį ir apsako draugams, kaimynams ir pažįstamiems, kas jiems nutikę, asilo

beieškant, ir abudu liaupsina vienas kito bliovimo talentą, tad garsas apie tai veikiai pasklinda ir paplinta po aplinkinius sodžius.

O velnias, žinia, nesnaudžia ir, linkęs visur žadinti ir kurstyti nesantaiką ir vaidus, leisti pavėjui apkalbas ir iš adatos vežimą priskaldyti, taip parikiavo ir padarė, jog kitų sodžių žmonės tik pamato mūsiškių kurį — tuoj pratrūksta bliūvauti, į akis tyčiodamiesi iš mūsų bliuvių rechidorų.

Galop ir vaikai prisidėjo, ir tada jau pakliuvom visiems pragaro velniams į nagus ir nasrus: bliovimas ritasi iš sodžiaus į sodžių, ir dabar mūsų bliuvaus bažnytkaimio žmones visi lygiai taip lengvai pažįsta ir atskiria, kaip mes pažįstam baltuosius ir atskiriam juos nuo juodukų; ir taip toli nuėjo tas nelemtas juokas, jog pajuokiamieji jau ne kartą kautynių rikiuote ir su ginklu rankoje stojo į grumtynes su pajuokėjais,— ir tada jiems į viską nusispjaut.

Mano galva, ryt poryt mūsų bažnytkaimis, atseit bliuvai, traukia žygin prieš kitą bažnytkaimį, kuris už dviejų mylių nuo mūsų ir itin iš mūsų tyčiojasi, o kad išžygiuotume deramai pasirengę, gabenu prisipirkęs iečių ir alebardų, kurias jau esate matę.

Tai šit apie kokius stebuklus žadėjau jums papasakoti, o jeigu, jūsų manymu, tai ne stebuklai, prašom man atleisti, kitokių nežinau.

Šiais žodžiais gerasis žmogus baigė savo pasakojimą.

Ir šią akimirką pro vartus įėjo žmogus, kurio visas apdaras — kojinės, plačios pustrumpės kelnės ir švarkas — buvo iš zomšos, ir garsiai sušuko:

— Garbusis šeimininke, ar priimsit postovio? Su manim dar aiškiaregė beždžionė ir lėlės, vaidinančios Melisendros išvadavimą[100].

— Velniai rautų, juk čia garbusis maestras Pedras! — sušuko užeigos šeimininkas.— Vadinas, šįvakar pasilinksminsim!

Užmiršau pasakyti, jog minėtajam maestrui Pedrui kairė akis ir kone pusė žando buvo užlipinta žalio šilko trauku, liudijančiu, jog visa toji veido pusė kokios nors negalios apnikta. O šeimininkas tuo tarpu kalbėjo toliau:

— Sveiki atvykę, jūsų malonybe, garbusis maestre Pedrai! Kurgi jūsų beždžionė ir lėlės, kad nematau?

— Čia pat, netoliese,— atsakė zomšius,— aš tik užbėgau pažiūrėti, ar rasis man vietos.

— Pačiam kunigaikščiui Albai atsakyčiau nakvynę, kad tik garbiajam maestrui Pedrui būtų kur apsistoti,— atsiliepė šeimininkas.—

Vežkit čionai beždžionę ir lėles, šįvakar turiu svečių, kurie mielai pažiūrės vaidinimo ir beždžionės išdaigų ir dosniai atsilygins.

— Dėkui Dievui,— tarė Traukas,— kainą aš nuleisiu, tegu tik apmoka man nakvynę, ir būsiu patenkintas. O dabar nubėgsiu vežimaičio su lėlėmis ir beždžionės.

Ir tuoj išnėrė pro vartus.

Don Kichotas tuoj paklausė šeimininką, kas toksai tas maestras Pedras ir kokias lėles ir beždžionę vežasi.

Į tai šeimininkas atsakė:

— Tai garsingas lėlininkas, jau seniai važinėja po Aragono Lamančą rodydamas vaidinimą, kaip garsingasis donas Gaiferas išvadavo Melisendrą,— turiu pasakyti, kad tokio įdomaus ir taip gražiai suvaidinto dalykėlio mūsų krašte jau daugel metų nematyta.

Vežiojasi jis ir beždžionėlę, tokią pramaniūgę, kokių reta ne tik tarp beždžionių, bet ir žmonių: ko nors klausiama, ji atidžiai klausosi, paskui strykteleja šeimininkui ant peties ir, prisikišusi prie pat ausies, kužda atsakymą, o maestras Pedras tuoj jį pagarsina. Beje, apie praeitį ji daugiau pasako negu apie ateitį, ir nors ne visada nuspėja, bet, šiaip ar taip, retai prašauna pro šalį, todėl mes manom, kad ją bus velnias apsėdęs.

Jeigu beždžionėlė atsako, atseit, jeigu atsako maestras Pedras, kai ji pakužda jam į ausį, už kiekvieną klausimą mes mokam po du realus. Todėl eina toks garsas, jog maestras Pedras pinigais apkerpėjęs. Jis — žmogus *galante**, kaip Italijoj sakoma, ir *bon compaño***, gyvena taip, kad Dievui skųstis negali, kalba už šešis, geria už dvylika, o pinigus jam neša liežuvis, beždžionėlė ir lėlės.

Tuo tarpu sugrįžo maestras Pedras, vežinas vežimaičiu, kuriame tilpo ir lėlės, ir didelė beuodegė beždžionė suveltu užpakaliu, bet nebjauri pažiūrėti.

Tik ją pamatęs, Don Kichotas paklausė:

— Na, jūsų malonybe, garbioji aiškiarege, ką žada mums žvaigždės? Kas mūsų laukia? Tuojau gausite du realus.

Ir paliepė Sančui duoti du realus maestrui Pedrui, bet šis taip atsakė už beždžionę:

— Pone, šitas žvėrelis nesako ir nespėja, kas bus, tik šį tą nutuokia apie praeitį ir kai ką apie dabartį.

— Kad jus kur!..— sušuko Sančas.— Nė sudilusio skatiko neduo-

---

* Taurus (*it.*).
** Šaunus vyras (*it.*).

čiau, kad man spėtų praeitį! Kas jau kas, o aš geriau išmanau, kas man buvo nutikę. O kloti pinigus už tai, kad man pasakytų, ką pats žinau,— didžiausia kvailystė! Bet jeigu išmano, kas dabar dedasi, tai šekit du realus ir sakykit man, jūsų beždžionybe, ką šiuomet daro mano pati Teresa Pansa, kokius kalnus verčia?

Maestras Pedras atsisakė imti pinigus ir tarė:

— Aš neimu pinigų iš anksto, kol neužsidirbu atlyginimo.

Ir dešine ranka dusyk plekštelėjo sau per kairį petį, beždžionė vienu šuoliu stryktelėjo ant peties, prisikišo šeimininkui prie ausies ir labai greitai sučeksėjo dantimis, o ilgai netrukus tokiu pat šuoliu atsidūrė žemėje. Ir tuomet maestras Pedras staiga puolė ant kelių prieš Don Kichotą ir, apkabinęs jam kojas, tarė:

— Apkabinu šiąsias kojas lygiai taip, kaip apkabinčiau Heraklio stulpus[101], o įžymusai užmiršties dulkėmis nuklotosios klajojančios riterijos gaivintojau! O niekados deramai neišliaupsinamasai riteri Don Kichote Lamančieti, silpnųjų stiprybe, krintančiųjų atrama, pagalbos ranka kritusiems, visų nelaimingųjų ramsti ir paguoda!

Don Kichotas nustėro, Sančas nustebo, studentas sumišo, pakeleivingasis tarnas apstulbo, žmogus iš bliuvaus bažnytkaimio apdujo, užeigos šeimininkas sutriko,— trumpai tariant, lėlininko žodžiai visus pritrenkė, o jis tuo tarpu kalbėjo toliau:

— O tu, gerasai Sančai Pansa, geriausiojo pasauly riterio geriausiasai ginklanešy, džiūgauki, nes geroji tavo žmona Teresa gerai jaučiasi ir šiuomet šukuoja linus, ir dar galiu pridėti, jog iš kairės jai stovi ąsotis nuskeltu gurkliu, o vyno jame ganėtinai, kad būtų smagiau dirbti.

— Tuo mielai tikiu,— atsiliepė Sančas,— manoji Teresa — tikras lobis, ir jeigu nebūtų tokia pavydulinga, neišmainyčiau jos net į milžinę Anaduoną[102], nors ji, pasak mano pono, atsakanti moteriškė buvusi, stačiai gyva pagunda. Ir, be to, manoji Teresa ne iš tų, kurios puode kruopas skaičiuoja, priešingai — šiandien pusto, rytoj džiūsta.

— O dabar aš pasakysiu: kas daug skaito ir daug keliauja, tas daug mato ir daug žino,— įsiterpė tuomet Don Kichotas.— Ir šit kodėl taip sakau: bene anksčiau, tikinamas, jog pasaulyje esama aiškiaregių beždžionių, būčiau patikėjęs tuo, ką dabar matau savo akimis? Juk aš esu tasai pats Don Kichotas Lamančietis, kaip sakė šis gerasis žvėrelis, tik ji truputį per aukštai iškėlė mane į padanges, bet, nors ir koks aš būčiau, dėkoju Viešpačiui, kad apdovanojo mane jaut-

ria ir gailia širdimi, linkusia visiems daryti gera ir niekam nedaryti bloga.

— Jei turėčiau pinigų,— prabilo pakeleivingasis tarnas,— paklausčiau ponią beždžionę, kas man galėtų nutikti, klajojant po pasaulį.

Į tai maestras Pedras, jau pasikėlęs nuo Don Kichoto kojų, atitarė:

— Juk aš jau sakiau, jog šis žvėrelis nespėja ateities, o jeigu ir spėtų, pinigų jums neprireiktų,— ranka numočiau į bet kokį pelną, kad tik įtikčiau šičia esančiam garbiajam Don Kichotui. O dabar atliksiu savo priedermę ir suteiksiu jam malonumą: paruošiu lėles ir dovanai pasmaginsiu visus, šioje užeigoje susirinkusius.

Tatai girdėdamas, užeigos šeimininkas didžiai nusidžiaugė ir nurodė, kur patogiausia sustatyti teatrėlį, ir viskas buvo padaryta vienu mirksniu.

Don Kichotui nelabai patiko beždžionės pranašavimai — jam atrodė, jog beždžionei nepritinka spėti nei praeities, nei ateities, ir todėl, maestrui Pedrui ruošiant teatrėlį, jis nusivedė Sančą arklidės kertėn, kad niekas negalėtų nusiklausyti, ir tarė:

— Tai va, Sančai, aš gerai apsvarsčiau nepaprastus šitos beždžionės gebėjimus ir priėjau tokią išvadą: maestras Pedras, jos šeimininkas, be jokios abejonės, bus sudaręs su šėtonu slaptą ir detalų paktą, jau seniai abiejų šalių ratifikuotą.

— Jeigu jie bus padarę tokį raktą iš metalo,— tarė Sančas,— tai jis, be jokios abejonės, labai sunkus, ir tik vežimaičiu gali jį vežioti. Tik mano pakaušis neišneša, kuriam galui maestrui Pedrui tas raktas ir ką jis baudžiasi juo raktifikuoti?

— Tu manęs nesupratai, Sančai: turiu galvoje, kad jis, matyt, su šėtonu bus sudaręs kokią sutartį, todėl beždžionė ir turi tokių gebėjimų, kuriais pelno šeimininkui duonos kąsnį, o paskui, susikrovęs turtus, jisai atiduos velniui sielą, nes šėtonui nieko kita ir nereikia. Ir šią mintį man pakišo toji aplinkybė, jog beždžionė spėja tik praeitį ir dabartį: mat velnio protas toliau nesiekia, ateitį jis numato nebent iš spėliojimų, ir tai ne visada,— tik vienam Dievui žinomas metas ir laikas, jam nėra nei praeities, nei dabarties, nes viskas jam — dabartis.

Ir jeigu taip, vadinasi, savaime aišku, jog beždžionės lūpomis kalba pats velnias, ir aš stebiuosi, kaip ligi šiol niekas dar neįskundė jos Šventajai inkvizicijai, neištardė ir neiškvotė, kokios galios padeda-

ma ji tapo aiškiaregė: juk ji jokiu būdu ne astrologė, nei ji, nei jos šeimininkas nebraižo ir nemoka braižyti vadinamųjų astrologinių figūrų, nūnai taip paplitusių Ispanijoje, kad kiekviena moterėlė, kiekvienas pasiuntinukas, kiekvienas kurpius vaizduojasi, jog sudaryti horoskopą — juokų darbas, ir savo prasimanymais ir nemokšiškumu griauna šio nuostabiai tikslaus mokslo autoritetą.

Pažįstu vieną damą, kuri paklausė tokį horoskopininką, ar apsikaliuosianti josios kambarinė kalaitė, o jeigu apsikaliuosianti, kiek ir kokio plauko šunyčių atsivesianti. Sudaręs horoskopą, ponas astrologas jai atsakė, jog kalaitė apsikaliuosianti ir atsivesianti tris šunyčius — žalią, raudoną ir margą,— ir tik ta sąlyga, jei pasivaikysianti tarp vienuoliktos ir dvyliktos valandos, dieną arba naktį, ir būtinai pirmadienį arba šeštadienį. Ir atsitiko taip, jog po dviejų dienų toji kalaitė persirijusi nugaišo, ir ponas horoskopininkas tame bažnytkaimyje pelnė išmaningiausio astrologo vardą, kokį paprastai pelno visi arba beveik visi pranašautojai.

— Šiaip ar taip,— tarė Sančas,— norėčiau, kad jūsų malonybė palieptumėt maestrui Pedrui paklausti beždžionę, ar tiesa visa tai, kas jūsų malonybei nutiko Montesino oloje,— prašom neužsigauti, bet, mano galva, tai pasakos ir pramanai, o geriausiu atveju — sapnas.

— Visaip galėjo būti,— atsakė Don Kichotas,— aš paseksiu tavo patarimu, nors po to mane ir graužtų sąžinė.

Tuo metu atėjo maestras Pedras pasakyti Don Kichotui, jog teatrėlis jau paruoštas ir jis prašąs jo malonybę pažiūrėti vaidinimo,— spektaklis esąs vertas jo dėmesio.

Don Kichotas pasisakė jam savo norą ir paprašė nedelsiant paklausti beždžionę, ar būta, ar sapnuota visa tai, kas jam nutikę Montesino oloje, nes, jo manymu, visaip ten galėję būti.

Nė žodžio netardamas, maestras Pedras atsinešė beždžionę ir, patupdęs ją prieš Don Kichotą ir Sančą, tarė:

— Klausykit, ponia beždžione, šis riteris pageidauja sužinoti, tikrai ar tariamai jam nutikę visokie dalykai vadinamojoje Montesino oloje.

Jis davė įprastinį ženklą, beždžionė stryktelėjo jam ant kairiojo peties ir sakytum pakuždėjo kažin ką į ausį, ir maestras Pedras tuojau pareiškė:

— Beždžionė sako, jog dalis tų dalykų, jūsų malonybės regėtų arba jūsų malonybei nutikusių minėtoje oloje,— netikra, dalis — panašu į teisybę, ir prie to, ką pasakiusi, nieko daugiau pridurti ne-

galinti. Ir jeigu jūsų malonybė geidaująs sužinoti šį tą daugiau, ateinantį penktadienį ji atsakysianti į visus jūsų malonybės klausimus, o dabar josios spėjimo gebėjimai pasibaigę ir anksčiau negu penktadienį, kaip ji pasakė, negrįšią.

— O ką aš sakiau? — sušuko Sančas.— Man galvoj netilpo, kad visi tie dalykai ar bent jau pusė to, kas, pasak jūsų malonybės, oloje jums nutikę, galėtų būti teisybė.

— Ateitis parodys, Sančai,— atrėmė Don Kichotas,— laikas, visa ko aiškintojas, atskleidžia kiekvieną paslaptį, iškelia ją paviršiun, saulės švieson, nors ji glūdėtų žemės gelmėse. O dabar gana apie tai kalbėti, eikime verčiau pažiūrėti gerojo maestro Pedro vaidinimo: nujaučiu, kad jis turi paruošęs šį tą įdomaus.

— Šį tą? — sušuko maestras Pedras.— Mano teatre šešiasdešimt tūkstančių įdomybių. Patikėkite, jūsų malonybe garbusai Don Kichote, mano teatras — vienas puikiausių reginių, kokių tik šiandie esama pasaulyje, bet *operibus credite, et non verbis*[103]. Taigi pradedam, jau vėlus metas, o prieš akis — marios darbo: daug ko turim ir pasakyti, ir parodyti.

Don Kichotas ir Sančas paklausė ir nuėjo žiūrėti vaidinimo, o teatrėlis buvo jau paruoštas ir atidarytas, aplink degė vaškinės žvakės, nutvieksdamos jį ryškia šviesa.

Maestras Pedras užėjo už scenos, nes turėjo tampyti lėles, o priešaky atsistojo berniūkštis, maestro parankinis, reginio paslapčių aiškintojas ir pranešėjas. Rankoje jis laikė lazdelę lėlėms rodyti.

Ir štai, kada visi užeigos svečiai susibūrė prieš teatrėlį — vieni stačiomis, kiti ant suolų, o Don Kichotas, Sančas, studentas ir pakeleivingasis tarnas susėdo geriausiose vietose, parankinis ėmė aiškinti, o ką — tai išgirs ir sužinos kiekvienas, kuris išklausys berniūkštį arba perskaitys kitą perskyrimą.

XXVI PERSKYRIMAS

KUR TOLIAU KLOSTOSI NUOTYKIS SUSIDŪRUS SU LĖLININKU, TAIPGI DĖSTOMI KITI IŠTIES NEPAPRASTAI PUIKŪS DALYKAI

Nutilo ir tiriečiai, ir trojėnai[104], kitaip sakant, žiūrovai, visi aliai vienas, įsmeigė akis laukiamųjų stebuklų aiškintojui į lūpas, ir staiga už scenos sugriaudėjo begalė litaurų ir trimitų, sudundėjo pabūklai, tačiau griausmas netrukus nuščiuvo, ir tuomet berniūkštis, keldamas balsą, tarė:

— Šioji tikra ir nepramanyta istorija, rodoma jūsų malonybėms, žodis žodin paimta iš prancūzų metraščių ir ispanų romansų, kurie eina iš lūpų į lūpas, ir didelių, ir mažų kartojami. Pasakoja ji, kaip prakilnusis donas Gaiferas išvadavo savo žmoną Melisendrą, kenčiančią maurų nelaisvėje, Ispanijos mieste Sansuenjoje — šitaip anuomet buvo vadinama Saragosa.

O štai pažiūrėkite, jūsų malonybės, aure ir patsai donas Gaiferas žaidžia šaškėmis, kaip romanse dainuojama:

Gaiferas prakilnusis šaškėm žaidžia,
Seniai pamiršęs savo Melisendrą.

O šit pasirodo žmogysta su karūna ant galvos ir skeptru rankoje: tai imperatorius Karolis Didysis, tariamas Melisendros tėvas; užsirūstinęs ant nerūpestingai dykinėjančio žento, pratrūksta jį burnoti.

Įsidėmėkite, su kokiu įkarščiu ir pykčiu jis burnoja; atrodo, tuoj sububins jam galvą skeptru, ir, pasak kai kurių autorių, tikrai sububino, ir dar kaip. Ilgai jis graudena, kad jeigu šis nesistengsiąs išvaduoti žmonos, šlovės nustosiąs, ir sakoma, galop pridūręs:

Girdėjot mano žodį? Pagalvokit...

Dabar žiūrėkit, jūsų malonybės, kaip imperatorius nusisuka nuo dono Gaifero ir išeina, donas Gaiferas, įtūžio ir apmaudo perimtas, bloškia šalin ir šaškes, ir lentą, pareikalauja šarvų ir prašo savo pusbrolį doną Rolandą paskolinti jam kalaviją Diurandalį, bet donas Rolandas nesutinka ir pasisiūlo drauge leistis į pavojingą žygį. Tačiau narsuolis pasipiktinęs atsisako jo paslaugų: girdi, jisai vienas

sugebėsiąs išlaisvinti žmoną, nors ji būtų laikoma giliausiai po žemėmis, ir štai apsišarvuoja ir leidžiasi kelionėn.

Dabar, jūsų malonybės, nukreipkit akis į antai aną kuorą,— manoma, jog tai vienas Saragosos pilies, nūn vadinamos Alchaferija, kuorų, o dama, stovinti balkone maurų apdaru,— tai nepalyginamoji Melisendra: ji dažnai čia rymo žiūrėdama į Prancūzijon vingiuojantį kelią, prisimena Paryžių, savo vyrą ir tuo guodžia sau širdį nelaisvėje.

O dabar žiūrėkit, kas atsitiks, tokių dalykų kaip gyvi nesat regėję. Matot aną maurą? Vogčiomis, patyliukais, pridėjęs pirštą prie lūpų, iš užpakalio sėlina prie Melisendros. O dabar žiūrėkit, kaip bučiuoja stačiai į lūpas ir kaip ji tuoj nusispjauna ir balta marškinių rankove nusišluosto lūpas, kaip ji rypauja ir iš sielvarto raunasi gražiuosius plaukus, lyg tie būtų kuo kalti dėl tosios piktadarystės. Žiūrėkit dabar į aną orų maurą, stovintį galerijoj: tai Sansuenjos karalius Marsilis; jis pastebėjo mauro storžieviškumą ir nors mauras — jo giminaitis ir patikėtinis, įsako nedelsiant jį sučiupti, įkirsti du šimtus lazdų vedžiojant judriomis miesto gatvėmis[105]

priekyje šaukliams žygiuojant,
pāskum — vyrams su lazdom[106].

Žiūrėkit: jau eina vykdyti sprendimo, nors nusikalsta ką tiktai; mat, priešingai negu pas mus, maurai nepripažįsta nei „kardomojo laiko“, nei „nuosprendžio nuorašo įteikimo“.

— Ei vaike, vaike! — tuomet pakėlė balsą Don Kichotas.— Sekdamas savo istoriją, laikykis tiesaus kelio, nesimėtyk į šalis ir nedaryk vingių, o kad teisybė išeitų paviršiun, reikia nemaža įrodymų ir parodymų.

O iš už scenos atsiliepė ir maestras Pedras:

— Berniuk, prilaikyk liežuvį ir klausyk pono,— šitaip bus geriausia. Trauk savo giesmę ir nepulk į kontrapunktą, nepamiršk: kur trumpa, ten ir trūksta.

— Gerai,— atitarė berniūkštis ir ėmė aiškinti toliau: — Anas raitelis gaskonišku apsiaustu — tai patsai donas Gaiferas, o štai jo žmona: patenkinta, jog atkeršyta ją įsimylėjusiam storžieviui maurui, nusigiedrijusiu ir romesniu veidu ji išeina į balkoną, kalbasi su savo vyru, manydama, kad tai koks pakeleivis, ir kreipiasi į jį gerai jums žinomais romanso žodžiais:

Jei Paryžiuj tektų būti,
Riteri, Gaifero klauskit.

Bet viso romanso jums nesakysiu, nes daugžodžiavimas paprastai įvaro nuobodį. Mums gana pamatyti, kaip donas Gaiferas prasiskleidžia apsiaustą, ir iš to, kaip džiugiai skeryčioja Melisendra, darosi aišku, kad jinai pažino vyrą, ir štai ji leidžiasi nuo balkono — tuoj sės ant žirgo užpakaly savo brangiausiojo. Bet — kokia nelaimė! — sijonas užkliūva už geležinių turėklų virbo, ir ji pakimba ore tarp dangaus ir žemės...

Bet pažiūrėkit, kaip gailestingasis Dievas gelbsti iš kebliausios padėties: prie jos puola donas Gaiferas ir, nepaisydamas, kad gali sudriksti prašmatnus sijonas, stveria ją į glėbį, vienu matu nutraukia žemėn, paskui akimoju sodina apžargom ant žirgo ir liepia tvirtai laikytis, o kad nenuvirstų,— abiem rankomis apkabinti jį per liemenį, nes jojo dama Melisendra nepratusi šitaip jodinėti.

Girdit, kaip žvengia žirgas, džiūgaudamas, jog neša tokią šaunią ir žavingą porą — savo poną ir ponią.

Žiūrėkit, kaip jie apsisuka, išjoja iš miesto ir, smagūs ir laimingi, leidžiasi į Paryžių. Laimingos kelionės, nepalyginamoji įsimylėjėlių pora — jums ne pora visi kiti pasaulio įsimylėjėliai! Sėkmingai sugrįžkite į savo išsiilgtąją tėvynę, ir tegu Fortūna nedaro kliūčių jūsų laimingajai kelionei! Tegu džiaugiasi jūsų bičiuliai ir giminės matydami, kaip sandoroje ir ramybėje leidžiate jums skirtas dienas, ir tebūnie tų dienų tiek, kiek jų turėjo Nestoras[107]!

Maestras Pedras iš naujo pakėlė balsą ir tarė:

— Paprasčiau, berniuk, neskrajok padebesiais, įmantravimas nieko gera neduoda.

Aiškintojas neatsakė nė žodžio ir kalbėjo toliau:

— Atsirado žioplių, kurie paprastai viską mato, pastebėjusių, kaip Melisendra nusileido nuo balkono ir užsėdo ant žirgo, ir jie davė žinią karaliui Marsiliui, ir šis tuojau įsakė skelbti aliarmą. Žiūrėkit, kokia skuba: visų mečečių bokštuose sugaudė varpai, ir miestas stačiai dreba nuo jų gausmo.

— Jokiu būdu! — nutraukė jį Don Kichotas.— Su varpais maestras Pedras tikrai stygą pertempė: maurai turi ne varpus, bet litaurus ir savotiškus lumzdelius, panašius į mūsų obojus, o kad Sansuenjoje skambintų varpais — tai, be jokios abejonės, didžiausias nesusipratimas.

Tatai išgirdęs, maestras Pedras nustojo skambinti ir tarė:

— Nekibkite prie smulkmenų, jūsų malonybe garbusis Don Kichote, ir nereikalaukite visiškos tobulybės,— vis tiek jos niekur nerasite. Bene mūsuose diena dienon nevaidinama komedijų, kur viskas ištisai gryniausia nesąmonė ir nesusipratimas? O betgi jos turi nepaprastą pasisekimą, ir žiūrovai ne tik joms ploja, bet atsižavėti negali.

Varyk toliau, berniuk, ir nieko neklausyk, ir tegu mano spektaklyje būna tiek nesąmonių, kiek Saulėje yra atomų,— man svarbu tik viena: prisikimšti kapšą.

— Jūsų tiesa,— sutiko Don Kichotas.

Ir berniūkštis kalbėjo toliau:

— Žiūrėkit, kiek šaunių riterių tuntais išjoja iš miesto vytis krikščionių katalikų poros, o kiek trimitų skardi, kiek lumzdelių aidi, kiek litaurų ir būgnų dunda! Man baisu, kad maurai prisigins bėglius, pririš prie arklio uodegos ir parsivarys atgal,— šiurpulingas reginys!

Išvydęs priešais visą tą mauryną ir išgirdęs tą griausmą, Don Kichotas tarė sau, kad jo priedermė padėti bėgliams, ir, pašokęs ant kojų, suriko:

— Kolei aš gyvas, nepakęsiu, kad, man regint, būtų rezgamos klastos prieš tokį garsingą riterį ir neįbauginamą įsimylėjėlį, koks yra donas Gaiferas! Sustoki, niekingoji paderme, nedrįski jo vytis nei persekioti, nes jums teks susigrumti su manimi!

Pasakyta — padaryta, ir, išsitraukęs kardą, vienu šuoliu atsidūrė prie scenos ir su neregėtu įsiūčiu įniko siautulingais kirčiais triuškinti lėlių mauryną: vienas blaškė žemėn, kitoms kapojo galvas, tas luošino, anas rantė į gabaliukus, o pačiame kautynių įkarštyje taip smogė atsivėdėjęs atgalia ranka, kad jeigu maestras Pedras nebūtų susilenkęs, susigūžęs ir pritūpęs, būtų lygiai taip lengvai nušniojęs jam galvą, kaip ir meduolinę.

Maestras Pedras tuo tarpu pratrūko rėkti:

— Liaukitės, jūsų malonybe garbusis Don Kichote! Turėkite galvoj, kad jūs triuškinate, kapojate ir žudote ne tikrus maurus, bet kartonines lėles! Tai Dievas nubaudė! Juk jisai sunaikins ir paleis vėjais visą mano turtą!

Tačiau Don Kichotas be perstojo švaistėsi kardu, kirsdamas čia abiem rankomis, čia atgalia ranka, čia ašmenimis, čia plokštuma.

Žodžiu, akies moju nuvertė teatrėlį žemėn, sučeškino ir sumalė į dulkes visas lėles ir įtaisus, karalių Marsilį sunkiai sužeidė, imperatoriui Karoliui Didžiajam pusiau perskėlė ir karūną, ir galvą.

Garbioji publika sumišo, beždžionė užšoko ant užeigos stogo, studentas persigando, pakeleivingasis tarnas pabūgo ir netgi Sančą Pansą perėmė baisiausia baimė, nes,— kaip jis dievagojosi, audrai numalšus,— kaip gyvas nebuvo matęs savo pono šitaip šėlstant.

Taigi, sutriuškinęs į druzgus teatrėlį, Don Kichotas šiek tiek apsiramino ir tarė:

— Pageidaučiau dabar pažiūrėti į tuos, kurie netiki arba nenori tikėti, jog klajojantys riteriai duoda be galo daug naudos pasauliui. Tik pagalvokite, kas būtų nutikę gerajam donui Gaiferui ir gražiajai Melisendrai, jeigu manęs čia nebūtų pasitaikę: galvą dedu, kad šitie šunys būtų jau prisiviję juos ir kuo nors nuskriaudę. Taigi tegyvuoja klajojanti riterija ir tepranoksta visa, kas gyva šioje žemėje!

— Tegyvuoja į sveikatą! — graudžiu balsu atsiliepė maestras Pedras.— O man laikas mirti, nes aš toks nelaimingas, jog lygiai kaip karalius donas Rodrigas[108] galėčiau pasakyti:

Vakar aš buvau valdovas,
šiandie nei pilies, nei kuoro
neturiu jau savo valioj.

Dar prieš pusvalandį, prieš pusę minutės tariausi karalių ir imperatorių viešpačiu, savo arklidėse, skryniose ir maišuose turėjau devynias galybes žirgų ir pašvitų, o štai dabar esu nelaimingas ir pažemintas, skurdžius ir elgeta ir, svarbiausia, nebeturiu beždžionės, ir kol ją pagausiu, šventas žodis, devynis prakaitus teks išlieti... Ir visa kuo kaltas šio garbiojo riterio beatodairiškas siutas, o juk sklinda garsas, kad jis globojąs našlaičius ir atitaisąs netiesą, ir darąs kitokius labus darbus,— tik mane vieną aplenkė jo taurumas, tebūnie pagarbintas ir pašlovintas Viešpats Dievas, sėdintis aukštai dangaus soste. Matyt, Liūdnojo Vaizdo riteriui likimo buvo skirta šitaip nusiaubti mano teatrėlį, kad man plaukai šiaušiasi ant galvos, bežiūrint į šį vaizdą.

Maestro Pedro žodžiai sugraudino Sančą Pansą, ir jis tarė:

— Neverk, maestre Pedrai, ir neaimanuok, nes man širdis plyšta iš skausmo. Tau pravartu būtų žinoti, jog mano ponas Don Kichotas — doras katalikas ir sąžiningas krikščionis, ir jeigu tik jisai susivoks, kiek žalos tau pridarė, sugebės ir malonės su kaupu atsiteisti ir atlyginti nuostolius.

— Jeigu garbusis Don Kichotas man sumokėtų bent už dalį suniokotų lėlių, aš labai džiaugčiausi, o ir jo malonybės sąžinė būtų

rami, nes lai nesitiki dvasios išganymo žmogus, pasisavinęs svetimą turtą prieš savininko valią ir jam neatsiteisęs.

— Suprantama,— atsakė Don Kichotas,— bet man neaišku, kokį turtą aš pasisavinau prieš jūsų valią?

— Kokį turtą? — sušuko maestras Pedras.— O štai šitie palaikai, išmėtyti šioje grynoje ir bevaisėje žemėje,— kas juos išblaškė ir suniokojo, jei ne narsingosios jūsų rankos neįveikiamoji galia? Kieno gi tie kūnai, jei ne mano? Kas gi man davė išlaikymą, jeigu ne jie?

— Dabar galutinai įsitikinau tuo, kuo ne kartą man tekdavo įsitikinti,— tarė tuomet Don Kichotas.— Tai šit kas: mano persekiotojai burtininkai pakiša man prieš akis kieno nors pavidalą, koks jisai esti iš tikrųjų, o paskui pakeičia jį ir paverčia kuo tinkami. Klausykite, gerbiamieji, nuoširdžiai ir atvirai sakau jums: man pasirodė, jog visa tai, kas čia dedasi, dedasi iš tikrųjų, jog Melisendra — tai Melisendra, donas Gaiferas — tai donas Gaiferas, Marsilis — tai donas Marsilis, Karolis Didysis — tai Karolis Didysis. Todėl man ir pabudo rūstybė, o kad atlikčiau savąją klajojančio riterio priedermę, panūdau užstoti ir apginti bėglius ir, vedamas šio gero ketinimo, padariau tatai, ką patys matėte. Jeigu man viskas išėjo kitaip, nei norėjau, kaltinti dera ne mane, bet klastinguosius persekiotojus. Šiaip ar taip, nors ir ne iš piktos valios padariau šį riktą, esu pasirengęs pats sau priteisti nuostolių atlyginimą. Sakykite, maestre Pedrai, kiek prašote už tas suniokotas lėles? Galiu tuojau pat sumokėti skambiomis ir grynomis Kastilijos monetomis.

Maestras Pedras nusilenkė ir tarė:

— Nieko kita ir nesitikėjau iš neprilygstamomis krikščioniškosiomis dorybėmis garsinčio narsingojo Don Kichoto Lamančiečio, visų vargingųjų ir nedalingųjų klajūnų užtarytojo ir globėjo; tegu štai ponas užeigos šeimininkas ir didžiadvasis Sančas būna įkainotojai ir jūsų malonybės ir mano tarpininkai ir tegu įvertina, kiek kainuoja ar galėjo kainuoti suniokotosios lėlės.

Šeimininkas ir Sančas sutiko, ir tuomet maestras Pedras pakėlė nuo žemės begalvį Saragosos karalių Marsilį ir tarė:

— Kiekvienam aišku, jog šitam karaliui nebegrąžinsi gyvasties, ir, jums leidžiant, už jo mirtį, pragaištį ir žuvimą pageidaučiau gauti puspenkto realo.

— Toliau,— tarė Don Kichotas.

— Už šį kirtį nuo viršaus ligi apačios,— kalbėjo maestras Pedras, imdamas į rankas perkirstąjį imperatorių Karolį Didįjį,— nebus per brangu, jei užsiprašysiu penkis realus ir dar ketvirtį.

— Ir ne per pigiausia,— įterpė Sančas.

— Ne per brangu,— pareiškė šeimininkas,— kad būtų lygus skaičius, kaip tarpininkas siūlau penkis realus.

— Duokite jam visus penkis ir dar ketvirtį pridėkite,— tarė Don Kichotas.— Ketvirčiu realo daugiau ar mažiau — šios įsimintinos pragaišties padariniai nuo to nė kiek nepasikeis. Tik greičiau baikite, maestre Pedrai, jau vakarienės metas, ir man norisi valgyti.

— Už šią benosę ir vienakę lėlę, kadaise buvusią gražiąja Melisendra, ramia sąžine prašau dviejų realų dvylikos maravedžių,— pareiškė maestras Pedras.

— Tegriebia mane velniai,— atrėmė Don Kichotas,— jeigu šiuo metu Melisendra su savo vyru nebus bent jau peržengusi Prancūzijos sienos: jų žirgas, rodos, ne bėgo, o skriete skriejo. Tad nebandykite man iškišti katės vietoj zuikio ir rodyti kažin kokią nutrauktnosę Melisendrą, nors tuo tarpu tikroji, jeigu jiems pasisekė, dabar smaginasi kaip pasiutusi su savo vyru Prancūzijoje. Dievas kiekvienam atseikės, kiek priklauso, o mums, maestre Pedrai, nepridera mesti kelio dėl takelio. O dabar varykite toliau.

Matydamas, jog Don Kichotui vėl sparas įlūžo ir jis užtraukė seną giesmę, maestras Pedras pabijojo, kad šis jam gali išslysti iš rankų, ir tarė:

— Ir tikrai čia turbūt ne Melisendra, bet viena josios dvaro mergelių, todėl duokit man šešiasdešimt maravedžių, ir aš jausiuos laimingas ir dosniai atlygintas.

Taip jis vertino ir visas kitas sumaitotas lėles, o paskum tretieji teisėjai dar kiek numušė stengdamiesi įtikti šalims, ir galop ieškovas ir atsakovas sulygo dėl kainos, siekiančios keturiasdešimt realų ir tris ketvirčius; Sančas tuoj pakratė kapšą, tačiau maestras Pedras paprašė primesti dar du realus — juk ne veltui turėsiąs vargti gaudydamas beždžionę.

— Duoki jam, Sančai,— tarė Don Kichotas,— tegu gaudo vėją lauke, o aš duočiau dar du šimtus, kad tik gaučiau tikrą žinią, ar prakilnioji donja Melisendra ir prakilnusis donas Gaiferas jau Prancūzijoje, tarp saviškių.

— Niekas negalėtų jums duoti tikresnių žinių, kaip tik mano beždžionė,— tarė maestras Pedras,— bet dabar jos nė pats velnias

nesugaus. Beje, man regis, prisirišimas ir alkis šiąnakt ją pargins namo, ir rytoj rytą Dievas duos — pasimatysim.

Žodžiu, teatrinė audra nurimo, ir visi santarvėje ir ramybėje pavakarieniavo iš Don Kichoto kišenės, nes jo dosnumui nebuvo ribų.

Prieš auštant išjojo žmogus su ietimis ir alebardomis, o išaušus pas Don Kichotą atėjo atsisveikinti studentas ir pakeleivingasis tarnas: pirmasis traukė atgal į savo sodžių, antrasis ketino keliauti toliau, ir Don Kichotas davė jam kelionei dvylika realų.

Maestras Pedras nebepanoro iš naujo prasidėti su Don Kichotu — per daug gerai jį pažinojo; jis atsikėlė saulės nelaukdamas, susirinko teatrėlio palaikus, pasiėmė beždžionę ir taipgi iškeliavo nuotykių ieškoti.

Užeigos šeimininkas nepažinojo Don Kichoto, todėl didžiai stebėjosi tiek jo kvailiojimu, tiek dosnumu.

Pono palieptas, Sančas atsiskaitė rankos neprilaikydamas, ir aštuoniomis[109], pagaliau atsisveikinę su šeimininku, riteris ir ginklanešys paliko užeigą ir leidosi kelionėn, bet mes tuo tarpu juos paliksime, nes čia pridera papasakoti vieną kitą dalyką, idant skaitytojas aiškesniu žvilgsniu pažvelgtų į šią garsingąją istoriją.

XXVII PERSKYRIMAS

KUR AIŠKINAMA, KAS TOKIE BUVO MAESTRAS PEDRAS IR JO BEŽDŽIONĖ, TAIPGI KOKIĄ NESĖKMĘ PATYRĖ DON KICHOTAS, SUSIDŪRĘS SU BLIUVAIS, O JO NUOTYKIS PASIBAIGĖ ANAIPTOL NE TAIP, KAIP JIS TO NORĖJO IR TIKĖJOSI

Sidas Hamadas, šios didžios istorijos autorius, šitą perskyrimą pradeda tokiais žodžiais: „Prisiekiu kaip krikščionis katalikas“, ir šia dingstimi vertėjas pareiškia, kad jeigu Sidas Hamadas, mauras būdamas (o tuo abejoti nėra jokio pagrindo), prisiekia kaip krikščionis katalikas, vadinasi, jis turi galvoje tik štai ką: kaip krikščionis katalikas, duodamas priesaiką, prisiekia ir privalo nuoširdžiai prisiekti ir sakyti tiktai tiesą, taip ir jis, Sidas Hamadas, kaip krikščionis ka-

talikas duodamas priesaiką, pareiškia sakysiąs tiktai tiesą savo raštuose apie Don Kichotą, taipgi apie tai, kas tokie buvę maestras Pedras ir aiškiaregė beždžionė, savo pranašystėmis stebinusi visus aplinkinius sodžius.

Taigi jisai sako, jog kiekvienas, skaitęs šios istorijos pirmą dalį, tikriausiai prisimena Chinesą de Pasamontę, kurį drauge su kitais katorgininkais Don Kichotas išvadavo Sjera Morenoj, už šitą labą darbą patirdamas tų piktavalių ir piktadarių žmonių netikusį dėkingumą ir dar netikesnį atpildą.

Tasai Chinesas de Pasamontė, Don Kichoto pavadintas Chinesilju de Banditilju, kaip tik ir pavogė Sančo Pansos palšį, tačiau pirmoje dalyje per spaustuvininkų aplaidumą iškrito dalis teksto, kur buvo aiškinama, kaip ir kada jis buvęs pagrobtas, todėl daugis skaitytojų, nenumanydami, kas čia atsitiko, spaudos klaidą priskyrė autoriaus užmaršumui. Iš tikrųjų Chinesas pavogė asilą iš po miegančio Sančo Pansos, pasinaudojęs ta pačia priemone ir gudrybe, kuria pasinaudojo Brunelas, Albrakos apsiausties metu Sakripantui išvesdamas iš tarpkojo žirgą, o vėliau, kaip jau pasakojome, Sančas atsiėmė asilą...

Taigi tasai Chinesas, bijodamas pakliūti į teisingumo rankas ir gauti pelnytą atpildą už begalę piktadarysčių ir nusikaltimų, kurių būta tiek ir tokių, kad jisai pats prirašė apie juos storiausią tomą,— taigi tasai Chinesas nutarė persimesti į Aragono karalystę, užsilipino kairę akį ir ėmėsi lėlininko amato, nes tiek šioje srityje, tiek pirštų graibštumu neturėjo sau lygaus.

Atsitiko taip, kad iš krikščionių, grįžtančių iš maurų nelaisvės, jis nusipirko beždžionę ir išmokė pagal tam tikrą ženklą užšokti ant peties ir dėtis, jog ji kažin ką kuždanti jam į ausį.

Ir štai, prieš apsistodamas kokiame sodžiuje su beždžione ir lėlėmis, gretimame sodžiuje arba apskritai kokių išmanančių žmonių išsiklausinėdavo, kas ten ypatinga nutikę ir kam būtent; visa tai gerai įsiminęs, paprastai pirmiausia parodydavo spektaklį: suvaidina čia vieną, ten kitą istoriją, o visos jos buvo smagios, linksmos ir žmonių mėgstamos.

Po spektaklio, būdavo, siūlo pasinaudoti beždžionės gebėjimais, bet iš anksto perspėja, kad ji spėjanti tiktai praeitį ir dabartį, o apie ateitį turinti menką išmanymą.

Už kiekvieną atsakymą ima du realus, kai kuriems nuleidžia — nelygu, kas klausia; o kai patenka pas žmones, apie kuriuos žino

viską iš panagių, nors jie ir neklausia nieko, bijodami pakratyti kišenę, jisai duoda ženklą beždžionei, o paskui pareiškia, kad ji sakiusi tokį ir tokį dalyką, ir pataiko kaip pirštu į akį.

Šitaip jis pelnė sau nepaprastą šlovę, ir žmonės griūte pas jį griūdavo.

Būdamas guvaus proto, kartais pats sugalvodavo atsakymus, ir labai vykusius, o kad niekas nekibdavo ir nekamantinėdavo, kokią čia išmanią beždžionę jis vedžiojasi, visus vedžiojo už nosies ir kimšosi kišenes.

Vos įžengęs pro užeigos vartus, jis iškart pažino Don Kichotą ir Sančą, ir ankstesnės pažinties dėka jam buvo vieni niekai apstulbinti ir Don Kichotą, ir Sančą Pansą, ir visus ten buvusius, bet jam būtų brangiai kainavusi toji pažintis, jeigu, kaip jau sakėme aname perskyrime, kirsdamas galvą karaliui Marsiliui ir triuškindamas visą jo raitiją, Don Kichotas būtų dar truputį žemiau nuleidęs kardą.

Štai tiek ir norėjome pasakyti apie maestrą Pedrą ir jo beždžionę.

O dabar, grįžtant atgal prie Don Kichoto Lamančiečio, pridera pasakyti, kad, vos išjojęs iš užeigos, jisai nusistatė pirmiausia apžvalgyti Ebro upės pakrantes ir visas apylinkes, o tik paskiau pasiduoti Saragosos miestan, nes iki turnyro pradžios dar buvo nemaža laiko.

Šitaip apsisprendęs, jis leidosi kelionėn, ir per dvi dienas nenutiko nieko tokio, ką būtų verta įrašyti metraštin, bet užtat trečiąją dieną, jodamas į kalvą, išgirdo griaudžiant būgnus, skardint trimitus ir drioksint arkebuzų šūvius.

Iš pradžių dingtelėjo mintis, jog tai žygiuoja kareivių pulkas, ir, norėdamas pažiūrėti, pentinais surėmė Rosinantui pašones ir užjojo ant kalvos, bet, atsidūręs viršūnėje, pamatė apačioje, sprendžiant iš pirmo žvilgsnio, mažų mažiausiai du šimtus vyrų, ginkluotų kuo pakliuvo, kaip antai: smeigenomis, arbaletais, bardišiais, alebardomis ir ietimis, kai kas turėjo arkebuzas, o diduma — apskritus skydus.

Don Kichotas nusileido nuo kalvos ir prijojo prie tunto taip arti, jog aiškiai pamatė vėliavas, įžvelgė spalvas ir įžiūrėjo jose emblemas, o ypačiai patraukė akį viena vėliava arba, teisingiau, balto atlaso skiautė su nagingai nupieštu asiliuku užversta galva, išžiotu snukiu ir išsikorusiu liežuviu — žodžiu, tokia poza ir išvaizda, lyg tikrai būtų bliovęs; aplink jį didelėmis raidėmis buvo išvedžiotas toks dvieilis:

Du alkaldai susitiko,
bliauti asilais įniko.

Šis skiriamasis ženklas pakišo Don Kichotui mintį, jog visi tie vyrai, matyt, būsią iš bliuvaus sodžiaus, ir tatai pasakė Sančui ir paaiškino, kas įrašyta vėliavoje.

Taipgi pridūrė, jog žmogus, pasakojęs jiems apie tą įvykį, tikriausiai būsiąs apsirikęs tvirtindamas, jog bliovę du rechidorai, nes, iš dvieilio vėliavoje sprendžiant, tai buvę alkaldai.

Į tai Sančas Pansa atsakė:

— Pone, nėr ko ieškoti priekabių: visai galimas daiktas, kad anie bliuvūs rechidorai ilgainiui tapo alkaldais, todėl juos galima vadinti ir vienaip, ir kitaip, juo labiau kad šios istorijos tiesai neturi reikšmės, kas būtent bliovė: alkaldai ar rechidorai,— svarbu, kad jie bliovė iš tikrųjų, o tiek alkaldui, tiek rechidorui visada rasis dingstis užbliauti asilo balsu.

Žodžiu, jiems tapo aišku ir savaime suprantama, jog pajuokiamasis sodžius išėjo grumtis su kitu sodžium, pajuokiančiu jį daug pikčiau ir užgauliau, negu tat leidžia geros kaimynystės dvasia.

Don Kichotas nujojo tiesiai į minią, ir Sančui susopo širdį, nes jisai niekada nebuvo linkęs veltis į tokius nuotykius.

Manydamas, jog tai vienas kuris jų šalininkų, tuntas prasiskyrė.

Don Kichotas pakėlė antveidį, šauniai ir ryžtingai prijojo prie vėliavos su asilo atvaizdu, ir ten jį apstojo karvedžiai, kuriems jis sukėlė tokį pat nusistebėjimą, kokį kėlė visiems, pirmąsyk jį matantiems, ir jie nustebę sužiuro.

Matydamas juos taip įdėmiai žiūrint, nei kalbinant jį, nei klausinėjant, Don Kichotas ryžosi pasinaudoti šia tyla ir, ją sudrumsdamas, didžiu balsu tarė:

— Gerbiamieji ponai, primygtinai jus prašau nenutraukti tos kalbos, kurią ketinu jums pasakyti, kolei nusibos ir įkyrės, ir jeigu tatai atsitiks, man ganės menkiausio jūsų ženklo, kad užsidėčiau ant lūpų tylos antspaudą ir prikąsčiau liežuvį.

Visi pareiškė, kad jis galįs šnekėti ką tinkamas ir kad jie mielai jo paklausysią.

Gavęs tokį leidimą, Don Kichotas kalbėjo toliau:

— Aš, šviesiausieji ponai, esu klajojantis riteris, mano pašaukimas — karystė, o priedermė — užtarti tuos, kurie užtarimo reikalingi, ir ištiesti pagalbos ranką skriaudžiamiesiems.

Prieš keletą dienų sužinojau apie jūsų negandą ir apie tai, kas skatina jus tolydžio imtis ginklo, idant atkeršytute savo priešams; ir štai, mintyse ilgai ir ne kartą svarstęs jūsų bylą, priėjau išvadą, jogei pagal dvikautės taisykles jūs neturite pagrindo laikyti save įžeistais, nes vienas žmogus negali įžeisti visos bendruomenės, jeigu visa toji bendruomenė nekaltinama išdavyste, kai tikrai nežinoma, kas būtent dėl tos išdavystės kaltas.

Tokiu pavyzdžiu gali būti donas Djegas Ordonjesas de Lara, kuris metė kaltinimą visai Samorai, nežinodamas, jog dėl klastingo karaliaus nužudymo kaltas vienas Veljidas Delfas, ir todėl metė kaltinimą visiems, ir visiems reikėjo prisiimti atsakomybę ir atsiteisti už įžeidimą, nors, tiesa, prakilnusis donas Djegas nuėjo per toli ir net peržengė visas leistinas šaukimo dvikautėn ribas, nes jam nederėjo šaukti dvikautėn ir mirusiųjų, ir vandenų, ir javų, ir negimusių kūdikių, ir visokių kitokių niekų, jo pareiškime minimų. Bet čia jau nieko nepadarysi: kai pati pratrūksta, ir vyras padūksta, užkyla audra, ir tvarkos nebėra.

Tai va, vadinasi, jeigu vienas žmogus negali įžeisti visos karalystės, provincijos, miesto, valstybės nei juo labiau sodžiaus, aišku kaip dieną, nėra ko keršyti už įžeidimą, tariamai jums padarytą, nes jokio įžeidimo nei buvo, nei ką. Būtų gražu, jeigu relochiečiai kas žingsnis pjautųsi su tais, kurie juos pravardžiuoja „laikrodininkais“[110], taipgi „puodžiai“, „moliūgiai“, „banginių ūsai“, „muiliai“ ir visi kiti, kuriuos šiomis pravardėmis ir praminalais šaukia vaikėzai ir šiaip visokio plauko žmogėnai! Tikrai būtų gražu, jeigu visi tie orūs žmonės užsigautų ir šoktų keršyti ir, kur buvę nebuvę, dėl menkiausio nieko švaistytis špagomis!

Na jau ne, neduok Dieve ir apsaugok!

Protingi vyrai ir gerai tvarkomos valstybės imasi ginklo, traukia špagas ir stato pavojun save, savo gyvastį ir turtą tik keturiais atvejais: pirma, gindami katalikų tikėjimą; antra, gindami savo gyvastį, nes taip liepia Dievas ir mūsų prigimtinė teisė; trečia, gindami savo garbę, šeimą ir turtą; ketvirta, tarnaudami savo karaliui teisingame kare, ir, jeigu norit, pridėsime dar ir penktą atvejį, kurį būtų galima priskirti prie antro,— tai yra, gindami tėvynę.

Prie šitų penkių pagrindinių atvejų galėtume pridurti dar vieną kitą, tiek teisingą, tiek pamatuotą, įpareigojantį mus griebtis ginklo, tačiau imtis jo dėl adatos dūrio ir menkniekių, keliančių veikiau

juoką negu pagiežą, man regis, gali tik žmonės, visai nuovokos netekę.

Be to, neteisingas kerštas (o teisingo keršto apskritai nebūna) iš esmės prieštarauja mūsų šventajam tikėjimui, nes tikėjimas liepia daryti gera priešams ir mylėti tuos, kurie mūsų neapkenčia, ir tasai įsakymas atrodo sunkiai įvykdomas tiktai tiems, kam rūpi labiau šios žemės tuštybė negu Dievas, o kūnas svarbiau už dvasią... Nesgi Jėzus Kristus, Dievas ir tikras žmogaus sūnus, niekados nemelavęs, negalėjęs ir negalįs meluoti, paliko mums savo įstatymą sakydamas, kad jungas jo saldus ir našta jo lengva, o įsakyti mums ko nors neįvykdoma jis negalėjo.

Taigi, šviesiausieji ponai, visi Dievo ir žmonių įstatymai liepia jūsų malonybėms nusiraminti.

„Velniai mane rautų,— tuomet sau vienas tarė Sančas,— juk mano ponas — *telogas*, o jeigu ne *telogas*, tai jau tikrai iš *telogo* kailio nertas“.

Don Kichotas truputį atsipūtė ir, matydamas, jog visi tyli ir klausosi, buvo jau bekalbąs toliau, ir būtų kalbėjęs, jei guvaus proto Sančas nebūtų užbėgęs jam už akių,— matydamas, kad ponas gaudo kvapą, prabilo pirmas, net žodžio nepaprašęs:

— Mano ponas Don Kichotas Lamančietis, vienu tarpu vadinęsis Liūdnojo Vaizdo riteriu, o dabartės Liūtų riteriu,— labai išprusęs bajoras, lotyniškai ir ispaniškai kerta ne prasčiau už kokį bakalaurą, o jei ką šneka ar pataria — iškart matai tikrą karį, ir visų šitų dvikaučių taisykles ir nuostatas išmano kaip reta, todėl jums nieko kita nelieka, kaip tik jo klausytis,— kertu lažybų, kad neprašausit.

Juoba kad patys girdėjot: kvaila pjautis dėl asilo bliūvio. Pamenu, kai mažas buvau, būdavo, bliaunu asilo balsu kada ir kiek tinkamas, ir niekas man žodžio nesako, o bliaunu taip gražiai ir panašiai, kad į mano bliovimą atsiliepia visi sodžiaus asilai. Ir niekam nekliuvau, visi mane laikė geru vaiku, o ir tėvai mano buvo labai gerbiami žmonės. Kas be ko, tos Dievo dovanos man pavydėjo ne vienas sodžiaus pliuškis, bet man jie buvo nė motais.

O kad matytumėt, jog sakau tiesą, palaukit ir paklausykit, mat bliaut išmoksti kaip ir plaukti: jeigu jau įgundi — niekad nepamirši.

Ir tuoj, pirštais užsispaudęs nosį, šitaip subliuvo, jog aidas atsiliepė visuose kloniuose aplink. Bet staiga vienas sodiečių, stovinčių šalimais, manydamas, kad iš jų tyčiojamasi, užsimojo žalga ir taip

perliejo per strėnas, jog Sančas Pansa neatlaikė smūgio ir dribo žemėn.

Matydamas Sančą atsidūrus tokioje keblioje padėtyje, Don Kichotas persisvėrė ietį ir puolė skriaudiką, bet kelią užtvėrė toks tuntas, jog keršyti pasirodė nebeįmanoma; kita vertus, matydamas akmenų krušą ir galybę nutaikytų į save arbaletų ir antra tiek arkebuzų, Don Kichotas pasuko Rosinantą ir smagia riščia, kiek tik tojo kojos nešė, spruko šalin, širdies malda melsdamas Dievą apsaugoti nuo pavojaus,— mat kas žingsnis laukė, kada krūtinę kiaurai pervers kulka, ir, tolydžio gniauždamas kvapą, klausėsi, ar kuri nešvilpia pro šalį. Tačiau priešai tik žiūrėjo, kaip jis dumia, ir nepaleido pavymui nė šūvio.

Sančą, vos atsipeikėjusį, jie užmetė ant asilo ir liepė skuosti paskui poną, bet jis nebenulaikė pavadžio, ir palšis patsai nurisnojo Rosinantui įpėdin, nes be jo negalėjo išbūti nė menkos valandėlės.

Don Kichotas tuo tarpu nujojo geroką galą, paskui atsigręžė ir, pamatęs, kad Sančas seka įdurmu ir kad niekas jų nesiveja, ryžosi palaukti ginklanešio.

Karingasis tuntas dar pastoviniavo iki vėlaus vakaro, o kad priešas nedrįso pasirodyti mūšio lauke, džiugūs ir linksmi grįžo sodžiun; ir jeigu būtų girdėję apie senovės graikų papročius, toje vietoje būtų sudėję trofėjų[111].

XXVIII PERSKYRIMAS

APIE DALYKUS, KURIE, PASAK BEN INHALIO, TAPS ŽINOMI SKAITYTOJUI, JEIGU JISAI SKAITYS SU ATIDŽIA

Jeigu narsuolis bėga, vadinasi, jisai įminė priešo karinę gudrybę, o protingiems vyrams pridera tausoti save patogesnei progai. Šią tiesą savo pavyzdžiu patvirtino Don Kichotas: davęs valią sodiečiams išgiežti apmaudą, o jų įtūžusiam tuntui — įkūnyti savo užmačias, jis nešė kudašių ir, negalvodamas nei apie Sančą, nei apie jam gresiantį pavojų, sustojo tik tada, kai pasijuto saugus.

Sančas, kaip jau sakyta, sekė pavymui persisvėręs skersai asilo. Prisiginė savo poną jau atsikvošėjęs ir liūdnas, prikultas ir išvelėtas nuvirto nuo palšio prie Rosinanto kojų.

Don Kichotas nulipo apžiūrėti žaizdų, bet, pamatęs, kad jis sveikas nuo kojų iki galvos, gana rūsčiai tarė:

— Radote laiką, Sančai, bliauti kaip asilas! Kur tai girdėta: pakaruoklio namuose kalbėti apie virvę? Bene žalgų sutartinė ne pats geriausias akompanimentas jūsų asiliškoms giesmėms? Dėkokite Dievui, Sančai, kad jie pašventino jus tiktai pagaliu, o galėjo ir kardu padaryti *signum crucis**.

— Nebėr spėkų šnekėti,— atsakė Sančas,— man toks įspūdis, jog kalbu ne liežuviu, bet nugara. Sėskim į balnus ir jokim šalin, o bliauti asilo balsu kaip gyvas nebebliausiu, bet ir tylėt netylėsiu, kad klajojantys riteriai sprunka tylomis ir savo geruosius ginklanešius palieka priešų malonei, o tie kulia juos it javus ant laito.

— Ne bėga, bet traukiasi,— atitarė Don Kichotas.— Tau, Sančai, pravartu būtų žinoti, jog protu neparemta narsybė vadinama neapdairumu, o neapdairaus kario žygdarbiai — greičiau laimės dalykas negu narsos vaisius. Taigi aš prisipažįstu, kad buvau priverstas trauktis, bet jokiu būdu nebėgau, ir šiuo atveju sekiau diduma narsuolių, tausojusių save geresniems laikams, o tokių pavyzdžių knygose pilna, bet aš nepulsiu tau jų pasakoti, nes jie neduos tau naudos, o man nesuteiks malonumo.

Tuo tarpu, Don Kichoto padedamas, Sančas užsiropštė ant palšio, Don Kichotas pats užsėdo ant Rosinanto, ir juodu lėtutėliai nujojo į tuopų miškelį, dūluojantį už ketvirčio mylios.

Sančas kartkartėm skausmingai aičiojo ir gailiai vaitojo, o Don Kichoto paklaustas, kodėl esąs tokios sielvartingos nuotaikos, atsakė, kad jam pašėlusiai gelianti nugara nuo uodegikaulio iki sprando — stačiai širdis pykstanti.

— Nugarą tau šitaip skauda, be abejo, todėl, kad žalga, kuria gavai lupti, buvo ilga ir tiesi,— tarė Don Kichotas,— ir ji gerai prigulė prie visų tų nugaros vietų, kurias tau skauda, o jeigu ji būtų dar geriau prigulusi, kur kas labiau skaudėtų.

— Kaip Dievą myliu! — sušuko Sančas.— Jūsų malonybė išblaškėt man visas abejones, ir dar taip gražiai viską išaiškinot. Velniai rautų, nejaugi čia tokia mįslė, kodėl man skauda nugarą, ir dar reikia aiškint, jog skauda visas tas vietas, kur kliudė pagalys? Jeigu man skaudėtų blauzdas, gal ir imčiau spėlioti, kodėl man jas skauda, bet jeigu man skauda sumuštas vietas, spėlioti nėra ko.

---

* Kryžiaus ženklas (*lot.*).

Šventas žodis, viešpatie pone mano, dėl svetimos bėdos niekam galvos neskauda, ir man kasdien vis aiškiau daros, kad naudos iš jūsų malonybės — kaip iš ožio pieno: šiuokart palikot mane po pagaliais, o kitąkart — ir tokių kartų bus šimtai — vėl bus sūpavimasis apklote ir kitokios vaikiškos išdaigos, ir jeigu šiandie man nugara dryžiais nuėjo, ryt, ko gero, per pakaušį išeis man toji tarnystė.

Jau verčiau aš — juk aš stuobrys netašytas, nieko dora iš manęs nėra ko laukti,— taigi sakau, jau verčiau aš grįžčiau namo pas savo pačią ir vaikučius, auginčiau juos ir maitinčiau, kuo Dievas duoda, užuot bastęsis kreivais keliais ir klystkeliais jums uodegon įsikibęs, per vargus tako nematydamas, valgęs nevalgęs, gėręs negėręs.

O ką jau kalbėt apie miegą! Atsimatuokite septynias pėdas žemės, brolau ginklanešy, o jeigu pageidaujate, dar antra tiek pridėkite, čia jūs pats sau ponas, prašom nesivaržyti ir gultis kaip jums patinka... Kad jis sudegtų ir plėnimis pavirstų — tasai, kuriam pirmam dingtelėjo klajojančią riteriją išgalvoti, ar bent jau tasai, kuris pirmas už ginklanešį pristojo prie šitokių avigalvių, kokiais tikriausiai buvo anų dienų klajojantys riteriai!

Apie dabartinius nieko nesakau: jeigu jau jūsų malonybė esat iš jų, vadinas, man pridera gerbti juos ir godoti, nes ir protu, ir iškalba patį velnią į ragą suriestumėt.

— Tikrai laimėčiau lažybas, jei sukirsčiau, kad dabar, Sančai, kai niekas nebando jūsų užčiaupti, skaudėti jums nieko neskauda,— tarė Don Kichotas.— Kalbėkite, meldžiamasis, išdėkite, kas tik ant liežuvio pakliūva ir ant seilės užeina,— svarbu, kad jums nieko neskaudėtų, o aš jau kaip nors nukęsiu jūsų atžūlybes.

Jūs pageidaujat grįžti namo pas savo pačią ir vaikelius? Prašom, dėl Dievo meilės, aš jūsų nelaikau! Jūs turite mano pinigus: paskaičiuokite, kiek laiko prabėgo nuo tos dienos, kai trečiąsyk išjojome žygin, ir sumeskite, kiek išeitų ir priklausytų jums per mėnesį, ir patys sau išmokėkite algą.

— Kai tarnavau pas Tomę Karaską, tėvą to bakalauro Samsono Karasko, kurį jūsų malonybė gerai pažįstat,— tarė Sančas,— per mėnesį uždirbdavau du dukatus, neskaitant pavalgos.

Kiek man imti iš jūsų malonybės — dievaž, nežinau, tik žinau, jog tarnauti ginklanešiu klajojančiam riteriui nepalyginamai sunkiau negu bernauti pas ūkininką: mat bernaudamas pas ūkininką, nors ir nusidirbi per dieną, ir prakaito daug išlieji, bet užtat vakare prisisrebi putros ir eini gulti į lovą, o kai pristojau prie jūsų malo-

nybės, akyse lovos nesu matęs. Neskaitant tų kelių dienų, kurias praleidom dono Djego de Mirandos namuose, tų vaišių, kurias surengiau sau, iš dono Kamačo puodų prisigraibęs visokių menkniekių, ir to, kad valgiau, gėriau ir miegojau svečiuose pas Basiliją, visą kitą laiką po atviru dangumi ant grynos žemės grūmiausi su visokiausiais, kaip jūs sakot, gamtos gaivalais, maitinausi sūrio trupiniais ir duonos plutelėmis ir gėriau upokšnių ir šaltinių vandenį, jeigu jų pasitaikydavo mums beklaidžiojant po tyrus.

— Pripažįstu, Sančai, jūs sakote gryną teisybę,— atitarė Don Kichotas.— Kiek, jūsų manymu, turėčiau pridėti prie to, ką gaudavote pas Tomę Karaską?

— Mano galva,— atsakė Sančas,— jeigu jūsų malonybė primestumėt po du realus mėnesiui, per daug nesiskųsčiau. Bet čia tiktai alga, o jūsų malonybė juk žadėjot ir davėt žodį man parūpinti salą, vadinasi, man priklauso dar po šešis realus, tad viso labo būtų trisdešimt.

— Puiku,— tarė Don Kichotas,— išjojome mudu prieš dvidešimt penkias dienas, tai va, Sančai, turėdamas galvoje tą algą, kurią sau pasiskyrėte, malonėkite gauti bendrą sumą ir apskaičiuoti, kiek jums priklauso, ir, kaip jau sakiau, patys sau išmokėkite algą.

— Čia tai bent! — sušuko Sančas.— Jūsų malonybė gerokai apsiskaičiavot, nes atlyginimą už žadėtąją salą pridera skaičiuoti nuo tos dienos, kada jūsų malonybė ją man pažadėjot, ligi šios dienos imtinai.

— Tai kiek gi laiko praėjo, Sančai, nuo tos dienos, kada ją pažadėjau? — paklausė Don Kichotas.

— Jei neklystu,— atsakė Sančas,— mažų mažiausiai prieš dvi dešimtis metų su trupučiu.

Don Kichotas suplojo delnu sau per kaktą, gardžiai nusijuokė ir tarė:

— Betgi ir Sjera Morenoje, ir visuose mūsų žygiuose esu praleidęs daugių daugiausia du mėnesius, o tu, Sančai, tvirtini, kad tą salą žadėjau tau prieš dvidešimt metų! Tai va, ką tau pasakysiu: tu nori visus tuos pinigus, kuriuos įdaviau tau saugoti, įskaičiuoti į algą,— ką gi, jeigu taip labai jų gviešies, imkis juos ir naudoki į sveikatą, o aš verčiau liksiu plikas ir be skatiko kišenėje, bet užtat būsiu nusikratęs tokio netikusio ginklanešio.

Bet sakyki man, klajojančių riterių ginklanešiams surašytų nuostatų laužytojau, kur tu esi matęs ar skaitęs, kad koks nors klajojančio

riterio ginklanešys būtų derėjęsis su savo ponu ir kamantinėjęs: „Kiek man mokėsit algos už tarnybą?“

Pasinerki, pasinerki, plėšike, galvažudy, pabaisa, nes toksai ir esi, pasinerki, sakau, į riterių romanų *mare magnum**, ir jeigu aptiksi bent vieną ginklanešį, kuris būtų pasakęs ar bent pagalvojęs tai, ką dabar man sakei, galėsi išrėžti tuos žodžius man kaktoj ir, be to, dar įspriegti man keturis smagius sprigtus.

Taigi suki savo palšį atgalios ir keliauki namo — su manimi toliau nė žingsnio nejosi.

Tai šit kaip tu atsidėkoji man už duonos kąsnį! Tai šit ką aš žadėjau apipilti malonėmis! Tai šit koks tu, panašus veikiau į gyvulį nekaip į žmogų! Dabar, kai aš ketinau tave šitaip išaukštinti, kad visi, tavo žmonos nepaisydami, vadintų tave *jūsų šviesybe*, tu mane palieki? Dabar, kai buvau tvirtai ir ryžtingai nusistatęs įduoti tavo valdžion gražiausią pasaulio salą, tu sprunki?

Žodžiu, kadaise pats ne kartą esi man sakęs: „Tos avižos ne dėl to asilo“. Ką gi, asilas buvai, asilas esi ir asilas būsi ligi paskutinio atodūsio ir, esu tuo įsitikinęs, išleisi jį anksčiau nei susiprasi ir susivoksi esąs galvijas.

Don Kichotui jį koneveikiant šitokiais žodžiais, Sančas žiūrėjo į poną akis išpūtęs ir pagaliau taip susigraudino, net ašaros ištryško, ir gailiu sielvartingu balsu tarė:

— Viešpatie mano, prisipažįstu, man tiktai uodegos trūksta, kad būčiau visiškas asilas. Jeigu jūsų malonybė teiksitės man ją prikabinti, nėmaž neprieštarausiu, nes bus ji savo vietoje, ir kaip tikras asilas tarnausiu jūsų malonybei ligi paskutinės gyvenimo dienos. Atleiskit man, jūsų malonybe, ir pasigailėkit,— juk aš kaip mažas vaikas, ir menkai ką išmanau, ir šneku be perstojo, bet ne iš piktos valios, stačiai tokia mano silpnybė, o kas gailisi nusidėjęs, to nebaudžia Dievas.

— Labai stebėčiausi, Sančai, jeigu nebūtum įterpęs kokios patarliukės ar priežodėlio. Ką gi, jei gailiesi, aš tau atleidžiu, bet su sąlyga, jog ateity ne vien savo naudos žiūrėsi, o būsi tauresnės širdies ir, kupinas lūkesčių ir ryžto, lauksi mano pažadų išsipildymo,— tiesa, gal toji diena ateis ne taip greit, kaip tu nori, bet ateiti tikrai ateis.

Sančas atsakė, jog pasistengsiąs, o jėgų pasisemsiąs iš savo silpnybės.

---

* Bekraštė jūra, vandenynas (*lot.*).

Sulig tais žodžiais juodu įjojo giraitėn, ir Don Kichotas įsitaisė po guoba, o Sančas — po skirpstu,— mat, kaip žinom, tie medžiai, beje, kaip ir visi kiti, kojas turi, o rankų — ne.

Sančas šiaip ne taip prastūmė naktį, nes, rasai iškritus, dar skaudžiau susopo sumuštas vietas. Don Kichotas kaip paprastai įsigodojo, bet galop ir vienam, ir kitam sulipo blakstienos, o išaušus juodu leidosi prie garsingojo Ebro krantų, ir ten jiems nutiko tai, kas išdėstyta tolesniame perskyrime.

XXIX PERSKYRIMAS

APIE GARSINGĄJĮ NUOTYKĮ UŽKERĖTAME LUOTE

Palikę miškelį, po dviejų dienų Don Kichotas ir Sančas lygia ir tolygia žingine prijojo Ebro upę, ir jos vaizdas padarė Don Kichotui didelį įspūdį: jis grožėjosi ir žavėjosi mielomis jos pakrantėmis, vilnių vaiskumu, romiąja gausių ir spindulingų vandenų tėkme, ir šis džiugus reginys pažadino jo širdyje galybę meilės godų ir prisiminimų. Ypač gyvai prisiminė jis tai, ką buvo matęs Montesino oloje, ir nors maestro Pedro beždžionė buvo jam sakiusi, jog dalis tų regėtų dalykų — netikra, o dalis — tiesa, vis dėlto jis buvo linkęs tikėti veikiau jų tikrumu, nieku gyvu nesutikdamas su Sanču, tvirtinančiu, kad visa tai išlaužta iš piršto.

Šitaip bejojant, jiems krito akin nedidelis luotas be irklų ir kitokių padargų, pririštas prie pakrantės medžio. Don Kichotas apsižvalgė ir nepastebėjo nė gyvos dvasios, tuomet, ilgai nesvarstydamas, nulipo nuo Rosinanto ir paliepė Sančui taipgi nulipti nuo palšio ir gerai pririšti abu gyvulius prie pakrantės medžio — lyg tuopos, lyg gluosnio.

Sančas pasiteiravo to netikėto nusėdimo ir tokio pat netikėto pririšimo priežasties.

— Tau, Sančai, pravartu būtų žinoti, jog štai šitas luotas aiškiai ir neabejotinai kviečia mane ir ragina lipti į jį ir plaukti pagalbon kokiam riteriui arba šiaip kokiam didžiūnui, didžio negando ir pavojaus ištiktam, nes taip paprastai esti riterių romanuose ir taip įprasta burtininkų, tuose romanuose veikiančių ir samprotaujan-

čių: kai riterių kurį užklumpa nelaimė ir išvaduoti jį gali nebent kitas riteris, ir kai juos skiria du arba trys tūkstančiai mylių, o kartais ir daugiau, burtininkai sodina antrąjį riterį ant debesio arba atsiunčia luotą ir — arba oru, arba jūra — akimoju perkelia ten, kur nori ir kur reikalinga jo pagalba.

Taigi, Sančai, šis luotas tam tyčia man prisietas, ir tai aišku kaip dieną, ir kol dar neatėjo vakaras, pririški palšį ir Rosinantą — ir su Dievu; aš sėsiu luotan, jeigu netgi draustų man basieji broliai[112].

— Jei tokia byla,— atsiliepė Sančas,— ir jeigu jūsų malonybė baudžiatės kas žingsnis griebtis tokių, taip sakant, kvailysčių, man nieko kita nelieka, kaip tik nulenkti galvą ir nuolankiai daryti kas liepiama, nes, pasak tos patarlės: „Kas pono neklauso, valgo duoną sausą“. Šiaip ar taip, kad sąžinė būtų rami, noriu perspėti jūsų malonybę, jog šis luotas, mano manymu, anaiptol ne iš tų užkerėtųjų, o vietinių žvejų: juk šioje upėje žvejojamos pačios gardžiausios silkutės.

Šitaip kalbėjo Sančas ir podraug rišo gyvulius prie medžio, skausmo gildoma širdimi palikdamas juos burtininkų globai ir apginčiai.

Don Kichotas patarė jam nesisieloti ir nemanyti, jog palieką̨s juos be priežiūros,— tasai, kuris nukelsiąs juos pačius į astralines aukštybes, pasirūpinsiąs ir jų gyvuliais.

— O kas tai per daiktas tos *kastralinės*? — paklausė Sančas.— Kaip gyvas tokio žodžio nesu girdėjęs.

— Astralinės reiškia labai tolimos,— atsakė Don Kichotas,— ir nenuostabu, kad nesupranti šio žodžio: tau neprivalu mokėti lotyniškai, o betgi esama tokių, kurie dedasi išmaną šią kalbą, bet iš tikrųjų jokios nuovokos apie ją neturi.

— Jau pririšau,— pareiškė Sančas.— O ką dabartės darysim?

— Ką? — atsiliepė Don Kichotas.— Persižegnosime ir kelsime inkarą, kitaip sakant, sėsime į luotą ir nupjausime virvę, kuria jis prisietas.

Sulig tais žodžiais įšoko luotan, Sančas — iš paskos, perpjovė virvagalį, ir luotas ėmė pamažu tolti nuo kranto; ir šit, paplaukęs vos dvi uolektis, Sančas sudrebėjo visu kūnu, nujausdamas neišvengiamą pražūtį, ir staičiai puolė į neviltį, kai išgirdo bliaunant asilą ir pamatė, jog Rosinantas iš paskutiniųjų stengiasi nutraukti pavadį, ir tuomet pasakė savo ponui:

— Asilas bliauna mūsų ilgėdamasis, o Rosinantas plėšiasi laisvėn, idant galėtų šokti mums pavymui. Būkite ramūs, brangiausieji

bičiuliai! Tegu tik paaiškėja, kokia beprotybė buvo jus palikti, ir atsigodę vėlei pas jus sugrįšime.

Ir taip graudžiai pravirko, jog Don Kichotas įtūžo ir užsirūstinęs tarė:

— Ko bijai, bailusis padare? Ko virkauji, skystablauzdi? Kas tave genasi, kas vejasi, naminės žiurkės širdie? Ko tau trūksta, tau, vargstančiam kaip pelė aruode? Gal basas karstaisi po Rifų kalnynus[113], o ne sėdi išsidrėbęs ant suoliuko nelyginant koks didysis kunigaikštis, liūliuojamas tykiųjų šios nuostabios upės vandenų, kurie ilgai netrukus išneš mus į atvirą jūrą?

O, regis, mudu jau jūrų platybėse, mažų mažiausiai būsime nuplaukę septynis, o gal net aštuonis šimtus mylių,— jei turėčiau astroliabiją, išmatuočiau ašigalio platumą ir tiksliai pasakyčiau, kiek mylių jau nuplaukta. Beje, arba aš nieko nenutuokiu, arba mes perkirtome, arba tuoj perkirsime pusiaują, lygiai ir vienodai nutolusį nuo abiejų ašigalių.

— Sakykit, ar dar toli plaukti iki tos vietos, kur ašigaliais kerta per pusiaują? — sunerimo Sančas.— Man ir šiaip jau visą nugarą sopa.

— Labai toli,— atsakė Don Kichotas.— Pasak Ptolemėjo, žymiausio iš žymiausiųjų pasaulio kosmografų ir filosofų, mūsų planetos žemių ir vandenų paviršius lygus trims šimtams šešiasdešimt laipsnių, tad, pąsiekę pusiaują, būsime nuplaukę lygiai pusę kelio.

— Dievaži,— atsiliepė Sančas,— jūsų malonybė radot kuo tikėti: kažin kokiu kuosų grafu, kuriam, be kita ko, pilvą sopa, nes penėtas žemėmis ir vandeniu.

Don Kichotas pasijuokė iš Sančo, savaip supratusio jo aiškinimus apie kosmografą ir filosofą Ptolemėją ir planetos paviršiaus matavimą, ir tarė:

— Žinoki, Sančai, ispanai ir visi tie, kurie Kadyje lipa į laivą ir plaukia Rytų Indijon[114], šit iš ko sprendžia, jog minėtasis pusiaujas jau perkirstas: visiems vienu matu išdvesia utėlės, nors ir kiek jų būtų, tad paskui laive nė su žiburiu nerasi nė vienos. Taigi, Sančai, pasigrabinėki paslėpsnius: jeigu sumedžiosi kokį gyvį, nebeliks jokių abejonių, o jeigu nesumedžiosi,— vadinasi, pusiaujo dar neperkirtome.

— Nė už ką nepatikėsiu,— pareiškė Sančas.— Šiaip ar taip, paklausysiu jūsų malonybės, nors man pakaušis neneša, kam reikia šitokių medžioklių, jeigu savo akimis matau, jog nuplaukėm nuo krašto

daugių daugiausia penkias uolektis, o pasroviui nuo tos vietos, kur pririšti mūsų gyvuliai,— gal dvi uolektis: aure Rosinantas ir palšis tebestovi ten pat, kur palikom, o ir iš akių metus, tiek man, tiek jums matyti, kad mes, šventas žodis, judam ir slenkam nelygu skruzdės.

— Tu, Sančai, atliki tą bandymą, kaip sakiau, o kita kuo nesirūpinki, nes neišmanai nei apie dienovidinius, nei apie pusiaujus, nei apie lygiagretes, nei apie zodiakus, nei apie ekliptikas, nei apie ašigalius, nei apie saulėgrįžas, nei apie ženklus, nei apie pasaulio šalis, nei apie matus, nei apie dangaus ir žemės sferas. O šit jeigu išmanytum visus tuos dalykus ar bent dalį jų, tuomet aiškiai suvoktum, kiek lygiagrečių mudu jau perkirtome, kiek Zodiako ženklų matėme, kiek žvaigždynų palikome užpakaly ir kiek dar paliksime. Ir dar sykį tau sakau: pasigraibyki ir pamedžioki — esu tikras, jog dabar esi švaresnis už lygaus ir baltutėlio popieriaus lakštą.

Sančas ėmė grabinėtis ir galop, stropiai ir atsargiai apčiupinėjęs visą kairę šlaunį iki pakinklio, kilstelėjo galvą, pažvelgė į savo poną ir tarė:

— Arba šitas bandymas niekam tikęs, arba mes dar labai toli nuo jūsų malonybės minėtos vietos.

— Ką? — paklausė Don Kichotas.— Nejaugi nepagavai nė vienos?

— Gaudysiu mat po vieną! — atšovė Sančas.

Ir, kažką nukratęs nuo pirštų, nusiplovė ranką vandeny, o luotas tuo tarpu iš lėto sliuogė tėkmės viduriu, nešamas ne kokios mįslingos galios ar neregimo burtininko, o tiktai srovės, silpnos ir ramios tuo metų laiku.

Staiga prieš akis jiems išdygo du dideli malūnai vidury upės, ir, vos tik juos išvydęs, Don Kichotas suriko Sančui:

— Žiūrėki, bičiuli! Antai dunkso lyg miestas, lyg pilis, lyg tvirtovė, kurioje tikriausiai kali koks nuveiktas riteris arba nuskausta karalienė, infantė ar princesė,— tai šit kieno gelbėti aš čionai pristatytas!

— Ką jūsų malonybė, pone, čia paistot, velniai rautų, apie miestus, tvirtoves ir pilis? — sušuko Sančas.— Argi nematot, jog tai paprasčiausi vandens malūnai, kur žmonės mala grūdus?

— Nutilki, Sančai,— tarė Don Kichotas,— tau tik vaidenas malūnai, bet tai ne malūnai. Bene tau nesakiau, jog burtai turi galią pakeisti ir iškreipti tikrąją kiekvieno daikto esmę? Aš nesakau, kad vienas daiktas iš pagrindų virsta kitu,— ne, jis tik kitoniškai atrodo

mūsų vaizduotei, kaip tat atsitiko pakeitus išvaizdą Dulsinėjai, vieninteliam manųjų lūkesčių uždingsniui.

Tuo tarpu, pakliuvęs į pačią sraunumą, luotas pradėjo plaukti nebe taip lėtai kaip anksčiau.

Matydami upe atplaukiant luotą, srovės nešamą tiesiai į ratus, malūnininkai urmu išgriuvo ant užtvankos su ilgomis kartimis rankose stabdyti luoto, o kad veidai ir drabužiai buvo perdėm apdulkėję miltais, visi gana šiurpiai atrodė. Jie pratrūko garsiai rėkti:

— Kur jus velnias neša? Ar gyvent nusibodo? Ko norit? Nusiskandint ar įkliūt į ratus, kad jums kaulus sumaltų?

— Bene aš tau, Sančai, nesakiau, jog atkeliavome tokion vieton, kur man pridera parodyti, kaip toli siekia manosios rankos galia? — tarė Don Kichotas.— Žiūrėki, kiek piktadarių ir galvažudžių išpuolė manęs pasitikti, žiūrėki, kiek siaubūnų stoja man skersai kelio, žiūrėki, kiek šlykščių pabaisų mums vaiposi. Palaukit, aš jums pasivaipysiu, šunsnukiai!

Ir, visu ūgiu atsistojęs luote, ėmė grasinti malūnininkams didžiu balsu šaukdamas:

— Gauja piktavalių ir piktaširdžių nevidonų, paleiskite laisvėn ir duokite valią tajai būtybei, kurią kamuojate savo tvirtovėje ar kalėjime, nesvarbu, kokio ji luomo ir rango, kokios kilmės ir giminės! Aš — Don Kichotas Lamančietis, kitaip dar vadinamas Liūtų riteriu, ir man dangaus aukštybių skirta pergale apvainikuoti šį nuotykį!

Tai taręs, išsitraukė kardą ir ėmė juo švaistytis malūnininkų panosėje, o tie nors ir girdėjo tuos paistalus, bet, nieko nesuprasdami, stengėsi kartimis sulaikyti luotą, sūkuriuojančio vandens traukte traukiamą ant malūno rato.

Sančas puolė ant kelių, karštai melsdamas Dievą apsaugoti nuo neišvengiamo pavojaus, ir Dievas išklausė jo maldą, pridėdamas buklumo ir apsukrumo malūnininkams, kurie įrėmė kartis į luotą ir galop jį sustabdė, bet luotas vis dėlto apsivožė, ir Don Kichotas sykiu su Sanču įvirto į vandenį; Don Kichotas turėjo tą pranašumą, jog nardė kaip gaigalas, bet vis dėlto dukart vos neatsidūrė dugne, sunkių šarvų gramzdinamas, ir jeigu malūnininkai nebūtų sušokę į vandenį ir neštinai jųdviejų išnešę, ir vienam, ir kitam toji vieta būtų tapusi Troja.

Kai juodu atsidūrė krante, tiek prigėrę vandens, kad širdis būtų supykusi vien pagalvojus apie gėrimą, Sančas atsiklaupė, susinėrė rankas ir, nukreipęs akis į dangų, ilgai ir karštai meldė Dievą apsaugoti nuo savojo pono beatodairiškų užmojų ir žygių.

Tuo tarpu atėjo žvejai, kuriems priklausė luotas, beje, malūnų ratų į šipulius suaižytas, ir, matydami savo labą sunaikintą, šoko plėšti nuo Sančo drabužius, o iš Don Kichoto pareikalavo atlyginti nuostolius; pilnas nedrumsčiamos ramybės, lyg nieko nebūtų atsitikę, Don Kichotas pareiškė malūnininkams ir žvejams mielai sumokėsiąs už luotą, bet tik ta sąlyga, jeigu šie nedelsiant paleisią laisvėn žmogų ar žmones, šioje pilyje kalinamus.

— Apie kokius žmones ir kokias pilis čia paistai, besmegeni? — atšovė vienas malūnininkas.— Gal kartais baudies pagrobti tuos, kurie atvažiavo čionai grūdų susimalti?

„Gana! — tarė sau Don Kichotas.— Prašymai, kad tie nevidonai geruoju padarytų labą darbą,— tai lyg tyruose šaukiančiojo balsas. Matyt, šiuo atveju bus susidūrę du didžios galios burtininkai, griauną vienas kito sumanymus: vienas atsiunčia man luotą, kitas išverčia mane į vandenį. Čia tik Dievas gali pagelbėti, nes visas šis pasaulis — pinklių ir prieštaringiausių siekių raizginys. Aš niekuo negaliu padėti".

Ir, atsigręžęs į malūnus, tarė pakeltu balsu:

— Nors ir kas jūs būtute, bičiuliai, šiame kalėjime laikomi, atleiskite man: laimė nepalanki nei man, nei jums, aš nestengiu ištraukti jūsų iš bėdos. Turbūt kitam riteriui skirtas ir liktas šis žygis.

Šiuos žodžius pasakęs, susiderėjo su žvejais ir sumokėjo už luotą penkiasdešimt realų, kuriuos atkala širdimi atidavė Sančas tardamas:

— Dar pora pasiirstymų — ir visus pinigus į vandenį būsim išmetę.

Žvejai ir malūnininkai stebėjosi stebėdami dvi neregėtas žmogystas, pažiūrėti nė iš tolo nepanašias į kitus žmones, ir niekaip negalėjo perprasti, ko gi reikalauja ir nori iš jų Don Kichotas; galop, tarę, jog abiem, matyt, galvoj kliuka, davė jiems ramybę ir išsivaikščiojo: malūnininkai — į malūnus, žvejai — į savo trobeles.

Don Kichotas ir Sančas grįžo be žado prie savo bežadžių likimo draugų, ir šitaip pasibaigė nuotykis užkerėtame luote.

XXX PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAS NUTIKO DON KICHOTUI SUSITIKUS SU GRAŽIĄJA MEDŽIOTOJA

Didžiai nuliūdę ir prastai nusiteikę, grįžo juodu prie savo keturkojų draugų, ypačiai Sančas, kuriam širdis menkdavo kiekvieną-syk bežiūrint, kaip menksta šeimininko kapšas: jam būdavo toks įspūdis, jog, pinigus leisdamas, jis nuleidžia sau kraują. Galop, nė žodžio netardami, juodu sėdo raiti ir atsisveikino su garsingosios upės krantais: Don Kichotas pasinėręs meilės godose, o Sančas — godose apie aukštą padėtį, kuri dabar atrodė jam dar labiau nepasiekiama nei kada nors, nes, kad ir būdamas menko protelio, puikiai suvokė, jog pono poelgiai, visi ar beveik visi,— nesusipratimas, ir tykojo progos, nesuvesdamas jokių sąskaitų ir net neatsisveikindamas su ponu, vieną gražią dieną nešti kailį namo; tačiau laimė lėmė jam kitokią dalią — ne tą, kurios jis taip bijojo.

Atsitiko taip, jog rytojaus dieną, sėdant saulei ir jiems kylant iš girios, Don Kichotas apmetė akimis priešais nusidriekusią žalią lanką ir kitame jos krašte pastebėjo būrį žmonių, o prijojęs arčiau, suprato, kad ten vyksta sakalų medžioklė. Prijojęs dar arčiau, išvydo dailaus stoto damą, raitą ant baltutėlio žirgo, arba eidininko, sidabruotu balnu ir žaliais aptaisais.

Dama taipgi buvo žaliu apdaru, tokiu puošniu ir elegantišku, jog pati atrodė įsikūnijusi elegancija. Ant kairės rankos jai tupėjo sakalas, ir iš to Don Kichotas suprato, kad tai, matyt, kokia prakilni dama, o visi kiti medžiotojai — josios palyda, taip ir buvo iš tikrųjų; ir todėl jis tarė Sančui:

— Nubėki, Sančai, vaikeli, ir pasakyki anai damai ant balto eidininko ir su sakalu rankoje, jog aš, Liūtų riteris, puolu ant kelių prieš josios didžią puikybę ir jog jeigu jos didybė teiksis man suteikti tokią garbę, prijosiu pabučiuoti jai rankų ir visomis išgalėmis stengsiuos jai tarnauti ir vykdyti josios pageidavimus. Ir žiūrėki, Sančai, nenusišnekėki ir kad man nekaišiotum savo priežodžių į pasiuntinystės kalbą.

— Radot kaišiotoją! — atsiliepė Sančas.— Kam jau kam, o man ne pirmiena traukti pasiuntinystėn pas va šitokias aukštas ir išlakias damas.

— Vienintelį kartą esu tave siuntęs pas savąją damą Dulsinėją,— paprieštaravo Don Kichotas,— o šiaip nepamenu, kad būtum pasiuntiniu siunčiamas, bent jau man tarnaudamas.

— Kas be ko,— atsiliepė Sančas,— bet, šiaip ar taip, geram artojui ir blogas arklas gerai aria, o kur visko per kraštus, nemiršta nieks badu. Noriu pasakyt, jog manęs nereikia nei mokyti, nei protinti, turiu galvą pakaušy ir apie viską šį bei tą nuraukiu.

— Tikiu, Sančai,— tarė Don Kichotas,— na, sėkmės, ir tepadeda tau Dievas!

Sančas paleido risčia savo rambųjį palšį ir, prijojęs prie gražiosios medžiotojos, nušoko žemėn, suklupo prieš ją ant kelių ir tarė:

— Prakilnioji gražuole, aure anas riteris, vadinamas Liūtų riteriu,— mano ponas, o aš jo ginklanešys, namuose šaukiamas Sanču Pansa. Taigi tasai Liūtų riteris, ne per seniausiai vadinęsis Liūdnojo Vaizdo riteriu, siunčia mane prašyti jūsų didybę, idant teiktutės maloningai leisti jam čionai prisistatyti, jums sutinkant, pritariant ir neprieštaraujant, ir išpildyti troškimą, o trokšta jisai, kaip sakosi ir kaip aš pats manau, ne ko kita, kaip tarnauti jūsų sakališkajai aukštybei ir puikybei, ir jeigu toksai leidimas bus duotas, jūsų šviesybė tik išlošit, o jis laikys tatai dideliausia malone ir palaima.

— Iš tiesų, gerasai ginklanešy,— atsiliepė dama,— jūs atlikote savo pasiuntinystę nepamiršdamas nė vieno atributo, tokio pobūdžio pasiuntinystėse prideramo. Stokitės, nesgi nepritinka klūpoti ginklanešiui, tarnaujančiam tokiam didžiam riteriui kaip Liūdnojo Vaizdo riteris, apie kurio žygdarbius jau esame daug girdėję. Stokitės, meldžiamasai, ir pasakykite savo ponui, kad jisai atvyko pačiu laiku ir kad aš ir mano vyras kunigaikštis kviečiame jį viešnagės vasaros rezidencijon.

Sančas atsistojo, pakerėtas tiek gerosios damos grožio, tiek jos didžio mandagumo ir prielankumo, o ypačiai to, jog, pasirodo, ji jau girdėjusi apie Liūdnojo Vaizdo riterį; tiesa, Liūtų riteriu nevadino ir tikriausiai todėl, kad jis ne per seniausiai prisiėmė šitą vardą. Kunigaikštienė (ligi šiol nepavyko atskleisti jos vardo) paklausė Sančą:

— Sakykite man, mielasai ginklanešy, ar kartais ne apie jūsų poną išleista knyga, antrašte „Išmoningasis bajoras Don Kichotas Lamančietis“, taipgi ar ne jojo širdies dama — tokia Dulsinėja Tobosietė?

— Pataikėt, ponia,— atsakė Sančas,— o tasai ginklanešys, vardu Sančas Pansa, kuris tenai minimas ar bent jau turėtų būt minimas,— tai aš, žinia, jeigu tik niekas nesukeitė manęs su kitu lopšyje, kitaip sakant, spaustuvėj.

— Man labai džiugu,— tarė kunigaikštienė.— Jokite, mielasai Sančai Pansa, ir pasakykite savo ponui, kad jis — laukiamas svečias mano valdose ir kad niekas pasaulyje negalėtų suteikti man didesnio malonumo kaip jojo viešnagė.

Tokį palankų atsaką gavęs, Sančas grįžo pas poną džiaugsmu netverdamas, perdavė jam viską, ką prakilnioji dama buvo sakiusi, ir savo kaimiška šneka iškėlė į padanges jos neregėtą grožį, didžią išmintį ir mandagumą.

Don Kichotas šauniai atsitiesė balne, tvirtai įsispyrė į balnakilpes, pasitaisė antveidį, pentinais paragino Rosinantą ir išdidžiai nujojo pabučiuoti rankų kunigaikštienei, kuri, Don Kichotui bejojant, pasišaukė savo vyrą kunigaikštį ir papasakojo apie riterio pasiuntinystę, o kadangi juodu buvo skaitę Don Kichoto istorijos pirmą dalį ir žinojo apie visas jo keistenybes, todėl be galo džiugiai jo laukė ir troško susipažinti, iš anksto sutarę tenkinti jo įgeidžius, sutikti su kiekvienu jo žodžiu, elgtis kaip su klajojančiu riteriu visą viešnagės laiką ir laikytis įprastų ceremonijų, aprašytų jų skaitytuose riterių romanuose, kuriuos abudu labai mėgo.

Tuo tarpu prijojo Don Kichotas pakeltu antveidžiu, ir Sančas, matydamas poną ketinant lipti iš balno, buvo beskubąs prilaikyti balnakilpės, bet, deja, lipdamas nuo palšio, viena koja užkliuvo už paspręstės ir taip įsipainiojo, kad pakibo žemyn galva ir krūtine ir veidu įsirėmė žemėn.

Pratęs, kad, nusėdant nuo arklio, jam būtų prilaikoma balnakilpė, Don Kichotas tikėjosi, jog Sančas jau suspėjo pribėgti, ir todėl staigiai pasviro į vieną pusę, o jam pasvirus, nuslydo balnas, matyt, silpnai priveržtas, ir raitelis drauge su balnu gėdingai plojosi žemėn, mintyse plūsdamas nelaimingąjį Sančą, vis dar neįstengiantį ištraukti kojos iš varžtų.

Kunigaikštis paliepė savo medžiokliams padėti riteriui ir jo ginklanešiui, tie pakėlė gerokai susitrenkusį Don Kichotą, ir jis šlubčiodamas bandė atsiklaupti prieš didikus, bet kunigaikštis nieku gyvu nesutiko ir netgi pats paskubėjo nulipti nuo žirgo, žengė prie Don Kichoto ir, apkabindamas jį, tarė:

— Man labai apmaudu, godingasai Liūdnojo Vaizdo riteri, jog

pirmas žingsnis mano valdose jums pasirodė toks nesėkmingas. Beje, dar didesnių nemalonumų dažnai pasitaiko dėl ginklanešių aplaidumo.

— Žingsnio, žengto pasitikti tokio garsingo didžiūno kaip jūs, nevalia vadinti nesėkmingu,— atsiliepė Don Kichotas.— Jeigu net būčiau nugarmėjęs į bedugnę prarają, mane išgelbėtų ir iškeltų aukštybėsna garbė jus matyti. Mano ginklanešys, tegu jį skradžiai, sugeba leisti darban liežuvį ir taukšti niekus, tik jokiu būdu ne rankas, kai reikia pririšti ir priveržti balną, kad gerai laikytųsi. Tačiau nors ir kokia poza būčiau, kritęs ar stačias, pėsčias ar jotas, visada būsiu pasirengęs tarnauti jūsų šviesybei ir prakilniajai kunigaikštienei, tauriai jūsų žmonai, tikriausiajai grožio karalienei ir visuotinės elegancijos valdovei.

— Gana, godingasai Don Kichote Lamančieti! — tarė kunigaikštis.— Ten, kur viešpatauja šviesiausioji donja Dulsinėja Tobosietė, nepritinka liaupsinti kitos damos grožio.

Tuo tarpu Sančas Pansa, jau ištrūkęs iš kilpos, atsidūrė netoliese ir, užbėgdamas ponui už akių, atsakė:

— Niekas neužginčys, priešingai, veikiau patvirtins, kad manoji ponia Dulsinėja Tobosietė labai jau graži, betgi ugnis nekurstoma nesikūrena, o dar esu girdėjęs, jog mūsų vadinamoji gamta — tai lyg puodžius, iš molio puodus lipdantis, ir jeigu jis nulipdė vieną gražų puodą, vadinasi, gali nulipdyti ir du, ir tris, ir šimtą. O šitaip sakau todėl, kad prakilnioji kunigaikštienė, šventas žodis, nė per nago juodymą neatsilieka nuo mano ponios ir šeimininkės Dulsinėjos Tobosietės.

Don Kichotas kreipėsi į kunigaikštienę ir tarė:

— Patikėkite, jūsų didybe, nė vienas klajojantis riteris pasaulyje nėra turėjęs tokio šnekaus ir sąmojingo ginklanešio kaip manasis, ir jisai tatai įrodys darbais ir žodžiais, jeigu tik jūsų aukštenybė pageidausite bent kelias dienas naudotis mano paslaugomis.

Į tai kunigaikštienė atsakė:

— Kad Sančas Gerasis mėgsta sąmojį, tatai man labai patinka, nes iš to aišku, jog jis nekvailas,— kaip jūsų malonybė, godingasai Don Kichote, patys puikiausiai žinote, nepaslankaus proto žmonės nelinkę į juokus ir sąmojus, o jei gerasis Sančas sąmojingas ir mėgsta juokauti, pripažįstu, kad jis lankstaus proto.

— Ir dar lankstesnio liežuvio,— pridūrė Don Kichotas.

— Juo geriau,— tarė kunigaikštis,— nejudriu liežuviu vargu ar

įmanoma pašmaikštauti, o kad veltui neaušintume burnos, malonėkite, didis Liūdnojo Vaizdo riteri...

— Jūsų aukštybei derėtų sakyti: Liūtų riteri,— įsiterpė Sančas,— mat vaizdas jau nebe toks liūdnas.

— Taigi, godingasai Liūtų riteri,— toliau kalbėjo kunigaikštis,— malonėkite į mano pilį, ji čia pat, netoliese, ir ten būsite deramai priimtas, kaip to ir nusipelno jūsų prakilnybė ir kaip mudu su kunigaikštiene paprastai priimame kiekvieną svečiuosna atvykstantį klajojantį riterį.

Tuo tarpu Sančas jau spėjo uždėti ir gerai priveržti pono balną, Don Kichotas sėdo ant Rosinanto, kunigaikštis — ant savo puikaus žirgo, kunigaikštienė atsidūrė vidury, ir visi pasuko pilies linkui.

Kunigaikštienė paliepė Sančui joti greta, nes jai esą begaliniai smagu klausytis jo šmaikštavimų.

Sančas ilgai nesiprašydino, įsiterpė į trijulę ir ketvirto pašnekovo teisėmis įsikišo į pokalbį, didžiai pralinksmindamas kunigaikštienę ir kunigaikštį, kurie laikė didžia laime priimti savo pilyje tokį klajojantį riterį ir tokį klejojantį ginklanešį.

XXXI PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA APIE DAUGĮ DIDŽIŲ DALYKŲ

Sančo džiūgavimui nebuvo ribų: jis tarėsi pelnęs kunigaikštienės malonę ir tikėjosi jos pilyje mėgautis tuo, kuo mėgavosi dono Djego dvare ir Basilijo namuose; gera duona jam niekad neįsipykdavo, ir kai tik pasitaikydavo proga pagyventi ištekliuje, beregint stverdavo ją už kuodo[115].

Toliau istorijoje pasakojama, jog, jiems dar neprijojus vasaros rezidencijos, kitaip sakant, pilies, kunigaikštis nušuoliavo pirmas ir nurodė tarnams, kaip jiems pridera elgtis su Don Kichotu, ir kai Don Kichotas su kunigaikštiene prijojo pilies vartus, jų pasitikti tuoj išėjo lyg du liokajai, lyg du arklininkai vadinamaisiais rytmetiniais plonytėlio raudono atlaso drabužiais, ilgais, ligi pat kulnų, ir, nespėjus jam nė atsitokėti, paėmė jį ant rankų ir tarė:

— Teikitės, jūsų didybe, padėti prakilniajai kunigaikštienei nusėsti nuo žirgo.

Don Kichotas buvo bepadedąs, bet tuomet prasidėjo ilgos mandagumo varžybos su kunigaikštiene, ir ji pagaliau paėmė viršų ir pareiškė norinti nulipti arba nusėsti nuo žirgo, tik kunigaikščio padedama, nes nesanti verta tokiam didžiam riteriui užkrauti tokio tuščio darbo.

Galiausiai nusėsti padėjo jai kunigaikštis, o kai visi įėjo į erdvų vidinį kiemą, prie Don Kichoto pribėgo dvi žavios mergelės ir apsiautė jam pečius puošnia tamsiai raudona mantija, ir tą pačią akimirką visose galerijose pasirodė tarnai ir tarnaitės ir garsiai užtraukė vienu balsu:

— Sveikas atvykęs, klajojančios riterijos pažiba ir pasididžiavime!

Ir visi ar beveik visi ėmė iš stiklinių buteliukų šlakstyti Don Kichotą, kunigaikštienę ir kunigaikštį kvapiaisiais vandenimis, didžiai nustebindami Don Kichotą. Ir tuomet jis pirmąsyk visiškai įsitikino ir patikėjo esąs ne tariamas, bet tikrų tikriausias klajojantis riteris, nes visi elgėsi su juo lygiai taip, kaip jo skaitytose knygose elgdavosi su tokiais štai riteriais praėjusiais amžiais.

Palikęs palšį likimo malonei, Sančas prisiplakė prie kunigaikštienės ir šmurkštelėjo paskui ją į pilį, bet ten ėmė graužti sąžinė, kad pametė asilą, ir, prisiartinęs prie vienos garbios duenjos, taipgi išėjusios pasitikti kunigaikštienės, pakuždomis jai tarė:

— Ponia Gonsales, ar kaip ten jūsų malonybė vadinama...

— Aš esu donja Rodriges de Grichalba,— atsiliepė duenja.— Ko pageidaujate, meldžiamasis?

Į tai Sančas jai atsakė:

— Norėčiau, kad jūsų malonybė padarytumėt man tokią paslaugą: nueikit už pilies vartų, o ten pamatysit mano palšą asilą; tai va, būkit maloni, jūsų malonybe, paliepkit nuvest jį arklidėn arba pati nuveskit: jisai, vargšelis, baugštokas ir nieku būdu vienas ilgai neištvers.

— Jeigu ir ponas toks pat nuovokus kaip tarnas, nė atsidžiaugti negalėsim! — tarė duenja.— Nešdinkis iš čia, meldžiamasis, kad tu prasmegtum drauge su tuo, kuris tave čionai atbogino; pats žiūrėki savo asilo, o mes, duenjos, tokiais dalykais nesirūpiname.

— Kaip kažin ką,— atrėmė Sančas,— pats savo ausimis esu gir-

dėjęs, kaip mano ponas, o tokioms istorijoms jam pramušta galva, pasakojo, kad, Lanselotui

Iš Britanijos atvykus,
Rūpinosi juo mergelės,
Jojo ristūnu — duenjos,

na, o savojo asilo už jokius pinigus nemainyčiau į pono Lanseloto kuiną.

— Klausyki, meldžiamasis,— pareiškė duenja,— jeigu esi komediantas, pataupoki savo juokelius tiems, kuriems jie patinka ir kurie tau už juos sumokės, o iš manęs gumbą gausi.

— Kas gumbais švaistosi, pats nemažai jų per savo amžių, matyt, bus gavęs,— tarė Sančas,— o ilgą amžių nugyvenus, jų daugokai prisikaupia.

— Ak tu, gyvate! — pykčiu plykstelėjusi, suriko duenja.— Sena aš ar jauna, Dievui atsakysiu, o ne tau, šunsnuki, susmirdęs prasčioke! Ji suriko taip garsiai, jog išgirdo kunigaikštienė ir atsigręžusi pamatė, kad jai akys krauju pasruvusios iš įsiūčio, ir paklausė, kas atsitiko.

— Tas ir atsitiko, jog štai šitas žmogėnas prie manęs prikibo,— atsiliepė duenja,— ir ėmė primygtinai reikalauti, kad arklidėn nuvesčiau jo asilą, kurį jis pametęs prie pilies vartų, tvirtindamas, kad šitaip jau esą buvę: kažin kokios mergelės, girdi, rūpinosi tokiu Lanselotu, o duenjos — jo arkliu; ir svarbiausia, nei šiam, nei tam, jis išvadino mane sene.

— Jeigu tatai būtų pasakyta man,— tarė kunigaikštienė,— aš palaikyčiau tai didžiausiu įžeidimu.

Ir, kreipdamasi į Sančą, pridūrė:

— Įsidėmėkite, mielasai Sančai, jog donja Rodriges dar labai jaunutė, o tokį kyką dėvi ne todėl, kad būtų garbingo amžiaus, bet orumo dėlei ir papročių laikydamasi.

— Kad aš kiaurai žemes prasmegčiau, jei baudžiausi ją užgauti,— atsiliepė Sančas,— stačiai aš baisiai myliu savo asilą, ir man pasirodė, kad juo pasirūpint galėtų tiktai tokios gailios širdies moteriškė kaip ponia donja Rodriges.

Visas tas kalbas girdėdamas, Don Kichotas tarė:

— Sančai, bene čia pritinka šitokios šnekos?

— Pone,— atsiliepė Sančas,— nors ir kur žmogus būtų, visur jis kalbės apie savo bėdas. Šičia aš prisiminiau savo palšelį ir šičia

apie jį prašnekau, o jeigu arklidėje būčiau jį prisiminęs, ten apie jį ir būčiau kalbėjęs.

Į tai kunigaikštis tarė:

— Sančas labai blaiviai samprotauja, ir jam nėra ko prikišti. Palšelis gaus avižų, kiek tik jo širdis geidžia, tad Sančui nedera rūpintis: jo numylėtiniui bus skiriama ne mažiau dėmesio negu jam pačiam.

Po šitų kalbų, pralinksminusių visus, išskyrus Don Kichotą, mergelės nulydėjo Don Kichotą laiptais į viršų ir įvedė į menę, nukabinėtą prašmatniais auksu ataustais brokatais; šešios mergelės nuvilko jam šarvus ir patarnavo kaip pažai, kunigaikštienės ir kunigaikščio pamokytos ir perspėtos, ką turinčios daryti ir kaip laikytis su Don Kichotu, kad jisai įsivaizduotų ir patikėtų, jog tikrai laikomas klajojančiu riteriu.

Nušarvuotas Don Kichotas, sudžiūvęs, ištįsęs, aukštas, tokiais įkritusiais skruostais, kad, rodės, juodu iš vidaus bučiuoja vienas kitą, liko bestovįs vien aptemptomis pusilgėmis kelnėmis ir stirnenos liemene, pažiūrėti toks juokingas, jog jeigu patarnaujančios mergelės nebūtų tramdžiusios juoką (o šiuo klausimu jos buvo itin griežtai savo ponų prigraudentos), tikrai būtų sprogusios juokais.

Toliau mergelės paprašė jį nusirengti nuogai, nes norinčios pervilkti marškinius, bet jis ryžtingai pasipriešino pareikšdamas, jog padorumas klajojantiems riteriams pritinkąs lygiai taip kaip ir narsybė.

Šiaip ar taip, marškinius paprašė įduoti Sančui, o paskui, užsidaręs su juo kitame kambaryje, kur stovėjo ištaigiai paklota lova, nusirengė, persivilko švariais marškiniais, o kad jie buvo vieni du, kreipėsi į Sančą šitokiais žodžiais:

— Sakyki man tu, naujai iškeptas komedininke ir apsigimęs mulki, kaip išdrįsai užgaulioti ir įžeidinėti tokią godingą ir gerbiamą duenją? Radai laiką prisiminti savo palšį, lyg šios pilies šeimininkai, taip gražiai mus priėmę, būtų galėję nepasirūpinti mūsų gyvuliais! Dėl Dievo meilės, valdykis, Sančai, ir nerodyki savo nyčių, kad žmonės nepastebėtų, jog esi iš grubaus kaimiško pašukinio.

Žinoki, nuodėmių maiše, jog ponai tuo labiau gerbiami ir godojami, kuo mandagesni ir padoresni jų tarnai, ir jog didžiūnai tuo ir pranoksta kitus žmones, kad jų tarnai tokie pat geri kaip ir jie patys.

Vargas man su tavimi, nenaudėli, nejaugi tu nesupranti, jog vi-

si, matydami tave esant netašytą prasčioką ir puskvaišį juokdarį, palaikys mane sukčium ir akių dūmėju?

Ne, ne, bičiuli Sančai, saugokis tokių nemalonumų: kas be saiko pliauškia liežuviu ir juokelius laido, labai greit paslysta ir išvirsta pasigailėtinu juokdariu. Prituréki liežuvį, pasverki ir apgalvoki kiekvieną žodį, kol jis tau neišsprūdo iš lūpų, ir įsidėmėki, kad galop pakliuvome į tokią vietą, kur su Dievo padėjimu ir mano narsingosios rankos galia trigubai ar net penkeriopai pagausinsime savo šlovę ir turtą.

Sančas pasidievagojo tvirtai vykdysiąs pono valią ir verčiau užsirišiąs burną ir nusikąsiąs liežuvį, negu pasakysiąs ne vietoj kokį neapgalvotą žodį, taigi ponas galįs nesirūpinti: jisai, Sančas, niekuo neišsiduosiąs, kas per vieni jie esą.

Don Kichotas persirengė, prisijuosė kardą, apsisiautė pečius purpurine skraiste, užsidėjo žalio aksomo šlikę, mergelių jam paduotą, ir, šitaip išsipustęs, įžengė į didžiąją menę, kur jo laukė dviem eilėmis išsirikiavusios mergelės, laikydamos indus rankoms plautis, ir visos šios apeigos buvo atliktos su gausybe tūpsnių ir ceremonijų.

Paskui atėjo dvylika pažų su stalininku priešaky palydėti Don Kichoto valgomajin, kur jo laukią pilies valdovai. Apstoję iš abiejų pusių, pažai iškilmingai ir pagarbiai nuvedė jį kiton menėn, kur stovėjo ištaigus stalas, padengtas tiktai keturiems asmenims.

Prie menės slenksčio Don Kichotą pasitiko kunigaikštienė ir kunigaikštis, o drauge su jais — orios išvaizdos dvasinio luomo pareigūnas, vienas tų, kurie didžiūnų rūmuose būna dvasios vadovais; vienas tų, kurie, patys nebūdami gimę didžiūnais, nesugeba tikrų didžiūnų išmokyti elgesio, prideramo jų rangui; vienas tų, kurie trokšta, kad didikų didybė būtų matuojama jų pačių dvasios menkyste; vienas tų, kurie, savo dvasios mokytiniams diegdami saikingumą, paverčia juos šykštuoliais,— toksai, matyt, buvo ir orios išvaizdos dvasininkas, sykiu su kunigaikštiene ir kunigaikščiu pasitikęs Don Kichotą prie slenksčio.

Jie pasikeitė tūkstančiais mandagių žodžių, paskui, apsupę Don Kichotą, nuėjo prie stalo.

Kunigaikštis pasiūlė Don Kichotui sėstis garbingiausion vieton, šis bandė atsisakyti, bet kunigaikščio primygtinai prašomas, galų gale nusileido. Dvasininkas atsisėdo priešais Don Kichotą, o kunigaikštienė ir kunigaikštis — jam iš šalių.

Apdujęs ir apkvaišęs žiūrėjo Sančas, su kokia pagarba didžiūnai

jo poną prašo prie stalo, o kai pamatė, jog tiktai po ilgų ceremonijų ir maldavimų kunigaikščiui pavyko galop pasodinti Don Kichotą garbingiausion vieton, nesusitvardęs tarė:

— Jūsų malonybėms leidžiant, papasakosiu, kas nutiko kartą mūsų sodžiuj, susiginčijus, kur kam pritinka sėstis.

Sulig šiais žodžiais Don Kichotas krūptelėjo — matyt, persigando, kad Sančas ims ir leptelės kokią nesąmonę.

Sančas pažvelgė į jį, viską suprato ir tarė:

— Nebijokit, jūsų malonybe, nepadarysiu jums gėdos ir neprišnekėsiu, ko nereikia,— dar nepamiršau, kaip ponas man ką tik patarėt kalbėti: daug ar mažai, gerai ar blogai.

— Nepamenu, Sančai, kad būčiau tau ką nors pataręs,— atsiliepė Don Kichotas,— kalbėk ką nori, tik trumpiau.

— Tai va,— tarė Sančas,— istorija, kurią noriu jums papasakoti,— šventa teisybė, ir mano ponas Don Kichotas, kuris štai čia sėdi, neleis man meluoti.

— Dėl manęs,— atsiliepė Don Kichotas,— meluoki, Sančai, kiek tik nori, aš tau netrukdysiu, bet iš pradžių gerai apgalvoki, ką ketini sakyti.

— Jau galvojau ir pergalvojau, devynis kartus atmatavau, o dešimtą pjaunu,— atsakė Sančas,— ir tuoj pamatysit, kad mano žodžiai su darbais nesilenkia.

— Būtų ne pro šalį, jeigu jūsų malonybės pragintumėte šitą pliuškį, o dievaižin ko pritaukš,— tarė Don Kichotas.

— Prisiekiu kunigaikščio gyvastimi,— pareiškė kunigaikštienė,— Sančas nesitrauks nuo manęs nė per žingsnį. Man jis labai patinka, nes žinau, kad jis lankstaus proto.

— Dieve duok jūsų ponybei su protu nugyventi amželį už tai, kad esat apie mane tokios geros nuomonės, kurios, mano galva, nesu vertas,— tarė Sančas.— O šit ką aš noriu papasakoti.

Pasikvietė kartą vienas mūsų sodžiaus bajoras, o jis labai turtingas ir prakilnus, nes kilęs buvo iš Alamų de Medina del Kampo, o vedęs donją Mensiją de Kinjones, dukrą to paties Alonso de Maranjono, šventojo Jokūbo ordino riterio, kuris nuskendo Eradūroje [116] ir kuris prieš keletą metų mūsų sodžiuje buvo sukėlęs baisius kivirčus, į kuriuos, kaip man žinoma, buvo įsivėlęs ir mano ponas Don Kichotas, ir tuomet dar buvo sužeistas Tomasiljas Pajodžarga, kalvio Balbastro sūnus... Argi ne tiesa, gerbiamasai mano šeimininke ir

pone? Dėl Dievo, sakykit, kad tiesa, kitaip va šitie ponai pamanys, jog aš plepys ir melagis.

— Kol kas esu linkęs laikyti jus veikiau plepiu nei melagiu,— įsiterpė dvasininkas,— beje, nežinau, ar truputį vėliau nepasikeis mano nuomonė.

— Tu, Sančai, mini tiek vardų ir tiek aplinkybių, jog norom nenorom esu priverstas pripažinti, kad sakai tiesą. Pasakoki toliau, tik glausčiau, nes šitaip nė dviejų dienų tau nepakaks.

— Ne, glausčiau nereikia, nes man nesuteiks jokio malonumo,— tarė kunigaikštienė,— priešingai, tegu pasakoja savaip, nors ir visą savaitę, ir jeigu tikrai nebaigs per tą laiką, tai bus pačios gražiausios mano gyvenimo dienos.

— Tai va, godingieji ponai,— toliau kalbėjo Sančas,— tasai bajoras, o pažįstu jį kaip nuluptą, nes gyvena po nosim, visai netoli manęs, taigi pasikvietė jis į svečius vieną ūkininką, neturtingą, bet dorą.

— Greičiau, broleli,— pertraukė jį dvasininkas,— jeigu ir toliau šitaip važiuosite, nė kitame pasaulyje nebaigsite.

— Jei Dievas duos, sustosiu pusiaukelėj, o gal ir anksčiau,— atsakė Sančas.— Tai va, ateina tasai ūkininkas į svečius pas bajorą, amžiną jam atilsį,— mat jisai jau miręs, o numirė, kaip girdėjau, nelygu šventasis, tiesa, pats aš nemačiau, tuomet javus kirtau Temblekėj...

— Būkite žmogus, sūnau,— vėl įsiterpė dvasininkas,— kuo skubiau grįžkite iš Temblekės ir neikite į bajoro šermenis, o greičiau baikite savo pasakojimą, kitaip ir mus visus turėsite čia pašarvoti.

— Taigi, sakau,— toliau kalbėjo Sančas,— eina juodu sėstis prie stalo, kaip dabar juos matau...

Didžiai patenkinti buvo kunigaikštienė ir kunigaikštis matydami, koks nepatenkintas gerasis dvasininkas Sančo apylankomis ir užuolankomis, o Don Kichotas stačiai kunkuliuoja pykčiu ir apmaudu.

— Tai va,— toliau kalbėjo Sančas,— eina juodu, kaip sakiau, sėstis prie stalo, ir čia ūkininkas kad užsispirs: girdi, tegu bajoras sėdasi į garbingiausią vietą, ir baigta, o bajoras irgi užsispiria, sodina ten ūkininką, nes jo namuose reikią daryti, kaip jis pageidaująs, bet ūkininkas dedasi mandagus ir gražiai išauklėtas ir nieku būdu nesutinka, ir tuomet bajoras įtūžęs griebia jam už pečių, jėga pasodina jį ir sako: „Sėskitės pagaliau, stuobry netašytas! Nors ir kur aš atsisėsčiau, mano vieta vis viena bus garbingesnė už tavo!“

Štai ir visa istorija, ir, man regis, čia ji visai vietoj.

Don Kichoto skruostus išmušė raudonos dėmės, itin ryškios jo nugairintame veide. Šeimininkai tuo tarpu vos ne vos tramdė juoką, kad Don Kichotas, aišku, supratęs Sančo užuominą, nepratrūktų pykčiu. Ir, norėdama pakeisti kalbą ir sykiu sutrukdyti Sančui toliau paistyti nesąmones, kunigaikštienė paklausė Don Kichotą, kokių žinių gavęs iš savo damos Dulsinėjos ir kiek milžinų ir galvažudžių pastaruoju laiku nusiuntęs jai dovanų, nes tikriausiai nemaža jų būsiąs nugalėjęs.

Į tai Don Kichotas atsakė:

— Valdove, mano negandų pradžia jums puikiai žinoma, bet jų pabaigos, atrodo, niekad nesulauksiu. Nugalėjau tiek milžinų, nusiunčiau jai tiek piktadarių ir galvažudžių, bet kaipgi jie galėjo ją surasti, jeigu ji užkerėta ir paversta pačia šlykščiausia sodžiaus merga, kokią tik įmanu įsivaizduoti?

— Nežinau,— įsiterpė Sančas,— mano akimis žiūrint, tai didžiausia pasaulio gražuolė, o jau šankumu ir laigymu, tikras daiktas, nė lyno akrobatas josios nepralenktų. Šventas žodis, ponia kunigaikštiene, lygu katė atsispyrusi nuo žemės užšoka ant asilės.

— Nejaugi matėte ją užkerėtą, Sančai? — paklausė kunigaikštis.

— Kur nebūsiu matęs! — atsakė Sančas.— O kuris gi velnias, jei ne aš, pirmas pakliuvo ant tos burtų meškerės? Kas be ko, ji lygiai taip užkerėta kaip... mudu su jumis!

Girdėdamas kalbant apie milžinus, piktadarius ir burtus, dvasininkas suprato, jog tai būsiąs tas pats Don Kichotas Lamančietis, kurio istoriją nuolat skaitinėjąs kunigaikštis, nors jisai, jo dvasios vadovas, ir supeikęs jį ne kartą, atseit kvaila esą skaityti tokias kvailystes. Ir šit, galutinai įsitikinęs, kad jo spėjimai teisingi, didžiai susirūstinęs, kreipėsi į kunigaikštį:

— Jūsų šviesybe, valdove, jums teks Viešpačiui atsakyti už tai, ką išdarinėja šitas žmogėnas! Mano supratimu, štai šitas Don Kichotas, Don Bukaprotis ar kuo jis ten vardu, ko gero, ne toks jau kvailas, kaip jūsų šviesybei norėtųsi, o todėl nedera duoti dingsties jo kvailiojimui ir tuščioms kalboms.

Ir, kreipdamasis į Don Kichotą, tarė:

— Klausykite jūs, besmegeni, kas jums įkalė į galvą, kad esate klajojantis riteris ir kad nugalite milžinus ir imate nelaisvėn piktadarius? Atsikvošėkite ir pasekite mano patarimu: grįžkite namo, auginkite vaikus, jeigu jų turite, rūpinkitės ūkiu ir liaukitės bastęsi po pasaulį, gaudę vėjus ir juokinę žmones, pažįstamus ir nepažįstamus.

Iš kurgi, po galais, jūs ištraukėte, jog būta pasaulyje ir dabar esama klajojančių riterių? Kurgi Ispanijoje laikosi milžinai, o Lamančoje — galvažudžiai, ir kurgi tos užkerėtosios Dulsinėjos ir visa ta pyniava nesąmonių, apie jus prirašytų?

Don Kichotas su atidžia klausėsi šio godingojo vyro žodžių, o kai jis nutilo, užsirūstinusiu veidu ir degančiu žvilgsniu pašoko ant kojų ir, net neatsiprašęs kunigaikščių, prabilo...

Bet jo atsakymas nusipelno atskiro perskyrimo.

XXXII PERSKYRIMAS

APIE TAI, KĄ DON KICHOTAS ATSAKĖ SAVO DERGĖJUI, TAIPGI APIE KITUS SVARBIUS IR SMAGIUS ĮVYKIUS

Taigi Don Kichotas pašoko ant kojų drebėdamas visu kūnu it gyvsidabriu apduotas ir, dusdamas iš susijaudinimo, prabilo:

— Vieta, kur esu, ir asmenys, prieš kuriuos stoviu, ir pagarba, kurią visados jaučiau ir jaučiu jūsų malonybės luomui, varžo padorumo varžtais ir tramdo mano teisėtą rūstybę; tad dėl to, ką jau minėjau, taipgi žinodamas tai, kas žinoma visiems, o būtent, kad mokslo vyrai naudojasi tik tuo ginklu, kokiu naudojasi moterys, tai yra liežuviu, šiuo ginklu apsiginklavęs, kaip lygus su lygiu stosiu į kovą su jūsų malonybe, iš kurios, beje, ne storžieviško burnojimo, bet gerų patarimų tikėtis derėjo.

Ganytojiški graudenimai, derūs ir geros valios skatinami, pritinka kitokiomis aplinkybėmis ir kitoniškai pateikiami,— šiaip ar taip, viešai mane graudendamas, ir dar šitaip rūsčiai, jūs peržengėte deraus graudenimo ribas, nes tokius žodžius pareina tarti veikiau švelniu nekaip rūsčiu tonu, ir negražu, pliekiant nuodėmes, jums nesuprantamas, nei šiam, nei tam vadinti nusidėjėlį besmegeniu ir bukapročiu.

Iš tiesų prašau jūsų malonybę atsakyti: kuo nusipelniau besmegenio vardą, jeigu manotės galįs pliekti mane ir smerkti, ir varyti namo rūpintis ūkio priežiūra, žmona ir vaikais, nors nežinote, ar turiu jų, ar ne?

Nejaugi pakanka dvasios vadovo teisėmis įsiplakti į svetimus namus, nejaugi pakanka prasitrinti akis kokioje menkoje mokyklėlėje, pažinti pasaulį ne toliau kaip per dvidešimt ar trisdešimt mylių nuo savo nosies, kad galėtute akiplėšiškai savo nuožiūra tvarkyti riterystės nuostatus ir tarti savo žodį apie klajojančius riterius? Gal kartais, jūsų manymu, tai tuščias darbas ir laiko gaišinimas klajoti po pasaulį, šalinantis jo malonumų ir einant erškėčių nuklotais keliais, kuriais dorieji žengia nemirtingumo sostan? Jeigu mane pavadintų bukapročiu riteriai arba prakilnūs ir kilniadvasiai didžiūnai, palaikyčiau tai mirtinu įžeidimu, bet jeigu kvailiu apšaukia mane visokie plunksnagraužiai, niekados nei žengę, nei vaikščioję klajojančių riterių keliu, man tai nė motais. Aš esu riteris ir riteris mirsiu, jeigu tokia bus Aukščiausiojo valia. Vieni eina plačiais išpuikusios garbėtroškos laukais, kiti — niekingo ir vergiško meilikavimo keliu, treti — klastingos veidmainystės šunkeliais, kai kurie — tikrojo tikėjimo taku, o aš, savosios žvaigždės vedamas, einu ankštu klajojančios riterijos takeliu, josios labui paniekinęs šios žemės turtus, bet anaiptol ne garbę. Esu daugelkart užtaręs skriaudžiamuosius, atitaisęs netiesą, nubaudęs akiplėšas, nugalėjęs milžinus ir išblaškęs siaubūnus. Aš — įsimylėjęs, bet tik todėl, jog tokia yra riterio priedermė, ir manoji meilė ne nuodėminga, o platoniška ir tyra. Mano siekimai visados nukreipti į gerą tikslą, o būtent: visiems daryti gera ir niekam nedaryti bloga. Dabar sakykite, jūsų didybės, šviesiausieji kunigaikšti ir kunigaikštiene, ar valia vadinti kvailiu tą, kuris taip galvoja, kuris taip elgiasi ir kuris taip kalba.

— Dievaž, šauniai atkirsta! — sušuko Sančas.— Ir daugiau nesiteisinkit, jūsų malonybe, mano pone ir šeimininke, nes daugiau vis tiek nieko geresnio nepasakysi, nesugalvosi ir neįkalsi į galvą. O antra vertus, jeigu šitas ponas tvirtina, kad nei kitados yra buvę, nei dabartės yra klajojančių riterių, tai bene jis ką nors nuraukia apie tokius dalykus?

— Beje, ar jūs, meldžiamasis, kartais nesate tasai Sančas Pansa, kuriam, kaip sakoma, jūsų ponas yra pažadėjęs salą? — paklausė dvasininkas.

— Aš pats ir būsiu,— atsakė Sančas Pansa,— ir esu nusipelnęs jos ne ką mažiau nei kuris kitas. Esu iš tų, apie kuriuos sakoma: „Su geru sutapsi, geru ir pats patapsi“ ir dar: „Su kokiu drau-

gausi, tokį vardą gausi", arba: „Po geru medžiu ir paunksnė gera". Šit pritapau prie gero pono, ir jau keli mėnesiai, kai drauge su juo klajoju po pasaulį ir, jei Dievas duos, netrukus patapsiu tokiu kaip jis, ir jam gera, ir man gera, ir imperijas ponas valdys, o man bus salų per akis.

— Savaime suprantama, mielasai Sančai,— tuomet įsiterpė kunigaikštis,— štai aš ir noriu prakilniojo Don Kichoto vardu įduoti jūsų valdžion vieną atliekamą salą, pažiūrėti dar gana neblogą.

— Ant kelių, Sančai! — įsakė Don Kichotas.— Ir bučiuoki kojas jo šviesybei už suteiktą malonę.

Sančas taip ir padarė; tatai matydamas, dvasininkas nebetvėrė pykčiu ir, pasikėlęs nuo stalo, tarė:

— Mano luomas įpareigoja pasakyti jums, jūsų šviesybe, kad jūs lygiai taip kraustotės iš proto kaip šiuodu nusidėjėliai. Kurgi jie nepaikios, jeigu blaivaus proto žmonės laimina jų paikystes? Viešinkite juos, jūsų šviesybe, o aš, kol juodu bus šičia, pabūsiu vienas ir nesistengsiu smerkti to, kas nepataisoma.

Ir, nepridūręs nė žodžio ir nesuvalgęs daugiau nė kąsnio, išėjo nepaisydamas kunigaikščio ir kunigaikštienės prašymų; beje, kunigaikštis nelabai ir spyrėsi, nes beprasmiškas dvasininko pyktis kėlė jam juoką. Galiausiai, išsijuokęs ligi soties, jis kreipėsi į Don Kichotą:

— Jūsų malonybė, godingasai Liūtų riteri, davėte jam tokį puikų atkirtį, kad jūsų malonybei nebepriklauso kviesti jo dvikovon už tuos užgaulius žodžius, kurie tik atrodo užgaulūs, bet iš tiesų tokie nėra, nes jūsų malonybė geriau už mane žinote, jog dvasininkai, kaip ir moterys, nieko negali užgauti.

— Jūsų teisybė,— atitarė Don Kichotas,— ir taip yra todėl, jog tasai, kurio neįmanu užgauti, ir pats užgauti negali. Moterys, vaikai ir dvasininkai skriaudžiami nesugeba apsiginti, tad ir negali laikyti savęs įžeistais, o jūsų šviesybė geriau už mane žinote, kuo skiriasi užgaulė nuo įžeidimo.

Įžeidimas galimas tik iš tokio žmogaus, kuris sugeba įžeisti, įžeidžia ir toliau įžeidžiai laikosi, o užgaulė, priešingai, galima bet kokiu atveju, kada ji netgi neįžeidžia garbės. Štai jums pavyzdys: žmogus nerūpestingai eina gatve, ir staiga jį užpuola dešimt ginkluotų vyrų ir primuša vėzdais, jis išsitraukia špagą, idant atliktų savo priedermę, bet persvara priešo pusėje, ir jis priverstas atsisakyti savo ketinimo, tai yra keršto. Taigi toks žmogus gali jaustis užgautas, bet anaiptol ne įžeistas.

Paaiškinsiu savo mintį kitu pavyzdžiu: eina žmogus, staiga iš pasalų prišoka kitas, smogia jam vėzdu ir, nieko nelaukdamas, pabėga, tasai puola vytis, bet neprisigena,— tai va, primuštasis bus užgautas, bet neįžeistas, nes įžeidėjui privalu ir toliau įžeidžiai laikytis. Jeigu užpuolikas, iš pasalų smogęs vėzdu, būtų išsitraukęs špagą ir stojęs akis akin prieš užpultąjį, pastarasis galėtų jaustis ir užgautas, ir podraug įžeistas: užgautas todėl, kad buvo klastingai užpultas, įžeistas todėl, kad užpuolikas ir toliau įžeidžiai laikėsi, nebėgo šalin, bet stovėjo vietoje.

Taigi, remiantis prakeiktosios dvikovos taisyklėmis, aš galiu tartis užgautas, bet anaiptol ne įžeistas, nes nei vaikams, nei moterims nesuprantama, kas tai yra įžeidimas, vadinasi, jiems nėra ko bėgti arba stovėti vietoje, ir lygiai taip priklauso žiūrėti į dvasinio luomo žmones, nes nei pirmi, nei antri, nei treti neturi ginklų ir šarvų,— vadinasi, gintis jiems, savaime suprantama, pridera, bet nepridera pulti. Ką tik sakiau, kad galiu jaustis užgautas, bet dabar atsiimu savo žodžius, nes tasai, kurio neįmanu įžeisti, nieku būdu negali įžeisti kito žmogaus, ir todėl šio gerojo žmogaus žodžiai man negali atrodyti, o ir neatrodo užgaulūs. Man tik gaila, kad jisai ilgėliau nepabuvo su mumis,— būčiau jam įrodęs, kaip jis apsirinka manydamas ir tvirtindamas, jog pasaulyje nėra buvę ir nėra dabar klajojančių riterių; ir jeigu tokias kalbas būtų girdėjęs Amadis arba jo palikuonių kuris, esu tikras, kad jo malonybei tatai nebūtų išėję į sveikatą.

— Čia jau tikras daiktas,— pritarė Sančas,— būtų smogę kardu ir vienu matu perkirtę nuo viršaus lig apačios kaip kokį granatą ar pernokusį agurotį. Kas jau kas, o jie nemėgo tokių juokų! Galvą dedu, jei Rinaldas Montalbanietis būtų išgirdęs šito žmogėno paistalus, būtų taip žiebęs jam į dantis, jog tasai, šventas žodis, bent jau trejiems metams būtų nutilęs. Būtų pabandęs su jais susiimti — kailio sveiko nebūtų išnešęs!

Klausydamasi Sančo, kunigaikštienė mirė juokais, ir jai atrodė, kad jis dar didesnis paikius ir juokdarys negu jo šeimininkas, beje, ir dauguma kitų buvo tos nuomonės.

Galop Don Kichotas nusiramino, pietūs pasibaigė, ir, stalą nukrausčius, įėjo keturios mergelės: pirma su sidabriniu dubeniu, antra su ąsočiu, taipgi sidabriniu, trečia per petį persimetusi du prašmatnius baltutėlaičius rankšluosčius, o ketvirta lig alkūnių paraitotomis rankovėmis laikė baltutėlėse rankose (jos, dievaž, buvo baltutėlės) apvalų neapolietiško muilo gabalą.

Pirmoji mergelė priėjusi grakščiai ir vikriai pakišo dubenį Don Kichotui pabarzdėn, o jisai, šios ceremonijos nustebintas, nepratarė nė žodžio manydamas, jog tai būsiąs koks vietos paprotys — vietoj rankų plautis barzdą, ir todėl ištempė kaklą kiek įmanydamas, iškart šliūkštelėjo vanduo iš ąsočio, ir mergaitė su muilu rankose įniko taip smagiai muilinti paklusniam riteriui ne tik barzdą, bet ir veidą, ir net akis, jog Don Kichotas visas apėjo kekulais sniego (tokio tat baltumo būta muilo putų!) ir norom nenorom stipriai užsimerkė.

Kunigaikštis ir kunigaikštienė buvo niekuo dėti ir dabar sutrikę laukė, kuo baigsis tas neregėtas barzdatrinkis.

Per plaštaką primuilinusi veidą, barzdaprausė apsimetė pritrūkusi vandens ir pasiuntė jo mergelę su ąsočiu, paprašiusi godingąjį Don Kichotą mažumėlę lukteleti.

Pasakyta — padaryta, ir Don Kichotas liko besėdįs tokia keista ir juokinga išvaizda, kokią sunku ir įsivaizduoti.

Visi susirinkusieji, o buvo jų daugoka, žiūrėjo išpūtę akis, o kad matė jį sėdint įmuilinta barzda, užsimerkusį ir per pusę uolekties ištempusį gana tamsų kaklą, buvo stačiai stebuklas ir santūrumo viršūnė, kad nė vienas nesuprunkštė.

Pramaniūgės nedrįso akių pakelti į savo ponus, o jų širdyse rūstybė grūmėsi su juoku, ir jie nesižinojo ką daryti: nubausti mergeles už įžūlavimą ar atsidėkoti už suteiktą pramogą, nes reginys buvo nepakartojamas.

Pagaliau mergelė su ąsočiu atnešė vandens, Don Kichoto barzdatrinkis pasibaigė, ir mergelė, rankšluosčiais nešina, be galo stropiai ir ramiai nušluostė ir nusausino jam veidą, ir tuomet visos keturios, tūptelėjusios ir žemai nusilenkusios, jau buvo beeinančios durų link, bet kunigaikštis pasišaukė mergelę su dubeniu ir, kad Don Kichotas neperprastų, jog tai buvęs pokštas, tarė:

— O dabar eikite čionai ir nuprauskite mane, tik žiūrėkite, kad jums nepritrūktų vandens.

Bukli ir supratinga mergelė priėjo ir pakišo kunigaikščiui dubenį lygiai taip, kaip buvo pakišusi Don Kichotui, kitos mikliai ir kruopščiai įmuilino ir nuprausė jam veidą, paskui sausai nušluostė ir tūptelėjusios išėjo.

Vėliau kunigaikštis prisipažino, jog buvo davęs sau žodį nubausti jas už savivaliavimą, jeigu jos nenuprraustų jo lygiai taip kaip Don Kichoto, bet jos išpirkusios kaltę, nuovokiai sutikdamos muilu nuprausti ir kunigaikštį.

Sančas įdėmiai stebėjo tas apiplovimo apeigas ir sau vienas kalbėjo:

— Dievaž, būtų šaunu, jeigu šiame krašte būtų paprotys trinkti barzdas ne tik riteriams, bet ir jų ginklanešiams! Kaip Dievą myliu, man tai labai praverstų, ir būtų visai ne pro šalį, jeigu dar pasidarbuotų skustuvu.

— Ką jūs ten bambate, Sančai? — paklausė kunigaikštienė.

— Sakau, ponia,— atsiliepė jis,— esu girdėjęs, kad kitų didikų rūmuose po pietų paprastai priklauso plautis rankas, o ne barzdas trinktis. Vadinasi, kad tol mokomės, kol gyvi esame, beje, dar sakoma: ilgiau gyvensi — daugiau vargo matysi, nors va šitaip apsiprausti anoks čia vargas, greičiau malonumas.

— Nesigraužkite, mielasai Sančai,— tarė kunigaikštienė,— aš paliepsiu savo mergelėms ne tiktai jus nuprausti, bet prireikus ir išskalbti.

— Man gana būtų ir barzdą ištrinkti,— atsakė Sančas,— bent jau tuo tarpu, o paskum žiūrėsim, ką Dievas duos.

— Stalininke, girdėjote, ko prašo gerasis Sančas? — tarė kunigaikštienė.— Žodis žodin išpildykite jo norą.

Stalininkas pareiškė, jog pasirengęs visa kuo pasitarnauti ponui Sančui, ir nuėjo pietauti, vesdamasis ir jį drauge, o kunigaikštis su kunigaikštiene ir Don Kichotu liko besėdį prie stalo, šnekučiuodami apie daugybę įvairiausių dalykų, vienaip ar kitaip susijusių su karo menu ir klajojančia riterija.

Pagyrusi šviesią Don Kichoto atmintį, kunigaikštienė paprašė jį apsakyti ir apibrėžti širdies damos Dulsinėjos Tobosietės grožį ir veido bruožus,— mat, jeigu jau visur trimituojama apie josios žavesį, reikią manyti, jog žavesnės būtybės tikrai nesą visame pasaulyje ir netgi visoje Lamančoje.

Don Kichotas atsiduso, išklausęs kunigaikštienės prašymą, ir tarė:

— Jei galėčiau išsiimti širdį ir padėti dubenin ant štai šito stalo po jūsų didybės akių, nevarginčiau veltui liežuvio, stengdamasis apsakyti tai, kas tik godomis godotina, nes tuomet jūsų šviesybei visu gražumu atsiskleistų josios atvaizdas, širdyje nešiojamas. Bet nejaugi man būtų įmanu apibrėžti ir apsakyti neprilygstamosios Dulsinėjos grožybę taškas taškan, žodis žodin, jeigu su šiuo uždaviniu, pernelyg sunkiu mano jėgoms, galėtų susidoroti nebent Parasijo, Timanto ir Apeleso teptukai arba Lisipo kaltas[117] — perkelti ją dro-

bėn, išpjauti iš medžio, nukalti iš marmuro arba nulieti iš vario, o išaukštinti jai prireiktų ciceroniškosios ir demosteniškosios iškalbos?

— O kas tai per demosteniškoji iškalba, godingasai Don Kichote? — paklausė kunigaikštienė.— Tokio žodžio kaip gyva nesu girdėjusi.

— Demosteniškoji iškalba,— tarė Don Kichotas,— tai Demosteno iškalba, kaip ciceroniškoji — Cicerono, o tuodu vyrai — tai žymiausi pasaulio oratoriai.

— Tas tiesa,— pritarė kunigaikštis,— ir jūs, kunigaikštiene, klausinėdama tokių dalykų, pasirodėte besanti neišprususi. Šiaip ar taip, godingasai Don Kichote, mums būtų labai malonu, jeigu sutiktute nupiešti jos paveikslą, bent apmesti eskizą ar lengvą apybraižą, nes, esu tikras, jos bruožai išeis tokie ryškūs, jog pavydas pašoks net didžiausioms pasaulio gražuolėms.

— Mielai apmesčiau,— atitarė Don Kichotas,— jeigu josios paveikslo nebūtų iš atminties išdildžiusi neganda, neseniai mane ištikusi, o neganda toji tokia didi, kad man būtų lengviau apraudoti savąją damą negu nupiešti. Pravartu būtų žinoti jums, jūsų didybės, jog prieš kiek laiko išvykau pabučiuoti jai rankų ir gauti palaiminimo, sutikimo ir leidimo šiam trečiajam savo žygiui, bet ji pasirodė besanti kitokia, nei tikėjausi ją pamatyti: pasirodo, ją užkerėjo ir iš princesės pavertė sodžiaus merga, iš gražuolės — baidykle, iš angelo — velniu, iš gardžiakvapės — susmirdėle, iš gražiakalbės — storžieve, iš romios — strakale, iš šviesulio — tamsos gaivalu,— žodžiu, iš Dulsinėjos Tobosietės — Sajago prasčioke.

— Dieve mano! — didžiu balsu sušuko tuomet kunigaikštis.— Kas toksai padarė tokią piktybę pasauliui? Kas atėmė iš žmonių tokį grožį, juos džiuginusį, tokį žavesį, juos maloninusį, tokį doringumą, juos puošusį?

— Kas? — atsiliepė Don Kichotas.— Kas gi kitas, jei ne klastingasis burtininkas, vienas iš daugybės mane persekiojančių pavyduolių? Toji prakeikta padermė, atėjusi pasaulin temdyti ir niekais versti geradarių žygdarbių, kelti viešumon ir aukštinti piktadarių darbų!

Burtininkai mane persekiojo, burtininkai mane persekioja, burtininkai mane persekios, kol pagaliau gilion užmiršties bedugnėn nutrenks ir mane, ir mano kilniuosius riterio žygius, ir dabar jie stengiasi sužeisti mane ir kliudyti skaudžiausion vieton, nes kla-

jojančiam riteriui atimti jo damą — tai lyg atimti jam ir regėjimą, ir saulės šviesą, ir kūno peną.

Daugelkart tai sakiau ir pasakysiu dar sykį: klajojantis riteris be damos — tai medis be lapų, tai rūmas be pamatų, tai šešėlis be kūno, kuris jį kloja.

— Trūksta žodžių,— įsiterpė kunigaikštienė,— bet, šiaip ar taip, jei prisiminsime godingojo Don Kichoto istoriją, ne per seniausiai išėjusią iš spaudos ir susilaukusią visuotinio pritarimo, mano supratimu, peršasi išvada, jog jūsų malonybė niekados nesate matę savosios damos Dulsinėjos ir jog tokios damos suvis nesą pasaulyje, jog tai pramanyta būtybė, jūsų malonybės vaizduotės padarinys ir vaisius, kuriam suteikėte visas dorybes ir tobulybes, kokias tik pageidavote.

— Keliais žodžiais būtų sunku viską apsakyti,— atitarė Don Kichotas.— Tik vienam Dievui žinoma, esama pasaulyje Dulsinėjos ar ne, pramanyta ji ar ne,— tiriant šitokio pobūdžio klausimus, nedera per toli nueiti. Manoji dama — nei mano vaizduotės padarinys, nei vaisius, nors, mano akimis žiūrint, ji turi būti tokia, kokia pritinka būti damai, apdovanotai visomis tomis dorybėmis, kurios gali išgarsinti ją visuose pasaulio kraštuose, o būtent: ji — nepriekaištingo grožio, ori, bet neišpuikusi, karštai mylinti, bet tyra, lipšni tiek, kiek leidžia mandagumas, mandagi tiek, kiek leidžia geras išauklėjimas, ir pagaliau — aukštos kilmės, nes tauraus kraujo išugdytas ir išpuoselėtas grožis pasiekia tokią tobulybės viršūnę, kokia nepasiekiama žemos kilmės gražuolėms.

— Tas tiesa,— pritarė kunigaikštis,— bet leiskite man, godingasai Don Kichote, išsakyti mintį, įpirštą jūsų žygdarbių istorijos: tarkime, jog Dulsinėja tikrai yra ir gyvena Tobose arba kur nors kitur ir jog ji neregėto grožio, kokią jūsų malonybė mums ją piešiate, tačiau kilmingumu neprilygsta Orianų, Alastracharėjų, Madasimų ir kitų to paties plauko damų, kurių knibždėte knibžda jūsų malonybei gerai žinomuose romanuose.

— Į tai galiu pasakyti,— atsiliepė Don Kichotas,— jog apie Dulsinėją spręstina iš josios darbų, jog dorybės taurina kraują ir jog didesnės pagarbos nusipelno žemakilmis teisuolis nekaip prakilnus nusidėjėlis. Juo labiau kad Dulsinėja turi tokį herbą, kurio dėka gali tapti visavaldė valdovė: gražios ir doringos moters privalumai daro didžiausius stebuklus ir jei ne atvirai, tai bent jau slaptoje glūdėdami, žada didžiausią palaimą.

— Matau, godingasai Don Kichote,— tarė kunigaikštienė,— jog

kiekvienas jūsų žodis ilgai brandintas, jūs, kaip sakoma, vėjų plaštakomis negaudote, ir dabar aš tikiu ir priversiu tikėti visus namiegus, prireikus net patį kunigaikštį, mano viešpatį, kad Tobose yra tokia Dulsinėja, kad ji sveika ir gyva, graži ir kilminga, ir kad nusipelno, idant toks riteris kaip godingasai Don Kichotas jai tarnautų, o didesnių pagyrimų nemoku ir nesugebu sugalvoti.

Šiaip ar taip, viena abejonė neduoda man ramybės ir tarytum nuteikia prieš Sančą Pansą. O neduoda man ramybės šit kas: minėtoje knygoje sakoma, jog, jūsų malonybės siųstas su laišku, Sančas Pansa užtikęs jūsų damą Dulsinėją, kviečius bevėtančią, ir ten dar pabrėžiama, kad kviečiai buvę iš prastųjų rūšies, ir tai man kelia abejonę josios kilmės aukštumu.

Į tai Don Kichotas atsakė:

— Valdove, teesie žinoma jūsų didybei, kad man visada ar beveik visada nutinka dalykai, visiškai nepanašūs į tuos, kurie paprastai atsitinka kitiems klajojantiems riteriams, nors ir kas būtų juos nulėmęs: neįmenama lemties valia ar pavydaus burtininko klasta. Juk jau neginčijamai nustatyta, jog visi ar kone visi garsingieji klajojantys riteriai turėdavę kokią retą dovaną: vieni nebijodavę burtų, kitų kūnas būdavęs toks diržingas, kad jo neimdavęs plienas, kaip, tarkime, garsingojo Rolando, vieno iš Dvylikos Prancūzijos perų,— apie jį sklinda padavimas, jog vienintelė pažeidžiama jo kūno vieta buvusi kulnas, kurį reikėję persmeigti ne kokiu ginklu, bet storo smeigtuko smaigaliu, tad kada Bernardas del Karpijas stoję̨s kovon su juo Ronsevalyje ir pamatęs, kad plienas jam nebaisus, suspaudęs jį glėbyje, pakėlęs nuo žemės ir pasmaugęs prisimindamas, kaip Heraklis kitados nužudęs Antėją, siaubų milžiną ir tariamą Žemės sūnų...

Iš viso to, kas mano pasakyta, darau išvadą, kad gal ir aš turiu kokią panašią Dievo dovaną, tik, aišku, nesu nesužeidžiamas, nes jau daugelkart patirtis parodė mano kūną esant gležną ir neatsparų ginklui, taipgi nesu įstangus atsispirti burtams, nes kartą jau buvau pasodintas narvan, kur jokia galia pasaulyje, išskyrus kerus, nebūtų pajėgi manęs uždaryti.

Bet jeigu ir iš ten išsivadavau, turiu viltį, jog jokie kitokie burtai man nebaisūs, ir todėl, matydami, kad manęs nebeveikia jų piktos užmačios, burtininkai stengiasi išgiežti savo apmaudą ant tosios, kuri man visų brangiausia: jie baudžiasi atimti man gyvastį galuodami Dulsinėją, dėl kurios aš gyvenu, ir tai man duoda pagrindą manyti, jog, manajam ginklanešiui atvykus pas ją su pasiuntinyste, jie pavertė

ją prasčioke ir pristatė prie paties juodžiausio darbo, tai yra kviečių vėtymo,— beje, kaip jau esu sakęs, tie kviečiai buvo anaiptol ne kviečiai, bet Rytų perlai...

O kad įsitikintute, jog sakau tiesą, noriu papasakoti jūsų iškilnybėms, kad ne per seniausiai buvau atsilankęs Tobose, bet nesugebėjau surasti Dulsinėjos rūmų, o rytojaus dieną ji apsireiškė manajam ginklanešiui Sančui savo tikruoju pavidalu, atseit pirmąja pasaulio gražuole, o man ji pasirodė kaip pasišlykštėtina, netašyta ir menkos nuovokos sodžiaus merga, nors iš tikrųjų jos protas šviečia didžiausia šios žemės išmintimi. O kad aš pats nesu užkerėtas ir, blaiviai pagalvojus, negaliu būti užkerėtas, vadinasi, užkerėta, įžeista, permainyta, pakeista ir sudarkyta ji, Dulsinėja, ir, man keršydami, priešai išgiežė pyktį ant josios,— šit kodėl nerasiu paguodos, kol nepamatysiu josios pirmykščiu pavidalu.

Visa tai sakau dėl to, kad niekas neimtų į galvą Sančo tvirtinimo, jog Dulsinėja tariamai vėčiusi ir sijojusi kviečius: juk jeigu ji pasirodė man pakeista, nenuostabu, kad pakeista pasirodė ir jam.

Dulsinėja — aukštos ir taurios kilmės dama, ir jai nulemta nė kiek ne menkesnė dalia nei gausybei senų ir labai garbingų Toboso bajorų giminių. Esu tikras, jog neprilygstamajai Dulsinėjai teks atlikti didį vaidmenį: ji įamžins to miesto šlovę ir garsą, kaip Elena išgarsino Troją, o Kava — Ispaniją, tik Dulsinėja, žinoma, bus labiau šlovinama ir aukštinama.

Antra vertus, norėčiau pridurti jūsų prakilnybėms, jog Sančas Pansa — pats smagiausias iš visų ginklanešių, kada nors klajojantiems riteriams tarnavusių; jo paikumas kartais esti labai sąmojingas, ir ne taip jau nemalonu paspėlioti, ar jis išties paikas, ar tik rodo sąmojį; kai jis leidžiasi gudrauti, gali palaikyti jį šelmiu, o kai daro žioplystes, pagalvoji, kad jis mulkis, ir tiek. Jis viskuo abejoja ir viskuo tiki. Kartais manai, jog jis kvailas per visą pilvą, bet staiga taip protingai ką nors pasako, kad negali juo atsistebėti.

Žodžiu, nemainyčiau jo į jokį kitą ginklanešį, nors man dar siūlytų ir visą miestą, ir vis dėlto abejoju, ar dera siųsti jį valdyti tos salos, kurią jūsų didybė malonėjote jam padovanoti, nors, mano akimis žiūrint, valdymui jis turi tam tikrų sugebėjimų,— mažumą pamiklinęs smegenis, jis tvarkytų savo valdinius ne ką prasčiau nei karalius mokesčius...

Juo labiau kad iš patyrimo žinome, jog valdyti nereikia nei didelio proto, nei didelio išprusimo,— tik apsižvalgykite, aplink šimtai

tokių, kurie raštą vos ne vos kerta, o prileiskite juos prie valdžios — stačiai ereliai! Svarbu, kad jie būtų gerų ketinimų ir sąžiningai eitų savo pareigas, o patarėjų ir mokytojų jiems niekada nepritrūks: juk mokslo neragavę bajorai, valdžią rankose turintys, svarsto ir sprendžia bylas teismuose tik tarėjų padedami.

Aš, savo ruožtu, Sančui patarčiau su kyšiais neprasidėti, bet savo naudos žiūrėti, ir dar juodai dienai lykiju vieną kitą dalykėlį, kurį prireikus išklosiu Sančo gerui ir jo valdomos salos labui.

Šitaip kunigaikščiui, kunigaikštienei ir Don Kichotui bešnekučiuojant, rūmuose staiga pasigirdo ūžmas ir balsų šurmulys, ir menėn netikėtai įlėkė mirštamai persigandęs Sančas su pašluoste vietoj servetėlės pakaklėj, o įdurmu — ištisas tuntas šeimynykščių ar, tiesą pasakius, virėjų parankinių ir kitokių pastumdėlių, be kita ko, vienas jų nešė geldą su vandeniu, kuriame, sprendžiant iš spalvos ir drumstumo, ką tik mazgota indai.

Geldžius gulte gulė Sančui ant kulnų ir iš paskutiniųjų kišo savo ryką jam pasmakrėn, o kitas šelmis taikėsi ištrinkti jam barzdą.

— Kas čia dedasi, meldžiamieji? — paklausė kunigaikštienė.— Kas čia dedasi? Ko jūs norite iš šito gerojo žmogaus? Ką, bene pamiršote, kad jam skirta valdyti salą?

Į tai šelmis barzdatrinkys atsakė:

— Šitas ponas nesiduoda barzdą trenkamas, o juk toks mūsų paprotys,— ir jo ponas, ir jo šviesybė kunigaikštis ką tik prausėsi.

— Mielai duočiaus,— įtūžęs atsakė Sančas,— tik pageidaučiau, kad rankšluosčiai būtų švaresni, vanduo tyresnis ir rankos ne tokios purvinos: juk ne kažin kiek skiriuos nuo savo pono, kad jį praustų dausų vandenais, o mane — šitomis velnio paplavomis.

Įvairių kraštų ir valdovų rūmų papročiai tik tuomet geri, kai nesti nemalonūs, tačiau praustis, kaip šičia įprasta, baisiau nei plaktis atgailaujant už nuodėmes.

Mano barzda švarutėlė, ir man visiškai nereikia šitokių šlakstymų, o kas išdrįs paliesti bent plauką ant mano galvos, atsiprašau — barzdaplaukį, tam, švelniai tariant, taip tėkšiu snukin, jog smegenys ištikš, nes visos šitos cerimonės ir muilinimai — tai veikiau pasityčiojimas iš svečių negu svetingumas.

Matydama Sančą siuntant ir girdėdama plyšojant, kunigaikštienė leipo juokais, tačiau Don Kichotui nelabai patiko, kad jo ginklanešys apmazgytas sučiurusia marška ir kad iš jo tyčiojasi visa virtu-

vės šutvė, ir todėl žemai nusilenkė kunigaikščiui ir kunigaikštienei, lyg žodžio prašydamas, ir tvirtu balsu pareiškė niekdariams:

— Ei jūs, garbieji ponai! Duokite ramybę šitam vyriškiui ir keliaukite, iš kur atėję arba kur tik pageidaujate. Mano ginklanešys ne ką nešvaresnis už bet kurį kitą žmogų, o šita gelda — jam netinkamas ir nepatogus indas. Pasekite mano patarimu ir duokite jam ramybę,— nei jis, nei aš nemėgstame tokių pokštų.

Sančas nusigriebė pono žodžių ir pratęsė jo mintį:

— Šitaip tyčiotis galima tik iš kokio užaušėlio. Ne aš būsiu, jeigu tatai pakęsiu! Neškit čionai šukas arba ką nors panašaus ir nubrukit man barzdą, o jei aptiksit ką įžeidaus valyvumui, kopėčiomis ją nurantykit.

Tuomet, vis dar netverdama juokais, kunigaikštienė tarė:

— Sančo Pansos tiesa, ir visados bus jo tiesa, nors ir ką jisai sakytų. Jis švarus ir, kaip sakosi, prausimo nereikalingas, o kad mūsų paprotys jam netinka — tesižino. Na, o jūs, švardariai, pasielgėte per daug neapdairiai ir neapgalvotai, jei nesakysime, kad akiplėšiškai, tokiam asmeniui, ir dar su tokia barzda, vietoj gryno aukso dubenų ir ąsočių, vietoj švelnutėlių vokiškų rankšluosčių siūlydami skobtines geldas ir niekočias, taipgi virtuvines pašluostes.

Žodžiu, esate nedori ir netikę žmogėnai, ir tokie niekšai, jog netgi nesugebate užgniaužti neapykantos klajojančių riterių ginklanešiams.

Ne tik pasileidę švardariai, bet ir stalininkas, su jais atėjęs, pamanė, kad kunigaikštienė nejuokauja, tad nurišo maršką Sančui nuo krūtinės, sutrikę ir gangreit susigėdę paliko jį menėje ir išėjo. Matydamas, jog šis grėsmingas, jo akimis žiūrint, pavojus praslinko pro šalį, Sančas suklupo prie kunigaikštienės kojų ir tarė:

— Kuo didesni ponai — tuo didesnės malonės, o jūsų malonybė man tokią malonę suteikti malonėjote, jogei atsidėkoti už ją įmanytau nebent įšventinimo į klajojančius riterius geidaudamas, idant galėtau ištikimai tarnauti tokiai aukštai damai ligi paskutiniojo atodvėsčio. Laukininkas aš, vardu Sančas Pansa, pačią turiu ir vaikų, o tarnauju ginklanešiu, ir jeigu vienas kuris iš mano įvardytų dalykų galėtų praversti jūsų didybei, prašom tik įsakyti — ir aš jūsų ponybės paslaugoms.

— Iškart matyti, Sančai, jog mandagumo mokėtės pačios mandagybės mokykloje,— atsiliepė kunigaikštienė,— atseit iškart matyti, jog lavindamas atidavė jums širdį godingasai Don Kichotas, o juk

jisai — mandagumo viršūnė ir ceremonijų, arba, kaip jūs sakote, cerimonių, pavyzdys. Šlovė tokiam ponui ir tokiam tarnui, nes vienas — klajojančios riterijos kelrodė žvaigždė, o kitas — ginklanešių ištikimybės gairė. Stokitės, mielasai Sančai, aš atsidėkosiu jums už mandagumą: paprašysiu kunigaikštį, savo viešpatį, idant kaip galima greičiau malonėtų įduoti jums rankosna pažadėtąją salą.

Čia pokalbis pasibaigė, ir Don Kichotas nuėjo pokaičio, o kunigaikštienė paprašė Sančą, aišku, jeigu miegas jam nemerkiąs akių, itin vėsioje menėje praleisti popietę drauge su ja ir josios mergelėmis.

Sančas atsakė, kad nors po teisybei vasaros popietėmis paprastai nusnūstąs penketą valandėlių, atsidėkodamas už gerą širdį, dėsiąs visas pastangas tądien nė valandžiukės nenumigti ir klusniai tenkinti josios norus, ir sulig tais žodžiais išėjo.

Kunigaikštis dar sykį paliepė tarnams elgtis su Don Kichotu kaip su klajojančiu riteriu ir nė per nago juodymą nenukrypti nuo taisyklių, kurių, kaip rašoma knygose, senovėje laikytasi viešinant klajojančius riterius.

XXXIII PERSKYRIMAS

APIE MALONŲ PAŠNEKESĮ, KUNIGAIKŠTIENĖS IR JOSIOS MERGELIŲ TURĖTĄ SU SANČU PANSA, PERSKAITYTINĄ IR ĮSIMINTINĄ

Taigi, toliau sakoma mūsų istorijoje, tądien Sančas negulė pokaičio ir, žodį tesėdamas, papietavęs atėjo pas kunigaikštienę, o kunigaikštienė, kuriai patiko klausytis jo kalbų, pasisodino jį šalimais ant žemos kėdutės, nors Sančas, būdamas tikrai gražių manierų, nieku būdu nenorėjo sėstis, tačiau kunigaikštienė pareiškė, kad jam pridera sėdėti kaip salos valdovui, o kalbėti kaip ginklanešiui ir kad šie abu titulai suteikią jam teisę į paties Sido Ruiso Dijaso Nukariautojo krėslą[118].

Sančas patraukė pečiais, paklausė ir atsisėdo, o visos kunigaikštienės rūmų mergelės ir duenjos apstojo jį iš visų pusių ir su begaline atidžia, žadą užkandusios, sužiuro jam į lūpas, bet pirmoji prabilo kunigaikštienė ir šitaip tarė:

— Dabar mes vieni, niekas mūsų negirdi, ir aš norėčiau, idant ponas valdytojas man išsklaidytų tam tikras abejones, kilusias beskaitant pasaulin išėjusią didžiojo Don Kichoto istoriją. Šit viena tų abejonių: kadangi gerasis Sančas niekados nėra matęs Dulsinėjos, atsiprašau — godingosios Dulsinėjos Tobosietės, nei įteikęs jai godingojo Don Kichoto laiško, likusio Sjera Morenoje drauge su užrašų knygute, kaipgi jisai išdrįso patsai sukurti atsakymą ir prasimanyti, jog užtikęs ją, kviečius bevėtančią, nors visa tai netiesa ir melagystė ir žemina neprilygstamosios Dulsinėjos gerą vardą, taipgi nesiderina su gerųjų ginklanešių orumu ir ištikimybės priederme?

Nė žodžio neatsakydamas į visus tuos priekaištus, Sančas pasikėlė nuo kėdutės, susimetė į tris linkas, prisidėjo pirštą prie lūpų ir tylutėliai apėjo menę, žvilgčiodamas už užuolaidų, o paskum vėl atsisėdo ir tarė:

— Štai dabar, valdove mana, įsitikinęs, jog niekas, be šičia esančiųjų, slapčiomis mūsų nesiklauso, galiu nesibaimindamas ir nekrūpčiodamas atsakyti į tai, ko buvau ir būsiu klausiamas... Pirmiausia šit ką pasakysiu: mano akimis žiūrint, manajam ponui Don Kichotui visai galva sumišusi, nors kartais jam pasitaiko kalbėti su tokiu išmanymu ir laukais neišeiti, jog, mano, taipgi visų, jo klausančiųjų, supratimu, nė pats šėtonas nesugebėtų protingiau pašnekėti. Bet, šiaip ar taip, jei kalbėsim šventą teisybę, ranką prie širdies pridėję, esu visiškai tikras, kad jam trūksta vieno šulo...

O turėdamas tatai galvoj, dabar surezgu nei penkis, nei dešimt ir ramia sąžine įkalu savo ponui smegeninėn — kaip ir aną pasaką apie Dulsinėjos atrašą į jo laišką arba tai, kas buvo prieš savaitę ir užtat knygon nepakliuvo: kam kitam, jeigu ne man toptelėjo įtikinti poną, jog manoji ponia donja Dulsinėja esanti užkerėta, o juk tai jokia teisybė, grynų gryniausias muilo burbulas.

Kunigaikštienė paprašė papasakoti apie tą užkerėjimą arba išmonę, ir Sančas papasakojo viską, kaip buvo, didžiai pralinksmindamas klausytojas, ir kunigaikštienė, toliau pratęsdama kalbą, tarė:

— Išklausiau aš gerojo Sančo pasakojimą, ir širdin man smilktelėjo dar viena abejonė, o ausin tarytum kažin kas šnibžda: „Jeigu Don Kichotas kuokteléjęs, pakvaišęs ir išprotėjęs, o jo ginklanešys Sančas Pansa tatai žino ir vis dėlto jam tarnauja, visur jį lydi ir šventai tiki tuščiais jo pažadais, vadinasi, be jokios abejonės, jis dar didesnis pakvaišėlis ir paikšas nei jo šeimininkas. O jeigu tokia byla, gal būsi

apsirikusi, šviesioji kunigaikštiene, patikėdama Sančui Pansai valdyti salą: kaipgi jisai sugebės valdyti kitus, jei savo proto valdyti neįmano?“

— Dėl Dievo, ponia,— atsiliepė Sančas,— ši jūsų abejonė radosi ne be pamato, tik pasakykit savo balsui, kad jis skambėtų garsiau, nors, beje, kaip jis sau nori: kas jau kas, o aš tikrai žinau, kad jo tiesa,— mat, jei turėčiau proto, seniai būčiau sprukęs nuo savo pono, bet toksai mano likimas ir tokia mano liūdna dalia. Ką beveiksi, norom nenorom sekioju jam iš paskos, ir baigta: juk mudu iš to paties bažnytkaimio, aš gyvenau iš jo kišenės, myliu jį, o jis man atsidėkoja, padovanojo savo asiliukus, ir svarbiausia — esu jam atsidavęs, ir tik giltinė mudu galės išskirti.

Ir jeigu jūsų aukštenybė nesiteiksite padovanoti man žadėtosios salos,— vadinasi, Viešpats sukūrė mane tokį nedalingą, o gal mano sielos išganymui tai išeis į naudą; mat, nors aš ir menkos nuovokos, bet suprantu, ką sako štai šita patarlė: „Bėda, kai skruzdei sparnai išdygsta“[119], ir visai galimas daiktas, jog rojun pateks veikiau Sančas ginklanešys nekaip Sančas salavaldys... Juk ne veltui sakoma, jog gaus badauti, kas panoro svetur ponauti, be to, nakčia visos katės pilkos, ir vargas tam žmogui, katras popiet dar be pusryčių vaikščioja, ir nėra tokio pilvo, kuris būtų per sprindį už kitą didesnis, ir prikimšti jį gali, kaip sakoma, kuo tik nori: nori — šiaudais, nori — šienu, o padangių paukštelius pats Dievas peni ir maitina, ir keturios uolektys Kuenkos milo labiau šildo nei keturios uolektys Segovijos milelio, o kai grabas į užpakalį stuksi, giltinė nežiūri, ar prasčiokas, ar kunigaikštis, ir popiežiui po žeme niekas neduoda daugiau vietos negu zakristijonui, nors anas ir koks aukštas: mat, duobėn kišami, visi mes susiriečiam ir susitraukiam ar, tiesą pasakius, norom nenorom gaunam susiriesti ir susitraukti,— ir labos nakties!..

Taigi dar sykį sakau: jeigu jūsų prakilnybė negeidausit duoti man tos salos ta dingstimi, kad aš esąs kvailas, tai aš nė nesiguosiu ir parodysiu, jog turiu lašelį proto. Be to, esu girdėjęs, jog iš tų pačių šventi, bet ne iš kitų ir prakeikti, ir jog ne viskas auksas, kas auksu žiba, ir jog artojas Vamba nuo jaučių, žagrės ir jungo žengė tiesiai Ispanijos sostan[120], o Rodrigas nuo brokatų, pramogų ir išteklių — gilion duobėn, kur jį užgraužusios gyvatės, jei tik nemeluoja senovės romansai.

— Meluoja? — sušuko tuomet duenja donja Rodriges, stovinti tarp klausytojų.— Šit viename romanse sakoma, jog karalių Rodrigą gyvą gyvutėlį įstūmę duobėn, knibždančion rupūžių, gyvačių ir

driežų, o po dviejų dienų iš duobės pasigirdęs duslus ir sielvartingas karaliaus balsas:

Graužia man, ak, graužia, graužia
tai, kuo nusidėjau baisiai,—

o jeigu taip buvo, jei karalius tikrai užgraužia šlykštūs ropliai, šitas ponas gerai daro, kad nori būti verčiau artoju nekaip karalium.

Kunigaikštienę prajuokino naivūs duenjos samprotavimai, o Sančo postringavimai ir patarlės dar labiau sužavėjo, ir ji tarė:

— Gerasis Sančas, be abejo, žino, kad jeigu bajoras ką nors pažada, savo žodį stengiasi ištesėti net ir gyvasties kaina. Kunigaikštis, mano vyras ir viešpats, šiaip ar taip, riteris, nors ir ne iš klajojančiųjų, ir todėl tesės savo žodį — padovanos jums žadėtąją salą, nepaisydamas viso pasaulio klastų ir pavydo.

Tad nepulkite dvasia, Sančai: vieną gražią dieną įžengsite savosios salos ir valstybės sostan, paimsite valdžią į savo rankas ir turėsite dangų, ne gyvenimą. Tik uždedu jums vieną priedermę: žinokite saiką savo vasalus valdydamas, nes turėkite galvoje, kad visi jie — taurūs ir aukštos kilmės žmonės.

— Nėr ko man dėti kokių priedermių, kad sąžiningai valdyčiau,— atsiliepė Sančas,— patsai esu gailios širdies ir vargšus užjaučiu, o kas galvą turi, tam nepavogsi kepurės, ir, kaip Dievą myliu, nesileisiu už nosies vedžiojamas. Ne pirštu žindytas esu, manęs į maišą neįkiši, dar skiriu spirą nuo pipiro, ir niekas man dūmų nepūs į akis, nes pats išmanau, katra koja raištu. Sakau visa tai todėl, kad geram žmogui širdį įmanyčiau atiduoti, o blogo nė per slenkstį neįsileisčiau.

Ir, regis man, valdžią paėmus, tik pradžia darbą gaišina, o prabėgs viena kita savaitėlė — sušilsiu padus ir taip dantis praėsiu, jog valdžią perprasiu geriau negu orę, nors ir gimęs, ir augęs prie arklo.

— Jūsų tiesa, Sančai,— pritarė kunigaikštienė,— mokslinčium niekas negimsta, ir vyskupai iš tų pačių žmonių, ne iš akmenų.

Bet grįžkime prie to, apie ką neseniai kalbėjome, tai yra prie prakilniosios Dulsinėjos užkerėjimo: man atrodo tikra ir neabejotina, jog toji Sančo užmačia pasišaipyti iš savo pono ir įteigti jam, kad ūkininkaitė esanti Dulsinėja, o jeigu ponas josios neatpažįstąs, vadinasi, ji esanti užkerėta,— stačiai vieno kurio godingąjį Don Kichotą persekiojančių burtininkų gudrybė, nes iš patikimų šaltinių

man tikrai ir gerai žinoma, jog sodietė, vienu šuoliu užtūpusi ant asilės, buvo ir tebėra Dulsinėja Tobosietė ir jog, tardamasis apgaunąs kitą, gerasis Sančas patsai apsigavo, ir tuo nevalia abejoti, kaip nevalia abejoti visa kuo, ko mums nelikta matyti.

Ir garbiajam Sančui Pansai pravartu būtų žinoti, kad šičia mes turime savų burtininkų, kurie mums labai palankūs ir nuoširdžiai ir atvirai, be jokių gudravimų ir apylankų praneša, kas dedasi pasaulyje. Ir patikėkite manimi, Sančai, ana šoklioji prasčiokė buvo ir tebėra Dulsinėja Tobosietė, ir užkerėta ji ne ką daugiau nei mudu su jumis, o vieną gražią dieną apsireikš tikruoju savo pavidalu, ir tuomet Sančas susipras klydęs.

— Visai galimas daiktas,— tarė Sančas Pansa,— ir dabar jau net esu linkęs tikėti tuo, ką ponas pasakojo apie Montesino olą: esą matęs tenai savo damą Dulsinėją Tobosietę tais pačiais drabužiais ir pašvitais, kokiais aš sakiausi matęs, kai man toptelėjo galvon ją užkerėti,— topteléti toptelėjo, bet išėjo, ko gero, priešingai, taip, kaip jūsų malonybė sakėt, nes mano menkas protelis vargu ar galėtų ir įmanytų akimoju sugalvoti šitokią gudrią apgaulę, be to, regis man, ponas ne toks jau paikas, kad, mano skystų ir tuščių šnekų prisiklausęs, įtikėtų nebūtais dalykais.

Šiaip ar taip, ponia, nenorėčiau, kad jūsų nuoširdybė laikytumėt mane piktavaliu: juk tokiam stuobriui netašytam kaip aš neprivalu kiaurai matyti nelabųjų burtininkų kėslų ir klastų. Visa tai prasimaniau, kad ponas Don Kichotas man galvos neištrinktų, ir nė neketinau užgauti jo orumo, o jeigu išėjo priešingai, tai danguje yra Dievas, kuris skaito mūsų mintis.

— Tas tiesa,— pritarė kunigaikštienė.— O dabar sakyki man, Sančai, ką tu ten šnekėjai apie Montesino olą? Man smalsu būtų išgirsti.

Tuomet Sančas Pansa iš pašaknių papasakojo anksčiau aprašytąjį nuotykį.

Išklausiusi jį, kunigaikštienė tarė:

— Iš to nutikimo galima padaryti šit kokią išvadą: jeigu didysis Don Kichotas sakosi ten matęs tą pačią ūkininkaitę, kurią Sančas matė prie Toboso, be abejo, tai ir bus Dulsinėja,— vadinasi, čia veikia labai apsukrūs ir nepaprastai smailūs burtininkai.

— O ką aš sakau? — atsiliepė Sančas Pansa.— Jeigu manoji ponia Dulsinėja Tobosietė užkerėta, juo blogiau jai, o aš neketinu prasidėti su savo pono nedraugais: ko gero, jų devynios galybės, ir

visi kaip vienas nelabi. Tiesą pasakius, mačiau aš ūkininkaitę, ir palaikiau ją ūkininkaite, ir manau, kad ji tikrai ūkininkaitė, o jeigu tai buvo Dulsinėja, aš čia niekuo dėtas, ir nėr ko priekabių ieškoti, ir baigtas kriukis, kitaip, dievaž, supyksiu.

Išties, kur tai matyta, kad man kas bėgiotų iš paskos ir vis į kulnis čiuptų, girdi, ir šis, ir tas, Sančas pasakęs tą ir tą, Sančas padaręs tą ir tą, Sančas nuėjęs, Sančas parėjęs, lyg Sančas būtų dievaižin kas, o ne tasai Sančas Pansa, visam pasauliui pažįstamas iš knygų, kaip man sakė Samsonas Karaskas, o Salamankoj jis bakalaurų bakalauriausias, o tokie paprastai nemeluoja, nebent jei liežuvio galą panyžta ar bėda prispiria.

Taigi, tegu visi atstoja nuo mano galvos, o kad turiu gerą vardą — beje, girdėjau poną sakant, kad geras vardas už auksą brangesnis,— tai duokit man į rankas tą valdžią, pamatysit, kokių stebuklų pridarysiu, nes šiaip sakysi ar taip, o geras ginklanešys visad gerai valdys.

— Visa tai, ką čia dabar pasakėte, gerasai Sančai,— Katono išmintis ar bent jau pamokymai, priskirtini pačiam Mikaeliui Verinui, *florentibus occidit annis*[121],— tarė kunigaikštienė.— Apskritai, jo žodžiais tariant, galima pasakyti, jog prastu apsiaustu dažniausiai dangstosi geras gėrovas.

— Šventas žodis, ponia,— tarė Sančas,— kaip gyvas nesu gėręs iš pasileidimo,— ištroškęs, kas be ko, esu gėręs, nes šventeiva niekada nebuvau. Geriu, kada noriu ir kada nenoriu, geriu vaišinamas, kad nepasirodyčiau pamaiva ar stuobrys netašytas. Juk akmens širdį reikia turėti, kad neatgertum, kai bičiulis tavo sveikaton išlenkia taurelę! Šiaip sakysi ar taip, o saiką žinau, juo labiau kad klajojančių riterių ginklanešiai paprastai sriaubia vandenį, nes amžinai klajoja po miškus, girias ir pievas, kalnus ir uolynus, o tokiose vietose ir mirdamas vyno negautum nė lašo.

— Ir aš taip manau,— tarė kunigaikštienė.— Na, o dabar, Sančai, eikite pailsėti, paskum plačiau pakalbėsime ir parikiuosime, kad jums būtų kuo greičiau, kaip sakėte, į rankas duota toji valdžia.

Sančas vėl išbučiavo rankas kunigaikštienei ir paprašė ypatingos malonės — pasirūpinti palšeliu, kuris jam esąs brangesnis už akį kaktoj.

— Kokiu palšeliu? — paklausė kunigaikštienė.

— Mano asilu,— atsakė Sančas.— Kad nereiktų šitaip jo vadinti, paprastai šaukiu jį palšeliu. Vos atsidūręs šioj pily, prašiau štai šitą ponią duenją juo pasirūpinti, bet ji taip uždūko, lyg būčiau ją sene

ar kaliause išvadinęs, nors duenjoms labiau pritinka ir pridera gyvulius liuobti nekaip menėse puikuotis. Dieve mano, kaip nemėgo tų damų vienas bajoras mūsų bažnytkaimy!

— Matyt, koks chamas,— įsiterpė duenja donja Rodriges.— Jei būtų jis bajoras buvęs, ir dar gerai išauklėtas, ant rankų jas būtų nešiojęs.

— Gana jau, gana,— tarė kunigaikštienė,— liaukitės, nutilkite, donja Rodriges, o jūs, pone Pansa, nusiraminkite, aš pati apsiimu globoti palšelį: jeigu Sančui jis toks brangus, saugosiu jį kaip akies vyzdį.

— Verčiau pasaugokit jį arklidėj,— atsakė Sančas,— o jūsų didybės akių vyzdžio nei aš, nei mano asilas neatstotų, ir todėl sutikčiau mieliau peilį pašonėn gauti nei akį jums išlupti, palšeliui prapuolus. Tiesa, mano ponas sako, jog, mandagumą reiškiant, geriau krauti pertektinai nei nepritektinai, bet, kalbai išėjus apie jų asilybes, pridera žinoti saiką ir laikytis vidurio.

— Veskitės jį, Sančai, prie valdžios,— tarė kunigaikštienė,— ten galėsite lepinti kiek tinkamas ir nėt nuo darbo atleisti.

— Manot, ponia kunigaikštiene, jūsų malonybė baisų stebuklą pasakėt? — atitarė Sančas.— Aš pats esu ne vieną asilą matęs prie valdžios, o kad vesiuos savąjį, tai jau nieko nenustebinsiu.

Sančo žodžiai vėl prajuokino ir smagiai nuteikė kunigaikštienę, ir, pasiūliusi jam pailsėti, ji nuėjo kunigaikščiui papasakoti viso pašnekesio, ir juodu sukalbėjo ir sutarė iškirsti Don Kichotui pokštą, linksmą ir atitinkantį riterių romanų dvasią, ir iškrėtė, beje, ne vieną, bet daugybę pokštų, šmaikščių ir sąmojingų, ir tai puikiausi nuotykiai, kokių tik esama šioje didžioje istorijoje.

XXXIV PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA, KAIP SUGALVOTA ATKERĖTI NEPRILYGSTAMĄJĄ DULSINĖJĄ TOBOSIETĘ, O TAI VIENAS GARSINGIAUSIŲ ŠIOS KNYGOS NUOTYKIŲ

Didžiai mėgavosi kunigaikštis ir kunigaikštienė, šnekučiuodami su Don Kichotu ir Sanču Pansa; ir, galutinai nusistatę iškrėsti jiems

vieną kitą pokštą, atliepiantį ir primenantį tikrą nuotykį, o idant tasai nuotykis išeitų išties atsakantis, juodu sutarė nusigriebti Don Kichoto pasakojimo apie Montesino olą. Beje, kunigaikštienę labiausiai žavėjo Sančo paikumas, kuris nužengė taip toli, kad vargšelis galop priėmė už gryną pinigą, jog Dulsinėja Tobosietė esanti užkerėta, nors pats atliko burtininko vaidmenį ir pats surezgė tą klastą...

Ir štai, savaitei praslinkus po Don Kichoto atvykimo pilin, kunigaikštis ir kunigaikštienė pamokė tarnus, ką jiems reikėsią daryti, ir pasikvietė jį skalikų medžioklėn, kurioje dalyvavo tiek varovų ir medžioklių, kiek jų gali suburti nebent vainikuotasis valdovas.

Don Kichotui buvo pasiūlyta medžioklės drabužis, taipgi Sančui — žalias, plonytės gelumbės, bet Don Kichotas drabužio atsisakė pareikšdamas, jog ilgai netrukus turėsiąs grįžti prie rūstaus žygeivio gyvenimo ir negalįs vežiotis mantos ir visokių rykų.

Sančas, priešingai, pasiėmė drabužį, ketindamas parduoti jį pirmai progai pasitaikius.

Taigi sutartąją dieną Don Kichotas apsišarvavo, Sančas persirengė ir, raitas ant palšio, su kuriuo nepanoro skirtis, nors jam buvo siūlomas žirgas, prisidėjo prie varovų tunto.

Kunigaikštienė pasirodė prašmatniai išsipuščiusi, ir Don Kichotas, riteriško mandagumo ir paslaugumo pavyzdys, nepaisydamas kunigaikščio prieštaravimų, palaikė jos eidininką už brizgilo. Galop jie prijojo mišką tarp dviejų aukštutėlių kalnų, ir, kai buvo paskirstytos visos landos, pasalos ir stovynės, o žmonės išsivaikščiojo į savo vietas, prasidėjo medžioklė, ir kilo baisus triukšmas, klykavimas ir aliojimas, ir, šunims skalijant ir ragams skardenant, medžiotojai negirdėjo vienas kito.

Kunigaikštienė nulipo nuo žirgo ir su skudria smeigena rankose atsistojo ten, kur paprastai, kaip ji žinojo, bėgdavo šernai.

Nusėdo taipgi kunigaikštis ir Don Kichotas, ir abu atsistojo jai iš šalių. Sančas pasirinko sau vietą užpakaly, tačiau nuo asilo nenulipo, nes bijojo palikti vieną, kad jam kas bloga nenutiktų...

Ir vos tik kunigaikštienė, kunigaikštis ir Don Kichotas nulipo žemėn ir drauge su būriu tarnų išsirikiavo, staiga, visas apsiputojęs, griežsaid dantimis ir iltimis, atlėkė skalikų gujamas ir varovų genamas milžiniškas šernas. Jį pamatęs, Don Kichotas užsidengė skydu, išsitraukė kardą ir žengė jo pasitikti, kunigaikštis su smeigena

rankoje — iš paskos, o kunigaikštienė, jei kunigaikštis laiku nebūtų jos sustabdęs, tikrai būtų juos abu pralenkusi.

Tik Sančas, baisingąjį žvėrį išvydęs, pametė palšelį likimo malonei, leidosi į kojas ir puolė ropštis į aukštą ąžuolą, bet jam nepasisekė: įsirangęs iki vidurio, stvėrėsi už šakos ir jau karsis viršūnėn, bet čia nusigręžė laimė ir atskubėjo pikta dalia, nes šaka triokštelėjo, jis nulėkė žemyn, bet krisdamas užkliuvo už stagaro ir pakibo tarp dangaus ir žemės.

Atsidūręs tokioje padėtyje ir pajutęs drykstant žaliąjį drabužį, ir taręs sau, jog plėšrūnas tikriausiai jį nutversiąs, jeigu pasuksiąs ton pusėn, Sančas pratrūko taip garsiai rėkti ir taip beviltiškai šauktis pagalbos, jog visi tie, kurie girdėjo jį, bet nematė, buvo įsitikinę, kad jis būsiąs pakliuvęs kokiam laukiniam žvėriui į nasrus.

Galop iltingasai šernas susmuko, daugybės smeigenų pervertas, ir Don Kichotas, iš riksmų pažinęs Sančą, atsigręžė ton pusėn ir pamatė, jog Sančas kadaruoja aukštyn kojomis pakibęs ant šakos, o šalimais stovi palšelis, nepalikęs bėdoje šeimininko... Ir čia Sidas Hamadas priduria, kad jam retai pasitaikę matyti Sančą Pansą be palšelio, o palšelį be Sančo,— tokia didi buvusi jųdviejų draugystė ir ištikimybė.

Don Kichotas priėjo ir nukabino Sančą nuo šakos, o kai tik šis pasijuto laisvas ir bestovįs ant žemės, tuoj sužiuro į sudriskusį medžioklinį drabužį, ir jam sugėlė širdį pagalvojus, jog toksai apdaras vertas viso palikimo.

Tuo metu galingąjį šerną tarnai užvertė ant mulo, uždangstė rozmarinų ir mirtų šakomis ir kaip pergalės trofėjų nugabeno laukymėn prie didelių žygio palapinių, kur jau stovėjo stalai, nukrauti tokiomis gausiomis ir prašmatniomis vaišėmis, kad vien iš jų galėjai spręsti apie šeimininkų didybę ir dosnumą.

Rodydamas kunigaikštienei driskalais išėjusį drabužį, Sančas tarė:

— Jeigu būtume medžioję zuikius arba paukštelius, dievaž, mano drabužėlis nebūtų va šitaip atrodęs. Nesuprantu, koks malonumas tykoti žvėries, kuris, tik iltimi užkabinęs, gali jus iš šio pasaulio išvaryti. Menu, viename senoviniame romanse yra tokie žodžiai:

Lai tave lokiai sudrasko
kaip garsingąjį Favilą.

— Tai buvo gotų karalius,— įsiterpė Don Kichotas,— medžioklėje jį sudraskė lokys.

— Tai ir turėjau galvoj,— tarė Sančas,— man nepatinka, kad didikai ir karaliai lenda pavojun, vaikydamiesi tuščių malonumų,— mat koks čia malonumas nudaigoti niekuo dėtą žvėrelį!

— Ne, Sančai, jūs labai apsirinkate,— paprieštaravo kunigaikštis,— nėra tinkamesnio ir būtinesnio užsiėmimo karaliams ir didžiūnams kaip skalikų medžioklė.

Medžioklė — tai karo pirmavaizdis: čia esama savitų karinių gudrybių, klastų ir pasalų, idant, gyvybe nerizikuodamas, galėtumei nugalėti priešą; čia kenčiame žiaudrų šaltį ir tvaikų karštį; niekiname dykystę ir miegą, grūdiname kūną ir mikliname sąnarius, kad būtų dar lankstesni,— žodžiu, šis užsiėmimas niekam nekenkia, o malonumą teikia daug kam, ir svarbiausia, jog skalikų medžioklė prieinama ne visiems, ir tuo ji skiriasi nuo kitų medžioklės rūšių kaip ir sakalų medžioklė, kuri taipgi pritinka tiktai karaliams ir didikams.

Taigi, Sančai, apsvarstykite, o kai paimsite valdžią, traukite medžioklėn, ir tuomet įsitikinsite, kad tai kirtis su paplėšais.

— Na jau ne! — atrėmė Sančas.— Kas valdžią turi, tas namų žiūri. Gražu būtų: prašytojai nuo kojų nusimuša, pas jį bevaikščiodami, o jisai sau po miškus duodasi, pramogauja! Taigi šitaip visą jo valstybę kipšai nujos!

Kaip kažin ką, pone, medžioklė ir visokios pramogos labiau pritinka dykaduoniams nei valdytojams. O aš, kad nuobodis nepjautų, ketinu per didžiąsias šventes lošti kortomis, sekmadieniais ir per atlaidus — ritinį mušti, na o visos tos medžioklės ir bedžioklės man nei galvon, nei uodegon.

— Dieve duok, Sančai, iš jūsų burnos į Dievo ausį, betgi žodžiai su darbais ne visados sueina.

— Šiaip sakysit ar taip,— atrėmė Sančas,— o gera audėja ir tvoroje išaudžia, ir sekas dirbti ne tam, kas anksti keliasi, o kam Dievas padeda, ir ne pilvas kojoms tarnauja, o kojos pilvui. Tai va, jeigu Dievas padės ir aš dorai savo darbą dirbsiu, bus iš manęs valdovas, kad žiūrėsit — neatsigėrėsit. Norit tikėkit, norit netikėkit, bet į burną piršto man nedėkit.

— Kad kiaurai žemes prasmegtum, velnio pamazga! — sušuko Don Kichotas.— Kada gi tu, Sančai, pradėsi pagaliau šnekėti be savo patarlių ir priežodžių, sklandžiai ir nuosekliai, kaip nekart tave mokiau? Nekreipkite dėmesio į šitą mulkį, jūsų didybės, tik kraują jums sugadins savo patarlėmis, o turi prisirinkęs jų ne dešimtį ir šimtą, bet dešimtis tūkstančių, ir beria jas, ištaikęs ir progą, ir laiką,

Dieve duok jam sveikatos, ir jam, ir man, kad tik turėčiau jėgų jo klausytis.

— Sančo Pansos patarlių atsarga kur kas didesnė nei Graikijos Komandoro[122],— tarė kunigaikštienė,— ir jos turi vieną privalumą, kuriuo kone prilygsta Komandoro patarlėms, o būtent pasižymi glaustumu. Man, pavyzdžiui, Sančo patarlės labiau patinka, nors Komandoro patarlės skoningiau parinktos ir geriau pritaikytos kiekvienam atvejui.

Taip turiningai šnekučiuodami apie tas ir kitas įdomybes, jie išėjo iš palapinės apžiūrėti miške įrengtų pasalų ir užuolandų, ir bevaikščiojant nepastebimai praslinko diena ir atsėlino naktis, ne tokia aiški ir rami, kokios paprastai esti tuo metų laiku, tai yra vasarvidžiu, tačiau švelni prieiema buvo labai pravarti kunigaikščio ir kunigaikštienės sumanymui.

Ir šit, sutemoms tirštėjant, bet dar ne visai sutemus, staiga miškas tarytum užsiliepsnojo iš visų keturių šalių, ir tuoj pat šen bei ten, vienur bei kitur suskardėjo devynios galybės ragų ir kitokių karo muzikos instrumentų, lyg per mišką būtų žygiavę nesuskaitomi raitijos pulkai.

Ugnys ir karo muzikos griausmas apžilpino akis ir užtrenkė ausis ne tik medžiotojams, bet ir visiems miške esantiems.

Paskui nuaidėjo pratisas *alailala*, šauksmas, įprastas mūšin puolantiems maurams, suūkė ragai ir trimitai, sutratėjo būgnai, sutūtavo rageliai, visi beveik vienu metu, taip tęsiamai ir kurtinamai, jog tiktai bejausmis žmogus būtų galėjęs nieko nepajusti, pasigirdus nedarniam tiekos instrumentų gaudesiui.

Kunigaikštis apdujo, kunigaikštienė nustėro, Don Kichotas apstulbo, Sančas Pansa pašiurpo,— žodžiu, sąmokslininkai, ir tie persigando, nors jiems buvo viskas žinoma.

Iš baimės visi žado neteko, ir tuomet priešais išdygo velniu persirengęs žygūnas: dūmė jis ne trimitą, bet neregėto didumo ragą, dusliai ir baisingai gaudžiantį.

— Ei mielasai pasiuntiny! — sušuko jam kunigaikštis.— Kas toksai esi, kur keliauji ir kas per kariauna tarytum žygiuoja per mišką?

Į tai pasiuntinys atsakė kraupiu ir griausmingu balsu:

— Esu velnias ir ieškau Don Kichoto Lamančiečio. Kariauna, traukianti per mišką,— tai šeši tuntai burtininkų, triumfo vežimu gabenantys neprilygstamąją Dulsinėją Tobosietę. Ji važiuoja čionai užkerėta, o drauge su ja — šaunusis prancūzas Montesinas, žadąs paaiškinti Don Kichotui, kaip pridera atkerėti tąją damą.

— Jei būtumei velnias, kaip sakaisi ir kaip galima spręsti iš tavo pavidalo, jau seniai būtumei turėjęs numanyti, jog tavo ieškomasis riteris Don Kichotas Lamančietis stovi štai čia, tau po akių.

— Vardan Dievo ir sielos išganymo, aš jo nepastebėjau,— atsiliepė velnias,— mano galva iškvaršinta tiekos rūpesčių, jog netgi pamiršau tai, kas svarbiausia: ko čionai būsiu atvykęs.

— Tas kipšas, matyt, doras žmogus ir geras krikščionis, jei drįsta minėti Dievo vardą ir sielos išganymą,— prabilo Sančas.— Dabartės matau, kad ir pragare veikiausiai esama dorų žmonių.

Tuomet, nenusėsdamas nuo žirgo, velnias pasigręžė į Don Kichotą ir tarė:

— Pas tave, Liūtų riteri (kad pakliūtumei jiems į nagus!), siunčia mane nedalingasai, bet drąsingasai riteris Montesinas ir liepia tau persakyti, idant lauktumbei jojo toje pačioje vietoje, kur tave užtiksiu, nes vežasi vadinamąją Dulsinėją Tobosietę ir nori tau paaiškinti, kaip pridera jąją atkerėti.

O kad nebeturiu ko tau besakyti, man nėra ko daugiau čia bebūti. Tad velniai su tavimi, lygiai tokie kaip aš, o gerieji angelai — su štai šitais ponais.

Tatai pasakęs, uždūmė baisingąjį ragą, pasuko žirgą ir, atsako nelaukdamas, dingo.

Visus vėlei pagavo nuostaba, ypačiai Sančą ir Don Kichotą: Sančą todėl, kad, nesiskaitydami su tiesa, visi vienu balsu tvirtina Dulsinėją esant užkerėtą, o Don Kichotą — kad jis pats nebuvo visiškai tikras, ar tiesa visa tai, kas nutiko jam Montesino oloje.

Jam dar tebeklaidžiojant mintyse, kunigaikštis paklausė:

— Ar jūsų malonybė, godingasai Don Kichote, ketinate laukti?

— O kaipgi! — atsakė Don Kichotas.— Laukčiau šičia tvirtas ir neįbauginamas, jeigu netgi visas pragaras prieš mane pakiltų.

— Na, o jeigu aš turėčiau dar sykį pasimatyti su štai šitokiu velniu ir išgirsti tokį ragą kaip anas,— tarė Sančas,— laukčiau jo verčiau kur nors Flandrijoje, tik ne šičia.

Tuo tarpu visiškai sutemo naktis, ir miške sumirgėjo begalė ugnelių, panašiai kaip danguje mirguliuoja lakieji žemės garai, kurie mūsų vaizduotėje virsta žvaigždžių lietumi.

Drauge pasigirdo šiurpulingas džeržgimas, lyg būtų girgždėję jaučių traukiamo vežimo tekiniai: sakoma, tokio grasaus ir šaižaus gergždimo pasibaidę bėga net vilkai ir meškos, jei atsitinka jiems netoliese pasitaikyti.

Prie šios perkūnijos prisidėjo dar viena, nepalyginamai kraupesnė, tad atrodė, jog visuose keturiuose miško kraštuose vyksta ketverios grumtynės arba kautynės, nes čia grėsmingai ir baugiai dundėjo pabūklai, ten ištisai drioksėjo muškietų papliūpos, šalia pat skardėjo karių riksmai, tolumoje be perstojo griaudėjo maurų *alailala*.

Žodžiu, kornetai, ragai, rageliai, klarnetai, trimitai, būgnai, pabūklų ir arkebuzų šūviai ir, svarbiausia, baisingas vežimų čirpimas liejosi išvien į tokį nedarnų ir nuogandų gausmą, jog Don Kichotui teko sukaupti visą drąsą, kad nesutriktų, bet Sančo širdis neišlaikė, jis virto be nuovokos tiesiai į kunigaikštienės sijonus, o ji pasiguldė vargšelį skreitan ir liepė kaip galima greičiau šliūkštelėti vandens jam veidan.

Taip ir buvo padaryta, ir Sančas atsipeikėjo kaip tik tuo metu, kai atgirgždėjo vienas vežimas.

Traukė jį keturi rambūs jaučiai, visi juodomis gūniomis apdengti; kiekvienam prie rago liepsnojo pririašiotas dideliausias vaškinis deglas. Vežime, ant aukštos pasostės, sėdėjo orus senis žemiau juosmens nudrikusia barzda, už patį sniegą baltesne; vilkėjo jis duksliu juodo pašukinio apsiaustu; vežimas buvo ryškiai apšviestas, todėl galėjai viską įžiūrėti ir aiškiai pamatyti.

Vadelėjo du pasišlykštėtini velniai to paties pašukinio apdaru ir tokiais šlykščiais snukiais, jog Sančas, tik metęs į juos žvilgsnį, tuoj užsimerkė nebenorėdamas dar kartą jų pamatyti.

Kai tik vežimas atidardėjo prie medžiotojų, orusis senis pasikėlė nuo savo aukštos pasostės ir, visu ūgiu atsitiesęs, prabilo griausmingu balsu:

— Aš — išminčius Lirgandėjas!

Ir nuvažiavo toliau, netaręs daugiau nė žodžio.

Iš paskos atbildėjo lygiai toks kitas vežimas su seniu ant pasostės, ir senis, ženklu įsakęs sustoti, ne ką iškilmingiau pasigarsino:

— Aš — išminčius Alkifas, didis Urgandos Nepermanomosios bičiulis!

Ir nuvažiavo toliau.

Paskum lygiai taip atgriaudėjo trečias vežimas, tačiau ant pasostės sėdėjo nebe senis, o kresnas žaliūkas piktadario snukiu; privažiavęs jis atsistojo kaip ir anuodu ir dar duslesniu ir grasesniu balsu tarė:

— Aš — burtininkas Arkalajus, mirtinas Galijos Amadžio ir visos jo giminės priešas!

Ir nuvažiavo toliau.

Pariedėję truputį į šalį, visi trys vežimai sustojo, įgrisus tekinių džeržgimas liovėsi, miške įsitvyrojo tyla, ir tuomet pasigirdo muzikos garsai, tokie švelnūs ir dermingi, jog Sančas nusidžiaugė palaikęs tai geru ženklu ir todėl kreipėsi į kunigaikštienę, nuo kurios visą tą laiką nesitraukė nė žingsnio, štai tokiais žodžiais:

— Ponia, ten, kur griežia muzika, nieko bloga negali atsitikti.

— Juo labiau ten, kur tviska ugnys ir šviesu,— pridūrė kunigaikštienė.

Į tai Sančas atsakė:

— Ugnys tvyksčioja šaudant, o šviesu būna nuo laužų, kaip dabartės kad liepsnojančių aplink, ir juose galima iškepti, bet muzika skamba tik šventėse ir linksmybėse.

— Dar nežinia,— įsiterpė Don Kichotas, išgirdęs jųdviejų pokalbį.

Ir pasakė tiesą, kaip tat paaiškės kitame perskyrime.

XXXV PERSKYRIMAS

KUR TOLIAU PASAKOJAMA APIE ŽINIĄ, DON KICHOTUI DUOTĄ, KAIP ATKERĖTI DULSINĖJĄ, TAIPGI APIE KITUS NUOSTABIUS ĮVYKIUS

Ir tuomet visi pamatė, jog, tai maloniai muzikai griežiant, artinasi vadinamasis triumfo vežimas, traukiamas šešių raudų mulų, baltomis gūniomis apdengtų, o ant kiekvieno mulo sėdi raitomis atgailautojas baltu apdaru ir su dideliausiu liepsnojančiu vaškiniu deglu rankoje.

Buvo šitas vežimas du, o gal netgi tris kartus didesnis už anuos, ir pačiame vežime, taipgi pakraščiais, stovėjo dar dvylika atgailautojų sniego baltumo apdarais, su liepsnojančiais deglais rankose (reginys pažiūrėti nuostabus ir podraug šiurpulingas), o aukštame soste sėdėjo nimfa, apsigaubusi gausybe sidabruoto audinio skrais-

čių, nužertų auksiniais žibuliais, tad rūbas jos atrodė ne tiek ištaigus, kiek įspūdingas.

Veidą ji dangstėsi plonyčio ir perregimo šilko šydu, ir pro jo klostes buvo matyti be galo žavūs mergelės bruožai, o ryškiai šviečiant daugybei deglų, galėjai spręsti apie josios grožį ir amžių, nesiekiantį dvidešimties metų ir vos prašokantį septyniolika. Šalia sėdėjo žmogysta juodu šydu ir ilgu, ligi pat kulkštymų apdaru.

Vežimas sustojo tiesiai prieš kunigaikštį, kunigaikštienę ir Don Kichotą, ir tą pačią akimirką nutilo lumzdeliai, o netrukus nuščiuvo arfos ir liutnios, tame vežime skambėjusios.

Žmogysta atsistojo, plačiai atlapojo ilgąjį apdarą, nusitraukė nuo veido šydą, ir visi aiškiai pamatė, jog tai pati Mirtis, tokia kaulėta ir šlykšti, kad Don Kichotui pasidarė nesmagu, Sančui baisu, o kunigaikštis ir kunigaikštienė pasijuto kaip nesavi.

Pasikėlusi ir atsitiesusi visu ūgiu, ta gyvoji Mirtis dar mieguistu balsu ir truputį sustingusiu liežuviu prabilo šitaip:

Merlenas aš, kaip skelbia padavimai,
Šėtono tikras vaikas (melas šitas
Prigijo tarp žmonių per amžių amžius),
Karalius magų, Zaratustros mokslo
Žinovas ir vienvaldis šeimininkas,
Nuožmiausias priešas šimtmečių ir amžių,
Iš paskutinio bandančių nuslėpti
Žygius ir darbus riterių narsiųjų,
Kuriuos gerbiau ir gerbti nenustosiu.

Ir nors dažniausiai burtininkai, magai,
Žyniai, raganiai esti būdo kieto,
Iš prigimties ir žiaurūs, ir atšiaurūs,
Esu širdies minkštos ir gailestingos,
Žmonėms daryti gera vien įgudęs.

Giliausių Dito[123] *požemių tamsybėn,*
Kur mano siela stengėsi nubrėžti
Ilgai brandintus rašmenis ir rombus,
Atskriejo balsas liūdnas, sielvartingas
Gražuolės Dulsinėjos Tobosietės.

Patyriau negandą jos: užkerėta
Ji esanti ir iš kilmingos damos
Pavirtus prasčioke. Susigraudinęs
Aš sielą savo uždariau į ertmę
Štai šio pavidalo šiurpaus, kaulėto,
Šėtoniškojo savo mokslo knygų
Šimtus ir tūkstančius išvartęs, vaistą
Radau galų gale labai pritiklų
Nuo didžio negando, nuo skausmo didžio.

O tu, didybe ir šlove šarvuotų
Šarvais plieniniais, deimantais sagstytais,
O žvaigžde, šviesa, švytury galiūnų,
Paniekusių ir tingiąją dykystę,
Ir saldų miegą pataluos pūkiniuos,
Panūdusių nepaisyti pavojų,
Ir ginklo imtis kruvino, svoringo.

Žinoki, karžygy, lig šiol dar niekad
Kaip dera nepagirtas, Don Kichote,
Versme drąsos ir išminties gyvoji,
Ispanų saule, pažiba Lamančos:
Idant atgautų išvaizdą pirmykštę
Gražioji Dulsinėja Tobosietė,
Ginklanešiui tavajam Sančui Pansai
Tris tūkstančius tris šimtus kirčių dera
Įkirsti sau į užpakalį platų,
Atstačius nuogą saulėn, taip valingai,
Kad maustų, degtų, tvokstų ir peršėtų.
Sprendimui šiam pritart visi sutiko,
Kas kaltas dėl nelaimės Dulsinėjos.
Toks mano žodis, ponai prakilnieji!

— To dar betrūko! — sušuko tuomet Sančas.— Apie tris tūkstančius kirčių nė kalbos negali būti: man trys kirčiai — tai lyg trys peilio dūriai. Eik po velnių su savo vaistu nuo atkerėjimo! Nesuprantu, ką bendra turi mano užpakalis su visais tais burtais! Dievaž, jei ponas Merlenas nesugalvojo, kaip galima kitaip atkerėti prakilniąją Dulsinėją Tobosietę, tegul jinai ir graban įgriūva užkerėta!

— O šit nutversiu aš jus, susmirdęs done nevidone,— prabilo Don Kichotas,— pririšiu prie medžio kaip motinos pagimdytą ir įkirsiu ne tris tūkstančius tris šimtus, bet šešis tūkstančius šešis šimtus kirčių, ir dar tokia smagia ranka, jog galėsite tampytis nors tris tūkstančius tris šimtus kartų — nė vienas neatšoks. Ir nepriešgyniaukite, nes taip duosiu, kad paskutinį kvapą išleisite.

Tatai girdėdamas, Merlenas tarė:

— Nevalia taip daryti, gerasis Sančas turi pats savo valia ir niekieno neverčiamas pasturgalį prikišti, ir tik tada, kai pageidaus, nes laikas nenustatytas; be kita ko, jis gaus tik dalį pylos, jeigu sutiks, kad kitą dalį įkrėstų svetima ranka, nors ir ganėtinai sunki.

— Nei svetima, nei sava, nei sunki, nei apsunkusi,— atrėžė Sančas,— jokia ranka neturi teisės manęs paliesti. Bau aš būsiu pagimdęs tą ponią Dulsinėją Tobosietę, kad mano užpakalis turėtų atsakyt už jos nuodėmingas akis? Štai mano ponas su ja tikrai vieno kūno, nes kas žingsnis ją vadina savo gyvastimi, širdim, parama ir paspirtim, o todėl jam priklauso ir pridera plaktis josios labui ir nertis iš kailio, kad tik ji nusikratytų kerų. O kam gi man plaktis? *Abernuncio**.

Vos tik Sančas spėjo ištarti paskutinius žodžius, šalia Merleno dvasios sėdinti sidabruotoji nimfa pašoko ir, pakėlusi lengvutį šydą, atidengė tokio gražumo veidą, jog visi aiktelėjo, ir, su vyrišku stačiokiškumu kreipdamasi tiesiai į Sančą Pansą, tarė ne per švelniausiu balsu:

— O nusiklejojęs ginklanešy, avino galva, širdžių košele, medžio pjūkle, dygulį tau į kepenis! Jeigu tau būtų liepta, išdarga tu ir nevidone, šokti nuo aukšto bokšto, jeigu tave prašyta, šėtone, sušveisti dešimtį rupūžių, dvi dešimtis driežų ir tris dešimtis gyvačių, jeigu tave įkalbinėta kreivu ir aštriu kardu žvėriškai nudaigoti pačią ir vaikus, tavo maivymasis ir išsisukinėjimas nieko nestebintų.

Tačiau kratytis trijų tūkstančių trijų šimtų kirčių, kai tuo tarpu kiekvienas padauža našlaičių prieglaudoj kas mėnesį gauna ne mažiau,— štai kas stebina, stulbina ir šiurpina visus gailios širdies žmones, girdinčius šiuos žodžius, ir pašiurpins visus tuos, kurie ilgainiui tatai sužinos.

Spoksok, šlykštus neraliuotas galvijau, spoksok, sakoma tau, išvertęs baltąsias kaip išgąsdintas apuokas man į akis, panašias į žėrinčias žvaigždes, ir pamatysi, kaip iš jų viena po kitos tvinsta ir srūva

* Taisykl. *abrenuntio* — atsižadu; čia: jokiu būdu (*lot.*).

ašaros, vagodamos, graužтаmos ir niokodamos žaviąsias manųjų veidų lygumas.

Pasigailėki, niekše, pabaisa, stačių velnių priputęs, pasigailėki mano žydinčios jaunystės, nes man dar tik... antra dešimtis, viso labo devyniolika, nė dvidešimties nėra, o aš jau vystu ir džiūvu po šiuo prasčiokės luobu! Ir jeigu dabar neatrodau prasčiokė, už tai turiu dėkoti čia esančiam ponui Merlenui, padariusiam man ypatingą ir išimtinę malonę, idant tave sugraudintų manoji grožybė, nes sielvartingosios gražuolės ašaros uolas paverčia medvilne, o tigrus — avinėliais.

Plieki, plieki sau per mėsas, stuobry netašytas, pribakinki savo sutingusį šaunumą, kurį rodai vien rydamas ir apsirydamas, ir grąžinki man kūno švelnumą, būdo romumą ir veidų skaistybę.

Ir jeigu mano labui negeidauji atlyžti ir ateiti į protą, padaryki tai bent jau dėl nelaimingo riterio, stovinčio šalia tavęs, padaryki dėl savo pono, kuris štai dvasią gaudo: ji strygso jo gerklėj per dešimtį pirštų nuo lūpų ir laukia tavo atsakymo — arba rūstaus, arba palankaus, pasirengusi atitinkamai arba išlėkti iš burnos, arba sugrįžti vidun.

Tatai girdėdamas, Don Kichotas pasičiupinėjo kaklą ir, pasigręžęs į kunigaikštį, tarė:

— Dievaži, pone, Dulsinėja sako tiesą: dvasia tikrai strygso man gerklėj nelyginant arbaleto kaištis.

— O ką jūs į tai pasakysite, Sančai? — paklausė kunigaikštienė.

— Pasakysiu, ponia, tai, ką jau sakiau,— atsiliepė Sančas: — dėl kirčių — *abernuncio.*

— *Abrenuntio* reikia sakyti, Sančai,— pataisė kunigaikštis,— tu blogai tari.

— Atstokit nuo manęs, jūsų didybe,— atrėmė Sančas,— dabartės man nė motais visos šitos gudrybės, nukandau aš kokią raidę ar pridėjau,— iš galvos man neina, kad turėsiu arba pats plaktis, arba leistis plakamas, todėl nei už žodžius, nei už darbus neatsakau.

Tik štai norėčiau paklaust savo poniškąją ponią Dulsinėją Tobosietę, kurgi jinai išmoko šitaip prašyti: reikalauja, kad sau kailį nuleisčiau, o vadina mane avino galva, galviju neraliuotu ir taip deda į šuns dienas, jog velnią, ir tą iš kantrybės išvarytų.

Ką, gal aš kartais iš akmens nutašytas, o gal man labai rūpi, užkerėta ji ar ne? Kita, širdį palenkti norėdama, būtų prikrovusi man pintinę skalbinių, marškinių, nosinyčių, kurpaičių, nors man jų ir

nereikia, o ji velnius krauna,— matyt, pamiršo, kaip pas mus sakoma: apkrauk asilą auksu — jis tau viesulu užlėks į kalną, o liežuvio sauso niekas neklauso, o nekrutėsi — neturėsi, nors ir Dievą prašinėsi, ir geriau vieną žvirblį rankoje laikyti negu dešimt ant stogo matyti.

O dar ponas, užuot paplaukiui paglostęs ir liežuvį paploninęs, kad būčiau kaip vaškas ar šilta vilna, grasinasi mane nutversiąs, nuogą pliką pririšiąs prie medžio ir įkrėsiąs man dvigubą porciją.

O juk visiems šitiems bėdiniems ponams derėtų užsirašyti ant kaktos, kad pylos jie siūlo ne šiaip kokiam ginklanešiui, bet valdžios žmogui, kuris, kaip sakoma, ne iš kelmo spirtas. Na jau ne, kad jie surūgtų, tegu pirmiausia išmoksta prašyti, tegu išmoksta maldauti, tegu išmoksta mandagumo, nes ne kas ryts labs ryts, o ir žmogus juk ne kasdien ta koja iš lovos lipa.

Dabartės aš stačiai nebežinau kur dėtis iš sielvarto, kad mano žaliasis drabužis sudrisko, o jie lenda man į akis ir prašo, jog savo noru kailį sau iškarščiau, lyg man pasturgalis karščiu degtų.

— Tiesą pasakius, mielasai Sančai,— tarė kunigaikštis,— jeigu ir toliau ožį varinėsite, matysite valdžią kaip savo ausį. Gražu būtų, jei savo saliečiams valdyti nusiųsčiau tokį akmenširdį, kurio nejaudina nei sielvartingųjų mergelių ašaros, nei nuovokių, valdingų ir senų burtininkų ir išminčių maldavimai! Žodžiu, Sančai, arba pats save nuplakate, arba leidžiatės nuplakamas, arba negaunate valdžios.

— Pone,— tarė Sančas,— ar negalėčiau porą dienų pagalvoti, ką geriau daryti?

— Jokiu būdu,— atsiliepė Merlenas.— Šią bylą reikia išspręsti čia pat ir nedelsiant: arba Dulsinėja grįžta Montesino olon ir vėl įgauna prasčiokės pavidalą, arba štai tokia, kokią dabar matote, keliauja į Eliziejaus laukus ir laukia, kol įkrėsite sau reikiamą skaičių kirčių.

— Na, gerasis Sančai,— tarė kunigaikštienė,— būkite geras ir atsimokėkite geru už duoną kasdieninę, kurios jums duoda jūsų ponas Don Kichotas, o juk visi mes turime jam tarnauti ir pataikauti atsidėkodami už gerą būdą ir taurius riterio žygius. Leiskitės periamas, vaikeli, nes, kaip jūs puikiai žinote, su baime menka laimė, o be drąsos — liksi ir be duonos.

Užuot atsakęs į šiuos protingus žodžius, Sančas pradėjo su Merlenu kvailas kalbas ir paklausė:

— Paaiškinkit man tokį dalyką, jūsų malonybe pone Merlenai:

atjojo čionai žygūnu pasidengęs velnias ir pono Montesino vardu paprašė mano šeimininką šičia palūkėti,— esą patsai Montesinas ateisiąs ir pamokysiąs, kaip atkerėti mano ponią donją Dulsinėją Tobosietę, bet ligi šiolei to Montesino nei matėm, nei regėjom.

Į tai Merlenas atsakė:

— Tas velnias, mielasai Sančai,— neišmanėlis ir baisus niekšas: aš pats nusiunčiau jį pas jūsų poną, tik ne Montesino, o savo vardu, nes Montesinas tūno savo oloje laukdamas arba, teisingiau pasakius, nesulaukdamas, kada bus atkerėtas; taigi, kaip sakoma, miela žuvis — gilu bristi. Jeigu jisai jums kaltas arba jei turite į jį kokį reikalą, beregint jums pristatysiu ir atsiųsiu, kur tik pageidausite. O dabar greičiau sutikite pertis, ir patikėkite, tai išeis į sveikatą ir sielai, ir kūnui: sielai — todėl, kad būsite padaręs gerą darbą, o kūnui — todėl, kad, kiek man žinoma, esate pilnakraujis ir jums būtų ne pro šalį truputį kraujo nuleisti.

— Labai jau daug tų gydytojų priviso pasaulyje: burtininkai, ir tie gydyt ėmėsi,— tarė Sančas.— Ką gi, jei visi šitaip mane įkalbinėja, nors man tai ir ne prie širdies, tiek jau to, sutinku įkrėsti sau tris tūkstančius tris šimtus kirčių, tik su ta sąlyga, jog plaksiuos kada ir kiek tinkamas ir jog niekas man nenurodinės nei dienos, nei laiko, o aš stengsiuos kaip galima greičiau atsiskaityti, kad visi galėtų mėgautis mano ponios donjos Dulsinėjos Tobosietės grožiu ir žavesiu, nes ji, atrodo, dailumo tikrai daili, visai ne tokia, kokia ją laikiau. Ir dar viena sąlyga: man neprivalu plaktis iki kraujo, ir jeigu kai kuriais kirčiais tik muses nusibaidysiu, vis tiek jie turės man būti įskaityti. Taipgi, jei kartais apsiskaičiuočiau, tegu ponas Merlenas — o nuo jo akies niekas nepasislėps — patikslina ir duoda man žinią, kiek kirčių trūksta arba kiek per daug.

— Per daug niekad nebus,— pareiškė Merlenas,— kai tik įkirsite sau reikiamą skaičių, ponia Dulsinėja pasijus beregint atkerėta ir, dėkingumo vedama, ateis atsidėkoti gerajam Sančui ir netgi atsilyginti už gerą darbą. Taigi dėl atliekamų ir trūkstamų kirčių jums nėra ko rūpintis, o ir Dievas neleis nė per plauką jūsų nuskriausti.

— Ką gi, tuomet laimink, Dieve! — tarė Sančas.— Nusilenkiu savo piktai daliai, kitaip sakant, prisiimu atgailą sukalbėtomis sąlygomis.

Vos ištarus Sančui paskutinius žodžius, vėl sulumzdžiavo lumz-

deliai, vėl sudrioksėjo arkebuzų papliūpos, Don Kichotas puolė Sančui ant kaklo ir apibėrė bučiniais jam kaktą ir žandus.

Kunigaikštienė, kunigaikštis ir visi aplink suskato didžiai džiūgauti, ir vežimas trūktelėjo iš vietos, o žavioji Dulsinėja nuvažiuodama palenkė galvą kunigaikščiui ir kunigaikštienei ir žemai pritūpė atsisveikindama su Sanču Pansa.

Tuo tarpu dangun vis greičiau kopė aušra, linksma ir šypsulinga; laukų gėlės stiebėsi ir kėlė aukštyn galveles, o krištoliniai upelių vandenys, čiurlendami per baltus ir pilkus akmenėlius, skubinosi nešti duoklę jųjų laukiančioms upėms. Džiugi žemė, giedras dangus, vaiskus oras, skaisti šviesa — viskas ir drauge, ir skyrium pranašavo, jog diena, sekanti aušros pėdomis, būsianti aiški ir graži.

Patenkinti medžiokle, taipgi sąmojingai ir sėkmingai pasiektu tikslu, kunigaikštis ir kunigaikštienė grįžo pilin ketindami iškrėsti kokį naują pokštą, o šitaip pramogauti jiems buvo didžiausias malonumas.

XXXVI PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA APIE NEPAPRASTĄ IR NEĮSIVAIZDUOJAMĄ DUENJOS LIŪDESIJOS, ARBA GRAFIENĖS TRIPALANOS, NUOTYKĮ, TAIPGI PRIDEDAMAS LAIŠKAS, SANČO PANSOS RAŠYTAS ŽMONAI TERESAI PANSAI

Kunigaikštis turėjo ūkvaizdį, didelį juokdarį ir pramaniūgą: ne kas kitas, kaip jis suvaidino Merleną, vadovavo visam nuotykio pastatymui, sudėjo eiles ir pamokė vieną pažą atlikti Dulsinėjos vaidmenį. Ilgai netrukus, savo ponų padedamas, jisai prasimanė dar vieną nuotykį, tokį nepaprastą ir išmoningą, kokį tik įmanu įsivaizduoti.

Rytojaus dieną kunigaikštienė paklausė Sančą, ar jisai jau pradėjęs prisiimtą atgailą Dulsinėjos atkerėjimo labui.

Sančas atsakė, kad jau pradėjęs ir kad nakčia jau įkirtęs sau penkis kirčius.

Kunigaikštienė pasidomėjo, kuo jisai plakęsis. Sančas atsakė, jog delnu.

— Tai veikiau plekšenimasis negu plakimasis,— tarė kunigaikštie-

nė.— Esu tikra, jog išminčiui Merlenui nepatiks toksai glostymasis. Ne jau, gerasis Sančai, jums būtų pravartu nusipinti dygliuotą ar bent mazguotą bizūną, kad iškart būtų justi, nes, kaip sakoma, už vieną kailį dirbtą dešimtį duoda nedirbtų, o tokios prakilnios damos, kokia yra Dulsinėja, taip pigiai ir tokia menka kaina laisvės neišpirksi. Ir, be to, Sančai, įsidėkite galvon, kad geri darbai, daromi drungna širdimi ir atbulais nagais, neužskaitomi ir jokios vertės neturi.

Į tai Sančas atsakė:

— O jūs, jūsų ponybe, duokit man gerą bizūną arba virvagalį, ir aš imsiu pertis, tik, aišku, ne per skaudžiai, nes jūsų malonybei pravartu būtų žinoti, kad nors ir esu prasčiokas, mano kūnas veikiau su vata lygintinas nekaip su ašuote, o ir nepritinka luošinti savęs kito labui.

— Padėk, Dieve,— tarė kunigaikštienė,— rytoj parinksiu jums šmaikštį pagal jūsų skonį, kad prie jūsų švelnutėlio kūno prigultų kaip tikras brolis.

Paskui Sančas tarė:

— Žinot, jūsų aukštybe, mieliausioji mano ponia, aš parašiau laiškelį pačiai Teresai Pansai ir nusakiau viską, kas man nutiko nuo tos dienos, kai mudu išsiskyrėm. Turiu jį štai čia, antyje, tik antrašo trūksta. Norėčiau, kad jūsų samprotybė jį perskaitytute, nes, regis man, surašytas jis valdiškai, atseit kaip valdžios žmogui pridera rašyti.

— O kas jį sudėjo? — paklausė kunigaikštienė.

— Kas gi kitas, jei ne aš, nuodėmingasai,— atsakė Sančas.

— Ir pats surašėte? — paklausė kunigaikštienė.

— Kur jau man! — atsakė Sančas.— Juk nei skaityt, nei rašyt nemoku, tik parašą suraitau.

— Ką gi, pažiūrėsime,— tarė kunigaikštienė,— esu tikra, jog parodėte jame visą išmintį ir protą.

Sančas išsitraukė iš užančio neužantspauduotą laišką, ir kunigaikštienė, paėmusi jį, perskaitė šit ką:

SANČO PANSOS LAIŠKAS PAČIAI TERESAI PANSAI

„Gražiai įkirto man kailin, bet laikiausi gražiai, riteriškai: turiu valdžioj gražią saliukę, nors už tai gražių kirčių atsiimsiu. Dabartės tau, miela Teresa, sunku ką nors suprasti, vėliau viską paaiškinsiu.

Žinok, Teresa, esu tvirtai nusistatęs, jog tau priklauso važinėti karieta, kitoniškai nepritinka, nes vaikščioti tau ar ratais važinėti — tai lygu ropinėti keturpėsčia. Esi valdžios vyro pati, žiūrėk, neduok dingsties sau kaulus narstyti.

Siunčiu tau žalią medžioklės drabužį, ponios kunigaikštienės man dovanotą: pažiūrėk, gal išeis kiklikas ir sijonukas mūsų dukrelei.

Girdėjau šičia tokias kalbas, jog mano ponas Don Kichotas — beprotis su galva ir sąmojingas pakvaišėlis, o aš jam labai tinkąs į porą.

Buvom Montesino oloj, ir išminčius Merlenas rinkosi rinkosi ir pasirinko mane, kad atkerėčiau Dulsinėją Tobosietę, tą pačią, kurią Tobose visi šaukia Aldonsa Lorenso. Man reikia įkirsti sau tris tūkstančius tris šimtus kirčių, o penkis atskaityti, ir ji bus tokia pat užkerėta kaip mudu su tavimi. Niekam apie tai nepasakok, nes pradėsi košę nešioti — tuojau liežuviais apleis.

Po kelių dienų iškeliausiu saliukės valdyti, ir dabartės stačiai rankos dyga pinigo pasiplėšti,— girdėjau, visi, tik valdžią gavę, į pinigus mušasi. Apsižvalgysiu tenai ir nurašysiu tau laišką, atvažiuoti tau ar ne.

Palšelis sveikas gyvas, tau labas dienas duoda, ir aš nepaliksiu jo už jokius pinigus, nors mane ir turkų sultonu paskirtų.

Mano ponia kunigaikštienė rankas tau bučiuoja tūkstantį kartų, o tu pabučiuok jai du tūkstančius, nes, kaip sako mano ponas, visokiausių mandagybių nėr ko šykštėti — pati pigiausia prekė, už dyka atsieina.

O Dievas pašykštėjo man duoti dar vieną lagaminėlį su šimteliu eskudų kaip praeitą kartą, bet tu, miela Teresa, per daug nesigraužk — nedvės pelė ant aruodo, valdžia — tai lygu karvė melžiama. Tik man ramybės neduoda viena mintis: sako, kas valdžios paragauja, jos netekęs nagus nusigraužia, o jeigu šitaip atsitiks, nepigiai man atsieis toji valdžia, nors apskritai luošiai ir berankiai tiek prisiduoneliauja, jog Dievui skųstis negali. Tai va, vadinasi, kad vienaip ar antraip į pinigus įsimuši ir gyvensi laiminga. Tepadeda tau Dievas kaip įmanydamas, o mane tesaugo, kad turėtum kuo remtis. Rašyta šioje pilyje vienas tūkstantis šeši šimtai keturioliktųjų metų liepos mėnesio dvidešimtą dieną.

Tavo ir valdžios vyras
Sančas Pansa“

Perskaičiusi laišką, kunigaikštienė tarė:

— Jūs, gerasai valdžios vyre, dusyk mažumą pertempėte stygą: pirmiausia, sakote ir aiškinate, kad valdžia jums malonėta mainais į kirčius, kuriuos malonėsite gauti, nors pats puikiausiai žinote ir negalite to ginčyti, jog tada, kai kunigaikštis mano vyras pažadėjo jums salą, nė kalbos nebuvo apie kokius nors kirčius; antra vertus, jūs čia pasirodote baisiai gobšas, bet, kaip sakoma, kas plačiai rėžia, tam siaurai tetenka, nes kiauro maišo nepripilsi, o kai gobšas prie valdžios atsisėda, teisingumui vietos nebelieka.

— Visai ką kita turėjau galvoj, ponia,— atsakė Sančas,— bet jeigu jūsų malonybei atrodo, jog laiškas surašytas ne taip, kaip reikia, tuoj sudraskom jį ir surašom kitą, tik gali išeiti dar prastesnis, jei kliausiuos vien savo nuovoka.

— Ne, ne,— tarė kunigaikštienė,— laiškas geras, aš jį parodysiu kunigaikščiui.

Po to jie nuėjo į sodą, kur tądien buvo patiekti pietūs. Kunigaikštienė parodė Sančo laišką kunigaikščiui, kurį jis nepaprastai smagiai nuteikė.

Po pietų, nukrausčius stalą, kunigaikštis ir kunigaikštienė gerą valandėlę mėgavosi mielu maloniu pokalbiu su Sanču, bet staiga gailiai suvaitojo fleita, dusliai ir nedarniai sudundėjo būgnas.

Visus regimai sukrėtė ši nesuprantama karinga ir gūdi muzika, ypačiai Don Kichotą, kuris nestygo vietoje iš susijaudinimo. Apie Sančą nėra ko nė kalbėti: baimė nuginė jį įprastan prieglobstin, kitaip sakant, prie kunigaikštienės sijonų, nes muzikos garsai tikrai ir neginčijamai buvo be galo gūdūs ir ilgesingi.

Šitaip nejaukiai visiems besėdint, ūmai sode pasirodė dvi žmogystės gedulo drabužiais, tokiais ilgais ir nutįsusiais, kad skvernai vilkosi žeme. Jiedvi mušė didelius būgnus, taipgi trauktus juodu audiniu. Šalimais ėjo fleitininkas, lygiai toks juodas ir šiurpus.

Jiems įpėdžiui sekė stotingas milžinas, veikiau apsisiautęs negu vilkintis juodutėliu abitu, taipgi velkinas begaliniai nutįsusia uodega. Skersai krūtinės juosėjo plačia, taipgi juoda perpete, prie kurios prištas kabaliavo dideliausias kreivas kardas juodais aptaisais ir juoda makštimi.

Veidą jam dengė perregimas juodas šydas, pro kurį buvo matyti ilgėliausia sniego baltumo barzda. Žingsniavo jis pagal būgnų taktą, labai oriai ir didingai. Žodžiu, jo milžiniškas ūgis, siūbuojanti eigas-

tis, juodi drabužiai ir juoda palyda būtų galėjusi priblokšti ir pribloškė visus, jo nepažįstančius.

Taigi, kaip jau minėta, lėtai ir iškilmingai priėjęs, jis atsiklaupė prieš kunigaikštį, drauge su visais atsistojusį, jam artinantis. Tačiau kunigaikštis griežtai atsisakė kalbėti, kol jis nepasikelsiąs.

Pabaisa paklausė ir atsistojęs nusidengė nuo veido šydą, ir pašiurpino visus neregėto baisingumo barzda, tokia ilga, tokia žila ir tokia vešlia, kokios dar neregėta pasaulyje, paskui iš plačios ir neapglėbiamos krūtinės išsiveržė ir suskambo žemas ir gaudus balsas, ir, įsmeigęs akis į kunigaikštį, barzdyla tarė:

— Šviesiausiasai ir galingiausiasai valdove! Esu Tripalanas Žilabarzdis, o tarnauju grafienei Tripalanai, kitaip dar vadinamai duenja Liūdesija, kurios siųstas atvykau pas jūsų didybę su tokiu prašymu: ar jūsų iškilnybė nesiteiktų josios priimti ir išklausyti, nes ji geidaujanti apsakyti jums savo nedalią, tokią negirdėtą ir šiurpulingą, kokią tik pati nedalingiausia vaizduotė šioje žemėje galėtų įsivaizduoti?

Ir pirmiausia ji geidaujanti sužinoti, ar jūsų pilyje svečiuojąsis narsingasai ir nenugalimasai riteris Don Kichotas Lamančietis, nes jo ieškodama pėsčia ir vienu vėju soti atkeliavusi jūsų valstybėn iš pačios Kandajos karalystės [124], o tokį žygį galima ir privalu laikyti stebuklu arba burtais. Ji laukia prie šiosios tvirtovės, o gal vasaros rūmų vartų, ir, tik jums maloniai leidus, sakosi įžengsianti į vidų.

Tiek man priklauso pasakyti.

Tuomet jis atsikrenkštė, abiem rankomis susiglostė barzdą ir be galo oriai ėmė laukti atsako, o kunigaikštis atsakė jam šitaip:

— Jau senokai, ištikimasai Tripalanai Žilabarzdi, pasiekė mus žinia, kokia neganda ištiko šviesiausiąją grafienę Tripalaną, kuriai burtininkai primetė duenjos Liūdesijos vardą. Todėl, ištikimybės stebukle, prašykite ją vidun ir sakykite, jog svečiuojas šičia narsingasai riteris Don Kichotas Lamančietis, kurio taurumas leidžia jai tikėtis visokeriopos paramos ir pagalbos.

Taipgi pasakykite mano vardu, kad jeigu ji reikalinga mano užtarimo, ilgai jo nereikės laukti, nes, būdamas riteris, laikau savo priederme daryti tai, kas riteriui priklauso ir pridera, o būtent: užtarti visas moteris, ypačiai našlaujančias duenjas, skriaudžiamas ir liūdinčias, o tokia, matyt, būsianti ir josios šviesybė.

Tatai girdėdamas, Tripalanas priklaupė ant vieno kelio, paskui, davęs ženklą fleitininkui ir būgnininkams, griežiant tai pačiai muzi-

kai, ta pačia eigastimi, kokia įžengė sodan, išėjo vėlei stebindamas visus savo išvaizda ir augumu.

Ir kunigaikštis, kreipdamasis į Don Kichotą, tarė:

— Taigi, garsingasai riteri, klastybių ir nemokšiškumo tamsa negali apniaukti ir užstoti šaunumo ir taurumo šviesos. Tatai sakau todėl, kad jūsų kilnybė dar nė savaitės neviešite mano pilyje, o iš toliausių žemių ir svečių šalių jau skubinasi pas jus žmonės — ir ne karietomis, ir ne kupranugariais, bet pėsčiomis ir pasmogusia širdimi, skubinasi paniekintieji ir nuskriaustieji tikėdami, jog galingoji jūsų ranka palengvins jų vargus ir sielvartus, nes jūsų didžiųjų žygių garsas lekia ir skrieja per visus mums žinomus pasaulio kraštus.

— Labai norėčiau, šviesusis kunigaikšti,— tarė Don Kichotas,— kad šičia būtų dabar tasai palaimintasis dvasiškasis tėvas, visai neseniai prie stalo taip nepalankiai ir tulžingai atsiliepęs apie klajojančius riterius, idant savo akimis įsitikintų, kokie reikalingi pasauliui minėtieji riteriai.

Bent jau aiškiai pamatytų, jog be saiko pažemintieji ir galutinai vilties netekusieji lemtingiausiais gyvenimo atvejais, didžių negandų ištikti, pagalbos kreipiasi anaiptol ne į teismus, ne į sodžiaus zakristijonus, ne į bajorą, niekad kojos nekeliantį už savo dvaro ribų, ne į tingius karaliaus dvariškius, kurie mėgsta medžioti paskalas, o paskui jas skleisti ir platinti, tik jokiu būdu ne imtis darbų ir žygių, idant jie eitų iš lūpų į lūpas ir iš knygų į knygas.

Padėti bėdoje, paremti varguose, globoti mergelių, guosti našlių geriau už klajojančius riterius niekas nesugeba, ir todėl aš niekados nenustosiu dėkoti Viešpačiui už tai, kad esu riteris, o visus vargus ir nepriteklius, kurie gali pasitaikyti šiame garbingame kelyje, laikysiu didžiausia palaima.

Tegul ateina toji duenja ir tegu prašo, ko tik širdis geidžia: mano narsingosios rankos galia ir nepalaužiama amžinai gyvos dvasios tvirtybė laiduoja jai išvadavimą nuo visų negandų.

XXXVII PERSKYRIMAS

KUR TOLIAU PASAKOJAMA APIE GARSINGĄJĮ DUENJOS LIŪDESIJOS NUOTYKĮ

Be galo džiūgavo kunigaikštis ir kunigaikštienė matydami, kad jų išmonę Don Kichotas priima už gryną pinigą, bet tuomet įsikišo Sančas ir tarė:

— Kad tik toji ponia duenja nepradėtų kaišioti pagalių į man žadėtosios valdžios ratus: mat esu girdėjęs iš vieno tolediškio vaistininko,— o žmogus jis buvo prie liežuvio,— jog ten, kur įsisuka duenjos, nieko gero nelauk. Dieve brangus, kaip nepakentė jų tasai vaistininkas!

Iš to darau išvadą, kad jeigu jau visos duenjos — atgrasios ir abuojos, nors ir kokio luomo ar padėties jos būtų, tai kokia gi turėtų būti toji, kuri skendi liūdesyje, nagi toji grafienė lyg trim palom, lyg trim uodegom,— mat mūsų sodžiuj palas uodegom vadina.

— Patylėki, mielasai bičiuli Sančai,— tarė Don Kichotas,— jeigu jau ši ponia duenja atvyko manęs ieškoti iš tolių toliausių, vadinasi, ji ne iš tų, apie kurias kalbėjo tavo vaistininkas, juo labiau kad jinai — grafienė, ir duenjomis grafienės būna tik prie karalienių ir imperatorienių, o savo namuose jos — prakilnių prakilniausios damos ir pačios naudojasi kitų duenjų paslaugomis.

Tuomet įsiterpė donja Rodriges, čia pat buvusi ir viską girdėjusi.

— Mano ponios kunigaikštienės dvare esama tokių duenjų,— tarė ji,— kurios, laimingai susiklosčius aplinkybėms, irgi būtų galėjusios išeiti į grafienes, betgi žmogus šaudo — Dievas kulkas gaudo. Šiaip ar taip, niekam neleisiu blogai kalbėti apie duenjas, ypačiai apie senas panas,— nors ir nesu iš tokių, bet aiškiai suvokiu ir matau, kuo duenja mergelė praneša duenją našlę, o kas bandys mus, duenjas, liežuviu plakti, tegu pasisaugo, kad jam kas to liežuvio neprikirptų.

— Šiaip sakysi ar taip,— atrėmė Sančas,— o duenjoms reikėtų kai ką pakirpti, kaip sakė mano bičiulis barzdaskutys, bet jau verčiau tos košės nevirti, nes patsai gali į ją įbristi.

— Ginklanešiai nuo amžių pikčiausi mūsų nedraugai,— tarė donja Rodriges,— ir gula, ir kelia prieškambariuose, kiekvieną mūsų žingsnį seka ir ramybę mums duoda tik poteriaudami, o šiaip visą laiką liežuvauja, kaulelius mūsų narsto ir purvais mus drabsto.

Tepasikaria tie stuobriai netašyti, o mes, duenjos, tyčia gyvensime sau kaip ponios, ir dar kunigaikščių rūmuose, nors, tiesa, ten ir badą maišome, ir gležną savo kūną — beje, ne visų būna toks jau gležnas,— dangstomės juodomis skraistėmis, panašiai kaip per atlaidus dangstomos kilimais ir klostomos mėšlo krūvos, procesijai einant gatvėmis.

Dievaži, jeigu tik man kas leistų ir pasitaikytų tinkama proga, ne tik čia esantiems, bet ir visam pasauliui įrodyčiau, jog nėra tokių dorybių, kokių neturėtų duenja.

— Aš manau, kad geroji mano duenja donja Rodriges sako tiesą, šventą tiesą,— tarė kunigaikštienė,— bet dabar ne laikas ginti nei save, nei kitas duenjas ir ginčyti to nedorėlio vaistininko nuomonę, taip giliai įsišaknijusią tauriojo Sančo Pansos širdyje.

Į tai Sančas atsakė:

— Dabartės, kai man galva svaigsta nuo valdžios, iš jos išgaravo visi ginklanešių rūpesčiai, o į duenjas nė skersa akimi nenoriu žiūrėti.

Duenjų lygio pokalbis tikriausiai dar būtų užsitęsęs, bet tuo metu vėl sužviegė fleita ir sudundėjo būgnai skelbdami ateinant duenją Liūdesiją.

Kunigaikštienė paklausė kunigaikštį, ar nederėtų eiti jos pasitikti,— šiaip ar taip, ji esanti grafienė ir kilminga dama.

— Jeigu ji grafienė,— tarė Sančas, užbėgdamas kunigaikščiui už akių,— esu tos nuomonės, kad jūsų didybėms pritiktų eiti jos pasitikti, bet kadangi ji taipgi duenja, man regis, neverta nė krustelėti iš vietos.

— Kas tave prašo kištis, Sančai? — paklausė Don Kichotas.

— Kas, pone? — atsiliepė Sančas.— Aš pats kišuos, nes turiu teisę kištis kaip ginklanešys, mokęsis mandagumo taisyklių jūsų malonybės mokykloje, o juk jūs — mandagiausias ir gražiausiai išauklėtas riteris, kokį tik įmanu įsivaizduoti mandagumo viršūnėje, ir, be to, jūsų malonybė pats esate sakęs, jog, reiškiant mandagumą, geriau krauti pertektinai nei nepritektinai, ir amen poteriams: protingas žmogus ir iš vieno žodžio viską supranta...

— Sančas sako tiesą,— pritarė kunigaikštis,— pirmiausia pažiūrėsime, kaip toji grafienė atrodo, o paskui nuspręsime, kaip pritinka ją pagerbti.

Tuo metu lygiai taip kaip ir pirmą sykį įžygiavo būgnininkai ir fleitininkas.

Ir čia autorius užbaigia šį trumpą perskyrimą ir pradeda kitą, toliau pasakodamas tą patį nuotykį, o šioje istorijoje jis labiausiai vertas dėmesio.

XXXVIII PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA, KĄ PAPASAKOJO DUENJA LIŪDESIJA APIE SAVĄJĄ NEDALIĄ

Paskui nykiuosius muzikantus sodan ėjo dviem eilėmis išsirikiavusių dvylika duenjų, visos duksliais abitais, pažiūrėti iš plono milelio, ir baltutėlio perkelio skraistėmis, tokiomis ilgomis, jog buvo matyti tiktai abito kraštas.

Joms įkandin ėjo grafienė Tripalana, remdamasi į savo ištikimojo Tripalano ranką; vilkėjo ji juoda suknia tokios rinktinės šiauštos flanelės, kad, suraičius gaurelių kurį, didumu jis prilygtų geram martiškiam žirniui[125].

Tris josios šleifo palas, arba uodegas (galima vadinti ir vienaip, ir kitaip), nešė taipgi juodai apsirengę trys pažai: trys šleifo galai, skleisdamiesi trimis smailiais kampais, sudarė dailią geometrinę figūrą, ir todėl, tik pamačius šią trišaką uodegą, kiekvienam buvo aišku, kodėl grafienė vardu Tripalana, kitaip sakant, Trijų Palų grafienė...

Ir ben Inhalis tvirtina, jog taip iš tiesų ir buvę, jog tikrasis jos vardas — grafienė Vilkinija, nes josios grafystėje būta labai daug vilkų, o jeigu ten būtų laikęsi ne vilkai, bet lapės, būtų ji vadinama grafiene Lapėnija,— mat tame krašte senjorų buvę įprasta darytis vardus nuo to dalyko arba dalykų, kurių jų valdose itin gausu, tačiau mūsų grafienė geidusi pabrėžti savojo šleifo nepaprastumą ir todėl vietoj Vilkinijos vardo pasirinkusi Tripalanos.

Ir pati grafienė, ir dvylika duenjų ėjo iškilmingais žingsniais, visos užsidengusios veidus juodais šydais, tik ne perregimais kaip Tripalanas, bet tokiais tankiais, kad kiaurai juos nieko negalėjai įžiūrėti.

Kai tik sodan suėjo visas duenjų tuntas, kunigaikštis, kunigaikštienė ir Don Kichotas atsistojo, ir jų pavyzdžiu pasekė visi, stebintys šitą lėtąją eiseną.

Galop dvylika duenjų sustojo ir prasiskyrė, ir tuo taku, atsivėrusiu tarp dviejų eilių, žengė Liūdesija, vis dar remdamasi į Tripalano ranką. Tatai matydami, kunigaikštis, kunigaikštienė ir Don Kichotas taipgi nužengė kokia dvylika žingsnių jos pasitikti.

Grafienė atsiklaupė ant žemės ir prabilo ne tiek laibu ir švelniu, kiek žemu ir kimiu balsu:

— Teikitės, jūsų didybės, laikytis paprasčiau su savo nuolankiu tarnu, atsiprašau, tarnaite, nes, šiaip ar taip, skęstu liūdesy, ir nesugebėsiu atsakyti tuo pačiu: mat nebūta ir neregėta bėda išmušė man protą iš galvos ir dievaižin kur nutrenkė, tikriausiai labai jau toli, nes kuo stropiau jo ieškau, tuo mažiau turiu vilčių jį surasti.

— Neprotingu mes palaikytume tą, garbioji grafiene,— atitarė kunigaikštis,— kuris iš pirmo žvilgsnio neįžiūrėtų jūsų dorybių, o jos, be jokios abejonės, nusipelno mandagumo viršūnės ir gražiausiai išpuoselėtų ceremonijų didybės.

Ir, pasiūlęs jai ranką, pasodino krėslan šalia kunigaikštienės, o kunigaikštienė taipgi pasitiko ją kuo prielankiausiai.

Don Kichotas tylėjo, o Sančas stačiai alpte alpo — taip geidė pamatyti pačios Tripalanos ar bent vienos iš skaitlingų duenjų veidą, bet tatai būtų buvę įmanoma, jeigu jos savo valia ir noru būtų praskleidusios šydus.

Visi nuščiuvo ir nutilo laukdami, kas pirmas nutrauks tylą, o nutraukė ją donja Liūdesija štai tokiais žodžiais:

— Esu įsitikinusi, galingiausiasai valdove, gražiausioji valdove ir jūs visi, išmintingiausieji ponai, kad jūsų prakilniosios širdys atjaus mano negandžiausią negandą tiek atlaidžiai, tiek tauriai ir gailiai, nes manoji neganda tokia, jog sugebėtų paveikti pačią kiečiausią širdį — sugraudinti josios marmurą, suminkštinti josios deimantą ir atleisti josios plieną. Bet anksčiau, nei manieji žodžiai pasieks jūsų klausą (būtų per grubu sakyti ausis), norėčiau sužinoti, ar jūsų būrelyje, tarpe ir draugėje nėra nesutepčiausiojo riterio Don Kichoto Lamančiausiojo ir jojo Pansos Ginklanešiausiojo.

— Pansa šičia, taipgi Donas Kichočiausias,— nespėjus kitiems įsiterpti, atsiliepė Sančas,— tad jūs, liūdesingiausioji ir duenjausioji, galite kloti, kas tiktai šaus į galviausiąją jūsų galvą,— visi visiausieji mes pasirengę ir pasinešę būti jūsų nuolankiais tarniausiais.

Tuomet atsistojo Don Kichotas ir, kreipdamasis į liūdesingąją duenją, tarė:

— Jeigu jūsų negandos, dama sopulingoji, dar teikia bent vilties prošvaistę, jogei kokio klajojančio riterio jėga ir narsybė gali jums padėti, aš pasirengęs visas savo jėgas, tegu menkas ir silpnas, atiduoti jūsų labui.

Aš — Don Kichotas Lamančietis, o manasis pašaukimas — ginti visus; apginties reikalingus, tad jums, ponia, nėra reikalo lenkti savęsp manąją širdį ir kalbėti apylankomis — tiesiai ir šviesiai dėsty-

kite savo bėdas, ir tie, kurie su atidžia jūsų klausosi, sugebės jums padėti ar bent užjausti nelaimėje.

Sulig tais žodžiais duenja Liūdesija buvo bepuolanti prie Don Kichoto kojų, galop vis dėlto pripuolė ir, visomis išgalėmis stengdamasi jas apkabinti, tarė:

— Puolu jums į kojas, o nenugalimasai klajojantis riteri, nes josios — klajojančios riterijos pamatas ir tvirtybė! Aš trokštu išbučiuoti tąsias kojas, nes nuo jų priklauso ir pareina manoji nelaimė ir laimė, o narsingasai klajūne, tikrais ir nepramanytais žygdarbiais užtemdęs ir pranokęs legendinius Amadžių, Esplandianų ir Beljanių žygdarbius!

Paskui, Don Kichotą palikusi, ji kreipėsi į Sančą Pansą ir, jam už rankų griebusi, tarė:

— O tu, ištikimiausiasai visų ginklanešių, kada nors tarnavusių klajojantiems riteriams praeities ir dabarties amžiais, ginklanešy, kurio dorybės savo dydžiu prašoka Tripalano, šičia esančio manojo palydovo, barzdą! Teisėtai gali didžiuotis tuo, jog tarnauji didžiajam Don Kichotui, nes drauge tarnauji visai plejadai riterių, kada nors valdžiusių ginklą! Maldauju tave vardan tavojo begalinio atsidavimo: būki man geruoju užtarytoju ir prašyki savąjį poną paimti savo globon štai šią nužeminčiausiąją ir nedalingiausiąją grafienę.

Į tai Sančas atsakė:

— Man nei šilta, nei šalta, ponia, kad mano dorybės savo dydžiu ir apimlumu prilygsta jūsiškio ginklanešio barzdai. Svarbu, kad manoji vėlė, amžinybėn keliaudama, būtų su barzda ir ūsais, o šios žemės barzdos ir ūsai man kuo mažiausiai ar net suvis nerūpi. Bet aš ir neklebinamas ir neglabojamas paprašysiu savo poną (o jis, kiek žinau, labai myli mane, ir ypačiai dabartės, kada esu jam labai reikalingas vienam dalykui), kad paglobotų ir paremtų jūsų malonybę visomis išgalėmis. Klokit savo bėdas, jūsų malonybe, dėstykit viską iš eilės ir nieko neimkit į galvą,— sulygsim vienaip ar kitaip.

Kunigaikštis ir kunigaikštienė, kuriems visas šis nuotykis buvo ne paslaptis, leipo juokais mintyse žavėdamiesi grafienės Tripalanos nuovoka ir vaidyba, o šioji tuo tarpu atsisėdo į krėslą ir šitaip pradėjo savo pasakojimą:

— Garsingoje Kandajos karalystėje, nusidriekusioje tarp didžiosios Trapobanos ir Pietų jūros už dviejų mylių nuo Komorino rago, viešpatavo šviesiausioji karalienė donja Maincina, našlė karaliaus

Salynajo, savojo vyro ir valdovo, su kuriuo sugyveno ir sulaukė dukters Metonimijos, princesės ir sosto įpėdinės, o šiąją princesę Metonimiją išauginau ir išugdžiau aš savo priežiūroje ir globoje, nes buvau seniausia ir prakilniausia josios motinos duenja.

Diena vijo dieną, mėnuo — mėnesį, ir atsitiko taip, jog mažajai Metonimijai suėjo keturiolika, ir buvo ji tokio neregėto grožio, kokiu gamta apdovanoja tik tobulybės viršūnėn įkopusi.

Tik nepamanykite, kad protu ji liko vaikas! Anaiptol, buvo ji tiek protinga, kiek graži, o grožiu buvo pirmoji pasaulio gražuolė, buvo ir tebėra, jei tik pavydžioji lemtis ir beširdės Parkos neperkirpo jai gyvasties siūlo, bet to negali būti: Dievas neleistų, kad žemėje įvyktų tokia piktadarystė ir kad gražiausia pasauly vynuogių kekė būtų nuplėšta neprisirpusi.

Josios grožis, kurio nesugeba deramai išliaupsinti mano nepaslankus liežuvis, pavergė devynias galybes valdovų, tiek tenykščių, tiek svetimšalių, ir tarp jų išdrįso savo godas nukreipti į nenusakomo jos grožio dausas vienas bajoras, paprastas sostinės jaunikaitis, kliaudamasis savo jaunatve ir šaunumu, visokeriopais gebėjimais ir talentais, proto guvumu ir šmaikštumu... Mat pravartu jums būtų žinoti, jūsų didybės, jeigu dar nepasibodėjote mano pasakojimu, kad gitara jo rankose kalbėjo žmogaus balsu, be to, jisai posmavo eiles, šoko kaip niekas kitas ir mokėjo ręsti narvelius paukšteliams, tad, vargo spiriamas, būtų gebėjęs vien tais narveliais duonos kąsnį pelnytis,— žodžiu, visų šitų gebėjimų ir dorybių būtų ganėję kalnui nuversti, o ne tik švelniai mergelei suvilioti.

Tačiau visas jo švankumas ir išvaizdumas, visi gebėjimai ir talentai būtų nieko ar beveik nieko negelbėję šturmuojant manosios auklėtinės tvirtovę, jeigu tasai niekšas ir piktadarys nebūtų sugalvojęs pirmiausia palenkti manęs pačios.

Tasai nevidonas ir bjaurus pašlemėkas nusistatė pirmiausia palaužti man širdį ir pelnyti mano palankumą, idant aš, netikęs komendantas, įduočiau jam saugomos tvirtovės raktus.

Trumpai drūtai, įtaikavimais apsuko man galvą ir pavergė širdį visokiausiais niekučiais ir blizgučiais. Tačiau galutinai pasidaviau ir sudėjau ginklus tą vakarą, kai, rymodama prie lango, žvelgiančio siauron gatvelėn, išgirdau jį dainuojant, o dainavo jis, kiek prisimenu, štai šitą dainelę:

Atšiauri saldžioji meile,
širdį sužeidei man skaudžiai,

ir dabar jai lemta graudžiai
skųstis nebyliai ir gailiai.

Toji dainelė man pasirodė tikras perlas, o balsas jo — saldus it medus, ir tik vėliau, kai susiprotėjau, kokion bedugnėn pastūmėjo mane šitos ir kitos panašios eilės, padariau išvadą, jog poetus privalu tremti iš gerų ir teisingai tvarkomų valstybių, kaip patarė Platonas, bent jau goslumo dainius, nes jų posmai nieko bendra neturi su eilėmis apie Mantujos markizą, žavinčiomis ir ligi ašarų graudinančiomis vaikus ir moteris,— ne, jie rašo taip, kad eilės varsto širdį nelyginant švelnučiai dygliai ir kerta tiesiai jon it žaibas, jog nenukenčia drabužis.

Ir dar jis dainavo šit ką:

Ak mirtie, ateiki tyliai,
žingsniais sėlink pasaliausiais,—
saldžiai mirdamas, nejausiu,
kad gyvenimą aš myliu.

Ir dar dainavo jis kupletus ir posmus, kurie keri dainuojami ir kvapą gniaužia skaitomi.

O kas būna tada, kai poetai teikiasi imtis tokių eilių, kurios Kandajoje tuomet buvo itin paplitusios ir vadinosi segidilijomis? Širdis netelpa krūtinėje, kojos pačios savaime nešioja kūną, ima netvardomas juokas, sukyla visi jausmai.

Todėl ir sakau jums, jūsų prakilnybės, jog štai tokius poetus privalu ir teisėta tremti Pipirų žemėn. Beje, kalti ne tiek jie, kiek tie lengvatikiai, kurie juos liaupsina, ir tos kvaišos, kurios jais tiki, ir jeigu aš būčiau buvusi tokia doringa duenja, kokia būti man derėjo, manęs nebūtų sujaudinę tie naktovidžio koncertai, ir būčiau suabejojusi, ar labai jau nuoširdūs tokie posakiai, kaip antai: *gyvenu mirties glėbyje, liepsnoju leduos, šalčiu drebu ugnyje, viliuos nusivylęs, bėgu vietoj palikdamas*, ir kiti to paties raugo paistalai, kurių knibždėte knibžda jų rašliavoje.

Bene tie eiliakaliai mylimosioms nesiūlo Arabijos fenikso, Ariadnės vainiko, Febo žirgų, Pietų perlų, Tibaro aukso ir Pankajos balzamo[126]? Čia jie duoda visišką valią plunksnai, nes jiems bepigu žadėti tai, ko jie nei ketina, nei gali duoti.

Bet kurgi aš nuklydau? Ak varge, vargeli mano! Kaip kvaila ir neprotinga skaičiuoti svetimas ydas, kai tuo tarpu nespėju apsakyti

savųjų! Ak, darsyk nedalingoji, vargas tau, vargas! Ne eilės pražudė mane, bet lengvatikystė; ne muzika atėmė man valią, bet lengvabūdiškumas!

Mano didis nepritytimas ir menkas apdairumas atvėrė kelią ir pašalino kliūtis donui Tirlirijui — tuo vardu buvo minėtasis bajoraitis. Ir šitaip, man tarpininkaujant, ne kartą ir ne du jis lankėsi pas Metonimiją, ne jojo, bet mano suvedžiotą, ir lankėsi kaip teisėtas vyras pas žmoną. Žinia, prisipažįstu nusidėjusi, bet vis dėlto aš nekalta, nes nieku gyvu nebūčiau sutikusi, kad kas nors, išskyrus tikrą vyrą, būtų prisilietęs bent josios kurpaitės galelio. Ne, ne, jokiu būdu! Nors ir kokio reikalo imčiausi, svarbiausia man — santuoka.

Bet čia ir buvo didžiausia bėda, nes juodu buvo skirtingos padėties: donas Tirlirijas — paprastas bajoras, o princesė Metonimija, kaip jau sakyta,— sosto įpėdinė.

Kurį laiką šis vylius gobstėsi nuo svetimų akių ir dangstėsi mano budrumo skraiste, bet vėliau man pasidarė aišku, jog ilgainiui jis neišvengiamai išeis viešumon, nes Metonimijos pilvukas nežinia kodėl nesiliovė pūstis, ir, baisėdamiesi to pūtimosi, susirinkome visi trys pasitarti ir sušnekėjome, jog anksčiau, nei šis apmaudus nesusipratimas iškilsiąs paviršiun, donas Tirlirijas vikaro akivaizdoje paprašysiąs rankos Metonimiją, pateikdamas josios laišką, beje, mano pačios padiktuotą, kuriame princesė duodanti žodį būti jo žmona, ir tokį tvirtą, kad nė Samsono jėga nebūtų įstengusi jo sulaužyti.

Buvo imtasi tam tikrų žygių, vikaras pamatė laišką, išklausė princesės išpažinties, ji išpažino nuodėmę, ir tuomet jis paliepė jai prisiglausti vieno labai doro sostinės algvasilo namuose...

Tuomet įsiterpė Sančas:

— Vadinasi, ir Kandajoje esama algvasilų, poetų ir segidilijų? Kaip kažin ką, šiame pasaulyje viskas vienodai surikiuota. Bet jūsų malonybė, ponia Tripalana, pasiskubinkit: jau vėlus metas, o man pasiutiškai norisi sužinoti, kaip pasibaigė visa šita ilga istorija.

— Gerai, gerai,— atsakė grafienė.

XXXIX PERSKYRIMAS

KUR TRIPALANA TOLIAU PASAKOJA SAVO STULBINANČIĄ IR ĮSIMINTINĄ ISTORIJĄ

Kiekvienas Sančo žodis kunigaikštienę žavėte žavėjo, o Don Kichotą veste vedė iš kantrybės, ir kai tik Don Kichotas nutildė savo ginklanešį, duenja Liūdesija prabilo iš naujo:

— Galop, ilgai kamantinėjęs princesę ir įsitikinęs, kad ji gieda savo giesmę ir nė neketina nei atsižadėti, nei pakeisti savo žodžio, vikaras patenkino dono Tirlirijo ieškinį ir atidavė jam Metonimiją į žmonas, o karalienė donja Maincina, tatai patyrusi, šitaip tulžim apsiliejo, kad po trijų dienų mes ją palaidojome.

— Ko gero, pasimirė,— įsiterpė Sančas.

— Savaime suprantama,— atsakė Tripalanas.— Kandajoje gyvų niekas nelaidoja, tik mirusius.

— Būta atvejų, gerbiamasai, kad žmogus nualpsta, o jį ima ir pakasa mirusiu palaikę,— atsiliepė Sančas,— ir, regis man, karalienei Maincinai derėjo veikiau nualpti nekaip pasimirti: mat, kolei žmogus gyvas esi, dar gali daug ką pataisyti, o ir princesė ne tokią jau baisią kvailystę iškrėtė, kad dėl to reikėtų šitaip galuotis.

Jeigu toji pana būtų ištekėjusi už pažo ar šiaip už kokio šeimynykščio, o, kaip girdėjau, tokių dalykų dažnokai pasitaiko,— tai jau būtų neatitaisoma bėda, bet ištekėti už bajoro, tokio tauraus ir tokio nuovokaus, kokis čia buvo nupieštas,— šventas žodis, jeigu tatai ir paikystė, bet ne tokia jau didelė, kaip atrodo,— antai mano ponas, kuris štai čia sėdi ir neleis man meluoti, visados man sako, jog lygiai kaip mokslo vyrai išeina į vyskupus, taip riteriai — o kiekvienam bajorui vieni niekai tapti riteriu,— ir ypač klajojantys, gali išeiti į karalius ir imperatorius.

— Tavo tiesa, Sančai,— pritarė Don Kichotas,— jeigu klajojančiam riteriui bent kiek šypsosi laimė, jam yra visos galimybės tapti pasaulio viešpačiu. Bet pasakokite toliau, godingoji Liūdesija: man dingojas, jog šioji istorija, tokia saldi ligi šiolei, turi karčią pabaigą.

— Ir dar kokią karčią! — atsiliepė grafienė.— Tokią karčią, jog, palyginti su ja, pipirai pasirodys mums saldūs, o sugedę vaisiai — tikri skanėsiai.

Taigi karalienė pasimirė, o anaiptol ne nualpo, ir mes ją palai-

dojome, bet vos tik užbėrėme akis jai žeme ir pasakėme paskutinį sudiev, staiga (*quis talia fando temperet a lacrymis?*[127]) ant karalienės kapo išdygo mediniu žirgu raitas milžinas Smardonas, Maincinos tikras brolis, baisus smurtininkas ir, be kita ko, burtininkas...

Ir šit, keršydamas už seseries mirtį, bausdamas doną Tirliriją už įžūlumą ir gieždamas pyktį ant Metonimijos už palaidumą, jis griebėsi burtų ir užkerėjo visus ten pat, prie kapo: princesę pavertė varine beždžione, doną Tirliriją — baisingu nežinomo metalo krokodilu, o tarp jųdviejų pastatė taipgi metalinį stulpą ir siriškais rašmenimis išvedžiojo jame užrašą, kuris, išverstas į kandajų kalbą, paskui — į ispanų, skamba šitaip:

„Šiuodu atžūlūs įsimylėjėliai tolei neatgaus pirmykščio pavidalo, pakol su manimi nesusigrums dvikautėje narsingasai Lamančietis, nes tiktai jo didžiai narsybei lemtis skyrė šį neregėtą nuotykį".

Paskui išsitraukė iš makšties dideliausią plačiaašmenį kreivą kardą, nutvėrė mane už plaukų ir užsimojo — jau pjaus man gerklę, jau kirs galvą nuo pečių.

Aš persigandau; liežuvis prilipo prie gomurio, skaudu pasidarė be saiko, bet, šiaip ar taip, sukaupiau paskutines jėgas ir gailingu virpančiu balsu pripasakojau jam tokių ir tokių dalykų, kad galop jis atidėjo savo žiaurųjį nuosprendį.

Trumpai drūtai, jisai paliepė sušaukti visas rūmų duenjas — tas, kurias dabar matote šičia,— juodžiausiomis spalvomis nupiešė mūsų kaltę, išpliekė duenjų būdą, jųjų bjaurias ydas ir dar bjauresnes užmačias, suvertė visoms manąją kaltę ir pareiškė, jog neketinąs pasmerkti mūsų myriopi — uždėsiąs kitokią, lėtai vykdomą bausmę, idant merdėtumėme gėdingai ir nepaliaujamai.

Ir sulig tais žodžiais, tą pačią valandėlę ir akimirką, visos mes pajutome, kaip plečiasi veido poros ir kaip žandus tarytum bado adatos. Griebėmės už veidų ir užčiupome tai, ką tuojau pamatysite...

Liūdesija ir kitos duenjos beregint pakėlė nuo veidų šydus, ir pasirodė, kad visos jos apžėlusios barzdomis — šviesiomis, juodomis, žilomis, širmomis,— ir šitoks vaizdas nustebino kunigaikštį ir kunigaikštienę, pribloškė Don Kichotą ir Sančą ir sukrėtė visus kitus. O Tripalana pasakojo toliau:

— Šitaip nubaudė mus tasai niekšas ir pašlemėkas Smardonas: šiurkščiais šeriais padengė gležnus ir švelnius mūsų skruostus. O, kad būtų pasigailėjęs mūsų Dievas ir milžinas verčiau būtų savo dide-

liausiu kardu galvas mums nukapojęs, užuot veidų skaistį užtemdęs štai šitais gaurais, dabar skruostus aptraukusiais!..

Mat gerai pasvarsčius (ak, kaip norėčiau, kad sulig šiais žodžiais akys mano virstų versmėmis, tačiau nuo amžinų minčių apie mūsų nelaimę, taipgi jūros ašarų, ligi šiolei pralietų, jos išdžiūvo ir pasidarė sausos it stagarai, ir todėl man teks apsieiti be ašarų), taigi sakau: kurgi dėtis barzdotai duenjai? Kuris tėvas ir kuri motina ją užjaus? Kas gi ateis jai pagalbon? Juk netgi tada, kai duenjos oda glotni ir veidai sudarkyti tepalais ir skaistalais, netgi tada retas ją įsižiūri, o ką jau kalbėti, kada jos žandai — nelyginant miškas?

O draugės mano duenjos! Nelemtą valandą atėjome mes į pasaulį, ir negeru laiku pradėjo mus tėvai!

Ir sulig šiais žodžiais ji tarytum nualpo.

XL PERSKYRIMAS

APIE DALYKUS, SUSIJUSIUS IR ŠĮ TĄ BENDRA TURINČIUS SU ŠIUO NUOTYKIU IR SU ŠIA ĮSIMINTINA ISTORIJA

Štai šitokių istorijų kaip šioji mėgėjai turi nuoširdžiai ir tyrai dėkoti Sidui Hamadui, pirmajam josios autoriui, kuris, kruopščiai ją gvildendamas, išdėstė ir ryškiai nušvietė kiekvieną smulkmenėlę, nelenkdamas nė menkiausio mažmožio. Jisai rikiuoja mintis, atskleidžia godas, atsako į užuominas, išblaško abejones, atremia numanomus prieštaravimus,— žodžiu, įspėja mažiausius pačios smalsiausios prigimties užgaidus.

O pašauktasai autoriau! O palaimingasai Don Kichote! O garsingoji Dulsinėja! O šmaikščialiežuvi Sančai Pansa! Visi drauge ir kiekvienas skyrium gyvuokite amžių amžius — gyvųjų malonumui ir visuotinei pramogai!

Toliau istorijoje sakoma, jog, tik išvydęs nualpusią Liūdesiją, Sančas sušukęs:

— Prisiekiu doro žmogaus garbe ir visų amžinatilsį Pansų amžinąja palaima, kaip gyvas nesu girdėjęs nei regėjęs, o ir ponas nėra pasakojęs tokio nuotykio, be to, nė galvon nebūtų atėję šitokie dalykai!

Nenoriu dabartės keiktis, bet pasakysiu tik tiek: velniai tave rautų, burtininke tu šioks ir toks ir milžine Smardonai! Nejaugi nesugebėjai sugalvoti kitoniškos bausmės štai šioms nusidėjėlėms, užuot jas barzdomis apleidęs? Ką, bene geriau nebūtų buvę ir labiau joms nebūtų pritikę, jeigu, užuot žandus joms apželdinęs, būtum viršunosę nugnybęs, ir tegu sau sniaukroja į sveikatą? Kertu lažybų, kad jos neturi nė kuo apsimokėti barzdaskučiui.

— Tas tiesa, pone,— atsiliepė viena iš dvylikos duenjų,— mes neturime kuo atsiteisti už skutimą, todėl kai kurios mūsų gelbstisi taupumo sumetimais va šitaip: imame lipnų trauką arba šiaip kokią įsakuotą skiautę, prispaudžiame prie veido, o paskui ūmai atplėšiame, ir skruostai pasidaro švarūs ir glotnūs it akmeninės piestos dugnas. Tiesa, Kandajoje esama tokių moterų, kurios vaikščioja po namus, trauko gyvplaukius, pešioja antakius, taiso visokiausius tepalus damoms, tačiau mes, mūsų ponios duenjos, niekados į jas nesikreipiame: jos mums ne giminės ir ne seserys, nei tikros, nei suvestinės,— jos stačiai sąvadautojos, ir jeigu garbusis Don Kichotas mums nepagelbės, taip ir nueisime į kapus barzdotos.

— Greičiau pats sau nusirausiu barzdą maurų krašte[128], negu leisiu jums vaikščioti barzdotoms,— atsiliepė Don Kichotas.

Sulig tais žodžiais Tripalana atsipeikėjo ir tarė:

— Begulint be nuovokos, narsingasai riteri, mano klausą pasiekė jūsų pažado atbalsis, ir tatai padėjo man atsigauti ir grąžino sąmonę. Taigi iš naujo meldžiu jus, šviesiausiasai klajojantis riteri ir nesutramdomasai viešpatie: lai tampa kūnu jūsų maloningasai žodis.

— Ilgai laukti nereikės,— atsakė Don Kichotas,— tik paliepkite man, ponia, kas priklauso daryti, o narsingoji mano širdis visados pasirengusi jums tarnauti.

— Visa bėda,— tarė Liūdesija,— jog sausumos keliu nuo čia ligi Kandajos karalystės bus penki tūkstančiai mylių, gal viena kita mylia daugiau ar mažiau, bet jeigu skrisite oru ir tiesiai, susidarys viso labo trys tūkstančiai du šimtai dvidešimt septynios.

Be to, jums būtų pravartu žinoti dar tokį dalyką: Smardonas pasakė, kad jeigu laimė man pasuksianti riterį išvaduotoją, jisai, Smardonas, nusiųsiąs anam atsakantį ristūną ir be jokios kliaudos, kokių turį nuomojamieji mulai, nes būsiąs tai tas pats medinis arklys, kuriuo narsingasai Pjeras pasigrobė žaviąją Magaloną, o valdomas tasai arklys kakton įspręstu kaiščiu, atstojančiu žąslus, ir skrieja jis oru taip spėriai, lyg velnių būtų jojamas.

Tą arklį, pasak senovės padavimo, sumeistravęs išminčius Merlenas ir vėliau paskolinęs savo bičiuliui Pjerui, ir šis atlikęs juo tolimą kelionę, pagrobęs, kaip jau sakiau, žaviąją Magaloną, pasodinęs ją ant sturplio ir nulėkęs oru, o visi tie, kurie žiopsoję į juos nuo žemės, apkvaišę iš nuostabos. Tačiau Merlenas skolindavęs arklį tik savo numylėtiniams arba tiems, kurie brangiau mokėdavę, nors apskritai mums nežinoma, ar po didžiojo Pjero buvo kas juo jodinėjęs.

Smardonas burtais jį nujojo, ir dabar laiko sau ir lekioja skersai išilgai po visus pasaulio kraštus: šiandien jis čia, rytoj Prancūzijoje, poryt Potosyje[129]. Svarbiausia, jog tasai arklys nei ėda, nei miega, nei pasagų neprašo ir be sparnų skrieja oru taip lygiai, kad raitelis gali turėti rankoje sklidiną taurę ir nenulieti nė lašo,— tokia vienoda ir tolygi to arklio eigastis. Šit kodėl žavioji Magalona su tokiu pasimėgimu juo keliavo.

Į tai Sančas tarė:

— Jeigu jau išėjo kalba apie vienodą ir tolygią eigastį, tai mano palšelis nors oru ir neskraido, tačiau žeme su bet kokiu eidininku galėtų bėgti lenkčių.

Visi susijuokė, ir Liūdesija kalbėjo toliau:

— Taigi šitas arklys (jeigu tik Smardonas panorės, kad pasibaigtų mūsų negandos) atsidurs šičia nė pirmajai sutemų valandai neįpusėjus, nes Smardonas mane perspėjo, jog nedelsiant ir kuo skubiausiai atsiųsiąs man arklį: tai ir būsiąs ženklas, kad aš pagaliau susiradusi ieškomą riterį.

— O kiek žmonių išsitenka ant to arklio? — paklausė Sančas.

Liūdesija atsakė:

— Du: vienas balne, antras ant sturplio, ir paprastai būna tai riteris ir ginklanešys, aišku, jeigu nepasitaiko kokios pagrobtos mergelės.

— Įdomu, ponia Liūdesija, kuo vardu tasai arklys,— tarė Sančas.

— Ne tuo, kokiu buvo Belerofonto žirgas, vadinamas Pegasu,— atsakė Liūdesija,— nei tuo, kokiu buvo Aleksandro Didžiojo žirgas, vadinamas Bucefalu, nei tuo, kokiu buvo Pašėlusio Rolando žirgas, šaukiamas Brijadoru, nei juo labiau Bajardu kaip Rinaldo Montalbaniečio žirgas, nei Frontinu kaip Rudžero žirgas, nei Bootu ar Peritoju, kaip, regis, vadinosi Saulės žirgai[130], ir ne Orelija, kaip vadinosi žirgas, kuriuo nelaimingasis Rodrigas, paskutinysis gotų karalius, jojo mūšin, kur neteko gyvasties ir karalystės.

— Kertu lažybų,— tarė Sančas,— kad jeigu tasai arklys nebuvo

pavadintas nė vienu tų garsingų vardų, kuriais buvo šaukiami tokie šaunūs žirgai, tai jau tikriausiai nesivadina manojo pono žirgo vardu — Rosinantu, savo taiklumu lenkiančiu visus šičia paminėtus.

— Be abejo,— atsakė barzdotoji grafienė,— vardas parinktas jam labai nuovokiai: vadinasi jis Medkaiščiu Eikliuoju, o iš to kiekvienam aišku, jog pagamintas jis iš medžio, turi kaištį kaktoje ir garsėja eiklumu, taigi vardu jis galėtų drąsiai varžytis su garsinguoju Rosinantu.

— Vardas lyg ir neblogas,— tarė Sančas.— Na, o kuo jis valdomas? Turi kokį pamautą ar brizgilą?

— Juk sakiau, kad valdomas kaiščiu,— tarė Tripalana.— Raitelis kreipia kaištį čia į vieną, čia į kitą pusę ir lekia kur tinkamas — tai padebesiais, tai pažeme, kone liesdamas kojomis žemę, tai pačiu viduriu, o to vidurio ir pridera žiūrėti ir laikytis visais atvejais, kai elgiamasi su protu.

— Norėčiau pamatyti tą arklį,— tarė Sančas,— o kad sėsčiau ant jo, ar balnan, ar ant sturplio,— tai lygu prašyti, kad mėnulį nukelčiau nuo dangaus. Ant savojo palšelio, ir tai laikausi tik vargais negalais, nors mano balnas už šilką švelnesnis, o jūs norėtumėt, kad nusėdėčiau ant medinio sturplio, nepasikišęs po apačia nei mituko, nei priegalviuko.

Po perkūnais, nė nemanau kratytis ant to medgalio, kad kam nors barzda nukristų: tegu kiekvienas grandosi kaip jam patinka, o aš nė neketinu leistis su šeimininku tokion tolimon kelionėn, juo labiau kad mano pagalbos reikia ne tiek toms barzdoms skusti, kiek Dulsinėjai atkerėti.

— Ir dar kaip reikia, meldžiamasis,— atsiliepė Tripalana,— man regis, be jūsų pagalbos mes tikrai neapsieisime.

— Dieve gink! — sušuko Sančas.— Kas ginklanešiui rūpi pono nuotykiai? Paskui visą šlovę sau pasiima, o ginklanešiui vieni vargai lieka.

Išgrauš! Jei bent istorijų autoriai rašytų: „Toksai ir toksai riteris pergalingai baigė tokį ir tokį nuotykį, o padėjo jam ginklanešys tokis ir tokis, ir jeigu ne tasai ginklanešys — nieko jam nebūtų išėję". Betgi jie rašo trumpai drūtai: „Donas Paralipomenonas, Trijų Žvaigždžių riteris, susidūręs su šešiais siaubūnais, pergalingai užbaigė nuotykį", o apie ginklanešį, visąlaik buvusį drauge su šeimininku,— nė žodelio, lyg nė pasauly jo nebūtų buvę!

Tai va, ponai, kartoju: tegu mano ponas joja sau vienas, laimin-

gos kelionės, o aš liksiu šičia, ponios kunigaikštienės draugėje, ir, galimas daiktas, jam parvykus, ponios Dulsinėjos byla bus gerokai pasistūmėjusi į priekį, nes ketinu laisvu ir atspėjamu laiku įkirsti sau tiek rykščių, kad gyvos vietos nebeliktų.

— Šiaip ar taip, gerasai Sančai, prireikus jums teks lydėti savo poną, visi dori žmonės jus to prašys,— tarė kunigaikštienė,— juk būtų stačiai nepadoru, jeigu dėl jūsų tuščios baimės štai šitų damų veidai ir toliau būtų apžėlę.

— Gink Dieve, sakau dar sykį! — sušuko Sančas.— Jeigu reikėtų aukotis dėl jaunučių vienuoliukių arba prieglaudos našlaičių, žmogus dar galėtumei kęsti vargus ir nepriteklius, bet galuotis dėl to, kad nusišertų barzdos duenjoms? Pašvilpkit! Tegul aliai viena vaikščioja barzdotos — nuo vyriausios lig jauniausios, nuo didžiausios pamaivos iki paskutinės pakraipos.

— Nemėgstate jūs duenjų, mielasai Sančai,— tarė kunigaikštienė,— nė per pėdą neatsiliekate nuo savojo malediškio vaistininko. Bet dievaž, blogai darote, nes ir mano namuose esama pavyzdingų duenjų: štai kad ir donja Rodriges — vien į ją pasižiūrėjus, aišku, jog sakau tiesą.

— Grynų gryniausią, jūsų šviesybe,— įsiterpė donja Rodriges,— o Dievas kiaurai viską mato ir žino, ir kokios mes, duenjos, būtume, geros ar blogos, barzdotos ar bebarzdės, motinos pagimdė mus lygiai kaip ir kitas moteris, ir jeigu Dievas paleido mus pasaulin, vadinasi, numatė mums tikslą, ir aš pasikliauju jo gailestingumu, o ne kieno nors barzda.

— Gana, ponia Rodriges,— tarė Don Kichotas,— tikiuosi, ponia Tripalana ir jūs visos, josios palydos duenjos, dangus palankia akimi pažvelgs į jūsų sielvartą ir Sančas darys visa tai, ką įsakysiu. Tegu tik greičiau pasirodo Medkaištis, ir aš beregint susigrumsiu su Smardonu: esu tikras, jog nė vienas skustuvas šitaip spėriai nenurėš jūsų malonybėms barzdų, kaip manasis kalavijas nurėš galvą Smardonui nuo pečių,— Dievas pakenčia piktadarius, bet ir jam pristinga kantrybės.

— Ak! — sušuko tuomet Liūdesija.— Tegu visos padangių žvaigždės maloningai pažvelgia į jūsų didybę, narsingasai riteri, ir tegu linki jums visokeriopos sėkmės ir įkvepia narsybės, idant būtute skydas ir apgintis visai pažemintajai ir prispaustai duenjų giminei, vaistininkų šmeižiamai, ginklanešių dergiamai ir pažų apgauliojamai,

ir teprasmenga į pragaro dugną toji nenaudėlė, kuri žydinčioje jaunystėje, užuot ėjusi į vienuolyną, tampa duenja!

Vargas mums, duenjoms! Jeigu netgi pagal tėvo liniją būtumėme kilusios iš paties Trojos Hektoro, mūsų ponios vis tiek nenustotų į mus kreiptis „jūs“ nelyginant į kambarines, lyg tardamosi esančios karalienės.

O milžine Smardonai! Nors tu ir burtininkas, bet vis dėlto tvirtai laikaisi savo žodžio, tad siųski čionai neprilygstamąjį Medkaištį, idant galop pasibaigtų mūsų neganda, nes jeigu užeis karščiai, o mes vis dar būsime barzdotos,— tuomet vargas mums, nedalingosioms!

Tripalana pasakė šiuos žodžius su tokiu įsijautimu, jog visiems akys padrėko, o Sančui net ašarą išspaudė, ir jis nusistatė širdy lydėti poną nors į pasaulio kraštą, jeigu tik tatai padėsią pašalinti gaurus nuo tauriųjų veidų.

XLI PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAIP PASIRODĖ MEDKAIŠTIS IR KAIP PASIBAIGĖ ŠIS UŽSITĘSĘS NUOTYKIS

Tuo tarpu nusileido naktis, ir sykiu atėjo sutartoji valanda, kada priderėjo pasirodyti garsingajam žirgui Medkaiščiui, kurio vėlavimas jau ėmė kelti nerimą Don Kichotui — jam dingojosi, kad jeigu Smardonas delsia siųsti arklį, vadinasi, arba šis nuotykis esąs skirtas kitam riteriui, arba patsai Smardonas nesiryžtąs stoti prieš jį dvikautėn.

Tačiau kaip tik tuo metu sodan netikėtai įžengė keturi žaliomis gebenėmis apsidarę laukiniai, nešini ant pečių dideliu mediniu arkliu. Pastatė jį ant žemės, ir vienas laukinis tarė:

— Ant šito padaro lai sėda riteris toksai, kuris drąsos turės užtektinai.

— Aš tai nesėsiu,— tarė Sančas,— nei drąsos turiu, nei riteris esu.

O laukinis kalbėjo toliau:

— O jei ginklanešį tas riteris turės, lai įsitaiso jis ant sturplio,

ir lai kliaujasi abu Smardonu drąsinguoju, nes joks kitas kalavijas, išskyrus smardoniškąjį, nei jokia kita klasta jiems nebaisu; jiems reikės tik pasukioti štai šitą kaištį, kaklan įspręstą, ir žirgas oru nuneš juodu tenai, kur jųjų laukia Smardonas, o kad nesvaigtų galva nuo aukščio ir padangių, jiems reikės užsirišti akis ir nusirišti tada, kai žirgas sužvengs,— tatai bus ženklas, jog kelionė pasibaigė.

Sulig šiais žodžiais laukiniai paliko Medkaištį ir iškilniai nužingsniavo ten, iš kur atėję.

Tik išvydusi žirgą, Liūdesija kone ašarodama kreipėsi į Don Kichotą:

— Narsingasai riteri, Smardonas tesėjo žodį: žirgas jau čia, o barzdos mums nenustoja želti, ir kiekviena mūsų kiekvienu barzdaplaukiu tave meldžia apkirpti mus ir apskusti, ir to dėlei tau priklauso sėsti raitam drauge su ginklanešiu ir laimingai pradėti savo nepaprastąją kelionę.

— Taip ir padarysiu, garbioji grafiene Tripalana, su mielu noru ir su didžiausiu malonumu, o kad ilgiau negaiščiau, netgi neimsiu priegalvėlio pasėstui ir nesisegsiu pentinų,— šitaip karštai trokštu pamatyti jus, ponia, ir visas duenjas glotniais ir plynais veidais.

— O aš to nedarysiu,— tarė Sančas,— nieku būdu, nei norom, nei nenorom, ir jeigu tų barzdų neįmanu skusti, kol neužsėsiu arkliui ant sturplio, tai tegu ponas pasiieško kito ginklanešio sau į palydovus, o ponios duenjos susigalvoja kaip nors kitaip nusigludinti veidus,— aš ne koks raganius, kad mėgaudamasis skrajočiau padebesiais. Ir ką pasakys manieji saliečiai, sužinoję, kad jų valdovas — vėjo panešamas?

Ir, be to, šit ką pasakysiu: iš čia ligi Kandajos trys tūkstančiai mylių su kaupu, ir jeigu arklys nusivarys arba milžinas užsirauks, šešeri meteliai prabėgs, kol parsikasim atgal, o tada jau valdžią gausiu nebe salʼoj, o pasuolėj.

Juk ne veltui sakoma: kas pirmesnis — tas geresnis, kas paskui — tas kaip šuo, arba dar: dovanai reik greito arklio, ir teatleidžia man šitų ponių barzdos, nes bepigu šventajam Petrui Romoj,— atseit man ir šičia neblogai: gyvenu kaip Dievo ausy, o ir namų šeimininkas didžią malonę žada, prie valdžios nori pasodint.

Į tai kunigaikštis atsakė:

— Mielasai Sančai, jums žadėtoji sala niekur nepabėgs ir nenuplauks, ji taip giliai suleidusi šaknis, kad jos siekia žemės gelmes, ir net įsirėžęs nei išrausi ją, nei iš vietos išjudinsi.

Be to, ne blogiau už mane žinote, jog niekas dykai nedalija gerų vietų, už jas reikia vienaip ar kitaip atsiteisti, o aš pageidauju, kad mainais į valdžią keliautumėte su savo ponu Don Kichotu ir laimingai užbaigtumėte ir apvainikuotumėte šitą nepamirštamą nuotykį. Nesvarbu, ar grįšite raitas ant Medkaiščio taip greitai, kaip žada jo eiklumas, ar, nepalankioms aplinkybėms susiklosčius, parsigausite pėsčias ir parsirasite kiūtindamas nuo vienos smuklės iki kitos, nuo vienos užeigos iki kitos,— žodžiu, nors ir kada parvyktumėte, sala bus kur buvusi, jūsų saliečiai nekantriai lauks kaip laukę, kada pagaliau imsite juos valdyti, aš taipgi savo žodžio nekeisiu, ir jūs, garbusai Sančai, niekuo neabejokite, priešingai, įžeisite mano geriausius jausmus, kuriuos jums puoselėju.

— Amen poteriams, pone! — pareiškė Sančas.— Aš — vargšas ginklanešys, ir šitokios mandagybės ne prie mano nosies. Tegu sėdasi mano ponas, paskum užriškit man akis, pasimelskit už mane Dievui ir sakykit: kai mes skriesim tose aukštybėse, ar galėsiu prašyti Viešpaties užtarimo ir šauktis angelų pagalbos?

Į tai Tripalana jam atsakė:

— Sančai, jūs galite drąsiai prašyti užtarimo ir Dievą, ir ką tik panorėsite: mat Smardonas, kad ir burtininkas, bet krikščionis ir burtų imasi su didžia nuovoka ir atidžia, stengdamasis neužsitraukti niekieno rūstybės.

— Ką gi, tuomet tepadeda man Dievas ir Gaetos švenčiausioji Trejybė,— tarė Sančas.

— Nuo ano nepamirštamo nuotykio susidūrus su milo veltuvais,— tarė Don Kichotas,— dar niekad nesu matęs Sančo tokio persigandusio kaip dabar, ir jeigu būčiau lygiai toks prietaringas kaip kiti, jo baugštumas gal būtų kiek suvirpinęs mano ryžtą... Eikite čionai, Sančai, garbiesiems ponams leidžiant, norėčiau šnektelėti su jumis prie keturių akių.

Ir, pasivedėjęs Sančą po medžiais, nutvėrė jam už abiejų rankų ir tarė:

— Matai, Sančai, kokia tolima kelionė mudviejų laukia, ir tik vienas Dievas žino, kada mudu pargrįšime ir ar ištaikysime patogią progą ir atspėjamo laiko, šit kodėl norėčiau, kad nueitumei į savo kambarį lyg pasiimti ko nors kelionėn ir akimoju įkirstumei sau bent penkis šimtus kirčių iš tų trijų tūkstančių trijų šimtų, tau priklausomų, ir jau šis tas būtų padaryta, nes, kaip žinai, kas gerai pradėjo, tas pusę darbo atliko.

— Dievaž, jūsų malonybei, matyt, visai galva nuseko! — sušuko Sančas.— Kurgi čia dabar neprisiminsi patarlės: „Man jau pilvas lipa ant nosies, o tau mano skaistybės prireikė“! Aš turėsiu ant grynos lentos sėdėti, o jūsų malonybė reikalaujat, kad užpakalį sau nusiengčiau?

Kaip kažin ką, jūsų malonybe, proto neturit nė lašo. Keliaukim geriau tų duenjų skusti, o šit vėliau, kai pargrįšim, duodu jums ginklanešio garbės žodį, taip mikliai atliksiu savo priedermę, kad jūsų malonybė džiaugsitės, ir baigtas kriukis.

Į tai Don Kichotas atsakė:

— Ką gi, gerasai Sančai, paguodei mane savo žodžiu, ir tikiu, kad jo laikysies, nes, šiaip sakysi ar taip, o žmogus tu tiesus, nors ir minkštos galvos.

— Jau geriau būti minkštos galvos nei tokiam kietagalviui kaip jūsų malonybė,— atitarė Sančas.— Beje, šioks aš ar toks, bet savo žodį tesėsiu.

Ir juodu pasuko prie Medkaiščio, ir, sėsdamasis raitas, Don Kichotas tarė:

— Užsiriškite akis, Sančai, ir lipkite čionai: juk tasai, kuris kviečiasi mudu į tokį tolimą kraštą, neims mūsų apgaudinėti, nes ne tokia jau didelė garbė apgaudinėti tuos, kas tavimi tiki, ir jeigu netgi atsitiktų priešingai, nei aš galvoju, jokia klasta negalės užtemdyti tos šlovės, kurios mudu nusipelnome ryždamiesi šitokiam žygdarbiui.

— Keliaujam, pone,— tarė Sančas,— man širdis kraujais plūsta, bežiūrint į šitų ponių barzdas ir ašaras, ir aš nė kąsnio negalėsiu nuryti, kol nepamatysiu, kad jų veidai lygiai tokie glotnūs, kokie buvo. Lipkite, jūsų malonybe, ir akis riškitės pirmas, nes aš sėdėsiu ant sturplio, vadinasi, aišku, jog tam priklauso lipti pirmam, kas balne joja.

— Tavo tiesa,— sutiko Don Kichotas.

Ir, išsiėmęs iš kišenės nosinę, paprašė Liūdesiją kaip galima geriau užrišti jam akis, o kai ji užrišo, jisai staiga nusitraukė raištį ir tarė:

— Jei neklystu, Vergilijus yra rašęs apie Trojos Paladiumą, tokį medinį arklį, kurį graikai paaukoję deivei Paladei, o jo pilve buvę pilna ginkluotų karių, vėliau iš pamatų sugriovusių Troją, tad būtų ne pro šalį pirmiausia pažiūrėti, ko esama Medkaiščio viduriuose.

— Neverta,— tarė Liūdesija,— aš pasitikiu Smardonu ir žinau, kad jis nei klastūnas, nei išdavikas. Lipkite, jūsų malonybe godin-

gasai Don Kichote, ir nieko nesibaiminkite,— galvą dedu, kad jums nieko bloga neatsitiks.

Don Kichotas tarė sau, jog, rūpindamasis savo saugumu, gali pakenkti apie jo narsą susidariusiai nuomonei, todėl be žodžių atsisėdo ant Medkaiščio ir išmėgino kaištį, kuris, pasirodo, lengvai sukiojosi; o kad balnakilpių nebuvo, kojos kabaliavo ore, ir jisai priminė flamandų kilime pieštą arba austą figūrą, vaizduojančią romėnų triumfą.

Sančas užsirangė ant arklio nenorom ir iš lėto, paskui kaip galėdamas geriau įsitaisė ant sturplio, pajuto, kad šis anaiptol ne minkštas, bet, priešingai, ganėtinai kietas, ir paklausė kunigaikštį, ar negalėtų gauti kokio dembliuko ar priegalvėlio — nors iš ponios kunigaikštienės poilsio kambario ar bent nuo kurio tarno lovos, nes, girdi, to arklio sturplys primenąs veikiau marmurą negu medį.

Į tai Tripalana atsakė, jog Medkaištis nepakenčiąs jokių gūnių ir jokių gražmenų ant nugaros,— geriausia jam būsią atsisėsti moteriškai, tuomet nebūsią taip kieta.

Sančas taip ir padarė ir, su visais atsisveikinęs, leido užrišti sau akis, bet tuojau pat atsirišo ir, graudžiu žvilgsniu apmetęs visus, sode esančius, su ašaromis akyse paprašė nepalikti jo vieno šią sunkią valandą ir sukalbėti už jį po keletą „Tėve mūsų" ir „Sveika, Marija", idant ir jiems tokią sunkią valandą Dievas atsiųstų žmogų, už juos pasimelsiantį.

Į tai Don Kichotas tarė:

— Bene tave karti kas veda, niekše, ar jau galus graibstai, kad meldi žmones tokių dalykų? Argi tu, baily ir nevidone, nesėdi toje pačioje vietoje, kur sėdėjo žavioji Magalona, jei tikėsime metraščiais, iš ten nužengusi ne į kapus, o stačiai Prancūzijos sostan[131]. Nejaugi aš, jojantis greta tavęs, negaliu gretinti savęs su narsinguoju Pjeru, kurio vietą dabar užimu? Užsiriški akis, užsiriški, bailus padare, ir neišsiduoki, kad bijai,— bent jau man girdint.

— Gerai, riškit,— tarė Sančas.— Nenorit, kad Dievui melsčiausi, nenorit, kad kiti už mane melstųsi, tai ko gi stebėtis, jog bijau, kad mus gali užpulti visas pulkas velnių ir nusitempti į Peralviliją[132]?

Juodu užsirišo akis, ir Don Kichotas, įsitikinęs, jog viskas kaip pridera, nusitvėrė kaiščio, ir vos tik jo prisilietė pirštais, duenjos ir visi, kas tenai buvo, pratrūko:

— Tesaugo tave Dievas, narsingasai riteri!

— Su Dievu, neįbauginamas ginklanešy!

— Štai jau pakilote oran ir dabar lekiate greičiau už strėlę!

— Štai jau visi tie, kurie žiūri į jus iš apačios, stebisi neatsistebėdami!..

— Sėdėk tiesiai, drąsingasai Sančai, nesiūbuok! Žiūrėk, nenukrisk, o tau bus blogiau, jei nukrisi, nei tam pramuštgalviui jaunikaičiui, kuris susimanė pasivažinėti savo tėvo Saulės vežimu[133]!

Girdėdamas tuos šūkavimus, Sančas prisiglaudė prie pono, apglėbė jį rankomis ir paklausė:

— Pone, kaip čia gali būti? Jie sako, kad mes jau pačiose aukštybėse, o mes girdim jų balsus, ir dar taip aiškiai, jog atrodo, kad jie šneka čia pat, šalia mūsų?

— Nekreipki dėmesio, Sančai: visi šitie dalykai ir skrydžiai tokie svetimi kasdienybei, jog netgi per tūkstantį mylių gali matyti ir girdėti ką tinkamas. Ir negulki taip ant manęs, o nuversi. Tikrai nesuprantu, ko tu nerimsti ir baiminiesi,— galiu prisiekti, kad niekados gyvenime man nėra tekę joti tokios lengvos bėgsenos arkliu: atrodo, lyg nebūtume judėję iš vietos. Ginki šalin baimę, bičiuli, viskas einasi kaip reikiant, ir mums pučia palankus vėjas.

— Tas tiesa,— pritarė Sančas,— iš šito šono man duoda toks stiprus vėjas, lyg tai ne vėjas dumtų, bet tūkstančiai dumplių.

Taip ir buvo, nes vėją kėlė keletas didelių dumplių. Kunigaikštis ir kunigaikštienė buvo taip gerai apgalvoję nuotykį su ūkvaizdžiu ir taip tobulai priderinę menkiausią smulkmeną, kad viskas atrodytų kaip tikrovėje.

Pajutęs vėją, Don Kichotas tarė:

— Nė kiek neabejoju, Sančai, kad jau būsime pasiekę antrąją oro sritį[134], kur susidaro kruša ir sniegas. Perkūnai, žaibai ir amalai susidaro trečiojoje srityje, ir jeigu mes ir toliau taip greitai kilsime, netrukus atsidursime ugnies srityje, tik štai nežinau, kurion pusėn sukti kaištį, kad nenulėktume ten, kur galima sudegti.

Kaip tik tuo metu į veidus jiems tvokstelėjo karštis — tai tarnai padegė užvyniotus ant nendrių stiebų gniužulus pakulų, o pakulos, kaip žinoma, lengvai užsiplieskia ir užgęsta.

Pajutęs kaitrą, Sančas tarė:

— Nudėkit mane, jei nebūsim pakliuvę ugnies ruožan arba kur nors šalimais,— man jau pusė barzdos nusvilo, todėl, pone, aš noriu atsirišti akis ir pasižiūrėti, kurgi mes atsidūrėm.

— Nevalia, Sančai,— atsakė Don Kichotas,— prisiminki, kas iš tikrųjų nutiko licenciatui Toralbai[135], kurį velniai, užsodinę raitą ant lazdos, užrištomis akimis per dvylika valandų nulakino oru į

Romą ir nuleido Tor di Nonoje (taip vadinasi viena šio miesto gatvė), ir ten jis pamatė garsųjį kunigaikščio Burbono sutriuškinimą ir šturmą, taipgi jo žuvimą, o kitą rytą vėl atsidūrė Madride ir papasakojo viską, ką buvo matęs; be kita ko, pasisakė, jog, skrendant oru, velnias liepęs atsimerkti, o kai atsimerkęs, jam pasirodę, jog skrendąs taip arti mėnulio, kad galįs nutverti jį ranka, bet žemėn pažvelgti nesiryžęs — bijojęs, jog apsvaigsianti galva.

Taigi, Sančai, mums nevalia atsirišti akių: tasai, kuris mus apsiėmė globoti, už mus ir atsakys, ir gal dabar mudu sklendžiame ir kylame į padanges, kad paskui galėtume smigti stačiai Kandajos karalystėn, panašiai kaip sakalas arba peslys, pakilęs į aukštybes, sminga puldamas garnį, ir nors mums atrodo, jog iš sodo išskridome daugių daugiausia prieš pusvalandį, patikėki, būsime sukorę gana gerą kelio galą.

— Tokių dalykų mano galva nesuima,— atsiliepė Sančas,— tik viena man aišku: jeigu tai damai, kuo ji ten vardu — lyg Makalainė, lyg Magalona,— labai patiko sėdėti ant šito sturplio, matyt, ne toks jau gležnas buvo jos strėngalis.

Kunigaikštis, kunigaikštienė, taipgi visi kiti, sode esantys, žodis žodin girdėjo visą abiejų narsuolių pašnekesį ir stačiai juokais netvėrė; paskui, norėdami užbaigti tą nepaprastą ir gražiai suvaidintą nuotykį, paliepė prikišti prie Medkaiščio uodegos degančias pakulas, o kad arklys buvo kimštinai prikimštas petardų, tą pačią akimirką siaubingai drioksėdamas išlėkė į orą, ir Don Kichotas su Sanču Pansa apsvilę žlegtelėjo ant žemės.

Tuo metu iš sodo jau buvo pradingęs visas barzdotasis duenjų tuntas sykiu su Tripalana, o visi kiti tvirsojo žemėje tarytum nualpę.

Don Kichotas ir Sančas, gerokai prisitrenkę, atsistojo ant kojų, apsižvalgė ir nustėro: priešais buvo tas pats sodas, iš kur jie iškeliavo, o žemėje tysojo pasliki žmonės; ir dar labiau juodu nustebo, kai viename sodo krašte pamatė įsmeigtą ilgą ietį, o prie jos dviem žalio šilko virvelėmis parištą baltą ir lygų pergamento lakštą, kuriame didelėmis auksinėmis raidėmis buvo parašyta šit kas:

„Pašauktasai riteris Don Kichotas Lamančietis atliko ir užbaigė nuotykį, grumdamasis už grafienę Tripalaną, kitaip dar vadinamą duenja Liūdesija, ir josios draugiją, jau vien tuo, jog šitajam nuotykiui ryžosi.

Smardonas nebereiškia daugiau jokių pretenzijų nei reikalavimų;

duenjų žandai nuo šiolei glotnūs ir plyni, o karališkoji pora — donas Tirlirijas ir Metonimija — atgavo pirmykštį pavidalą.

Ir kai ateis į pabaigą ginklanešiškoji savipyla, baltoji balandėlė pasijus laisva nuo dvisiųjų vanagų, nūnai ją galabijančių, ir atsidurs savo mylimojo burkuolio glėbyje, nes šitaip parikiavo išmintius Merlenas, visų burtininkų arkiburtininkas".

Perskaitęs raštuotąjį pergamentą, Don Kichotas kuo aiškiausiai suprato, jog ten kalbama apie Dulsinėjos atkerėjimą, ir, karštai padėkojęs Apvaizdai, padėjusiai be didelio pavojaus gyvasčiai atlikti tokį ženklų žygdarbį — sugrąžinti buvusį veidų glotnumą godingosioms duenjoms, beje, dingusioms be pėdsako, žengė prie kunigaikščio ir kunigaikštienės, dar neatsipeikėjusių, papurtė kunigaikštį ir tarė:

— Na, drąsiau, drąsiau, drąsingasai valdove, nieko baisaus neatsitiko! Nuotykis pasibaigė sėkmingai, kaip tat byloja užrašas, įrėžtas memorialinėje kolonoje.

Kunigaikštis pamažu atsipeikėjo, lyg busdamas iš slogaus miego, kunigaikštienė ir visi kiti, gulintys išdriki sode, pasekė jo pavyzdžiu, šitaip tikroviškai dėdamiesi išsigandę ir nustėrę, kad beveik galėjai pagalvoti, jog visa tai nutiko iš tiesų, o ne tam tyčia suvaidinta juoko dėlei.

Kunigaikštis prisimerkęs perskaitė užrašą, o paskum išskėstomis rankomis žengė apkabinti Don Kichoto ir pareiškė, jog tokio didžio riterio kaip jis neregėta nuo pat pasaulio pradžios.

Tuo tarpu Sančas vis žvalgėsi Liūdesijos — norėjo pažiūrėti, kaip ji atrodo be barzdos ir ar josios veido grožis atliepia dailų stotą, tačiau jam buvo pasakyta, jog kai tik Medkaištis užsidegęs nukrito žemėn, visas duenjų tuntas su Tripalana priešaky pradingęs ir buvusios jos glotniai nuskustos, be menkiausios padaigėlės veide.

Kunigaikštienė pasidomėjo, kaip Sančui sekėsi toje ilgoje kelionėje.

Į tai Sančas atsakė:

— Kai aš, ponia, pajutau, kad skrendame, pasak mano pono, per ugnies ruožą, panorau trupučiuką atitraukti raištį nuo akių, paprašiau poną leidimo atsirišti akis, bet jis nesutiko. O mane amžinai kirbina smalsumo kirminas, ir trūks plyš noriu viską žinoti, ypač jei kas draudžiama ir užginama; todėl slapčia, nepastebimai kilstelėjau viršunosėj skepetaitę, kuria buvo užrištos akys, ir pro plyšelį pažvelgiau apačion, ir pasirodė man, kad žemė ne ką didesnė už garstyčių grūdelį,

o žmonės vaikščioja vos vos didesni už riešutą,— vadinas, skridom jau ganėtinai aukštai.

Į tai kunigaikštienė tarė:

— Mielasai Sančai, jūs tik pagalvokite, ką šnekate: vadinasi, jūs matėte ne žemę, bet žmones, kurie ja vaikščioja,— mat, jeigu žemė jums atrodė didumo sulig garstyčių grūdeliu, o žmogus — kaip riešutas, savaime aišku, vienas žmogus turėjo užstoti visą žemę.

— Jūsų tiesa,— tarė Sančas,— bet aš žvilgtelėjau iš šono ir pamačiau ją visą visutėlaitę.

— Klausykite, Sančai,— pareiškė kunigaikštienė,— iš šono neįmanoma pamatyti viso daikto, nors ir kaip į jį žiūrėtumei.

— Didelio čia daikto, kaip žiūrėsi,— atrėmė Sančas.— Šit ką norėčiau jums pasakyti: jūsų viršenybei būtų ne pro šalį sumesti, kad skridom burtų dėka, vadinas, burtų dėka galėjau pamatyti visą žemę ir visus žmones, nors ir iš kokio šono žiūrėčiau.

Ir jeigu jūsų malonybė manim netikit, juo labiau nepatikėsit nė kuo kitu, o būtent: užsismaukiau raištį ant kaktos ir matau — dangus čia pat, panosėje, per pusantro sprindžio, o didumo, ponia šviesiausioji, kaip kažin ką, neapglėbsi. Ir pasitaikė mums kaip tyčia skristi pro septynias ožkytes[136], o juk aš, mažas būdamas, sodžiuj ožkas ganiau, ir kai tik jas pamačiau, kaip Dievą myliu, taip užsimaniau trupučiuką su jomis pasiausti, kad, rodės, jei nepasiausiu,— sprogsiu iš apmaudo.

Tai va, ką daryt? Nė žodžio niekam nesakęs, juo labiau ponui, gražiai ir tylutėliai nusliuogiau nuo Medkaiščio ir kone gerą valandą siaučiau su ožkytėmis, o tos ožkytės — stačiai kaip uogelės, sapne nesusapnuosi, ir visą tą laiką Medkaištis iš vietos nekrustelėjo, stovėjo kaip įbestas.

— O ką gi darė godingasai Don Kichotas, kol gerasis Sančas siautė su ožkomis? — paklausė kunigaikštis.

Į tai Don Kichotas atsakė:

— Visi tie dalykai ir reiškiniai prasilenkia su įprastais gamtos dėsniais, todėl nėra ko stebėtis Sančo pasakojimu. Apie save galiu pasakyti nebent tiek, jog nebuvau nei užsismaukęs, nei nusismaukęs raiščio, nemačiau nei dangaus, nei žemės, nei jūrų, nei smėlynų. Tiesa, jaučiau, kada skrendame oro sritimi ir kada artinamės prie ugnies srities, bet nemanau, kad būtume kilę dar aukščiau, nes ugnies sritis driekiasi tarp mėnulio dangaus ir paskutiniojo oro ruožo, vadinasi, neapdegę nebūtume galėję pasiekti tos dangaus sferos, kur,

pasak Sančo, ganosi septynios ožkytės, o kad mes neapsvilę, tai Sančas arba prasimano, arba sapnuoja.

— Nei prasimanau, nei sapnuoju,— atrėmė Sančas,— o jei netikit, paklauskit, kaip atrodo tos ožkos, ir pamatysit, tiesą jums sakau ar ne.

— Na, tai kaipgi jos atrodo, Sančai? — paklausė kunigaikštienė.

— Ogi dvi žalios, dvi rausvos, dvi melsvos ir viena kerša,— atsakė Sančas.

— Matyt, tai bus kokia negirdėta ožkų veislė,— tarė kunigaikštis,— bent jau mūsų žemiškojoje srityje tokių spalvų, tai yra tokio plauko ožkų nepasitaiko.

— Savaime suprantama,— atsiliepė Sančas,— kitaip nė būti negali: juk dangiškosios ožkos turi skirtis nuo žemiškųjų.

— Sakykite man, Sančai,— paklausė kunigaikštis,— ar tarp šitų ožkyčių kartais nepastebėjote ožio, kuriam būtų dygę ragai?

— Ne, pone,— atsakė Sančas,— bet esu girdėjęs, kad geriau užsiauginti ragus negu laukti, kol kas nors tau juos prisegs, ir dar šakotus.

Daugiau klausimų apie kelionę nebuvo, nes šeimininkams pasidarė aišku, jog Sančas sugeba, kojos nekeldamas iš sodo, skrajoti padebesiais ir pasakoti, kas ten dedasi.

Žodžiu, šitaip pasibaigė nuotykis su donja Liūdesija, iš kurio kunigaikštis ir kunigaikštienė gardžiai prisijuokė tada ir juokėsi visą gyvenimą, o Sančas sėmėsi minčių kalboms ir būtų sėmęsis amžių amžius, jeigu šitiek būtų gyvenęs.

O Don Kichotas priėjo prie Sančo ir tarė jam į ausį:

— Sančai, jeigu norite, kad žmonės tikėtų jumis, kai pasakojate, ką matęs danguje, norėčiau, kad ir jūs tikėtumėte manimi, kai pasakoju, ką matęs Montesino oloje. Tiek ir norėjau jums pasakyti.

XLII PERSKYRIMAS

APIE TAI, KĄ PATARĖ DON KICHOTAS SANČUI PANSAI, PRIEŠ JAM VYKSTANT SALOS VALDYTI, TAIPGI APIE KITUS LABAI REIKŠMINGUS DALYKUS

Patenkinti, jog šitaip laimingai ir gražiai pasibaigė nuotykis su Liūdesija, ir matydami, kad jų pokštai imami už gryną pinigą, kunigaikštis ir kunigaikštienė ryžosi pokštauti ir toliau; todėl savo tarnams ir vasalams kunigaikštis nurodė ir parikiavo, kaip jiems pridera elgtis su Sanču, kai šis pradėsiąs valdyti žadėtąją salą, o kitą dieną po Medkaiščio skrydžio pasiūlė Sančui tinkamai prisirengti ir pasiruošti prie valdžios vairo sėsti, nes saliečiai laukią jo kaip peslys lietaus.

Sančas žemai jam nusilenkė ir tarė:

— Tą dieną, kai nužengiau nuo dangaus ir kai iš aukštybių apžvelgiau žemę ir pamačiau ją tokią mažytę, didis mano noras sėsti prie valdžios vairo truputį nuslūgo, nes kas gi čia didinga — valdyti garstyčių grūdelį ir kas gi čia per galybė ir viešpatystė — turėti savo valdžioje saujelę žmonių sulig riešutu augumo, juo labiau kad, kaip man pasirodė, žemėje nieko daugiau ir nėra? Šit jeigu jūsų šviesybė teiktumėtės man padovanoti lopinėlį dangaus bent pusmylio didumo, priimčiau jį kur kas mieliau negu didžiausią pasaulio salą.

— Klausykite, mielasai Sančai,— atsiliepė kunigaikštis,— aš niekam negaliu padovanoti lopinėlio dangaus, kad ir nago didumo, nes ši malonė ir dosnybė priklauso vienam Dievui. Aš dovanoju jums tai, ką galiu: rinktinę salą, apvalią ir dailią, nepaprastai derlingą ir gausią visokiausio labo, ir jeigu sugebėsite suktis, šitiek žemiškųjų gėrybių turėdamas, galėsite pelnytis ir dangiškųjų.

— Tiek to,— atsakė Sančas,— pravers ir sala, aš jau stengsiuos taip ją valdyti, kad mano siela nueitų stačiai į dangų, nors ir kaip kaišiotų pagalius visokiausi šunsnukiai. Ir ne iš godumo į devynias gembes puolu ir mušuos į didelius ponus,— stačiai noriu permanyti valdžios skonį.

— Jei permanysite, Sančai, liežuvį praryti galėsite,— tarė kunigaikštis,— mat pasaulyje nėra nieko saldesnio, kaip valdyti ir mė-

gautis valdinių klusnumu. Esu tikras, jog jūsų ponas, kada nors tapęs imperatorium (o jo reikalai taip gerai klostosi, kad jis neabejotinai įžengs į sostą), niekam neleis paveržti karūnos ir širdies gilumoje amžinai graušis ir apmaudaus, jog taip vėlai apsivainikavo.

— Pone, man regis, valdyti visada malonu, nors ir avių bandą valdytum,— tarė Sančas.

— Mudviejų skoniai, Sančai, sutinka,— tarė kunigaikštis,— jūs viską išmanote, ir tikiuosi, jog valdysite lygiai taip protingai, kaip ir šnekate. Štai ir viskas, tik nepamirškite, kad vėlių vėliausia rytoj turėsite keliauti salon paimti valdžios, o šįvakar gausite naujoms pareigoms pritinkamą drabužį ir visa kita, kas reikalinga kelionei.

— Renkite mane kaip norite,— atsiliepė Sančas,— o aš bet kokiu drabužiu būsiu Sančas Pansa.

— Jūsų tiesa,— sutiko kunigaikštis,— bet, šiaip ar taip, drabužis turi atitikti luomą ir rangą, nes teisininkui nedera rengtis kariškai, o kariui — kaip dvasininkui. Jūs, Sančai, vyksite persirengęs pusiau mokslo vyru, pusiau karvedžiu, nes saloje, kurią jums dovanoju, pravartus tiek mokslas, tiek karo menas, o karo menas tiek pat, kiek mokslas.

— Mokslo aš ne per daugiausia ragavęs,— tarė Sančas,— abėcėlės, ir tos nekertu. Beje, norint gerai valdyti, gana mokėti kryželį padėti vietoj parašo, o ginklą gavęs, su Dievo padėjimu iš nagų jo nepaleisiu, kol išvirsiu.

— Būkite tokių aukštų polėkių, Sančai, ir niekada nesuklysite,— patarė kunigaikštis.

Tuo tarpu įėjo Don Kichotas ir, sužinojęs, apie ką šnekama ir kad Sančas turėsiąs skubinai sėsti prie valdžios, paėmė jį už parankės ir, kunigaikščiui neprieštaraujant, nusivedė į savo kambarį pamokyti, kaip pridera eiti naujas pareigas.

Kai tik juodu atsidūrė kambaryje, Don Kichotas užrakino duris, kone prievarta pasisodino Sančą šalia savęs ir prabilo įtaigiu balsu:

— Kuo nuolankiausiai dėkoju Dievui, bičiuli Sančai, jog anksčiau ir pirmiau, nei laimė nusišypsojo man, tau kliuvo ir tavajai daliai teko tokia sėkmė. Aš, dėjęs viltis į gerąjį likimą, jog kada nors deramai atsiteisiu tau už dorą tarnybą, tik tik pradedu kopti aukštyn, o tavo lūkesčiai jau išsipildė lenkdami laiką ir blaivaus proto dėsnius. Vieni neša kyšius, lenda į akis, brūžuoja slenksčius, keliasi su gaidžiais, klebina, kaulija ir nepasiekia tikslo, o kitas ateina ir nežinia kaip ir kodėl iškart gauna ir tarnybą, ir vietą, kurios daugelis

geidė. Ir čia labai tinka ir dera priežodis, jog nieko nelaimėsi, jei laimės neturėsi.

Mano galva, tu — stačiai kelmas, ir tiek, nei kėleisi su saule, nei naktų nemiegojai, nei iš kailio nėreisi, bet apdvelkė tave klajojančios riterijos dvasia, ir še tau — kaip niekur nieko gauni į rankas salą.

Visa tai sakau tau, Sančai, kad gautos malonės nelaikytumei savo nuopelnu, bet dėkotumei Dievui, kuris pamažu viską kreipia į gera, o paskum dėkotumei klajojančių riterių ordinui, pilnam neprilygstamos didybės.

Taigi stenkis visa širdimi įtikėti tuo, ką tau sakiau, o dabar, vaikeli, atidžiai pasiklausyki savojo Katono, geidžiančio duoti tau patarimų ir būti tavo kelrode žvaigžde ir gaire, kuri nurodytų tau kelią ir nuvestų į saugų uostą iš šiosios audringos jūros, kurion rengiesi išplaukti, nes aukšti postai ir rangai — tai ne kas kita, kaip bedugnis sumaišties vandenynas.

Pirmiausia, vaikeli, tau pridera bijoti Dievo, nes dievobaimingumas — didi išmintis, o būdamas išmintingas, išvengsi klaidų.

Antra, tau pridera nukreipti žvilgsnį į save patį ir stengtis save patį pažinti, o tai viena sunkiausių pažinimo rūšių, kokių tik esama. Pažinęs save, nustosi pūstis kaip varlė, panūdusi prilygti jaučiui, o jeigu nenustosi, tai lyg tas povas, kuris suskleidžia puikią uodegą, pamatęs savo bjaurias kojas, turėsi nejučia suskleisti savo neprotingos puikybės uodegą, prisiminęs, jog kadaise savo sodžiuje ganei kiaules.

— Tas tiesa,— atsiliepė Sančas,— bet tuomet buvau mažas, o paaugęs ganiau nebe kiaules, bet žąsis. Bet, regis man, čia ne tokia jau didelė bėda: juk ne visi valdovai esti karališkojo kraujo.

— Tas tiesa,— sutiko Don Kichotas,— ir kaip tik todėl aukštas pareigas einantiems žemakilmiams privalomas švelnumas ir atlaidumas, kurie drauge su nuovokiu protu apsaugo nuo piktų šmeižtų, o kitaip jokie titulai nuo jų neišgelbės.

Didžiuokis, Sančai, savo žema kilme ir nerausdamas visada prisipažinki, jog esi iš ūkininkų, nes jeigu pats to nesigėdysi, niekam į galvą neateis prikišti tau šitos gėdos, ir apskritai būki verčiau nusižeminusiu teisuoliu nei išpuikusiu nusidėjėliu.

Nesuskaitoma daugybė žmonių, iš apačių išėjusių, yra pasiekę aukščiausių rangų ir įžengę į popiežiaus arba imperatoriaus sostą, ir šiai tiesai patvirtinti galėčiau pateikti tau šitiek pavyzdžių iš senovės ir šių dienų, jog tau pabostų klausyti.

Įsidėmėki, Sančai: jei pasirinksi dorybės kelią ir stengsies daryti labus darbus, tau nereikės pavydėti kunigaikščiams ir valdovams jų darbų, nes kraujas — paveldimas, o dorybės gyte įgyjamos, ir jos pačios savaime turi tokią vertę, kokios neturi kraujas.

O kad šitaip yra, tad jeigu kartais giminaičių kuriam atsitiks aplankyti tave saloje, neginki jo šalin ir neskriauski, bet, priešingai, svetingai priimki jį, pavaišinki ir pamaloninki, ir šitaip įtiksi Dievui, nes jis nemėgsta, kai menkinami jo padarai, ir sykiu būsi atlikęs priedermę, dorai prigimčiai privalomą.

Jei atsiveši žmoną (nes pareigūnams, ilgesniam laikui paskirtiems eiti tarnybą toli nuo namų, nedera gyventi be antrosios pusės), lavinki ją, prusinki ir gludinki jos netašytą prigimtį, nes tai, ką paprastai įgyja nuovokus valdžios vyras, paprastai pražudo ir iššvaisto jo netašyta ir kvaila žmona.

Ir jeigu kartais neteksi žmonos (o tai dažnai atsitinka) ir pagal savo padėtį geresnę porą pasirinksi, žiūrėki, kad tavo naujoji žmona nebūtų lyg ta meškerė ir neimtų sakyti: „Kibkit, žuvelės, didelės ir mažos“, nesgi iš tiesų tau sakau, jog už visus kyšius, teisėjo žmonos paimtus, Paskutiniojo teismo dieną atsakys josios vyras ir po mirties ketveriopai apmokės neteisėtų pajamų sąskaitas, kurių nepaisė gyvas būdamas.

Niekados nesivadovauki savivalės įstatymu: šis įstatymas labai paplitęs tarp neišmanėlių, kurie gudruoliais dedasi.

Tegu vargšo ašaros sukelia tau didesnę užuojautą negu turtuolio skundai, bet tegu nenukenčia teisingumas nei vienu, nei kitu atveju.

Visokeriopai stenkis atskleisti tiesą, nors ir ką žadėtų ir dovanotų tau turtuolis, nors ir kaip dejuotų ir guostųsi vargšas.

Tais atvejais, kada įmanu ir privalu būti nešališkam, nebauski nusikaltėlio visu įstatymo griežtumu, nes rūstaus teisėjo vardas ne ką geresnis nei gailestingo teisėjo vardas.

Jeigu kartais nusvirs į vieną pusę tavojo teisingumo svarstyklių lėkštė, tegu nusveria ją ne dovanos, bet gailestingumas.

Jeigu teks kada nors nagrinėti kokio nedraugo bylą, ginki nuo savęs mintį apie tau padarytąją nuoskaudą ir žiūrėki tik, kieno tiesa.

Spręsdamas ginčus, nesivadovauki simpatijomis, nes pridarysi klaidų, kurių dažniausiai neįmanu atitaisyti, o jeigu įmanu — tatai gali pakenkti tavo geram vardui ir netgi ištekliui.

Jei gražuolė ateis pas tave ieškoti teisybės, nematyki jos ašarų ir negirdėki jos aimanų — šaltakraujiškai įsigilinki į josios prašymo

esmę, kitaip tavo protą nustelbs josios raudos, o dorybę — josios atodūsiai.

Jei bausi ką nors veiksmu, nebauski jo ir žodžiu, nes nelaimingajam bus gana ir kūno bausmės, ir nebūtina dar aitrinti jam širdies rūsčiais priekaištais.

Į kaltinamąjį, atiduotą tavo teismui, žiūrėki kaip į užuojautos vertą žmogų, mūsų sugadintos prigimties silpnybių vergą, ir stenkis, priešingai šaliai nepakenkdamas, būti jam maloningas ir gailus, nes nors visos Dievo dovanotos savybės vienodai brangios, mūsų akimis žiūrint, gailestingumas spindi skaisčiau ir aiškiau už teisingumą.

Jeigu tu, Sančai, laikysies šitų pamokymų ir taisyklių, gyvuosi ilgus metus, šlovė tavoji neblės per amžius, būsi atlygintas su kaupu ir mėgausies neapsakoma palaima.

Apvesdinsi savo vaikus savo nuožiūra, ir vaikai, ir vaikaičiai bus tituluoti. Gyvensi ramiai, visų žmonių godojamas, o paskui, romioje ir žiloje senatvėje, skirtą valandą ateis tavęs mirtis, ir akis tau užspaus gležnos ir švelnios proanūkių rankos.

Visi šie pamokymai turi praversti tavo sielos grožiui. O dabar paklausyki pamokymų, praversiančių kūno grožiui.

XLIII PERSKYRIMAS

APIE TAI, KĄ TOLIAU DON KICHOTAS PATARĖ SANČUI PANSAI

Kas nebūtų palaikęs Don Kichoto didžiai protingu ir pačių geriausių ketinimų žmogumi, pasiklausęs jo minėtųjų samprotavimų? Tačiau, kaip jau ne kartą sakyta, sekant šią mūsų garsingąją istoriją, tik prašnekęs apie riterių ordiną, jis išeidavo iš krašto, o šiaip protaudavo blaiviai ir nuovokiai, tad jo darbai kas žingsnis prasilenkdavo su žodžiais, o žodžiai su darbais; bet, toliau mokydamas Sančą elgesio taisyklių, jis parodė nepaprastą sąmojį ir tiek savo išmintimi, tiek beprotybe pasiekė viršūnę.

Sančas klausėsi be galo atidžiai ir dėjosi galvon pono patarimus: stengėsi gerai juos įsiminti, idant jo valdžia išneštų sveiką vaisių.

Tuo tarpu Don Kichotas kalbėjo toliau:

— Jei nori žinoti, Sančai, kaip pridera žiūrėti namų ir savęs paties, pirmiausia patariu rūpintis švara, karpytis nagus ir nieku būdu jų neauginti, kaip tai daro kai kurie nemokšos, manantys, jog ilgi nagai puošią rankas, nors tuo tarpu, nekarpant tų nešvarių ataugų, jie primena veikiau plėšraus maitvanagio nagus, o tai tikra kiaulystė ir nevalyvumas.

Nevaikščioki, Sančai, atsisagstęs ir apsileidęs: netvarkingas drabužis rodo žmogų esant apkiautusį, aišku, jeigu tai ne tyčinis netvarkingumas ir aplaidumas, kaip, pavyzdžiui, tuo buvo įtariamas Julijus Cezaris.

Kaip galima tiksliau susižinoki, ko verta tavo užimama vieta, ir jeigu tavo padėtis įpareigoja šeimynykščius vilkėti livrėjomis, pasirūpinki, kad jos būtų ne tiek prašmatnios ir ištaigios, kiek padorios ir patvarios, ir išdalyki jas po lygiai tarnams ir pavargėliams, kitaip sakant, užuot aprengęs šešis liokajus, verčiau aprenki tris ir dar tris pavargėlius, ir šitaip turėsi tarnų ir žemėje, ir danguje: toksai naujas livrėjų paskirstymo būdas nesuvokiamas pasipūtėliams.

Nevalgyki nei česnakų, nei svogūnų, idant jų tvaikas neišduotų, kad esi iš prasčiokų.

Vaikščioki iš lėto, kalbėki įtaigiai, tik ne taip pabrėžtinai, kad atrodytų, jog pats savęs klausaisi, nes bet koks maivymasis — blogybė.

Per pietus valgyki nedaug, o per vakarienę — dar mažiau, nes mūsų skrandis — viso kūno sveikatos kalvė.

Gerki saikingai turėdamas galvoje, jog padauginti linkęs žmogus nesaugo paslapčių ir nesilaiko žodžio.

Ir žiūrėki, Sančai, kad nerytumei stačiais kąsniais nei eruktuotumei po kieno akių.

— Nesuprantu, ką reiškia *eruktuoti*,— tarė Sančas.

Ir Don Kichotas paaiškino:

— *Eruktuoti*, Sančai, reiškia *raugėti*, ir tai vienas dargiausių ispaniškų žodžių, nors ir labai išraiškingas; todėl jautresnės klausos žmonės griebėsi lotynų kalbos ir, užuot sakę *raugėti*, sako *eruktuoti*, o vietoj žodžio *raugėjimas* — *eruktacija*. Nieko baisaus, kad šiuo tarpu ne visi dar supranta naujadarus, ilgainiui tie žodžiai prigis ir bus lengvai suprantami: štai šitaip ir turtinama kalba, pavaldi vartojimui ir platiesiems visuomenės sluoksniams.

— Kaip kažin ką, pone,— tarė Sančas,— iš visų jūsų pamokymų ir patarimų pasistengsiu ypač gerai įsiminti štai šitą apie raugėjimą, nes man dažnai pasitaiko nusiraugėti.

— *Eruktuoti*, Sančai, reikia sakyti, o ne *raugėti*,— pataisė Don Kichotas.

— Nuo šiolei sakysiu *eruktuoti*,— tarė Sančas,— tikrai nepamiršiu.

— Taipgi, Sančai, liaukis amžinai kaišiojęs į savo kalbą galybes patarlių: mat nors patarlės — glausti pamokymai, bet dažniausiai tu šitaip jas pritempi, kad jos skamba veikiau kaip kvailystės negu pamokymai.

— Čia tik vienas Dievas galėtų padėti,— atsakė Sančas,— nes mano galvoj patarlių daugiau negu knygose, ir kai tik išsižioju, visos jau stovi ant liežuvio, grumdosi ir taikosi nusprūsti viena greičiau už kitą, bet nuslysta pirmos pasitaikiusios, nors jos nei į tvorą, nei į mietą. Ką gi, dabartės žiūrėsiu, kad neištrūktų nė viena, kuri netinka mano orumui ir padėčiai, nes kur pilnas aruodas, ten pilnas ir puodas, o kas ėda, tam ne bėda, ir kiekvieno rankos į save traukia, o kad proto turėsi — vargo neregėsi.

— Va šitaip, Sančai! — sušuko Don Kichotas.— Nerki, pinki, regzki patarles, niekas tau nelaiko liežuvio užrišęs! Vienas — apie ratus, kitas — apie batus! Aš tau sakau, kad nekaišiotumei patarlių, o tu akimoju visą kalną jų privertei, nors tinka jos čia kaip šuniui penkta koja. Klausyki, Sančai, aš ne prieš patarles, jeigu jas vietoj vartoji, bet kai krauni jas kaip pakliūva, kalba išeina pakrika ir prasčiokiška.

Kai sėdi balne, neatsiverski ant užpakalinės gugos, neištempki ir neatkiški kojų, plačiai neišsižerki, bet, priešingai, stipriai priglauski kojas prie arklio šonų, ir nekriošėki sukumpęs, lyg jodamas savo palšiu, nes iš to, kaip žmogus sėdi balne, galima spręsti, ar jis prakilnus raitininkas, ar paprastas arklininkas.

Miegoki su saiku: kas nesikelia su saule, negali pasidžiaugti diena; ir įsidėmėki, Sančai, jog stropumas — sėkmės tėvas, o tingystė, jo priešė, niekad neleidžia pasiekti tikslo, gerų ketinimų užsibrėžto.

O štai šį paskutinį patarimą, nors jisai ir nieko bendra neturi su kūno grožiu, noriu, kad gerai įsidėtumei į galvą, nes jis pravers tau ne ką mažiau negu visi kiti: taigi niekada neginčyki kokios nors giminės kilmingumo, šiaip ar taip, nelyginki vienos giminės su kita, nes lyginant viena būtinai turės pranokti kitą, ir tasai, kurį tu pažeminsi, ims tavęs neapkęsti, o tasai, kurį išaukštinsi, niekuo tau neatsidėkos.

Vilkėti tau priklauso ilgomis aptemptomis kelnėmis, ilgu durtiniu

ir dar ilgesniu apsiaustu, o apie pūstas pusilges kelnes net negalvoki — jos netinka nei bajorams, nei riteriams, nei juo labiau valdžios vyrams.

Šiuo tarpu tiek ir norėjau tau patarti, Sančai; vėliau, progai pasitaikius, vėl tave pamokysiu, o tu stenkis nepalikti manęs nežinioje.

— Pone,— atsiliepė Sančas,— aš puikiai suprantu, kad jūsų malonybė moko mane gerų, šventų ir pravarčių dalykų, bet argi galėsiu jais pasinaudoti, jeigu visus aliai vieną pamiršiu? Tiesa, gerai įsikaliau makaulėn, kad nevalia auginti nagų ir kad, gavęs progą, antrąsyk vesčiau, bet visų tų painių, kebelių ir įmantrybių neįsiminiau, ir minėsiu aš juos kaip pernykščius debesis, o todėl būtų ne pro šalį surašyti juos visus į popierių, kad turėčiau prie rankos,— tiesa, nei skaityti, nei rašyti nemoku, bet įduosiu jį savo nuodėmklausiui, kad prireikus jisai kaltų juos man į galvą ir kartotų.

— Ak, varge tu mano! — sušuko Don Kichotas.— Kaip negerai, kai valdžios vyras nemoka nei skaityti, nei rašyti! Tau, Sančai, pravartu būtų žinoti, kad jeigu žmogus — arba beraštis, arba kairys, vadinasi, viena iš dviejų: arba jis iš labai prastos ir vargingos šeimos, arba toks pasileidęs ir netikęs, jog neima į galvą nei gerų pavyzdžių, nei gerų pamokymų. Tai didžiausias tavo trūkumas, ir aš norėčiau, kad bent jau išmoktumei pasirašyti.

— Parašą aš galiu padėti,— atsiliepė Sančas.— Kai mūsų bažnytkaimy seniūnavau, išmokau vedžioti raides, kokiomis ženklinami maišai, ir žmonės man sakydavo, kad išeinanti mano pavardė. Be kita ko, visad galiu apsimesti, jog man sutraukė dešinę ranką, ir paliepti kam nors pasirašyti vietoj manęs: šiame pasaulyje tik nuo mirties nepabėgsi, o šiaip išeitį visad rasi. O kad turėsiu ten ir valią, ir galią, darysiu kas tik šauna į galvą; juk ne veltui sakoma: kieno tėtis teisėjas, tas į teismą kaip vėjas... O aš būsiu ne koks toks teisėjas, bet salavaldys: tik pabandyk ant apivarų minti — pamatysi, kad aš ne iš kelmo spirtas. Aš nesileisiu, kad mane purvais drabstytų ar pirštais badytų: eini kailio lupti, žiūrėk, kad pats be kailio negrįžtum, o ką Dievas myli, tas ir po puodu pasivožęs nepasislėps, ir, be to, turčius niekus paisto — visi jo protą garbsto, o kai paimsiu valdžią į rankas, būsiu ne tik turtingas, bet ir dosnus, ir tuomet niekas mano trūkumų nepastebės. Nebūk per saldus — visi laižys, be pinigų liksi — niekam nepatiksi, kaip sakydavo močiutė, o kieno kišenė ilgesnė, to ir teisybė didesnė.

— Kad tu prasmegtumei, Sančai! — suriko tuomet Don Kichotas.— Tegu tave šešiasdešimt tūkstančių velnių nujoja sykiu su visomis tavo patarlėmis! Kiaurą valandą jas beri, rodos, kraują man sunki lašas po lašo. Gali neabejoti, jog vieną gražią dieną kartuvėse kybosi per tas patarles. Tokios kančios neištvers tavo vasalai: sumaištaus ir nuvers tave. Sakyki, nemokša, iš kur tu jas semi? Ir kaip sugebi vietoj įterpti, avigalvi? Mane devyni prakaitai išmuša, kol prisimenu bent vieną ir tinkamai pavartoju.

— Dėl Dievo, pone ir šeimininke, jūsų malonybė pykstat dėl menko nieko,— atsakė Sančas.— Kurių velnių jums pavydėti, kad naudojuos savo turtu? Juk tiek ir turiu to turto ir gero — tik patarlės, ir baigta. Štai dabartės tupi ant liežuvio iškart ketvertas, ir taip jos čia pritinka kaip kumštis prie akies, stačiai lyg tam tyčia sugalvotos, bet nesakysiu, nes kas tylėti moka, tą visi Sanču vadina[137].

— Tu — Sančas, tik ne tas,— tarė Don Kichotas,— tu ne tylėti moki, bet, priešingai, liežuviu malti be perstojo. Šiaip ar taip, norėčiau sužinoti, kokios patarlės atėjo tau į galvą, ir dar labai pritinkamos, nes aš veltui suku sau galvą, o ji nebloga, ir nieko doro negaliu prisiminti.

— Kas gali būti geriau už štai šitas patarles,— tarė Sančas: — „Nekišk pirštų tarp proto dantų, o liksi be nagų", arba štai šita: „Jei tau parodo duris ir sako: prie mano pačios nelįsk, prikąsk liežuvį ir žiūrėk, kur durys", arba dar: „Delnu kūjo neatmuši",— na, argi jos čia nepritinka?

Niekad neprasidėk su valdžia ar šiaip kokia vyresnybe, nes paskui kauksi, lyg pirštus įkišęs tarp proto dantų,— beje, protas čia niekuo dėtas, svarbu, kad būtų krūminiai. O kad ir kokį žodį valdžia tartų, prikąsk liežuvį, lyg tau būtų parodę duris ir pasakę: „Prie mano pačios nelįsk". O dėl kūjo ir delno — čia ir aklam viskas aišku.

Tai va, kokia byla, o kas mato krislą kito akyje, tam būtų pravartu rąstą savo akyje pastebėti, kad paskui niekas apie jį nesakytų: „Juokiasi puodas, kad katilas juodas", be to, jūsų malonybė pats puikiai žinot, jog savo namuose kvailys daugiau išmano negu protingas svetimuose.

— Na jau ne, Sančai,— atitarė Don Kichotas,— kvailys nei savuose, nei svetimuose namuose nieko neišmano, nes nieko protinga nepastatysi vietoj pamatų kvailumą dėdamas. Ir gana apie tai, Sančai: jei blogai valdysi, būsi pats kaltas, o man bus gėda. Beje, guodžiu save mintimi, kad padariau visa, kas priklauso — kaip galėda-

mas nuoširdžiau ir protingiau tave pamokiau,— ir šitaip atlikau savo priedermę ir tesėjau duotą žodį.

Tepadeda tau Dievas, Sančai, ir teturi tave savo valdžioje, tau valdžią paėmus, o man tenuramina sąžinę, nes man baisiai neramu, kad vieną gražią dieną keturiais vėjais išeisi sykiu su visa savo sala, o betgi dar galėčiau užbėgti nelaimei už akių atskleisdamas kunigaikščiui, kas toksai esi — patarlių ir šunybių maišas, nors pažiūrėti atrodai vyras iš stuomens ir liemens.

— Pone,— atsiliepė Sančas,— jeigu jūsų malonybė manot, kad aš netinku prie valdžios, tai aš čia pat jos atsisakau, nes pati mažiausia mano sielos dalelytė sulig nago juodymu didumo man brangesnė už visą kūną, todėl būsiu aš verčiau Sančas, ir tiek, ir, vien sausa duona ir svogūnais misdamas, tauruosiu ne ką prasčiau nei salavaldys su savo kurapkomis ir gaidžiais, juk, kai miegam, visi mes lygūs — ir valdovai, ir valdiniai, ir turčiai, ir beturčiai. Ir jeigu jūsų malonybė pasuksit galvą, prisiminsit, kad jūs pats mane pastūmėjot prie tos valdžios, o aš išmanau apie salas ir valdžias kaip kiaulė apie debesį, ir jeigu jūs manot, jog per tą valdžią velniai mane nujos, tai aš verčiau eisiu rojun kaip paprastas Sančas negu pragaran kaip salavaldys.

— Dievaži, Sančai,— tarė Don Kichotas,— mano galva, jau vien paskutiniais savo žodžiais nusipelnei valdyti tūkstantį salų. Turi gerą širdį, o jos neatstos jokie mokslai. Kliaukis Dievu ir stenkis laikytis savo nusistatymo — atseit turėki tvirtai ir ryžtingai užsibrėžęs tikslą visame kame žūtbūtinai laimėti, o Apvaizda visados remia gerus ketinimus.

O dabar eikime pietų,— man regis, šeimininkai jau laukia mūsų.

XLIV PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAIP SANČAS PANSA PAĖMĖ VALDŽIĄ Į SAVO RANKAS, IR APIE NEĮPRASTĄ DON KICHOTO NUOTYKĮ PILYJE

Kaip teko girdėti, iš šios istorijos originalo matyti, jog vertėjas šį perskyrimą išvertęs kitaip, negu jį parašęs Sidas Hamadas, o

Sidas Hamadas jame guodžiąsis, kad jis, mauras, be reikalo ėmęsis tokio sauso ir nedėkingo dalyko kaip Don Kichoto istorija: mat esąs priverstas tolydžio kalbėti tiktai apie Don Kichotą ir Sančą ir nesiryžtąs nukrypti į šalį ir įterpti šiaip kokių epizodų, kur kas rimtesnių ir įdomesnių... Ir dar mauras skundžiąsis, jog nuolat sekti, kad mintis, ranka ir plunksna tolydžio būtų nukreipti į vieną vienintelį dalyką, ir kalbėti kelių veikėjų lūpomis — nepakeliamas triūsas, kurio vaisiai neteikią autoriui jokio pasitenkinimo, ir jog pirmoje dalyje, gelbėdamasis nuo šito nepatogumo, jis griebęsis gudrybės — įpynęs keletą novelių, kaip antai: novelę apie neapdairų smalsuolį ir novelę apie belaisvį kapitoną, kurios esančios tarytum skyrium nuo istorijos, kai tuo tarpu kitos novelės — tai stačiai įvykiai, nutikę pačiam Don Kichotui ir to dėlei būtinai aprašytini.

Taipgi mauras sakąs, kad, jo manymu, diduma skaitytojų, su atidžia sekančių Don Kichoto žygdarbius, neskirsią reikiamo dėmesio novelėms ir perskleisią jas paskubomis, net apmaudžiai, nepastebėdami, kaip skoningai ir išmaniai jos parašytos, ir tie jų privalumai atsiskleisią visu ryškumu, kai jos būsiančios išleistos skyrium, niekuo nesusijusios su Don Kichoto beprotystėmis ir lėkštais Sančo paistalais.

Šit kodėl autorius nusprendęs į antrą dalį dėti nebe noveles, tiek atskiras, tiek prisietines, o tik vieną kitą epizodą, jo supratimu, išeinantį iš pačios įvykių eigos, ir netgi tuos laikąs reikalinga išdėstyti glaustai, keliais žodžiais.

Ir todėl, įsiterpdamas į ankštus pasakojimo rėmus ir vien tik jais apsiribodamas, nors jam būtų pakakę sumanumo, talento ir sugebėjimų visai visatai aprašyti, jis meldžiąs nepaniekti jo triūso ir gyrių jam giedoti ne už tai, ką rašąs, bet už tai, jog daug ko nepanoręs aprašyti...

Toliau autorius vėl grįžta prie savo istorijos ir pasakoja, jog tą pačią dieną, kai mokė Sančą, po pietų Don Kichotas surašė popieriuje visus tuos patarimus, idant vėliau kas nors perskaitytų juos Sančui.

Tačiau vos tik spėjo įduoti popierių Sančui, šis tuoj jį prarado, ir jis pakliuvo į rankas kunigaikščiui, kuris perskaitė jį kunigaikštienei, ir juodu abu darsyk nusistebėjo Don Kichoto beprotyste ir išmoningumu. Paskum, neketindami atsižadėti savo pokštų, tą patį vakarą išsiuntė Sančą, gausaus būrio lydimą, į vieną bažnytkaimį, turėjusį atstoti salą.

Atsitiko taip, jog lydėjo Sančą paskirties vieton kunigaikščio ūkvaizdis, labai sąmojingas pramaniūgas (beje, be sąmojo pokštų neprasimanysi), tas pats, kuris, kaip minėta, žaviai suvaidino grafienę Tripalaną, tad, būdamas tokių gebėjimų, be to, šeimininkų pamokytas, kaip dera laikytis su Sanču, ir dabar kuo gražiausiai atliko savo uždavinį.

Taigi atsitiko taip, jog, metęs žvilgsnį į ūkvaizdį, Sančas iškart pastebėjo, kad iš veido jis labai panašus į grafienę Tripalaną, ir, kreipdamasis į savo poną, tarė:

— Pone, kad aš nugarmėčiau stačias ir tiesmukas į pragarą, jeigu jūsų malonybė nepripažinsite, jog štai šitas kunigaikščio ūkvaizdis — kaip iš akies plėšta Liūdesija!

Don Kichotas atidžiai pasižiūrėjo į ūkvaizdį ir tarė:

— Tau nėra ko garmėti į pragarą, Sančai, nei stačiam, nei tiesmukam (nors man šis tavo posakis nelabai aiškus): iš veido ūkvaizdis tikrai panašus į Liūdesiją, betgi tai dar nereiškia, kad ūkvaizdis yra Liūdesija, nes, jeigu taip būtų, susidurtume su didžiu prieštaravimu, o dabar ne laikas aiškintis tokius klausimus, kurie mus paklaidintų painiausiame labirinte. Patikėki, bičiuli, mums pridera karšta malda kreiptis į mūsų Viešpatį Dievą, idant gelbėtų mus nuo nelabųjų raganių ir nelabųjų burtininkų.

— Aš nejuokauju, pone,— tarė Sančas,— ką tik girdėjau jį kalbant, ir man pasirodė, kad girdžiu Tripalanos balsą. Tiek to, daugiau apie tai neužsiminsiu, bet, šiaip ar taip, nenuleisiu nuo jo akies, gal pastebėsiu dar ką nors, kad pasitvirtintų arba, priešingai, išsisklaidytų mano įtarimai.

— Taip ir daryki, Sančai,— tarė Don Kichotas,— ir duoki man žinią, jeigu šiuo klausimu ką nors išsiaiškinsi, taipgi nepamirški man pranešti, kaip tau sekasi valdyti.

Pagaliau Sančas išvyko, gausios svitos lydimas; vilkėjo jis drabužiu, kokiu dėvi aukšti teisingumo pareigūnai, duksliu lamstuoto rusvo drapo apsiaustu ir su to paties audinio šlike ant galvos, jojo raitas ant mulo, o iš paskos risnojo palšis, kunigaikščio nurodymu padabintas naujintelaičiais šilkiniais aptaisalais, asilams pritinkamais.

Sančas tolydžio gręžiojosi pažvelgti į asilą, šitaip didžiai džiaugdamasis jo draugija, kad nieku būdu nebūtų keitęsis vietomis net su Vokietijos imperatorium.

Atsisveikindamas su kunigaikštiene ir kunigaikščiu, išbučiavo

jiems rankas, paskum paprašė savo poną palaiminimo, ir šis palaimino jį ašarų sklidinomis akimis, o Sančas priėmė palaiminimą ir kad kiek būtų jau prabliuvęs.

Išlydėki Sančą, mielasai skaitytojau, ir palinkėki jam laimingos kelionės,— dar sočiai prisijuoksi sužinojęs, kaip jis eina naujas pareigas, o dabar sužinoki, kas nutiko tąnakt jo šeimininkui, ir jeigu neprapliupsi kvatoti, tai bent išsišiepsi kaip beždžionė, nes Don Kichoto nuotykius dera pagerbti arba nustebimu, arba juoku.

Taigi istorijoje toliau sakoma, kad vos tik Sančui išvykus, Don Kichotas pasijuto vienišas, ir jeigu tatai būtų nuo jo vieno parėję, būtų beregint atšaukęs Sančo paskyrimą ir atėmęs jam valdžią.

Kunigaikštienė pastebėjo jį liūdint ir paklausė, ko sielvartaująs: jeigu pasigedęs Sančo, tai pilyje esą ganėtinai ginklanešių, pažų, duenjų ir mergelių, pasirengusių patenkinti kiekvieną jo norą.

— Jūsų tiesa, ponia,— atsakė Don Kichotas,— aš pasigendu Sančo, bet tatai ne pati didžioji manojo liūdesio priežastis, o iš gausybės jūsų šviesybės siūlomų man malonių pasirenku ir priimu tik jūsų gerą valią, o dėl visa kita meldžiu jūsų šviesybės sutikimo ir leidimo naudotis savo kambaryje savo paties paslaugomis.

— Tikrai, garbusai Don Kichote, nedera šitaip daryti,— tarė kunigaikštienė,— jums patarnauti priskirsiu savo keturias mergeles, aliai vieną žavias it gėlelės.

— Deja,— atsakė Don Kichotas,— man jos bus ne gėlelės, bet dygliai, varstyte varstantys širdį. Nei jos, nei kas kitas neįžengs mano kambarin.

Jeigu jūsų didybė geidaujate ir toliau maloningai dalyti man savo malones, kurių nesu nusipelnęs, leiskite man pačiam savimi rūpintis ir pačiam save aptarnauti už uždarų durų, leiskite man siena atitverti manuosius troškimus nuo manosios skaistybės,— negeidaučiau dėl jūsų aukštybės geros širdies nusižengti šiam įpročiui. Žodžiu, veikiau eisiu gulti apsirengęs, nei leisiuos kieno nurengiamas.

— Gerai jau, gerai, garbusai Don Kichote! — tarė kunigaikštienė.— Prisiekiu jums, aš parikiuosiu, kad ne tik mergelė — jokia musė neįsismelktų į jūsų kambarį. Aš nesu taip išauklėta, kad leisčiau sau užgauti garbiojo Don Kichoto padorumą, nes, kiek suprantu, tarp nesuskaitomų jūsų dorybių pirmenybės palmę laiko skaistybė.

Nusirenkite ir apsirenkite, jūsų malonybe, pats vienas savo išmanymu, kaip ir kada pageidaujate,— niekas jums netrukdys, o savo

kambaryje rasite visus rykus, kurių prireikia tam, kas miega užsirakinęs duris ir negeidauja jų varstyti net gamtinių reikalų spiriamas. Ilgiausių amžių didžiajai Dulsinėjai Tobosietei, ir tegu josios vardas skamba po visus pasaulio kraštus, nes ji pelnė tokio narsingo ir doringo riterio meilę, ir tegu maloningoji Apvaizda įkvepia ryžtą mūsų salavaldžiui Sančui Pansai kaip galima greičiau užbaigti plakimąsi, idant pasaulis vėlei galėtų gėrėtis tos didžios damos grožybe.

Į tai Don Kichotas tarė:

— Iš jūsų aukštenybės kalbų aišku, kas jąsias sako, nes nuo lemtos damos liežuvio nelemtas žodis nusprūsti negali, ir jūsų didybės pagiriamasis žodis Dulsinėjai suteiks daugiau laimės ir garbės nekaip visi pagyrimai, kokiais tik gali ją apipilti patys iškalbingiausi pasaulio gražbyliai.

— Puiku, garbusai Don Kichote,— tarė kunigaikštienė,— o dabar metas vakarieniauti,— kunigaikštis, ko gero, jau laukia mūsų. Eikime vakarienės, jūsų malonybe, idant galėtute anksčiau atsigulti: vakarykštė jūsų kelionė Kandajon ne taip jau trumpai truko ir tikriausiai jus truputį nuvargino.

— Nejaučiu jokio nuovargio, ponia,— atsakė Don Kichotas.— Drįstu patikinti jūsų šviesybę, jog niekad gyvenime nesu jojęs tokiu romiu ir tokios lengvos eigasties keturkoju kaip Medkaištis ir nesuprantu, kas paskatino Smardoną atsikratyti tokio eiklaus ir tauraus ristūno ir nei šiam, nei tam jį sudeginti.

— Reikia manyti,— tarė kunigaikštienė,— jog, atgailodamas už blogybę, padarytą Tripalanai, josios palydai ir visiems kitiems, taipgi už piktadarystes, kurių tikriausiai bus pridaręs kaip raganius ir burtininkas, Smardonas pasiryžo sunaikinti visus savo amato padargus ir pirmiausia, kaip pagrindinį padargą, sudegino Medkaištį, kuris nešiojo jį po visus pasaulio kraštus neduodamas nė valandėlės atokvėpio, ir dabar Medkaiščio pelenai ir trofėjumi tapęs Smardono raštas per amžių amžius liudys didžiojo Don Kichoto Lamančiečio narsybę.

Don Kichotas dar sykį padėkojo kunigaikštienei, paskui pavakarieniavo ir pats vienas nuėjo į savo kambarį, atsisakęs bet kieno paslaugų,— šitaip jį gąsdino mintis, jog, atitinkamai aplinkybėms susiklosčius, būsiąs paskatintas arba priverstas sulaužyti skaistybės įžadą, duotą savajai damai Dulsinėjai, nes iš galvos jam niekad nėjo doringasis Amadis, klajojančių riterių pažiba ir pasididžiavimas.

Jis užsisklendė duris ir, dviem vaško žvakėms degant, nusirengė,

bet, nusiaunant kurpes (o neganda, nepelnytai ištikusi tokį didį vyrą!), ištrūko ne atodūsis ir ne koks kitas garsas, galintis sukelti abejonę jo gražiu išauklėjimu, ir ne saga,— trūko kojinė ir virto sakytumei lango grotelėmis, netikėtai pasileidus dviem dešimtims akių.

Neapsakomai susisielojo dėl to mūsų gerasis bajoras: mielai būtų davęs ištisą unciją sidabro už žalio šilko siūlgalį... Sakau: *žalio šilko*, nes jo kojinių būta žalių.

Šioje vietoje ben Inhalis sušunka ir rašo šitaip:

„O skurde, skurde! Nesuprantu, kas paskatino didįjį kordobiečių poetą[138] apie tave pasakyti:

Dievo malone, vertint nustota.

Kad ir mauras, bet esu nemažai bendravęs su krikščionimis ir puikiai žinau, jog šventumas neįmanomas be gailestingumo, nusižeminimo, tikėjimo, nuolankumo ir neturto, tačiau, šiaip ar taip, drįstu teigti, kad žmogus, neturtą laikąs laime, ko gero, daug kuo panašus į Dievą, jeigu jis, savaime suprantama, ne iš tų vargdienių, apie kuriuos vienas didžiausių šventųjų yra pasakęs: „Ir kurie užsiėmę pasaulio reikalais — kaip neužsiėmę“[139], ir tatai bus vadinamieji turintys vargdienio dvasią.

Betgi tu, kitoksai neturte (kurį dabar turiu galvoje), kodėl tu savo aukomis pasirenki tik bajorus ir kilminguosius, bet ne kitus mirtinguosius? Kodėl verti juos lopyti kurpes traukais ir vilkėti drabužiu su skirtingomis sagomis: viena šilkine, kita ašutine, trečia stikline? Kodėl jų klostytinės apykaklės dažniausiai būna tik išlygintos, bet nekrakmolytos?“ (Iš to galima spręsti, koks senas yra paprotys krakmolyti ir gofruoti apykakles.)

Ir ben Inhalis sako toliau:

„Gaila to bajoro, kuris namie badmiriauja, o gatvėje didžiu nešasi ir veidmainiškai krapštuku dantis rakinėja, nors nieko tokio nevalgė, kad reikėtų juos raktis! Gaila man to, kartoju, kurio garbė kaista iš gėdos ir kuriam atrodo, jog žmonės per mylią pastebi, kad jo kurpės sulopytos, skrybėlė įčiurusi nuo prakaito, apsiaustas apspuręs, o pilvas tuščias!“

Tokios mintys vėl apniko Don Kichotą, akims pasileidus, bet jis nusiramino pamatęs, kad Sančas paliko jam kelionines kurpes,— rytoj jomis apsiausiąs.

Galop jis atsigulė susisielojęs ir susirūpinęs, kad nebėra Sančo

ir kad tokia nepataisoma bėda ištiko jo kojines, kurias būtų mielai pats susiadęs net ir kitos spalvos šilku, nors tatai jau viena paskutinių skurdo pakopų, kurios prisirita nusigyvenęs bajoras.

Don Kichotas užpūtė žvakes, bet buvo tvanku, ir neėmė miegas. Jis atsikėlė iš lovos ir pravėrė grotuotą langą į žavų sodą, bet vos tik pravėrė, jam pasivaideno ir pasigirdo sode žmonių žingsniai ir balsai. Jis įtempė klausą; apačioje balsai suskambo garsiau, ir jis nugirdo štai tokius žodžius:

— Neprašyki manęs dainuoti, Emerensija. Juk žinai, nuo tos valandėlės, kai šis keliauninkas įžengė į pilį ir jį išvydo manosios akys, aš nebegaliu dainuoti, tik verkiu be perstojo. Be to, manoji ponia miega veikiau budriai negu kietai, o aš už jokius pasaulio turtus nesutikčiau, kad ji šičia mudvi užkluptų. Ir nors ji netgi miegotų kaip miegojusi ir nepasibustų, vis viena man būtų bergždžia dainuoti, jei miegos kaip miegojęs ir nepasibus mano dainos paklausyti tasai šių dienų Enėjas[140], atkeliavęs mūsų kraštan iš manęs pasityčioti.

— Nebijoki, mieloji Altisidora,— atsakė jai kita,— kunigaikštienė ir visi kiti pilyje, be abejo, miega, tik nemiega tavosios širdies valdovas ir tavosios meilės prižadintojas: ką tik man pasigirdo, jog virstelėjo grotuotas jo kambario langas,— vadinasi, jis, savaime aišku, nemiega. Dainuoki, sopulingoji mano, tyliu ir lipšniu balsu antrindama sau arfa, ir jeigu kunigaikštienė mus išgirs, pasiteisinsime, jog kambaryje tvanku.

— Ne to aš baiminuos, Emerensija,— atitarė Altisidora,— aš nenorėčiau, kad daina išduotų mano širdies klyksmą ir kad žmonės, nepatyrę nenugalimos meilės galios, palaikytų mane užgaidžia ir lengvapėde panele. Et, kas bus, tas: verčiau tekaista veidai iš gėdos, nei širdį spaudžia skausmas.

Ir sulig tais žodžiais švelniai suskambo arfa.

Tatai išgirdus, Don Kichotui apmirė širdis, nes tą pačią akimirką atmintyje atgijo devynios galybės panašių nuotykių, langai, užtraukti grotomis, sodai, muzika, meilės žodžiai ir leipuliai — žodžiu, visa tai, ko buvo pilna riterių romanuose, kuriuos beskaitant jam ausys lėpo.

Ir jis tuoj susigalvojo, kad viena kuri kunigaikštienės rūmų mergelė būsianti jį įsimylėjusi ir kad tik mergiškas drovumas neleidžiąs jai išpažinti savo jausmų.

Pabūgęs, kad ji galinti pavergti jo širdį, jis nusistatė tvirtai laikytis ir, visa siela ir visomis mintimis atsidavęs savosios damos Dulsi-

nėjos Tobosietės globai, ryžosi paklausyti dainos, o idant jos suprastų jį esant prie lango, tyčiomis nusičiaudėjo didžiai pralinksmindamas mergeles, nes joms tik to ir reikėjo, kad Don Kichotas jas girdėtų.

Taigi, perbraukusi pirštais per arfą ir suderinusi stygas, Altisidora uždainavo štai šitą romansą:

Tu, kuris lepiajam guoly
ant olandiškų paklodžių
saldžiai miegi kiaurą naktį
nuo saulėlydžio lig ryto;

Riteri, visų narsiausias
gimusių Lamančos žemėj,
už arabų auksą gryną
prakilnesnis ir brangesnis;

Išklausyk liūdnos mergelės,
išlakios, bet nedalingos,
nes akių tavųjų saulės
liepsną uždegė širdy jos.

Ieškai nuotykių pasauly,
o kitiems neši nelaimes;
skaudžiai sužeidi, bet vaisto
gydyti žaizdoms neduodi.

Pasakyk, narsingas vyre,—
Dieve, duoki tau sveikatos,—
Libijoj esi gal gimęs
ar viršukalnėse Chakos[141]*?*

Gal tave gyvatės žindė?
Auklėjo tave gal girios
neįžengiamos ir gūdžios,
gal baisingieji uolynai?

Gali drąsiai Dulsinėja,
stuomeninga, liemeninga,
girtis, mūdrauti sutramdžius
tigrą plėšrų šį ir nuožmų.

Ir už tai jos vardą garsins
Charama ir Enaresas,
Mansanaresas ir Tachas,
Arlansa ir Pisuerga[142].

Kad galėčiau susikeisti
vietomis su ja, sijoną
dar pridėčiau ryškiai margą
su auksiniais apvadėliais.

Ak, priimk į savo guolį,
bent šalia prisėsti leiski:
galvą tau švelniai krapštysiu,
utinėsiu ir glindžiausiu!

Bet tokios didžios malonės
neverta esu, bedalė;
leiski kojas bent patrinti,—
man tai bus didžiausia laimė!

Kiek naktinių kepuraičių,
kiek šlepečių sidabrinių,
kelnių atlaso tau duočiau
ir grynos drobės apsiaustų!

Perlais aš tave užpilčiau,
riešuto didumo perlais,
retenybėm pavadintais,—
mat lygių nėra jiems žemėj!

Nežiūrėk į mano gaisrą
nuo Tarpėjos aukšto skardžio[143],
rūstybe ugnies nepūski,
didis Neronai Lamančos!

Vaikas aš, skaisti mergelė,
keturiolika suėjo
prieš tris mėnesius, prisiekiu,
Dievas lai mane išgano!

Nei šluba aš, nei kuprota,
rankos sveikos dar ir smagios,
o plaukai — lelijų pėdas,
velkasi žeme nudrykę.

Nors burna — kaip paukščio snapas,
nosis priplota truputį,
bet užtai dantų topazai
grožį dangišką man teikia.

Balsas, kaip girdi tikriausiai,
medui saldumu prilygsta,
stoto aš ne per aukščiausia,
be trupučio vidutinio.

Šias ir daug kitų grožybių
savo strėlėmis laimėjai[144];
Altisidora vardu aš,
štai šitos pilies mergelė.

Šiais žodžiais pasibaigė meilės sužeistosios Altisidoros dainavimas, o josios geidžiamajam Don Kichotui prasidėjo sunkios valandos, ir jis, giliai atsidusęs, tarė sau:

„Nejaugi aš esu toks nedalingas klajojantis riteris, jog, vos mane išvydusi, nė viena mergelė negali manęs neįsimylėti? Nejaugi tokia liūdna dalia skirta neprilygstamajai Dulsinėjai Tobosietei, kad jai nebus lemta ramiai džiaugtis mano nepalyginamąja ištikimybe? Ko gi norite iš jos, karalienės? Ko persekiojate ją, imperatorienės? Ko neduodate jai ramybės, mergelės, penkiolikos nesukakusios?

Atstokite, atstokite nuo jos, nuo tos vargšelės, tegu ji džiūgauja, mėgaujasi ir didžiuojasi ta laime, kuria apdovanojo ją Amūras, atiduodamas jai mano širdį ir jos valiai palikdamas mano sielą.

Klausykite, tuntai mane įsimylėjusių mergelių: vienai tik Dulsinėjai aš — minkštas molis ir vaškas, o visoms kitoms — titnagas; jai aš — medus, o jums — alavijas; man tik viena Dulsinėja žaviausia, protingiausia, doringiausia, šmaikščiausia ir prakilniausia, o visos kitos — bjaurios, kvailos, pasileidusios ir žemos kilmės. Ir gamta man davė gyvastį, idant priklausyčiau jai vienai ir jokiai kitai.

Tegu rauda arba dainuoja Altisidora, tegu sielojasi toji dama,

dėl kurios buvau prikultas užkerėtojo mauro pilyje,— nors pasaulis apsiverstų, o aš turiu priklausyti Dulsinėjai tyras, doras ir skaistus, nors visa žemės burtų galybė stengtųsi mane sugundyti".

Ir tuomet jis užtrenkė langą ir, susirūpinęs ir nusiminęs, lyg kokios baisingos negandos tektas, atsigulė į lovą, ir mes šiuo tarpu tenai jį ir paliksime, nes mūsų šaukiasi didysis Sančas Pansa, užsimojęs garsingai paimti valdžią į savo rankas.

XLV PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAIP DIDYSIS SANČAS PANSA PAĖMĖ SAVO ŽINION SALĄ IR KAIP PRADĖJO JĄ VALDYTI

O tu, amžinasai antipodų svety, pasaulio žibury, padangių akie, saldusai ąsočių sukiotojau[145], vienur vadinamas Timbrijum, kitur — Febu, čia — šaulys, ten — gydytojas, poezijos tėve, muzikos išradėjau, tu, amžinai patekantis ir, priešingai nei mums atrodo, niekados nenusileidžiantis šviesuly! Tavęsp kreipiuosi, saule, padedanti žmogui pratęsti giminę! Tavęsp kreipiuosi, apšvieski ir praskaidrinki mano tamsų protą, idant sugebėčiau nuosekliai sekti didžiojo Sančo Pansos valdymo istoriją, nes be tavęs jaučiuos silpnas, bejėgis ir sutrikęs.

Taigi Sančas su visa palyda atvyko į bažnytkaimį, turintį kokia tūkstantį gyventojų, vieną turtingiausių kunigaikščio valdų. Jam buvo pranešta, jog sala vadinasi Dykanija: gal dėl to, kad miestelis vadinąsis Dykana, o gal dėl to, kad valdžią Sančas gavęs už dyka.

Kai tik Sančas su palyda prijojo miesto mūrus, pro vartus jo pasitikti išėjo vietos valdžia.

Sugaudė varpai, ir žmonės, visi kaip vienas išsipylę į gatves, džiūgaudami labai iškilmingai nulydėjo Sančą katedron, kur jis išklausė padėkos mišių, o paskui įvyko juokingos miesto raktų įteikimo ceremonijos, ir jis buvo paskelbtas Dykanijos salos valdovu iki gyvos galvos.

Naujojo valdytojo drabužiai, barzda, storumas ir žemas ūgis stebino ne tik tuos, kurie nesigaudė, kas dedasi, bet ir tuos, kuriems viskas buvo žinoma, o tokių būta nemaža.

Galop tiesiai iš katedros Sančas buvo nuvestas į teismo rūmus, pasodintas į krėslą, ir tuomet kunigaikščio ūkvaizdis jam tarė:

— Šioje saloje, viešpatie, nuo seno gyvuoja toksai paprotys: kiekvienam, kas ima savo valdžion šią garsingąją salą, privalu atsakyti į tam tikrus klausimus, kartais gana painius ir keblius, o žmonės susidaro nuomonę ir sprendžia apie savo naujojo valdovo nuovoką ir arba džiaugiasi jo paskyrimu, arba, priešingai, sielojasi.

Ūkvaizdžiui šitaip kalbant, Sančas stebeilijo į gausybę didelių raidžių, išvedžiotų sienoje priešais krėslą, o kad nemokėjo skaityti, paklausė, kas toje sienoje pripaišyta.

Jam atsakyta:

— Viešpatie, ten užrašyta ir nurodyta diena, kada jūsų šviesybė paėmėte savo valdžion šią salą, o visas užrašas skamba šitaip: „Šiandien, tokių ir tokių metų tokio ir tokio mėnesio tokią ir tokią dieną, šią salą paėmė savo valdžion jo šviesybė donas Sančas Pansa, kuriam linkime ją valdyti ilgiausius metus".

— O kas toksai būsiąs donas Sančas Pansa? — paklausė Sančas.

— Kas kitas, jei ne jūsų šviesybė,— atsakė ūkvaizdis.— Į mūsų salą neatvyko joks kitas Pansa, tik tas, kuris sėdi štai šitame krėsle.

— Tai va, įsidėk į galvą, brolau,— tarė Sančas,— nei aš donas, nei mano giminėj kada nors būta donų: aš — Sančas Pansa, ir tiek, ir mano tėvas buvo Sančas, ir senelis — Sančas, ir visi buvo Pansos, ir jokių donų nei donienių nepripažino. Be to, man regis, šioje saloje tų donų daugiau negu akmenų.

Tiek to, Dievui ir šiaip viskas aišku, ir jeigu man pasiseks bent keletą dienų išsilaikyt valdžioje, visus tuos donus išveisiu: manding čia jų šitiek priviso, kad įsipyko visiems labiau nei uodai.

O dabartės klauski, pone ūkvaizdi, ko tik nori, aš pasistengsiu atsakyti kaip išmanau, ir tegu žmonės sielojas arba nesisieloja: jiems žinot.

Tuo metu teismo salėn įėjo du vyriškiai: vienas laukininko drabužiu, kitas — siuvėjo ir su žirklėmis rankoje.

— Viešpatie,— prabilo siuvėjas,— mudu su šiuo laukininku norime kreiptis į jūsų malonybę šit kokiu klausimu: ateina vakar štai šitas žmogelis mano dirbtuvėn (atleiskit, ponai, iš profesijos esu siuvėjas, ir, ačiū Dievui, ne bet koks), kiša man į rankas atraižą gelumbės ir klausia: „Pone, ar išeis man šlikė iš šitos atraižos?"

Sumetu iš akies ir sakau, kad išeis. Tada jis manding pagalvojo, ir pagalvojo ne šiaip sau, jog aš tikriausiai noriu nugvelbti ge-

lumbės,— arba sprendė pagal save, arba tokį jau blogą vardą turi siuvėjai,— ir sako man, kad pažiūrėčiau, ar išeisiančios dvi šlikės. Sumojau, ką jis turi galvoj, ir sakau, kad išeis. Tuomet jis persiėmė savo pirmykšte ir man užgaulia mintimi ir pridėjo dar vieną šlikę, ir dar vieną, o aš jam vis sakau: išeis, išeis, ir šitaip pagaliau sulygome dėl penkių.

Ir šit šiandie ateina jis tų šlikių, aš atiduodu, o jis atsisako mokėti už pasiuvimą ir netgi reikalauja, kad arba apmokėčiau, arba grąžinčiau gelumbę.

— Taip ir buvo, brolau? — paklausė Sančas.

— Taip, pone,— patvirtino laukininkas,— bet paliepkit, jūsų malonybe, parodyti jums tas šlikes, kurias jisai man pasiuvo.

— Su mielu noru,— atsakė siuvėjas.

Ir tuojau pat ištraukė ranką iš po apsiausto, parodė visas penkias šlikes, užmautas ant kiekvieno piršto, ir tarė:

— Štai čia visos penkios šlikės, kurias užsisakė šitas žmogus, o daugiau — kaip Dievą myliu, mano sąžinė švari,— man neliko nė sklypelio gelumbės, ir jeigu netikit, tegu cechų seniūnai patikrina mano darbą.

Visus susirinkusius prajuokino šlikių gausybė ir bylos neįprastumas.

Sančas truputį pagalvojo ir tarė:

— Man regis, nėra ko ilgai nagrinėti šios bylos, ir nuspręsim, kaip liepia sveikas protas. Tai šit kokia bus mano ištarmė: siuvėjui nebus atlyginta už darbą, laukininkui — už medžiagą, o šlikės atiteks kaliniams, ir baigtas kriukis.

Jei ištarmė dėl piemens kapšo, apie kurią bus kalbama vėliau, nustebino susirinkusius, tai šioji visus prajuokino, bet, šiaip ar taip, įsakymas buvo įvykdytas žodis žodin. Tuomet prieš teismą stojo du seniai; vienas ramstėsi stora nendrine lazda, o kitas, atėjęs be lazdos, tarė:

— Pone, prieš kiek laiko štai šitam žmogui aš paskolinau dešimt aukso eskudų — iš geros širdies patenkinau jo prašymą, bet perspėjau, kad tuojau pat sugrąžintų, kai tik pareikalausiu. Laikas bėgo, aš skolos neprašiau: nenorėjau, kad įklimptų į dar didesnį vargą, nei buvo skolindamasis; bet paskui matau, jog jis nė nežada atiduoti skolos, priminiau kartą kitą, o jis ne tik negrąžina man pinigų, bet dar ginasi, sako, kad tų dešimties eskudų nesiskolinęs, o jeigu ir skolinęsis, jau kadai juos grąžinęs.

Pinigus paskolinau jam be liudytojų, ir niekas nematė, kad jisai būtų juos grąžinęs, nes niekas ir negalėjo to matyti. Todėl prašyčiau jūsų malonybę prisaikdinti tą žmogų, ir jeigu jis prisieks, jog pinigus man grąžino, čia pat, Dievui matant, dovanosiu jam tą skolą.

— O ką tu pasakysi į tai, seni su lazda? — paklausė Sančas.

Į tai senis atsakė:

— Prisipažįstu, pone, skolinausi iš jo tuos pinigus,— prašom palenkti žemiau savo lazdą, jūsų malonybe[146]: jeigu jis kliaujasi mano priesaika, galiu prisiekti, kad tikrai ir neginčijamai grąžinau jam skolą eskudas į eskudą.

Sančas Pansa palenkė savo lazdą, senis su lazda paprašė kitą senį palaikyti jo lazdą, kol jisai prisieksiąs, lyg ji būtų jam trukdžiusi, o paskui uždėjo ranką ant teisėjo lazdos kryžiaus ir pareiškė, kad tikrai skolinęsis reikalaujamus dešimt eskudų, bet atidavęs juos iš rankų į rankas, o ieškovas per užmaršumą kartais vis jų reikalaująs.

Tatai matydamas, didysis salavaldys paklausė skolintoją, ką jis galįs atsakyti į priešingos šalies pareiškimą, ir šis atsakė, jog skolininkas, be abejo, sakąs teisybę, nes laikąs jį doru žmogum ir geru krikščioniu, ir jog tikriausiai būsiąs pamiršęs, kada ir kaip skola buvusi grąžinta ir jog daugiau jos nebereikalausiąs.

Skolininkas atsiėmė savo lazdą ir, žemai nusilenkęs, žengė iš teismo salės.

Matydamas, jog skolininkas kaip niekur nieko išeina, o ieškovas nuolankiai į jį žiūri, Sančas nuleido galvą ant krūtinės, dešinės smilių įrėmė sau į viršunosę, susimąstė, bet veikiai kilstelėjo galvą ir liepė pašaukti senį su lazda, dar nespėjusį išeiti iš salės.

Senį parvedus, Sančas pažvelgė į jį ir tarė:

— Duokš savo lazdą, gerasis žmogau, man jos reikia.

— Mielai,— atsakė senis,— prašom, pone.

Ir atidavė.

Sančas paėmė lazdą, padavė kitam seniui ir tarė:

— Eiki su Dievu, skola tau atlyginta.

— Man, pone? — paklausė senis.— Bene šita lazda verta dešimties aukso eskudų?

— Verta,— atsakė salavaldys,— o jeigu neverta, vadinasi, už mane kvailesnio žmogaus nerasi pasaulyje. Dabartės pamatysit, ar išneštų mano galva karalystę valdyti, ar neišneštų.

Ir liepė čia pat, visiems matant, perlaužti ir suaižyti lazdą. Pasakyta — padaryta: viduje aptikta dešimt aukso eskudų.

Visi apstulbo ir pripažino Sančą naujuoju Saliamonu.

Imta klausinėti, kaip jis susivokęs, jog tie dešimt eskudų paslėpta lazdoje, ir Sančas atsakė: matydamas, kad, prireikus prisiekti, senis paprašęs ieškovą palaikyti savo lazdą, kol prisieksiąs, o prisiekęs, jog tikrai ir neabejotinai grąžinęs skolą, vėl atsiėmęs lazdą, jis, Sančas, susivokęs, kad reikalaujami pinigai esą paslėpti lazdoje...

Iš to reikią padaryti išvadą, jog valdovams, nors ir kokie jie būtų skystapročiai, veikiausiai ne kas kitas, kaip Dievas padedąs spręsti bylas, be kita ko, jis, Sančas, apie tokią pat bylą girdėjęs iš sodžiaus klebono, o atmintį turįs neblogą, ir jeigu nediltų iš galvos kaip tik tai, ko dažnokai nestengiąs prisiminti, visoje saloje neatsirastų nė vieno tokio, kuris galėtų atmintimi su juo lygintis.

Galop abu seniai — vienas sugėdintas, kitas atlygintas — išėjo pro duris, salėje esantys nenustojo stebėtis, o tasai, kuriam buvo skirta užrašinėti visus Sančo žodžius, darbus ir poelgius, niekaip negalėjo apsispręsti, kuo pripažinti ir laikyti Sančą: mulkiu ar išminčium.

Tai bylai pasibaigus, teismo salėn įsiveržė moteriškė, tvirtai nutvėrusi už rankos vyrą, iš drabužių sprendžiant, turtingą ūkininką, gyvulių augintoją; ji plyšojo visa gerkle:

— Teisybės, viešpatie, teisybės! Jei nerasiu jos žemėje, danguje ieškosiu! Viešpatie mieliausiasis, štai šitas šunsnukis užpuolė mane vidury plyno lauko ir išniurkė mano kūną lyg kokį nešvarų skudurą. Ak, varge, vargeli mano! Išplėšė man tai, ką sergėjau dvidešimt trejus metus, gyniau nuo maurų ir krikščionių, saviškių ir atklydėlių, ir visad buvau tvirta kaip ąžuolas, sveika sveikutėlė kaip salamandra ugnyje, kaip sijonas, užkliuvęs už krūmo, o štai užgriūva mane šitas žaliūkas ir išgniaužo grynai grynomis rankomis.

— Dar pažiūrėsim, ar tokios jau grynos šito paukščio rankos,— tarė Sančas.

Ir, kreipdamasis į vyriškį, paklausė, ką šis galįs atsakyti ir pareikšti į moters nusiskundimą.

Didžiai sutrikęs, vyriškis atsakė:

— Ponai, aš vargšas ūkininkas, kiaules auginu. Šįryt pardaviau kelis, atsiprašant, paršus jūsų mieste, o pelniau ne kažin ką: kiek gavau, beveik tiek ir suplojau mokesčiams ir kyšiams. Taigi važiuoju namo ir susitinku šitą patogią moterikę, o velnias, kuris amžinai kiša koją ir viską sujaukia, patvarkė taip, kad mudu paišdykavom. Susimoku, aš, kiek priklauso, o jai, matot, negana, stveria mane už rankos

ir nepaleidžia, kol čionai atvelka. Sako, kad aš ją išgėdinęs, bet prisiekiu jums ir darsyk galiu prisiekti, jog meluoja. Štai jums visa teisybė, nė kruopelės nenuslėpiau.

Tuomet Sančas paklausė, ar jis turįs su savimi sidabrinių pinigų.

Ūkininkas atsakė, jog turįs užanty kapšelį, o jame — gal dvidešimtį dukatų.

Sančas įsakė jam išsitraukti kapšelį ir tokį, koks yra, atiduoti ieškovei.

Visas drebėdamas, ūkininkas taip ir padarė.

Moteriškė griebė kapšelį, apgniaužė abiem rankomis ir, tūpčiodama, lankstydamasi ir prašydama Dievą sveikatos ir ilgiausių metų valdovui, kuris šitaip rūpinasi skriaudžiamomis mergelėmis ir vargšėmis našlaitėmis, spruko iš teismo salės, beje, pirmiausia pasižiūrėjusi, ar pinigai kapšelyje sidabriniai.

Vos tik ji išėjo, Sančas kreipėsi į ūkininką (tam ašaros tryško iš akių, o mintys ir širdis veržte veržėsi paskui kapšelį) ir tarė:

— Gerasis žmogau, pasivyki tą moteriškę, geruoju ar bloguoju atsiimki kapšelį ir atsiveski ją čionai.

Ūkininkas ilgai nesiprašydino ir nelaukė, viesulu išlėkė pro duris ir nudūmė kur lieptas.

Visi susirinkusieji susidomėję laukė, kuo pasibaigs byla, ir šit neilgai trukus sugrįžo vyriškis ir moteris, susikibę ir nutvėrę vienas kitą stipriau nei pirmąjį kartą: sijonai buvo užsivertę, ir ji laikė prispaudusi kapšelį prie pilvo, o vyriškis bergždžiai stengėsi jį atimti — taip gynėsi moteriškė, klykdama nesavu balsu:

— Kur Dievo ir žmonių teisybė! Pažiūrėkit, jūsų malonybe, nei gėdos, nei sąžinės neturi tas nevidonas: vidury miesto, vidury gatvės susigalvojo atimti kapšelį, kurį jūsų malonybė liepėt man atiduoti.

— Ar atėmė? — paklausė salavaldys.

— Išgrauš! — atrėmė moteriškė.— Greičiau man gyvastį atimtų nei kapšelį! Kas aš jums — mažas vaikas? Kad bent tikras vyras būtų užpuolęs, o čia susna nugeibęs! Nei replėmis, nei žnyplėmis man jo neišplėšit, nei kaltais, nei kūjais neišdaušit, nei liūto nagais neištrauksit iš rankų: greičiau širdį galėtumėt man išrauti!

— Jos tiesa,— tarė vyriškis.— Nebeturiu tiek spėkų ir pasiduodu: kaip kažin ką, aš per silpnas atsiimti kapšelį. Tegu nešasi.

Tuomet Sančas tarė moteriškei:

— Nagi duokš kapšelį, doroji ir narsingoji dama.

Ji tuoj atkišo kapšelį salavaldžiui, o šis grąžino jį vyriškiui ir tarė anaiptol neišgėdintajai begėdei:

— Tai va, uogele, jei, gindama savo kūną, būtum parodžiusi bent pusę tos tvirtybės ir drąsos, su kuria gynei kapšelį, tai nė patsai Heraklis, prievartos griebęsis, nebūtų įstengęs tavęs išprievartauti. Eik su Dievu, ne, geriau te velniai tave nujoja, ir kad tavo kvapo nebūtų nei saloje, nei per šešetą mylių aplink, o paliepsiu įkirsti tau du šimtus rykščių. Na, nešdinkis, sukčiuviene, besarmate ir apgavike!

Moteriškė persigando ir išspūdino panarinusi galvą ir nusiminusi, o salavaldys tarė ūkininkui:

— Eiki namo su Dievo padėjimu, gerasis žmogau, ir kiečiau laikyk pinigus, bet žiūrėk man: jei nenori jų prarasti, su moterimis geriau neprasidėk!

Žmogelis padėkojo vos išlemendamas žodžius ir išėjo, o susirinkusieji vėl nusistebėjo naujojo valdovo ištarme ir sprendimu.

Visa tai surašė metraštininkas ir tuoj rašinį nusiuntė kunigaikščiui, labai nekantriai jo laukiančiam.

Bet šičia mes laikinai atsisveikinsime su Sanču ir skubiai grįšime pas jo šeimininką, Altisidoros dainavimo suaistrintą.

XLVI PERSKYRIMAS

APIE BAISINGĄJĄ ŽVANGUČIŲ IR KAČIŲ ERZELYNĘ, NUTRAUKUSIĄ DON KICHOTO MEILĖS KALBAS SU ĮSIMYLĖJUSIĄJA ALTISIDORA

Mes laikinai atsisveikinome su didžiuoju Don Kichotu tuo metu, kai jis godojo, apniktas minčių, įsimylėjusios mergelės Altisidoros dainavimo sužadintų. Šių minčių speičiamas, jis ir atsigulė lovon, ir jos tarytum blusos nedavė jam sudėti bluosto nei pailsėti, o dar graužė mintys apie kojines ir pasileidusias akis, bet laikas — eiklus raitelis, ir nėra tokių kliūčių, kurių jis neįveiktų, tad, gindamas valandas, labai spėriai pasiekė rytmetį.

Tatai išvydęs, Don Kichotas pašoko iš minkštų patalų, beregint apsivilko savo stirnenos liemene ir apsiavė kelioninėmis kurpėmis, idant nuslėptų kojines ištikusią negandą.

Apsisiautė jis savo purpurine mantija, ant galvos užsidėjo žalio aksomo šlikę su sidabriniais apsiuvais, per krūtinę persijuosė perpetę ir prisikabino savo gerąjį šveitrų kardą, pasiėmė ilgą rožančių, kurį visur su savimi vežiojosi, ir iškilnia ir didinga eigastimi nužingsniavo svetainėn, kur, jau deramai apsirengę, tarytum laukė jo kunigaikštis ir kunigaikštienė.

Galerijoje, kuria jis turėjo eiti, tam tyčia jo tykojo Altisidora su bičiule, ir, vos išvydusi Don Kichotą, Altisidora apsimetė alpstanti, o bičiulė nutvėrė ją glėbin ir šoko vikriai laisvinti jai korsažo.

Don Kichotas tatai pastebėjo ir priėjęs tarė:

— Aš žinau, ko mergelės šitaip alpsta.

— O aš nežinau,— atsiliepė bičiulė.— Altisidora — geriausios sveikatos visoje pilyje, ir visą tą laiką, kai ją pažįstu, nesu girdėjusi, kad ji būtų suvaitojusi ar kuo nusiskundusi. Kad jie sudegtų, tie visi klajojantys riteriai, kiek tik jų esama pasaulyje, jei visi jie tokios nejautrios širdies!

Eikite savo keliu, jūsų malonybe pone Don Kichote: vargšelė neatsipeikės, kol jūs šičia stovite.

Į tai Don Kichotas atsakė:

— Būkite maloni, ponia, paliepkite šįvakar atnešti mano kambarin liutnią: aš pasistengsiu kaip įmanydamas paguosti šią sielvartingąją mergelę, nes geriausias vaistas nuo meilės, kai tik ji įsiplieskia širdyje,— nusivylimas.

Ir sulig tais žodžiais skubinai nuėjo šalin, kad niekas jo nepastebėtų.

Vos tik jis dingo iš akių, Altisidora atsipeikėjo ir tarė bičiulei:

— Reikia būtinai nunešti jam liutnią: tikriausiai Don Kichotas nori mums padainuoti, o jeigu jis pats ir skambins — bus gražu paklausyti.

Jos tuoj nuskubėjo pas kunigaikštienę ir papasakojo, kas atsitiko ir kad Don Kichotas paprašęs liutnios, ir kunigaikštienė, be galo nudžiugusi, susitarė su kunigaikščiu ir mergelėmis iškrėsti jam pokštą, veikiau smagų negu piktą, ir visi, iš anksto mėgaudamiesi malonumu, ėmė laukti vakaro, o jis atėjo taip pat greitai, kaip greitai atėjo toji diena, kurią jų šviesybės praleido nuotaikingai šnekučiuodami su Don Kichotu.

Tą pačią dieną kunigaikštienė tikrai ir neabejojamai nusiuntė savo pažą (tą, kuris sode vaidino užkerėtąją Dulsinėją) pas Teresą Pansą, įdavusi josios vyro laišką ir ryšulį drabužių, kurį šis paliko

pačiai, taipgi paliepė kuo smulkiausiai papasakoti sugrįžus, kas jam nutikę kelionėje.

Taip atėjo vienuolikta valanda vakaro, ir Don Kichotas savo kambary rado gitarą. Suderino stygas, atidarė grotomis užtrauktą langą ir išgirdo sode kažką vaikščiojant, tuomet subrunzgino stygas, darsyk suderino kaip galima geriau, atsikrenkštė, nusispjovė ir prikimusiu, bet gana melodingu balsu uždainavo romansą, kurį pats tą dieną buvo sudėjęs:

Meilės galios širdį kaitrią
kartais išmuša iš graižtų,
įnagiu sau pasigavę
aplaidumą ir dykystę.

Siuvinėjimas, siuvimas,
darbas, moteries dorybė,—
tikras priešnuodis nuo meilės,
šito pragaištingo nuodo.

Padorioms, rimtoms mergelėms,
šeimą trokštančioms sukurti,
lobų kraitį, didį gyrių
geras elgesys atstoja.

Lygiai sostinės plevėsos,
lygiai riteriai klajūnai
šmaikštuoles leist laikui renkas,
mergeles doras — į žmonas.

Meilė kartais suliepsnoja,
apsistojus kur nakvynei,
bet išblėsta lyg nebuvus,
kai išvykt ateina laikas.

Meilė, gimusi netyčia,
čia karšta, čia išvadėjus,
širdyje, kur vėjai vaikos,
ženklo jokio nepalieka.

Ant senų paveikslų dažas
naujas niekad neprilimpa;
kur grožybė viešpatauja,
kitas grožis nepritampa.

Dulsinėja Tobosietė
drobėje širdies manosios
taip spalvingai nutapyta,
kad jos niekas neišdildys.

Meilės lobis — pastovumas,
Kupidonas jį brangina,
o mainais į jį palaimą
mylinčioms širdims suteikia.

Kai tik Don Kichotas, kurio klausėsi kunigaikštienė, kunigaikštis, Altisidora ir kone visi pilies žmonės, priėjo tą vietą, staiga iš galerijos, stačiai virš Don Kichoto lango esančios, nukaro virvė su šimtine parištų žvangučių, o paskui kažin kas išvertė dideliausią maišą kačių, taipgi su parištais prie uodegų žvangučiais, tik mažesniais.

Toks baisus kilo žvangučių skambėjimas ir kačių miaukimas, jog kunigaikštis ir kunigaikštienė, to pokšto pramanytojai, ir tie krūptelėjo, o Don Kichotas persigandęs stačiai žado neteko.

Ir dar kaip tyčia taip atsitiko, jog kelios katės įsprūdo pro grotuotą langą Don Kichoto kambarin ir puolė blaškytis iš vieno kampo į kitą, tad atrodė, kad daužosi ištisas tuntas velnių. Katės išvartė žvakes, degusias kambary, ir liuoksėjo ieškodamos, pro kur pasprukti. Tuo tarpu virvė, nukabinėta didesniais žvangučiais, tolydžio kresčiojo. Diduma pilies žmonių nesuvokė, kas ten dedasi, ir žiūrėjo nustebę ir apduję.

Don Kichotas pašoko ant kojų, išsitraukė kardą, iškišo pro lango grotas ir, švaistydamasis juo, pratrūko didžiu balsu šaukti:

— Šalin, klastingieji burtininkai, šalin, raganių paderme! Aš — Don Kichotas Lamančietis, ir nors ir kokių užmačių turėtute, per silpni esate mane įveikti!

Paskui su kardu rankoje puolė kates, liuoksinčias po kambarį, ir ėmė įnirtingai jas kapoti. Katės siūbtelėjo prie lango ir pro grotas išgarmėjo sodan, bet vienas katinas, Don Kichoto įgintas į kertę,

šoko jam į akis, suleido nagus ir dantis į nosį, ir Don Kichotas sukliko nesavu balsu.

Išgirdę riksmą ir sumetę, kas būtų galėję atsitikti, kunigaikštis ir kunigaikštienė nuskubėjo nelaimės vieton, visrakčiu atrakino duris ir pamatė vargšą riterį visomis išgalėmis plėšiant katiną nuo veido.

Subėgo žmonės su deglais ir išvydo nelygią kovą. Kunigaikštis šoko jųdviejų skirti, bet Don Kichotas suriko:

— Nelieskite jo! Aš pats noriu susigrumti vyras prieš vyrą su šituo demonu, šituo raganium, šituo burtininku! Aš jam parodysiu, kas toksai yra Don Kichotas Lamančietis!

Tačiau katinas nepaisė tų grūmojimų, miaukė ir laikėsi įsikibęs nagais; galop kunigaikštis atplėšė jį ir išmetė pro langą.

Visas veidas Don Kichotui buvo subraižytas, o ir nosiai kliuvo, tačiau mūsų riteris vis dėlto netvėrė apmaudu, kad jam neleista užbaigti įnirtingų grumtynių su tuo galvažudžiu burtininku.

Tarnai atnešė Aparisijo aliejaus[147], ir pati Altisidora baltutėlaitėmis rankomis aptvėrė visas žaizdas, o tverdama tyliai sukuždėjo:

— Visos šitos bėdos, akmenširdi riteri,— tai bausmė už atšiaurumą ir užsispyrimą! Dieve duok, kad Sančas, tavo ginklanešys, pamirštų plaktis, idant niekados nenusikratytų kerų tavo mylimoji Dulsinėja, o tau netektų mėgautis josios meile ir gulėti su ja jungtuvių guolyje — bent jau tol, kol esu gyva aš, tave dievinančioji.

Nė žodžio neatsakė į tai Don Kichotas, tik giliai atsidūsėjo ir netrukus išsitiesė lovoje, iš pradžių padėkojęs kunigaikščiui ir kunigaikštienei už paslaugą, ir ne todėl, kad būtų išsigandęs to tunto žvangančių, katėmis pasivertusių burtininkų, o kad jų šviesybės, gerų ketinimų vedami, atskubėję jo gelbėti.

Kunigaikštis ir kunigaikštienė palinkėjo jam labos nakties ir išėjo krimsdamiesi, jog šitaip nevykusiai pasibaigė jų pokštas: jie nė nesitikėjo, kad šis nuotykis tiek sveikatos ir nervų kainuos Don Kichotui, kuriam išties jis brangiai atsiėjo, nes penkias dienas neleido pasikelti iš lovos ir nosies iškišti pro duris, o per tą laiką jam nutiko kitas nuotykis, dar smagesnis už aną, bet Don Kichoto metraštininkas nenusiteikęs dabar jo pasakoti — jis skuba pas Sančą Pansą, labai stropiai ir labai žaismingai tvarkantį valdymo reikalus.

XLVII PERSKYRIMAS

KUR TOLIAU PASAKOJAMA, KAIP SANČAS PANSA TVARKOSI PRIE VALDŽIOS

Istorijoje sakoma, jog iš teismo salės Sančas Pansa buvo palydėtas į prašmatnius rūmus, kur didelėje menėje jau laukė karališkai nukrautas ištaigus stalas; ir vos tik Sančas įėjo menėn, sulumzdžiavo lumzdeliai, ir jo pasitikti žengė keturi liokajai su vandeniu rankoms plautis, ir Sančas labai oriai atliko šią apeigą.

Muzika nuščiuvo, Sančas atsisėdo galustalėje, nes daugiau krėslų nebuvo, taipgi stalas buvo padengtas tik vienam asmeniui.

Šalimais atsistojo žmogėnas su banginio ūso lazdele rankoje,— kaip vėliau paaiškėjo, rūmų gydytojas.

Nuo stalo nuklota baltutėlė prabangi marška, kuria buvo uždengti vaisiai ir gausybė visokiausių valgių.

Dar vienas nepažįstamasis, pažiūrėti dvasinio luomo žmogus, palaimino patiekalus, ir liokajus parišo Sančui pakaklėje mezginiuotą servetėlę.

Kitas liokajus, einantis stalininko pareigas, padėjo jam vaisių patiekalą, tačiau vos Sančas spėjo nuryti kąsnelį, patiekalą palietė banginio ūso lazdelė, ir jis buvo skubinai nuimtas nuo stalo; tuomet stalininkas padavė Sančui kitą patiekalą.

Sančas buvo jau beragaująs, bet anksčiau, nei spėjo jo pasisiekti ir paskanauti, jį taipgi palietė lazdelė, o liokajus nusinešė lygiai taip spėriai kaip ir vaisių patiekalą.

Tatai matydamas, Sančas nustėro ir, apžvelgęs visus, paklausė, ką tai galėtų reikšti: ar norima pavaišinti jį pietumis, ar parodyti rankų miklumą.

Į tai lazdelininkas atsakė:

— Šviesusis valdove, taip įprasta ir pribūta pietauti visose salose, kur esama valdovų. Aš, pone,— gydytojas, salos iždo apmokamas ir priskiriamas prie salavaldžių, ir rūpinuosi jų sveikata stropiau nei savąja, stebiu juos dieną naktį, tiriu organizmą, idant galėčiau veiksmingiau gydyti ligos atveju.

O svarbiausioji mano priedermė — asistuoti per pietus ir vakarienę, leisti valgyti tai, kas man atrodo tinkama, ir drausti tai, kas, mano supratimu, nesveika ir kenksminga skrandžiui, o todėl aš įsakiau nunešti nuo stalo vaisių patiekalą, nes vaisiuose labai daug

vandens, taipgi kitą patiekalą, nes jisai esąs per aštrus ir sutaisytas su daugybe prieskonių, žadinančių troškulį, ir tasai, kas daug geria, naikina ir sekina savy pradinės drėgmės atsargas, palaikančias mūsų gyvastį.

— Vadinasi, štai šitos keptos kurapkos, pažiūrėti baisiai gardžios, man negali pakenkti.

Į tai gydytojas atsakė:

— Kol aš gyvas, ponas salavaldys niekados jų nevalgys.

— O kodėl gi? — paklausė Sančas.

Gydytojas atsakė:

— Todėl, kad mūsų mokytojas Hipokratas, medicinos švyturys ir kelrodė žvaigždė, viename savo aforizmų sako: *omnis saturatio mala, perdicis autem pessima*[148], atseit: apsiryti apskritai kenksminga, o apsiryti kurapkomis — juo labiau.

— Jeigu tokia byla,— tarė Sančas,— išrinkit man, pone gydytojau, iš visų valgių, išdėliotų šičia ant stalo, patį sveikiausią ir mažiausiai kenksmingą, nebadykit jo lazdele ir leiskit man ramiai pavalgyti, nes, prisiekiu salavaldžio gyvastimi, Dieve duok man ilgiau ja mėgautis, aš mirštu badu, ir nors ir ką jūs sakytumėt, pone daktare, norit to ar nenorit, bet, drausdamas man valgyti, jūs greičiau atimsit man gyvastį, negu apsaugosit.

— Jūsų malonybė sakote teisybę, šviesusis valdove,— tarė gydytojas,— todėl, mano manymu, jums nevalia valgyti štai šito triušienos ragu, nes tai sunkiai virškinamas maistas. Va šitos veršienos, jeigu ji būtų ne kepta ir be padažo, dar galėtute paragauti, bet tokios, kokia ji dabar,— jokiu būdu.

Ir Sančas tarė:

— O štai ten, tolėliau, garuoja didelis dubuo,— man regis, tai šiupinys, o šiupinys verdamas iš įvairiausių dalykų, ir tarp jų, ko gera, aptiksiu sau ką nors gardaus ir sveiko.

— *Absit!** — sušuko gydytojas.— Ginkite šalin tokią pavojingą mintį: nėra pasaulyje valgio, kenksmingesnio už šiupinį! Tegu sprogsta šiupinį kanauninkai, mokymo įstaigų rektoriai ir sodiečiai vestuvėse, bet jam ne vieta ant valdovo stalo, kur viskas turi būti tobula ir skoninga.

Mat visur, visada ir visų labiau vertinami paprasti vaistai negu sudėtiniai: taisant paprastus vaistus, neįmanu apsirikti, o tai-

* Šalin (*lot.*).

sant sudėtinius — įmanu, nes vieni niekai apsiskaičiuoti nustatant sudėtinių dalių santykį.

Žodžiu, jei šviesusis valdovas geidžia išsaugoti ir sustiprinti sveikatą, aš patarčiau suvalgyti šimtą vaflių ir keletą plonyčių griežinėlių svarainio,— tai sustiprina skrandį ir lengvina virškinimą.

Tatai girdėdamas, Sančas atsivertė krėsle, įsprendė žvilgsnį į gydytoją ir griežtai paklausė, kuo esąs vardu ir kur ėjęs mokslus.

Į tai gydytojas atsakė:

— Aš, šviesusis valdove,— daktaras Pedras Pakenčemas de Gutas, kilęs esu iš Tirteafueros[149], miestelio, kuris po dešinei nuo kelio iš Karakuelio į Almodovarą del Kampą, o daktaro laipsnį gavau Osunos universitete.

Tuomet Sančas, užsiplieskęs pykčiu, suriko:

— Tai va, pone daktare Pedrai Nepakenčiamas Degute, kilęs iš Tirtėlių ir Gvėrų, po dešinei nuo kelio iš Karakuelio į Almodovarą del Kampą, ir baigęs Osunos universitetą, nešdinkitės iš čia, nes, kaip mane gyvą matot, aš nutversiu vėzdą ir, pradėdamas jumis, išginsiu iš salos visus gydytojus, kiek tik šičia jų esama, ar bent jau tuos, kurie man pasirodys nemokšos, o protingus, nuovokius ir sumanius saugosiu kaip akį kaktoj ir gerbsiu kaip šventuosius.

Kartoju: nešdinkitės iš čia, Pedrai Nepakenčiamasai, o griebsiu štai šitą krėslą, kuriame sėdžiu, ir suskaldysiu į jūsų galvą, ir tada paduokit mane į teismą: būsiu išteisintas, nes pasakysiu, jog Dievui pasitarnavau nudėdamas netikusį gydytoją, valstybės budelį.

O dabartės duokit man valgyti arba atimkit valdžią, nes tarnyba, iš kurios negali prasimaitinti žmogus, joje sėdintis, nė kiaušinio lukšto neverta.

Matydamas salavaldį šitaip siuntant, daktaras persigando ir sutirtėjo nuo kojų iki galvos, bet tuo metu gatvėje suskardeno pašto ragelis, ir stalininkas, žvilgtelėjęs pro langą, priėjo prie Sančo ir tarė:

— Jo šviesybės kunigaikščio žygūnas, ir, matyt, su svarbiu laišku.

Įėjo žygūnas, suplukęs ir sunerimęs, išsitraukė iš užančio laišką ir įteikė salavaldžiui į rankas, Sančas, savo ruožtu, padavė jį kunigaikščio ūkvaizdžiui ir liepė paskaityti adresą, o adresas buvo toks: „Donui Sančui Pansai, Dykanijos salavaldžiui, asmeniškai arba jo sekretoriui".

Tatai girdėdamas, Sančas paklausė:

— Kas mano sekretorius?

Ir vienas esančiųjų atsiliepė:

— Aš, pone, nes moku skaityti ir rašyti ir, be to, esu baskas[150].

— Pridurta iš esmės,— tarė Sančas.— Vadinas, galėtumėt būti paties imperatoriaus sekretorium. Atplėškit laišką ir pažiūrėkit, kas ten rašoma.

Naujai iškeptas sekretorius taip ir padarė: perskaitė laišką ir pareiškė, jog liudytojai nepageidautini.

Sančas įsakė atituštinti menę, paprašęs pasilikti tik kunigaikščio ūkvaizdį ir stalininką; visi kiti, taipgi daktaras, išėjo. Ir tuomet sekretorius perskaitė laišką, o jis skelbė šit ką:

„Mane pasiekė žinia, garbusai done Sančai Pansa, jog mano ir jūsų priešai baudžiasi vieną kurią naktį įnirtingai pulti salą, kurią būtent — nežinau, todėl jums pridera budėti ir būdrauti, idant jie neužkluptų iš netyčių. Taipgi gavau žinių iš patikimų žvalgų, jog jūsų miestan įsismelkė keturi persirengę piktadariai, susimokę gyvastį jums atimti: jie bijo jūsų išminties. Būkite atsargus, liepkite tikrinti kiekvieną jūsų lankytoją ir nevalgykite nieko, kuo būsite vaišinamas. Jeigu jums grės pavojus, aš pasistengsiu ateiti pagalbon, o jūs kliaukitės savo nuovoka. Rašyta mūsų pilyje, rugpjūčio mėnesio šešioliktąją dieną, ketvirtą valandą ryto.

Jūsų bičiulis kunigaikštis“

Laiškas pritrenkė Sančą, visus kitus, atrodo, taipgi pribloškė, ir, kreipdamasis į ūkvaizdį, Sančas tarė:

— Pirmučiausia mums pridera, ir nedelsiant, įkišti belangėn daktarą Degutą, nes jeigu kas ir baudžiasi mane nužudyti, tai tik jis, ir dar tokia lėta ir žiauria mirtimi, kitaip sakant, baudžiasi numarinti mane badu.

— Šiaip ar taip,— prabilo stalininkas,— man regis, jūsų malonybei nedera liesti tų valgių, kurie stovi ant stalo: juos gamino vienuolės, nes juk ne veltui sakoma, jog Dievas glėbyje — velnias širdyje.

— Sutinku,— tarė Sančas,— bet, šiaip ar taip, duokit man bent kriaukšlę duonos ir ketvertą svarų vynuogių, jos tikrai nebus užnuodytos, o nevalgęs, dievaž, nebeištveriu. Juo labiau kad mums pridera būti pasirengusiems būsimoms grumtynėms, vadinasi, reikia pasistiprinti: juk nevalgęs tvirtas nebūsi, o kuo žmogus sotesnis — tuo tvirtesnis.

Jūs, sekretoriau, atrašykit jo šviesybei kunigaikščiui ir praneškit, jog visa, ką jisai įsako, bus įvykdyta žodis žodin lygiai taip, kaip jisai įsako. Taipgi parašykit josios šviesybei kunigaikštienei, kad bučiuoju

jai rankas ir prašau nepamiršti per pasiuntinį nusiųsti mano pačiai Teresai Pansai laišką ir ryšulį: ji padarysianti man didelę paslaugą, o jau aš pasistengsiąs atsidėkoti jai kaip įmanydamas. O kad mano ponas Don Kichotas nepagalvotų, jog aš nedėkingas žmogus, galit įterpti, kad ir jam bučiuoju rankas. O jūs pats, būdamas geras sekretorius ir geras baskas, pridėkit nuo savęs, ką norit ir ką laikysit reikalinga.

Na, o dabartės tegu nukrausto stalą ir atneša man ko nors užkrimsti, ir tegu tik pabando pulti mane ir mano salą visokie žvalgai, galvažudžiai ir burtininkai,— visus juos sumalsiu į miltus!

Tuo metu įėjo liokajus ir tarė:

— Čia atėjo vienas prašytojas, ūkininkas, ir nori pasikalbėti su jūsų prakilnybe, jo žodžiais tariant, vienu itin svarbiu klausimu.

— Keisti žmonės tie prašytojai, ir gana! — sušuko Sančas.— Nejaugi jie tokie kvaili ir nesugaudo, jog va šitokiu metu vaikščioti su prašymais — nei šis, nei tas? Gal kartais jiems atrodo, kad mes, valdytojai ir teisėjai,— ne gyvi žmonės ir kad mums nereikia ilsėtis tiek laiko, kiek priklauso, gal kartais jiems atrodo, kad mes akmeniniai? Kaip Dievas mato, jeigu ilgiau išsilaikysiu valdžioje (o tuo jau pradedu abejoti), sąžinė negrauš manęs, jei suimsiu į nagą ne vieną tokį prašytoją.

O dabartės įleiskit čionai tą žmogelį, tik iš pradžių pažiūrėkit, ar tai ne koks žvalgas ar galvažudys.

— Ne, pone,— atsiliepė liokajus,— man regis, jo galva kaip puodynė, o apskritai jis geras vyras, nors prie žaizdos dėk.

— Nėr ko baimintis,— įsiterpė ūkvaizdis,— juk mes su jumis.

— Dabartės, kai čia nebėra to daktaro Deguto,— tarė Sančas,— ar negalėčiau, stalininke, užkirsti ko nors sotesnio ir maistingesnio, kad ir kriaukšlio duonos su svogūnais?

— Per vakarienę galėsite atsigriebti už pietus, ir su kaupu,— tarė stalininkas,— tad jūsų prakilnybei nebus ko skųstis ir priekaištauti.

— Duok Dieve,— atsiliepė Sančas.

Tuo metu įėjo ūkininkas, pažiūrėti geras vyras: per tūkstantį mylių buvo matyti, jog tai geros širdies ir gerų ketinimų žmogus. Pirmiausia jis pasiteiravo:

— Kuris čia bus ponas salavaldys?

— O kuris gi čia galėtų būti, jei ne tas, kuris sėdi krėsle? — atsakė sekretorius.

— Puolu jums į kojas,— tarė ūkininkas.

Ir, suklupęs ant kelių, paprašė leidimo pabučiuoti ranką.

Sančas rankos nedavė bučiuoti, paliepė atsistoti ir pasakyti, ko pageidaująs.

Ūkininkas taip ir padarė, o paskum tarė:

— Aš, pone, ūkininkas, o gyvenu Migeltūros bažnytkaimy, už dviejų mylių nuo Siudad Realio.

— Dar vienas tirtėlius! — sušuko Sančas.— Kalbėk, brolau, aš tik norėjau pasakyti, jog Migeltūrą puikiai pažįstu: ji ne per toliausia nuo mano sodžiaus.

— Šit kokios bėdos, pone,— toliau kalbėjo ūkininkas.— Per Dievo gailestingumą esu vedęs su šventosios Romos Katalikų Bažnyčios sutikimu ir pritarimu. Turiu du sūnus studentus: jaunėlis eina į bakalaurus, vyresnėlis — į licenciatus. Esu našlys, nes pati pasimirė, ar, tiesą pasakius, numarino ją netikęs gydytojas: prirašė jai nėščiai vidurių paleidžiamųjų; jei būtų buvusi tokia Dievo valia, ir ji būtų laimingai pagimdžiusi, ir dar sūnų, būčiau leidęs jį į daktarus, kad paskiau nepavydėtų broliams — bakalaurui ir licenciatui.

— Vadinasi,— tarė Sančas,— jeigu tavo pati nebūtų pasimirusi, kitaip sakant, jeigu jos nebūtų numarinęs gydytojas, dabartės nebūtum našlys.

— Nieku būdu, pone,— atsakė ūkininkas.

— Še tau! — sušuko Sančas.— Varyk toliau, brolau: dabartės jau metas atsigulti pokaičio, o ne reikalus svarstyti.

— Tai va, sakau,— toliau kalbėjo ūkininkas,— sūnus, kuris mokosi bakalauru, įsimylėjo vieną mūsų sodžiaus mergelę, vardu Klara Perlitika, lobingo ūkininko Andreso Perlitiko dukrą, ir toji pavardė — visai ne pavardė, paveldima iš kartos į kartą, bet pravardė, nes visa jų giminė — apsigimę paralitikai, o kad nebūtų taip užgaulu, žmonės praminė juos Perlitikais...

Beje, tiesą pasakius, mergelė — tikras Rytų perlas, o pasižiūrėk į ją iš dešinės — stačiai laukų gėlelė, nors iš kairės ji ne tokia išvaizdi: akies nėra, išvarvėjo, kai raupais sirgo. Ir nors veidas jos perdėm raupuotas, giliomis duobėmis išėjęs, bet dūsautojai tvirtina, jog tai ne duobės, o kapai, ir kiekviename jų — įsimylėjėlio siela.

Ir tokia ji valyva, jog nosytė, kaip sakoma, dangun riečiasi, kad smakro nesuteptų ir nuo burnos pabėgtų, ir vis dėlto gražumo ji nežemiško, nes burna didelė didelė, ypač kai išsižioja, ir jeigu jai netrūktų dešimties ar dvylikos priekinių ir krūminių dantų, gražumu galėtų kaip niekur nieko nurungti visas pasaulio didžiaburnes.

Apie lūpas ir kalbėti nėra ko: jos tokios plonytės ir liaunos, kad jeigu būtų įprasta vynioti lūpas kaip siūlus, galėtum visą kamuolį suvynioti; beje, ir spalva jos stačiai stebuklas, ne tokios kaip visų žmonių,— mirga marga melsvom, žaliom ir violetinėm dėmėm.

Dovanokit, pone salavaldy, kad šitaip smulkmeniškai piešiu tos mergelės grožybę: anksčiau arba vėliau ji bus mano marti, o aš ją myliu ir laikau gana nebjauria.

— Piešk kaip tik nori,— atsiliepė Sančas,— aš ir pats nepėsčias paišyti, ir jei dabartės būčiau papietavęs, tavo piešiniai man eitų geriausiu desertu.

— Bus ir deserto, ir dar kokio gardaus,— atsakė ūkininkas,— lykinu pabaigai, akims atsišviesti... Tai va, pone, jeigu dar įmanyčiau nupiešti jums josios stotą ir liemenį, stebėtumėtės neatsistebėtumėt, bet tai neįmanu: mat ji kuprota, į tris linkas sulinkusi, smakrą keliais laiko parėmusi, bet, šiaip ar taip, kiekvienam aišku kaip dieną, kad jeigu atsitiestų, galva lubas pasiektų. Ir seniai būtų ranką atidavusi mano sūneliui bakalaurui, tik, deja, sutraukta jos ranka, neatsilenkia, bet užtat nagus turi ilgėliausius ir rievėtus, o tokiais nagais būna tik geraširdžiai ir gražiai sudėti žmonės.

— Gerai jau, gerai,— tarė Sančas,— tik įsidėmėk, brolau, kad nupiešei ją nuo kojų iki galvos. Ko dar tau reikia? Drožki stačiai be jokių apylankų, užuolankų, miglotų užuominų ir pagražų.

— Prašyčiau jūsų malonybę, pone, šit kokios malonės,— atsakė ūkininkas,— parašykit sūnaus būsimam uošviui palankų laišką ir paprašykit, kad dėl Dievo meilės neprieštarautų šitoms vedyboms, nes ir Fortūnos, ir gamtos mes apdovanoti vienodai: mat, tiesą pasakius, pone salavaldy, sūnus velnio apsėstas, nebūna tokios dienos, kad piktosios dvasios nekamuotų jo po tris ar keturis kartus, o sykį jis įvirto į ugnį, ir nuo to laiko veidas jo rūkšlotas it pergamentas, akys mažumytį ašaroja ir traiškanoja, bet būdo jis — angelas, ir jeigu netvatytų ir nekultų savęs kumščiais, būtų stačiai šventasis.

— Gal dar ko nori, gerasis žmogau?..— paklausė Sančas.

— Norėčiau, tik bijau sakyti,— atsiliepė ūkininkas,— bet tiek to, kas bus, tas, išklosiu viską, kad ant širdies negulėtų. Tai va, pone, norėčiau paprašyti jūsų malonybę savo sūnui bakalaurui trijų šimtų, o gal geriau šešių šimtų dukatų kraičio, atseit pirmai pradžiai, kad ant kojų atsistotų: juk jaunavedžiams smagiau gyventi skyrium, nuo uošvių užgaidų nepriklausyti.

— Pagalvok, gal dar ko norėtum,— tarė Sančas,— nesivaržyk ir nesigėdyk, drožk į akis.

— Ne, daugiau tikrai nieko nenoriu,— atsakė ūkininkas.

Ir vos tik jis ištarė šiuos žodžius, salavaldys pašoko ant kojų, griebė krėslą, kuriame sėdėjo, ir kad suriks:

— Ak tu, šioks ir toks, stuobry netašytas, galvijau neraliuotas, stačioke! Nešdinkis man iš akių, kad nė kvapo nebeliktų, o štai šituo krėslu suskaldysiu ir suknežinsiu tau makaulę! Ak šunsnuki, nevidone, velnio piešėjau, radai laiką kaulyti šešių šimtų dukatų! Iš kur aš juos ištrauksiu, dergšte? Ir kodėl aš turėčiau tau juos duoti, net jeigu nežinočiau kur dėti pinigus, sukčiau besmegeni? Ir kas man rūpi Migeltūra ir visa Perlitikų giminė?

Nešdinkis, sakau tau, nes, prisiekiu jo šviesybės kunigaikščio galva, pamatysi, kad žodžiais veltui nesišvaistau! Nepanašu, kad būtum iš Migeltūros, greičiau iš pragaro atsiuntė tave, perėjūne, velniai manęs gundyti. Pats pagalvok, nenauda: dar tik pusantros paros, kai aš valdžioj, o tu norėtum, kad jau turėčiau šešis šimtus dukatų?

Stalininkas ženklais liepė ūkininkui išeiti, ir šis, nosį nunėręs ir lyg bijodamas, kad salavaldys neišlietų ant jo savo pykčio, išspūdino: šelmis gražiai atliko savo vaidmenį.

Bet palikime įpykusį Sančą, palinkėkime, kad jo saloje vėl stotų taika ir ramybė, ir grįžkime pas Don Kichotą, kurį palikome aptvertu veidu ir besigydantį kačių žaizdas, rietėjusias ištisą savaitę, o per tą savaitę jam nutiko vienas dalykas, kurį Sidas Hamadas žada papasakoti išsamiai ir teisingai, kaip paprastai pasakoja visus šios istorijos įvykius, net ir pačius menkiausius.

XLVIII PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAS NUTIKO DON KICHOTUI IR KUNIGAIKŠTIENĖS DUENJAI DONJAI RODRIGES, TAIPGI APIE KITUS ĮVYKIUS, VERTUS APRAŠYMO IR AMŽINO ATMINIMO

Liūdnas ir nusiminęs stūmė dienas sunkiai sužeistas Don Kichotas aptvertu veidu, paženklintu ne Dievo rankos, bet katino nagų,—

žodžiu, ištiktas negandos, kurių netrūksta klajojantiems riteriams. Šešias dienas nesirodė jis žmonėse, ir štai vieną naktį, kai būdravo akių nesudėdamas ir mąstė apie savo nelaimes ir Altisidoros priekarumą, jam pasigirdo, jog kažin kas rakina kambario duris, ir tuoj pasidingojo, kad tai kokia įsimylėjusi mergelė ateina kėsintis į jo skaistybę ir gundyti, idant jisai galiausiai sulaužytų ištikimybę savajai damai Dulsinėjai Tobosietei.

— Ne! — patikėjęs savo išmone, pareiškė jis, ir taip garsiai, kad svetima klausa galėjo pagauti jo balsą.— Dar negimė pasaulyje tokia gražuolė, kad dėl josios nustočiau dievinti tąją, kurios paveikslas įsirėžė ir įsispaudė mano širdies gilumoje ir slapčiausiose sielos kertelėse, nors būtumei tu, manoji valdove, paversta arba svogūnais persmirdusia laukininke, arba auksingojo Tacho nimfa, aukso ir šilko gijų audimus beaudžiančia,— nors ir kur laikytų tave nelaisvėje Merlenas ar Montesinas, visur priklausysi man, o aš visur priklausiau ir priklausysiu tau.

Sulig paskutiniais žodžiais virstelėjo durys.

Don Kichotas atsistojo stačias lovoje, nuo galvos iki kojų įsisiautęs į geltono atlaso apklotą, su dvirage kepuraite ant pakaušio, aptvertais žandais ir ūsais (žandais — nes buvo subraižytas, ūsais — kad nenulinktų ir nenusvirtų),— ir šiuo apdaru panėšėjo į patį šiurpiausią vaiduoklį, kokį tik įmanu įsivaizduoti.

Jis įbedė žvilgsnį į duris, bet vietoj sopulingosios ir galutinai meilės palaužtosios Altisidoros, kaip tikėjosi, pamatė įeinant godingąją duenją iškalbingai baltu kraštuotu apsiautalu, tokiu ilgutėliu, jog dengė ir supo ją nuo kojų iki galvos.

Kairėje rankoje ji laikė pusiau nudegusią žvakę, o dešinės delnu dangstėsi nuo šviesos akis už dideliausių akinių stiklų. Sėlino ji iš lėto ir ėjo tylutėliais žingsniais.

Don Kichotas pažvelgė į ją iš savo aukštybių ir, įžiūrėjęs jos drabužį ir savaip supratęs jos tylėjimą, tarė sau, jog veikiausiai kokia ragana arba žiniuonė būsianti atėjusi šitokiu apdaru ką nors pikta jam padaryti, ir įniko skubiai žegnotis.

Tuo tarpu šmėkla sėlino artyn, o priėjusi vidurį kambario, kilstelėjo akis ir pamatė Don Kichotą skubiai žegnojantis, ir jeigu Don Kichotas persigando tos žmogystos, ji apmirė iš baimės, jį išvydusi: kai tik pamatė jį tokį išstypusį ir pergeltusį, įsisupusį į apklotą ir tvarsčių subjaurotą, suriko nesavu balsu:

— Vajėzau! Kas čia dabar?

Iš siaubo jai žvakė iškrito iš rankos, o pasijutusi tamsoje, ji puolė atgal į duris, bet, baimės perimta, susipainiojo sijonuose ir plojosi ant grindų.

Ir tuomet Don Kichotas baugiai prabilo:

— Meldžiu tave, vaiduokli, ar kas tu toks būsi, pasakyki man, kas esi, ir sakyki, ko nori iš manęs. Jeigu tu — dvasia be vietos, prisipažinki, ir aš visomis išgalėmis tau padėsiu, nes esu krikščionis katalikas ir linkęs visiems daryti gera: kaip tik dėl to aš įsišventinau į klajojančių riterių ordiną, o jo tikslas — daryti gera — nelenkia nė dvasių, skaistykloje kenčiančių.

Išgirdusi tokius maldavimus, priblokštoji duenja suprato, jog Don Kichotas persigandęs ne ką mažiau negu ji, ir atsiliepė skausmingu tyliu balsu:

— Garbusai Don Kichote (jeigu tik jūsų malonybė esate Don Kichotas), aš nei vaiduoklis, nei regėjimas, nei skaistyklos vėlė, kaip jūsų malonybė, matyt, pamanėte, aš — donja Rodriges, jos šviesybės kunigaikštienės artimiausioji duenja, ir atėjau pas jūsų malonybę tokiu svarbiu reikalu, kokiu tik jūsų malonybė galite man padėti.

— Sakykite, ponia donja Rodriges,— tarė Don Kichotas,— gal jūsų malonybė atėjote čionai sąvadauti? Tokiu atveju jūsų malonybei derėtų žinoti, kad išeisite nieko nepešusi, nes mano skydas — neprilygstamas manosios damos Dulsinėjos Tobosietės grožis. Žodžiu, ponia donja Rodriges, jeigu jūsų malonybė nekalbėsite ir net neužsiminsite apie jokius širdies reikalus, galite užsidegti žvakę ir prieiti arčiau, ir mudu pasišnekėsime, apie ką tik norite ir pageidaujate, tik, aišku, kaip sakiau,— jokio gundymo ir maivymosi!

— Kad aš imčiau kištis į kieno širdies reikalus, pone mano? — atrėmė duenja.— Prastai mane pažįstate, jūsų malonybe. Aš ne tokio garbingo amžiaus, kad prasidėčiau su tokiomis paikystėmis: dėkui Dievui, dar nė neketinu su šiuo pasauliu atsisveikinti, visi dantys — ir priekiniai, ir krūminiai,— sveiki sveikutėliai, išskyrus vieną kitą, kuriuos persišaldžiau ir turėjau išrauti, o šičia, Aragono žemėje, persišaldyti vieni juokai. Palaukite, jūsų malonybe, tuoj užsidegsiu žvakę ir akimoju papasakosiu visus savo rūpesčius,— kas jau kas, o jūs kaip niekas kitas sugebėsite padėti man jų nusikratyti.

Ir, nelaukdama atsako, išėjo iš kambario, o Don Kichotas, nusiraminęs ir susimąstęs, liko josios laukti. Tačiau jį tuojau apniko tūkstančiai abejonių dėl to naujojo nuotykio, ir net pati mintis —

statyti pavojun ištikimybę, kurią jis prisiekė savajai damai,— pasirodė jam smerktina, ir jis ėmė svarstyti šitaip:

„O jeigu velnias, pilnas išmonių ir gudrybių, neįstengęs manęs suvilioti imperatorienėmis, karalienėmis, kunigaikštienėmis, markizėmis ir grafienėmis, dabar sugalvojo sugundyti mane pakišdamas duenją? Esu ne kartą girdėjęs, ir iš protingų žmonių, jog ten, kur nieko negali gražuolė, velnias įperša kaliausę. O jeigu vienuma, tyla ir palanki proga prižadins mano susnūdusius geismus, ir į gyvenimo pabaigą paslysiu toje vietoje, kur ligi šiolei nė karto nebuvau suklupęs? Tokiomis aplinkybėmis geriau trauktis, negu laukti mūšio.

Ne, matyt, man protas pasimaišė, jeigu galvon lenda tokios kvailos mintys: juk tokia sudžiūvusi ir akiniuota duenja baltu apsiautalu negalėtų pažadinti ir sukelti goslumo net didžiausiam pasaulio ištvirkėliui. Beje, ar esama pasaulyje gundančių duenjų? Ar esama apskritai tokių duenjų, kurios nebūtų įkyrios, raukšlėtos ir pamaivos? Tad šalin, duenjų paderme, jokio džiaugsmo žmonėms neteikianti!

O, kaip protingai padarė toji dama, kuri, kaip sakoma, savo poilsio kambario kampe turėjusi dvi nulipdytas akiniuotas duenjas su rankdarbiais, ir šios statulos teikusios kambariui lygiai tiek iškilnumo kaip ir tikros duenjos!"

Taip taręs, Don Kichotas šoko iš lovos užsklęsti durų ir neįsileisti ponios Rodriges, bet kaip tik tuo metu, kai pripuolė prie durų, ponia Rodriges jau ėjo į vidų, nešina baltojo vaško žvake, ir, iš arti pamačiusi Don Kichotą, įsisupusį apklotan, aptvertu veidu, lyg su kepuraite, lyg su šlike ant galvos, vėl persigando, pasitraukė porą žingsnių atatupsta ir paklausė:

— Ar man nėra ko baimintis, garbusai riteri? Mat, regis man, jūsų malonybei nelabai padoru buvo keltis iš lovos.

— Kaip tik to ir aš norėčiau jus paklausti, ponia,— tarė Don Kichotas.— Tai va, aš ir klausiu: ar man nėra ko baimintis užpuolimo ir išžaginimo?

— Kas ko turėtų baimintis, garbusai riteri? — atsiliepė duenja.

— Baimintis reikėtų jūsų, ir ne kam kitam kaip man,— atsakė Don Kichotas,— nes aš ne marmurinis, o jūs ne varinė, ir dabar ne dešimta ryto, o pats vidurnaktis, ir netgi manding dar vėliau, ir, be to, mudu esame nuošalesnėje ir atkampesnėje vietoje negu toji ola, kur klastingasai ir įžūlusai Enėjas paėmė žaviąją ir gailestingąją Didonę. Beje, duokite man savo ranką, ponia,— mudviem nebus ko bai-

mintis, nes pati geriausia apsauga — tai mano santūrumas ir kuklumas, lygiai kaip jūsų garbingas našlės apsiautalas.

Sulig šiais žodžiais jis pabučiavo sau dešinę ranką[151], o paskui paėmė ranką donjai Rodriges, padavusiai ją su tokiomis pat ceremonijomis.

Šioje vietoje Sidas Hamadas nukrypsta į šalį ir prisiekia Mahometu, jog mielai būtų atidavęs geriausią iš dviejų apsiaustų, kad tik būtų galėjęs pamatyti, kaip toji porelė, susikibusi ir laikydamasi už rankų, einanti nuo durų prie lovos.

Galop Don Kichotas atsigulė į lovą, o donja Rodriges — vis dar su žvake rankoje ir akiniais ant nosies — atsisėdo krėslan atstu nuo lovos.

Don Kichotas susirietė į kamuolį, užsiklojo ligi pat smakro, kad būtų matyti tik veidas, o kai abu patogiai įsitaisė ir nusiramino, pirmas nutraukė tylą Don Kichotas ir tarė:

— Dabar jūsų malonybė, garbioji donja Rodriges, galite atleisti liežuvį, atverti sopulingąją sielą ir išlieti skaudamą širdį: aš klausysiu jūsų tyromis mintimis ir stengsiuos pagelbėti gerais darbais.

— Aš taip ir maniau,— atsiliepė duenja,— žvelgdama į jūsų malonybės taurią ir dailią išvaizdą, tik tokio krikščioniško atsako ir tikėjausi sulaukti.

Tai šit kokia manoji byla, garbusai Don Kichote. Nors sėdžiu aš prieš jūsų malonybę štai šitame krėsle ir esu Aragono karalystėje, o vilkiu visų niekinamos ir žeminamos duenjos apdaru, bet esu kilusi iš Ovjedo Asturijos[152], iš tokios šeimos, kuri kraujo ryšiais susijusi su prakilniausiomis tos provincijos giminėmis, tačiau mano pikta dalia ir nežinia kaip nei kodėl netikėtai nuskurdusių tėvų nerūpestingumas nubloškė mane sostinėn, Madridan, ir ten tėvai dėl visa ko, idant neištiktų manęs dar didesnės negandos, atidavė mane siuvėja į vienos prakilnios damos namus...

O jūsų malonybei derėtų žinoti, jog siuvinėjimu ir nėrinių mezgimu ligi šiolei nė viena moteris dar nesugebėjo manęs prilygti.

Taigi tėvai surado man tarnybą ir pargrįžo gimtinėn, o po kelerių metų nukeliavo į amžinybę ir dabar tikriausiai džiaugiasi dangaus palaima, nes abudu buvo geri krikščionys katalikai.

Likau našlaitė ir šiaip ne taip maniausi iš menkutės algos ir šykščių malonių, turtinguose namuose paprastai numetamų tarnaitėms, ir tuo metu, nors nedaviau jokios dingsties, įsimylėjo mane liokajus,

vyras išvaizdus, barzdotas, jau pagyvenęs, o koks prakilnus — stačiai karalius; mat buvo iš kalniečių[153].

Nors ir kaip slėpėme savo jausmus, vis dėlto mano ponia galiausiai viską sužinojo ir, kad nekiltų nereikalingų kalbų ir apkalbų, suvesdino mudu, kaip liepia mūsų šventoji motina Romos Katalikų Bažnyčia, o iš šitos santuokos gimė mums dukrelė, ir per ją aš netekau to lašelio laimės, kurią tariausi turinti, ir ne todėl, kad būčiau mirusi begimdydama,— ne, pagimdžiau gražiai ir laiku, stačiai nuo išgąsčio pasimirė vyras, ir jei dabar man nebūtų skubu, kuo smulkiausiai viską papasakočiau, ir jūsų malonybė atsistebėti negalėtumėte.

Ir ji graudžiai pravirko ir tarė:

— Atleiskite man, jūsų malonybe garbusai Don Kichote, kad nepajėgiu tvardytis: kiekvienąsyk, kai prisimenu savo vargšą velionį, akys man pritvinksta ašarų.

Dievulėliau tu mano, kaip oriai jis vežiodavo mano ponią, pasisodinęs ją užpakaly savęs ant sturplio mului, tvirtam ir juodutėliui it anglis!.. Mat tuomet nebuvo karietų nei palankinų, kokių, kaip girdėjau, dabar esama,— damos jodinėdavo raitos ant mulų: priešaky liokajus, užpakaly jo — ponia. Ne, būtinai turiu jums viską papasakoti, idant įsitikintumėte, koks mandagus ir stropus buvo mano gerasis vyras.

Kartą Madride, jam sukant gana siauron šv. Jokūbo gatvėn, priešais pasitaikė joti sostinės alkaldui su dviem algvasilais priešaky, o kai tik gerasis mano vyras jį pamatė, iškart apsuko mulą, pasinešęs lydėti alkaldą.

Ponia, sėdinti ant sturplio, sušnypštė jam: „Ką darai, nenaudėli? Argi nežinai, kad man reikia kiton pusėn?“

Alkaldas mandagiai įtempė pavadį ir tarė: „Jokite savo keliu, meldžiamasis, nes palydėti garbiąją donją Kasildą (tuo vardu buvo mano ponia) derėtų man“.

Tačiau mano vyras, nusivožęs kepurę, spyrėsi lydėti alkaldą.

Tatai matydama, mano ponia įtūžo ir, apmaudo pagauta, išsitraukė iš dėklo storą smeigtuką, galima sakyti, stačiai tikrą ylą ir taip bedė mano vyrui pašonėn, kad jisai suriko nesavu balsu, susirietė ir drauge su ponia virto žemėn.

Jos pakelti prišoko du liokajai, taipgi alkaldas ir algvasilai.

Suurduliavo visi Gvadalacharos vartai — žinia, ne patys vartai, bet žioplių minia, kuri ten grūdosi.

Mano ponia parėjo pėsčia, o mano vyras nuskubėjo pas barzdaskutį, šaukdamas, kad jam kiaurai pervėrę vidurius.

Garsas apie mano amžinatilsį vyro mandagumą taip greitai apskriejo miestą, jog netrukus gatvėse paskui jį ėmė bėgioti berniūkščiai, ir dėl to, taipgi todėl, kad buvo jis truputį žemažiūris, mano ponia kunigaikštienė jį atleido, ir aš nėmaž neabejoju, jog pasimirė jis iš sielvarto.

Likau našlė, be globos ir išteklių, su dukrele ant rankų, o dukrelės grožis vis skleidėsi ir kilo lyg ta jūros puta.

Galop, kadangi garsėjau kaip puiki siuvėja ir mezginių nėrėja, mano ponia kunigaikštienė, neseniai ištekėjusi už jo šviesybės kunigaikščio, panoro vežtis mane Aragono karalystėn, taipgi mano dukrelę, ir štai čia, laikui bėgant, dukrelė paaugo ir tokia gražuolė pasidarė, kad gražesnės pasauly nerasi.

Gieda ji kaip vieversėlis, laigo it ožkytė, šoka taip, kad tik kibirkštys žyra, skaito ir rašo kaip mokyklos mokytojas, o skaičiuoja lyg pirklys.

O kaip ji žiūri švaros, nėra ko nė sakyti: tekantis vanduo, ir tas nebus švaresnis. Ir dabar jai, jeigu neklystu, šešiolika metų, penki mėnesiai ir trys dienos,— na, gal viena diena daugiau ar mažiau.

Žodžiu tariant, mano mergaitę įsimylėjo turtingo ūkininko sūnus, gyvenantis ne per toliausia, viename iš sodžių, priklausančių jo šviesybei kunigaikščiui. Nežinau, kaip viskas prasidėjo, tačiau, šiaip ar taip, juodu suėjo į krūvą, jis pažadėjo vesti mano dukrelę ir apgavo, nes dabar nė neketina tesėti duoto žodžio.

Jo šviesybė kunigaikštis viską žino, nes aš ne kartą ir ne du jam skundžiausi ir prašiau paliepti tam ūkininkaičiui vesti mano dukrelę, bet visi mano žodžiai atsimuša kaip žirniai į sieną, kunigaikštis nė ausų nelezgina: mat to suvedžiotojo tėvas labai turtingas, skolina jam pinigų, padeda tvarkyti kai kuriuos nešvarius darbelius, ir todėl kunigaikštis nieku būdu nenori su juo pyktis nei santykių gadinti.

Tad, mieliausiasai pone, norėčiau, kad jūsų malonybė apsiimtute atitaisyti šią skriaudą — arba žodžiu, arba ginklu, nes, kaip visi šneka, jūsų malonybė atėjote į šį pasaulį skriaudų gaišinti, netiesos atitaisyti ir nelaimingųjų užtarti.

Ir turėkite galvoje, jūsų malonybe, jog mano dukrelė ir našlaitėlė, ir žavi, ir jaunutė, ir pilna visokiausių dorybių, kurias ką tik jums minėjau,— kaip Dievą myliu, sąžinė neleis man meluoti: nė viena mergelių, mano poniai kunigaikštienei tarnaujančių, nė pado jos ne-

kainuoja, netgi toji, kuri vardu Altisidora, o ji, nors ir laikoma visų švankiausia ir smagiausia, mano dukrelei ir vandens atnešti negali...

Jūsų malonybei būtų pravartu žinoti, jog ne viskas auksas, kas auksu žiba: mat toji Altisidora ne tiek to grožio turi, kiek nosį riečia, ir kuklumo nėmaž ne kukli, o veikiau įžūli, ir, be to, ji nelabai sveika — jai taip bjauriai dvokia iš burnos, jog arti stovėti neįmanoma, nors ir jos šviesybė kunigaikštienė, mano ponia... Bet geriau patylėsiu, nes, kaip sakoma, ir sienos ausis turi.

— O kas yra jos šviesybei poniai kunigaikštienei, pasakykite dėl Dievo meilės, ponia donja Rodriges? — paklausė Don Kichotas.

— Jeigu jau šitaip primygtinai klausiate,— atsiliepė duenja,— negaliu neatsakyti jums rankos prie širdies nepridėjusi. Juk jūsų malonybė, garbusai Don Kichote, pastebėjote, kokia žavi jos šviesybė ponia kunigaikštienė: veido oda panaši į šveitrius nuskudrintus ašmenis, skruostai — pienas ir kraujas, akys it dangaus šviesuliai, o eina ji taip lengvai ir šmaikščiai, rodos, kojomis žemės nesiekia, ir galėtumei pamanyti, kad ji stačiai trykšta sveikata.

Tai va, jūsų malonybei derėtų žinoti, jog už visa tai ji turėtų dėkoti pirmiausia Dievui, o paskiau abiejose kojose įtaisytoms fontanelėms, pro kurias išteka blogi syvai, nes jų, pasak gydytojų, pritvinkęs ponios kunigaikštienės kūnas.

— Mergele Švenčiausioji! — sušuko Don Kichotas.— Nejaugi jos šviesybei poniai kunigaikštienei įtaisyti tokie latakėliai? Nebūčiau patikėjęs nė broliais pranciškonais, bet jeigu tatai sakote jūs, ponia Rodriges, vadinasi, taip ir bus. Beje, šitokiais latakėliais, ir dar tokioje vietoje įtaisytais, turėtų tekėti ne blogi syvai, bet skysta ambra. Tiesą pasakius, tik nuo šiolei pradėsiu tikėti, jog fontaneles įsitaisyti labai pravartu sveikatai.

Vos tik Don Kichotas pasakė šiuos žodžius, staiga atsilapojo durys, donja Rodriges krūptelėjusi paleido žvakę iš rankos, ir kambaryje pasidarė taip tamsu, jog, kaip sakoma, nors pirštu durk akin.

Vargšė duenja tuoj pajuto, kaip kažin kieno stiprios rankos griebia jai už gerklės, net žado pritrūksta, o kitas žmogus, žodžio netardamas, mikliai užverčia sijonus ir kažin kokiu daiktu, greičiausiai šlepete, įninka šitaip pliekti, kad gailu žiūrėti. Gaila jos buvo ir Don Kichotui, bet jis nė nekrustelėjo iš lovos: mat nesuprato, kas tai galėtų būti, ir tyliai, ramiai gulėjo patale bijodamas pats gauti į kailį.

Ir būgštavo jis ne veltui, nes, išpėrę duenją, kuri nedrįso nė aiktelėti, bežadžiai budeliai prišoko prie Don Kichoto, nuplėšė nuo jo

apklotą ir paklodę ir įniko taip skaudžiai ir taip stropiai jį žnaibyti, kad jis gavo paleisti darban kumščius, ir visa tai vyko visiškoje tyloje.

Grumtynės tęsėsi kone pusvalandį.

Paskum šmėklos dingo; donja Rodriges pasitaisė sijonus ir, apraudodama savo negandą, išėjo pro duris, Don Kichotui netarusi nė žodžio, o Don Kichotas, nukankintas ir sužnaibytas, sutrikęs ir susimąstęs, liko vienas, ir mes laikinai su juo atsisveikinsime, nors ir kaip jis trokšta sužinoti, kas buvo tasai nuožmusis burtininkas, šitaip jį nugalavęs. Bet visa tai paaiškės vėliau, o dabar mūsų šaukiasi Sančas Pansa, ir nuosekli šios istorijos eiga reikalauja jam atsiliepti.

XLIX PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAS NUTIKO SANČUI PANSAI, BEŽVALGANT SALĄ

Mes palikome didįjį salavaldį tą pačią akimirką, kai jisai tūžo ir liejo apmaudą ant ūkininko, piešėjo ir šelmio, kuris, pamokytas ūkvaizdžio, savo ruožtu kunigaikščio pamokyto, šaipėsi iš Sančo, bet Sančas, nors ir nekokio proto, netašytas ir storas, nesileido per nosį braukomas ir, kai tik pasibaigė slaptas kunigaikščio laiško aptarimas ir daktaras Pedras Pakenčemas grįžo menėn, visiems pareiškė:

— Dabartės tikrai perpratau, jog teisėjus ir valdytojus, matyt, reikia lieti iš vario, kad jų neišvestų iš kantrybės įkyrūs prašytojai: išvien ir visąlaik jie reikalauja, kad klausytum ir nagrinėtum jų bylas, jie tik savęs žiūri ir nieko neima į galvą, o jeigu vargšas teisėjas jų neklauso ir bylų nenagrinėja, arba neišgalėdamas, arba netinkamu laiku jų priimti nesutikdamas, jie tuoj įninka jį plūsti ir dergti, jo kaulus išnarsto ir gimines iš kapų prikelia.

Kvailas prašytojau, skystaprotis prašytojau, neskubėk, palauk deramos progos ir laiko, o tada jau dėstyk savo bylą! Ir nelįsk į akis, kai žmonės valgo arba miega, nes teisėjai irgi žmonės ir turi tenkinti kūno poreikius, savo kūnui duoklę atiduodami,— žinia, tik ne aš, nes aš netenkinu savo kūno poreikių: klausau pono daktaro Pedro Nepakenčiamo Deguto, štai čia esančio, kuris marina mane badu ir tikina, jog mirtis — tai gyvenimas; Dieve duok jam tokį gyvenimą —

ir jam, ir visai jo padermei, atseit netikusiems gydytojams, nes gerieji nusipelno laurų ir palmių.

Visi, Sančą Pansą pažinojusieji, stebėjosi girdėdami jį šitaip gražbylingai kalbant ir, nesuvokdami, iš kur jis viso to išmoko, sprendė, jog aukšti postai ir titulai arba buklina, arba bukina žmogaus protą.

Galop daktaras Pedras Pakenčemas de Gutas, kitaip sakant, Nepakenčiamas Degutas, pažadėjo — nors ir pažeisdamas visas Hipokrato taisykles — leisti salavaldžiui pavakarieniauti.

Salavaldys nusiramino ir su didžia nekantra ėmė laukti vakaro ir vakarienės meto, ir nors jam buvo toks įspūdis, jog laikas sustojo ir nejuda iš vietos, vis dėlto išsiilgtoji valanda atėjo, ir vakarienei jis gavo troškintos jautienos su svogūnais ir nebe pirmos jaunystės veršio kanopų.

Sančas užgulė tuos valgius gardžiuodamasis jais kur kas labiau, nei būtų gardžiavęsis Milano tetervinais, Romos fazanais, Sorento veršiena, Morono putpelėmis arba Lavacho žąsiena, ir vakarieniaudamas kreipėsi į daktarą tokiais žodžiais:

— Klausykit, pone daktare, ateityje prašom manęs nevaišinti rinktiniais patiekalais ir visokiais skanskoniais, kad skrandžio sau negadinčiau: jis pratęs prie ožkienos, jautienos, kiaulienos, veršienos, prie ropių ir svogūnų, ir jeigu kimši į jį visokius poniškus valgymus, kai kurių jis nenorės priimti, o nuo kai kurių stačiai pykins.

Tegu stalininkas verčiau atneša šiupinio, ir kuo daugiau bus ten visko prišiupinta, tuo gardžiau jis kvepės, todėl tegu stalininkas prikrauna ir primaišo puodan ko nori, kad tik būtų valgoma, ir aš kada nors jam atsidėkosiu ir atsilyginsiu.

O šaipytis iš savęs niekam neleisiu, kitaip nieko doro neišeis. Gyvenkim ir valgykim gražiai ir sutartinai, nes saulė juk šviečia visiems.

Aš taip valdysiu šią salą, kad visi mokesčius mokėtų ir niekam kyšių imti nemagėtų, ir jūs man šiukštu juokų nekrėsit ir savo priedermių žiūrėsit, nes — užsirašykit sau ant kaktos — kiekvienam duosiu pipirų, o prireikus ir parodysiu, iš kur kojos dygsta.

— Savaime suprantama, pone salavaldy,— atsiliepė stalininkas,— jūsų malonybė sakote gryną tiesą, ir aš visų šios salos saliečių vardu duodu jums žodį, jog mes tarnausime jūsų malonybei kaip galima stropiau, nuoširdžiau ir sąžiningiau, nes švelnus valdymas, jūsų malonybės prisiimtas iš pirmų žingsnių, neduoda mums pagrindo ne tik veiksmu, bet ir mintimis kenkti jūsų malonybei.

— Aš manau,— atsakė Sančas,— kvaili būtumėt, jei imtumėt ką

nors prieš mane daryti arba kėslauti. Taigi kartoju: nepamirškit deramai maitinti manęs ir manojo palšio, nes tatai visų svarbiausias ir opiausias dalykas, o deramu laiku eisime apžvalgyti salos: aš noriu apvalyti ją nuo visokiausių atmatų — valkatų, dykaduonių ir palaidūnų, nes jums, bičiuliai, būtų pravartu žinoti, jog dykūnai ir tinginiai valstybėje — tai lyg tranai avily, suryjantys visą bičių darbininkių sukrautą medų.

Aš esu pasiryžęs globoti laukininkus, sergėti bajorų išimtines teises, duoti deramą atpildą doriems žmonėms, o svarbiausia — puoselėti tikėjimą ir godonę dvasininkams. Kaip jūs į tai žiūrit, bičiuliai? Protingai šneku ar pilstau iš tuščio į kiaurą?

— Jūsų malonybė, pone salavaldy, šitaip šnekate, kad aš stačiai stebiuosi,— atsiliepė kunigaikščio ūkvaizdis,— toks beraštis kaip jūsų malonybė, nes, kiek žinau, rašto jūs nesimokėte, o dėstote tokias protingas ir pamokomas mintis,— nei tie, kurie jus čionai siuntė, nei mes visi iš jūsų nesitikėjome tokio išmanymo. Kas mielą dieną — vis naujiena: pradedama juokais, baigiama rimtai, o kas kitą norėjo apjuokti, pats liko apjuoktas.

Atėjo vakaras, ir, garbiajam daktarui Pakenčemui leidus, salavaldys pavakarieniavo.

Paskum buvo susirengta žvalgybon; drauge su salavaldžiu išėjo ūkvaizdis, sekretorius, stalininkas, metraštininkas, turėjęs uždavinį įamžinti visus Sančo darbus ir veikalus, taipgi ištisas tuntas teisingumo tarnų ir raštininkų.

Vidury būrio žygiavo Sančas su valdžios lazda rankoje — toks orus, jog miela malonu buvo žiūrėti. Ir štai, praėjus kelias gatves, pasigirdo kardų žvangėjimas. Visi puolė ton pusėn ir užklupo viso labo du vyrus, kurie nuožmiai grūmėsi, bet, išvydę teisingumo atstovus, liovėsi, ir vienas jų sušuko:

— Dėl Dievo ir karaliaus! Kas dedasi jūsų mieste: žmogų užpuola vidury gatvės ir plėšia, visiems matant!

— Nusiraminkite, dorasis žmogau,— tarė Sančas,— ir papasakokite man, ko judu susiginčijote. Aš — salavaldys.

Tuomet prabilo antrasis dvikovininkas:

— Garbusis salavaldy, aš papasakosiu jums viską kaip galima glausčiau. Žinokite, jūsų malonybe, jog lošimo namuose, štai ten, priešais, šis ponas ką tik išlošė daugiau nei tūkstantį realų, ir dar dievaižin kaip. Aš jį stebėjau ir laikiau jo pusę daugeliu abejotinų atvejų, netgi nusižengdamas sąžinei. Jisai susišlavė laimikį, ir aš tikėjausi

gauti dovio vieną kitą eskudą, kaip įprasta ir daroma atsilyginant tokiems svarbiems žmonėms kaip aš, stebintiems nepastovią lošimo laimę, idant neatsiskleistų suktybės ir nekiltų kivirčai, bet jisai susižėrė pinigus kapšan ir išėjo.

Aš perširdau, pasivijau jį ir mandagiai ir maloniai paprašiau bent jau aštuonių realų, o juk jisai žino, kad esu doras žmogus, tarnybos neturiu ir nesuvedu galo su galu, nes tėvai nieko manęs neišmokė ir nieko nepaliko, bet šis niekšas, kuris apiplėštų patį Kaką ir apsuktų patį Andradilją[154], nesutiko duoti man daugiau kaip keturis realus. Tik pagalvokite, garbusis salavaldy, ar turi jis bent kiek gėdos ir sąžinės! Garbės žodis, jeigu jūsų malonybė nebūtute čia mudviejų užėjęs, iš gerklės būčiau išplėšęs jam laimikį ir parodęs sukčiauti!

— O ką jūs į tai pasakytute? — paklausė Sančas kito.

Tasai atsakė, kad priešininko tiesa ir kad jis tikrai nesutikęs duoti daugiau kaip keturis realus, nes jau nebe pirmą kartą duodąs; ir pridūrė, jog dovio tykojantiems žmonėms pritinką būti mandagiems ir linksma išraiška imti tai, kas duodama, o ne derėtis su laimingais lošėjais, juo labiau kad jie tikrai nežiną, ar tie lošėjai sukčiai nei kaip jie išlošę — sąžiningai ar sukčiaudami; o tai, kad jis, lošėjas, nesutikęs duoti pinigų kaulytojui, ir esąs puikiausias įrodymas, jog jisai — doras žmogus ir jokiu būdu ne sukčius, kaip anas tvirtinąs, nes sukčiai visados moką duoklę štai tokiems stebėtojams, perprantantiems jų suktybes.

— Tai tiesa,— pritarė ūkvaizdis.— Jūsų malonybe pone salavaldy, prašom nurodyti, ką daryti su šiais žmonėmis.

— O šit ką reikia daryti,— atsakė Sančas.— Jūs, lošėjau, nesvarbu, kaip tuos pinigus išlošęs — dorai ar nedorai, ar nei šiaip, nei taip,— tuoj duokite šimtą realų šitam užpuolikui, o dar trisdešimt realų paaukokite neturtingiems kaliniams.

O jūs, kuris neišmanote tarnybos vargų ir nesuvedate galo su galu, o tik varnas gaudote, tuoj pasiimkite tuos šimtą realų ir ne vėliau kaip rytoj dinkite iš salos, ir kad dešimt metų niekas čia jūsų nematytų, o jeigu nusižengsite mano valiai, tai iškeliausite tremtin į kitą pasaulį, nes aš pats jus pakarsiu arba įsakysiu budeliui mane pavaduoti.

Ir kad nė vienas nedrįstų man atsikalbinėti, nes turiu smagią ranką!

Vienas pakratė kapšą, kitas pasiėmė pinigus; tas atsisveikino su sala, anas nuėjo namo, o salavaldys tarė:

— Ar būsiu, ar žūsiu, o tuos lošimo namus uždarysiu: man dingojas, kad jie daug žalos padaro.

— Bent jau štai šitų jūsų malonybei nepavyks uždaryti,— atsiliepė vienas raštininkas,— juos laiko vienas didelis ponas, o jis, be kita ko, pralošia per metus nepalyginamai daugiau, nei gauna pelno iš tų namų. Kitoms, menkesnėms lindynėms jūsų malonybė galėsite parodyti savo galią: jos ir padaro daugiausia žalos, ir jose knibždėte knibžda visokiausių sukčių. Na, o tuose namuose, kuriuos laiko kilmingi bajorai ir dideli ponai, nė garsiausi sukčiai nedrįsta rodyti pirštų miklumo.

O jeigu jau ydingas polinkis į lošimą pastaruoju metu taip plačiai paplito, verčiau tegu žmonės lošia didikų namuose negu pas amatininkus, nes ten įvilioja sukčiai kokį vargetą vidury nakties ir apiplėšia iki siūlo galo.

— Apie tai, raštininke,— tarė Sančas,— galima kalbėti be galo, be krašto, aš ir pats tatai žinau.

Tuo tarpu priėjo policininkas, tempdamas už rankos kažin kokį žaliūką, ir tarė:

— Pone salavaldy, štai šitas jaunikaitis ėjo priešais gatve, bet, pamatęs teisingumo tarnus, staigiai apsisuko ir pasipustė padus, o šitaip daro tik nusikaltėliai. Aš šokau vytis, ir jeigu jis nebūtų suklupęs ir pargriuvęs, nieku būdu nebūčiau jo prisiginęs.

— Ko bėgai, vaikine? — paklausė Sančas.

Į tai jaunikaitis atsakė:

— Pone, teisingumo tarnai paprastai ilgai klausinėja, o aš nebuvau nusiteikęs kalbėti.

— Kokiu amatu vertiesi?

— Aš audėjas.

— Ir ką gi audi?

— Ietims antgalius, jūsų malonybei leidus.

— Mėgsti sąmojį? Gerus dantis turi, ką? Šaunu! Na, o kurgi tu dabartės ėjai?

— Prasivėdinti, pone.

— O kurgi galima prasivėdinti šioj saloj?

— Ten, kur vėjas pučia.

— Puiku! Kam jau kam, o tau žodžio pirkti nereikia. Turi galvą, vyreli, bet dabartės tarki sau, kad vėjas — tai aš ir kad pučiu tau stačiai į nugarą ir varau kalėjiman. Ei, griebkit jį ir veskit kalėjiman! Tegu šiąnakt pamiega užuovėjoje.

— Dievaž, jūsų malonybe,— atrėmė jaunikaitis,— jūs greičiau galit padaryti mane karalium, nei priversit miegoti kalėjime.

— O kodėl gi aš nepriversiu tavęs miegot kalėjime? — atsakė Sančas.— Gal per menką valdžią turiu, kad negaliu tavęs suimti ir paleisti, kada noriu?

— Nors ir kokią valdžią turėtumėt,— atkirto jaunikaitis,— ir vis dėlto jūsų malonybė nepriversit manęs miegoti kalėjime.

— Kaipgi nepriversiu! — suriko Sančas.— Tuoj veskit jį kalėjiman, ir tenai jis susivoks klydęs, o jei kalėjimo viršininkas naudos sumetimais užsimanys jam nuolaidžiauti ir leis bent žingsnį žengti iš kalėjimo, užsimokės baudos du tūkstančius dukatų.

— Juokaujat, pone,— atsakė jaunikaitis.— Dar toks negimė, kuris priverstų mane miegoti kalėjime.

— Sakyk, velnie! — suriko Sančas.— Gal tave angelas sargas iš ten ištrauks ir numuš tau pančius, kuriais paliepsiu tave apkalti?

— Tai va, pone salavaldy,— kuo ramiausiai atsakė jaunikaitis,— pakalbėkim rimtai ir iš esmės. Tarkim, kad jūsų malonybė paliepsit nuvesti mane kalėjiman, ten apkals mane pančiais ir grandinėmis ir įkiš belangėn, o kad išvengtų griežtos bausmės, viršininkas žodis žodin įvykdys jūsų įsakymą ir manęs neišleis. Šiaip ar taip, jeigu aš nenorėsiu miegoti ir kiaurą naktį nesudėsiu bluosto, bene jūsų malonybė turėsit tokią valdžią, kad galėtumėt priversti mane miegoti, jei aš nenoriu?

— Žinoma, ne,— įsiterpė sekretorius.— Vaikinas gudriai išsisuko.

— Vadinas,— tarė Sančas,— tu nemiegotum tik todėl, kad tau stačiai nesinorėtų miego, o prieš mano valią tu neketini eiti?

— Ne, pone,— atsakė jaunikaitis,— nė mintyse to neturėjau.

— Ką gi, tuomet keliauki su Dievu,— tarė Sančas,— eik gulti namo, ir Dieve duok tau saldžių sapnų, o aš nesu nusiteikęs palikti tave be miego, bet patariu tau ateity nejuokauti su teisingumo atstovais, o užeisi tokį, kad tau visi juokai išlįs pro pakaušį.

Jaunikaitis dingo iš akių, o salavaldys nužygiavo toliau su savo būriu žvalgyti salos, ir neilgai trukus pasirodė du policininkai, vedini vyriškiu, ir tarė:

— Garbusis salavaldy, štai šitas tik iš pažiūros atrodo vyras, o po teisybei tai moteris, persirengusi vyru, ir gana nebjauri.

Jie prikišo suimtajam prie veido du ar tris žibintus ir šviesoje pamatė, jog tai mergina, pažiūrėti kokių šešiolikos metų ar truputį

vyresnė aukso ir žalių šilkų gijų tinkleliu suveržtais plaukais, skaisti it Rytų perlas.

Nužiūrėjo ją nuo galvos iki kulnų ir pastebėjo, kad ji raudonomis šilkinėmis kojinėmis, parištomis baltos taftos keliaraiščiais perlų ir aukso spurgais, mūvi pūstomis pusilgėmis žalio, aukso gijomis ataus-to brokato kelnėmis, vilki to paties audinio švarkeliu, arba striuke, po ja turi pasivilkusi plonytėlės, auksu siuvinėtos drobelės liemenę, o avi baltomis vyriškomis kurpėmis.

Nebuvo prisijuosusi špagos, bet užtat turėjo prabangų durklą, o visi pirštai buvo apmaustyti daugybe puikių žiedų.

Žodžiu, mergina visiems patiko, bet niekas jos nepažino; vietiniai žmonės pareiškė, jog nė nenumano, kas ji tokia esanti, o labiausiai stebėjosi tie, kuriems buvo įsakyta mulkinti Sančą, nes šis įvykis ir susitikimas nebuvo iš anksto numatyti, todėl jie sutrikę laukė, kuo viskas baigsis.

Sančas apdujo išvydęs tokią gražuolę ir paklausė, kas ji tokia, kur einanti ir kas paskatinęs ją persirengti tokiu apdaru.

Nudūrusi akis į žemę, susigėdusi mergina droviai atsakė:

— Pone, aš negaliu, tiekai žmonių girdint, kalbėti apie tai, ką man pridera laikyti paslaptyje. Tik noriu, kad jūs žinotute, jog esu ne vagilė ir ne piktadarė, bet nedalinga mergelė, pavydo pastūmėta nusižengti padorumui, kurio reikalauja geras vardas.

Tatai girdėdamas, ūkvaizdis tarė Sančui:

— Garbusis salavaldy, paliepkite žmonėms pasitraukti į šalį, idant ponia galėtų nesivaržydama kalbėti ką tinkama.

Salavaldys taip ir padarė; visi pasitraukė, liko tik ūkvaizdis, stalininkas ir sekretorius.

Matydama, jog liudytojų nebėra, mergelė pareiškė:

— Ponai, aš — Pedro Pereso Masorkos duktė, to paties čionykščio vilnų mokesčių rinkėjo, kuris dažnai lankosi mano tėvo namuose.

— Čia jau nei šis, nei tas, ponia,— tarė ūkvaizdis,— aš puikiai pažįstu Pedrą Peresą, bet jis neturi vaikų, nei sūnų, nei dukterų, ir, be to, jūs sakote, jog tai jūsų tėvas, ir tuoj pridūriate, kad jis dažnai lankosi jūsų tėvo namuose.

— Ir man tatai užkliuvo,— tarė Sančas.

— Ponai, aš tokia susijaudinusi, jog nė pati nesižinau, ką šneku,— prisipažino mergelė.— Tiesą pasakius, aš — Djego de la Ljanos duktė, o jį jūsų malonybės tikriausiai pažįstate.

— Čia jau šis tas,— tarė ūkvaizdis.— Aš pažįstu Djegą de la

Ljaną, o tai prakilnus ir turtingas bajoras, turi sūnų ir dukterį, bet, jo žmonai mirus, niekas šiame mieste negalėtų pasakyti, jog būtų matęs jo dukterį: jis laiko ją po raktu ir netgi saulei neleidžia žvilgtelėti jai į veidą, bet, šiaip ar taip, sklinda gandai, kad ji esanti neregėto grožio.

— Tas tiesa,— sutiko mergelė,— o toji duktė — tai aš. Jūs, ponai, dabar mane matėte ir galėjote įsitikinti, ar gandai apie mano grožį teisingi, ar ne.

Ir sulig tais žodžiais graudžiai pravirko.

Tatai matydamas, sekretorius prisikišo prie stalininko ausies ir tylutėliai sukuždėjo:

— Vargšei mergelei, be jokios abejonės, bus nutikę kas nors labai rimta, jeigu ji, tokių prakilnių tėvų duktė, šitokiu metu ir šitaip apsirengusi klaidžioja gatvėmis.

— Be abejo,— pritarė stalininkas,— juo labiau kad ašaros patvirtina jūsų spėjimą.

Sančas griebėsi visos savo iškalbos, kad tik ją nuramintų, ir paprašė drąsiai pasipasakoti, kas jai nutikę,— jie pasistengsią imtis visų priemonių ir visomis išgalėmis jai padėsią.

— Tai va, ponai, kokia mano byla,— prašneko vėl mergelė.— Tėvas laikė mane po raktu ištisus dešimt metų, ir lygiai tiek laiko praslinko, kai mano mama ilsisi po žeme. Mišių, ir tų klausau namie, prašmatniai įrengtoje koplyčioje, tad visą tą laiką matydavau dieną tik saulę danguje, o naktį — mėnulį ir žvaigždes; net nenumaniau, kaip atrodo gatvės, aikštės, bažnyčios, o iš vyrų esu kalbėjusi tik su tėvu, broliu ir mokesčių rinkėju Pedru Peresu, kuris dažnai lankosi mūsų namuose, todėl man ir dingtelėjo mintis apsiskelbti jo dukra, kad nereiktų atskleisti jums, kas yra tikrasis mano tėvas.

Tas tūnojimas tarp keturių sienų, amžinas draudimas išeiti iš namų, netgi bažnyčion, jau daugel mėnesių varo mane į neviltį. Man taip norisi pamatyti pasaulį, bent gimtąjį miestą, ir šis noras, regis, nėmaž neprieštarauja padorumui, kurio privalu laikytis prakilnioms mergelėms.

Kai nugirsdavau, jog mieste rengiamos bulių kovos ir miklumo rungtynės arba vaidinama kokia komedija, apiberdavau klausimais brolį, vieneriais metais jaunesnį už mane, kamantinėdavau, kas tai per daiktas, ir klausinėdavau apie daugelį kitokių dalykų, niekados man neregėtų. Jisai stengdavosi paaiškinti kaip įmanydamas, bet jo pasakojimai dar labiau kurstydavo norą visa tai pamatyti savo akimis.

Tačiau mano nuopuolio istorija pernelyg užsitęsia,— taigi, trumpai tariant, priprašiau ir išmeldžiau brolį... Ak, verčiau niekados nebūčiau jo prašiusi ir meldusi!

Ir vėl ji apsipylė ašaromis.

Tuomet ūkvaizdis tarė:

— Kalbėkite toliau, jūsų malonybe, ir papasakokite pagaliau, kas gi jums nutiko: visi mes nustebinti jūsų žodžių ir ašarų.

— Nedaug ką turėsiu pasakyti, bet daug ašarų dar teks pralieti,— atitarė mergelė,— nes nieko kita ir negali duoti nedori norai.

Giliai širdin įsmego stalininkui mergelės grožis, ir darsyk norėdamas į ją pasižiūrėti, prikišo žibintą jai prie veido, ir pasirodė jam, jog ne ašaros byra jai iš akių, bet vaiskūs perlai arba lankų rasa, ir jog nebūtų per drąsu palyginti josios ašaras su Rytų perlais, ir todėl jis geiste geidė, kad mergelės grūžtis nebūtų tokia baisi, kaip tat bylojo josios rauda ir atodūsiai.

Tuo tarpu, netverdamas apmaudu, kad mergelė šitaip tęsia savo pasakojimą, salavaldys paprašė kaip galima greičiau atskleisti savo paslaptį ir jų nebekamuoti: girdi, jau esą vėlu, o jie tik tik pradėję žvalgyti miestą.

Tuomet ji kūkčiodama ir gaikčiodama prabilo vėl:

— Didžiausia mano bėda ir nelaimė, kad įprašiau brolį leisti man persirengti vyrišku drabužiu ir duoti man savo apdarą, o nakčia, kai tėvas įmigs, aprodyti man miestą.

Ir taip prikvaršinau jį savo maldavimais, jog jisai pagaliau sutiko, aš apsirengiau štai šitais drabužiais, jis apsivilko mano suknia, beje, labai jam pritikusia, nes broliui dar neželia barzda ir iš pažiūros jis atrodo lyg žavi mergelė, ir šit šiąnakt, daugmaž prieš valandą, mudu išėjome iš namų ir, jaunatviško lengvabūdiškumo vedami, apibėgome visą miestą, o kai jau buvome begrįžtą namo, pastebėjome priešais ištisą pulką žmonių, ir brolis man pasakė:

„Sesut, ko gero, tatai nakties sargyba: pasipustyki padus, leiskis į kojas ir dumki man įkandin, kad niekas mūsų nepažintų, o kitaip mudviem bus riesta“.

Sulig tais žodžiais jis apsisuko ir davė į padus, tarytum sparnus įgavęs. Aš nubėgau vos keletą žingsnių ir parvirtau iš baimės, tuomet priėjo teisingumo tarnas ir atvedė mane pas jūsų malonybes, ir štai stoviu prieš jus, degdama iš gėdos: tiek žmonių žiūri į mane ir tikriausiai galvoja, kad aš nenauda ir vėjavaikė.

— Tai jums, ponia, jokių kitų bėdų nenutiko? — tarė Sančas.— Juk jūs iš pradžių pasakėte, jog pabėgot iš namų, pavydo vedama?

— Nieko man daugiau nenutiko, ir iš namų išbėgau ne pavydo vedama, o stačiai norėdama pamatyti pasaulį, nors, tiesą pasakius, norėjau pasižvalgyti tik po mūsų miesto gatves.

Galutinai pasitvirtino mergelės žodžiai, kai policininkai atvedė josios brolį, kurį vienas jų prisivijo bebėgantį nuo sesers.

Jis vilkėjo tik prašmatniu sijonu ir žydro damasto mantilija gryno aukso apvadais, o galvos dangalą atstojo jo paties plaukai, tokie šviesūs ir purūs, jog panėšėjo veikiau į smulkius aukso vyturus.

Salavaldys, ūkvaizdis ir stalininkas pasivedėjo jį į šalį, kad negirdėtų mergelė, ir paklausė, kodėl jis šitaip apsirengęs, ir jis, gėdydamasis ir varžydamasis ne ką mažiau nei sesuo, papasakojo tą patį, ką ir ji pasakojo, ir tai didžiai nudžiugino įsimylėjusį stalininką. Tačiau salavaldys tarė:

— Savaime aišku, ponai, čia vaikų darbas, ir tiek; tokią paiką išdaigą buvo galima papasakoti ir trumpiau, be šitiekos žodžių, ašarų ir dūsavimų. Reikėjo tik pasakyti: „Mes, tokie ir tokie, išėjom iš tėvų namų pasivaikščioti, o pastūmėjo tam žingsniui vien smalsumas, jokio kito tikslo mes neturėjom“,— ir visa byla, nebuvo ko verkšlenti ir šniurkšėti, pilstyti iš tuščio į kiaurą.

— Tas tiesa,— sutiko mergelė,— bet jūsų malonybėms derėtų žinoti, jog aš baisiai jaudinausi ir nejučia viršijau saiką.

— Tiek to, dievai nematę to saiko,— atsakė Sančas.— Mes tuoj nulydėsim jūsų malonybes namo,— gal tėvas dar nebus jūsų pasigedęs. Tik ateity šiukštu nebūkit tokie mažvaikiai ir taip labai nesiveržkit pamatyti pasaulio, nes dora mergelė sėdi prie ratelio, o moteris kaip ir vištelė: daug bėginės — ir išklys iš kelio,— ir jeigu moteris nori žmonių pasižiūrėti, vadinas, jai norisi ir pačiai pasirodyti. Ir amen poteriams.

Jaunikaitis padėkojo salavaldžiui už malonų pasiūlymą juos parlydėti, ir visi pasuko link namų, buvusių ne per toliausia.

Kai tik jie atsidūrė vietoje, jaunikaitis metė langan akmenuką, tuojau pat nulipo apačion tarnaitė, laukianti jųdviejų pasirodant, atidarė duris, ir sesuo su broliu įėjo į vidų, o gatvėje likusieji nenustojo stebėtis jų žavesiu ir grožiu, taipgi noru pamatyti pasaulį — kad ir nakčia, kad ir neperžengiant miestelio ribų; beje, lengviausia jiems buvo pateisinti visa tai neklaužadų jaunyste.

Stalininko širdy atsivėrė žaizda, ir jis paketino rytoj pat eiti pas

mergelės tėvą ir prašyti dukters rankos: mat buvo tikras, kad jam, kunigaikščio tarnui, nebūsią atsakyta. Sančui, ir tam dingtelėjo mintis ir sumanymas suvesdinti jaunikaitį su savo dukra Sančiuke, ir, sumetęs, jog salavaldžio dukters nė vienas jaunikis neatsisakysiąs, nusistatė deramu laiku įgyvendinti šį užmojį.

Šitaip pasibaigė tąnakt salos žvalgyba, o po dviejų dienų — ir Sančo viešpatystė, o drauge sugriuvo ir išgaravo visi jo planai, kaip tatai paaiškės vėliau.

L PERSKYRIMAS

KURIAME IŠKELIAMA AIKŠTĖN, KAS BUVĘ TIE BURTININKAI IR BUDELIAI, IŠPĖRĘ DUENJĄ IR SUŽNAIBĘ IR SUBRAIŽĘ DON KICHOTĄ, TAIPGI PASAKOJAMA, KAS NUTIKO KUNIGAIKŠTIENĖS PAŽUI, PRISTAČIUSIAM LAIŠKĄ TERESAI PANSAI, SANČO PANSOS PAČIAI

Sidas Hamadas, šios tikros ir nepramanytos istorijos menkiausių smulkmenų stropusis tyrėjas, sako, jog duenja, mieganti viename kambaryje su donja Rodriges, nugirdo, kaip ši, eidama pas Don Kichotą, ištykino iš miegamojo, o kadangi buvo kaip aliai viena duenja linkusi viską sužinoti, nusiklausyti ir iššniukštinėti, taip tylutėliai nusekė įpėdin, kad geroji Rodriges jos nepastebėjo, ir kai tik nužiūrėjo ją įsmunkant į Don Kichoto kambarį, akimoju nulėkė su karštu pas kunigaikštienę, idant nenusižengtų duenjų papročiui paliežuvauti, ir apskelbė, jog donja Rodriges esanti Don Kichoto miegamajame.

Kunigaikštienė tuoj davė žinią kunigaikščiui ir paprašė leisti jai drauge su Altisidora pažiūrėti, ko duenjai reikia iš Don Kichoto.

Kunigaikštis leido, ir abi moterys atsargiai ir tyliai prisėlino pirštų galiukais prie Don Kichoto miegamojo ir sustojo taip arti durų, jog žodis žodin girdėjo visą pokalbį, o kai kunigaikštienė išgirdo, kad duenja atskleidė josios Aranchueso[155] fontanų paslaptį, nebeištvėrė nei ji pati, nei Altisidora, ir, degdamos apmaudu ir geisdamos keršto, abidvi įsiveržė į miegamąjį, sužnaibė Don Kichotą ir pridyžė duenją, kaip jau buvo nupasakota,— mat visa, kas tiesiogiai įžeidžia

moterų grožį ir užgauna jų savimeilę, be galo greit pažadina joms pyktį ir sukursto keršto geismą.

Kunigaikštienė papasakojo kunigaikščiui, kas nutiko, ir didžiai jį pralinksmino, o pasinešusi ir toliau krėsti pokštus Don Kichotui ir smagiai leisti laiką, nusiuntė pažą, vaidinusį Dulsinėją ir reikalavusį jį atkerėti (o Sančas Pansa, užsivertęs valdžios reikalais, jau buvo spėjęs tatai pamiršti), pas Sančo žmoną Teresą Pansą, įdavusi vyro ir savo laiškus, taipgi pridėjusi dovanų ilgą brangių koralų vėrinį.

Toliau istorijoje sakoma, jog pažas, labai prantus, sumanus ir paslaugus savo ponams, mielai išvyko į Sančo bažnytkaimį; prie pat bažnytkaimio jis pamatė virtinę moterų, prie upelio žlugtą žlungančių, ir paklausė, kur gyvenanti moteris, vardu Teresa Pansa, pati tokio Sančo Pansos, tarnaujančio ginklanešiu riteriui, vadinančiam save Don Kichotu Lamančiečiu.

Sulig šiuo klausimu pašoko mergiūkštė, skalbianti sykiu su moterimis, ir tarė:

— Teresa Pansa — mano mama, jūsų minimas Sančas — mano tėtis, o jūsų minimas riteris — mūsų ponas.

— Tuomet, mergele,— tarė pažas,— veski mane pas savo mamą: aš jai atvežiau minėtojo tavo tėčio laišką ir dovaną.

— Su mielu noru, ponaiti,— pareiškė mergaitė, iš pažiūros daugmaž keturiolikos metų.

Ji paliko žlugtą draugei ir, nei apsiavusi, nei susišukavusi, basa ir sutaršytais plaukais prišoko prie pažo ir tarė:

— Jokit tiesiai, jūsų malonybe, mūsų troba galinė, mama dabartės namie, vietos neranda iš sielvarto, kad jau daugel dienų negauna žinių iš tėčio.

— Užtat aš atvežiau tokių gerų žinių, jog tavo mama turės Dievui dėkoti,— atsakė pažas.

Straksėdama ir drakaliuodama mergaitė nuliuoksėjo į namus ir dar nuo slenksčio sušuko:

— Mamyt, eikš, eikš čionai! Toksai ponas joja pas mus ir veža nuo tėčio laiškų ir šiaip visokiausių daiktų.

Į šauksmą išpuolė jos motina Teresa Pansa pilku sijonu ir su pakulų kuodeliu rankoje. Sijonas buvo trumputis ir atrodė tam tyčia taip patrumpintas, kad vos dengtų gėdą; taipgi ji vilkėjo tos pačios spalvos kikliku ir marškiniais plačia iškirpte. Tikriausiai buvo

persiritusi į penktą dešimtį, bet atrodė jaunesnė, dar palyginti tvirta, stotinga, sveika ir įrudusi moteriškė.

Pamačiusi dukterį ir raitą pažą, paklausė:

— Kas yra, dukrel? Kas tasai ponas?

— Jūsų nuolankus tarnas, garbioji donja Teresa Pansa,— atsakė pažas.

Ir, patvirtindamas savo žodžius, akimoju nušoko nuo arklio, labai nužemintai atsiklaupė prieš ponią Teresą ir pridūrė:

— Teikitės leisti išbučiuoti jums rankas, garbioji donja Teresa, kaip teisėtai ir vienatinei žmonai garbiojo dono Sančo Pansos, tikrojo Dykanijos salavaldžio.

— Ak ponuli, liaukitės, atstokit! — atšovė Teresa.— Juk aš jums ne rūmų dama, aš — vargšė laukininkė, žemdirbio duktė, klajojančio riterio ginklanešio, o ne kokio ten salavaldžio pati.

— Jūsų malonybė — godingiausioji visų godingiausiojo salavaldžio žmona,— paprieštaravo pažas,— o kad patikėtute mano žodžiais, šit jums, jūsų malonybe, laiškas ir dovana.

Ir tuoj išsitraukė iš kišenės koralų vėrinį su auksinėmis sąsagomis, užnėrė jai ant kaklo ir tarė:

— Štai šitas laiškas — garbiojo salavaldžio, o kitą sykiu su koralais siunčia jūsų malonybei josios šviesybė kunigaikštienė.

Teresa apkvaišo, duktė — ne ką mažiau; galop mergaitė paklausė:

— Kad aš nusprogčiau, jei čia nebus prikišęs nagų mūsų ponas šeimininkas Don Kichotas: tikriausiai bus padovanojęs tėčiui kokią valdą arba grafystę, kaip nesyk žadėjo.

— Jūsų tiesa,— pritarė pažas,— atsidėkojant garbiajam Don Kichotui garbusis Sančas dabar paskirtas Dykanijos salavaldžiu, kaip tatai paaiškės iš laiško.

— Perskaitykit jį, jūsų malonybe, pone mielas,— paprašė Teresa,— verpti turiu nagus, o rašto nekertu.

— O aš juo labiau,— pridūrė Sančiukė.— Luktelkit, tuoj pašauksiu ką nors, kad perskaitytų: gal patį kleboną, o gal bakalaurą Samsoną Karaską,— jie mielai ateis, juk norės sužinoti, kaip sekasi tėčiui.

— Nereikia nieko šaukti,— pareiškė pažas,— verpti aš nemoku, bet užtat moku skaityti ir perskaitysiu jums laišką.

Ir perskaitė galas nuo galo, bet kadangi mums jis žinomas, čia jo nedėsime. Paskui išsitraukė kunigaikštienės laišką, kuris skambėjo šitaip:

„Mieloji Teresa! Tamstos vyro Sančo gera širdis ir šviesus protas paskatino ir pastūmėjo mane prašyti savo vyrą kunigaikštį duoti jo valdžion vieną iš gausybės savųjų salų. Turiu žinių, kad jis tvarkosi ten kaip erelis, o tuo ir aš, ir jo šviesybė kunigaikštis labai džiaugiamės, ir aš karštai dėkoju Dievui, kad neapsirikau pasirinkdama jį tokion vieton, nes tamstai, garbioji Teresa, derėtų žinoti, jog gerų valdytojų retai pasitaiko pasaulyje, o Sančas taip gerai valdo, kad Dieve duok man pačiai būti tokiai gerai.

Siunčiu tamstai, širdele, koralų vėrinį auksinėmis sąsagomis. Mielai būčiau tamstai padovanojusi Rytų perlus, bet dovanotam arkliui į dantis nežiūri. Praeis kiek laiko, mudvi artimiau susipažinsime ir susidraugausime, bet Apvaizdos keliai nežinomi.

Labų dienų tamstos dukrai Sančiukei, ir pasakykite jai, tegu būna susirengusi: vieną gražią dieną suvesdinsiu ją su kokiu aukštu ponu.

Girdėjau, jūsų krašte gausu stambiųjų gilių; atsiųski tamsta man kokias dvi dešimtis, man bus jos itin brangios, nes surinktos tamstos rankomis.

Ir parašyki man ilgą laišką, duoki žinią, kaip laikaisi, kaip sveikata, o jeigu ko nors reikia, tik pasakyki žodį, ir tasai žodis taps kūnu. Ir tesaugo tamstą Dievas.

Rašyta mano pilyje.

Tamstą mylinti kunigaikštienė“

— Še tau! — sušuko Teresa, išklausiusi laišką.— Kokia gerutė, paprasta ir kukli ponia! Tokią ponią nors prie žaizdos dėk, čia tau ne mūsų bažnytkaimio bajorienės, kurios manosi, kad jeigu jos bajorienės, tai jų nė pirštu nepaliesk, ir kai bažnyčion eina, jau taip skiauterę kelia — už karalienes aukščiau nosį neša, į laukininkę pažiūrėti joms sarmata — mat karūna nukris; o čia matot, kokia gera ponia, kad ir kunigaikštienė, vadina mane širdele, kalba su manim kaip lygi su lygia,— Dieve duok jai susilyginti su pačia aukščiausia Lamančos varpine.

O dėl gilių, ponuli, nusiųsiu josios šviesybei porą gorčių, ir pačių didžiausių, kad visi žiūrėtų ir galvas kraipytų.

O dabartės, Sančiuke, pamylėk ponaitį, pažiūrėk arklį, atnešk kiaušinukų iš kluono, papjaustyk lašinukų — pavaišinsim kaip karalių, juk to nusipelnė: ir gerų žinių atvežė, ir pats pažiūrėti geras žmogus atrodo, o aš tuo tarpu subėgiosiu pas kaimynes, linksmo-

mis žiniomis drauge pasidžiaugsiu, sulakstysiu pas kunigą kleboną ir meistrą Nikolą, mūsų barzdaskutį,— juk jie visados buvo geriausi tavo tėvo bičiuliai.

— Viską padarysiu, mama,— atsiliepė Sančiukė,— tik žiūrėk, pusę to vėrinio man atiduosi, nes manding ponia kunigaikštienė ne tokia kvėša, kad visą vėrinį tau vienai siųstų.

— Visą tau jį atiduosiu, dukrel,— atsakė Teresa,— tik leisk man jį panešiot ant kaklo dieną kitą,— man širdis stačiai netelpa krūtinėj, kai į jį pasižiūriu.

— Ir suvis apsals, kai pamatysit, kokį ryšulį atvežiau štai šitame kelionmaišyje,— tarė pažas,— čia plonytėlės gelumbės drabužis, kurį salavaldys tik kartą, medžioklėn jodamas, buvo apsivilkęs, o šit dabar siunčia panelei Sančiukei.

— Dieve duok jam laikyti tūkstantį metų! — sušuko Sančiukė.— O ir tam, kas jį atvežė, linkiu tiek pat nugyventi, o jei panorės, tai ne vieną, bet visus du tūkstančius.

Su vėriniu ant kaklo ir laiškais rankoje Teresa išpuolė iš trobos ir nuskuodė pirštais barškindama į laiškus, lyg tai būtų būgnas buvęs, ir kaip tyčia pasitaikė jai klebonas ir Samsonas Karaskas, ir ji leidosi šokti ir tarškėti:

— Dievaž, kunige klebone, ir į mūsų langą saulutė įspindo, ir mes dabartėlės prie valdžios! Jei netikit, atveskit čionai bajorienę, kad ir iš pačių pasipūčiausių,— kaipmat jai nosį nušnypšiu!

— Kas nutiko, Teresa Pansa? Kokius niekus čia paistai ir kokius popierius nešioji?

— Čia jums ne niekai, o nešuosi kunigaikštienių ir salavaldžių laiškus, ir ant kaklo man gryniausių koralų vėrinys: šit „sveikamarijos“, „Tėve mūsų“ — kaltinio aukso, o aš pati — salavaldė.

— Dievaižin, ką čia šneki, Teresa, mes nieko nesuprantam.

— Šekit ir patys žiūrėkit,— tarė Teresa.

Ir padavė jiems laiškus.

Klebonas perskaitė juos Samsonui Karaskui, ir abu susižvalgė nustebę.

Tuomet bakalauras paklausė, kas pristatęs tuos laiškus.

Teresa pasiūlė užeiti į namus ir pasižiūrėti į pasiuntinį: girdi, jaunikaitis stačiai auksas sidabras, o jo atvežtoji dovana ir už auksą sunkesnė.

Klebonas nukabino jai nuo kaklo vėrinį, apžiūrėjo iš visų pusių,

įsitikino, jog tikrai grynų gryniausių koralų, ir, dar labiau nustebęs, tarė:

— Prisiekiu savo sutana, nebežinau, ką sakyti nei ką manyti apie tuos laiškus ir dovanas: žiūriu, čiupinėju — gryniausi koralai, o čia dar skaitau, jog kažin kokia kunigaikštienė prašo atsiųsti jai dvi dešimtis gilių.

— Suprask, kad gudrus! — įsiterpė Karaskas.— Ką gi, eikime pasižiūrėti to pasiuntinio, galgi jis padės mums išnarplioti tą painiavą.

Pasakyta — padaryta, ir Teresa parsivedė juodu namo.

Jiems atėjus, pažas sijojo avižas savo arkliui, o Sančiukė pjaustė lašinius — pakepsianti kiaušinienės ir pavaišinsianti svečią, savo išvaizda ir apdaru padariusį gerą įspūdį klebonui ir barzdaskučiui.

Jie mandagiai pasisveikino, jis taipgi, ir Samsonas pasiteiravo, kas nauja girdėti apie Don Kichotą ir Sančą Pansą: mat perskaitę ir Sančo, ir jos šviesybės kunigaikštienės laiškus, bet nieko nesuvaiką ir negalį suprasti, kokią ten valdžią įgavęs Sančas, juo labiau saloje, nes visos ar beveik visos Viduržemio jūros salos priklausančios jo didenybei.

Į tai pažas jiems atsakė:

— Kad garbusis Sančas Pansa turi valdžią — tuo nėra ko nė abejoti, o ką jis valdo — salą ar ką kita,— tai man kuo mažiausiai rūpi; svarbu, kad jo žinioje tūkstantinis miestas. O dėl gilių pasakysiu nebent, jog jos šviesybė kunigaikštienė tokia paprasta ir nepasipūtusi, kad jai vieni niekai paprašyti laukininkę gilių,— kartą ji netgi nusiuntusi žmogų į gretimą sodžių pasiskolinti šukų... Mat jūsų malonybėms būtų pravartu žinoti, kad Aragono damos, nors ir pačios prakilniausios, ne tokios išdidusios ir putlios kaip kastilės ir su žmonėmis laikosi daug paprasčiau.

Šitaip jiems bešnekučiuojant, vidun įbėgo Sančiukė su pilna sterble kiaušinių ir paklausė pažą:

— Sakykit, pone, gal dabartės, kai tėtis valdžion išsimušė, jis ir aptemptomis kelnėmis kartais mūvi?

— Nepastebėjau,— atsakė pažas,— bet tikriausiai mūvi.

— Dievulėliau! — sušuko Sančiukė.— Kaip norėčiau pamatyt tėtį tikromis ginklanešių kelnėmis! Turbūt nepatikėsit: nuo pat mažumės svajojau pamatyt tėtį aptemptomis kelnėmis!

— Pagyvensit — pamatysit, jūsų malonybe,— atsakė pažas.—

Dievaži, reikalai krypsta į tą pusę, kad jeigu tavo tėtis dar porą mėnesių išsilaikys valdžioje, vaikščios ne kitaip kaip su gobtuvu.

Ir klebonas, ir bakalauras negalėjo nepastebėti, jog pažas šaiposi, bet su jo pašaipiu tonu niekaip nesiderino gryni koralai ir Sančo atsiųstas medžioklės drabužis, kurio Teresa nedovanojo jiems neparodžiusi; Sančiukės svajonė sukėlė jiems juoką, o dar labiau — Teresos kalbos, kai kreipėsi tokiu prašymu:

— Kunige klebone, būkit geras, susižinokit, gal kas važiuoja į Madridą ar Toledą, nupirktų man apvalų pūstinį sijoną, tik jau, aišku, patį geriausią ir madingiausią. O kaipgi, juk man priklauso visomis išgalėmis sergėti savo vyro salavaldžio gerą vardą. O supyksiu kurią dieną, pati ton sostinėn nusitrenksiu ir dar karietą įsitaisysiu, kaip ponioms ir pritinka. Kai turi vyrą salavaldį, nori — pirkis karietą ir važinėk į sveikatą!

— Aišku, mama! — pritarė Sančiukė.— Dieve duok tau ją nusipirkt kaip galima greičiau, ir tuomet tegu šneka apie mane žmonės, matydami, kaip dardu sykiu su jos aukštybe mama: „Žiū, kad ji nusprogtų, susmirdusi skretena, sėdi išsidrėbusi karietoj nelygu popiežė!“ Ir tegu sau mina purvyną, o aš sėdėsiu kojas susikėlusi ir karieta važinėsiu. Ir tegu kiaurai žemes prasmenga visi piktliežuviai ir šnibždeikos, kiek tik jų esama pasauly: savo turėsi — kaip norėsi, o kiti tegu skursta ir akį džiūsta. Teisybę sakau, mama, ką?

— Jau kad teisybė, tai teisybė, dukrel! — atsakė Teresa.— Visą tą laimę ir šį tą geresnio jau seniai mano gerasis Sančas išpranašavo. Minėsi mano žodį, dukrel, aš dar grafienė būsiu,— mat, kam Dievas duoda, tam ir dribteleja. Kaip ne kartą esu girdėjusi iš tavo gerojo tėvo, o juk jį gali pavadinti ir patarlių tėvu, dovanai reik greito arklio: kai tau duoda valdžią — stverk ir nežiūrėk, duoda tau grafystę — čiupk ir laikyk, o kai sako: „Še“ ir atkiša kokį gerą daiktą — brauk į kišenę. O jei nenori — kirmyk sau sveika ir neatsiliepk, kai laimė ir sėkmė beldžias į tavo duris.

— O kas man darbo, ką pliaukš žmonės, kai važinėsiu išsipusčiusi ir nosį užrietusi? — įterpė Sančiukė.— Duokit šuniui kelnėm apsimaut, ir jis su šunim nenorės draugaut.

Tatai girdėdamas, klebonas tarė:

— Stačiai galva neneša, bet, matyt, Pansų giminėje visi gimsta su maišu patarlių: nepažįstu nė vieno, kuris nebūtų bėręs patarlių kiekvienu atveju ir kiekviena proga.

— Tas tiesa,— pritarė pažas.— Ponas salavaldys Sančas kas

žingsnis jas žarsto, ir nors dažniausiai jos visai netinka, šiaip ar taip, teikia malonumą, o jų šviesybės kunigaikštienė ir kunigaikštis labai jas mėgsta.

— Vadinasi, pone,— įsiterpė bakalauras,— jūsų malonybė tebetvirtinate, jog Sančas išties turi valdžią ir jog yra pasauly tokia kunigaikštienė, kuri siunčia dovanas jo pačiai ir rašo laiškus?.. Mat, nors mes ir tas dovanas čiupinėjome, ir tuos laiškus skaitėme, vis dėlto negalime patikėti ir manome, jog tai viena mūsų žemiečio Don Kichoto išmonių, o jis, kur buvęs nebuvęs, įžiūri burtus. Tai va, tiesą pasakius, man norėtųsi palytėti ir pačiupinėti jūsų malonybę, kad įsitikinčiau, jog jūs ne koks pamėklinis pasiuntinys, bet gyvas žmogus, iš mėsos ir kaulų sudėtas.

— Ponai,— atsiliepė pažas,— apie visa tai galiu pasakyti nebent tiek: aš esu tikras pasiuntinys, garbusis Sančas Pansa išties turi valdžią, o mano ponai kunigaikštis ir kunigaikštienė gali duoti ir davė jam tą valdžią, ir, kaip girdėjau, minėtasis Sančas Pansa tvarkosi kuo gražiausiai. Ar čia esama kokių burtų, ar ne,— patys spręskite, jūsų malonybės, aš nieko daugiau negaliu pasakyti, prisiekiu tėvų gyvybe, o jie dar tebėra gyvi, ir aš myliu juos ir gerbiu.

— Gali būti,— atsiliepė bakalauras,— bet *dubitat Augustinus*[156].

— Kas nori, tegu sau abejoja,— atsakė pažas,— visa tai, ką čia dabar sakiau,— grynų gryniausia tiesa, o tiesa visados išplaukia paviršiun kaip aliejus vandenyje, ir apskritai *operibus credite, et non verbis*. Tegu vienas judviejų važiuoja sykiu su manimi, ir akimis pamatys tai, kuo netiki ausimis.

— Jau verčiau aš keliausiu,— įsikišo Sančiukė.— Vežkitės mane, pone jūsų malonybe, pasisodinęs ant arklio sturplio: taip noriu pasimatyt su tėčiu!

— Salavaldžių dukroms nepritinka vienoms klaidžioti keliais,— pareiškė pažas,— jas turi lydėti gausybė tarnų, karietų ir palankinų.

— Dievaž, man vis viena, kaip keliausiu: ar raita ant asilės, ar važiuota karieta,— atšovė Sančiukė.— Aš ne iš lepiųjų!

— Patylėk, dukrel,— tarė Teresa,— pati neišmanai, ką šneki, o ponas sako tiesą; kiti laikai — kiti vaikai: kai tavo tėvas buvo Sančas, ir tu buvai Sanča, o kai tėvas salavaldys, ir tu panelė. Juk gerai pasakiau, ar ne?

— Ponia Teresa šneka geriau, nei galvoja,— tarė pažas.— Duokite man pavalgyti ir išleiskite kelionėn, o noriu grįžti namo su saule.

Į tai klebonas tarė:

— Meldžiu jūsų malonybę nustumti alkį prie mano kuklaus stalo, nes ponia Teresa turi daugiau gerų norų negu išteklių tokiam godingam svečiui pavaišinti.

Pažas iš pradžių atsisakė, paskui sutiko taręs sau, jog šitaip būsią geriau, ir klebonas parsivedė jį namo, džiaugdamasis dingstimi kuo smulkiausiai išklausinėti pasiuntinį apie Don Kichotą ir jo žygdarbius.

Bakalauras pasisiūlė Teresai atrašyti laiškus, bet ji nepanoro, kad jis kištųsi į jos reikalus,— mat žinojo jį esant pašaipūną, ir nunešė bandelę ir du kiaušinius vienam raštingam mišių tarnui, jisai ir parašė du laiškus: vieną — vyrui, kitą — kunigaikštienei, ir abu tie laiškai, dvelkiantys Teresos sveiku protu, nė kiek ne prastesni už visus tuos, kurie įdėti į šią didžią istoriją, kaip tuo vėliau įsitikinsime.

LI PERSKYRIMAS

APIE TOLESNĮ SANČO PANSOS VALDYMĄ, TAIPGI APIE KITUS TIKRAI SMAGIUS ĮVYKIUS

Išaušo nauja diena, nustumdama praeitin naktį, kurią Sančas žvalgė savo valdas, stalininkas būdravo gododamas apie persirengusios mergelės žavesį ir grožį, o ūkvaizdis ligi pat ryto rašė laišką savo ponams dėstydamas, ką Sančas Pansa daręs ir kalbėjęs, nes salavaldžio darbai ir žodžiai stebino jį tiek savo išmintimi, tiek kvailumu, neatsiejamais vienas nuo kito.

Pagaliau garbusis salavaldys teikėsi atsikelti, ir, daktaro Pedro Pakenčemo nurodymu, pusryčių jam buvo patiekta šlakelis uogienės ir keli gurkšniai šalto vandens — vaišės, kurias Sančas būtų mielai išmainęs į kriaukšlę duonos ir vynuogių kekę; tačiau, matydamas, jog čia jo norų niekas nežiūri, skaudama širdimi ir urzgiančiu pilvu susitaikė su likimu ir prisivertė patikėti Pedru Pakenčemu, tvirtinančiu, kad saikingas ir lengvas valgis pagyvinąs protą ir todėl esąs labai pravartus žmonėms, stovintiems prie valdžios vairo ir užimantiems aukštus postus, kurie reikalaują ne tiek fizinių jėgų, kiek dvasinių.

Šie klaidūs išvedžiojimai negelbėjo Sančo nuo alkio, ir dar to-

kio, jog širdies gilumoj jis keikė ir savo valdžią, ir netgi tą, kuris ją padovanojo; išlaižęs uogienę ir nenumarinęs alkio, jis vėlei ėmėsi teisėjo pareigų, ir tądien pirmas pasirodė toksai atvykėlis, kuris, stebint ūkvaizdžiui ir kitiems dvariškiams, pateikė tokią bylą ir šit ką pareiškė:

— Pone, per vieno dvaro žemes teka vandeninga upė (prašau jūsų malonybę klausyti su atidžia, nes byla labai svarbi ir gana kebli). Tai va, per upę eina tiltas, ir viename gale stovi kartuvės ir lyg teismo rūmai, kur paprastai posėdžiauja keturi teisėjai, ir bylas jie nagrinėja remdamiesi upės, tilto ir viso dvaro savininko išleistu įstatymu, o tasai įstatymas skelbia:

„Kiekvienam, šiuo tiltu einančiam per upę, privalu iš pradžių prisiekti, jog sakysiąs teisybę, kur ir ko einąs, ir tuos, kurie sako tiesą, pridera paleisti, o tuos, kurie meluoja,— čia pat pakarti be jokio pasigailėjimo".

Įsigaliojus šiam įstatymui ir griežtoms jo sąlygoms, tiltu perėjo daugybė žmonių: kai tik teisėjai įsitikindavo, jog praeivis sako tiesą, leisdavo jam keliauti toliau.

Atsitiko taip, jog vienas žmogus saikdinamas prisiekė ir pareiškė, kad atėjęs ne ko kito, kaip tik mirti tose kartuvėse.

Teisėjai apsvarstė šią priesaiką ir tarė: jeigu leisime šitam žmogui keliauti toliau, vadinasi, jis bus sulaužęs priesaiką, ir pagal įstatymą jam pridera mirti, o kaipgi jį pakarsime, jeigu jis dievažijosi atėjęs mirti kartuvėse, vadinasi, prisiekė teisingai, ir todėl, remiantis tuo pačiu įstatymu, jį pridera paleisti.

Ir štai klausiu jūsų malonybę, garbusis salavaldy, ką daryti teisėjams su tuo žmogum, nes ligi šiolei jie dvejoja ir nesižino, kokį sprendimą skelbti? Išgirdę apie taurų ir skvarbų jūsų malonybės protą, jie atsiuntė mane pas jus, idant jų vardu paprašyčiau jūsų malonybę pasakyti savo nuomonę šiuo painiu ir miglotu klausimu.

Į tai Sančas atsakė:

— Garbės žodis, ponai teisėjai geriau būtų jūsų čionai nesiuntę, nes mano protas veikiau bukas negu skvarbus, bet, šiaip ar taip, dar sykį išdėstykit man tą bylą, kad pagaučiau esmę: jei Dievas duos, gal ir neprašausiu pro šikšnelę.

Prašytojas papasakojo viską nuo pradžios, ir tuomet Sančas tarė:

— Manding šitą bylą aš išspręsčiau vienu gaisu, o būtent: tasai žmogus prisiekia, jog atėjęs mirti kartuvėse, ir jeigu jisai bus pakartas, vadinas, sakėsi teisybę, ir, remiantis įstatymu, jį pridera paleisti

į kitą krantą, o jeigu nebus pakartas, vadinas, sumelavo ir, tuo pačiu įstatymu remiantis, turi būti pakartas.

— Taip ir yra, kaip sako garbusis salavaldys,— tarė pasiuntinys,— nėra ko daugiau norėti ir abejoti, nes aiškiau suprasti ir permanyti visos bylos stačiai neįmanoma.

— Tai va, klausykit,— pareiškė Sančas,— tą žmogaus pusę, kuri sakė tiesą, pridera paleisti, o tą, katra sumelavo,— pakarti, ir šitaip raidė raidėn bus įvykdytos ėjimo tiltu sąlygos.

— Betgi, garbusis salavaldy, tuomet reikės perpjauti tą žmogų į dvi dalis: teisingąją ir melagingąją,— tarė pasiuntinys,— o jeigu perpjausime, jis neišvengiamai numirs, ir tuomet nebus įvykdyta nė viena įstatymo sąlyga, tuo tarpu įstatymas reikalauja nuosekliai jo laikytis.

— Klausykit, meldžiamasis,— tarė Sančas,— gal aš ir paskutinis mulkis, bet, mano galva, tasai jūsų praeivis turi tokią pat teisę mirti kaip gyventi ir pereiti tiltą: mat, jeigu tiesa gelbsti jį nuo mirties, tai melas pasmerkia myriopi, o jeigu tokia byla, perduokit mano nuomonę ponams, jus atsiuntusiems pas mane: kadangi jie turi lygiai tokį pat pagrindą tiek nuteisti jį, tiek išteisinti, tegu verčiau praleidžia, nes geras darbas visados nusipelno didesnio pagyrimo nekaip blogas, ir jeigu mokėčiau rašyti, nė nesvarstydamas pasirašyčiau tokį sprendimą.

Ir visa tai, ką čia sakiau, ne pats sugalvojau,— stačiai prisiminiau vieną iš daugybės pamokymų, kuriuos davė paskutiniąją naktį prieš išvykstant į salą mano ponas Don Kichotas, o jis man pasakė: iškilus abejonei, teisėjui pridera atsiklausti sąžinės ir nusilenkti gailestingumui,— ir štai, garbė Dievui, prisiminiau tą pamokymą, o jis čia į pat kirtį.

— Tikrai,— pritarė ūkvaizdis,— mano supratimu, nė patsai Likurgas, leidęs įstatymus lakedemoniečiams, nebūtų paskelbęs išmintingesnio sprendimo negu didysis Sančas Pansa. Tuo ir baigsime mūsų rytinį posėdį, ir aš parikiuosiu, kad garbiajam salavaldžiui pietų būtų patiekta to, ko jis pageidauja.

— Nieko daugiau man nereikia, nuo širdies pasakysiu,— tarė Sančas.— Tik duokit man pavalgyti, o paskum tegu pilasi kaip iš maišo visokios painios ir keblios bylos,— kaipmat jas išnarpliosiu.

Ūkvaizdis tesėjo žodį: sąžinė neleido marinti badu tokio nuovokaus salavaldžio, juo labiau kad naktį kunigaikščio nurodymu turėjo

iškrėsti Sančui paskutinį pokštą ir šitaip padaryti galą jo valdymui.

Atsitiko taip, jog kai Sančas papietavo, nusižengdamas visoms daktaro Nepakenčiamo Deguto taisyklėms ir pamokymams, nukraustant stalą, atvyko žygūnas su Don Kichoto laišku salavaldžiui.

Sančas įsakė sekretoriui pirma pačiam perskaityti laišką, o jeigu nebūsią jokių paslapčių,— pagarsinti.

Sekretorius taip ir padarė ir, perbėgęs jį akimis, tarė:

— Galima skaityti balsiai, nes visa, ką garbusis Don Kichotas rašo jūsų malonybei, būtų pravartu atspausti ir išrašyti aukso raidėmis, o rašo jis šit ką:

DON KICHOTO LAMANČIEČIO LAIŠKAS SANČUI PANSAI, DYKANIJOS SALAVALDŽIUI

„Aš tikėjausi išgirsti apie tavo nesigaudymą ir riktus, bičiuli Sančai, bet išgirdau apie tavo išmintį ir sąmojį, ir už tai karštai padėkojau Viešpačiui Dievui, vargšą prikeliančiam iš dulkių, o kvailį paverčiančiam išminčium.

Aš gaunu žinių, jog valdai, kaip žmogui pritinka, bet, žmogumi būdamas, savo nuolankumu primeni bežadį padarą, o tau, Sančai, būtų pravartu įsidėmėti, kad dažniausiai pridera ir netgi privalu valdžios tvirtybės dėlei nusižeminimą širdyje užgniaužti, nes asmeniui, aukštas pareigas einančiam, priklauso savo orumą saugoti, kaip to rangas reikalauja, ir žemakilmiui įgimtų polinkių kratytis. Vilkėki padoriu drabužiu, nes ir mietas, dailiai aptaisytas, atrodo nebe mietas. Nesiūlau tau apsikarstyti blizgučiais nei dabintis, nei, teisėju esant, kario apdaru vilkėti,— priešingai, tau pridera rengtis pagal savo rangą, atseit valyvai ir tvarkingai.

Kad įsigytum valdinių palankumą, tau, be kita ko, nedera pamiršti dviejų dalykų: pirmiausia, būki visiems malonus, kaip jau esu kartą sakęs, ir, antra, rūpinkis, kad visados būtų gausu maisto, nes vargšams niekas taip nepaėda širdies kaip badas ir nepritekliai.

Neleiski per daug potvarkių, o jeigu vis dėlto leisi, žiūrėki, kad būtų geri ir, svarbiausia, kad būtų gerbiami ir vykdomi, nes jeigu potvarkių nepaisoma, tai jų lyg ir nėra; maža to, tokia padėtis perša mintį, jog valdžiai pakako proto ir galios juos išleisti, bet pristigo valios priversti jų laikytis, o įstatymas, keliantis baimę, bet nevykdomas, panašus į stuobrį, varlių karalių[157]: iš pradžių jis įgąsdino jas, bet ilgainiui jos paniekė jį ir net sutūpė ant viršaus.

Būki dorybių tėvas ir ydų patėvis.

Nebūki nei amžinai griežtas, nei amžinai švelnus,— pasirinki vidurį tarp šitų kraštutinumų, nes aukso vidurys — išminties viršūnė.

Lankykis kalėjimuose, skerdyklose, turgavietėse, nes valdžios pasirodymas tokiose vietose — labai svarbus dalykas: paguosi kalinius, puoselėjančius viltį kaip galima greičiau užbaigti savo vargus, įbauginsi mėsininkus, kurie, tau regint, bijos apsverti pirkėjus, įvarysi baimę prekininkėms, taipgi linkusioms į tą pačią nuodėmę.

Jei kartais būtum gobšuolis, moterius arba rajūnas (nors, beje, tuo netikiu), stenkis neišsiduoti, nes jeigu valdiniai ir artimiausi žmonės patirs apie tavo ypatingą polinkį, nukreips visą ugnį į šią silpnybę ir galop nuvers tave pražūties bedugnėn.

Apsvarstyki ir persvarstyki, apgalvoki ir pergalvoki visus tuos pamokymus ir patarimus, kuriuos daviau surašytus prieš tau išvykstant užimti savo posto, ir jeigu jais seksi, pamatysi, kaip didžiai jie tau pravers įveikiant kliūtis ir sunkumus, kas žingsnis iškylančius valdžios vyrams.

Rašyki kunigaikščiui ir kunigaikštienei, reikški dėkingumą, nes nedėkingumas — puikybės vaisius ir viena didžiųjų nuodėmių, kokių tik esama pasaulyje, o žmogus, dėkingas savo geradariams, teikia viltį, jog būsiąs taipgi dėkingas Dievui, tiek gero jam padariusiam ir darančiam.

Jos šviesybė kunigaikštienė pasiuntė žmogų su tavo drabužiu ir savo dovana pas tavo žmoną Teresą Pansą; tikimės veikiai sulauksią atsakymo.

Aš nesveikavau kiek laiko po tam tikro susidūrimo su katėmis, per kurį netikėtai nukentėjo mano nosis, bet tai menkniekis, nes jeigu vieni burtininkai stengiasi man pakenkti, kiti už mane užsistoja.

Duoki man žinią, ar prie tavęs priskirtasis ūkvaizdis turėjo ką nors bendra su Tripalana, kaip tu įtarei, ir apskritai, jei kas nors tau nutiks, iškart man praneški, nes gyvename ne per toliausia vienas nuo kito, juo labiau kad neilgai trukus ketinu atsisveikinti su tuščiu gyvenimo būdu, nesgi ne tam esu gimęs.

Man atsitiko vienas dalykas, kuris, kaip nujaučiu, gali užtraukti jų šviesybių nemalonę, ir nors man labai nesmagu, tačiau jaučiuosi kuo smagiausiai, nes, šiaip ar taip, man pridera skaitytis ne tiek su jų nuotaikomis, kiek su tiesiogine savo priederme, kaip skelbia gerai žinomas posakis: *amicus Plato, sed magis amica veritas*[158]. Rašau

tau lotyniškai tikėdamasis, jog, būdamas valdžioje, spėjai išmokti šią kalbą.

Sudiev, ir tepadeda tau Viešpats visame kame, idant niekam nekeltumei gailesčio.

Tavo bičiulis
Don Kichotas Lamančietis"

Su atidžia išklausė Sančas laišką, kurį visi susirinkusieji išgyrė ir pavadino labai protingu, paskum Sančas pasikėlė nuo stalo ir, pasišaukęs sekretorių, užsisklendė su juo savo kambaryje, idant, ilgai neatidėliodamas, tuoj duotų atsaką savo ponui Don Kichotui.

Ir sekretoriui paliepė žodis žodin surašyti visa tai, ką jis, Sančas, sakysiąs, o šis taip ir padarė.

Ir laiškas buvo šit kokio turinio:

SANČO PANSOS LAIŠKAS DON KICHOTUI LAMANČIEČIUI

„Esu šitaip užsivertęs darbais, jog nebeturiu laiko nė galvos pasikrapštyti, nė nagų apsikarpyti, o todėl jie man ataugo tokie ilgi, kad neduok Dieve. Tatai jums sakau, pone mieliausiasis, kad jūsų malonybė per daug nesirūpintumėt, jog lig šiol neduodu žinios, kaip man sekasi valdyti salą, kur badmiriauju labiau nei tada, kai mudu su jumis klajojom po girias ir tyrus.

Šiomis dienomis jo šviesybė kunigaikštis man parašė ir perspėjo, kad salon įsismelkę kažin kokie žvalgai ir kėsinąsi mane nudėti, bet lig šiol man pavyko susekti tik vieną, tokį daktarą, kuriam čia mokama alga, idant visus salavaldžius vieną po kito marintų; vardu tas daktaras — Pedras Nepakenčiamas Degutas, ir, kaip jūsų malonybė matot, vien jau vardas ką sako, todėl norom nenorom žmogus bijaisi, kad tavęs nenudaigotų.

Tasai daktaras patsai sako, jog ligų jis negydo, o tik stengiasi užbėgti joms už akių, todėl pripažįsta tik vieną vaistą: dietą ir dar sykį dietą, ir liepia jos laikytis, kolei žmogus sudžiūva it šiekštas,— lyg išsekimas nebūtų pražūtingiau už karštinę!

Trumpai drūtai, jis marina mane badu, ir aš dvesiu iš apmaudo, nes tikėjausi, valdžioj atsidūręs, šveisti karštymą, gerti gaivą ir lepintis pūkų pataluose ant olandiškos drobelės paklodžių, o atsidūriau — ir pasninkauju lyg atsiskyrėlis, ir dabartės sakau sau: kad jau

ne savo valia įkliuvau į tokį gyvenimą, griebs mane velniai vieną gražią dieną!

Lig šiol nei mokesčių nebuvo, nei kyšių nekliuvo, ir man galva neneša, ką tai galėtų reikšti, nes čia esu girdėjęs, kad paprastai, naują valdžią paskyrus, vietos žmonės suneša jai krūvą pinigų — lyg skolon, lyg dovanai,— dar salon jai neatvykus, ir kad tokio papročio laikomasi visur, ne tik šičia.

Šiąnakt, apeidamas salą, susidūriau su gražute mergele, vyriškai persirengusia, ir josios broliu moterišku apdaru; mergiotę įsimylėjo mano stalininkas ir, kaip man sakėsi, mintyse pasiskyrė sau į žmonas, o aš nusižiūrėjau tą vyruką sau į žentus. Šiandie mudu abu nueisim aptarti tų reikalų su jų tėvu, tokiu Djegu de la Ljana: jisai bajoras ir gryno kraujo krikščionis, tokio gryno, kad grynesnio nė su žiburiu nerastum.

Apvaikščiojau turgavietes, kaip jūsų malonybė patarėt, ir vakar užklupau prekininkę, prekiaujančią tarytum šiųmetiniais riešutais,— bet, kai patikrinau, pasirodė, jog saikan šiųmetinių riešutų ji primaišo senų, tuščių ir supuvusių. Įsakiau atiduoti juos prieglaudos vaikams — tegu išsirankioja gerus, o prekininkei uždraudžiau dvi savaites vaikščioti turgavietėn. Žmonės sako, kad gerai padariau.

Žinokit, jūsų malonybe, prekininkės šičia turi labai blogą vardą, nes visos jos begėdės, beširdės ir akiplėšos, ir aš taip manau: kitur esu jų prisižiūrėjęs.

Labai džiaugiuosi, kad jos šviesybė ponia kunigaikštienė nurašė laišką mano pačiai Teresai Pansai ir nusiuntė dovaną, kaip jūsų malonybė sakot, ir aš, savo ruožtu, pasistengsiu jai atsidėkoti, progai pasitaikius; išbučiuokit jai rankas nuo manęs ir pasakykit, jog skolingas neliksiu,— pati netruks įsitikinti.

Nenorėčiau, kad jūsų malonybė rietumėtės su kunigaikščiu ir kunigaikštiene, nes jeigu jūsų malonybė su jais susipyksit, žinia, ir man atsirūgs, ir bus negražu, jei, mokydamas mane dėkingumo, jūsų malonybė pasirodysit toks nedėkingas tiems žmonėms, kurie tokiomis malonėmis mudu apipylė ir taip svetingai viešino savo pilyje.

Apie tas kates nieko nesupratau, bet, man regis, tai bus viena tų šunybių, kurias jums paprastai krečia pikti burtininkai; išsiaiškinsim, kai susitiksim.

Mielai nusiųsčiau jūsų malonybei kokią dovanėlę, tik nežinau ką,— gal, sakau, vieną kitą klizmą, nes šičia, saloje, meistrai labai

dailiai pritaiso vamzdelius prie pūslių, bet tiek to, jei dar pasilaikysiu valdžioj, rasiu ką atsiųst: šiaip ar taip, turiu valią ant savo spalių.

Jei kartais mano pati Teresa Pansa atrašytų laišką, užmokėkit, jūsų malonybe, už pristatymą[159]: pasiutiškai norisi sužinoti, kas gera namuose, kaip pati ir vaikai.

O šiuo tarpu tesaugo Dievas jūsų malonybę nuo klastingųjų burtininkų ir tepadeda man ramiai ir gražiai pasitraukti iš valdžios, nors tuo abejoju: regis man, teks šitoj saloj padėti šaukštą — šitaip rūpinasi mano sveikata daktaras Pedras Degutas.

Jūsų malonybės tarnas
Sančas Pansa, salavaldys"

Sekretorius užantspaudavo laišką ir tuojau išsiuntė žygūną atgal, o Sančo mulkintojai susirinkę aptarė, kaip būtų galima jį nustumti nuo valdžios.

O Sančas visą tą popietę ruošė naujus potvarkius, idant įsivyrautų tvarka tame krašte, kurį jis laikė sala, kaip antai: visoje valstybėje uždraudė smulkmenomis perpardavinėti maisto produktus ir leido iš visur įvežti vyną, tačiau ta sąlyga, jeigu būsianti nurodyta gamybos vieta, o kaina nustatyta pagal tikrąją jo vertę, kokybę ir rūšį, ir vyno pirkliai, kurie išdrįsią miešti vynus vandeniu arba klastoti pavadinimus, būsią baudžiami mirtimi.

Jis sumažino visų rūšių apavo kainas, ypačiai kurpių, kainavusių, jo išmanymu, beprotiškai brangiai.

Nustatė tvirtas algas tarnams, kurie, naudos vaikydamiesi, nežinojo saiko.

Numatė griežtų griežčiausias bausmes tiems, kurie arba dieną, arba naktį susimano dainuoti nešvankias ir nepadorias daineles.

Uždraudė akliesiems giedoti giesmes apie stebuklus, jeigu jose nesą neginčijamų įrodymų, jog tų stebuklų tikrai būta,— mat buvo įsitikinęs, jog diduma stebuklų, aklųjų garsinamų,— tariami ir tik pakertą tikėjimą tikraisiais.

Sugalvojo ir įsteigė naują pareigybę — algvasilo neturtėlių reikalams, idant tasai ne persekiotų juos, bet tikrintų, ar jie išties neturtingi, nes dažniausiai pasitaiką ir taip, kad tariamu luošumu dangstąsi vagys graibščiomis rankomis, o netikromis žaizdomis gailestį žadiną sveikutėliai girtuokliai.

Žodžiu, jis paskelbė tiek gerų dalykų, kad ir po šiai dienai jie tebeturi galią tame krašte ir vadinami „Didžiojo valdžios vyro Sančo Pansos nuostatais".

LII PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMAS ANTROSIOS DUENJOS LIŪDESIJOS, ARBA DUENJOS SOPULINIJOS, KITAIP SAKANT,— DONJOS RODRIGES NUOTYKIS

Sidas Hamadas pasakoja, jog, užsigydęs įbrėžimus, Don Kichotas taręs sau, kad jo gyvenimas pilyje nesiderinąs su riterystės nuostatais, ir todėl pasiryžęs atsiprašyti kunigaikščio ir kunigaikštienės ir keliauti Saragoson, kame neilgai trukus turėjusios vykti didelės iškilmės, o tose iškilmėse jis tikėjęsis laimėti šarvus, paprastai tose iškilmėse nugalėtojui dovanojamus.

Ir šit vieną dieną, kai, sėdėdamas su jų šviesybėmis prie stalo, jis jau ketino pagarsinti savo norą ir atsiprašyti, netikėtai atsidarė didžiosios menės durys, ir vidun įžengė dvi žmogystos, kaip vėliau paaiškėjo, moterys, nuo galvos ligi kulnų apsidariusios gedulo drabužiais, ir viena jų, priėjusi prie Don Kichoto, puolė jam į kojas, griuvo kiek ilga ant aslos ir, įsikniaubusi jam į kurpes, įniko taip liūdnai, taip gailiai ir sielvartingai rypuoti, jog sukėlė sąmyšį visiems, kas matė ją ir girdėjo.

Ir nors kunigaikščiui ir kunigaikštienei dingtelėjo, kad tai tarnai būsią sugalvoję iškirsti kokią išdaigą Don Kichotui, vis dėlto, matydami, kaip nuoširdžiai dūsauja, vaitoja ir rauda moteriškė, jie nustebo ir sutriko, bet tuomet Don Kichotas, užuojautos perimtas, pakėlė ją nuo žemės ir paprašė atsidengti ir atskleisti šydą nuo ašaroto veido.

Moteriškė paklausė, ir tuomet visi išvydo tai, ką mažiausiai tikėjosi pamatyti: pasirodo, šydu dangstėsi donja Rodriges, kunigaikštienės duenja, o antroji moteriškė gedulo drabužiu buvo jos duktė, turtingojo ūkininko sūnaus suvedžiota.

Visi, ją pažinojusieji, nustebo, o labiausiai — kunigaikštis ir kunigaikštienė: mat, nors ir laikė ją nesusitupėjusia ir žiopliuke, vis

dėlto nieku būdu nesitikėjo, kad ji būtų sugebėjusi ryžtis tokioms beprotystėms.

Galop, kreipdamasi į savo ponus, donja Rodriges tarė:

— Jūsų šviesybės, teikitės leisti man pasikalbėti su šiuo riteriu, nes kitaip man bus neįmanu išbristi iš bėdos, kurion mane įstūmė vieno nedoro prasčioko užmačios.

Kunigaikštis pareiškė leidžiąs: tegu donja Rodriges kalbanti su Don Kichotu kiek tik jos širdis geidžianti.

Tuomet, nukreipdama akis ir kalbą į Don Kichotą, ji tarė:

— Prieš kelias dienas, narsingasai riteri, pasakojau jūsų malonybei, kaip vylingai ir niekšiškai pasielgė su mano mieląja ir mylimąja dukrele vienas nedoras ūkininkas,— štai ji, nedalingoji, stovi prieš jus,— ir jūs pažadėjote man ją apginti ir šiąją netiesą atitaisyti, bet dabar girdžiu, jog ketinate išvykti iš mūsų pilies ir ieškoti sėkmingų nuotykių, kurių Dieve duok jums surasti.

Ir štai geidaučiau aš, idant, prieš leisdamasis tolimosna kelionėsna, jūsų malonybė iškviestute dvikautėn tąjį nežabotąjį prasčioką ir priverstute vesti mano dukrą, nes anksčiau ir pirmiau, nei ją suvedžiojo, jisai davė jai žodį būti josios vyru, o kliautis jo šviesybės kunigaikščio teisingumu — tai nelygu laukti, kol obuoliai nuo alksnių ims kristi, o kodėl šitaip yra — jūsų malonybei slapčia jau esu apsakiusi.

Tad Dieve duok jums sveikatos, o mūsų neapleiski nelaimėje.

Į šiuos žodžius Don Kichotas atsakė labai oriai ir iškilmingai:

— Geroji duenja, teikitės sutramdyti ašaras arba, teisingiau pasakius, nusišluostyti jąsias ir liautis veltui dūsavus, nes aš apsiimu padėti jūsų dukrai, kuriai, beje, būtų pravarčiau buvę šitaip lengvai netikėti įsimylėjėlių pažadais,— jie paprastai labai greiti žadėti, bet be galo lėti tesėti.

Taigi, jo šviesybei kunigaikščiui leidus, aš tuojau vykstu ieškoti to nedoro jaunikaičio, surasiu jį, iškviesiu dvikautėn ir nukausiu, jeigu tik jisai atsisakys duotojo žodžio, nes mano pagrindinė priedermė ir pašaukimas — būti atlaidžiam nuolankiesiems ir bausti išpuikėlius, kitaip sakant, užsistoti už vargdienius ir triuškinti kietaširdžius.

— Jūsų malonybei nėra ko vargti ir ieškoti to prasčioko, kuriuo skundžiasi ši geroji duenja,— atsiliepė kunigaikštis,— taipgi nėra ko prašyti manęs leidimo dvikautėn jį iššaukti: aš laikau, kad jūsų malonybė jau iškvietėte jį, ir apsiimu perduoti jam jūsų iškvietimą, priversti jį priimti ir atvykti mano pilin atsakyti už savo veiksmus,

ir čia parinksiu jums abiem patogią vietą ir pasirūpinsiu, idant visų sąlygų, kurių tokiais atvejais įprasta ir privalu laikytis, būtų laikomasi, taipgi pasilieku sau teisę kiekvienam judviejų būti teisėju, nes šią teisę priklauso pasilikti sau visiems valdovams, savo valdose duodantiems vietą dvikautėms.

— Jeigu jūsų didybė duodate man tokį pažadą,— atsakė Don Kichotas,— jums leidžiant, šiuo kartu aš atsižadu tų privalumų, kuriuos man suteikia bajorystė, nusileidžiu ir nusižeminu iki žemakilmio skriaudėjo ir, duodamas jam galimybę kautis su savimi, drauge kaip ir tampu jam lygus. Taigi, nors šičia jo ir nėra, šaukiu jį dvikautėn ir kaltinu nedorai pasielgus ir suvedžiojus šią vargšę, kuri anksčiau buvo mergelė, bet dabar dėl jojo kaltės tokia nebėra, ir todėl jam priklauso arba tesėti duotą žodį ir tapti josios teisėtu vyru, arba žūti nuo keršytojo rankos.

Ir, nutraukęs nuo rankos pirštinę, sviedė vidurin menės, o kunigaikštis pakėlė ją ir pareiškė, jog, kaip jau buvo sakęs, vasalo vardu priimąs iškvietimą, jog dvikautė įvyksianti po savaitės, vietą jai skiriąs šios pilies aikštėje, o ginklai būsią tokie, kokiais paprastai esti ginkluoti riteriai, kaip antai: ietis, skydas, grandijos ir visa kita, be to, ginkluotė būsianti teisėjų peržiūrėta ir patikrinta, idant nepasitaikytų jokios apgaulės, vylių ar burtų...

— Tačiau pirmiausia reikėtų, kad ši garbingoji duenja ir ši garbę praradusi mergelė įgaliotų garbųjį Don Kichotą ginti jųdviejų teises, kitaip nieko doro iš to neišeis ir toji dvikautė nieko gero neduos.

— Aš įgalioju,— tarė duenja.

— Ir aš,— nežinodama kur dėtis, pridūrė duktė, visa apsiverkusi ir susigėdusi.

Taigi kunigaikštis sugalvojo, ką dera daryti šiuo atveju, ir ėmėsi reikiamų priemonių, o gedulu vilkinčioms moterims išėjus, kunigaikštienė įsakė elgtis su jomis ne kaip su šeimynykštėmis, bet kaip su kilmingomis damomis, iš svetur atklydusiomis į pilį ieškoti apginties ir teisybės.

Ir todėl jos apgyvendinta atskirame kambaryje ir aptarnauta kaip kokios viešnios, ir tai gerokai nustebino kitas tarnaites, nenuvokiančias, kuo pasibaigs donjos Rodriges ir jos nuslydusios dukters paikystė ir įžūlumas.

Ir taip jau atsitiko, jog tuo metu kaip tyčia, idant neišblėstų linksma nuotaika ir graži pabaiga apvainikuotų pietus, menėn netikėtai įžengė pažas, gabenęs laiškus ir dovanas Teresai Pansai, salavaldžio

Sančo Pansos žmonai, ir tuo didžiai nusidžiaugė kunigaikštis ir kunigaikštienė, kuriems buvo smalsu sužinoti, kaip jam pasisekė kelionė, ir, jiems pasiteiravus, pažas atsakė, jog keliais žodžiais, o juo labiau tiekai žmonių girdint, negalėsiąs to apsakyti, ir paprašė atidėti pasakojimą vėlesniam laikui, kada jų šviesybės būsią patys vieni, o šiuo tarpu siūląs pramogos dėlei pasiskaityti laiškus.

Ir, išsitraukęs du laiškus, įteikė juos kunigaikštienei. Ant vieno buvo toks antrašas: „Laiškas jos šviesybei poniai kunigaikštienei — nežinau, kuo vardu", o ant kito: „Mano vyrui Sančui Pansai, Dykanijos salavaldžiui, Dieve duok jam mane pergyventi".

Kunigaikštienė, kaip sakoma, marškiniuose netilpo — taip jai magėjo perskaityti laišką, o atplėšusi jį ir perbėgusi akimis, tarė sau, kad galima perskaityti balsiai, kad girdėtų kunigaikštis ir visi susirinkusieji, ir todėl perskaitė šit ką:

TERESOS PANSOS LAIŠKAS KUNIGAIKŠTIENEI

„Labai jau nudžiugino mane, mieloji ponia, jūsų didybės laiškas, nes, dievaž, baisiausiai jo laukiau.

Koralų vėrinys labai gražus, bet ir vyro medžioklinis drabužis ne ką prastesnis.

Kad jūsų aukštenybė paskyrėt mano sutuoktinį Sančą salavaldžiu, tai visas mūsų bažnytkaimis džiaugiasi ta žinia, nors kai kas tuo netiki, ypačiai kunigas klebonas, barzdaskutys meistras Nikolas ir bakalauras Samsonas Karaskas, na, bet man tai nė motais: svarbu, kad taip yra iš tikro, o šiaip tegu sau šneka visi kaip nori. Beje, jeigu kalbėsim nuo širdies, negavusi koralų ir drabužio, ir aš pati nebūčiau patikėjusi, nes mūsų bažnytkaimy visi laiko mano vyrą be vieno šulo, o kad lig šiol jisai yra turėjęs savo valioj nebent ožkų bandą, tai niekam galva nenešа, ar gebėtų kam kitam savo valią parodyti. Dieve jam padėk savo vaikelių labui darbuotis!

Aš, mieliausioji ponia, esu nusistačiusi, jūsų malonybei leidžiant, pasiduoti sostinėn laimės paragauti — sočiai prisivažinėti karieta, kad pavyduoliams — o jų turiu devynias galybes — akys išvirstų. Todėl meldžiu jūsų šviesybę: pasakykit mano vyrui, kad pinigėlių man atsiųstų ir kad per daug nešykštėtų, o sostinėj pinigai kaip su kojom eina: duonos kepalėlis — realas, svaras mėsos — trisdešimt maravedžių,— stačiai iš proto žmonės kraustosi, ir gana.

O jeigu jis nenori, kad važiuočiau, lai atrašo kaip galima greičiau, nes man jau uodega dilga lėkti sostinėn; draugės ir kaimynės man sako, kad jeigu mudvi su dukrele išsipusčiusios ir išsidabinusios pasirodysim sostinėj, tai jau veikiau aš išgarsinsiu vyrą nekaip jis mane: mat juk daugelis suskas klausinėti: „Kas tos ponios, kurios važiuoja karieta?“ O mano liokajus atsakinės: „Sančo Pansos, Dykanijos salavaldžio, pati ir dukra“. Ir šitaip išgarsės Sančas, o man bus garbė, ir niekam nei dėkui, nei išgrauš.

Jau kad gaila, tai gaila, jog šiemet pas mus neužderėjo gilės; šiaip ar taip, siunčiu jūsų aukštybei saikelį: pati savo rankomis surinkau miške aliai vieną, tik, deja, didesnių nepasitaikė, o norėjau, kad visos būtų didumo sulig stručio kiaušiniu.

Nepamirškit, jūsų iškilnybe, man atrašyti, o aš pasistengsiu duoti atsaką, aprašysiu, kaip laikausi, kas nauja girdėti mūsų bažnytkaimy, o šiuo tarpu meldžiu Viešpatį, kad saugotų jūsų didybę ir manęs nepamirštų.

Mano dukrelė Sanča ir sūnelis bučiuoja rankas jūsų malonybei.

Jūsų tarnaitė *Teresa Pansa*,
kuri labiau norėtų pasimatyti su jūsų malonybe nekaip jums rašyti“.

Su didžiu pasimėgimu išklausė visi Teresos Pansos laišką, ypačiai jų šviesybės, ir kunigaikštienė atsiklausė Don Kichoto nuomonės, ar būtų padoru atplėšti Sančui adresuotą laišką, kurį spėjanti būsiant be galo įdomų.

Don Kichotas atsakė, jog visų malonumo dėlei pats atplėšiąs laišką; taip jis ir padarė ir perskaitė šit ką:

TERESOS PANSOS LAIŠKAS VYRUI SANČUI PANSAI

„Tavo laišką, Sančai, širduk mano, gavau ir sakau tau ir prisiekiu kaip krikščionė katalikė, jog kone išprotėjau iš džiaugsmo. Kaip kažin ką, pupuliuk, vos išgirdau, kad esi salavaldys, pagalvojau: va tuoj krisiu negyva iš laimės, o juk tu pats žinai, kaip sakoma: netikėtas džiaugsmas, kaip ir didelė širdgėla, gali žmogų kapuosna nuvaryti. Tavo dukrelė Sančiukė nė pati nepajuto, kaip apsišlapino iš tos laimės.

Drabužis, tavo atsiųstas, gulėjo man prieš akis, karoliai, ponios kunigaikštienės atsiųsti, kabojo man ant kaklo, rankose laikiau laiškus, čia pat stovėjo žygūnas, o man vis dingojos ir vaidenos, jog tai sapne matau viską ir čiupinėju, ir gana. Kurgi ne: juk kam būtų dingtelėję į galvą, kad ožkaganys vieną gražią dieną ims valdyti salas?

Pameni, meiluti, ką sakydavo mano mama: „Ilgai gyvensi — daug pamatysi"? Mat ir aš tikiuos daug ką pamatyti, jei ilgiau pagyvensiu, o aš nenusiraminsiu, kol pamatysiu tave mokesčių atpirkėju arba nuomotoju, o kai turėsi tokią vietą, nors ir gali velniais išeiti, jei suktybes darysi, bet, šiaip ar taip, ir sėdėsi ant pinigų, ir gulėsi.

Jos šviesybė ponia kunigaikštienė tau perduos, kad man baisiai norisi nulėkti sostinėn. Pagalvok ir atrašyk, kaip tu manai, o aš jau pasistengsiu tave išgarsinti karieta važinėdama.

Klebonas, barzdaskutys, bakalauras ir net zakristijonas niekaip negali patikėti, kad tu — salavaldys, ir sako, jog tai pamėnai arba burtai, kaip ir visa tai, kas nutinka tavo ponui Don Kichotui, o Samsonas sako, kad tave susirasiąs ir išmušiąs tau iš galvos tą salavaldystę, o Don Kichotui iš makaulės išdulkinsiąs visas paikystes. Aš tik juokiuos sau viena ir žvilgčioju į savo vėrinį, ir svarstau, kokį rūbelį sukirpsiu mūsų dukrytei iš tavo drabužio.

Nusiunčiau jos šviesybei poniai kunigaikštienei truputį gilių,— kaip norėčiau, kad jos būtų gryno aukso! O tu man atsiųsk keletą perlų vėrinių, jeigu tik toj tavo saloj jie nešiojami.

Mūsų bažnytkaimy naujienos tokios: Berueka išleido dukterį už tokio vargano dailininko, atsibasčiusio čionai teplioti kas papuola. Savivaldybė užsakė jam nuteplioti jo didenybės herbą viršum savo būstinės vartų; jis užsiprašė dviejų dukatų, gavo rankpinigių, savaitėlę pasikrapštė, bet nieko dora nenupaišė: man, sako, šitiek kripių kripelių nupiešti neina. Sugrąžino pinigus, o vesti vedė kaip didelis — girdi, turįs aukso nagus; tiesa, paskum metė teptuką ir pasiėmė kastuvą, o dabar eina dirbti į laukus kaip ponas, ir gana.

Pedro de Lobo sūnus išsiskuto tonzūrą ir jau gavo visus šventimus — ruošiasi į kunigus. Mingilja, Mingo Silvato anūkė, sužinojo ir padavė jį teisman,— girdi, pažadėjęs ją vesti. Pikti liežuviai netgi pliauškia, kad jinai jau vaikelio laukianti, bet jis dievagojasi, jog esąs niekuo dėtas.

Šiemet neužderėjo alyvuogės, o ir acto visam bažnytkaimy nė lašo nebėr.

Pro mus pražygiavo kareivių kuopa ir tris mergas išsivedė. Nesakysiu, kas jos tokios: gal dar pargrįš ir kuo gražiausiai ištekės, kad ir be vainikėlio.

Sančiukė neria mezginius, kasdien uždirba po aštuonis maravedžius grynais, o pinigus deda taupyklėn — kraičiui taupo, betgi dabar jai nėr ko triūsti, juk ji — salavaldžio dukra, ir tu jai duosi dalią.

Aikštėj šulinys išdžiūvo, o gėdos stulpan trenkė perkūnas,— kad juos kur griausmas visus tuos gėdos stulpus!

Laukiu atsako į šitą laišką ir tavo žodžio — važiuoti man sostinėn ar ne.

O šiuo tarpu Dieve duok tau mane pergyventi ar geriau jau mudviem drauge numirti, nes nenorėčiau tavęs vieno palikti šiame pasaulyje.

Tavo pati *Teresa Pansa*“

Laiškai sukėlė susižavėjimą, juoką, pagarbą ir nuostabą, o galiausiai atvyko dar žygūnas su Sančo laišku Don Kichotui, ir šitas laiškas taipgi buvo garsiai perskaitytas, bet, jį išklausę, visi suabejojo, ar salavaldys iš tikro toks paikas, kokiu laikomas.

Kunigaikštienė nusivedė pažą į savo kambarį susižinoti, kas jam nutikę Sančo bažnytkaimyje, ir šis, nepraleisdamas nė menkiausio mažmožio, papasakojo viską iš pačių panagių. Atidavė kunigaikštienei giles ir sūrį, taipgi Teresos siųstą, labai gardų, josios žodžiais tariant, gardesnį net už Trončono sūrius.

Kunigaikštienė su mielu noru paėmė sūrį, ir čia mes ją ir paliksime ir papasakosime, kaip nustojo valdžios didysis Sančas Pansa, visų salavaldžių pažiba ir pasididžiavimas.

LIII PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAIP PRAGAIŠTINGAI NUSTOJO IR NETEKO VALDŽIOS SANČAS PANSA

Kas mano, jog šiame gyvenime visa kas išlaiko tą patį būvį, tas didžiai klysta; priešingai, atrodo, jog viskas sukasi, kitaip sakant, eina ratu: pavasarį seka vasara, vasarą — ruduo, rudenį — žiema, žie-

mą — pavasaris, ir šitaip eina laikas, sukasi ir sukasi nelyginant ratas. Tik žmogaus gyvenimas viesulais skuba prie pabaigos, tikėdamasis atgimti tik kitame gyvenime, nepripažįstančiame jokių ribų nei varžtų.

Taip sako Sidas Hamadas, mahometonų filosofas, ir tai savaime suprantama, nes daugelis žmonių, ne tikėjimo, bet prigimties apšviestų, patys supranta, koks skubotas ir nepastovus žemiškasis gyvenimas ir koks begalinis mūsų laukiamasis amžinas gyvenimas; beje, šiuo atveju mūsų autorius turi galvoje tą skubotumą, su kokiu pasibaigė, žlugo, išsisklaidė ir išnyko kaip šešėlis ar dūmas Sančo valdžia...

...Sekmąją valdymo naktį minėtasai Sančas gulėjo lovoje, persisotinęs ne duona ir vynu, bet bylų nagrinėjimu ir sprendimų skelbimu, nuostatų sudarymu ir potvarkių leidimu, ir miegas, slopindamas ir grumdamas alkį, jau buvo bemerkiąs jam akis, tačiau netikėtai šitaip trenksmingai sugaudė varpai ir suskardėjo riksmai, kad galėjai pagalvoti, jog visa sala garma kiaurai žemes.

Sančas atsisėdo lovoje ir sukluso stengdamasis įminti, kas būtų galėjęs sukelti tokį baisų triukšmą, tačiau ne tik nesuvokė, bet, priešingai, dar labiau sutriko, įsibaimino ir persigando, kai balsų ūžmą ir varpų gausmą nustelbė trimitų skardenimas ir būgnų dundėjimas. Jis pašoko ant kojų, įsispyrė į šlepetes (mat miegamajame asla buvo drėgna) ir, nespėjęs apsisiausti chalatu ar šiaip kokiu panašiu drabužiu, priėjo prie durų ir pamatė, kad koridorium atbėga daugiau nei dvidešimt vyrų su liepsnojančiais deglais ir nuogais kardais rankose, šaukdami iš visos gerklės:

— Prie ginklų, prie ginklų, garbusai salavaldy! Prie ginklų, nesuskaitoma gausybė priešų įsibrovė salon! Jeigu tik jūsų didis sumanumas ir narsybė mūsų neišgelbės, mes žuvę!

Šitaip rėkaudami, nertėdami ir siaubdami jie pribėgo prie Sančo Pansos, apdujusio ir apkvaišusio nuo viso to, ką jis matė ir girdėjo, ir, jiems pribėgus, vienas sušuko:

— Ginkluokitės, jūsų prakilnybe, jei nenorite žūti patsai ir pražudyti visos mūsų salos!

— O ko gi man ginkluotis, jei nieko neišmanau nei apie ginklus, nei apie gynybą? — atsakė Sančas.— Visa tai geriausia būtų patikėti mano ponui Don Kichotui: jis vienu matu sutvarkytų visus tuos reikalus ir atremtų antpuolį, o aš, paprastas nusidėjėlis, nė velnio nenutuokiu šitoj maišalienėj.

— Ak garbusai salavaldy! — tarė kitas.— Kas per abejingumas! Ginkluokitės, jūsų malonybe, štai atnešėme jums ginklus ir šarvus, eikite aikštėn ir būkite mūsų vadu ir karvedžiu, nes jums, mūsų salos valdovui, šios pareigos teisėtai priklauso.

— Gerai jau, gerai, apginkluokit mane,— sutiko Sančas.

Ir tuoj pat jie atnešė du didelius skydus, tam tyčia parūpintus, ir, neleisdami apsirengti, užmovė vienmarškiniam Sančui vieną ant krūtinės, kitą — ant nugaros, rankas ištraukė pro išpjautas angas, paskui skydus tvirtai suveržė virvėmis, tad jisai pasijuto lyg įmūrytas sienon, lyg apkaltas lentomis ir, negalėdamas nei kojų sulenkti per kelius, nei žingsnio žengti, stovėjo tiesus, it mietą prarijęs. Saujon jam įspraudė ietį, ir jis pasirėmė ja, kad išsilaikytų stačias.

Šitaip jį apšarvavę, pareikalavo, kad žygiuotų priešaky ir, įkvėpdamas drąsą, vestų juos pirmyn, o jeigu jisai sutiksiąs būti jų kelrode žvaigžde, švyturiu ir žiburiu, viskas pasibaigsią kuo sėkmingiausiai.

— Kaipgi aš, nelaimingasis, eisiu,— atsiliepė Sančas,— jei negaliu nė girnelių krustelėti — taip surėmė mane štai šitos lentos, kad stačiai prikepė prie odos? Dabar galit nebent paimti mane ant rankų ir skersą arba stačią pastatyti prie kokių vartų, kad ginčiau juos arba ietimi, arba savo kūnu.

— Eikite, garbusai salavaldy,— tarė vienas iš būrio,— ne tiek lentos, kiek baimė jus varžo. Susitvardykite ir pasiskubinkite, o bus per vėlu: priešų vis gausėja, riksmai skardi vis garsiau, grėsmė didėja.

Šitaip įkalbinėjamas ir akstinamas, vargšas salavaldys pabandė krustelėti iš vietos ir taip duobėsi žemėn — iš akių kibirkštys tik pasipylė.

Jis liko begulįs it vėžlys, įspraustas ir suremtas tarp šarvų, arba it kumpis, suslėgtas tarp dviejų geldų, arba it luotas, nosimi įsirėžęs į smėlį.

Tuo tarpu, matydami jį šitaip betysant, išdaigininkai nepajuto nė menkiausios užuojautos, netgi priešingai — užgesino deglus ir pratrūko dar garsiau rėkauti, dar karščiau šaukti prie ginklų ir, šokinėdami per vargšą Sančą, įniko taip įnirtingai kapoti kardais jo skydus, kad jeigu nelaimingasis salavaldys nebūtų parietęs kojų ir įsigūžęs į savo kiautą, jam būtų buvę striuka; įgludęs ton ankštybėn, Sančas plaukė prakaitu ir visa širdimi meldė Viešpatį gelbėti nuo tos negandos.

Vieni kliuvo už jo, kiti virto ant viršaus, o kažin kas net užsilipo

ir lyg nuo sargybos bokšto ėmė vadovauti karo veiksmams ir visa gerkle šūkauti:

— Mūsiškiai, čionai! Priešas labiausiai spaudžia mus iš šitos pusės!.. Ginkite šią spragą! Uždarykite vartus! Užverskite laiptus!.. Neškite čionai katilus, pilkite dervą ir sakus į verdantį aliejų!.. Užtverkite gatves čiužiniais!..

Žodžiu, jis nuosekliai vardijo visus karo rykus, padargus ir pabūklus, naudojamus ginant apsiaustą miestą.

Tuo tarpu Sančas, prikultas ir išvelėtas, klausėsi, kentė visa tai ir sau vienas kalbėjo: „Ak, Dieve duok, kad greičiau netekčiau aš tos salos, o aš pats arba žūčiau, arba išsigelbėčiau nuo tos baisios aplaidžios!“

Viešpats išklausė jo maldą, ir netikėtai suskardėjo riksmai:

— Pergalė, pergalė! Priešas nugalėtas! Ei garbusai salavaldy, kelkitės, jūsų malonybe, skubėkite džiaugtis pergale ir dalyti grobį, jūsų narsingosios ir nenugalimos rankos dėka atimtą iš priešo!

— Pakelkit mane,— gailiu balsu paprašė pagailos vertas Sančas.

Pakeltas nuo žemės ir pastatytas ant kojų, jis tarė:

— Spjaukit man į barzdą, jeigu tikrai nugalėjau priešą. Nenoriu dalyti jokio grobio, tik prašau ir meldžiu: jei čia yra bent vienas draugas, duokit man klukšnį vyno, o gerklė perdžiūvo, ir nušluostykit mane, o prakaitas žliaugte žliaugia.

Vyrai nušluostė jam prakaitą, atnešė vyno, atrišo skydus. Sančas atsisėdo lovon ir, įveiktas baimės, sukrėtimo ir nuovargio, nualpo.

Išdaigininkams net širdį suspaudė, kad tokią beširdišką išdaigą jie iškrėtė Sančui, bet kai tik jis atsigaivelėjo, jiems beregint atlėgo širdis.

Sančas paklausė, kuris dabar metas. Jam buvo atsakyta, kad jau švinta.

Nieko daugiau neklausinėdamas ir žodžio netardamas, Sančas ėmė rengtis kapų tyloje; o visi žiūrėjo į jį ir niekaip negalėjo suvokti, kodėl jis šitaip paskubomis rengiasi.

Pagaliau jis apsirengė ir lėtutėliai, nes buvo suniurkytas ir nevaliojo eiti greitėliau, nukėblino arklidėn, o visi kiti nusekė įdurmu, ir, ten atsidūręs, apsikabino palšį, švelniai pakštelėjo jam į kaktą ir ašarų pritvinkusiomis akimis tarė:

— Klausyk, mielasis bendre ir bičiuli, visų mano vargų ir nepriteklių drauge! Tada, kai mudu gyvenom vienu du ir kai turėjau vienintelį rūpestį — sutaisyti tau balną ar apynasrį ir pašerti tave

avižėlėmis, laimingai plaukė mano valandos, dienos ir metai, bet kai tik palikau tave ir pasikėliau į savimeilės ir puikybės aukštybes, širdį man apniko tūkstančiai vargų, tūkstančiai kančių ir keturi tūkstančiai nerimasčių.

Šitaip kalbėdamas, jis balnojo asilą, o visi stovėjo aplink netardami nė žodžio.

Pasibalnojęs palšį, vargais negalais užsiropštė ant viršaus ir, kreipdamasis į ūkvaizdį, sekretorių, stalininką, daktarą Pedrą Pakenčemą ir daugelį kitų, ten esančių, prabilo šitokiais žodžiais ir tarė:

— Duokit kelią, garbieji ponai, ir leiskit man susigrąžinti buvusiąją laisvę! Leiskit man grįžti į ankstesnį gyvenimą, idant prisikelčiau iš esamos nebūties. Aš nesu gimęs valdyti nei ginti salų ir miestų nuo priešų antžygių.

Kur kas geriau išmanau arti ir kasti žemę, genėti ir sodinti vynuogienojus nekaip leisti įstatymus, ginti provincijas ir karalystes.

Gera Romoje šventajam Petrui,— atseit kiekvienam pridera dirbti tą darbą, kuriam jisai gimęs.

Labiau pritinka man laikyti rankoje pjautuvą nekaip salavaldžio lazdą; geriau man lig soties prisišveisti šiupinio nekaip priklausyti nuo badu mane marinančio akiplėšos gydytojo šykštumo; ir man daug maloniau vasarą tysoti ąžuolo paunksnėje, o žiemą siaustis ilgavilnių avių kailiniais ir mėgautis laisve nekaip, valdžios jungo slegiamam, miegoti ant olandiškos drobelės paklodžių ir vilkėti sabalenomis.

Likit su Dievu, jūsų malonybės, ir pasakykit jo šviesybei ponui kunigaikščiui, jog nuogas gimiau, nuogas ir gyvenu, nei ką pešu, nei ką prarandu,— atseit tuščiomis kišenėmis paėmiau valdžią, tuščiomis kišenėmis ir atiduodu, priešingai nei paprastai atiduoda kiti salavaldžiai.

O dabartės prasiskirkit ir praleiskit mane: aš joju gydytis šutekliais, nes, regis, visi šonai man sumaigyti,— šitiek priešų kariaunos šiąnakt per mane pražygiavo.

— To nebus, garbusai salavaldy,— atsiliepė daktaras Pakenčemas,— aš duosiu jūsų malonybei gėrimo nuo sumušimų ir sutrenkimų, ir jūs beregint atgausite pirmykštę sveikatą ir tvirtybę, o dėl valgymo — prižadu jūsų malonybei pasitaisyti ir leisiu jums sočiai prisikirsti ko tik širdis geidžia.

— Per vėlu,— atrėmė Sančas.— Veikiau pasiversiu turku, nei atsisakysiu kelionės. Kas per daug, tai še lauk. Kaip Dievą myliu,

aš nei čia valdžios nenoriu, nei kur kitur, nors man ją ir piršte piršumėt,— greičiau dangun be sparnų nuskriesiu, nekaip sutiksiu ją priimti.

Aš — Pansų giminės, o visi Pansos buvo kietakakčiai, ir jeigu mūsiškių kuris pasako kartą „liekas“, nors būtų pora, savo žodžio neatsiima, tvirtina: liekas, ir gana, nors visi sprogtų iš apmaudo.

Tegu štai čia, arklidėje, lieka tie patys skruzdžių sparneliai[160], iškėlę mane padangėn, kad sulestų mane čiurliai ir kiti paukščiai,— verčiau nusileiskim žemėn ir vaikščiokim kaip ir pritinka — kojomis; tiesa, mes neavėsim dailiai raštuotais tymo bateliais, bet grubių naginių virveliniais padais mums niekados nepristigs. Tarp dviejų trečias nebe svečias, o tie patys batai ne kiekvienai kojai pritinka. Taigi duokit man kelią, o jau vėlus metas.

Į tai ūkvaizdis tarė:

— Garbusai salavaldy, mes su mielu noru išleistumėme jūsų malonybę, nors ir kaip skaudu būtų jūsų netekti, nes jūsų išmintis ir krikščioniški darbai mums didžiai brangintini, tačiau, kaip žinoma, kiekvienam salavaldžiui, prieš išvykstant iš jo valdyto krašto, priklauso duoti ataskaitą. Tad atsiskaitykite, jūsų malonybe, už tas dešimt savo valdymo dienų ir keliaukite su Dievo padėjimu.

— Iš manęs niekas negali reikalauti ataskaitos, negavęs jo šviesybės pono kunigaikščio įgaliojimų,— atsakė Sančas.— Dabartės kaip tik pas jį ir keliauju, ir atsiskaitysiu jam taškas į tašką. Juo labiau iškeliauju nuogas plikas, o tai geriausias įrodymas, jog valdžiau aš kaip angelas.

— Dievaži, didysis Sančas sako tiesą,— tarė daktaras Pakenčemas,— mano galva, jį derėtų paleisti, o ir kunigaikštis be galo apsidžiaugs jį pamatęs.

Visi sutiko su jo žodžiais ir leido Sančui keliauti, siūlydamiesi jį palydėti ir parūpinti visa ko, kas reikalinga jo paties reikmėms ir kelionės patogumui.

Sančas atsakė, jog geidaująs nebent avižų palšiui, o sau — pusės sūrio ir puskepalio duonos, nes kelias netolimas, ir todėl gausesnių ir geresnių atsargų nereikią.

Visi jį išglėbesčiavo, jis taipgi atsiglėbesčiavo su visais ašarodamas ir išjojo, o jie dar ilgai stebėjosi tiek jo samprotavimais, tiek tvirtu ir protingu apsisprendimu.

LIV PERSKYRIMAS

KUR KALBAMA APIE DALYKUS, SUSIJUSIUS SU ŠIA, BET NE KURIA KITA ISTORIJA

Kunigaikštis ir kunigaikštienė nutarė paspartinti dvikovą, kurion Don Kichotas buvo iškvietęs vieną jų vasalą dėl anksčiau minėtos priežasties, o kadangi tasai jaunuolis buvo pabėgęs į Flandriją bijodamas donją Rodriges gauti per uošvę, jų šviesybės įsakė jį pavaduoti vienam savo liokajui gaskonui, vardu Tosilas, prieš tai gerai pamokę, ką jam priderėsią daryti.

Po dviejų dienų kunigaikštis pareiškė Don Kichotui, jog priešininkas atvyksiąs po keturių dienų, pasirodysiąs dvikovos vietoje apsišarvavęs ir apsiginklavęs, kaip ir pritinką riteriui, ir viešai paskelbsiąs, kad mergelė akysna leidžianti miglą ar netgi dūmus, tvirtindama, jog jisai žadėjęs ją vesti.

Don Kichotas didžiai apsidžiaugė tokiomis naujienomis, davė sau žodį kovos lauke parodyti narsumo stebuklus ír tarė sau, jog pati laimė bus pakišusi jam tokią puikią progą įrodyti jų šviesybėms, kaip toli siekia jo drąsingosios rankos galia. Ir šitaip, džiūgaudamas ir nerimasčiaudamas, laukė jis, kol praslinks tos keturios dienos, kurios nekantraujant pasirodė jam ilgesnės už keturis šimtus šimtmečių.

Tegu bėga sau tos dienos, kaip bėga visa kita, o mes pasekime Sančą, raitą ant palšelio, ir lengva, ir sunkia širdimi risnojantį pas savo poną, kurio draugija viliojo jį kur kas labiau nei visų pasaulio salų valdymas.

Atsitiko taip, jog, nukeliavęs ne per toliausia nuo savo valdytosios salos (beje, jis nesusiprato išsiaiškinti, ką būtent valdė: salą, miestą, miestelį ar bažnytkaimį), staiga išvydo priešais keliu ateinant šešis maldininkus su lazdomis, šešis tų svetimšalių, kurie giesmėmis manosi duonos kąsnį; susigretinę su juo, jie išsirikiavo vorele ir, pakėlę balsą, visi drauge užgiedojo savo kalba kažin ką, bet Sančas suprato tik vieną vienintelį žodį *išmalda*, aiškiai jų tariamą, ir iš to susivokė, kad giedodami jie prašo išmaldos; o kadangi Sančas, pasak Sido Hamado, be kita ko, buvo gailios širdies, iš maišelio ištraukė visas atsargas — pusę sūrio ir puskepalį duonos ir atidavė jiems, ženklais aiškindamas, jog daugiau nieko neturįs.

Jie kuo mieliausiai paėmė išmaldą ir tarė:

— *Gelte, gelte**!

— Nesuprantu, ko manęs prašot, gerieji žmonės,— atsiliepė Sančas.

Tuomet vienas jų išsitraukė iš užančio kapšą ir parodė Sančui, ir iš to šis suprato, kad jie prašo pinigų, ir, nykštį prisikišęs prie gerklės ir visus kitus pirštus išskėtęs, parodė, jog neturi nė skatiko, paskui suragino palšį ir nujojo toliau.

Jam risnojant pro šalį, vienas maldininkų, be galo įdėmiai į jį stebeilijęs, staiga puolė priekin, apglėbė jį per juosmenį ir gryniausia ispanų kalba garsiai suriko:

— Dievulėli, ką gi aš matau? Jaugi laikau glėbyje savo mieliausią bičiulį, savo gerąjį kaimyną Sančą Pansą? Be abejo, čia jis,— juk aš nei sapnuoju, nei esu girtas!

Sančas nustebo vardu vadinamas ir kažin kokio valkatos svetimšalio glėbesčiuojamas, ir nors ir kaip atidžiai į jį žiūrėjo, nė žodžio netardamas, niekaip negalėjo jo pažinti.

Matydamas jį tokį sutrikusį, maldininkas sušuko:

— Ką? Jaugi įmanoma, kad tu, broleli Sančai Pansa, nepažįsti savo kaimyno mauro Rikotės, bažnytkaimio krautuvininko?

Tuomet Sančas dar įdėmiau į jį pažvelgė, pabandė prisiminti, pagaliau atpažino ir, nenulipdamas nuo asilo, apkabino per pečius ir tarė:

— Kuris velnias įmanytų pažinti tave, Rikote, kai vaikščioji išsipustęs kaip kaliausė? Sakyk, kas tave pavertė vokiečiu ir kaip tu išdrįsai grįžti Ispanijon[161]? Juk jeigu tave sučiups ir pažins, tau neišeis į sveikatą!

— Jei manęs neišduosi, Sančai, esu tikras, jog va šitaip apsidariusio niekas manęs nepažins,— atsakė maldininkas.— Paėjėkim tolėliau nuo kelio į aną tuopynėlį,— mano keliabendriai ten ketina užkąsti ir atsipūsti, o ir tu sykiu pavalgysi su jais: tai ramūs žmonės. Tuo tarpu aš tau papasakosiu, kas man nutiko, kai, paskelbus jo didenybės įsaką, gavau iškeliauti iš mūsų bažnytkaimio: ko gero, esi girdėjęs, koks grėsmingas buvo tasai įsakas mano nelaimingiems tautiečiams.

Sančas sutiko, Rikotė persitarė su kitais maldininkais, ir visi patraukė į tuopynėlį, dunksantį atstu nuo vieškelio.

---

* Taisykl. *geld*— pinigai (*vok.*).

Ten svetimšaliai pasidėjo lazdas, nusivilko lyg apsiaustus, lyg pelerinas ir liko įprastais drabužiais; buvo tai jauni ir labai šaunūs vyrai, išskyrus Rikotę, jau įtrenkusį į metus. Visi turėjo kelionmaišius, ir visų kelionmaišiai atrodė kimštinai prikimšti — prikimšti daugiausia aštrių valgymų, per dvi mylias sukeliančių troškulį.

Maldininkai sukrito ant žemės ir tiesiai žolėje, atstojančioje staltiesę, išdėstė duoną, druską, peilius, riešutus, sūrio gabalus, nugremžtus kumpio kaulus — graužti ten jau nebebuvo ko, bet čiulpti jų niekas nedraudė. Pastatė dar tokį juodą valgymą, lyg vadinamą kavjaliu[162], sutaisomą iš žuvų kiaušelių ir tokį sūrų, jog valgant jį privalu užgerti vynu. Netrūko čia ir vynuogių, nors ir džiovintų, be jokių prieskonių, bet vis tiek gardžių ir masinančių.

Tačiau gražiausios šio vaišių lauko puošmenos buvo šeši vynmaišiai, kuriuos kiekvienas išsitraukė iš savo kelionmaišio; net gerasis Rikotė, iš morisko pavirtęs vokiečiu, arba germanu, ir tas išsitraukė savąjį, talpumu galintį drąsiai varžytis su kitais penkiais.

Valgė jie su didžiausiu pasiskonėjimu, neskubėdami ir gardžiuodamiesi kiekvienu kąsneliu: kiekvieno valgymo pasismeigdavo peilio galiuku po kruslelį, paskui visi aliai vienas ūmai iškeldavo aukštyn ir rankas, ir vynmaišius ir pildavosi į gurklį tiesiai iš gurklių, įsmeigę akis į dangų, tarytum taikydamiesi į ką. Ir šitaip jie ilgai lingavo galvomis iš pasigardžiavimo, kol vynmaišiai liko tušti tuštutėliai, o jų pilvai — pilnutėliai.

Sančas žiūrėjo į visa tai ir nėmaž nesigraužė[163]; priešingai, sekdamas gerai jam žinomu priežodžiu: „Gyvensi Romoj — būk kaip beždžionė“, paprašė Rikotę vynmaišio ir kaip visi su ne ką mažesniu pasimėgimu nusitaikė į dangų.

Keturiskart kilo aukštyn vynmaišiai, bet penktojo karto nebuvo, nes visi jie liko švariai išsunkti ir sausutėliai nelyginant ašuotės, o todėl nuslūgo ir lig tol viešpatavusi linksmybė.

Kartkartėm maldininkų kuris spūsteldavo Sančui dešinę ir tardavo:

— Ispanas ir *fokietis — apu keras traukas*!

Ir Sančas atsakydavo:

— *Keras traukas, tiefaš*!

Ir kvatodavo gerą valandą, nėmaž neprisimindamas, kas jam nutiko salą valdant, nes tuo metu ir protarpiu, kai žmogus valgo ir geria, rūpesčiai nebeturi galios.

Pagaliau, vynui išsibaigus, atėjo metas migti, ir visi užknarkė ant tų pačių stalų ir staltiesių.

Nesumigo tik Sančas ir Rikotė, nes abu daugiau valgė ir mažiau gėrė.

Rikotė pasivadino Sančą į šalį, ir, palikę maldininkus saldaus miego nelaisvėje, juodu susėdo buko paunksnėje, ir Rikotė, nė karto nesigriebdamas mauriškų žodžių, grynų gryniausia ispanų kalba papasakojo šit ką:

— Gerai prisimeni, kaimyne ir bičiuli mano Sančai Pansa, kiek baimės ir siaubo įvarė visiems mano tautiečiams tasai įsakas, kurį jo didenybė paliepė prieš mus išleisti ir pagarsinti, bent jau mane jis taip įgąsdino, jog, nė karaliaus skirtam laikui išvykti iš Ispanijos nepraėjus, jau dingojos man, kad ir aš, ir mano vaikai nubausti ta žiauriąja bausme.

Tariau sau, ir, mano supratimu, labai protingai (kaip tartų kiekvienas žmogus, kuris suvokia, jog, tam tikram laikui prabėgus, bus išgintas iš savo namų, ir todėl ima ieškotis naujo būsto, kur galėtų persikraustyti), taigi, sakau, tariau sau, jog reikia man vienam, be šeimos, iškeliauti iš bažnytkaimio ir pasirinkti vietą, kur galėčiau gražiai, o ne skubomis kaip kiti, pergabenti saviškius, nes puikiai mačiau, kaip matė ir visi mūsų seniai, kad karaliaus įsakas — ne tuščias grasinimas, kaip tvirtino kurie ne kurie, bet tikras įstatymas, įsigaliosiąs skirtu laiku.

Ir aš negalėjau netikėti tuo įsaku, nes žinojau, kokius pragaištingus ir beprotiškus kėslus rezga mūsiškiai, tokius vylingus, jog, mano galva, pati Dievo Apvaizda įkvėpė jo didenybę įgyvendinti savo didį sumanymą,— žinia, ne visi mes buvom įsivėlę į tą sąmokslą, buvo tarp mūsų ir tikrų, karštų krikščionių, bet tokių buvo ne per daugiausia, ir jie negalėjo priešintis nekrikštams,— šiaip ar taip, nesaugu antyje gyvatę šildyti, kitaip sakant, savo namuose priešų turėti.

Trumpai drūtai, mes nusipelnėm tremties, ir nors kai kam ši bausmė atrodė lengva ir švelni, mums ji buvo tokia siaubinga, jog siaubingesnę sunku ir įsivaizduoti.

Visur, kur tik nubloškia mus likimas, mes verkiame Ispanijos, nes čia mes gimę, čia mūsų gimtinė, ir niekur nerandame tokio prieglobsčio, kokio mes, nedalios ištikti, sau linkėtume, bet ypačiai skriaudžiami ir engiami esame Berberijoje ir kituose Afrikos kraštuose, kaip tik ten, kur tikėjomės priebėgos, svetingumo ir vaišingumo.

Tik praradę laimę, ėmėme ją branginti, ir todėl beveik visiems mums taip norisi grįžti Ispanijon, jog diduma mūsų, mokančių ispaniškai kaip aš,— o tokių daug,— grįžta atgal palikę likimo malonei žmonas ir vaikus: šitaip mes mylim Ispaniją. Ir tik dabar savo kailiu patyriau, kad ne veltui sakoma: „Savo namų ir dūmai saldūs“.

Taigi, kaip sakiau, iškeliavau iš mūsų bažnytkaimio, nukakau Prancūzijon, ir nors tenai svetingai buvom priimti, panorau aš pasižvalgyti ir po kitus kraštus.

Apsilankiau Italijoj, paskum atsidūriau Vokietijoj, ir ten pasirodė man laisviausia, nes tenykščiai žmonės per daug nesismulkina, kiekvienas gyvena kaip nori, ir beveik visoje šalyje nevaržoma sąžinės laisvė.

Išsinuomojau trobą viename bažnytkaimyje netoli Augsburgo, paskum pritapau prie štai šitų maldininkų, kasmet pulkais plaukiančių Ispanijon lankyti šventųjų vietų, nes Ispanija jiems — tai antroji Amerika, užtikrinto pasipelnymo ir gerų pajamų šaltinis.

Paprastai jie išvaikščioja skersai išilgai visą kraštą, ir nėra tokio sodžiaus, iš kurio jie būtų išėję, kaip sakoma, it musę kandę ir įsidėję kišenėn mažiau kaip vieną realą skambiaisiais, tad į kelionės pabaigą susidaro mažų mažiausiai šimtą eskudų grynais, kuriuos paskum išmaino į auksą, o auksą įtaiso į tuščiavidurius kuikius arba įsiuva po apsiaustų lopais, arba griebiasi kokių kitų gudrybių ir, nepaisydami pasienio užkardų ir muitinių, kuriose keliauninkai kratomi, išsineša jį savo kraštuosna.

Tai va, Sančai, ir aš ketinu dabar pasiimti savo lobį, kurį kadaise pakasiau, o kad pakasiau jį toli už sodžiaus, man negresia joks pavojus, paskum iš Valensijos nurašysiu laišką dukrai ir žmonai, o gal ir pats nuvažiuosiu jų pasiimti (kiek žinau, dabar jos Alžyre) ir pasistengsiu kaip nors pergabenti jas į kokį Prancūzijos uostą, iš ten — Vokietijon, o tada jau atsiduosim Apvaizdos malonei... Šiaip ar taip, Sančai, juk mano dukra Rikota ir žmona Fransiska Rikota — krikščionės katalikės, o aš nors ir ne katalikas, bet esu linkęs veikiau į krikščionybę nei į maurų tikėjimą ir amžinai meldžiu Dievą, kad akis man atvertų ir proto įdėtų — pamokytų, kaip pridera jam tarnauti. Tik štai vis stebiuos ir niekaip negaliu suprasti, kodėl žmona ir dukra pasidavė Berberijon, o ne Prancūzijon, kur būtų gyvenusios sau kaip krikščionės.

Į tai Sančas atsakė:

— Klausyk, Rikote: juk ne savo valia jos ten nukako, nusivežė

jas tavo laigonas Chuanas Tjopjejas, o jis — mauras su galva, reikia manyti, šiltą vietelę surado. Ir dar noriu tau pasakyti: regis man, be reikalo tu ieškosi savojo lobio, nes, kaip girdėjau, muitininkai iškratė tavo laigoną ir žmoną ir atėmė daug perlų ir auksinų.

— Gali būti,— atsiliepė Rikotė,— bet aš, Sančai, esu tikras, kad mano padėlio jie nebus pasiėmę: mat dėl viso pikto nepasakiau jiems, kur jisai pakastas. Ir štai, jeigu tu, Sančai, sutiktum mane palydėti ir padėtum iškasti jį ir paslėpti, duočiau tau du šimtus eskudų, o jie labai tau praverstų, nes, kiek žinau, daug visokių neužkištų skylių turi.

— Mielai tau padėčiau,— atsakė Sančas,— bet aš nesu pasinešęs į pinigus, kitaip nebūčiau šįryt paleidęs iš rankų vienos tarnybos, o ją turėdamas — ir trobą aukso sienomis būčiau susirentęs, ir po pusmečio iš sidabro dubenų valgęs. Be kita ko, padėti jo didenybės priešams — mano galva, išdavystė, ir todėl ne tik už tuos du šimtus eskudų, kuriuos man ką tik pažadėjai, bet jeigu net keturis šimtus skambiaisiais man čia pažertum, vis viena neičiau su tavimi.

— O kokią tarnybą tu metei, Sančai? — paklausė Rikotė.

— Salavaldžio,— atsakė Sančas,— ir dar tokioj saloj, kokios, dievaž, nė su žiburiu nerastum.

— O kurgi toji sala? — paklausė Rikotė.

— Kur? — atsiliepė Sančas.— Per dvi mylias nuo šičia, ir vadinasi ji Dykanijos sala.

— Gėdykis, Sančai,— tarė Rikotė,— juk salos būna jūroj, o sausumoj jokių salų nėra.

— Kaip nėra? — atrėmė Sančas.— Sakau tau, bičiuli Rikote, kad šįryt iš ten išjojau, o dar vakar valdžiau ją kaip norėjau — lyg šaulys lanką, bet vis dėlto mečiau, nes salavaldžio tarnyba man pasirodė pernelyg pavojinga.

— O ką tu pelnei bevaldydamas? — paklausė Rikotė.

— Pelniau aš tiek,— atsakė Sančas,— jog perpratau, kad tinku valdyti nebent kaimenę ir kad už turtus, kuriuos susikrauni bevaldydamas, gauni mokėti poilsiu ir miegu, ir ne tik miegu, bet ir pilvu, nes salavaldžiai menkai tevalgo, ypačiai jei turi gydytojus, sergstinčius jų sveikatą.

— Nesuprantu tavęs, Sančai,— tarė Rikotė,— bet, man regis, tu paistai niekus. Kas gi galėtų duoti tau valdyti salas? Bene pasauly maža žmonių, labiau nei tu pritinkamų saloms valdyti? Liaukis, Sančai, atsipeikėk! Verčiau, sakau tau, pagalvok, ar nenorėtum eiti su manim ir padėti lobį atkasti, o juk tai išties tikras lobis: tiek gero

turiu ten paslėpęs ir, kartoju, duočiau tau tiek, kad gyventum kaip ponas.

— Jau sakiau tau, Rikote, kad nenoriu,— atrėmė Sančas.— Dar padėkok, kad tavęs neišduosiu, o dabar — laimingos kelionės, keliauk sveikas, aš irgi keliausiu sau, nes gerai žinau, jog ir teisus turtas dažnai pražūva, o per neteisų ir žmogus bėdon pakliūva.

— Daryk, kaip sau žinai, Sančai,— tarė Rikotė.— Šit ką tu man pasakyk: ar buvai namie tuo metu, kai kraustėsi mano žmona, dukra ir laigonas?

— Buvau, kas be ko,— atsiliepė Sančas,— ir pasakysiu tau, jog visas sodžius subėgo pasmaksoti į tavo dukrą — tokia ji išvaizdi, ir visi kalbėjo, kad gražesnės mergelės pasauly nerastum. O ji verkė, glėbesčiavosi su draugėmis, pažįstamomis ir visais, kas ėjo su ja atsisveikinti, ir prašė visus pasimelsti už ją Dievui ir Motinai Švenčiausiajai, ir taip gailiai ji atrodė, jog netgi man ašaros ištryško, o juk aš ne toks jau greitas verkti.

Ir daugis mielai būtų ją paslėpę arba pagrobę pakeliui, kaip kažin ką, tik bijojo nusižengti karaliaus įsakui. Ypačiai karščiavosi donas Pedras Gregorijas,— tu jį pažįsti: jaunas dvarininkaitis, turtingas įpėdinis,— kaip girdėjau, labai jau buvo įsimylėjęs tavo dukrą, o vėliau, kai ji išvažiavo, jis nė karto nebepasirodė mūsų bažnytkaimy, ir visi mes taip manom, kad bus nusekęs įkandin, pasišovęs ją pagrobti, bet lig šiol nieko negirdėti.

— Man jau seniai buvo toks įspūdis, jog tasai bajoraitis ratą suka apie mano dukrą,— tarė Rikotė,— bet šitaip tvirtai tikėjau savo Rikotos dorybe, kad galvon neėmiau jo meilinimosi: juk tu, Sančai, tikriausiai esi girdėjęs, jog mūsų merginos niekad ar beveik niekad nesusisieja meilės ryšiais su gryno kraujo krikščionimis, o dukra, mano supratimu, rūpinasi labiau tikėjimu negu meile, ir to turtingo įpėdinio merginimosi amžindie nepaisys.

— Duok Dieve,— atsiliepė Sančas,— kitaip jiems abiem tai neišeitų į sveikatą. Na, o dabartės, bičiuli Rikote, atsisveikinsiu su tavimi, nes dar šįvakar norėčiau nukakti pas savo poną Don Kichotą.

— Keliauk su Dievo padėjimu, mielasai Sančai, o mano keliabendriai irgi jau rąžosi, ir mums taipgi metas kilti.

Juodu apsikabino, Sančas užsiropštė ant savo palšio, Rikotė pasirėmė savo kuikiu, ir jie išsiskyrė.

LV PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAS NUTIKO SANČUI KELIONĖJE, TAIPGI APIE KITUS NEPAPRASTAI ĮDOMIUS DALYKUS

Sugaišęs su Rikote, Sančas nespėjo tą pačią dieną nusigauti iki kunigaikščio pilies: per pusmylį nuo jos užklupo jį tamsi ir rūškana naktis, o kad buvo vasara, jis ne per daugiausia nusiminė ir, sugalvojęs palaukti ryto, pasuko iš kelio.

Bet taip jau lėmė jam piktoji ir nedalingoji laimė, jog, beieškodamas vietos, kur galėtų patogiau apsistoti, sykiu su palšiu nugarmėjo į juodai juodą ir gilią prarają, žiojinčią tarp kažin kokių senovinių griuvėsių, ir begarmėdamas suskato visa širdimi melstis Dievui — mat tarė sau, kad lekiąs dabar į pačias pragaro gelmes. Tačiau atsitiko kitaip, nes, kritęs mažų mažiausiai trejetą sieksnių, palšis kojomis įsirėmė į dugną, o Sančas pasijuto besėdįs raitas, nei susižalojęs, nei netgi susitrenkęs.

Apsičiupinėjo nuo kojų iki galvos ir, užkandęs žadą, apsižiūrėjo, ar nebūsiąs kartais susižeidęs ar bent nusibrozdinęs, o kai įsitikino, jog sveikas, gyvas ir drūtas, dar ilgai ilgai dėkojo Viešpačiui Dievui už suteiktą malonę, nes iš pradžių juk buvo tikras, kad ištikšiąs kaip blynas.

Paskum apčiupinėjo prarajos sienas — galgi galėsiąs pats vienas ir niekieno nepadedamas išsigauti viršun; tačiau sienos pasirodė plynutėlės, be menkiausio išsikišimo, ir tai Sančą didžiai nuliūdino, o dar labiau jisai susisielojo, kai išgirdo palšį tyliai ir gailiai stenant, ir guodėsi tas ne šiaip sau, ne iš blogos valios, o todėl, kad išties jautėsi ne per geriausiai.

— Ak! — sušuko tuomet Sančas Pansa.— Kiek netikėtų dalykų kas žingsnis nutinka šiame nelaimingame pasaulyje gyvenantiems! Kas būtų pagalvojęs, jog žmogus, tik vakar sėdėjęs salavaldžio soste ir šokdinęs savo tarnus ir vasalus, šiandie pasijus palaidotas prarajoj, ir nebus kas jam padeda, nei tarnas, nei vasalas neatskubės į pagalbą!

Matyt, mirsim šičia mudu abu su asilu iš bado, o gal mirsim ir anksčiau: jis — nuo sutrenkimo ir žaizdų, aš — iš sielvarto. Ne, ko gero, neturėsiu tokios laimės kaip mano ponas Don Kichotas Laman-

čietis: to paties užkerėtojo Montesino oloje, kurion nusileido ir nužengė, jis buvo priimtas svetingiau nei savo namuose,— juk tenai jo beveik laukė padengtas stalas ir paklota lova!

Ten jis regėjo žavius ir malonius vaizdus, o aš manding čia regėsiu rupūžes ir gyvates. Koks aš nelaimingas! Šit kur nutrenkė mane paikos mano išmonės ir kvailystės!

Iš čia — jei Dievas lems taip, kad žmonės mane aptiktų! — ištrauks tik mano kaulus, plikus, baltus, nugremžtus, drauge su mano palšelio kaulais, ir iš jų galbūt nuspręs, kas mes tokie,— bent jau nuspręs tie, kurie žino, jog Sančas Pansa niekados nesiskirdavo su asilu, o asilas — su Sanču Pansa.

Kartoju: kokie mudu nelaimingi! Matyt, tokia jau mudviejų pikta dalia, kad mirsim ne gimtinėj, tarp saviškių,— juk jeigu ten mudu ištiktų nepataisoma bėda, vis dėlto atsirastų žmonių, kurie mus užjaustų ir paskutiniąją valandą akis mums užspaustų!

Ak bičiuli mano ir bendre! Kaip prastai atsilyginau tau už atsidavusią tarnystę! Dovanok man ir melsk likimą kaip įmanydamas, kad išvaduotų mus abu iš tos baisios nelaimės, kurion mudu įkliuvom, ir aš tau pažadu už tai apvainikuoti galvą laurais, kad būtum it laurais vainikuotas poetas, ir kasdien duoti dvigubą dovį avižų.

Šitaip sielvartavo Sančas Pansa, o asilas klausėsi nė žodžio netardamas — tokioj keblioj ir sunkioj padėty jautėsi atsidūręs.

Taip praslinko naktis, gailiai bėdojant ir graudžiai aimanuojant, ir pagaliau atėjo diena, o išaušus ir prašvitus, Sančas pamatė, jog išsigauti iš to šulinio niekieno nepadedamam neįmanu, ir vėl pratrūko aimanuoti ir šaukti tikėdamasis, kad kas nors jį išgirs, bet jo balsas buvo tyruose šaukiančiojo, nes visoje apylinkėje nebuvo nė gyvos dvasios, ir tuomet Sančas galutinai prarado viltį išsigelbėti.

Palšis gulėjo užvertęs kanopas, ir Sančas Pansa vargais negalais padėjo jam atsistoti, nes asilas vos ne vos laikėsi ant kojų; paskui iš doklo, patyrusio tą pačią dalią ir atsidūrusio prarajos dugne, Sančas išsitraukė duonos kampą ir davė asilui, o šis dovio neatsisakė, ir Sančas tarė jam, lyg šis būtų galėjęs jį suprasti:

— Duonelės turėsi — bėdos neregėsi.

Tuo metu vienoje pusėje jis pastebėjo angą, kurion, susilenkęs ir susigūžęs, būtų galėjęs įlįsti žmogus.

Sančas Pansa puolė jon, įsirangė susikūprinęs ir pamatė, jog ji gana erdvi ir kuo toliau, tuo eina platyn, o įžiūrėjo ją, kai saulė, įspindusi tarytum pro stogą, nušvietė viską iš vidaus.

Taipgi pamatė, jog toliau anga darosi dar platesnė ir erdvesnė ir veda į kitą didelę olą; tatai matydamas, grįžo atgal prie asilo ir įniko akmeniu gremžti angą, o neilgai trukus taip praplatino, kad galėjo lengvai įsivesti asilą; Sančas taip ir padarė: paėmė palšį už apynasrio ir nupėdino tuo urvu, tikėdamasis tolėliau rasti kitą angą į orą. Ėjo jis čia patamsiu, čia apšviestu tarpu, bet nė akimirkos nepaliko jo baimė.

„Padėk man, Visagali! — kalbėjo jis sau vienas.— Man tai baisi nelaimė, o mano ponui Don Kichotui, ko gero, būtų didžiausia laimė patirti tokį nuotykį. Šiuos požemius ir urvus jis tikriausiai palaikytų Galjanos rūmais ir žydinčiais sodais[164] ir tikėtųsi iš šitų tamsių landynių išeisiąs į kokią gėlėtą lanką, o aš, bedalis, nenuovoka ir silpnadvasis, kas žingsnis laukiu, kad po kojomis man ūmai atsivers kita praraja, dar gilesnė nei šioji, ir mane praris. Viena bėda — ne bėda“.

Šitaip besvarstydamas ir begalvodamas, Sančas nuėjo, kaip jam pasirodė, gerą pusmylį ir pagaliau išvydo silpną šviesą, tarytum spingsinčią iš lauko ir bylojančią, jog kelias, Sančo manymu, vedąs į kitą pasaulį, iš tikrųjų baigiasi atvira anga.

Čia Sidas Hamadas ben Inhalis jį palieka ir vėlei grįžta prie Don Kichoto, o Don Kichotas tuo metu, džiugus ir laimingas, laukė dvikautės su donjos Rodriges dukters suvedžiotoju, niekšingai nuplėšusiu mergelei garbę, pasiryžęs atitaisyti netiesą ir pelnytai atlyginti už nuoskaudą.

Taip jau atsitiko, jog vieną rytą, išjojęs iš pilies pasimankštinti ir pasimiklinti prieš būsimą susirėmimą, Don Kichotas pavarė Rosinantą šuoliais ar veikiau smagia risčia, ir Rosinantas atsidūrė taip arti kažin kokio urvo, kad jeigu Don Kichotas nebūtų stipriai įtempęs pavadžio, būtų neišvengiamai į jį nugarmėjęs.

Šiaip ar taip, jis sustabdė Rosinantą ir nenugarmėjo, o prijojęs truputėlį arčiau ir nuo balno sužiuręs į tą pragarmę, išgirdo iš ten sklindant riksmus, tuomet įdėmiai įsiklausė ir galop aiškiai pagavo, jog iš apačios kažin kas šaukia šit ką:

— Ei jūs, viršuj! Nejaugi neatsiras nė vieno krikščionio, kuris mane išgirstų, arba kokio maloningo riterio, kuris pasigailėtų gyvo palaidoto nusidėjėlio, nelaimingo besalio salavaldžio?

Don Kichotui pasidingojo, kad jis girdi Sančo Pansos balsą, tad didžiai nustebo ir apstulbo ir, kiek įmanydamas pakėlęs balsą, paklausė:

— Kas ten, apačioje? Kas ten vaitoja?

— Kas kitas čia gali būti ir kas kitas čia dar gali vaitoti, jei ne bėdos tektasai Sančas Pansa, buvusysis garsingojo Don Kichoto Lamančiečio ginklanešys, už savo nuodėmes nelabojo likimo nutrenktas valdyti Dykanijos salos!

Tatai girdėdamas, Don Kichotas dar labiau apstulbo ir stačiai nustėro: jam pasivaideno, jog Sančas Pansa būsiąs miręs ir jog čia kenčianti jo vėlė; šitokios minties vedamas, jis tarė:

— Meldžiu tave, kaip gali melsti tiktai krikščionis katalikas: pasakyki, kas esi, ir jeigu tu — dvasia be vietos, pasakyki, ką galėčiau tau padaryti, nes, nors mano pašaukimas — užtarti ir globoti šios žemės vargdienius, mielai suteiksiu paramą ir pagalbą kitan pasaulin nukilusiems bedaliams, nesugebantiems savo išgalėmis išsigelbėti iš bėdos.

— Iš kalbų pažįstu savąjį poną Don Kichotą Lamančietį,— atsiliepė balsas,— o ir balsas, be abejonės, jo malonybės.

— Taip, aš esu Don Kichotas,— atsakė Don Kichotas,— ir mano pašaukimas — gelbėti iš bėdos ir globoti tiek gyvuosius, tiek mirusius, ir todėl sakyki, kas esi tu, šitaip mane apstulbinęs, nes jeigu tu — manasis ginklanešys Sančas Pansa ir esi miręs... ir jei tavęs velniai nenujojo, ir jei per begalinį Dievo gailestingumą esi skaistykloje, šventoji mūsų motina Romos Katalikų Bažnyčia pakankamai galinga, idant išvaduotų tave nuo kančių, kurias dabar kenti, o ir aš, savo ruožtu, visomis išgalėmis stengsiuosi tau padėti ir esu pasirengęs tam tikslui paaukoti visą savo turtą. Taigi pasisakyki, kas toksai esi ir kuo tu vardu.

— Šventas žodis,— pasigirdo atsakas,— prisiekiu galva to, kurį jūsų malonybė, pone Don Kichote Lamančieti, teiksitės vardu pavadinti, jog esu jūsų ginklanešys Sančas Pansa ir kaip gyvas niekados nesu miręs,— tik štai man teko palikti valdžią dėl tam tikrų priežasčių ir aplinkybių, kurioms apsakyti reikėtų daugiau laiko, o šiąnakt įvirtau šiton pragarmėn sykiu su savo palšeliu,— jis čia, su manimi, ir tikrai neleis man meluoti.

Ir tuo metu kaip tyčia, lyg supratęs, ką šneka Sančas, asilas subliovė, ir dar taip skardžiai, jog visa ola sugaudė.

— Puikus liudytojas! — sušuko Don Kichotas.— Pažįstu tą bliovimą, lyg tai būtų mano tikras sūnus, o ir tavo balsą girdžiu, mielasai Sančai. Palūkėki, tuoj nujosiu į kunigaikščio pilį, ji čia netoliese,

ir atsivesiu žmonių, o jie tave ištrauks iš tos pragarmės, kur, matyt, už savo nuodėmes būsi pakliuvęs.

— Jokit, jūsų malonybe,— atsakė Sančas,— ir, dėl Dievo meilės, grįžkit kaip galima greičiau, nes jau nebesitveriu šičia, gyvas palaidotas, ir mirštu iš baimės.

Don Kichotas jį paliko ir, parjojęs pilin, papasakojo jų šviesybėms, kas nutiko Sančui Pansai, ir gerokai juos nustebino; jie beregint sumetė, jog Sančas bus įvirtęs vienon tų angų į požeminį kelią, dar neatmenamais laikais ten iškastą, bet niekaip negalėjo suprasti, kodėl jisai, žinios jiems nedavęs, metė valdžią ir leidosi atgalios. Šiaip ar taip, buvo griebtasi, kaip sakoma, lynų ir virvių, ir ištisas pulkas vyrų vargais negalais išvilko ir palšį, ir Sančą Pansą iš tamsybių į saulės šviesą.

Vienas studentas pasižiūrėjo į Sančą ir tarė:

— Štai šitaip derėtų nušalinti nuo valdžios visus netikusius valdytojus — lygiai taip kaip šitą nuodėmių maišą, išlendantį iš bedugnės pragarmės: jis peralkęs, perblyškęs ir, man regis, be skatiko kišenėje.

Išgirdo tatai Sančas ir tarė:

— Prieš savaitę, o gal prieš dešimt dienų, pone dergike, paėmiau savo valdžion man dovanotąją salą ir per tą laiką duonos, ir tos nebuvau sočiai privalgęs. Bet užtat nedavė ramybės gydytojai, o nedraugai visus šonkaulius man perskaičiavo. Nei kyšių gavau, nei mokesčius rinkau, o jeigu taip, vadinas, mano galva, ne tokių palydų nusipelniau; bet, kaip sakoma, žmogus šaudo — Dievas kulkas gaudo, Dievas geriau žino, kas kam tinka, o kam nepritinka, nes koks oras, toks noras, ir nespjauk į vandenį, kad nereiktų atsigerti, o belaukiant laimės neregėtos, užklumpa bėdos netikėtos. Ir gana apie tai: Dievas žino, ką turiu galvoj, ir amen poteriams, todėl verčiau patylėsiu, nors galėčiau dar šį tą pasakyti.

— Nepyk, Sančai, ir nesigraužk: žmonių klausysi, šviesios dienos nematysi. Svarbu, kad sąžinė būtų rami, o žmonės lai šneka kaip nori, nes nei vėjų su sietu nepagausi, nei šmeižikams liežuvio neužriši. Jei valdžios vyras palieka tarnybą turtingas, visi jį apvagina, o jei palieka skurdžius, išvadina vėpla ir pusgalviu.

— Kaip kažin ką,— tarė Sančas,— šįsyk tikrai niekas manęs neapvagins, o veikiau išvadins paskutiniu mulkiu.

Lydimi berniūkščių ir šiaip visokių žmonių, šitaip jie prijojo pilį, o ten jau laukė jų galerijoje kunigaikštis ir kunigaikštienė, tačiau, prieš

eidamas pas kunigaikštį, Sančas pats nuvedė palšį arklidėn, nes, pasak jo, palšelis užeigoj nakvojęs ir prastai išmiegojęs, ir tik paskum užlipo galerijon pas kunigaikštį ir kunigaikštienę ir, atsiklaupęs prieš juos, tarė:

— Aš, jūsų šviesybės, ne kokių nuopelnų turėdamas, o grynai jūsų didybių valios klausydamas, nuvykau valdyti jūsiškės Dykanijos salos, plikas jon nukakau, plikas ją palikau, nei ką prakišau, nei ką pešiau. Gerai valdžiau ar blogai — parodys liudytojai, ką širdy jie turės, tą jums ir išdės.

Nagrinėjau bylas, skelbiau sprendimus ir amžinai badu gaišau, nes to norėjo daktaras Pedras Nepakenčiamas Degutas, salinis ir valdžiai skirtinis.

Naktį mus užpuolė priešas, baisingai mus prirėmė, bet galų gale saliečiai išsikovojo laisvę ir laimėjo pergalę narsingosios mano rankos dėka,— Dieve duok jiems tiek sveikatos, kiek jų žodžiuose esama tiesos.

Trumpai drūtai, per tą laiką savo kailiu patyriau, kokia sunki toji našta ir priedermė, valdžios vyrui užkraunama, ir priėjau išvadą, jog mano kupra jų neišneš: ne mano pečiams tokia nešmenė, ne mano nosiai tokia vieta.

Ir šit, nelaukdamas, kol manimi bus nusikratyta, ryžausi pats valdžios nusikratyti, o todėl vakar rytą palikau salą tokią, kokią radau,— su tomis pačiomis gatvėmis, tais pačiais namais ir stogais, kokie buvo, kai salon įjojau.

Pinigų nesiskolinau, pelno nesivaikiau, ir nors ketinau išleisti vieną kitą pravartų įstatymą, nė vieno neišleidau: vis viena niekas jų nesilaikys, tad leisk neleidęs — tas pats galas.

Palikau salą, kaip jau sakiau, be jokios palydos, vien tik palšeliu jotas; įvirtau pragarmėn, bandžiau iš ten gautis ir pagaliau šįryt, saulei patekėjus, pamačiau angą į atvirą lauką, tik ne per patogiausią, tad jeigu Apvaizda nebūtų savo nežinomais keliais man siuntusi manojo pono Don Kichoto, būčiau tenai lindėjęs ligi Paskutiniojo teismo dienos.

Tai va, jūsų šviesybės kunigaikšti ir kunigaikštiene, klūpo prieš jus salavaldys jūsų Sančas Pansa, per tas dešimtį dienų, kurias prie valdžios vairo praleido, pelnęs tik tiek, jog puikiai perprato, kad kiaušinio lukšto neverta valdžia, nors ir ką valdytumei — salą ar visą pasaulį.

Taigi, proto įgavęs, bučiuoju kojas jūsų malonybėms ir kaip tie

vaikai, kurie žaisdami sako: „Tu — strykt, o aš ten — liuokt", strykt iš savo salavaldžio vietos ir vėl grįžtu tarnauti pas savo poną Don Kichotą, nes, šiaip ar taip, pas jį nors ir baimės prisiragauju, bet užtat duonos privalgau ligi soties, o man kad tik pilvas būtų prikimštas, nesvarbu ko — morkų ar kurapkų.

Šiais žodžiais užbaigė savo ilgą prakalbą Sančas, o Don Kichotas vis gąsčiojo, kad tik jis nepripliaukštų krūvos nesąmonių, ir kai išgirdo, jog šis jau baigia, tiek mažai niekų pripaistęs, mintyse padėkojo Dievui; tuo tarpu kunigaikštis apkabino Sančą ir pasakė, jog jis labai gailestaująs, kad Sančas taip trumpai salą valdęs, bet pasistengsiąs savo žemėse surasti jam kokią kitą tarnybą, kur kas lengvesnę ir pelningesnę.

Kunigaikštienė irgi apkabino Sančą, paliepė jį pavalgydinti, nes pažiūrėti jis atrodąs ne visai sveikas ir suvis nusibaigęs.

LVI PERSKYRIMAS

APIE NEGIRDĖTĄ IR NEREGĖTĄ DVIKOVĄ, KURION STOJO DON KICHOTAS, GINDAMAS DUENJOS DONJOS RODRIGES DUKTERS GARBĘ, IR LIOKAJUS TOSILAS

Jų šviesybės nė kiek nesikrimto, kad iškrėtė pokštą Sančui Pansai, duodami jam valdžią, netgi priešingai — nemažai prisijuokė dar tą pačią dieną, kai atvažiavęs ūkvaizdis iš pagrindų nupasakojo beveik žodis žodin ir darbas darban, ką tomis dienomis kalbėjęs ir daręs Sančas, o pabaigai vaizdingai nupiešė salos užpuolimą, Sančo išgąstį ir išvykimą.

Paskum, kaip pasakoja istorija, atėjo skirtoji dvikovos diena, ir kunigaikštis, keliskart pamokęs savo liokajų Tosilą, kaip jam pridera elgtis, kad įveiktų Don Kichotą, nei nukaudamas jį, nei sužeisdamas, paliepė numauti nuo iečių geležinius antgalius, o Don Kichotui paaiškino, jog, šventai laikydamasis krikščionių tikėjimo, negalįs pritarti tokioms grumtynėms, kuriose žmonių gyvybei grūmotų toks baisus pavojus ir grėsmė, nes ir šiaip jau jis darąs didelę paslaugą leisdamas kautis savo žemėse,— juk šitaip nusižengiąs šventosios Bažnyčios susirinkimo įsakui[165], draudžiančiam tokias dvikautes,—

ir todėl jokiu būdu nesutiksiąs, kad šis susirėmimas, ir taip nuožmus, taptų dar žiauresnis.

Don Kichotas pareiškė, kad jo šviesybė turįs valią surengti šią dvikovą savo nuožiūra,— jisai priimąs bet kokias sąlygas.

Pagaliau atėjo baisingoji diena; kunigaikščio nurodymu, aikštėje priešais pilį buvo suremta didelė pakyla dvikovos teisėjams, taipgi abiem ieškovėms, motinai ir dukteriai, o iš visų apylinkės sodžių ir bažnytkaimių suplūdo begalė žmonių pažiopsoti į nepaprastas grumtynes, tame krašte nei ankstesniais, nei dabartiniais laikais negirdėtas ir neregėtas.

Pirmas kovos lauke ir arenoje pasirodė ceremonimeistras, apėjo ir apžiūrėjo visą lauką, patikrino, ar nebūsią kokio vyliaus, kokio nepastebimo kliuvinio, kurį užkliudęs dvikautininkas galėtų suklupti ir parvirsti.

Paskum pasirodė ir savo vietose susėdo abi duenjos, šydais užsidangsčiusios veidus ir krūtines, ir ne juokais susijaudino išvydusios aikštėn įjojant Don Kichotą.

Neilgai trukus, trimitams skardenant, lauko pakrašty radosi didingasai liokajus Tosilas nuleistu antveidžiu, nuo kojų iki galvos apkaustytas tvirtais ir žėrinčiais šarvais, raitas ant galingo žirgo, kuriam bėgant dundėjo žemė; tasai žirgas, stambus obuolmušys vešliai apžėlusiomis kojomis, matyt, buvo fryzų veislės.

Narsingasai karys buvo kunigaikščio, savo pono, gerai pamokytas, kaip pridera elgtis su narsinguoju Don Kichotu Lamančiečiu, ir prigrasytas nieku būdu jo nenukauti, netgi priešingai — stengtis žūtbūtinai išvengti pirmojo susidūrimo, nes jam gresiąs mirtinas pavojus, jeigu neišsilenksiąs, kai juodu šuoliais sujosią vyras prieš vyrą.

Tosilas apjojo areną ir, prisiartinęs prie pakylos, kurioje sėdėjo abi duenjos, įsistebeilijo akis susmeigęs į tą, kuri geidė jo sau į vyrus.

Greta Tosilo stovintis ceremonimeistras pašaukė Don Kichotą, jau įjojusį arenon, ir kreipėsi į duenjas klausdamas, ar jos sutinkančios, kad Don Kichotas Lamančietis imtųsi ginti jųjų teisių.

Jodvi atsakė, jog sutinkančios ir jog visa kam, ką jisai šiuo atveju padarysiąs, pritarsiančios tvirtai, neginčijamai ir neatšaukiamai.

Tuo tarpu kunigaikštis ir kunigaikštienė taipgi susėdo galerijoje, žvelgiančioje į areną, iš visų pusių apsiaustą begalės žmonių, trokštančių pažiūrėti lig šiol nematytų nuožmių grumtynių.

Pagal dvikovos sąlygas, Don Kichotui nugalėjus, jo priešininkas turėjo vesti donjos Rodriges dukterį, o pralaimėjus atsakovas galėjo atsisakyti duotojo žodžio ir jaustis laisvas nuo bet kokių įsipareigojimų.

Ceremonimeistras padalijo tarp dvikautininkų saulę[166] ir kiekvienam nurodė jo vietą.

Sudundėjo būgnai, oras prisipildė trimitų skardenimo, sudrebėjo žemė po žirgų kanopomis, visiems žiūrovams apmirė širdys: vieniems iš baimės, kitiems iš smalsumo, kokia būsianti atomazga — laiminga ar, priešingai, nelaiminga.

Tuo tarpu Don Kichotas visa širdimi paprašė paramos Viešpatį Dievą ir savąją damą Dulsinėją Tobosietę ir dabar tik laukė sutarto ženklo, kad galėtų pulti į kovą...

Mūsų liokajui visai kas kita buvo galvoje, ir tuoj pasakysiu, apie ką jis galvojo.

Atrodo, kai pirmąsyk jis žvilgtelėjo į savo priešę, ji pasirodė jam žaviausia ir dailiausia visų moterų, kada nors matytų gyvenime, o aklasai vaikelis, paprastai mūsų vadinamas Amūru, nedovanojo nepasinaudojęs proga nugalėti liokajiškąją širdį ir įrašyti ją savo trofėjų sąrašan, todėl, nepastebimai prisėlinęs, suvarė sieksninę strėlę nelaimingajam liokajui į kairį šoną ir kiaurai pervėrė širdį; ir šitaip pasielgti jis galėjo kaip niekur nieko, nes Amūras nematomas, vaikščioja kur tinkamas ir niekam neduoda savo darbų ataskaitos.

Taigi, davus ženklą pradėti grumtynes, mūsų liokajus vis dar stovėjo lyg užkerėtas, gododamas apie jau pavergusios jį damos žavesį, ir todėl neišgirdo trimito garso, tuo tarpu Don Kichotas, priešingai, vos jį išgirdęs, puolė į grumtynes ir leidosi priešan, kiek tik Rosinanto kojos nešė, ir tuomet, matydamas jį puolant mūšin, gerasai jo ginklanešys Sančas Pansa suriko:

— Dieve tau padėk, klajojančių riterių pažiba ir pasididžiavime! Dieve duok tau laimėti pergalę, nes tiesa tavo pusėje!

Nors ir matydamas tiesiai į jį lekiant Don Kichotą, Tosilas nė žingsnio nepasitraukė iš savo vietos ir tik didžiu balsu pašaukė ceremonimeistrą, o kai šis priėjo pasiklausti, kas atsitiko, tarė jam:

— Pone, argi ši dvikova surengta ne tam, kad aš vesčiau štai šitą mergelę?

— Ne kam kitam,— atsakė ceremonimeistras.

— Tuomet,— pareiškė liokajus,— ko gero, mane užgraus sąžinė, nes didžiai ją apsunkinsiu, jei laiku nenutrauksiu grumtynių.

Trumpai drūtai, prisipažįstu nugalėtas ir sutinku tuojau pat vesti štai šitą mergelę.

Tosilo žodžiai nustebino ceremonimeistrą, o kadangi jis buvo vienas tų, kurie suprato, kas čia darosi, dabar nė nežinojo, ką atsakyti.

Matydamas, kad priešininkas jo nepuola, Don Kichotas pusiaukelėje sustabdė įsibėgėjusį Rosinantą.

Kunigaikštis niekaip negalėjo suvokti, kodėl neprasideda grumtynės, o iš ceremonimeistro lūpų išgirdęs, ką pareiškė Tosilas, nepaprastai apstulbo ir pasipiktino.

Tuo tarpu Tosilas prijojo prie pakylos ir, kreipdamasis į donją Rodriges, garsiai suriko:

— Ponia, aš noriu vesti jūsų dukterį ir neketinu ieškiniais nei susirėmimais siekti to, ką galiu gauti taikiai ir nerizikuodamas gyvybe!

Tatai girdėdamas, narsingasai Don Kichotas tarė:

— Jeigu jau šitaip, vadinasi, esu laisvas ir nevaržomas jokių priedermių. Tegu juodu sau vedasi ir gyvena laimingi, nes ką Viešpats Dievas duoda, tą šventasai Petras laimina.

Kunigaikštis nusileido nuo galerijos aikštėn ir, prisiartinęs prie Tosilo, tarė:

— Ar iš tiesų, riteri, jūs prisipažįstate nugalėtas ir, sąžinės priekaištų bijodamas, ketinate vesti štai šitą mergelę?

— Taip, pone,— atsakė Tosilas.

— Ir gerai daro,— įsiterpė tuo metu Sančas Pansa,— ir žabalai vištai kartais grūdas papuola.

Maudamasis nuo galvos šalmą, Tosilas suskato šauktis pagalbos, nes, šitaip ilgai betūnant tokiame ankštame būste, jam trūkstą oro.

Šalmas tuojau pat numauta, ir visi savo akimis aiškiai ir neginčijamai pamatė liokajaus veidą.

Tatai regėdamos, donja Rodriges ir josios duktė sukliko nesavu balsu:

— Apgavystė! Apgavystė! Vietoj tikrojo jaunikio mums pakišo Tosilą, jo šviesybės pono kunigaikščio liokajų! Meldžiame Dievą ir karalių apginti nuo tokios suktybės ar, tiesą pasakius, niekšybės!

— Nesielvartaukite, ponios,— tarė Don Kichotas,— čia nėra jokios suktybės nei niekšybės, o jei kas nors bloga atsitiko, kaltinkite ne kunigaikštį, bet piktuosius burtininkus, mane persekiojančius: pavydėdami man šlovės, kurią pelnyčiau laimėdamas šią pergalę, jie pasistengė, kad jūsų jaunikis iš veido taptų panašus į žmogų, jūsų

vadinamą kunigaikščio liokajum. Paklausykite mano žodžio ir, nepaisydamos mano nedraugų vylių, tekėkite už jo, nes tai, be jokios abejonės, tasai pats, kurio trokštate sau per vyrą.

Tatai girdėdamas, kunigaikštis pajuto, kad visas apmaudas tuoj išsilies skambiu juoku, ir tarė:

— Ponui Don Kichotui nutinka tokie nepaprasti dalykai, jog esu linkęs patikėti, kad štai šitas mano liokajus — anaiptol ne mano liokajus. Bet griebkimės šit kokios gudrybės ir klastos: jums leidus, atidėkime vestuves dviem savaitėms, o šį jaunikaitį, keliantį mums įtarimą, palaikykime po raktu, ir gal per tą laiką jisai atgaus savo pirmykštę išvaizdą, nes burtininkų pagieža Don Kichotui vargu ar ilgai tvers, juo labiau kad ne kažin ką jie laimi iš visų tų akidūmių ir permainymų.

— Ak pone! — sušuko Sančas.— Šitų piktadarių taip jau įprasta ir pribūta sukeisti visa, kas turi ką bendra su mano ponu. Vieną riterį, ne per seniausiai jo nugalėtą, vardu Veidrodžių riterį, jie pavertė bakalauru Samsonu Karasku, mūsų kaimynu ir geru bičiuliu, o manąją ponią Dulsinėją Tobosietę — netašyta laukininke,— šit kodėl man dingojas, jog šitam liokajui lemta ir gyventi, ir mirti liokajumi.

Į tai Rodriges duktė tarė:

— Nors ir kas būtų tasai, kuris prašo mano rankos, šiaip sakysit ar taip, o aš esu jam dėkinga: jau verčiau būti teisėta liokajaus žmona negu suvedžiota ir pamesta bajoro meilužė, juo labiau kad ir suvedžiojo mane anaiptol ne bajoras.

Žodžiu tariant, visi tie postringavimai ir dalykai baigėsi tuo, jog Tosilą buvo nutarta palaikyti belangėje, iki baigsis jo pasikeitimo laikas.

Don Kichotas buvo sutartinai paskelbtas nugalėtoju, nors diduma žiūrovų nuliūdo ir susikrimto, kad ilgai lauktoje dvikovoje priešininkai nesukapojo vienas kito į gabaliukus,— šitaip nuliūsta vaikai, kuomet, ieškovui atleidus arba teismui patenkinus malonės prašymą, ant ešafoto nepasirodo nuteistasis pakarti.

Žmonės išsiskirstė, kunigaikštis ir Don Kichotas pasuko atgal į pilį, Tosilas atsidūrė po raktu, o donja Rodriges su dukra didžiai apsidžiaugė, jog, šiaip ar taip, byla baigsis vedybomis, juo labiau kad ir Tosilas nieko kita netrośko.

LVII PERSKYRIMAS

KURIAME PASAKOJAMA, KAIP DON KICHOTAS ATSISVEIKINO SU KUNIGAIKŠČIU, TAIPGI KAS NUTIKO JAM IR ŠAUNIAJAI NUTRŪKTGALVEI ALTISIDORAI, KUNIGAIKŠTIENĖS KAMBARINEI

Don Kichotas jau ėmė bodėtis tuo tuščiu gyvenimu pilyje: jam atrodė baisi nuodėmė šitaip lengvinėti ir dykauti per dienas, atsidėti vien tik pramogoms ir vaišėms, jam kaip klajojančiam riteriui šeimininkų ištisai rengiamoms, ir jis tarė sau, jog Dievas jį rūsčiai nubausiąs už tą lengvinėjimą ir dykavimą, ir todėl vieną gražią dieną atsiprašė jų šviesybių ir pareiškė norįs iškeliauti.

Jų šviesybės neprieštaravo, nors dėjosi didžiai susisieloję.

Kunigaikštienė atidavė Sančui Pansai žmonos laiškus, ir šis, laistydamas juos ašaromis, sau vienas tarė:

„Kas būtų galėjęs pagalvoti, jog toms didžioms viltims, kurios pabudo mano pačios širdy, kai tik ji gavo žinią apie mano valdžią, šiandie bus lemta išblėsti, nes aš vėlei grįžtu prie savojo pono Don Kichoto Lamančiečio pragaištingųjų nuotykių? Šiaip sakysi ar taip, o man vis dėlto smagu, kad manoji Teresa neapsikiaulino ir atsiuntė kunigaikštienei gilių — mat, jeigu nebūtų atsiuntusi, o dar aš būčiau grįžęs nei šioks, nei toks, negražiai būtų išėję.

Be to, mano sąžinė rami, nes kyšiu tos dovanos tikrai nepavadinsi: kai ji siuntė giles, jau buvau prie valdžios, ir čia nieko bloga, jei žmogus už gerą darbą atsidėkoja kuo nors, kad ir mažmožiu.

Žodžiu sakant, plikas paėmiau valdžią, plikas atidaviau, ir dabartės galiu prisipažinti ramia sąžine, o rami sąžinė — tai ne menkas niekis: plikas gimiau, plikas ir likau, nei ką pešiau, nei ką prakišau".

Šitaip samprotavo Sančas išvykimo dieną, o Don Kichotas, jau iš vakaro atsisveikinęs su kunigaikščiu ir kunigaikštiene, ryto metą pasirodė pilies kieme šarvuotas nuo kojų iki galvos.

Visi pilies gyventojai žiopsojo į jį nuo galerijos; jų šviesybės, ir tie išėjo pasižiūrėti.

Prisirišęs doklus, lagaminą ir pavalgą, Sančas sėdėjo ant savojo palšio be galo patenkintas, nes kunigaikščio ūkvaizdis, tasai pats, kuris vaidino Tripalaną, Don Kichotui nematant, įdavė jam kelionei du šimtus aukso eskudų.

Ir šit, kaip jau sakyta, visiems žiūrint į Don Kichotą, iš būrio kunigaikštienės duenjų ir mergelių pasigirdo šauniosios nutrūktgalvės Altisidoros balsas ir josios graudinga giesmė:

Riteri bjaurus, klausyki:
netampyk piktai pavadžio,
snukio nedraskyk žaboklėm
savo arkliui nirtulingam!

Bėgi, klasčiau nedėkingas,
ne nuo pasalios gyvatės,—
bėgi nuo švelnios avytės,
ją sena avim palaikęs.

Nuskriaudei, žvėrie, mergelę
tokio grožio, jog nematė
kalnuose tokios Diana,
Venera miškų tankynėj.

Bėgly Enėjau, atšiaurus Virenai[167]*,*
prasmeki skradžiai, dinki pas Barabą!

Tu, naguosna pasigrobęs,
grobį niekšiškai vežiesi,
širdį nuolankios mergelės,
meilės pančiais surakintos!

Tris kykus vežies pagrobęs
ir keliaraiščius rainuosius,
nuo glotnių nurišęs kojų,
lygu marmuras baltųjų,

Ir atodūsių galybę,—
jie supleškintų, pavirtę
ugnimi, galybę Trojų,
jei tiek Trojų būtų žemėj.

Bėgly Enėjau, atšiaurus Virenai,
prasmeki skradžiai, dinki pas Barabą!

Lai ginklanešys tavasis
Sančas būna kietaširdis,
kad nuo burtų Dulsinėja
niekad neišsivaduotų.

Lai už nuodėmes tavąsias
kenčia ji per amžių amžius:
juk nekaltas šiam pasauly
už kaltuosius atsiteisia.

Kad, ieškodamas sau laimės,
tu nelaimę susirastum,
kad pavirstų malonumai
tau sapnais, o meilė — vėjais!

Bėgly Enėjau, atšiaurus Virenai,
prasmeki skradžiai, dinki pas Barabą!

Būki sukčium pagarsėjęs
nuo Valensijos lig Siljos,
nuo Granados iki Lochos[168],
nuo pat Anglijos lig Temzės.

Jeigu sėsi lošti „akį“,
„šimtą“, „kvailį“ ar „karalių“,
į rankas lai nepatenka
tau nei koziriai, nei tūzai.

Jei kada nagus karpysies,
kraują būtinai paleiski,
jei dantis bandysi traukti,
lai nulūžta visos šaknys.

Bėgly Enėjau, atšiaurus Virenai,
prasmeki skradžiai, dinki pas Barabą!

Sielvartingajai Altisidorai šitaip rypaujant, Don Kichotas žiūrėjo į ją netardamas nė žodžio, paskum atsigręžė į Sančą ir tarė:

— Meldžiu tave, mielasai Sančai, tavo amžinatilsį protėvių var-

du: pasakyki man tiesą. Sakyki, gal kartais pasigrobei tuos tris kykus ir keliaraiščius, kuriuos mini šioji įsimylėjusioji mergelė?

Į tai Sančas atsakė:

— Tuos tris kykus išties pasiėmiau, bet keliaraiščių akyse nesu matęs.

Kunigaikštienė negalėjo atsistebėti Altisidoros įžūlumu, nors, beje, ir laikė ją akiplėša, nutrūktgalve ir pramaniūge, bet nesitikėjo, kad ji galėtų išdrįsti šitaip įžūlauti, ir kunigaikštienės nuostaba buvo juo didesnė, jog Altisidora netgi nesiteikė jai pranešti, kad ketinanti iškrėsti šitokį pokštą.

Nenorėdamas praleisti progos pasišaipyti iš Don Kichoto, kunigaikštis tarė:

— Man regis, garbusai riteri, jūs negražiai pasielgėte: naudodamasis viešnage, taip svetingai šioje pilyje jums suteikta, išdrįsote iš mano kambarinės pagrobti net tris kykus, o gal taipgi ir keliaraiščius,— tatai liudija jus turint nedorų polinkių ir nesiderina su geru vardu, kurį esate pelnęs.

Grąžinkite mergelei keliaraiščius, kitaip iškviesiu jus į žūtbūtines grumtynes nepaisydamas, jog piktieji burtininkai gali man pakeisti arba sudarkyti veido bruožus, kaip tat padarė mano liokajui Tosilui, stojusiam prieš jus į mūšį.

— Ne Dieve duok, kad aš kelčiau kalaviją prieš jūsų šviesybę, šitiek malonių man suteikusį,— atsiliepė Don Kichotas.— Kykus sugrąžinsiu, jei Sančas prisipažįsta juos paėmęs, tačiau apie keliaraiščius nė kalbos negali būti, nes nei aš, nei Sančas jų nepasisavinome, ir jeigu jūsų mergelė malonėtų panaršyti po savo padėlius, tikrai juos atrastų.

Aš, garbusai kunigaikšti, niekad nesu į svetimą turtą kėsinęsis ir, jei tokia bus Dievo valia, gyvas to nedarysiu.

Šioji mergelė sakosi ir pati prisipažįsta esanti įsimylėjusi, bet aš čia niekuo dėtas, o ir kaltinti jos neketinu, tad man nėra ko prašyti atleidimo nei josios, nei jūsų šviesybės, tik meldžiu jus būti apie mane geresnės nuomonės ir leisti vėlei man keliauti toliau.

— Laimingos kelionės, garbusai Don Kichote,— įsiterpė kunigaikštienė,— ir Dieve duok, kad visados girdėtume vien tik geras naujienas apie jūsų žygdarbius. Keliaukite su Dievo padėjimu, nes kuo ilgiau šičia užtrunkate, tuo karščiau liepsnoja širdys mergelėms, į jus bežiūrint, o savąją kambarinę aš taip nubausiu, kad nuo šiolei nei žvilgsniu, nei žodžiais nedrįstų padorumui nusižengti.

— Ak narsingasai Don Kichote, išklausyki dar bent vieną žodelį! — sušuko tuomet Altisidora.— Dovanoki man, kad apkaltinau tave pavogus mano keliaraiščius: kaip Dievą myliu, štai turiu juos pasirišusi,— apsišoviau, ir gana, kaip tasai, kuris ant arklio jojo — arklio ieškojo, žmonių klausinėjo, o ką sakė — negirdėjo.

— Argi aš nesakiau? — įsikišo Sančas.— To dar betrūko, kad vogtus daiktus imčiau slėpti! Jei būčiau norėjęs, tiek ir tiek būčiau prisiglemžęs,— juk prie valdžios sėdėdamas laisvas rankas turėjau.

Don Kichotas galantiškai nusilenkė kunigaikščiui ir kunigaikštienei, taipgi visiems susirinkusiems, apgręžė Rosinantą ir, lydimas palšiu joto Sančo, išjojo pro pilies vartus ir pasuko tiesiai į Saragosą.

LVIII PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA, KAIP NETIKĖTAI ŠITIEK NUOTYKIŲ PASIPYLĖ ANT DON KICHOTO, KAD JIS NETURĖJO LAIKO NĖ ATSIPŪSTI

Vos tik atsidūręs plyname lauke, laisvas ir nevaržomas Altisidoros meilinimosi, Don Kichotas pasijuto kaip žuvis vandenyje, pasijuto vėl pilnas dvasinių spėkų naujiems žygiams riterystės keliuose ir, kreipdamasis į Sančą, tarė:

— Laisvė, Sančai,— tai viena brangiausių dovanų, Viešpaties teikiamų žmogui; jos neprilygsta jokie turtai: nei žemės gelmėse glūdintys, nei jūros dugne slypintys. Dėl laisvės, kaip ir dėl garbės, galima ir privalu rizikuoti gyvybe, ir, priešingai, nelaisvė — tai pati didžiausia nelaimė, kokia tik gali ištikti žmogų.

Sakau tatai, Sančai, šit kodėl: tu matei, kaip svetingai ir ištaigiai buvome viešinami toje pilyje, kurią ką tik palikome, tačiau, nepaisant prašmatnių vaišių ir gaivinamųjų gėrimų, man atrodė, jog badu kamuojuos, nes, prie stalo sėdėdamas, nesijaučiau toks laisvas, koks būčiau buvęs, jei visa tai būtų man priklausę,— mat svečio priedermės, dėkingumas už gaunamas geradarystes ir malones yra nelyginant pančiai, varžantys dvasios laisvę. Laimingas tasai, kam Dievas duoda duonos kąsnį, už kurį dėkoti jam pridera vien tik Viešpačiui Dievui!

— Šiaip ar taip,— atsiliepė Sančas,— nors ir ką jūsų malonybė sakytumėt, būtų negražu neatsidėkoti už tą kapšelį su dviem šimtais aukso eskudų, kurį man padovanojo kunigaikščio ūkvaizdis: dėl visa ko laikau jį prie širdies prisidėjęs lyg kokį raminamąjį trauką,— juk maža kas gali nutikti, ne kas dieną pasitaiko tokios pilys, kur būsim vaišinami, atsitinka pakliūti užeigon, kame ir pagaliais esi pavaišinamas.

Šitaip ir panašiai šnekučiuodami, nujojo klajojantis riteris ir klejojantis ginklanešys gerą mylią ir staiga pamatė žalioje vejoje ant patiestų apsiaustų užkandžiaujant dvylika kaimiškai vilkinčių vyriškių. Šalimais kūpsojo baltomis marškomis uždangstyti daiktai, sudėlioti ir sustatyti atstu vienas nuo kito.

Don Kichotas prijojo prie užkandžiaujančiųjų ir, pirmiausia mandagiai pasisveikinęs, pasiteiravo, kas tomis marškomis uždangstyta.

Vienas tų vyriškių jam atsakė:

— Pone, po tomis marškomis laikom lipdytines ir drožtines šventųjų statulas, kuriomis norim papuošti sodžiaus bažnyčią. Uždangstėm jas marškomis, kad nenubluktų, o nešam ant pečių, kad nesulūžtų.

— Būkite tokie geri, parodykite jas man,— tarė Don Kichotas,— turbūt labai jau dailios tos statulos, jei šitaip atsargiai jas nešate.

— Ir dar kokios! — atsiliepė kitas sodietis.— O ir kainuoja, tiesą pasakius, nepigiai: kiekviena jų atsiėjo mums mažų mažiausiai pusšimtį dukatų. Luktelkit, jūsų malonybe, savo akimis tuoj pamatysit, jog tai šventa teisybė.

Ir, nebaigęs valgyti, atsistojo, priėjo prie pirmosios statulos ir nutraukė maršką: buvo tai šventasis Jurgis, toks, koks paprastai vaizduojamas,— raitas, rūstaus veido, įsmeigęs ietį į nasrus slibinui, susirangiusiam po jo kojomis. Buvo numanu, jog meistras, jį išdrožęs, kaip žmonių sakoma, turėjo auksinius nagus.

Statulą išvydęs, Don Kichotas tarė:

— Šisai riteris buvo vienas šauniausių visoje dangaus raitijoje. Vadinos šventuoju Jurgiu ir, be kita ko, buvo mergelių globėjas. O dabar parodykite kitą.

Sodietis atidengė kitą statulą: buvo tai raitas šventasis Martynas, pavargėliui atiduodantis pusę savojo apsiausto; ir Don Kichotas, vos tik jį išvydęs, tarė:

— Šisai riteris buvo taipgi vienas krikščionių karžygių ir, man regis, garsėjo ne tik narsa, bet ir dosnumu, kaip pats matai, Sančai:

pusę apsiausto atpjovęs, atiduoda ją vargšui. Tikriausiai buvo žiema, kitaip būtų atidavęs visą apsiaustą — tokios gailios širdies jisai buvo.

— Vargu bau,— atsiliepė Sančas.— Reikia manyti, jis laikėsi tos patarlės, kuri sako: „Duoti duok, bet pirma pagalvok".

Don Kichotas susijuokė ir paprašė nutraukti dar vieną maršką, o po ja buvo Ispanijos globėjas: raitas, kruvinu kalaviju, jis kovė ir trypė maurus; ir Don Kichotas, išvydęs jį, tarė:

— Iš tiesų šisai riteris priklauso Kristaus kariaunai, o vardu jis — šventasai Jokūbas Mauražudys. Tai vienas narsingiausių šventųjų riterių, kada nors gyvenusių pasaulyje, o nūnai esančių dausose.

Nutraukus dar vieną maršką, atsiskleidė apaštalo Pauliaus kritimas nuo arklio, nupieštas taip detaliai, kaip paprastai piešiamas jo atsivertimas. Vaizdelis buvo lyg plėšte išplėštas iš gyvenimo: atrodė, jog Kristus klausinėja, o Paulius jam atsakinėja.

— Kitados,— tarė Don Kichotas,— tatai buvo nuožmiausias mūsų Viešpaties Dievo Bažnyčios priešas, o paskiau tapo karščiausiu josios gynėju, kokių ji neturės per amžių amžius. Tatai klajojantis riteris, žygiuos praleidęs gyvenimą, ir šventasis, po mirties įžengęs į amžino atilsio karalystę, tatai nenuilstamas Viešpaties vynuogyno darbininkas, žmonių švietėjas, kurio mokykla buvo dangus, o mokytojas ir auklėtojas — patsai Jėzus Kristus.

Daugiau statulų nebuvo, todėl Don Kichotas paprašė jas uždengti iš naujo ir kreipėsi į nešėjus šiais žodžiais:

— Laikau geru ženklu, broliai, jog man pasisekė išvysti tai, ką išvydau, nes šie šventieji ir riteriai tarnavo tuo, kuo tarnauju ir aš, tai yra ginklu, tik skirtumas tas, kad Viešpačiui jie buvo šventieji ir siekė dangiškųjų tikslų, o aš, nusidėjėlis, siekiu žemiškųjų tikslų. Jie užkariavo dangų savo rankų galia, nes dangaus karalystė jėga puolama[169], o aš ligi šiolei vis dar nežinau, ką stengiuos užkariauti užsikraudamas vargus ir kančias,— beje, jeigu Dulsinėja Tobosietė išsivaduos nuo savo vargų ir kančių, pagerės manasis likimas, praskaidrės manasis protas, ir galbūt aš žengsiu nauju keliu, teisingesniu nei tas, kuriuo ligi šiolei ėjau.

— Iš jūsų burnos į Dievo ausį,— įsiterpė Sančas.

Sodiečiai nusistebėjo tiek Don Kichoto išvaizda, tiek kalbomis — mat nesuprato nė pusės to, ką jis norėjo pasakyti. Pavalgę jie užsivertė ant pečių statulas, atsisveikino su Don Kichotu ir nužygiavo toliau.

Lyg pirmąsyk matydamas savo poną, Sančas iš naujo nusistebė-

jo jo išmanymu: jo galva, nebuvo pasaulyje tokių padavimų ir įvykių, kurių Don Kichotas nebūtų iš panagių žinojęs ir atmintyje laikęs; ir tarė jam šit ką:

— Pasakysiu jums, ponuli, ranką prie širdies pridėjęs: jeigu tatai, kas šiandie mudviem nutiko, galima pavadinti nuotykiu, tai gražesnio ir malonesnio nebus mums nutikę per visas klajones,— šįsyk apsiėjome be pylos ir be nuogąsčio, nereikėjo nei griebtis kalavijo, nei žemės plūkti savo kūnais, nei badmiriauti. Garbė Dievui, kad leido man savo akimis pamatyti šitokį nuotykį!

— Teisybę sakai, Sančai,— tarė Don Kichotas,— tik įsidėki galvon, jog diena dienai nelygu, o laimė ne visada šypso. Tai, ką žmonės paprastai vadina gerais arba blogais ženklais ir kas neturi rimto pagrindo, išprususiam žmogui pridera laikyti ir vadinti palankiomis aplinkybėmis.

Atsikelia rytą vienas tų tamsuolių, prietarais tikinčių, išeina iš namų, susitinka palaimintojo Pranciškaus ordino vienuolį ir, tarytum kokį grifą[170] pamatęs, apsisuka ir neria atgal į namus.

Tokiam Mendosai[171] iškrinta iš rankų druskinė, ir užkrinta jam širdin liūdesys, tarytum gamta privalėtų štai šitokiais menkais ženklais pranašauti būsimas negandas.

Išprusęs krikščionis neims tokiais menkniekiais burti, kas Dievo jam lemta.

Atplaukia Scipionas Afrikon, suklumpa šokdamas į krantą ir parvirsta, ir kariai palaiko tatai negeru ženklu, bet jis apkabina žemę rankomis ir sušunka: „Nepabėgsi nuo manęs, Afrika, nes tvirtai laikau tave apglėbęs!“

Taigi, Sančai, susitikimas su tomis statulomis buvo man pats džiugiausias įvykis.

— Ir aš taip manau,— atsiliepė Sančas,— tik štai norėčiau paklausti jūsų malonybę, kodėl, puldami priešą, ispanai visados šaukiasi šventojo Jokūbo Mauražudžio va šitokiais žodžiais: „Šventasis Jokūbai, uždaryk Ispaniją![172]“ Bene Ispanija būtų atidaryta, kad ją reikėtų uždaryti? Kas čia galėtų būti?

— Koks tu paikas, Sančai! — atsakė Don Kichotas.— Įsidėmėki, jog tą didį raudonojo kryžiaus riterį Viešpats paskyrė Ispanijos globėju ir užtarėju, ypačiai ispanams stojus į nuožmias grumtynes su maurais; šit kodėl, kiekvieną sykį, puldami priešą, ispanai jo šaukiasi ir prašo paspirties, ir daugelis patys jį yra matę mūšiuose, matė, kaip jis grūmė, trempė, triuškino ir žudė ištisus agarenų pulkus[173].

Savo žodžius patvirtinti galėčiau galybe pavyzdžių, paimtų iš tikrų ir nepramanytų Ispanijos metraščių.

Paskum, keisdamas kalbą, Sančas tarė savo ponui:

— Negaliu atsistebėti, pone, tos Altisidoros, kunigaikštienės mergelės, įžūlumu. Turbūt atsakančiai sužeidė ir peršovė ją tasai vadinamasis Amūras,— kiek girdėjau, tasai vaikiukas pusaklis, bet nors akys jo ir traiškanotos ar, tiesą pasakius, suvis neveizdžios, vis dėlto jeigu jis nusitaiko į širdelę, kad ir mažiuliukę, kliudo ją kaip niekur nieko ir kiaurai perveria savo strėle.

Taipgi esu girdėjęs, kad jo meilės strėlės atšimpa ir atbunka atsikirsdamos į mergelių kuklumą ir gėdingumą, bet, kliudydamos tą Altisidorą, man regis, jos veikiau pasidarė skudresnės, nei atšipo.

— Turėki galvoj, Sančai,— tarė Don Kichotas,— meilė su niekuo nesiskaito, nežiūri saiko nei proto balso ir elgiasi lygiai kaip mirtis: drąsiai žengia tiek į prašmatnias karalių menes, tiek į varganas piemenų lūšnas, o kai galutinai užkariauja širdį, pirmiausia išveja iš jos ir baimę, ir gėdą; šit kodėl, gėdą praradusi, Altisidora atskleidė man savo jausmus, kurie pažadino man veikiau sumaištį negu užuojautą.

— Koks baisingas žiaurumas! — sušuko Sančas.— Koks negirdėtas nedėkingumas! Kad man va šitaip, nuo vieno vienintelio jos lipšnaus žodelio būčiau jai pasidavęs ir nusilenkęs. Velniai parautų! Na ir akmens širdis, vario krūtinė, sukalkėjusi siela!

Šiaip sakysi ar taip, o man galvoj netelpa, kuo gi jūsų malonybė pakerėjot tą mergelę, kad ji pasidavė jums ir nusilenkė. Gal šaunumu, gal švankumu, gal žavesiu, gal veido grožiu, kuo nors vienu ar viskuo drauge, kad ji staiga ėmė ir įsimylėjo jūsų malonybę?

Tiesą pasakius, ne kartą esu žiūrinėjęs jūsų malonybę nuo kulnų ligi pat plaukų pašaknių, bet kiekvienąsyk įžiūrėdavau daugiau to, kas gali sukelti veikiau baimę nei meilę, o juk, be kita ko, esu girdėjęs, jog įsimylima pirmiausia ir svarbiausia dėl grožio, todėl niekaip nesuprantu, dėl ko vargšelė įsimylėjo jūsų malonybę, nes gražumo esat visiškai negražus.

— Įsidėmėki, Sančai,— atsakė Don Kichotas,— esama dviejų grožio atmainų: sielos ir kūno. Sielos grožis reiškiasi ir garsinasi blaiviu protu, dora, gražiu elgesiu, taurumu ir geru išauklėjimu, ir visas šias dorybes gali turėti ir puoselėti taipgi negražus žmogus, ir jeigu dėmesys kreipiamas į šitą, bet ne į kūno grožį, kaip tik tada paprastai gimsta aistringa ir karšta meilė.

Aš pats, Sančai, puikiai žinau, kad nesu gražuolis, bet taipgi išma-

nau, jog nesu baidyklė, o gerą žmogų galima karštai įsimylėti, jeigu tik jis ne pabaisa ir apdovanotas mano minėtomis dvasios savybėmis.

Šitaip šnekučiuodami ir samprotaudami, juodu išsuko iš kelio ir įjojo į girią, ir staiga, visiškai netikėtai Don Kichotas pasijuto įkliuvęs į žalio šilko tinklus, ištemptus tarp medžių, ir, nesuvokdamas, kas tai galėtų būti, tarė Sančui:

— Man atrodo, Sančai, jog, patekęs į šiuos tinklus, patiriu vieną neįprasčiausių nuotykių, kokį tik įmanoma įsivaizduoti. Tegu mane skradžiai, jei mano persekiotojai burtininkai nesugalvojo paspęsti man spąstų ir užkirsti kelio keršydami už rūstų elgesį su Altisidora. Tačiau aš pareiškiu jiems, kad jeigu šie tinklai būtų nunerti ne iš žalių gijų, bet iš kiečiausių deimantų, ir jeigu jie būtų stipresni už tinklą, kuriuo pavydusis kalvių dievas apraizgė Venerą ir Marsą[174], vis viena sudraskyčiau juos taip lengvai, lyg būtų jie nuausti iš jūros dumblių arba medvilnės pluošto.

Ir jau buvo bežengiąs priekin ir bedraskąs tinklus, bet tuo metu netikėtai iš medžių tankmės pasirodė dvi be galo gražios piemenaitės ar bent jau piemenaitėmis persirengusios mergelės, nes vilkėjo prabangaus brokato palaidiniais ir sijonais, nors, beje, sijonai buvo prašmatnios, aukso gijomis ataustos taftos.

Palaidi, ant pečių nudrikę jų plaukai savo šviesumu galėjo drąsiai varžytis su pačios saulės spinduliais; kiekviena jų buvo pasidabinusi galvą žaliųjų laurų ir raudonųjų burnočių vainikais. Iš pažiūros jodvi atrodė ne jaunesnės kaip penkiolikos ir ne vyresnės kaip aštuoniolikos metų.

Jas išvydęs, Sančas nustebo, Don Kichotas apstulbo, netgi saulė, ir toji stabtelėjo į jas pasižiūrėti,— ir visi keturi akimirką apmirė žado netekę.

Pagaliau pirmoji prabilo viena piemenaitė ir kreipėsi į Don Kichotą tokiais žodžiais:

— Sustokite, garbusis riteri, nedraskykite tinklų,— mes ištempėme juos ne pikta jums linkėdamos, bet pramogos dėlei, o kadangi numanau, jog paklausite, kokia tai pramoga ir kas tokios mes esame, pasistengsiu jums papasakoti viską keliais žodžiais.

Viename bažnytkaimyje, už dviejų mylių nuo šičia, gyvena daug kilmingų žmonių, bajorų ir turtuolių, ir šit mes su gausybe draugų ir giminių susitarėme šioje vietoje maloniai praleisti laiką sykiu su žmonomis, sūnumis, dukromis, kaimynais, bičiuliais ir saviškiais, ir čia, viename gražiausių kampelių visoje apylinkėje, įkurti naująją

piemenėlių Arkadiją, todėl mergelės persirengė piemenaitėmis, o jaunikaičiai — piemenėliais. Mes išmokome atmintinai dvi eklogas: vieną — garsingojo poeto Garsilaso, antrą — neprilygstamojo Kamoenso, jo gimtąja portugalų kalba, bet dar nespėjome jų suvaidinti.

Mat tik vakar čionai atvažiavome.

Čia, prie vandeningo upokšnio, drėkinančio apylinkės lankas, medžių paunksnėje, pasistatėme keletą palapinių, kokias žygyje statosi kariai, o vakare tarp medžių ištempėme štai šiuos tinklus paikiems paukšteliams gaudyti: pabaidyti jie skrenda stačiai į tinklus ir įkliūva.

Jeigu jūs, pone, pageidaujate pas mus pasisvečiuoti, priimsime jus vaišingai ir džiugiai, nes šičia dabar nebėra vietos nei nuoboduliui, nei liūdesiui.

Čia ji nutilo ir nepridūrė daugiau nė žodžio. Tuomet Don Kichotas atsakė jai šitaip:

— Iš tiesų, žavių žaviausioji panele, nė patsai Anteonas[175] taip nenustebo ir nenustėro netikėtai išvydęs vandenuos siaučiančią Dianą, kaip apstulbau aš jūsų grožybę paregėjęs. Pritariu jūsų sumanytajai pramogai ir dėkoju už kvietimą, ir jei galiu kuo nors pasitarnauti, tik įsakykite — ir aš jūsų paslaugoms, nes tokia būtent mano priedermė ir toksai pašaukimas — reikšti savo dėkingumą ir daryti gera visiems žmonėms, o ypačiai prakilniųjų luomui, kuriam jūsų malonybės priklausote. Ir jeigu šie tinklai, tokį nedidelį plotą užimantys, dengtų visą žemės paviršių, aš pasistengčiau atrasti naujų pasaulių, idant galėčiau keliauti jų nesutraukydamas.

O kad nemanytute, jog aš perdedu, žinokite: su jumis kalba ne kas kitas, kaip Don Kichotas Lamančietis, jei tik šis vardas jums ką nors sako.

— Ak širdele! — sušuko tuomet antroji piemenaitė.— Kokia laimė mudviem nusišypsojo! Ar žinai, kas tasai ponas, priešais mus stovintis? Tai va, žinoki, jog tai narsuolių narsingiausiasis, įsimylėjėlių aistringiausiasis, mandagiųjų mandagiausiasis, jei tik nemeluoja ir nemulkina mūsų išleistoji jojo žygdarbių istorija, kurią ne per seniausiai skaičiau. Kertu lažybų, kad jojo palydovas — tas pats Sančas Pansa, jo ginklanešys, nepranokstamas savo pokštais ir sąmojais.

— Tai tiesa,— pritarė Sančas,— aš esu tasai pats sąmojingas pokštininkas ir ginklanešys, kaip jūsų malonybė sakot, o šitas ponas — mano šeimininkas, tasai pats Don Kichotas, knygoje minimas ir kalbamas.

— Ak bičiule! — sušuko pirmoji mergelė.— Maldaukime poną pabūti su mumis,— mūsų tėvams ir broliams bus be galo džiugu su juo susipažinti. Be to, tą patį ir aš esu girdėjusi apie jo narsą ir dorybes, o svarbiausia, kaip sakoma, jis toks pastovus ir ištikimas įsimylėjėlis, kokių dar nėra buvę pasaulyje, ir dama jo — tokia Dulsinėja Tobosietė, visoje Ispanijoje pripažinta pirmoji gražuolė.

— Ir pelnytai būtų pripažinta,— tarė Don Kichotas,— jeigu tuo neverstų suabejoti jūsų neprilygstamas grožis. Betgi nesistenkite, panelės, manęs sulaikyti, nes niekur neleidžia man ilsėtis šventosios priedermės, kurias vykdyti esu pašauktas.

Tuo metu priėjo prie jų vienos piemenaitės brolis, taipgi piemenaičiu persirengęs, lygiai tokiais pat ištaigiais ir prabangiais drabužiais kaip abidvi mergelės.

Paaiškino jam mergelės, jog esąs su jomis narsingasai Don Kichotas Lamančietis, o su juo ginklanešys Sančas,— ir vienas, ir kitas jau gerai pažįstamas iš skaitytosios knygos.

Išvaizdusis piemenaitis pasiūlė Don Kichotui savo paslaugas ir pakvietė jį palapinėsna; Don Kichotui nieko kita nebeliko, kaip nusileisti.

Tuo metu prasidėjo medžioklė, ir tinklai prisipildė visokiausių paukštelių: tinklų spalvos apgauti, jie skrido tiesiai į pinkles, nuo kurių gelbėjosi.

Susirinko ten daugiau nei trisdešimt žmonių, vyrų ir moterų, prašmatniai persirengusių piemenaičiais ir piemenaitėmis, ir akimoju visi sužinojo, kad abu svečiai — Don Kichotas ir jo ginklanešys, ir tuo didžiai apsidžiaugė, nes pažinojo juos iš skaitytosios istorijos.

Visa draugija pasuko prie palapinių, kur jau buvo padengti stalai, lūžtantys nuo gausių, švariai patiektų vaišių; Don Kichotui teko garbingiausioji vieta. Visi stebėjo jį ir stebėjosi į jį žiūrėdami.

Galop, stalus nudengus, Don Kichotas pakėlė balsą ir iškilmingai prabilo:

— Nors kai kas tvirtina, jog didžiausioji žmonių nuodėmė esanti puikybė, tačiau aš manau, kad tai — nedėkingumas, nes laikausi plačiausiai paplitusios nuomonės, jog pragaras pilnas nedėkingųjų.

Šios nuodėmės aš stengiausi kaip įmanydamas vengti, kai tik suaugau į protą, ir jei negaliu už gerą darbą atsiteisti tuo pačiu, bent jau geidžiu atsiteisti geradariui, o kai to, mano galva, nepakanka, visiems pasakoju apie man suteiktąją paslaugą, nes jei žmogus visiems pasakoja ir skelbia apie gerus darbus, jam padarytus, vadinasi, ir jis

neliktų skolingas, jei tik sugebėtų atsiteisti už gautąją malonę, o juk, kaip žinoma, malones gaunantieji pagal savo padėtį dažniausiai esti menkesni už teikiančiuosius. Ir todėl Viešpats Dievas visų didžiausias, nes teikia visiems malonių, o Dievo malonių niekados neprilygsta be galo tolimos joms žmonių malonės, bet šią mūsų malonių menkybę ir mūsų galimybių ribotumą tam tikra dalimi papildo dėkingumas.

Taigi, būdamas dėkingas už šičia man suteiktąsias malones ir nestengdamas atsiteisti tuo pačiu, esu priverstas skaitytis su savo ribotomis galimybėmis ir pasiūlyti tik tai, kas atitinka mano spėkas ir pridera mano luomui, o būtent: aš pasižadu, jog, atsistojęs vidury Saragosos vieškelio, dvi dienas pagret tvirtinsiu, kad štai čia esančios damos, piemenaitėmis persirengusios,— gražiausios ir lipšniausios pasaulio mergelės, žinia, išskyrus neprilygstamąją Dulsinėją Tobosietę, vienintelę mano godų valdovę, ir teneįsižeidžia dėl to mano klausytojos ir klausytojai.

Tatai girdėdamas, Sančas, be galo atidžiai klausęsis savo pono, pakėlė balsą ir sušuko:

— Argi rasis dabartės pasaulyje toksai žmogus, kuris išdrįs sakyti ir tvirtinti, jog mano ponas — pamišėlis? Kaip jūs manot, jūsų malonybės ponai piemenys, argi bent vienas kaimo klebonas, nors ir koks protingas ir išprusęs jis būtų, sugebėtų išdrožti tokį pamokslą, kokį pasakė mano ponas? Argi bent vienas klajojantis riteris, nors ir labiausiai narsybe pagarsėjęs, sugebėtų pasiūlyti tai, ką dabartės pasiūlė mano ponas?

Tuomet Don Kichotas atsigręžė į Sančą ir rūsčiu liepsnojančiu veidu sušuko:

— Argi rasis dabar, o Sančai, visoje žemėje toksai žmogus, kuris imtų ginčyti, jog tu ne paskutinis kvailys, ir dar įdarytas šunybėmis ir vyliais? Kas tave prašo kištis į mano reikalus ir svarstyti, ar aš viso proto, ar kvanktelėjęs?

Užsičiaupki ir nedrįski man priešgyniauti, o verčiau eik balnoti Rosinanto, jeigu jis nubalnotas! Mudu tuojau vykstame vykdyti duotojo žodžio, o kad mano tiesa, jau dabar gali laikyti, jog bus nugalėti visi tie, kurie nenorės su manimi sutikti.

Ir su didžiu įtūžiu ir neslepiamu apmaudu pasikėlė nuo stalo, o visi ten esantieji apstulbę nebežinojo, ką galvoti ir kuo jį laikyti: pamišėliu ar sveiko proto žmogum.

Žodžiu, nors ir kaip jie stengėsi jį atkalbėti nuo to žygio, nors ir kaip tvirtino, jog įgimtas jam dėkingumas esąs visiems gerai žino-

mas ir jog nereikią naujų jo narsybės įrodymų, nes gana ir tų, kurie minimi jo žygdarbių istorijoje, vis dėlto Don Kichotas buvo nepalenkiamas: atsisėdo ant Rosinanto, pasimovė skydą, apgniaužė ietį ir išjojo į vidurį vieškelio, netoli žalios lankos einančio.

Įdurmu nurisnojo Sančas, raitas ant palšelio, o iš paskos urmu patraukė piemenaičiai su piemenaitėmis, trokšdami pasižiūrėti, kuo baigsis tasai įspūdingas ir dar negirdėtas sumanymas.

Taigi, kaip jau sakėme, išjojęs į vidurį vieškelio, Don Kichotas sudrebino orą tokiais žodžiais:

— O jūs, keliauninkai ir pakeleiviai, riteriai ir ginklanešiai, pėstieji ir raitieji, visi, kas traukiate šiuo keliu arba trauksite artimiausias dvi dienas, žinokite, jog aš, Don Kichotas Lamančietis, klajojantis riteris, apsistojau šičia, idant visi pripažintų, kad, neimant skaičiun manosios širdies valdovės Dulsinėjos Tobosietės, niekas pasaulyje nei grožiu, nei lipšnumu nepranoksta nimfų, šitų giraičių ir lankų gyventojų. Todėl tegu greičiau pasirodo tasai, kas laikosi priešingos nuomonės,— aš jo laukiu šičia!

Dusyk pakartojo jis tuos žodžius, ir abu sykius neatsiliepė nė vienas nuotykių ieškotojas, tačiau likimas, visa ką jam kreipęs į gera, lėmė taip, jog neilgai trukus kelyje pasirodė daugybė raitelių: daugelis jų rankose laikė ietis, ir visi jie jojo susigrūdę, dideliu būriu, ir lėkė umaru.

Vos tik juos išvydę, visi, kurie buvo su Don Kichotu, beregint pasuko atgal ir pasitraukė gana atstu nuo kelio: mat suprato, kad jeigu imsią laukti, ko gero, neišvengsią bėdos. Vienas tik Don Kichotas narsybės sklidina širdimi liko bestovįs, o Sančas pasislėpė už Rosinanto sturplio.

Ietininkų joja priartėjo, ir vienas jų, šuoliuojąs priešaky, visa gerkle suriko Don Kichotui:

— Traukis iš kelio, velnie, o buliai tave sutryps!

— Eik jau, šunsnuki! — atsiliepė Don Kichotas.— Man nebaisūs jokie buliai, netgi narčiausi iš tų, kurie ganosi Charamos pakrantėse[176]. Pripažinkite, galvažudžiai, visi kaip vienas, jog dabar sakiau gryną teisybę, priešingai — šaukiu jus į kovą!

Varovas nespėjo atsakyti, o Don Kichotas nebūtų spėjęs pasitraukti, jei netgi būtų norėjęs, nes banda laukinių bulių, drauge su prijaukintais ir romiais gausybės varovų ir šiaip žmonių genamų į vieną bažnytkaimį, kur rytojaus dieną turėjo vykti bulių kovos,—

toji banda užlėkė ant Don Kichoto ir Sančo, Rosinanto ir palšio, parbloškė juos visus žemėn ir nutrenkė į pašalį.

Sančas buvo gerokai aplamdytas, Don Kichotas sukrėstas, palšis sumindytas, o ir Rosinantui kliuvo kaip reikiant, bet galop visi pašoko ant kojų, o Don Kichotas, klupdamas ir tolydžio griuvinėdamas, puolė bėgti paskui kaimenę, visa gerkle šaukdamas:

— Sustokite, palaukite, galvažudžių gauja! Juk jūsų laukia vienui vienas riteris, o jis ne to būdo ir ne tos galvosenos, kad, kaip sakoma, bėgančiam priešui siūlytų sidabro tiltą!

Tačiau tie šūksniai nesustabdė skubriųjų bėglių, kurie jo grasinimų paisė kaip pernykščio lietaus.

Galop sustojo ne jie, bet Don Kichotas, visai nusivaręs nuo kojų, ir, negavęs atsikeršyti, tik dar labiau įtūžęs, atsisėdo pakelėje palaukti Sančo, Rosinanto ir palšio.

Kai jų sulaukė, šeimininkas ir tarnas vėl sėdo raiti ir, nebegrįžę atsisveikintinti su menamąja, arba dirbtine, Arkadija, nujojo toliau, veikiau gėdos nei džiaugsmo pilni.

LIX PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA APIE VIENĄ NUOTYKIU LAIKYTINĄ ĮVYKĮ, NUTIKUSĮ DON KICHOTUI

Nei dulkių, nei nuovargio — bulių nepagarbaus elgesio padarinių — nebeliko, kai tik Don Kichotas ir Sančas atsidūrė prie vaiskaus ir tyro upokšnio, čiurlenančio ūksmingoje giraitėje, kur ir apsistojo abu bėdos tektieji, iš pradžių numovę apynasrį palšiui ir iškžabojęRosinantą.

Sančas kibo į savo podėlį, kitaip sakant, doklą, ir išsitraukė tai, kuo, jo žodžiais tariant, galima badus nuvyti. Paskum jisai išsiskalavo burną, Don Kichotas nusiprausė veidą, ir, šitaip atsigaivinę, juodu atgavo gerokai išsekusias jėgas.

Tačiau Don Kichotas vis dar buvo toks susikrimtęs, kad jam kąsnis nelindo į burną, o Sančas nedrįso prisiliesti prie valgių iš mandagumo ir laukė, kada pradės ponas, bet, matydamas, jog šis nugrimzdęs į savo mintis ir nė negalvoja apie pilvą, tarė sau, kad jo pilvas ilgiau

laukti negali, ir, paniekęs visas gero elgesio taisykles, įniko stačiais kąsniais gurkti duoną ir sūrį.

— Valgyki, Sančai, bičiuli,— tarė Don Kichotas,— stiprinkis, nes tau gyvybė brangesnė nei man, o aš verčiau mirsiu, savo minčių slegiamas ir negandų gniuždomas. Aš, Sančai, nuo pat gimtos dienos ne tiek gyvenu, kiek merdėju, o tu ne tiek gyveni, kiek valgai, o ir merdėdamas valgyti nenustosi.

Ir idant įsitikintumei, jog sakau tiesą, pažiūrėki, koksai esu įamžintas knygose: garsingas žygiais, lipšnus elgesiu, gerbiamas valdovų, dievinamas mergelių. Ir šit galų gale, kai tikėjausi palmių, laurų ir vainikų, kurių nusipelniau ir užsitarnavau narsingais žygdarbiais, šįryt mane sutrypia, sumindžioja ir suspardo pasišlykštėtini ir nevalyvi gyvuliai.

Nuo šių minčių man šimpa dantys, kliba garankštys, svyra rankos ir visiškai nesinori valgyti,— žodžiu, net geidžiu mirti badu, kitaip sakant, mirti baisingiausia mirtimi.

— Vadinas,— tarė Sančas, nenustodamas skubomis kramtyti,— jūsų malonybei netinka toji patarlė, kuri sako: „Su prikimštu pilvu ir mirti nebaisu". Bent jau aš neketinu žudytis,— verčiau elgsiuos kaip tas batsiuvys, kuris dantimis tempia odą, kol ji prieina lig reikiamos vietos. Taip ir aš: valgysiu lig soties ir tempsiu dienas, kolei jos prieis pabaigą, paties Dievo nustatytą.

Ir žinokit, pone, jog nėr didesnės beprotystės kaip stumti save tyčiomis į neviltį, kaip tai darot jūsų malonybė; paklausykit manęs: pavalgykit, o paskum griūkit numigti štai ant šito žalių žolynėlių čiužinio,— pamatysit, kai pasibusit, daug geriau jausitės.

Don Kichotas taip ir padarė taręs sau, kad Sančo kalbos nėmaž nekvailos, o veikiau net protingos, ir kreipėsi į Sančą tokiais žodžiais:

— O Sančai, jeigu tu sutiktumei mano labui padaryti tai, ko dabar tavęs paprašysiu, tikrai geriau pasijausčiau, o ir liūdesys nebe taip kamuotų. Tai va, kol, tavo patarimu sekdamas, aš miegosiu, paėjėki truputį į šalį, apsinuoginki kūną ir Rosinanto pavadžiu įkirski sau kokius tris ar keturis šimtus sykių sąskaiton anų trijų su viršum tūkstančių kirčių, kuriuos pasižadėjai sau įpliekti, idant atkerėtumei Dulsinėją: tu manai, man neskaudu, kad toji vargšė dama tebėra užkerėta per tavo aplaidumą ir nerūpestingumą?

— Čia ilga kalba,— atrėmė Sančas.— Verčiau tuo tarpu pamiegokim abu, o paskum žiūrėsim, ką Dievas duos. Žinokit, jūsų malonybe, menki juokai imti ir nei šiam, nei tam plaktis, ypač jei plaki

anaiptol neįmitusį ir išsekusį kūną. Tegu manoji ponia Dulsinėja pakantrauja, vieną gražią dieną staiga pripulsiu ir iščaižysiu save kaip reikiant: juk kolei nepasimirei, vis dar esi gyvas, atseit aš tebesu gyvas, taigi ir neatsižadu tesėti duoto žodžio.

Don Kichotas jam padėkojo ir šiek tiek užvalgė, o Sančas prisivalgė kiek telpa, paskum abudu sumigo, dviem neišskiriamiems draugams ir keliabendriams — Rosinantui ir palšiui — davę laisvę ir valią ganytis vešlioje žolėje, kurios toje lankoje buvo sodriai priaugę.

Pasibudo juodu gana vėlai, vėl sėdo raiti ir nujojo toliau skubėdami nusigauti užeigon, dūluojančion daugmaž už vienos mylios. Sakau: užeigon, nes taip pavadino ją Don Kichotas, nusižengdamas savo įpročiui visas užeigas vadinti pilimis.

Taigi prijojo užeigą ir paklausė šeimininką, ar galėsią apsistoti nakvynei.

Jiems buvo atsakyta, kad galėsią ir kad turėsią tokių ištaigų ir vaišių, kokių nė Saragosoj nerasią.

Juodu nusėdo, ir Sančas, gavęs iš šeimininko raktą, pasidėjo savo atsargas į podėlį.

Paskum nuvedė asilą ir arklį arklidėn, įkrėtė pašaro ir, visa širdimi dėkodamas Dievui, jog Don Kichotas nepalaikė užeigos pilimi, nuėjo pas poną tolesnių nurodymų, nes ponas tuo metu sėdėjo pavartėje ant akmeninio suolo.

Atėjo vakarienės metas, ir juodu pasuko į vidų.

Sančas paklausė šeimininką, ką šis galėtų pasiūlyti jiems vakarienei. Į tai šeimininkas atsakė šitaip: ko tik jie pageidausią, ko prašysią, to ir gausią, nes užeigoj esą pritiekta visko — ir dangaus paukštelių, ir paukštienos, ir jūrų žuvies.

— Tiek daug mums nereikia,— atrėmė Sančas,— mudviem ganės ir dviejų keptų viščiukų, nes mano ponas ne kažin kokios sveikatos ir nedaug tevalgo, o ir aš ne kiaurapilvis.

Šeimininkas atsakė, jog viščiukų neturįs — visus vanagai sudraskę.

— Ką gi, pone šeimininke,— tarė Sančas,— tuomet paliepkit iškepti vištytę, tiktai kur jaunesnę.

— Vištytę? Dievulėli tu mano! — sušuko šeimininkas.— Kaip kažin ką, vakar nusiunčiau miestan parduoti daugiau kaip pusšimtį vištų! Prašykit, jūsų malonybe, ko tik norit, tiktai ne vištų.

— Tuomet tikriausiai turėsit veršienos ar bent jau ožkienos,— tarė Sančas.

— Šiuo metu nebėr nei veršienos, nei ožkienos,— atsakė šeimininkas,— viskas išsibaigė, bet užtat kitą savaitę turėsim per akis.

— Va, dailiausia! — sušuko Sančas.— Beje, kertu lažybų, kad jei viso to neturit, tai jau kiaušinių ir lašinių tikrai netrūksta.

— Dievaži, mielas svečias nieko nesusigaudo,— atsakė šeimininkas.— Jeigu jums pasakiau, kad neturiu nei vištų, nei viščiukų, tai iš kurgi paimsiu jums kiaušinių? Jei norit, reikalaukit kokių kitokių skanskonių ir gardumynų, tik jau paukščio pieno neprašykit.

— Liaukitės, velniai parautų! — sušuko Sančas.— Sakykit pagaliau, ko turit, pone šeimininke, ir baikime tas kalbas.

Į tai šeimininkas atsakė:

— Nuoširdžiai ir atvirai šnekant, turiu porą karvės nagų, veikiau panašių į veršio kojas, arba, kitaip sakant, porą veršio kojų, veikiau panašių į karvės nagas; jos jau išvirtos su žirniais, svogūnais ir lašiniais ir atrodo taip, lyg šaukte šauktų: „Valgykit mus! Valgykit!"

— Duokit jas man,— pareiškė Sančas,— ir tegu niekas nekiša prie jų nagų; užmokėsiu daugiau už bet kurį kitą, nes nieko gardesnio ir nenorėčiau valgyti, ir man nė motais, ar tai nagos, ar kojos.

— Niekas ir nekiš prie jų nagų,— atsakė šeimininkas,— kiti mano svečiai — visi kaip vienas kilmingi žmonės, vežasi su savimi ir virėjus, ir ūkvaizdžius, ir atsargas.

— Ko jau ko, o mano pono kilmingumu niekas nepranoks,— tarė Sančas,— tik pašaukimas draudžia jam vežiotis podėlius ir vyno rūsius; paprastai mudu apsistojam kur nors vidury pievos ir prisišveičiam lig soties gilių arba sedulų.

Šitaip šnekučiavo Sančas ir užeigos šeimininkas, tačiau Sančas nepanoro kalbėti toliau, kai šeimininkas paklausė, koksai jo pono pašaukimas ir užsiėmimas.

Taigi, atėjus vakarienės metui, Don Kichotas pasuko į savo kambarį, šeimininkas atnešė kalbamą valgį ir tam tyčia atsisėdo prie stalo ketindamas drauge pavakarieniauti.

Ir kaip tik tuo metu iš gretimo kambario, atskirto plonyte pertvara, Don Kichoto klausą pasiekė tokie žodžiai:

— Būkite malonus, garbusis done Cheronimai, kol mums atneš vakarienę, paskaitykime dar vieną Don Kichoto Lamančiečio antros dalies perskyrimą.

Vos išgirdęs savo vardą, Don Kichotas beregint pašoko ant kojų, įdėmiai įsiklausė, kas ten apie jį kalbama, ir išgirdo minėtojo dono Cheronimo atsaką:

— Kuriems galams mums, garbusis done Chuanai, skaityti tokias nesąmones? Bene rasis toksai žmogus, kuris, perskaitęs Don Kichoto Lamančiečio istorijos pirmą dalį, dar norėtų skaityti antrą?

— Šiaip ar taip,— atsiliepė donas Chuanas,— būtų ne pro šalį perskaityti, nes nėra tokios prastos knygos, kurioje nepasitaikytų ko nors gera. Tik štai man labiausiai nepatinka, jog Don Kichotas antroje dalyje jau nebemyli Dulsinėjos Tobosietės[177].

Tatai išgirdęs, Don Kichotas pakėlė balsą ir, perimtas rūsčio ir apmaudo, sušuko:

— Kiekvienam, kas tvirtins, jog Don Kichotas Lamančietis pamiršo arba gali pamiršti Dulsinėją Tobosietę, aš įrodysiu vyras prieš vyrą, ginklu prieš tokį pat ginklą, kaip didžiai jis klysta, nes neprilygstamosios Dulsinėjos Tobosietės negalima pamiršti, kaip negali Don Kichotas pamiršti savo damos: jo šūkis — atsidavimas, o jo pašaukimas — reikšti savo atsidavimą kuo lipšniausiai ir savęs neprievartaujant.

— Kas čia mums atsiliepia? — paklausta iš gretimo kambario.

— Kas gi kitas, jei ne patsai Don Kichotas Lamančietis! — atrėmė Sančas.— Ir jisai sugebės jums įrodyti, jog kiekvienas jo žodis — gryna tiesa, ir dabar, ir visados, nes geras artojas ir žąsinu paaria.

Vos tik Sančas ištarė šiuos žodžius, durys atsidarė, ir vidun įžengė du vyrai, iš pažiūros — bajorai, ir vienas jų, apkabinęs Don Kichotą, tarė:

— Jūsų išvaizda patvirtina jus esant tuo vardu, lygiai kaip jūsų vardas atitinka jūsų išvaizdą. Jūs, pone, be abejo, esate tikrasis Don Kichotas Lamančietis, klajojančios riterijos švyturys ir kelrodė žvaigždė, nors ir kaip prieštarautų ir priešgyniautų tasai, kuris baudėsi pasisavinti jūsų vardą ir nuvainikuoti jūsų žygdarbius, kaip tatai padarė štai šitos knygos autorius.

Jis paėmė knygą iš bičiulio rankų, padavė ją Don Kichotui, šis, žodžio netardamas, įniko ją sklaidyti, o ilgai netrukus grąžino ir tarė:

— Nedaug spėjau peržiūrėti, bet jau aptikau tris dalykus, prikištinus autoriui. Pirmiausia, užkliuvo kai kurie pratarmės posakiai[178]; antra, knyga parašyta Aragono tarme, praleidžiant kai kurias sakinio dalis; trečia — ir čia autorius ypač aiškiai rodo savo nemokšiškumą,— jis apsirinka ir klysta vienu itin svarbiu klausimu: mano ginklanešio Sančo Pansos žmoną vadina Marija Gutjeres, nors tikrasis jos vardas — Teresa Pansa[179], o kas klysta tokiu svarbiu klausimu, reikia manyti, klysta ir visais kitais.

Į tai Sančas tarė:

— Čia tai bent metraštininkas! Iš karto matyti, kaip puikiai išmano mūsų reikalus, jei mano pačią Teresą Pansą vadina Marija Gutjeres! Dar sykį paimkit į rankas tą knygą, pone, ir pažiūrėkit, gal kartais ir mano vardą bus supainiojęs, aišku, jei nebus pamiršęs manęs paminėti.

— Sprendžiant iš tamstos žodžių, bičiuli,— tarė donas Cheronimas,— tikriausiai būsi Sančas Pansa, garbiojo Don Kichoto ginklanešys.

— Taip,— atsakė Sančas,— ir tuo didžiuojuos.

— Dievaži,— tarė bajoras,— naujasis autorius piešia tave anaiptol ne tokį mielą, koks mums atrodai; vaizduoja tamstą rajūną, žioplą ir toli gražu ne sąmojingą, žodžiu, visiškai ne tokį, koks esi aprašytas savo šeimininko istorijos pirmoje dalyje.

— Atleisk jam, Viešpatie,— tarė Sančas.— Verčiau jis būtų davęs man ramybę ir manęs nė neprisiminęs: kas gelta serga, tam visi geltoni, o nuogas balos nebijo.

Abu bajorai pasikvietė Don Kichotą į savo kambarį vakarienės: mat gerai žiną, jog šioje užeigoje nesą valgių, pritinkamų tokio luomo žmogui kaip jisai.

Don Kichotas, mandagus kaip paprastai, nesisvetino ir pavakarieniavo drauge su bajorais.

Šitaip visiškon savo žinion ir valion gavęs puodą, Sančas atsisėdo galustalėje, o prie jo prisigretino užeigos šeimininkas, ne ką mažesnis už Sančą nagų ir kojų mėgėjas.

Bevakarieniaujant donas Chuanas paklausė Don Kichotą, kas nauja girdėti apie jojo damą Dulsinėją Tobosietę: gal ištekėjusi, gal jau vaikučių susilaukusi, gal tik pastojusi, o jei išlikusi skaisti, tai gal, saugodama dorą ir kuklumą, vis dar menanti garbiojo Don Kichoto meilės godas.

Į tai Don Kichotas atsakė:

— Dulsinėja tebėra skaisti, o mano godos — kaip niekad aistringos, mudviejų santykiai — kaip paprastai santūrūs, o josios žavesys paverstas pasibjaurėtinos laukininkės negrožybe.

Ir jisai kuo smulkiausiai nupasakojo, kaip buvusi apkerėta jo dama Dulsinėja, ir tai, kas jam nutikę Montesino oloje, taipgi ir tatai, ką įsakęs jam išminčius Merlenas, kad Dulsinėja išsivaduotų nuo kerų, kitaip sakant, kiek kirčių turįs sau įsikirsti Sančas.

Didžiai mėgavosi abu riteriai klausydamiesi Don Kichoto pasako-

jimo apie jo nepaprastus nuotykius ir stebėjosi neatsistebėdami tiek jo paistalais, tiek dailia pasakojimo maniera. Čia jis atrodydavo blaivaus proto, čia staiga išeidavo iš krašto, ir jie niekaip negalėjo nuspręsti, prie kokių žmonių jis priskirtinas: protingų ar pamišėlių.

Sančas pavakarieniavo ir, palikęs užeigos šeimininką girtą kaip pėdą, užsuko į gretimą kambarį, o ten įėjęs tarė:

— Tegu mane skradžiai, ponai, o su jūsų malonybių turimos knygos autorium mudu kiaulių neganėm: jei nori, tegu vadina mane kamšliu, kaip jūsų malonybės sakot, bet jau girtuokliu — nieku gyvu.

— O kaipgi, vadina ir girtuokliu,— atsiliepė donas Cheronimas,— tik dabar nebepamenu, kokiais žodžiais, bet, šiaip ar taip, negražiai apie tamstą šneka, ir, be kita ko, šneka netiesą, kiek galiu spręsti iš gerojo Sančo veido, kurį matau priešais.

— Patikėkit, jūsų malonybės,— tarė Sančas,— ir Sančas, ir Don Kichotas šioje knygoje, matyt, visiškai ne tokie, kokius nupiešė mus savo sudėtoje knygoje Sidas Hamadas ben Inhalis ir kokie esame iš tikrųjų: mano ponas — narsus, išmintingas ir įsimylėjęs, o aš — nuoširdus ir sąmojingas, bet anaiptol ne koks besotis ir girtuoklis.

— Tikiu tamsta,— tarė donas Chuanas,— ir jeigu tatai būtų įmanoma, rašyti apie didįjį Don Kichotą reikėtų uždrausti visiems, išskyrus pirmąjį jo biografą Sidą Hamadą, lygiai kaip Aleksandras Makedonietis uždraudė save piešti visiems, išskyrus Apelesą.

— Tepiešia mane kas nori,— tarė Don Kichotas,— tik į mano šlovę tenesigviešia, nes kai tave kas žingsnis purvais drabsto, norom nenorom pritrūksi kantrybės.

— Nėra tokio įžeidimo, už kurį garbusis Don Kichotas nesugebėtų atsikeršyti,— tarė donas Chuanas,— aišku, jeigu neatremtų jo savo kantrybės skydu, mano supratimu, ganėtinai tvirtu ir dideliu.

Šitaip ir panašiai šnekučiuojant, prabėgo didžioji dalis nakties, ir nors ir kaip stengėsi donas Chuanas, kad Don Kichotas dar sykį pasiskaitytų knygą ir pasamprotautų tuo klausimu, visos jo pastangos nuėjo perniek: Don Kichotas pareiškė, jog knygą jisai kaip ir skaitęs ir laikąs ją kvaila galas nuo galo ir jog nepageidaująs, kad autorius, sužinojęs, jog jisai, Don Kichotas, ją sklaidęs, apsidžiaugtų tardamas sau, kad jisai ją skaitęs; o juk nuo blevyzgų ir šlykštybių reikią kreipti šalin mintis, juo labiau — akis.

Bajorai pasidomėjo, kur šiuo metu jis keliaująs.

Don Kichotas atsakė, jog vykstąs Saragoson — ketinąs dalyvauti turnyre, tame mieste kasmet rengiamame.

Donas Chuanas pasakė, jog toje naujoje knygoje pasakojama, kad Don Kichotas, atseit apsišaukėlis, jo vardu prisidengęs, dalyvavęs tokiame turnyre, kur riteriai varžęsi stengdamiesi ietimis pamauti kaip galima daugiau žiedų, o turnyras buvęs toks skurdus išmonių, toks menkas ir toks pertekęs kvailysčių, be to, ir riterių susirinkę ne kažin kiek ir ne kažin kokio garso.

— Kaip tik todėl iš tolo aplenksiu Saragosą,— pareiškė Don Kichotas,— ir šitaip iškelsiu viešumon to naujai iškepto metraštininko melagystę, ir tuomet visi įsitikins, jog anas, jo aprašytasis Don Kichotas — ne aš.

— Ir gerai padarysite,— tarė donas Cheronimas,— juo labiau kad bus dar vienas turnyras Barselonoje, ir ten garbusis Don Kichotas galės įrodyti savo narsybę.

— Taip ir padarysiu,— pareiškė Don Kichotas,— o dabar atsiprašysiu jūsų malonybių, nes man jau metas gulti. Ir dar paprašysiu jūsų malonybes įtraukti ir įrašyti mane savo ištikimiausiųjų bičiulių ir tarnų sąrašan.

— Ir mane,— įsiterpė Sančas,— gal ir aš kam nors praversiu.

Sulig tais žodžiais jie atsisveikino: Don Kichotas ir Sančas nuėjo į savo kambarį, o donas Chuanas ir donas Cheronimas, vienudu likę, dar ilgai negalėjo atsistebėti tuo išminties ir beprotybės kratiniu ir jau nė kiek neabejojo, kad buvo susitikę tikruosius Don Kichotą ir Sančą, o ne aragoniečio autoriaus aprašytuosius.

Rytą pasibudęs, Don Kichotas pabeldė į gretimo kambario sieną ir šitaip atsisveikino su bajorais, pas kuriuos vakare svečiavosi.

Sančas dosnia ranka atsiskaitė su užeigos šeimininku ir patarė jam mažiau garbstyti savo išteklius ar bent jau daugiau jų turėti.

LX PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAS NUTIKO DON KICHOTUI BARSELONON BEKELIAUJANT

Rytas pasitaikė vėsokas, o diena nežadėjo būti bent kiek šiltesnė tuo ankstyvu metu, kai Don Kichotas išjojo iš užeigos, pirmiausia

pasiteiravęs, kuris kelias einąs tiesiai Barselonon, lenkdamas Saragosą,— šitaip jam magėjo apskelbti melagiu tą naujai iškeptą metraštininką, kuris, pasak žmonių, jį apšmeižęs.

Taip jau nutiko, jog ištisą savaitę jam nenutiko nieko tokio, ką būtų vertėję aprašyti, bet, savaitei prabėgus, naktis užklupo jį atstu nuo vieškelio, tankiame ąžuolyne,— beje, šįsyk, nusižengdamas savo įprastam tikslumui, Sidas Hamadas nenurodo, kokie ąžuolai ten augę: paprasti ar kamštiniai.

Ponas ir tarnas nusėdo ir įsitaisė medžių paunksnėje, ir Sančas, tądien spėjęs sočiai prisišveisti, iškart krito į miegą, tačiau Don Kichotas, kuriam miegus vaikė veikiau godos nei alkis, negalėjo sudėti bluosto ir mintimis klajojo po tūkstančius įvairiausių vietų.

Čia jis tarėsi atsidūręs Montesino oloje, čia vaidenos jam, kad ūkininkaite paverstoji Dulsinėja strykteléja ir užšoka ant asilės, čia vėlei sakytum girdėjo išminčių Merleną dėstant Dulsinėjos atkerėjimo sąlygas ir priemones.

Jį varė neviltin ginklanešio Sančo aplaidumas ir kietaširdiškumas, nes šis, jo apskaičiavimu, buvo įkirtęs sau viso labo penkis kirčius, tai yra menką ir niekingą dalį, palyginti su ta begale dar trūkstamų kirčių. Ir ši mintis sukėlė Don Kichotui tokią širdgėlą ir rūstybę, kad jisai tarė sau vienas:

„Jei Aleksandras Didysis perkirto Gordijaus mazgą tardamas: „Juk vis viena, ar perkirsi, ar atriši“, ir vis dėlto tapo visos Azijos neaprėžtas valdovas, vadinasi, būtų ne ką blogesnė išeitis, jei, vaduodamas nuo burtų Dulsinėją, imčiau ir savo ranka nuplakčiau Sančą, nepaisydamas, nori jis to ar nenori. Jei vienintelė atkerėjimo sąlyga — trys tūkstančiai su viršum kirčių, kuriuos turi gauti Sančas, tai bene man svarbu, kas juos įkrės: jisai pats ar kas nors kitas? Svarbu, kad Sančas juos gautų, o kaip visa tai įvyks — man kuo mažiausiai rūpi!“

Šių minčių akstinamas, jis žengė prie Sančo, pasiėmęs į rankas Rosinanto pavadį ir taip jį susukęs, kad būtų patogu plakti, ir jau buvo beatsegąs jam petnešas, tiesą pasakius, vieną vienintelę, laikančią pūstas kelnes, bet vos tik prisilietė, Sančas kaipmat kniostelėjo iš miegų ir paklausė:

— Kas čia dabar? Kas mane grabinėja ir kelnes taikos numauti?

— Aš,— atsiliepė Don Kichotas,— aš atėjau atitaisyti tavo riktų ir palengvinti savo kančių. Atėjau nuplakti tavęs, Sančai, ir padėti tau bent iš dalies atlikti prisiimtą priedermę. Dulsinėja žūsta, tu niekuo

nesirūpini, aš mirštu iš meilės; tai va, maukis kelnes savo noru, nes aš noriu šioje gūdžioje vietoje įkirsti tau mažų mažiausiai du tūkstančius kirčių.

— Na jau ne,— atrėmė Sančas,— liaukitės, jūsų malonybe, o kitaip, kaip Dievą myliu, jums atsirūgs. Kirčius, kuriuos prisiėmiau ant savo galvos, reikia įkirsti laisva valia, o ne prievarta, bet dabartės man nėmaž nesinori plaktis. Jau gana ir to, jūsų malonybe, jog daviau jums žodį išsiperti ir išsivanoti sau kailį, kai užeis noras, ir amen poteriams.

— Nevalia kliautis tavo taurumu, Sančai,— pareiškė Don Kichotas,— nes širdis tava sudiržusi, o kūnas, nors ir prasčiokas esi, išgležęs.

Ir todėl kibo ir bandė numauti jam kelnes.

Tatai matydamas, Sančas pašoko ant kojų, puolė savo poną, grobė jį glėbin ir, pakišęs koją, parmetė aukštielninką ant žemės, paskum dešinės keliu primygo krūtinę ir taip sugniaužė rankas, jog Don Kichotas nebegalėjo nei pasiversti, nei atsikvėpti.

Don Kichotas sušuko:

— Ką, išdavike? Tu maištauji prieš savo poną ir Dievo duotąjį senjorą? Tu drįsti stoti prieš tą, kuris tave maitina?

— Aš nei verčiu nuo sosto, nei sostan sodinu karalių[180],— atsakė Sančas,— aš tiktai gelbsčiu save, nes esu patsai sau ponas. Pažadėkit, jūsų malonybe, kad būsit ramus ir atstosit nuo manęs su savo kirčiais, tuomet aš jus paleisiu ir atlaisvinsiu, o jeigu ne,—

Žūsi šičia, išdavike,
Donjos Sančos prieše senas[181].

Don Kichotas prižadėjo ir prisiekė Sančui neliesti nė drabužio siūlelio — atseit galėsiąs laisva valia ir savo noru plaktis kada tinkamas.

Sančas atsistojo ir paėjėjo gana atstu nuo tos vietos, bet tuo metu, kai jau buvo beprisiglaudžiąs po kitu medžiu, pajuto, lyg kas būtų užgavęs jam galvą, kilstelėjo rankas ir užčiuopė dvi žmogaus kojas, apautas kurpėmis ir aptemptas kojinėmis.

Sančas krūptelėjo iš baimės ir metėsi prie kito medžio, bet ir tenai tas pat nutiko. Jisai suriko šaukdamasis pagalbon Don Kichotą.

Don Kichotas priėjo ir paklausė, kas jam nutikę ir ko jis persigandęs, ir Sančas atsakė, jog visi medžiai esą nukabinėti žmonių kojomis.

Don Kichotas apgrabinėjo medžius ir, tuoj susivokęs, kas čia galėtų būti, tarė Sančui:

— Tau nėra ko bijoti, nes visos šitos kojos, kurias čia čiupinėji jų nematydamas, be abejo, kokių nors piktadarių ir plėšikų, ant šių medžių pakartų: teisingumo tarnai, juos nutvėrę, vienu žygiu iškarsto juos po dvidešimt, po trisdešimt vyrų. Iš to sprendžiu, jog esame ne per toliausia nuo Barselonos[182].

Ir tikrai Don Kichoto žodžiai netrukus pasitvirtino.

Praaušus juodu pakėlė akis ir pamatė medžiuose kekėmis kabaliuojant plėšikų lavonus.

Tuo tarpu visai išaušo, ir jeigu iš pradžių juos pašiurpino lavonai, tai dabar juodu ne ką mažiau persigando išvydę daugiau nei keturiasdešimt gyvų plėšikų, kurie apsupo juos vienu matu ir katalonų kalba įsakė stovėti ir nejudėti iš vietos, kol ateisiąs jų vadas.

Don Kichotas buvo pėsčias, jo žirgas išžabotas, ietis — atremta į medį,— žodžiu, gintis jisai negalėjo ir todėl tarė sau būsiant protingiausia sudėti rankas, nulenkti galvą ir patausoti jėgas geresniems laikams ir palankesnėms aplinkybėms.

Plėšikai šoko prie palšio, iščiupinėjo jį nuo kojų ligi galvos ir kuo švariausiai iškraustė doklą ir lagaminėlį. Laimė, kad Sančas buvo įsivyniojęs juoston visus pinigus — ir kunigaikščio dovanotuosius, ir iš namų pasiimtuosius, tačiau tie mieli žmonės būtų jį visą išmankę žiūrėdami, ar kartais neturi ko paslėpęs po oda, jei kaip tik tuo metu nebūtų pasirodęs patsai vadeiva, pažiūrėti kokių trisdešimt ketverių metų žaliūkas, augumo aukštesnis nei vidutinio, plačių pečių, rūstaus veido ir tamsaus gymio. Jojo jis tvirtu žirgu, vilkėjo grandijiniais marškiniais, prie vieno ir prie kito šono turėjo prisijuosęs po du pistoletus, tame krašte vadinamus titnaginiais.

Pamatęs, kad jo ginklanešiai (šitaip vadinami to amato žmonės) baudžiasi apiplėšti Sančą Pansą, paliepė duoti jam ramybę, ir jie tuoj paklausė,— taip nepakliuvo jiems į nagus juosta su pinigais.

Vadeiva nustebo matydamas medin atremtą ietį, žemėje gulintį skydą ir šarvais šarvuotą Don Kichotą, mąstantį tokia gūdžia ir liūdna veido išraiška, lyg jisai būtų buvęs patsai liūdesys.

Prijojęs artyn, vadeiva tarė:

— Neliūdėkite, gerasis žmogau, ne nuožmiajam Oziriui[183] patekote į rankas, bet Rokei Ginartui, o jis veikiau gailios nei kietos širdies vyras.

— Aš liūdžiu ne todėl, jog patekau tavo valion, o narsingasai Roke, kurio šlovė nepripažįsta ribų, aprėžiančių šį pasaulį,— atsiliepė Don Kichotas,— man liūdna, kad buvau toks neatsargus ir leidausi tavo karių užklumpamas ne žirge, nors pagal klajojančių riterių ordino nuostatus, kurių man privalu laikytis, man priklauso nuolatos budėti, valanda valandon eiti savęs paties sargybą. Nes tau, o didis Roke, pridera žinoti, kad jeigu būčiau buvęs užpultas žirge, ginkluotas ietimi ir skydu, tavo kariams būtų buvę ne taip jau lengva mane įveikti, nes aš — Don Kichotas Lamančietis, savo žygdarbiais pelnęs šlovę visuose pasaulio kraštuose.

Tuomet Rokė Ginartas susivokė, jog Don Kichotas kalba, vedamas veikiau beprotybės negu drąsos, ir nors ne kartą buvo girdėjęs minint jo vardą, jo žygdarbiais niekada netikėjo ir kratėsi minties, kad tokia kvailybė galėtų užvaldyti žmogaus protą, ir dabar nepaprastai apsidžiaugė šiuo susitikimu, nes gavo progą iš arti pažinti tai, apie ką tik iš nuogirdų buvo patyręs, ir kreipėsi į Don Kichotą tokiais žodžiais:

— Narsingasai riteri, prašau negrūdoti ir pikta nelaikyti savosios dalios: gali būti, jogei, kreivu keliu nuėjęs, šiuose likimo vingiuose vėlei atrasite tiesų, nes Apvaizdos keliai nepaprasti, niekados neregėti ir žmonėms nežinomi — sukniubusius ji ant kojų pastato, o pavargėlius turtais apipila.

Don Kichotas jau buvo jam bedėkojąs, bet užpakaly pasigirdo dundesys, lyg visas pulkas arklių būtų šuoliavęs, nors iš tikrųjų dūmė vienui vienas žirgas, kuriuo pasiutiškai lėkė jaunikaitis, pažiūrėti kokių dvidešimties metų, žalio šilko durtiniu auksiniais apvadais, pūstomis pusilgėmis kelnėmis ir trumpu duksliu apsiautalu, plunksnomis apkaišyta vališka skrybėle, įvaškuotais siauraauliais batais, auksuotais pentinais, taipgi auksuotu durklu ir kardu, su nedidele muškieta rankoje ir dviem pistoletais prie šalies.

Rokė atsigręžė, triukšmą išgirdęs, ir pamatė tą dailųjį raitelį, o raitelis, artyn prijojęs, tarė:

— Ne tiek pagalbos, kiek užuojautos ieškodama, atskubėjau pas tave, narsingasai Roke, bėdos prispirta, o kad bergždžiai nesuktumei sau galvos, nes matau, jog manęs nepažinai, pasisakysiu, kas esanti: aš — Klaudija Cheronima, o mano tėvas — Simonas Fortė, tavo didžiausias draugas ir kruvinas priešas to paties Klaukelio Toreljo, kuris ir tau atsieina priešas, nes priklauso priešiškam tau būriui.

Tasai Toreljas, kaip žinai, turi sūnų, vardu donas Visentė Toreljas,— bent jau prieš dvi valandas tuo vardu jis buvo.

Idant trumpiau išdėstyčiau tau savo nelaimę, keliais žodžiais apsakysiu, kokią negandą užtraukė man tas jaunikaitis. Jis mane pamatė, prisipažino mylįs, aš patikėjau jo kalbomis, pamilau jį slapčia nuo tėvo: mat nėra pasaulyje tokios moters, nors ir kokia kukli ir santūri ji būtų, kuri nerastų ganėtinai atspėjamo laiko savo nežabotiems geismams įgyvendinti ir patenkinti. Trumpai drūtai, jis pasižadėjo mane vesti, aš prisiekiau būti jo žmona, bet toliau žodžių mudu, deja, nenuėjome.

Ir šit vakar aš sužinojau, kad, pamiršęs savąją priedermę man, jisai vedąs kitą ir kad šįryt būsiančios jųdviejų jungtuvės; išgirdus šią naujieną, kraujas man mušė į galvą, ir, apmaudui pašokus, trūko kantrybė, o kadangi tėvo nebuvo namie, apsitaisiau štai šiuo apdaru, paleidau žirgą kiek tik įkerta, prisivijau doną Visentę už kokios mylios nuo šičia ir, bergždžiai nesiguosdama ir neklausydama jo pasiteisinimų, šoviau iš muškietos, paskui ir iš šitų dviejų pistoletų ir, suvariusi į jį, man regis, mažų mažiausiai dvi kulkas, atvėriau kelią savo šlovei, idant susigrąžinčiau ją, jojo krauju nuplautą.

Ten ir palikau jį, apsuptą tarnų, kurie nei drįso, nei sugebėjo apginti savo poną. Paskui nuskubėjau pas tave, kad padėtumei man nusigauti Prancūzijon — ten turiu giminių, kur galėčiau prisiglausti, ir, be to, meldžiu tave pagloboti mano tėvą, kad gausinga dono Visentės giminė nedrįstų žiauriai jam atkeršyti.

Nustebintas žaviosios Klaudijos narsumo, stotingumo, prašmatnaus apdaro, taipgi paties nutikimo, Rokė tarė:

— Klausyki, ponia: pirmiausia reikia pažiūrėti, ar tavo priešas tikrai nebegyvas, o paskum jau spręsime, ką tau pridera daryti.

Dėmesingai klausęsis Klaudijos pasakojimo ir Rokės Ginarto atsako, Don Kichotas tarė:

— Lai niekas neeikvoja jėgų šiai damai ginti,— aš pats tuo pasirūpinsiu. Duokite man žirgą ir ginklus ir laukite manęs šičia: aš susirasiu tą riterį ir gyvą arba mirusį priversiu tesėti žodį, šiai gražuolei duotąjį.

— Lai niekas tuo neabejoja,— įsiterpė Sančas,— mano pono lengva ranka: ką superša, tie ir susituokia; šit prieš keletą dienų apvesdino kitą tokį mitruolį, kuris taipgi nenorėjo tesėti mergelei duotojo žodžio, ir jeigu nebūtų pasimaišę burtininkai, persekiojantys

mano poną, ir tikrąjį to jaunikaičio veidą nebūtų pakeitę liokajaus veidu, toji mergelė dabartės jau būtų jaunamartė.

Rokei labiau rūpėjo gražiosios Klaudijos nutikimas nei pono ir tarno šnekos, todėl jisai jų nė nesiklausė; paliepęs savo ginklanešiams sugrąžinti Sančui viską, ką jie buvo nutraukę nuo palšio, ir grįžti ten, kur paskutinįsyk nakvojo, drauge su Klaudija nuskubėjo ieškoti lyg sužeistojo, lyg nukautojo dono Visentės.

Juodu prijojo tą vietą, kur Klaudija buvo jį susitikusi, tačiau rado tik neseniai pralieto kraujo pėdsakus; įdėmiai apsižvalgę į šalis ir pastebėję kalvon jojant keletą raitelių, tarė sau (ir nesuklydo), jog tai dono Visentės tarnai gabeną savo poną, gal mirusį, gal dar gyvą, matyt, ketindami arba išgydyti, arba palaidoti. Juodu suragino žirgus, o kadangi tarnai jojo iš lėto, gan veikiai juos prisivijo.

Gulėdamas ant tarnų rankų, silpnu, gęstančiu balsu donas Visentė meldė juos leisti jam numirti vietoje, nes, sopulių varstomas, nebepajėgiąs keliauti toliau.

Nušokę nuo žirgų, Klaudija ir Rokė priėjo artyn; tarnai persigando išvydę Rokę, o Klaudija, regėdama doną Visentę, sutriko. Graudžiu ir podraug rūsčiu veidu ji palinko prie jo ir, paėmusi jam už rankų, tarė:

— Jei būtumei anksčiau ranką man atidavęs, kaip mudviejų buvo sulygta, niekados nebūtumei atsidūręs šitokioj padėty.

Sužeistasis bajoras pramerkė jau veik susivėrusias akis ir, pažinęs Klaudiją, tarė:

— Puikiai žinau, žavioji ir apviltoji dama, jog ne kas kitas, o tu nužudei mane, nors šios bausmės negalėjau nusipelnyti nei užsitarnauti savo ketinimais ir juo labiau darbais, nes nei įžeidžiau tave kuo nors, nei norėjau įžeisti.

— Vadinasi, tai netiesa, kad šįryt turėjai susituokti su Leonora, turtuolio Balvastro dukra? — paklausė Klaudija.

— Aišku, kad ne,— atsakė donas Visentė.— Tokia jau, matyt, mano pikta dalia, jog tavo klausą pasiekė toji netikra žinia ir tu, pavydu užsidegusi, gyvastį man atėmei, nors, beje, atiduodamas gyvastį į tavo rankas ir tavo glėbyje atsisveikindamas su šiuo pasauliu, jaučiuosi laimės neaplenktas. O kad tuo patikėtumei, paspauski man ranką ir, jei nori, būki mano žmona, nes kitaip nebegaliu išpirkti skriaudos, tariamai tau padarytos.

Klaudija suspaudė jam ranką, ir taip suspaudė jai širdį, kad ji

sukniubo be nuovokos ant kruvinos dono Visentės krūtinės, o donas Visentė užkando žadą.

Rokė stovėjo sutrikęs, nebežinodamas ką daryti.

Tarnai nubėgo vandens ir atnešę apšlakstė veidus donui Visentei ir Klaudijai.

Klaudija atsipeikėjo, bet donas Visentė nebeatgavo žado, nes gyvybė jau buvo užgesusi.

Suvokusi, jog mielasis vyras jau nebegyvas, Klaudija pratrūko aimanuoti, sukrėtė dangų rypavimais, ėmė rautis plaukus nuo galvos, nagais draskytis veidą, ir buvo ji pilna tokio sielvarto ir skausmo, kokio negalėtų patirti nė viena sopulių varstoma širdis pasaulyje.

— O žiaurioji ir neprotingoji moterie! — rypavo Klaudija.— Kaip lengvapėdiškai tu ryžaisi atlikti savo nelemtąją užmačią! O pasiutusi pavydo galia, į kokią baisingą pragaištį varai tuos, kurie įsileido tave savojon širdin! O vyre mano, tu buvai mano turtas, bet prakeiktas likimas paguldė tave ne jungtuvių guolin, bet mirties patalan!

Taip ilgai ir gailiai rypavo Klaudija, jog ašaros ištryško net pačiam Rokei, jokiomis aplinkybėmis nepratusiam jų lieti.

Verkė tarnai, tolydžio alpėjo Klaudija, ir visa apylinkė tarytum pavirto ašarų pakalne ir grūžties buveine.

Galop Rokė Ginartas paliepė dono Visentės tarnams nugabenti kūną velionio tėvo bažnytkaimin, esančian ne per toliausia, ir ten palaidoti.

Klaudija pareiškė Rokei norinti stoti į vienuolyną, kur josios teta esanti viršininkė, ir ten užbaigti savo dienas, tobulesniam ir nemirtingam sužieduotiniui atsidavusi.

Rokė pritarė josios tauriam ketinimui, pasisiūlė ją palydėti ligi ten, kur ji pageidausianti, ir prižadėjo ginti josios tėvą nuo dono Visentės giminių, taipgi nuo visų, jeigu tik kas bandysiąs jį skriausti.

Klaudija griežtai atsisakė lydima ir, kuo gražiausiais žodžiais padėkojusi Rokei už pasiūlytąsias paslaugas, verkdama su juo atsisveikino.

Dono Visentės tarnai nusinešė savo pono kūną, o Rokė grįžo pas saviškius.

Šitaip pasibaigė Klaudijos Cheronimos meilė. Bet ko gi čia stebėtis, jei šios graudžiosios istorijos kanvą ataudė rūsti ir nepalenkiama pavydo ranka?

Rokė Ginartas susitiko savo ginklanešius sutartoje vietoje, o

drauge su jais ir Don Kichotą: raitas ant Rosinanto, jis sakė pamokslą tikindamas juos mesti amatą, tokį pražūtingą tiek sielai, tiek kūnui, tačiau diduma jų buvo gaskonai, šiurkštūs ir pasileidę žmonės, todėl Don Kichoto pamokslavimų neėmė į galvą.

Atjojęs Rokė pasiteiravo, ar grąžinti ir atiduoti Sančui visi turtai ir lobiai, kuriuos jo, Rokės, vyrai nukraustę nuo palšio.

Sančas atsakė, jog viskas grąžinta,— pasigendąs nebent trijų skepetaičių, tokių brangių, kad mainais į jas esą galima gauti tris miestus.

— Ką čia šneki, vyre? — atsiliepė vienas iš būrio.— Štai tos skepetaitės, ir vertos jos daugių daugiausia trijų realų.

— Tas tiesa,— įsiterpė Don Kichotas,— bet mano ginklanešys labai jas brangina atsižvelgdamas į asmenį, kuris man jas padovanojo.

Rokė Ginartas paliepė nedelsiant atiduoti Sančui skepetaites, o paskum, išrikiavęs savo vyrus į vieną eilę, įsakė jiems sukrauti krūvon drabužius, brangenybes ir pinigus — viską, ką buvo prisigrobę po paskutiniųjų dalybų; greitai įkainojęs ir pinigais apskaičiavęs tai, ko nebuvo įmanu padalyti, jis išskirstė grobį visam būriui taip teisingai ir tiksliai, jog nė per nago juodymą nenukrypo nuo distribucinės teisės ir nė menkiausiu nieku jai nenusižengė.

Tatai atlikęs, kai visi jautėsi patenkinti, atpelnyti ir atlyginti, Rokė tarė Don Kichotui:

— Jei nesilaikysi tokio tikslumo, su jais nesugyvensi.

Į tai Sančas tarė:

— Kaip matau, teisingumas — toks geras daiktas, jog net ir vagims pridera su juo skaitytis.

Vienas ginklanešys tatai išgirdo ir užsimojo Sančui smogti arkebuzos buože, kuria, be jokios abejonės, būtų suknežinęs jam galvą, jei Rokė Ginartas riksmu nebūtų jo sudraudęs.

Sančas pastėro ir davė sau žodį neprasižioti, kol būsiąs tų žmonių draugėje.

Tuo metu atskubėjo lyg vienas, lyg keli ginklanešiai, paprastai statomi sargybon pakelėse keliauninkams stebėti ir vadeivoms pranešinėti, kas ten dedasi, ir vienas jų tarė:

— Pone, Barselonos vieškeliu artinasi daugybė žmonių.

Rokė paklausė:

— O tu įžiūrėjai, kas jie tokie: ar iš tų, kurie mūsų ieško, ar iš tų, kurių mes ieškom?

— Iš tų, kurių ieškome mes,— atsakė ginklanešys.

— Tad žygiuokit visi,— įsakė Rokė,— ir tuojau pat atveskite juos čionai, tik šiukštu neleiskit nė vienam pasprukti.

Plėšikai išskubėjo, o Don Kichotas, Sančas ir Rokė, vieni likę, ėmė laukti, ką jie atsives, ir Rokė tuo metu kreipėsi į Don Kichotą tokiais žodžiais:

— Nepaprastas turbūt ponui Don Kichotui pasirodė mūsų gyvenimas, nepaprasti ir pavojingi — visi mūsų nuotykiai ir žygiai, ir aš tuo nėmaž nesistebiu, nes ir pats puikiai suprantu, jog nėra audringesnio ir nerimastingesnio gyvenimo už mūsiškį. Mane nejučiom pastūmėjo į jį keršto geismas, o tasai geismas turi tokią galią, kad paprastai sudrumsčia ir pačias romiausias širdis.

Iš prigimties esu gailestingas ir geros valios žmogus, bet, kaip jau sakiau, geismas atsikeršyti už vieną man padarytąją skriaudą nuslopino visus mano geruosius polinkius, ir todėl, nepaisydamas ir neklausydamas proto balso, aš tvirtai laikausi pasirinktojo kelio. O kadangi aplinkui verpetų verpetai[184], taipgi nuodėmių nuodėmės, tai mano kerštų grandinė taip susipynė, jog dabar keršiju ne tik už savąsias, bet ir už svetimas nuodėmes. Šiaip ar taip, dedu viltis į Dievo gailestingumą ir tikiuosi ištrūkti iš savo paklydimų labirinto ir pasiekti išganymo uostą.

Stebėdamasis klausėsi Don Kichotas blaivių ir protingų Rokės kalbų — mat anksčiau buvo įsitikinęs, jog tarp tų, kurie verčiasi vogimu, galvažudystėmis ir plėšikavimu, neįmanu rasti sveikos galvosenos žmogaus, ir galop šitaip tarė vadeivai:

— Garbusis Roke, jei ligonis suvokia, kokia liga serga, ir nesikrato gydytojo prirašytųjų vaistų, vadinasi, jisai jau sveiksta. Jūsų malonybė sergate, suvokiate savo negalią, ir Apvaizda, arba, teisingiau sakant, Viešpats Dievas, geriausias mūsų gydytojas, skiria jums vaistus, kurie padės įveikti ligą,— vaistus, padedančius po truputį, bet anaiptol ne staiga ir ne stebuklingai, juo labiau kad blaivaus proto nusidėjėliams pasitaisyti daug lengviau negu nesupratingiesiems. O kadangi jūsų malonybė savo kalbomis pasirodėte toks išmintingas, jums pridera tik tvirtai laikytis ir tikėtis jūsų apsunkintos sąžinės palengvinimo.

Ir jeigu jūsų malonybė geidaujate klystkeliais neklaidžiodami kaip galima greičiau pasiekti išganymo kelią, dėkitės prie manęs: aš išmokysiu jus būti klajojančiu riteriu, o klajojančiam riteriui tenka tiek vargų ir nepriteklių, jog jie atstoja bet kokią atgailą ir kaip niekur nieko pelno rojų.

Rokė nusijuokė iš Don Kichoto patarimo ir, pakeitęs pokalbį, papasakojo tragišką Klaudijos Cheronimos istoriją, didžiai sugraudinusią Sančą, kuriam padarė nepaprastą įspūdį mergelės grožis, šaunumas ir ryžtas.

Tuo tarpu grįžo grobio iškeliavę ginklanešiai, varini dviem raiteliais, dviem pėsčiais maldininkais, karieta su damomis, lydima šešių tarnų, pėsčių ir raitų, ir dviem mulų varovais, raitelių pasisamdytais kelionei.

Ginklanešiai apsupo juos iš visų pusių, ir dabar tiek nugalėtieji, tiek nugalėtojai laukė tylėdami, kada prabils didysis Rokė Ginartas, ir jis paklausė raitelius, kas tokie esą, kur keliaują ir kiek pinigų turį.

Vienas jųjų atsakė šitaip:

— Pone, mudu esame ispanų pėstijos kapitonai, mūsų kuopos apsistojusios Neapolyje, o mes jojame Barselonon, ten turime sėsti į galeras, kurioms įsakyta plaukti Sicilijon. Pinigų per abu sukrapštytume gal du, gal tris šimtus eskudų, ir todėl jaučiamės turtingi ir patenkinti likimu, nes kariai paprastai kenčia tokį skurdą, jog apie didesnius turtus nė svajoti negali.

Rokė paklausė to paties ir abu maldininkus, ir tie atsakė, jog ketiną plaukti Romon ir jog abu turį daugių daugiausia šešiasdešimt realų.

Paskum Rokė pasiteiravo, kas važiuojąs karieta, kur keliaująs ir kiek pinigų vežąsis. Į tai vienas raitų tarnų atsakė:

— Karieta važiuoja mano ponia donja Gijomara de Kinjones, Neapolio aukščiausiojo teismo pirmininko žmona, o su ja — maža dukrytė, kambarinė ir duenja. Lydi jas šeši tarnai, o pinigų jos turi šešis šimtus eskudų.

— Vadinasi,— tarė Rokė Ginartas,— mes jau turime devynis šimtus eskudų ir šešiasdešimt realų, o mano vyrų — apie šešiasdešimt. Paskaičiuokime, po kiek atiteks kiekvienam, nes iš manęs prastas skaičiuotojas.

Tatai girdėdami, plėšikai vienu balsu suriko:

— Ilgiausių metų Rokei Ginartui, ir tesprogsta pykčiu galvažudžiai[185], geidžiantys jam pražūties!

Kapitonai beregint sugižo, teismo pirmininko žmona nuliūdo, o ir maldininkai nė kiek nenudžiugo supratę, jog būsiąs atimtas jųjų labas.

Rokė valandėlę neleido jiems atsikvošėti, bet paskum, nenorėda-

mas jų ilgiau kamuoti,— o jų veidai sakyte sakė, kad jie kamuojasi,— atsigręžė į kapitonus ir tarė:

— Garbieji kapitonai, būkite malonūs ir paskolinkite man šešiasdešimt eskudų, o garbiosios pirmininko žmonos paprašysiu aštuoniasdešimt, idant mano vyrams būtų atlyginta, nes, kaip žinote, kunigas už dyką mišių nelaiko, paskum galėsite ramiai ir netrukdomai keliauti toliau: aš duosiu apsaugos raštą, kad nieko bloga jums nedarytų nė vienas mano būrių, išsisklaidžiusių po šį kraštą, nes aš nesu linkęs skriausti karių, taipgi damų, ir juo labiau — kilmingų.

Kapitonai ilgai ir nuoširdžiai dėkojo Rokei už tai, kad šis taip maloniai ir tauriai dovanoja jiems jų pačių pinigus.

Garbioji donja Gijomara de Kinjones buvo bešokanti iš karietos išbučiuoti didžiajam Rokei rankų ir kojų, bet jis nieku būdu nesutiko, netgi priešingai: pats paprašė atleisti už skriaudą, kurią padaręs, verčiamas savo nelemto amato.

Garbioji donja Gijomara įsakė vienam tarnų tuojau pat atskaičiuoti jai priklausomą dalį — aštuoniasdešimt eskudų, o kapitonai jau buvo atidavę šešiasdešimt.

Maldininkai buvo beatsisveikiną su savo skurdžiais skatikais, bet Rokė paprašė juos nusiraminti ir, kreipdamasis į saviškius, tarė:

— Iš šitų pinigų kiekvienas gaus po du eskudus, ir dar atliks dvidešimt: dešimt atiduosime maldininkams, o kitus dešimt — šauniajam šio riterio ginklanešiui, idant blogu žodžiu neminėtų šiandienos nuotykio.

Įsakęs paduoti jam rašymo reikmenis, kuriuos visados vežiodavosi su savimi, Rokė parašė apsaugos raštą, kad kitų jo būrių vadai neliestų keliauninkų, paskum, atsisveikinęs su belaisviais, leido jiems keliauti toliau, o jie negalėjo atsistebėti jo taurumu, šaunia išvaizda ir keistu poelgiu, tardami, kad jis panašus veikiau į Aleksandrą Didįjį negu į garsųjį plėšiką.

Vienas ginklanešių tarė savąja mišria gaskonų ir katalonų tarme:

— Mūsų vadui labiau pritiktų būti vienuoliu nekaip plėšiku. Jei ir toliau jisai norės rodyti gerą širdį, tegul švaisto veikiau savo, bet ne mūsų labą.

Nelaimingasis ištarė tuos žodžius ne taip tyliai, kad jų nenugirstų Rokė,— šis išsitraukė kardą ir, beveik perpus perkirtęs jam galvą, tarė:

— Šit kaip aš baudžiu akiplėšas, liežuvio nevaldančius!

Visi nustėro, ir niekas nedrįso pasakyti nė žodžio: tokioj drausmėj laikė juos vadas.

Rokė paėjėjo į šalį ir parašė laišką vienam savo bičiuliui barseloniečiui — davė žinią, kad viešįs pas jį garsingasai Don Kichotas Lamančietis, tas pats klajojantis riteris, apie kurį tiek daug kalbama, ir pridūrė, jog tai pats šauniausias ir protingiausias žmogus, kokių tik esama pasaulyje, ir jog po keturių dienų, tai yra per šventąjį Joną Krikštytoją, pats pristatysiąs jį Barselonos krantinėn šarvais šarvuotą, raitą ant Rosinanto, o sykiu su juo — jojo ginklanešį Sančą Pansą, raitą ant asilo, ir paprašė perspėti savo draugus Njarus, kad jų laukianti pramoga; toliau Rokė prisipažino, jog nenorįs suteikti malonumo savo priešams Kaldeljams, bet tai, deja, esą neįmanoma, nes niekas negalįs likti abejingas Don Kichoto beprotystei ir išminčiai, taipgi jo ginklanešio Sančo Pansos sąmojui.

Rokė įdavė šį laišką vienam ginklanešių, ir šis, nusimetęs plėšiko drapanas ir persirengęs laukininku, nusigavo Barselonon ir įteikė laišką tam, kam jis buvo siunčiamas.

LXI PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAS NUTIKO DON KICHOTUI ĮJOJANT Į BARSELONĄ, TAIPGI APIE KITUS DALYKUS, NORS PAŽIŪRĖTI IR NELABAI RIMTUS, BET NEGINČIJAMAI TIKROVIŠKUS

Tris dienas ir tris naktis viešėjo Don Kichotas pas Rokę, bet jeigu būtų viešėjęs net tris šimtus metų, jam nebūtų pabodę nei stebėti plėšikų gyvenimo, nei juo stebėtis. Keldavo iš miego jie vienur, pusryčiaudavo kitur, tai nežinia ko bėgdavo, tai nežinia ko laukdavo. Miegodavo stačiomis, tolydžio nubusdami ir be paliovos klajodami iš vienos vietos į kitą. Amžinai siuntinėdavo žvalgus, klausydavo slapukų pranešimų, dumdavo arkebuzų dagčius, kad ginkdie neužgestų,— beje, arkebuzų turėjo ne per daugiausia, nes visi buvo apsiginklavę titnaginiais pistoletais.

Rokė nakvodavo skyrium nuo saviškių, užsislėpęs taip, kad niekas negalėtų jo aptikti, nes nuolatiniai Barselonos vicekaraliaus įsakai,

vis brangiau įkainojantys jo gyvybę, nedavė jam ramybės ir atilsio: jis niekuo nesikliovė, amžinai bijojo, kad patys plėšikai jo nenudobtų arba neatiduotų į teisingumo rankas: išties apgailėtinas ir varganas gyvenimas.

Galop seniai užžėlusiais keliais, slaptais takais ir šunkeliais Rokė, Don Kichotas, Sančas sykiu su šešiais ginklanešiais atsigavo Barselonon. Krantinėje atsidūrė nakčia prieš pat šventą Joną, ir ten, išglėbesčiavęs pirma Don Kichotą, paskum Sančą ir įteikęs jam žadėtuosius dešimt eskudų, Rokė atsisveikino, bet prieš tai vieni kitiems prikalbėjo begales malonių žodžių ir mandagybių.

Rokė dingo, o Don Kichotas, nuo žirgo nenusėsdamas, liko belaukiąs aušros, ir šit ilgai netrukus Ryto languos pasirodė skaistūs Auroros veidai, džiugindami žolynus ir gėles, bet anaiptol ne žmonių klausą; beje, klausą tuoj nudžiugino lumzdelių ir būgnų garsai, varpelių žvangėjimas ir, ko gero, šauklių riksmai: „Traukitės! Traukitės! Iš kelio! Iš kelio!“, sparčiai artėjantys nuo miesto pusės.

Aušra veikiai užleido vietą saulei, ir jos veidas, ne ką didesnis už apskritą skydą, ėmė pamažėle kilti viršum horizonto.

Don Kichotas ir Sančas apsižvalgė ir pirmąsyk gyvenime išvydo jūrą. Ji pasirodė jiems bekraštė, nepalyginamai platesnė už Ruideros ežerus, regėtus Lamančoje.

Išvydo jie galeras prieplaukoje: tentai buvo nuleisti, ir vėjas plaikstė begales vėliavų ir vėliavėlių, plazdančių ir plevenančių kone pačiu vandens paviršiumi; galerose skardeno ragai, trimitai ir lumzdeliai, ir tiek čia pat, tiek tolumoj aidėte aidėjo tai švelnūs, tai karingi jų garsai. Bet štai sujudo galeros, vagodamos tykius vandenis, ir prasidėjo tarytum jūrų mūšis, o tuo pačiu metu krante nesuskaitoma gausybė prašmatniai apsitaisiusių raitelių, puikiais žirgais atjojusių iš miesto, taipgi stojo į panašias grumtynes.

Galerų kariai atidengė ugnį, kuriai atsakė papliūpos nuo miesto sienų ir iš tvirtovės: šiurpulingu griausmu drebino orą sunkioji artilerija, jai antrino galerų pabūklai.

Spinduliuojanti jūra, džiūgaujanti žemė, vaiski padangė, retkarčiais temdoma pabūklų dūmų,— visa tai žadino ir kėlė netramdomą linksmybę, šuorais užplūstančią širdis.

Sančui protas nenešė, kaip gali turėti šitiek kojų tie vandenį raižantys padarai.

Tuo tarpu džiugiai klykaudami ir karingai rykaudami prašmatnieji raiteliai atlėkė šuoliais ton vieton, kur stovėjo nustėręs ir ap-

dujęs Don Kichotas, ir vienas jų, tasai, kuriam rašė laišką Rokė, kreipėsi į Don Kichotą ir visa gerkle suriko:

— Sveikas atvykęs į mūsų miestą, klajojančios riterijos veidrodi, švytury, žibury, gaire ir kelrode žvaigžde, nes šių palyginimų, dievaži, esi nusipelnęs! Sveikas atvykęs, narsingasai Don Kichote Lamančieti, ne tariamasis, ne menamasis, ne pramanytasis, kurį parodė naujai išgalvotoji melaginga istorija, bet tasai tikrasis, teisėtasis ir abejonių nekeliantysis, metraštininkų metraštininko Sido Hamado ben Inhalio aprašytasis!

Don Kichotas neatsakė nė žodžio, o ir patys raiteliai nelaukė atsako, tik šuoliavo ratu ir mūdravo drauge su kitais, ir Don Kichotas, matydamas aplink tokias žirgų lenktynes, kreipėsi į Sančą ir tarė:

— Šitie riteriai tikriausiai bus mudu pažinę. Kertu lažybų, kad jie bus skaitę ne tiktai tikrąją mudviejų istoriją, bet ir tą, kurią neseniai išleido aragonietis.

Raitelis, ką tik kreipęsis į Don Kichotą, vėl prijojo artyn ir tarė:

— Garbusai Don Kichote! Dėkitės prie mūsų, jūsų malonybe: visi mes — nuolankūs jūsų tarnai ir ištikimi Rokės Ginarto draugai.

Į tai Don Kichotas jam atsakė:

— Jei mandagūs poelgiai siejasi vieni su kitais giminystės ryšiais, tai jūsų elgsena, garbusai riteri,— didžiojo Rokės mandagaus poelgio duktė ar bent jau artima giminaitė. Veskitės mane kur tik pageidausite, nes mano valia — tai jūsų valia, o ypačiai tuo atveju, kai galiu jums kuo nors pasitarnauti.

Bajoras atsakė ne ką prastesniais žodžiais, ir, apsupę Don Kichotą iš visų pusių, grojant lumzdeliams ir dundant būgnams, raiteliai nulydėjo jį miestan; jiems įjojant į miestą, sugundyti nelabojo, visų nelabų darbų įkvėpėjo, du įžūlūs ir išdykę berniūkščiai,— o tokie savo nelabais darbais paprastai pranoksta patį nelabąjį,—, prasismelkė pro minią ir, užrietę uodegas palšiui ir Rosinantui, pakišo ir įspraudė po gerą kuokštą dagių.

Pajutę duriant šiuos neįprastus pentinus, vargšai gyvuliai paspraudė uodegas, bet, skausmui dar labiau pašokus, įniko taip baisingai spardytis, kad galop nubloškė jojikus žemėn.

Susigėdęs ir užsirūstinęs Don Kichotas kaip galima greičiau ištraukė sultoną savo kuinui iš pauodegės, o Sančas — savo palšiui.

Don Kichoto palydovai norėjo nubausti akiplėšas berniūkščius, bet jiems nepavyko: šelmiai nėrė į būrį kitų berniūkščių, bėgančių įkandin.

Don Kichotas ir Sančas vėl sėdo raiti ir, lydimi tos pačios muzikos garsų, lygiai taip iškilmingai prijojo savo vedlio namus, didelius ir ištaigius,— žodžiu sakant, tokius, kokiuose paprastai gyvena turtingi bajorai, ir čia mes kuriam laikui su jais atsisveikiname, nes tokia Sido Hamado valia.

LXII PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA APIE UŽKERĖTOSIOS GALVOS NUOTYKĮ, TAIPGI APIE KITOKIUS NIEKNIEKIUS, KURIŲ NEVALIA NEAPTARTI

Donas Antonijas Morenas — tuo vardu buvo Don Kichoto šeimininkas,— turtingas ir nekvailas bajoras, mėgo padoriai ir maloniai linksmintis ir todėl, pasikvietęs į svečius Don Kichotą, ėmė svarstyti, kaip būtų galima iškelti aikštėn jo beprotystę, tačiau tik taip, kad nebūtų skriaudos Don Kichotui, nes pokštas, užduodantis kitam širdį,— jau nebe pokštas, ir nieko neverta toji pramoga, jeigu nuo jos nukenčia artimas.

Pirmiausia jis pasiūlė Don Kichotui nusivilkti šarvus, o kai tik šis liko vien ankšta stirnenos liemenę, jau ne kartą mūsų minėta ir aprašyta, išvedė jį į balkoną, žvelgiantį į vieną didžiųjų miesto gatvių, parodyti suaugusiems ir vaikams, žiopsantiems į jį lyg į kokią beždžionę.

Don Kichotui prieš akis vėl ėmė mūdrauti prašmatnieji raiteliai, ir, žiūrėdamas į juos, galėjai pamanyti, kad jie šitaip išsipustė pagerbdami jį, Don Kichotą, o ne šios šventos dienos proga. Tuo tarpu Sančas džiūgavo tardamasis dievaižin kaip pakliuvęs lyg į Kamačo vestuves, lyg į dono Djego Mirandos namus, lyg į kunigaikščio pilį.

Tą dieną pas doną Antoniją pietavo keletas bičiulių, ir visi jie pagarbiai laikėsi su Don Kichotu, elgėsi su juo tarytum su tikru klajojančiu riteriu, ir Don Kichotas, pilnas puikybės ir išdidumo, stačiai netvėrė džiaugsmu.

Sančas laidė tokius sąmojus, jog visi šeimynykščiai, taipgi visi kiti klausytojai gerte gėrė kiekvieną jo žodį.

Susėdus prie stalo, donas Antonijas kreipėsi į Sančą ir tarė:

— Gerasis Sančai, mes turime žinių, jog tamsta baisiai mėgsti

vištieną ir mėsos kukulius ir jog tai, ko pilvas nebepriima, kišies užantin juodai dienai[186].

— Ne, pone, tai netiesa,— atrėmė Sančas,— esu žmogus valyvas ir anaiptol ne apsirijėlis,— mano ponas Don Kichotas, štai čia sėdintis, puikiai žino, jog kartais mudu abu prastumdavom ištisą savaitę misdami saujele gilių arba riešutų. Kas be ko, būna ir taip, jog dovanotam arkliui į dantis nežiūriu, atseit naudojuos proga ir šveičiu, kas patiekta. Ir jeigu kas nors tvirtins, kad esu rajūnas ir nevaleika, turėkit galvoj, jog tasai žmogus prašovė pro šikšnelę,— galėčiau ir kitaip pasakyti, tik nenoriu papiktinti tokios godingos draugijos.

— Be jokios abejonės,— pareiškė Don Kichotas,— Sančas valgo taip saikingai ir valyvai, kad šioji jo dorybė nusipelno įrašoma ir išraižoma varyje, idant būsimosios kartos per amžių amžius išsaugotų josios atminimą. Tiesa, peralkęs jis truputį padaugina: tuokart šutina kaip iš badų ištrenktas, net žandai nardosi, bet valyvumo jisai visados valyvas, be to, salą bevaldydamas, išmoko labai savitai valgyti — vynuoges ir granatų sėkleles smeigiasi šakute.

— Ką? — sušuko donas Antonijas.— Sančas valdė salą?

— Taip,— atsiliepė Sančas,— ir toji sala vadinosi Dykanija. Dešimt dienų valdžiau ją kaip širdis geidžia ir per tą laiką nustojau ramybės ir išmokau niekinti visas valdžias, kokių tik esama pasaulyje. Aš pabėgau iš ten, įvirtau į prarają, maniau, kad jau galą gausiu, ir tik per stebuklą išsigelbėjau.

Don Kichotas kuo smulkiausiai nupasakojo Sančo valdymo istoriją ir savo pasakojimu didžiai pralinksmino klausytojus.

Nukrausčius stalą, donas Antonijas paėmė Don Kichotą už parankės ir nusivedė į nuošalų kambarį; vienintelis to kambario papuošalas buvo staliukas, pažiūrėti padarytas iš jaspio, su to paties akmens koja, o ant staliuko buvo padėta tarytum bronzinė galva, primenanti Romos imperatorių biustus.

Donas Antonijas drauge su Don Kichotu keliskart perėjo kambarį, lenkdamas staliuką, o paskum tarė:

— Dabar, garbusis Don Kichote, kai esu tikras, jog niekas mūsų negirdi ir nesiklauso ir jog durys užrakintos, noriu papasakoti jūsų malonybei vieną pačių neįprasčiausių nuotykių, tikriau pasakius, tokį retą atvejį, kokį tik įmanu įsivaizduoti, tačiau ta sąlyga, kad visa, ką jūsų malonybei pasakysiu, palaidosite giliausiame paslapties kape.

— Prisiekiu,— atsiliepė Don Kichotas,— ir dėl viso pikta esu pasirengęs prislėgti tą paslaptį akmenine plokšte, nes jūsų malonybei,

garbusis done Antonijau (Don Kichotui jau buvo žinomas bajoro vardas), pridera žinoti, jog kalbate su žmogumi, kuris klauso ausimis, bet nemala liežuviu, ir todėl galite drąsiai manojon širdin išlieti tai, ką turite širdyje: būkite ramus, visa tai bus saugoma tylos bedugnėje.

— Kliaudamasis jūsų žodžiu,— tarė donas Antonijas,— ketinu nustebinti jūsų malonybę tuo, ką netrukus pamatysite ir išgirsite,— tai truputį palengvins man kančias, kurias kenčiu neturėdamas su kuo pasidalyti savo paslaptimis, nes anaiptol ne visais dera pasitikėti.

Don Kichotas suglumęs laukė, kuo baigsis visa toji įžanga.

Tuo tarpu donas Antonijas paėmė jam už rankos, perbraukė ja per bronzinę galvą, per staliuką ir jo jaspinę kojelę, o paskum tarė:

— Štai šitą galvą, garbusis Don Kichote, nuliejo ir padarė vienas didžiausių pasaulio burtininkų ir žynių, o buvo tai, man regis, lenkų kilmės žmogus, mokęsis pas tą patį garsingąjį Eskotilją[187], apie kurį pasakojama tiek stebuklų. Minėtasis burtininkas viešėjo mano namuose ir už tūkstantį eskudų nuliejo man štai šitą galvą, turinčią ypatingą savybę ir galią atsakinėti į visus klausimus, pasakomus jai į ausį.

Burtininkas braižė rombus, rašė magiškus ženklus, stebėjo žvaigždes, skaičiavo šviesulių išsidėstymo taškus ir galop sukūrė tobulybės viršūnę, o tuo galėsite įsitikinti rytoj, bet jokiu būdu ne anksčiau, nes šiandien penktadienis, o penktadieniais galva neturi žado.

Šiuo tarpu jūsų malonybė galėsite iš anksto apgalvoti savo klausimus, o aš žinau iš patyrimo, kad ji visados sako tiesą.

Don Kichotas nusistebėjo tokia galvos ypatybe ir savybe ir nenorėjo tikėti donu Antoniju, bet iki išbandymo buvo belikę tiek mažai laiko, kad jis laikė nereikalinga ką nors sakyti šeimininkui, tik padėkojo už tai, jog šis atskleidė jam tokią didžią paslaptį.

Juodu išėjo iš kambario, donas Antonijas užrakino duris, ir jie grįžo menėn, kur sėdėjo kiti bajorai. Tuo tarpu Sančas jau buvo spėjęs išpasakoti jiems didumą nuotykių ir dalykų, nutikusių jo ponui.

Tą vakarą šeimininkas pasiūlė Don Kichotui drauge pasijodinėti po miestą, tik paprašė nusišarvuoti ir apsitaisyti išeiginiu apdaru — duksliu rudos gelumbės apsiautalu, po kuriuo šitokiu metų laiku net ledas būtų išprakaitavęs.

Kad Sančas neitų iš namų, tarnams buvo paliepta prasimanyti jam kokių nors pramogų.

Don Kichotas sėdo ne ant Rosinanto, bet ant stambaus, prašmatniai apdaryto mulo, vangios ir lėtos eigasties. Don Kichotui apsivilkus apsiautalu, nemačiomis jam prisegta ant nugaros pergamento lakštas, kuriame didelėmis raidėmis buvo išvedžiota: *Štai Don Kichotas Lamančietis.*

Jiems jojant gatve, užrašas traukė visų dėmesį,— praeiviai garsiai skaitė: „Štai Don Kichotas Lamančietis", o Don Kichotas be perstojo stebėjosi, kad kiekvienas, tik jį pamatęs, atpažįsta ir vadina vardu, ir, kreipdamasis į doną Antoniją, jojantį greta, tarė:

— Didį privalumą turi klajojanti riterija, nes visuos pasaulio kraštuos teikia garsą ir šlovę tiems, kurie laiko garbe jai priklausyti. Iš tikrųjų, jūsų malonybe garbusis done Antonijau, jūs tik pažiūrėkite: šiame mieste berniūkščiai, ir tie mane pažįsta, nors kaip gyvi nėra manęs matę.

— Tikrai, garbusis Don Kichote,— pritarė donas Antonijas,— kaip ugnies neįmanu nuslėpti arba uždangstyti, taip nuopelnai negali nežinioje likti, o nuopelnai, kautynių lauke įgyjami, pranoksta ir užtemdo visus kitus nuopelnus.

Atsitiko taip, jog, Don Kichotui, kaip minėta, iškilmingai jojant per miestą, vienas kastilas, perskaitęs užrašą ant jo nugaros, suriko visa gerkle:

— Kad tave velniai parautų, Don Kichote Lamančieti! Kaipgi čionai atsidanginai nenusibaigęs,— juk šitiek vėzdų iškaršė tau kailį? Tu — beprotis, ir jeigu krėstum beprotystes pats vienas, užsidaręs tarp keturių savo beprotybės sienų, dar būtų pusė bėdos, tačiau tu gebi iš proto išvaryti ir iš vėžių išmušti visus, kas tik su tavimi bendrauja ir susiduria,— jei netiki, pasižiūrėk į tuos ponus, kurie tave lydi. Grįžki namo, pusgalvi, rūpinkis ūkiu, pačia ir vaikais ir nusikratyk visų tų kliedų, kurie tik protą tau drumsčia ir smegenis džiovina.

— Keliaukite sveikas, žmogau,— tarė donas Antonijas,— ir nepirškite savo patarimų, jei niekas jų neprašo. Garbusis Don Kichotas Lamančietis — blaivaus proto žmogus, o ir mes, jį lydintys, nekvaili. Dorybę visados privalu gerbti, nors ir kur su ja susidurtumei. Nešdinkitės po velnių ir nesikiškite kur nereikia.

— Jūsų malonybė, dievaž, sakot tiesą,— atsiliepė kastilas,— duoti šiam žmogėnui kokių nors patarimų — tai nelyginant su sietu vėjus gaudyti, bet, šiaip ar taip, man baisiai apmaudu, kad tokį šviesų protą, kurį, kaip girdėjau, visame kame rodo tasai pusgalvis, blausia klajojančios riterijos tamsybė. Ir greičiau išsinešdinsiu po velnių, kaip

jūsų malonybė man palinkėjot, nei kada nors — jei net gyvenčiau ilgiau už patį Matuzalį,— duosiu kam patarimą, kad ir labiausiai prašomas.

Patarimų mėgėjas nuėjo sau; Don Kichotas su palyda nujojo toliau, tačiau gatvėje prisigrūdo šitiek berniūkščių ir šiaip žmonių, užrašo primasintų, jog donas Antonijas galop ryžosi jį nuimti, tik apsimetė, kad nuima kažin ką kita.

Atėjo vakaras, visi grįžo namo, tuo tarpu ten jau vyko pokylis: mat dono Antonijo žmona, linksma, žavi, nekvaila kilminga dama, susikvietė savo drauges pagerbti svečio ir pasimėgauti lig tol neregėtomis jo beprotystėmis.

Prisirinko draugių, ir po prašmatnios vakarienės, apie dešimtą valandą, prasidėjo šokiai.

Tarp tų damų pasitaikė dvi šelmės ir išdaigininkės: nenusižengdamos padorumui, jos gana nevaržomai paleido vaizduotę ir prasimanė smagių, bet nepiktų pokštų.

Ir štai tos damos įniko taip uoliai šokdinti Don Kichotą, jog išsekino jam ne tik kūniškas, bet ir dvasines jėgas.

Gražu buvo pažiūrėti į Don Kichotą, aukštą, ištįsusį, sudžiūvusį, pergeltusį, ankštu apdaru, nerangų ir anaiptol ne paslankų! Damos lyg slapčiomis gundė jį, o jisai taipgi lyg slapčiomis stengėsi jas atstumti, tačiau, matydamas, kad gundymas darosi vis grasesnis, jis garsiai suriko:

— *Fugite, partes adversae!** Duokite man ramybę, nedorosios mintys! Te kiti numaldo jūsų potroškius, ponios, nes manųjų potroškių valdovė neprilygstamoji Dulsinėja Tobosietė reikalauja, kad jokie kiti potroškiai, išskyrus josios, nepavergtų manęs ir neparklupdytų.

Sulig tais žodžiais, vos gyvas likęs po tokios šokių mankštos, it sudaužytas susmuko ant aslos vidury menės.

Donas Antonijas paliepė nunešti jį lovon, ir Sančas vienas pirmųjų prišoko jo kelti.

— Ir kuriems galams, pone šeimininke, jums reikėjo šitaip nusišokti? — sušuko jis.— Nejaugi jūs manot, jog visiems narsuoliams privalu smagiai šokti, o visiems klajojantiems riteriams — kulnus raityti? Jei išties šitaip manot, tai labai klystat: esama vyrų, kuriems lengviau nudobti milžiną nekaip suktis su dama. Šit jei prireiktų jums sušokti tryptinį, gražiausiai jus pavaduočiau, nes čia jau niekas manęs nepralenktų, bet ponų šokiai ne mano nosiai.

---

* Šalin, nelabieji! (*Lot.*)

Šitokiomis ir panašiomis kalbomis Sančas prijuokino ir svečius, ir šeimininkus; paskum jis paguldė poną į patalą ir šiltai apklostė, kad sykiu su prakaitu išeitų ir bešokant prisimetusi negalia.

Rytojaus dieną donas Antonijas tarė reikalinga išbandyti užkerėtąją galvą ir drauge su Don Kichotu, Sanču, dviem savo bičiuliais ir dviem damomis, per šokius nukamavusiomis Don Kichotą ir paskiau likusiomis nakvoti pas dono Antonijo žmoną, užsirakino kambaryje, kur buvo laikoma galva.

Papasakojęs apie jos savybes ir paprašęs saugoti paslaptį, jis pareiškė, jog šiandien pirmąsyk ryžęsis išmėginti užkerėtosios galvos sugebėjimus. Be dviejų dono Antonijo bičiulių, niekas daugiau nežinojo tų kerų mįslės, ir jei donas Antonijas nebūtų iš anksto jiems visko atskleidęs, jie būtų nustebę kaip ir visi kiti, nes antraip nė būti negalėjo: taip sumaniai ir nagingai ji buvo padaryta!

Pirmas prie galvos ausies prisikišo patsai donas Antonijas ir paklausė tyliu, bet visiems girdimu balsu:

— Meldžiu tave, galva, vardan tavy slypinčios galios: sakyki, kokios mintys dabar mane kamuoja?

Ir galva neprasižiodama atsakė jam tokiu skambiu ir aiškiu balsu, jog visi išgirdo kiekvieną žodį:

— Minčių aš nespėju.

Tatai išgirdę, visi nustėro, juo labiau kad visame kambaryje, taipgi prie staliuko su užkerėtąja galva nebuvo nė gyvos dvasios, kuri būtų galėjusi vietoj galvos atsakyti.

— Keliese šičia mes esame? — vėl paklausė donas Antonijas.

Ir jam buvo atsakyta tuo pačiu aiškiu ir romiu balsu:

— Čia esi tu, tavo žmona, du tavo bičiuliai, dvi josios draugės, taipgi garsingasai riteris, vardu Don Kichotas Lamančietis, ir jo ginklanešys, kuris vadinasi Sanču Pansa.

Ir vėl visi didžiai nustebo; ir visiems nejučia plaukai pasišiaušė iš baimės.

Ir, pasitraukęs į šalį nuo galvos, donas Antonijas tarė:

— Dabar man aišku, jog neapgavo manęs žmogus, pardavęs tave, galva išmintingoji, galva kalbioji, galva atsakančioji, galva įstabioji! Tegu prieina kas nors kitas ir klausia ką tinkamas.

Kadangi moterys paprastai būna nekantrios ir smalsios, prie galvos pirmoji prisiartino viena dono Antonijo žmonos bičiulė ir paklausė šit ko:

— Sakyki, galva, ką turėčiau daryti, kad tapčiau gražuolė?

Jai buvo atsakyta:

— Būki labai dora.

— Daugiau neturiu ko klausti,— tarė klausėja.

Paskum priėjo kita bičiulė ir tarė:

— Norėčiau sužinoti, galva, ar vyras tikrai mane myli.

Ir jai atsakyta:

— Įsidėmėki, kaip jis elgiasi su tavimi, ir tuomet pati suprasi.

Ištekėjusioji moteris pasitraukė nuo galvos ir tarė:

— Kad gautum šitokį atsaką, nevertėjo nė klausti: ir šiaip jau aišku, jog iš žmogaus elgesio galima spręsti apie jo jausmus.

Priėjo vienas dono Antonijo bičiulis ir paklausė:

— Kas aš esu?

Ir jam buvo atsakyta:

— Pats žinai.

— Ne to aš tave klausiu,— tarė bajoras.— Pasakyki man, ar tu mane pažįsti.

— Taip, pažįstu,— jam atsakyta,— esi donas Pedras Norisas.

— Daugiau iš tavęs man nieko nereikia, gana ir to, kad patikėčiau, jog tu, galva, žinai viską.

Kai tik jis pasitraukė į šalį, priėjo kitas dono Antonijo bičiulis ir paklausė:

— Sakyki, galva, ko labiausiai trokšta mano vyresnysis sūnus, viso mano turto paveldėtojas?

— Aš jau sakiau,— atsiliepė galva,— jog troškimų nespėju, bet, šiaip ar taip, galiu tau pasakyti, kad tavo sūnus trokšta tave palaidoti.

— Tikrai,— pritarė bajoras,— pataikei kaip pirštu į akį.

Ir daugiau nieko neklausinėjo. Paskum priėjo dono Antonijo žmona ir tarė:

— Nebežinau, galva, ko tave klausti. Tik štai norėčiau sužinoti, ar ilgai džiaugsiuosi savo mielojo vyro draugija.

Jai atsakyta:

— Ilgai, nes gera sveikata ir saikingas gyvenimo būdas žada jam ilgą amžių, kurį diduma susitrumpina nesaikingumu.

Tada priėjo Don Kichotas ir paklausė:

— Sakyki man tu, į visus klausimus atsakančioji: būta ar sapnuota visa tai, kas, kaip tvirtinu, man nutiko Montesino oloje? Ar duos naudos tie kirčiai, kuriuos įkirs sau mano ginklanešys Sančas? Ar išties bus atkerėta Dulsinėja?

— Apie olą kalbėti ne taip jau paprasta,— atsakyta jam,— būta

visko: ir to, ir to. Sančas įkirs sau, kiek priklauso, bet ne vienu matu: Dulsinėja išsivaduos nuo kerų deramu laiku.

— Daugiau nieko nenoriu žinoti,— tarė Don Kichotas.— Kai tik pamatysiu Dulsinėją atkerėtą, jausiuos ūmai iškilęs į tokias laimės aukštybes, apie kokias galėčiau nebent svajoti.

Paskutinis klausėjas buvo Sančas, o jis paklausė šit ko:

— Sakyk, galva, ar gausiu aš dar sykį valdžią? Ar nusikratysiu kada nors ginklanešystės nepriteklių? Ar susitiksiu vėl su pačia ir vaikučiais?

Į tai jam buvo atsakyta:

— Valdžią gausi namuose, ir jeigu pargrįši namo, vėl susitiksi su pačia ir vaikučiais, o kai mesi tarnybą, ir ginklanešiu nebebūsi.

— Va, dailiausia! — sušuko Sančas.— Dievaž, ir aš pats būčiau mokėjęs šitaip sau atsakyti. Ir boba žino, kodėl ožys pieno neduoda.

— Stuobry! — tarė Don Kichotas.— Kokio gi atsakymo tu pageidautumei? Bene tau negana, kad galva neišsisukinėdama atsako į visus tavo klausimus?

— Aišku, kad gana,— atitarė Sančas,— bet aš norėčiau, kad ji kalbėtų suprantamiau ir plačiau.

Tuo ir pasibaigė klausimai ir atsakymai, bet anaiptol nenuslūgo nuostaba, perėmusi visus susirinkusius, išskyrus abu dono Antonijo bičiulius, visa ką žinojusius...

Beje, Sidas Hamadas ben Inhalis laikė reikalinga tuojau pat viską paaiškinti, kad žmonės netraukytų pečiais ir nemanytų, jog toje galvoje slypinti kokia nepaprastai mįslinga burtų galia. Ir todėl pareiškia, kad, sykį Madride pamatęs vieno raižytojo padarytą galvą, donas Antonijas Morenas lygiai tokią pat pasidirbdino namie, idant turėtų sau pramogą ir dingstį neišmanėliams stebinti, o padaryta ji buvo šitaip:

Staliuko viršus buvo medinis, tik išpaišytas ir išmargintas taip, kad atrodė lyg iš jaspio, taipgi ir koja su keturiomis erelio letenomis apačioje, idant staliukas nesvyruotų.

Bronzos spalvos galva, panaši į Romos imperatorių biustus, buvo tuščiavidurė — kaip ir staliuko lenta, į kurią galva buvo taip gražiai įtaisyta, kad galėjai pamanyti, jog ji suaugusi su medžiu.

Staliuko koja, taipgi tuščiavidurė, tarytum atstojo galvai krūtinę ir kaklą ir per grindis siekėsi su apatiniu kambariu.

Per visą tą kiaurymę — staliuko lentos ir kojos angą, kalbamo

biusto krūtinę ir kaklą,— ėjo skardinė tūta, taip meistriškai įtverta, kad niekas negalėjo jos pastebėti.

Apatiniame kambaryje sėdėjo žmogus ir, lūpomis prisikišęs prie tūtos, atsakinėjo į klausimus, o balsas sklido aukštyn ir žemyn tuo garsiakalbiu, ir kiekvienas žodis skambėjo aiškiai ir suprantamai,— tad įminti gudrybės buvo neįmanoma.

Atsakinėjo dono Antonijo sūnėnas, sumanus ir buklaus proto studentas: dėdės perspėtas, kokių tądien kambaryje būsią svečių, jis kaip niekur nieko greitai ir teisingai atsakydavo į pirmąjį klausimą. Į visus kitus atsakydavo ant nuomonės, o kad buvo buklus, niekad nesuklupdavo.

Ir dar Sidas Hamadas ben Inhalis prideda, jog tasai stebuklingas įrengimas veikęs dešimt ar dvylika dienų, tačiau vėliau po miestą pasklidęs gandas, jog donas Antonijas namie turįs užkerėtą galvą, gebančią atsakyti į bet kokį klausimą, ir, bijodamas, kad žinia galinti pasiekti amžinai budrius mūsų tikėjimo sargus, donas Antonijas pats pranešęs viską garbiesiems inkvizitoriams, o tie paliepę galvą sudaužyti ir pramogas nutraukti, idant nesukiltų prieš jį nemokšiškos prastuomenės rūstybė.

Šiaip ar taip, Don Kichotas ir Sančas Pansa ir toliau laikė tą galvą užkerėta, gebančia atsakinėti į klausimus,— beje, atsakymai į juos labiau patenkino Don Kichotą negu Sančą.

Norėdama įsiteikti donui Antonijui, taipgi pamaloninti Don Kichotą ir duoti jam dingstį papaikioti, miesto bajorija nutarė po savaitės surengti turnyrą, bet, deja, jam nebuvo lemta įvykti, ir apie tai bus kalbama vėliau.

Don Kichotas užsimanė pasivaikščioti po miestą pėsčias ir be jokių iškilmių: mat bijojo, kad jeigu josiąs raitas, vėl pulsią vaikytis berniūkščiai,— ir todėl išėjo pasivaikščioti sykiu su Sanču, lydimas dviejų tarnų, dono Antonijo jam priskirtų.

Taip jau atsitiko, kad, eidamas viena gatve, Don Kichotas kilstelėjo akis ir viršum namo durų pamatė iškabą, kurioje didelėmis raidėmis buvo išvedžiota: *Čia spausdinamos knygos*, ir didžiai tuo apsidžiaugė, nes ligi tol dar niekad nebuvo matęs spaustuvės, ir panoro apžiūrėti, kas ten daroma.

Įėjo vidun su visa palyda ir pamatė, jog vienur spausdinama, kitur taisoma, čia renkama, ten perrenkama,— žodžiu, prieš akis jam atsivėrė vaizdas, įprastas didelėse spaustuvėse.

Žengęs prie vienos spaudmenų kasos, Don Kichotas paklausė,

kas čia daroma. Darbininkai jam paaiškino; jis nusistebėjo ir patraukė toliau.

Paskum jis priėjo prie kito rinkėjo ir paklausė, ką šis veikiąs. Rinkėjas jam atsakė:

— Pone, štai šitas bajoras,— ir parodė į gana dailaus gymio, malonios ir orios išvaizdos vyriškį,— išvertė itališką knygą į mūsų kalbą, ir dabar aš ją renku spausdinti.

— Kaip vadinasi toji knyga? — pasiteiravo Don Kichotas.

Vertėjas į tai atsakė:

— Pone, itališkai toji knyga vadinasi *Le bagatelle.*

— O ką turėtų reikšti *Le bagatelle* mūsiškai? — paklausė Don Kichotas.

— Išvertus į ispanų kalbą,— paaiškino vertėjas,— *Le bagatelle* reiškia *niekučiai*, bet nors antraštė ir kukli, knygoje esama ir slypi daug labai gerų ir svarbių dalykų.

— Aš truputį moku itališkai,— tarė Don Kichotas,— ir galiu pasigirti, jog sugebėčiau padainuoti vieną kitą Ariosto stansą. Bet sakykite, jūsų malonybe garbusis pone (klausiu to ne todėl, kad norėčiau patikrinti jūsų žinias, o stačiai iš smalsumo), ar šiame veikale pasitaikė bent kartą žodis *pignatta*?

— Taip, ir ne kartą,— atsakė vertėjas.

— Ir kaipgi jūsų malonybė verčiate jį ispanų kalbon? — paklausė Don Kichotas.

— O kaipgi turėčiau jį versti, jeigu ne puodu? — atsiliepė vertėjas.

— Po galais! — sušuko Don Kichotas.— Jūsų malonybė labai gerai išmanote italų kalbą. Kertu iš kažin ko, jog ten, kur itališkai sakoma *piace*, jūsų malonybė rašote *patinka*, žodį *più* verčiate žodžiu *daugiau, su — viršuje, giù — apačioje.*

— Žinoma, taip ir verčiu,— atsakė vertėjas,— juk tai tiesioginiai atitikmenys mūsų kalba.

— Galiu prisiekti,— tarė Don Kichotas,— kad jūsų malonybė nesate pagarsėjęs pasaulyje, nes pasaulis spiriasi žūtbūt neatlyginti didiems talentams už jų pagirtiną triūsą. Kiek gabumų šitaip pražudyta! Kiek talentų smilksta nežinioje! Kiek dorybių paniekta!

Bet, šiaip ar taip, esu tos nuomonės, jog vertimas iš vienos kalbos į kitą, jeigu tai ne vertimas iš graikų arba lotynų kalbų, visų kalbų karalienių,— tai nelyginant flamandų kilimo išvirkščioji pusė: figūros, kas be ko, matyti, tačiau gausybė gijų gožia jų apribus, nebėra nei

ryškumo, nei tų spalvų, kuriomis gėrimės žiūrėdami iš gerosios pusės; be to, verčiant iš lengvų kalbų, neprireikia nei išmonės, nei žodingumo, kaip neprireikia to nei perrašinėtojui, nei nurašinėtojui.

Aš anaiptol nesakau, jog manytis vertimu nepagirtina: esti amatų kur kas menkesnių, ir vis dėlto mes jais nesibodime, nors jie ir duoda mažiau naudos.

Išimtį padaryčiau dviem garsingiems vertėjams: daktarui Kristobaliui de Figeroa su jo „Ištikimuoju piemeniu" ir donui Chuanui de Chauregiui su jo „Aminta"[188] — taip palaimingai pateiktais veikalais, kad nejučia kyla klausimas: katras čia originalas, o katras vertimas.

Bet sakykite, jūsų malonybe: ar šią knygą leidžiate savo lėšomis, ar pardavėte kokiam knygų prekijui?

— Aš spausdinu ją savo lėšomis,— atsakė vertėjas,— ir tikiuosi uždirbti mažų mažiausiai tūkstantį dukatų vien šiuo pirmuoju leidimu, o išeis ji dviem tūkstančiais egzempliorių ir bus akimoju išparduota po šešis realus kiekviena.

— Labai jau tiksliai jūsų malonybė apskaičiavote! — tarė Don Kichotas.— Iš karto matyti, kad nieko neišmanote apie leidėjų klastas ir vylius, nežinote, kaip jie veikia susimokę. Paminėsite mano žodį: kai užsiversite ant pečių tuos du tūkstančius knygų, toji našta jus siaubingai prislėgs, juo labiau jeigu jūsų knyga truputį ydinga ir visiškai neįdomi.

— Tai ką gi? — atrėmė vertėjas.— Gal siūlote atiduoti ją leidėjui, kad jis nusipirktų teisę ją spausdinti už tris maravedžius ir dar tartųsi padaręs man malonę? Aš spausdinu savo knygas ne šlovės vaikydamasis, nes ir šiaip jau esu pagarsėjęs pasaulyje savo veikalais,— man reikia naudos, nes šlovė be naudos neverta nė sudilusio skatiko.

— Dieve duok laimės jūsų malonybei,— tarė Don Kichotas.

Jis priėjo prie kitos spaudmenų kasos ir, pastebėjęs ten taisant knygą, antrašte „Sielos šviesa"[189], tarė:

— Nors panašaus turinio knygų jau nemažai išleista, pravartu leisti jų kaip galima daugiau, nes daug nusidėjėlių žemėje ir daug šviesos reikia gausybei patamsiais klaidžiojančių.

Jis nuėjo toliau ir pastebėjo taisant dar vieną knygą, o pasiteiravęs josios pavadinimo, gavo atsaką, jog tai „Išmoningojo bajoro Don Kichoto Lamančiečio" antra dalis, surašyta tokio autoriaus, gyvenančio Tordesiljuje.

— Esu girdėjęs apie šią knygą,— tarė Don Kichotas.— Atvirai

ir nuoširdžiai kalbant, maniau, kad ji jau seniai sudeginta, o jos pelenai paleisti pavėjui,— nieko kita šitokia begėdiška knyga nenusipelno, bet, kaip sakoma, sulauks kiaulė švento Martyno[190]... Pramanytos istorijos tik tuomet esti geros ir įdomios, kai turi ką bendra su tiesa ar bent jau panašios į tiesą, o pasakojimai apie tikrus įvykius esti tuo įdomesni, kuo jie tikroviškesni.

Ir sulig tais žodžiais, kiek apmaudaudamas, Don Kichotas išėjo iš spaustuvės.

Tą pačią dieną donas Antonijas susimanė Don Kichotui aprodyti galeras prieplaukoje, ir tuo didžiai apsidžiaugė Sančas, kaip gyvas jų neregėjęs.

Donas Antonijas perspėjo komandorą, jog vakare ketinąs atsilankyti su savo svečiu — garsinguoju Don Kichotu Lamančiečiu, o komandoras, kaip ir visas miestas, jau buvo šį tą apie jį girdėjęs. Ir tai, kas Don Kichotui nutiko galerose, papasakosime kitame perskyrime.

LXIII PERSKYRIMAS

APIE TAI, KOKIA NELAIMĖ IŠTIKO SANČĄ PANSĄ, LANKANTIS GALEROSE, IR APIE NEPAPRASTĄ ŽAVIOSIOS MAURĖS NUOTYKĮ

Ilgai svarstė Don Kichotas užkerėtosios galvos atsakymą, tačiau nė tokios minties neturėjo, kad tai galinti būti apgavystė: visos jo mintys krypo į tvirtą, jo įsitikinimu, galvos pažadą, jog Dulsinėja būsianti atkerėta. Be perstojo perkratinėjo jis tas mintis ir džiaugėsi pats vienas tikėdamasis, jog veikiai išsipildysiančios jo viltys; o Sančas, nors ir pasibodėjęs valdymu, kaip jau minėta, vis dėlto svajojo iš naujo gauti valdžią ir turėti balsą: tokia nedalia ištinka kiekvieną, kas paragavo valdžios, kad ir juokais duotos.

Taigi tą vakarą namų šeimininkas donas Antonijas ir du jo bičiuliai drauge su Don Kichotu ir Sanču patraukė į galeras.

Vos tiktai krante pasirodė tokios dvi įžymybės kaip Don Kichotas ir Sančas, komandoras, gavęs žinią, jog svečiai laimingai atvyko, davė ženklą, ir visose galerose buvo nuleisti tentai ir sutūtavo lumzdeliai.

Į vandenį beregint nusliuogė valtis, nuklota prabangiais kilimais ir apdėta raudono aksomo pagalvėlėmis, ir kai tik Don Kichotas įkėlė jon koją, komandoro galeroje driokstelėjo denio pabūklas, ir tuoj sugriaudėjo šūviai kitose galerose, o kai Don Kichotas ėmė kopti dešiniojo borto garbės trapu, visa įgula pasveikino jį triskart suūkdama, kaip paprastai sveikinami aukštos kilmės svečiai.

Vadas (taip vadinsime komandorą, kilusį iš kilmingų Valensijos bajorų giminės) padavė ranką Don Kichotui ir, jį apkabindamas, tarė:

— Šią dieną aš paženklinsiu baltu akmeniu, idant įsiminčiau, jog tai viena laimingiausių mano gyvenimo dienų, kada išvydau garbųjį Don Kichotą Lamančietį, visų klajojančių riterių narsybės paveikslą ir pavyzdį.

Nepaprastai džiaugdamasis tokiu šlovingu sutikimu, Don Kichotas atsakė į tai panašiais, ne mažiau mandagiais žodžiais.

Visi nuėjo prašmatniai aptaisytan galeros paskuigalin ir susėdo ant suolų palei bortus. Deniu perėjo irklininkų vyresnysis ir, švilpuku davęs ženklą, paliepė įgulai nusirengti iki juosmens, ir jo įsakymas buvo akimoju įvykdytas.

Išvydęs tiek pusnuogių vyrų, Sančas apstulbo ir suvis nustėro, kai, jam bežiūrint, taip mikliai išsitempė tentas, jog atrodė, kad visi velniai šoko jūreiviams į pagalbą; tačiau tai buvo tik menkas niekis palyginti su tuo, ką toliau papasakosime.

Sančas sėdėjo ant virdies prie dešiniojo borto, greta pirmojo irklininko, ir staiga tas irklininkas, iš anksto pamokytas, ką turėsiąs daryti, stvėrė jį ir iškėlė, tuo tarpu visa įgula jau stovėjo pasirengusi ir laukė, ir štai vargšas Sančas nulėkė per rankas išilgai dešiniojo borto, ir dar tokiu greičiu, kad akyse aptemo, ir jis, be abejo, tarė sau, jog velniai nešą jį pasigriebę, o irklininkai svaidė jį iš rankų į rankas, kol vargšelis praskriejo išilgai abiejų bortų ir galop vėl atsidūrė paskuigalyje.

Bėdžius jautėsi kaip sudaužytas, vos gaudė kvapą, sruvo prakaitu ir niekaip negalėjo suvokti, kas jam nutiko.

Matydamas Sančą skriejant be sparnų, Don Kichotas paklausė vadą, ar šitokias apeigas įprasta rengti visiems, kas pirmąsyk pakliūvąs į galeras: girdi, jei įprasta, jisai nė neketinąs laikytis to papročio ir negeidaująs šitaip mankštintis, o jeigu kas išdrįsiąs jį stverti ir svaidyti, prisiekiąs Dievu, jog tam žmogui gyvastį atimsiąs.

Tai tardamas, jis pašoko ir išsitraukė kardą.

Tą pačią akimirką nusileido tentas ir, siaubingai griaudėdamas, ant denio driokstelėjo stiebo skersinis.

Sančui pasivaideno, jog tai dangaus skliautai griūva ir virsta jam stačiai ant galvos; jis susirietė iš baimės ir įsikniaubė į kelius.

Beje, ir Don Kichotui pristigo drąsos: jis taipgi krūptelėjo, susigūžė ir truputį pabalo.

Įgula iškėlė skersinį lygiai taip greitai ir griausmingai, kaip buvo nuleidusi, ir visa tai buvo atlikta be žodžių, lyg jūreiviai būtų netekę ir žado, ir amo.

Vyresnysis davė ženklą pakelti inkarą, o paskum, išpuolęs vidurin denio lyg su bizūnu, lyg su botagu rankoje, įniko čaižyti irklininkams per pečius, ir galera pamažėle ėmė tolti nuo kranto.

Vos išvydęs švytuojant šitiek raudonų kojų (mat jomis palaikė irklus), Sančas sau vienas tarė:

— Šit kur patys tikrieji burtai, jų nė nepalyginsi su tais, apie kuriuos šneka mano ponas. Ir kuo gi tie nelaimingieji nusikalto, kad šitaip čaižomi? Ir kaipgi tasai vienas vienintelis žmogus, kuris čia vaikščioja švilpaudamas, išdrįsta čaižyti tokią gausybę vyrų? Man regis, čia, o ne kur kitur, pats tikrasis pragaras ar bent jau skaistykla.

Pastebėjęs, kaip įdėmiai Sančas seka visa tai, kas aplink dedasi, Don Kichotas jam tarė:

— Ak bičiuli Sančai! Kaip greitai ir lengvai galėtumei tamsta, jei tik panorėtumei, nusirengti ligi juosmens, atsisėsti tarp šitų ponų ir galop padėti Dulsinėjai nusikratyti kerų! Aplink šitiek skausmo ir kančių, jog tamstai nebūtų labai sunku ištverti, juo labiau kad, galimas daiktas, kiekvieną kirtį, įkrėstą tokia tvirta ranka, išmintingasis Merlenas paskaitys už dešimtį iš tų, kuriuos dar turi sau įkrėsti.

Vadas buvo beklausiąs, apie kokius kirčius čia kalbama ir kokių kerų reikią nusikratyti tai Dulsinėjai, bet tuo metu vienas jūreivis suriko:

— Iš Monžuiko[191] duoda ženklą, kad vakarų pusėje netoli kranto pasirodė irklinis laivas!

Tatai išgirdęs, vadas išbėgo į vidurį denio ir suriko:

— Ei vyrai, žiūrėkite, kad nepaspruktų! Matyt, sargyba iš bokšto mums praneša apie kokią nors Alžyro korsarų brigantiną.

Prie vado galeros tuoj priplaukė kitos trys sužinoti, koks būsiąs įsakymas.

Vadas paliepė dviem galeroms pasukti į jūrą, o trečiajai drauge su juo laikytis arčiau kranto,— šitaip laivas nuo jų nepaspruksiąs.

Vyrai užgulė irklus, ir galeros nuskriejo lyg ant sparnų.

Galeros, pasukusios į jūrą, daugmaž už dviejų mylių pastebėjo laivą, iš akies sprendžiant, lyg dvidešimt aštuonių, lyg trisdešimties irklų varomą,— kaip vėliau paaiškėjo, taip ir buvo; vos pastebėjęs galeras, laivas išvystė greitį, į kurį dėjo visas viltis, ketindamas ir tikėdamasis pabėgti.

Tačiau tai jam nepavyko, nes komandoro galera buvo vienas greičiausių laivų, kada nors vagojusių jūras, ir ėmė taip sparčiai vytis brigantiną, jog korsarai suprato, kad pabėgti neįmanoma, ir tuomet, idant mūsų galerų vadas dar labiau neužsirūstintų, *arajisas* įsakė sudėti irklus ir pasiduoti.

Tačiau likimo buvo kitaip lemta: vos tik komandoro galera priplaukė taip arti brigantinos, jog ten tikriausiai buvo girdėti mūsų jūreivių riksmai: „Pasiduokit!“, du *torakiai*, kitaip sakant, du girti turkai, su kitais dvylika tautiečių plaukią brigantina, iššovė iš muškietų ir vietoje nukovė du mūsų karius, stovinčius denio pirmagalyje.

Tatai matydamas, komandoras prisiekė, jog nepaliksiąs nė vieno gyvo iš tų, kuriuos sučiupsiąs brigantinoje, ir įnirtingai puolė priešo laivą, bet tam pavyko pasprukti, prasliuogiant po puolančios galeros irklais.

Galera paplaukė gerą galą į priekį.

Korsarai galop susivokė žuvę: kai tik galera pasuko atgal, jie vėl užgulė irklus ir, iškėlę burę, bandė pabėgti, bet šis apsukrumas nė kiek jiems nepadėjo, o įžūlumas tik pakenkė, nes, paplaukusi gerą pusmylį, komandoro galera iš naujo prisivijo brigantiną ir, irklais ją sustabdžiusi, visą įgulą paėmė nelaisvėn gyvą.

Tuo tarpu priplaukė kitos dvi galeros, o paskum visos keturios grįžo su grobiu į uostą, kur jų laukė nesuskaitoma žmonių minia, trokšdama pamatyti, kas jų paimta nelaisvėn.

Netoli kranto komandoras įsakė nuleisti inkarą ir tuomet pastebėjo, kad prieplaukoje stovi patsai karaliaus vietininkas, miesto valdovas. Komandoras įsakė nusiųsti vietininkui valtį, pakelti stiebo skersinį ir nedelsiant pakarti ant jo *arajisą* ir kitus turkus, o buvo jų trisdešimt šeši vyrai, visi kaip vienas žaliūkai, didžia dalimi — muškietininkai.

Komandoras paklausė, kas iš jų esąs *arajisas*, ir vienas belaisvis (kaip vėliau paaiškėjo — atskalūnas ispanas) ispaniškai atsakė:

— Pone, štai šitas jaunikaitis, stovintis prieš jus,— mūsų *arajisas.*

Ir parodė į vieną dailiausių ir stotingiausių jaunikaičių, kokį tik žmogaus vaizduotė gali nupiešti. Iš pažiūros buvo jam daugių daugiausia dvidešimt.

Komandoras jį paklausė:

— Sakyki man, neprotingas šunie, kas tave paskatino žudyti mano karius, nors matei, jog pasprukti tau nepavyks? Ar šitaip dera pagerbti komandoro galerą? O gal tu nesuvoki, jog nutrūktgalviška drąsa — tai ne narsybė? Žmogui, žengiančiam į pražūtį, privalu būti narsiam, bet anaiptol ne beatodairiškam.

Arajisas buvo beatsakąs, bet komandoras neturėjo laiko klausyti — šoko pasitikti vietininko, kuris, lydimas kelių tarnų ir kelių miesto žmonių, jau kopė galeron.

— Medžioklė pasisekė, garbusis komandore! — tarė vietininkas.

— Nepaprastai pasisekė,— atsiliepė komandoras,— jūsų šviesybė tuojau tuo įsitikinsite matydamas ant stiebo iškarstytą grobį.

— Už ką gi? — pasiteiravo vietininkas.

— Už tai,— atsakė komandoras,— kad, nusižengdami visiems įstatymams, karo taisyklėms ir papročiams, jie nukovė man du geriausius karius, ir aš prisiekiau pakarti visus, kuriuos paimsiu nelaisvėn, o pirmiausia — tą jaunikaitį, brigantinos *arajisą.*

Ir parodė į jaunikaitį, kuris surištomis rankomis ir su virve ant kaklo laukė mirties.

Vietininkas pažvelgė į jaunikaitį, ir šis pasirodė jam toks dailus, toks stotingas ir toks nuolankus, kad tasai grožis buvo jam tarytum geriausias rekomendacinis laiškas, ir todėl vietininkui kilo noras išgelbėti jaunikaitį nuo mirties, ir jis paklausė:

— Sakyki man, *arajise,* kokios tautybės esi: turkas, mauras, o gal atskalūnas?

Jaunikaitis atsakė jam taipgi ispaniškai:

— Aš nei turkas, nei mauras, nei atskalūnas.

— Tai kas gi tu? — pasiteiravo vietininkas.

— Esu krikščionė,— atsakė jaunikaitis.

— Krikščionė, o vilki tokiu drabužiu ir dar vadovauji laivui? Galima tik stebėtis, bet patikėti sunku.

— Atidėkite mirties bausmę, garbieji ponai,— tarė jaunikaitis.— ne kažin ką prarasite atitolinę keršto valandą, iki papasakosiu jums savo gyvenimo istoriją.

Kuri širdis, kad ir kokia kieta ji būtų, nesuminkštėtų sulig tais žodžiais, bent jau teikdamasi išklausyti liūdnąjį ir sielvartingąjį jaunikaitį?

Komandoras sutiko išklausyti jo istoriją, bet pridūrė, kad jis nesitikėtų dovanojamas už tokį akivaizdų nusikaltimą.

Išprašęs leidimą, jaunikaitis pradėjo tokiais žodžiais:

— Kilimo esu iš tos veikiau nelaimingos nei išmanios genties, kurią paskutiniu metu tolydžio užlieja negandų vilnys: kitaip sakant, tėvai mano — moriskai. Kai mums stojo sunkūs laikai, dėdė ir teta išsivežė mane Berberijon, nors aš nesilioviau tvirtinusi, kad esu krikščionė, nes iš tiesų esu krikščionė, ir ne tariama ir apsimetėlė, bet tikra ir nuoširdi katalikė. Veltui kartojau aš tą tiesą žmonėms, apsiėmusiems rūpintis mūsų vargingąja kelione tremtin,— mano dėdė ir teta, ir tie nenorėjo manimi tikėti: jie manė, jog aš tyčia meluoju ir išsigalvoju, kad likčiau gimtinėje; ir jie išsivežė mane prievarta, anaiptol ne gera valia.

Mano motina buvo krikščionė, o ir tėvas, blaivaus proto žmogus,— taipgi tikras krikščionis. Drauge su motinos pienu įgėriau krikščionių tikėjimą, buvau dorai auklėjama, nei žodžiais, nei elgesiu, man regis, nė iš tolo neatrodžiau moriskė.

Diena dienon puoselėdama šias dorybes (nes šias savybes laikau dorybėmis), tolydžio gražėjau,— beje, nesu tokia jau tikra dėl savo grožio,— ir nors gyvenau labai prižiūrima ir saugoma nuo svetimų akių, šiaip ar taip, matyt, ne per griežčiausiai, nes ištaikė progą mane pastebėti toksai jaunikaitis, vardu donas Gasparas Gregorijas, mūsų kaimyno vyresnysis sūnus ir tiesioginis įpėdinis.

Kaip jis mane pamatė, apie ką mudu kalbėjomės, kaip jis pametė galvą ir kaip aš neišsaugojau proto,— apie tai būtų per ilgai pasakoti, juo labiau dabar, kai, baimės gniaužiama širdimi, laukiu, kada grasioji kilpa užverš man gerklę, ir todėl pasakysiu tik tiek, jog donas Gregorijas pasisiūlė lydėti mane į tremtį.

Puikiai mokėdamas arabiškai, jisai įsimaišė tarp moriskų, kilusių iš kitų sodžių, o kelionėje susidraugavo su mano dėde ir teta, su kuriais aš važiavau viena, nes tėvas, buklus ir blaivaus proto žmogus, vos nugirdęs apie pirmąjį įsaką, pasmerkusį mus tremčiai, išvyko iš sodžiaus ir iškeliavo ieškoti mums prieglobsčio kitose karalystėse.

Vienoje vietoje, tik man vienai žinomoje, jis užkasė ir paslėpė daug perlų ir brangakmenių, taipgi pinigų — auksinių krusadų ir dublonų.

Tėvas prigrėsė mane nieku būdu neliesti lobio netgi tuo atveju, jeigu, jam dar nespėjus grįžti, mums teksią išvykti tremtin. Aš tesėjau duotą žodį ir, kaip minėjau, drauge su dėde ir teta, taipgi su kitais giminėmis ir artimaisiais iškeliavau Berberijon, o ten mes apsistojome Alžyre, žodžiu sakant, tikrame pragare.

Alžyro karalius nugirdo apie mano grožį, taipgi gandas apie mano turtus pasiekė jo klausą, ir tai iš dalies išėjo man į naudą. Jis pasikvietė mane į rūmus, iškamantinėjo, iš kokio Ispanijos krašto esu kilusi, taipgi kiek pinigų ir kokių brangakmenių atsivežusi.

Aš nurodžiau jam gimtąjį sodžių, pasisakiau, jog ten esą užkasti pinigai ir brangakmeniai, bet aš galinti lengvai juos atgauti, jei tik pati jų nuvyksianti. Visa tai pasakiau vildamasi, kad aptemdys jam protą veikiau gobšumas nekaip manasis grožis.

Šitaip mudviem besišnekant, jis gavo žinią, kad su manimi atkeliavęs jaunikaitis, toks išlakus ir žavus, kokį tik įmanu įsivaizduoti. Tuoj susivokiau, jog turimas galvoje donas Gasparas Gregorijas, savo grožiu pranokstąs didžiausius gražuolius.

Sutrikau pagalvojusi, koks pavojus gresia donui Gregorijui, nes tie barbarai turkai dailų berniuką ar jaunikaitį brangina ir vertina labiau už bet kurią moterį, nors ir kokia gražuolė ji būtų.

Karalius tuoj panoro jį pamatyti ir įsakė atvesti, o mane paklausė, ar tiesa tai, kas sakoma apie tą jaunikaitį.

Tuomet aš, tarytum Apvaizdos apšviesta, pripažinau, jog visa tai tiesa, bet aš turinti perspėti karalių, kad mano palydovas — anaiptol ne vyriškis, o tokia pat moteris kaip ir aš, ir kad aš meldžianti karalių leisti man aprengti ją moters drabužiais, idant josios grožis sušvistų visa pilnatve ir idant ji pati galėtų kuo mažiau varžydamasi stoti prieš jo akis.

Karalius maloniai atsisveikino su manimi ir pažadėjo kitąsyk aptarti, kaip aš galėsianti nuvykti Ispanijon ir išsikasti paslėptą lobį.

Pasikalbėjau su donu Gasparu, perspėjau, kaip jam pavojinga vaikščioti vyrišku apdaru, perrengiau jį maure ir tą patį vakarą nuvedžiau pas karalių, o šis, jį išvydęs, susižavėjo ir panūdo mergelę pasilaikyti sau ir vėliau padovanoti sultonui. O kad apsaugotų nuo pavojaus, kuris galėtų jai grėsti, jei įkurdintų ją savo seralyje kartu su žmonomis, ir kad jam pačiam nekeltų pagundos, įsakė apgyvendinti viename rūme sykiu su kilmingomis maurėmis, idant ją globotų ir prižiūrėtų, ir jo įsakymas buvo tuoj įvykdytas.

Lai tie, kurie žino, ką reiškia išsiskyrimas su mylimuoju, sprendžia, ką mudu tuomet patyrėme (mat neslėpsiu, kad jį myliu).

Karalius ten pat parikiavo, kad būčiau nugabenta Ispanijon štai šita brigantina ir kad lydėtų mane du grynakraujai turkai — tie patys, kurie nukovė jūsų karius.

Drauge su manimi taipgi išplaukė štai šitas atskalūnas ispanas (ir mergelė parodė į belaisvį, visų pirmiausia komandoro užkalbintą),— tikrai žinau, kad jis — krikščionis, tik bijo išsiduoti, ir kad ketina pasilikti Ispanijoj, o Berberijon grįžti nė nemano. Visi kiti, maurai ir turkai, paprasti irklininkai, ir tiek.

Tuodu turkai, gobšūs ir įžūlūs, nepaisė įsakymo, vos pasiekus Ispanijos krantus, nedelsiant išlaipinti mudu, mane ir atskalūną, persirengusius krikščionių apdaru, kuriuo buvome iš anksto apsirūpinę,— jie susimanė pirmiausia apžvalgyti pakrantę ir, progai pasitaikius, prisiplėšti grobio, nes bijojo iškart mus išsodinti, kad mudu, kokios nelaimės ištikti, nepraneštume valdžiai, jog netoliese plaukiojanti brigantina, ir kad jų nepaimtų nelaisvėn galeros, saugančios pakrantes.

Vakar vakare mes pastebėjome šį uostą, bet nesusivokėme, jog patys buvome jūsų keturių galerų pastebėti, o toliau nutiko visa tai, ką savo akimis matėte.

Žodžiu tariant, donas Gregorijas, moterim persirengęs, dabar gyvena tarp moterų, tolydžio rizikuodamas gyvybe, o aš štai stoviu surištomis rankomis laukdama arba, tiesą pasakius, bijodama tos akimirkos, kada atsisveikinsiu su gyvenimu, nors juo jau bodžiuosi.

Štai ir visa, ponai, mano liūdna istorija, lygiai tiek tikra, kiek nelaiminga. Meldžiu jus tik vienos malonės: leiskite man numirti krikščioniškai, nes, kaip jau sakiau, aš niekuo nekalta, jeigu kuo nusikalto jums mano gentainiai.

Ji nutilo, ir akis jai užtvindė gailios ašaros, savo ruožtu išspaudusios ne vieną ašarą visiems klausytojams.

Nė žodžio netardamas, karaliaus vietininkas, švelnios ir jautrios širdies žmogus, priėjo artyn ir pats atrišo virvę, veržiančią rankas žaviajai maurei.

Tuo tarpu, kai maurė krikščionė pasakojo savo negirdėtą istoriją, akių nuo jos nenuleido vienas senas maldininkas, drauge su karaliaus vietininku įlipęs į galerą, ir vos tik maurė baigė savo pasakojimą, jis puolė jai prie kojų, apkabino jas ir, tolydžio kūkčiodamas ir dūsaudamas, prabilo tokiais žodžiais:

— O Ana Felisa, nelaimingoji mano dukra! Aš tavo tėvas Rikotė,

grįžau tavęs, nes nebegaliu be tavęs gyventi: be tavęs esu kaip dvasia be vietos.

Sulig tais žodžiais Sančas išplėtė akis ir pakėlė galvą (mat, panarinęs ją, mąstė apie savo nedalingą iškylą), pažvelgęs į maldininką, pažino tą patį Rikotę, kurį buvo susitikęs aną dieną, kai atsisakė valdžios, ir įsitikino, jog maurė tikrai jo dukra, o šioji, išlaisvinta nuo pančių, globstė tėvą, ir jųdviejų ašaros liejosi išvien; pagaliau Rikotė prabilo kreipdamasis į komandorą ir karaliaus vietininką:

— Ponai, tai mano dukra, kurios pikta dalia neatliepia josios vardo. Vardu ji Ana Felisa[192], pavarde — Rikotė, ir garsi jinai tiek savo grožiu, tiek mano turtais. Aš išvykau iš tėvynės svečiose šalyse savo šeimai ieškoti prieglobsčio ir pastogės ir, suradęs ją Vokietijoje, drauge su keliais vokiečiais, maldininku pasidengęs, grįžau dukros ir didžių lobių, kuriuos šičia palikau užkasęs. Dukros neradau, bet radau lobius ir gabenuosi juos su savimi, o štai dabar, neįprastai susiklosčius aplinkybėms, kaip jūs matėte, susiradau ir patį brangiausią lobį — savo mylimąją dukrą.

Jeigu mūsų menka kaltė, taipgi dukros ir mano ašaros, prasismelkę pro jūsų teisingumo šarvą, gali sugraudinti jūsų širdį, būkite mums gailestingas, nes niekados į jus nesikėsinome ir nieku būdu nesidėjome prie tų užmačių, kurias puoselėjo mūsų gentainiai, teisėtai ištremti iš karalystės.

Tuomet įsiterpė Sančas:

— Aš gerai pažįstu Rikotę ir galiu patvirtinti, jog Ana Felisa tikrai jo dukra, o ko jisai klajojo ir kokių ketinimų turėjo, blogų ar gerų,— to nežinau, o ir žinot nenoriu.

Šis neįprastas nutikimas visus didžiai nustebino, o komandoras tarė:

— Šiaip sakysi ar taip, bet jūsų ašaros neleis man tesėti savo žodžio. Gyvenkite, žavioji Ana Felisa, tiek, kiek Dievo lemta, o įžūlūs ir akiplėšos nusikaltėliai lai gauna pelnytą bausmę.

Ir paliepė nedelsiant ant stiebo skersinio pakarti abu turkus, nušovusius jo karius, tačiau karaliaus vietininkas ryžtingai už juos užsistojo — girdi, jie tai padarę veikiau beprotybės nei narsos vedami.

Komandoras mielai nusileido karaliaus vietininko prašomas, nes keršyti malonu tik ant karštų dantų.

Paskum imta svarstyti, kaip išgelbėti doną Gasparą Gregoriją iš gresiančio pavojaus. Rikotė pasisiūlė duoti išpirkos mažų mažiausiai du tūkstančius dukatų — tiek perlais, tiek brangakmeniais.

Prigalvota visokiausių dalykų, bet geriausią išeitį sugalvojo jau minėtasis atskalūnas ispanas, nedidele, kad ir dvylikairkle galera, varoma irklininkų krikščionių, siūlydamas nuplaukti Alžyran: jis žinąs, kur, kaip ir kada įmanu ir dera išsilaipinti, taipgi žinąs, kur esąs rūmas, kame įkalintas donas Gasparas.

Ir komandoras, ir karaliaus vietininkas suabejojo, ar būsią teisinga pasikliauti atskalūnu ir patikėti jo žiniai krikščionis, kurie turėsią irkluoti, tačiau Ana Felisa apsiėmė už jį laiduoti, o josios tėvas Rikotė pasisiūlė išpirkti krikščionis, jeigu jie pakliūsią nelaisvėn.

Visiems pritarus šiam sumanymui, karaliaus vietininkas paliko galerą, donas Antonijas Morenas pasikvietė į svečius maurę ir josios tėvą, o vietininkas, prieš palikdamas galerą, paprašė doną Antoniją priimti juos kuo gražiausiai ir pavaišinti pagal išgales: jis pats siūląs pasinaudoti visa kuo, ką turįs namuose, idant svečiams nieko netrūktų,— taip sugraudino ir palenkė jo širdį Anos Felisos grožis.

LXIV PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA APIE NUOTYKĮ, UŽDAVUSĮ DON KICHOTUI DAUGIAU SKAUSMO NEI VISI KITI, LIGI TOLEI NUTIKUSIEJI

Dono Antonijo Moreno žmona, kaip pasakojama istorijoje, didžiai apsidžiaugė Ana Felisa. Labai maloniai priėmė viešnią, nes šioji beregint ją sužavėjo tiek grožybe, tiek išmintimi (mat maurė buvo dosniai apdovanota ir viena, ir kita), o paskum, lyg varpams sugaudus, į dono Antonijo namus plūstelėjo miesto žmonės pasigrožėti atvykėle.

Don Kichotas pareiškė donui Antonijui, kad dono Gregorijo išlaisvinimo planas, jo supratimu, nevykęs: jis esąs ne tik nepatogus, bet ir pavojingas, o todėl būsią protingiausia Berberijon nusiųsti jį, Don Kichotą, apsišarvavusį nuo kojų iki galvos ir raitą ant žirgo,— nepaisydamas viso mauryno, jisai išvaduosiąs doną Gregoriją, kaip donas Gaiferas kitados išvadavęs savo žmoną Melisendrą.

— Turėkit galvoj, jūsų malonybe,— įsiterpė Sančas, išgirdęs šį sumanymą,— kad garbusis donas Gaiferas išvadavo pačią sausumoj ir sausuma parsigabeno ją Prancūzijon, o štai mes, jeigu mums ir pasisektų išvaduoti doną Gregoriją, nesugebėsim parsigabenti jo Ispanijon, nes kelią mums atitveria jūra.

— Kol žmogus gyvas, išeitį visados suras,— atrėmė Don Kichotas.— Prie kranto priplauks laivas, ir mes įsilaipinsime, nors ir visas pasaulis stengtųsi mums sutrukdyti.

— Jūsų malonybė mokat labai gražiai šnekėti, ir viskas jums atrodo lengva,— tarė Sančas,— bepigu sakyti, bet sunkiau padaryti,— šiaip ar taip, aš dedu viltis į atskalūną: man regis, tai doras ir atlapos širdies vyras.

Donas Antonijas pareiškė, kad jeigu atskalūnui nepasiseksią, jisai pasirūpinsiąs Berberijon nusiųsti Don Kichotą.

Po dviejų dienų atskalūnas išplaukė greitu dvylikairkliu laivu su narsinga įgula, o dar po dviejų dienų Levanto link pasuko galeros,— prieš išplaukdamas, komandoras kreipėsi į karaliaus vietininką maloniai teiktis duoti jam žinią tuo atveju, jeigu būsiąs išvaduotas donas Gregorijas, taipgi apie Anos Felisos likimą.

Karaliaus vietininkas pažadėjo išpildyti jo pageidavimą.

...Vieną rytą, apsišarvavęs nuo kojų iki galvos (mat mėgo kartoti, jog šarvai — jo apdaras, o grumtynės — atilsis saldus, ir todėl dieną naktį jais vilkėdavo), Don Kichotas išjojo pasijodinėti pajūriu ir staiga išvydo priešais atjojant riterį, kaip ir jis šarvais šarvuotą ir pasimovusį skydą su skaistaus mėnulio atvaizdu; sustojęs per tokį atstumą, kad būtų aiškiai girdėti jo balsas, riteris kreipėsi į Don Kichotą tokiais žodžiais:

— Šlovingasai ir niekados deramai neišliaupsintasai riteri Don Kichote Lamančieti! Aš esu tasai pats Baltojo Mėnulio riteris, kurio nepranokstamieji žygdarbiai tikriausiai tebėra gyvi tavo atmintyje. Aš atvykau susiremti su tavimi ir išmėginti tavųjų rankų galios, idant pripažintumei ir patvirtintumei, jog manoji dama, nors ir kas ji būtų, nepalyginamai gražesnė už tavąją Dulsinėją Tobosietę, ir jeigu tu tiesiai ir atvirai pripažinsi šią tiesą, apsaugosi save nuo žūties, o mane — nuo triūso, kurio turėsiu imtis stodamas su tavimi į žūtbūtinę kovą.

Jeigu tu sutiksi grumtis ir aš tave įveiksiu, pareikalausiu iš tavęs tik viena, kad sudėtumei ginklus ir, paliovęs ieškoti nuotykių, grįžtumei namo ir vieneriems metams nusišalintumei nuo pasaulio, gyventumei neprisiliesdamas kalavijo ir mėgautumeis taikia ramybe ir palaimingu atilsiu, nes to reikalauja tavo ūkio gerovė ir sielos išganymas.

O jeigu tu mane įveiksi, tuo atveju turėsi valią nukirsti man galvą, mano šarvai ir žirgas atiteks tau kaip grobis, ir manųjų žygdarbių šlovė pagausins tavąją šlovę.

Apsvarstyki, kas tau geriau tinka, ir tuojau atsakyki, nes esu pasiryžęs šiandien pat šį užmojį atlikti.

Don Kichotą nustebino ir pritrenkė tiek Baltojo Mėnulio riterio puikybė, tiek iškvietimo dvikovon priežastis, ir jis rūsčiai, bet šalto kraujo neprarasdamas, atsakė:

— Baltojo Mėnulio riteri, ligi šiolei dar nesu nieko girdėjęs apie jūsų žygdarbius! Aš priversiu jus prisiekti, kad niekados nesate regėjęs šviesiausiosios Dulsinėjos; esu tikras, kad jei būtute ją regėjęs, nebūtute panūdęs manęs kviesti dvikovon, nes, išvydęs ją, būtute įsitikinęs, jog nebuvo ir negalėjo būti pasaulyje gražuolės, prilygstančios Dulsinėjai Tobosietei.

Todėl nekaltinsiu jūsų meluojant, tik pasakysiu, jog klystate, o jūsų kvietimą dvikovon minėtomis sąlygomis priimu ir siūlau susigrumti nedelsiant ir nelaukiant kitos dienos, bet aš nepageidauju, kad jūsų žygdarbių šlovė pagausintų manąją, nes man neaišku, kokie tie žygdarbiai ir kaip jie pelnyti,— man gana ir savųjų, nors ir kokie jie būtų.

Taigi pasirinkite vietą kovos lauke, kokios tik širdis geidžia, aš pasirinksiu sau, o ten žiūrėsime, ką Dievas duos.

Žmonės mieste jau buvo pastebėję Baltojo Mėnulio riterį ir pranešė karaliaus vietininkui matę jį kalbantis su Don Kichotu Lamančiečiu.

Manydamas, jog tai būsiąs koks naujas nuotykis, dono Antonijo Moreno ar kurio kito Barselonos bajoro sugalvotas, karaliaus vietininkas nujojo pakrantėn, lydimas dono Antonijo ir gausaus būrio kitų bajorų, ir atsidūrė ten kaip tik tuo metu, kai Don Kichotas jau suko Rosinantą, kad įsibėgėjęs galėtų pulti priešininką.

Išvydęs, jog riteriai tuoj stos į grumtynes, karaliaus vietininkas nujojo į vidurį ir paklausė, kokia dingstimi juodu ketiną taip netikėtai susiremti.

Baltojo Mėnulio riteris atsakė, kad jie nesutarę, katra dama gražiausia pasaulyje, ir, keliais žodžiais atkartojęs, ką jam pareiškė Don Kichotas, išdėstė abiejų pusių priimtąsias sąlygas.

Karaliaus vietininkas prijojo prie dono Antonijo ir tyliai paklausė, ar jis pažįstąs Baltojo Mėnulio riterį ir ar čia nenorima pasijuokti iš Don Kichoto.

Donas Antonijas atsakė, jog riterio nepažįstąs, taipgi nežinąs, ar juokais, ar rimtai šis kviečiąs dvikovon Don Kichotą.

Išgirdęs dono Antonijo atsakymą, karaliaus vietininkas sutriko

ir sudvejojo: leisti ar užginti dvikovą, bet, negalėdamas patikėti, jog tai ne pokštas, pajojėjo į šalį ir tarė:

— Garbieji riteriai, jeigu nėra kitos išeities, kaip tik pripažinti priešininko teisybę arba žūti, ir jeigu garbusis Don Kichotas laikosi savo nuomonės, o jo malonybė Baltojo Mėnulio riteris — savo, tai Dieve jums padėk!

Baltojo Mėnulio riteris mandagiai ir iškalbiai padėkojo karaliaus vietininkui už leidimą, lygiai tokiais pat žodžiais kreipėsi į jį ir Don Kichotas, o paskum, visa širdimi paprašęs Viešpaties, taipgi Dulsinėjos užtarimo, kaip tat paprastai darydavo prieš kiekvieną mūšį, dar truputį pajojėjo atgalios, nes pastebėjo, kad ir priešininkas daro tą patį.

Nelaukdami trimito garso arba kokio kito karinio ženklo pulti, abu riteriai sykiu paleido žirgus šuoliais, bet Baltojo Mėnulio riterio žirgas pasirodė besąs eiklesnis ir spėjo nubėgti du trečdalius kelio, ir tuomet, nepaliesdamas priešininko ietimi, kurią tarytum tyčia iškėlė aukštyn, Baltojo Mėnulio riteris taip įnirtingai užlėkė ant Don Kichoto, jog šis kartu su Rosinantu baisingai bloškėsi žemėn.

Riteris akimoju atsidūrė šalia Don Kichoto ir, įrėmęs ietį jam į antveidį, tarė:

— Esate nugalėtas, riteri, ir žūsite, jeigu atsisakysite laikytis dvikovos sąlygų.

Pritrenktas ir apdujęs, nekeldamas antveidžio, Don Kichotas atsiliepė silpnu ir dusliu balsu, lyg aidinčiu iš kapo:

— Dulsinėja Tobosietė — gražiausia pasaulio moteris, o aš — visų šios žemės riterių nedalingiausias, ir būtų netauru, jei, silpnas pasirodęs, šios tiesos atsižadėčiau. Smeiki ietį, riteri, ir atimki man gyvastį, nes šlovę jau atėmei.

— Jokiu būdu,— atsakė Baltojo Mėnulio riteris.— Lai skamba pasauly neliesta garbiosios Dulsinėjos Tobosietės grožio šlovė, o man bus gana ir to, jeigu didysis Don Kichotas pasižadės savo dvare praleisti vienerius metus arba tiek laiko, kiek jam nurodysiu, kaip mudviejų buvo sutarta prieš pat dvikovą.

Tatai girdėjo karaliaus vietininkas, donas Antonijas ir daugelis kitų, ten susirinkusių, taipgi jie girdėjo Don Kichotą atsakant, kad, būdamas sąžiningas ir tikras riteris, esąs pasirengęs visa kita įvykdyti, jeigu tai nepakenksią Dulsinėjos geram vardui.

Išklausęs šį pareiškimą, Baltojo Mėnulio riteris pasuko žirgą

ir, pagarbiai nusilenkęs karaliaus vietininkui, smagia riščia nujojo į miestą.

Karaliaus vietininkas paprašė doną Antoniją pasekti riterį ir žūtbūtinai susižinoti, kas jisai toks esąs.

Keli vyrai pakėlė Don Kichotą nuo žemės, atvožė antveidį, ir tada visi pamatė, koks jis perblyškęs ir prakaitu aptekęs.

Rosinantas vis dar tysojo paslikas ir nepajėgė nė krustelėti iš vietos.

Sančas, liūdnas ir nusiminęs, nebežinojo nei ką sakyti, nei ką daryti. Jam buvo toks jausmas, jog visa tai jis sapnuoja, jog visa toji velniava — piktųjų burtininkų darbas. Jam matant, ponas prisipažino nugalėtas ir davė žodį ištisus metus neimti ginklo į rankas. Atrodė jam, kad jau gęsta Don Kichoto žygdarbių šlovė ir kad visos jo viltys, ne per seniausiai pono pažadų atgaivintos, sklaidosi it vėjo blaškomi dūmai. Jam baugėjosi, ar tik nebūsiąs apraišęs Rosinantas, ar tik jo šeimininkas, galvon trenktas, nebūsiąs atėjęs į protą, nors, antra vertus, tai būtų buvusi nemenka laimė.

Galop karaliaus vietininko atsiųsdintais neštuvais Don Kichotas buvo pargabentas į miestą, o įkandin parjojo ir pats vietininkas, genamas noro sužinoti, kas toksai esąs Baltojo Mėnulio riteris, šitaip negailestingai susidorojęs su Don Kichotu.

LXV PERSKYRIMAS

KUR DĖSTOMA, KAS TOKSAI ESĄS BALTOJO MĖNULIO RITERIS, KAIP BUVĘS IŠVADUOTAS DONAS GREGORIJAS, TAIPGI KITI NUTIKIMAI

Donas Antonijas Morenas nusekė paskui Baltojo Mėnulio riterį, o drauge sekė jį ar veikiau persekiojo visas būrys berniūkščių, kol galop anas įsmuko į vieną miesto viešbučių. Trokšdamas su juo susipažinti, vidun įėjo ir donas Antonijas.

Riterį pasitiko ginklanešys, padėjo nusišarvuoti; riteris nuėjo į menę, o įkandin — donas Antonijas, kuriam dilgėte dilgėjo sužinoti, kas tai per žmogus.

Matydamas, jog bajoras neatstoja, Baltojo Mėnulio riteris kreipėsi į jį tokiais žodžiais:

— Suprantu, pone, kad jūs atėjote sužinoti, kas aš esu, o kadangi man nėra ko slėptis, tuo tarpu, kol tarnas nuvelka man šarvus, papasakosiu jums visą tiesą.

Tad žinokite, pone, jog esu aš bakalauras Samsonas Karaskas, kilęs iš to paties bažnytkaimio kaip ir Don Kichotas Lamančietis, kurio beprotybė ir paikiojimas kelia užuojautą visiems mums, jo pažįstamiems, ir vienas tų, kurie labiausiai jį užjaučia, esu aš. Būdamas tikras, kad jo sveikatos laidas — ramybė, taipgi grįžimas namo, gimtinėn, aš sugalvojau, kaip būtų patogiausia grąžinti jį namo.

Ir štai prieš tris mėnesius, persirengęs klajojančiu riteriu ir pasivadinęs Veidrodžių riteriu, prisivijau jį ketindamas iškviesti dvikovon ir nugalėti, tik jokiu būdu nenuskausti, bet iš pradžių norėjau pasiūlyti tokias sąlygas, kad nugalėtasis pasiduotų nugalėtojo malonei, o pareikalauti rengiausi (mat jau iš anksto laikiau jį nugalėtu), idant pargrįžtų gimtinėn ir vienerius metus kojos iš ten nekeltų,— tikėjausi, jog per tą laiką ateisiąs į protą.

Tačiau likimas kitaip parikiavo: ne aš jį, o jis mane nugalėjo ir išmušė iš balno, ir šitaip mano sumanymas sužlugo.

Jis nujojo toliau, o aš, nugalėtas, sugėdintas ir smarkiai susitrenkęs,— beje, tas kritimas nuo arklio galėjo man ir blogiau baigtis,— grįžau nieko nepešęs, bet anaiptol nepraradau noro dar sykį su juo susitikti ir jį nugalėti, kaip, jums matant, šiandien man pavyko padaryti.

Ir kadangi jis griežtai laikosi klajojančios riterijos nuostatų, neabejoju, jog tikrai tesės man duotąjį žodį.

Tai va, pone, kaip viskas nutiko, ir daugiau neturiu ko pridurti. Tik meldžiu jus neišduoti manęs ir nesakyti Don Kichotui, kas aš esu, kitaip nueis perniek mano geri ketinimai ir nebeatgaus proto žmogus, gebantis taip išmintingai samprotauti, kai tik jam iš galvos išsivadėja visi tie riteriniai kliedai.

— O pone! — sušuko donas Antonijas.— Atleisk jums, Viešpatie, už tai, jog darote tokią skriaudą žmonijai, stengdamasis atvesti į protą įdomiausią pasaulio beprotį! Argi nesuprantate, pone, kad nauda, kurią duotų Don Kichoto sveikas protas, niekados neprilygtų malonumo, jo paikysčių teikiamo?

Beje, man regis, nors ir kaip jūs gudrautute, pone bakalaure, nieku būdu neįstengsite atvesti į protą tokio nepataisomo bepročio, ir jei nebijočiau nusižengti artimo meilei, pasakyčiau, kad verčiau tegu Don Kichotas niekados nepasveiksta, nes, jam atsipeikė-

jus, prarastume progą mėgautis ne tik jo, bet ir jo ginklanešio Sančo Pansos šmaikščiais sąmojais, kurių kiekvienas galėtų pralinksminti netgi patį liūdesį. Šiaip ar taip, aš tylėsiu ir nieko nesakysiu Don Kichotui,— pažiūrėsiu, ar pasitvirtins mano spėjimas, jog visos jūsų pastangos, pone Karaskai, nueis perniek.

Bakalauras atsakė, kad jo reikalai, be jokios abejonės, krypstą į gerąją pusę ir kad, jo manymu, viskas pasibaigsią laimingai.

Donas Antonijas pareiškė, jog visados pasirengęs jam patarnauti, ir atsisveikino, o Samsonas Karaskas paliepė sukrauti savo šarvus ant mulo ir, ilgai nedelsdamas, tuo pačiu žirgu, kuriuo raitas stojo dvikovon, išjojo iš miesto ir grįžo gimtinėn,— beje, kelionėje jam nenutiko nieko tokio, ką derėtų paminėti šioje tikroje ir nepramanytoje istorijoje.

Donas Antonijas išdėstė karaliaus vietininkui viską, ką jam pasakojo Karaskas, bet vietininkas nelabai tuo apsidžiaugė — jo manymu, Don Kichotui grįžus namo, nustosią pramogos visi tie, kurie būtų galėję savo akimis pamatyti jo paikiojimą.

Ištisą savaitę išgulėjo Don Kichotas lovoje paslikas, liūdnas, susimąstęs, niūriai nusiteikęs, ir visas tas dienas jam nedavė ramybės mintys apie nelemtąją dvikovą, pasibaigusią jo pralaimėjimu:

Sančas guodė jį kaip įmanydamas ir, be kita ko, pasakė:

— Nenuleiskit nosies, viešpatie mano, stenkitės pasitaisyti nuotaiką ir dėkoti Dievui, kad, žemėn liuobęsis, nė vieno šonkaulio nesusilaužėt. Ir nepamirškit, jog norint čia išbėgsi, kitur vargas atsitūpęs tavęs lauks, o kaip pasidėsi, taip atrasi; tai va, spjaukit į barzdą visiems daktarams, nes tokiam ligoniui kaip jūsų malonybė joks daktaras nepadės.

Grįžkim verčiau namo ir liaukimės ieškoję nuotykių nežinomuose kraštuose ir svetimose padangėse. Ir apskritai, jei gerai viską pasversim, pasirodys, jog visų labiausiai nukentėjau aš, nors daugiausia kliuvo jūsų malonybei.

Juk, valdžios atsisakęs, nustojau bet kokio noro vėl imtis valdžios, bet, šiaip ar taip, neatsisakiau vilties kada nors išeiti į grafus, o juk grafaut man niekad neteks, nes jūsų malonybė atsisakot klajojančio riterio pašaukimo, vadinas, sykiu atsisakot ir karaliaus sosto,— taigi visi mano lūkesčiai šuniui ant uodegos.

— Nutilki, Sančai! Juk žinai, kad tiktai vieneriems metams nusišalinu nuo pasaulio ir užsidarau tarp keturių sienų, o paskum vėl

grįšiu į garbingą riterystės kelią ir tada jau būtinai užsikariausiu sau karalystę, o tau — grafystę.

— Duok Dieve rasti, bet ne pamesti,— atsiliepė Sančas.— Ne kartą esu girdėjęs, kad geriau viltis nei menka paspirtis.

Šitaip jiems šnekučiuojant, įėjo donas Antonijas ir sušuko džiugiu balsu:

— Puiki naujiena, garbusis Don Kichote! Donas Gregorijas ir tasai atskalūnas, kuris buvo išplaukęs jo parsigabenti, jau uoste... Ką ten uoste! Jie pas karaliaus vietininką ir netrukus bus šičia.

Don Kichotas truputį pagyvėjo ir tarė:

— Tiesą pasakius, labiau nusidžiaugčiau, jei būtų išėję atvirkščiai: tuomet būčiau turėjęs vykti Berberijon, o ten savo narsingosios rankos galia būčiau išvadavęs ne tik doną Gregoriją, bet ir visus krikščionis, kiek tik jų esama maurų nelaisvėje. Bet ką gi aš, nelaimingasis, dabar šneku? Argi aš nenugalėtas? Argi nenublokštas žemėn? Argi ne man atimta teisė ištisus metus laikyti ginklą rankoje? Tad ko verti mano pažadai? Kuo galiu girtis, jei man labiau dera verpstas nekaip kalavijas?

— Liaukitės, pone,— tarė Sančas.— Nenusimink, širdele, ir vėl tekės saulelė, kas man šiandien, tai tau rytoj, nėr ko imti galvon visų tų susidūrimų ir pėrimų, nes tasai, kuris dabartės tyso paslikas, rytoj ims ir atsikels, jeigu, aišku, nebenorės drybsoti lovoje,— atseit, jeigu dar visiškai neištižo ir tebeturi spėkų iš naujo pult į kirstynes. O dabartės kelkitės, jūsų malonybe, ir eikit pasitikti dono Gregorijo: namuose, regis, sujudimas,— ko gero, jau bus atkakęs.

Ir tikrai, trokšdamas kaip galima greičiau pasimatyti su Ana Felisa, donas Gregorijas iš pradžių drauge su atskalūnu papasakojo karaliaus vietininkui, kaip jiems pavykusi kelionė į abu galus, o paskum su tuo pačiu atskalūnu nuskubėjo pas doną Antoniją.

Iš Alžyro donas Gregorijas išvyko persirengęs moterimi, bet laive susimainė drabužiais su vienu buvusiu belaisviu, drauge grįžtančiu tėvynėn, nors, beje, kad ir kokiu apdaru vilkėdamas, jis žadino visiems prielankumą, susižavėjimą ir pagarbą, nes gražumo buvo neregėto, o amžiaus iš pažiūros atrodė lyg septyniolikos, lyg aštuoniolikos metų.

Rikotė su dukra išėjo pasitikti svečio: tėvas — su ašaromis akyse, dukra — kukliai santūri. Donas Gregorijas ir Ana Felisa nepuolė vienas kitam į glėbį, nes tikra meilė paprastai nepakenčia besaikių aistros protrūkių.

Dono Gregorijo ir Anos Felisos grožio dermė padarė visiems susirinkusiems nepaprastą įspūdį. Abiejų įsimylėjėlių tylėjimas buvo iškalbesnis už bet kokius žodžius,— ne lūpomis, o žvilgsniais išsakė juodu vienas kitam savo džiugias ir skaisčias mintis.

Atskalūnas papasakojo, kokių gudrybių ir priemonių jie ėmęsi, kad išvaduotų doną Gregoriją.

Donas Gregorijas papasakojo, kokie pavojai ir sunkumai jo tykoję, gyvenant tarp moterų,— papasakojo glaustai, keliais žodžiais, nesileisdamas į smulkmenas ir parodydamas ne pagal metus subrendusį protą.

Galop Rikotė atsilygino ir dosniai atsidėkojo tiek atskalūnui, tiek irklininkams.

Atskalūnas vėl susitaikė su Bažnyčia, grįžo jos prieglobstin ir, atlikęs išpažintį ir atgailą, iš sugedusio jos nario tapo sveiku ir švariu.

Po dviejų dienų karaliaus vietininkas aptarė su donu Antoniju, kokių priemonių derėtų imtis, idant Ana Felisa ir josios tėvas liktų gyventi Ispanijoje: ir vietininkui, ir donui Antonijui atrodė, jog nieko bloga neatsitiksią, jeigu tokia uoli krikščionė ir josios tėvas, pažiūrėti gerų ketinimų žmogus, apsiliksią Ispanijoje.

Donas Antonijas pasisiūlė imtis atitinkamų žygių sostinėje, kur vis viena turįs būtinai važiuoti savais reikalais, ir užsiminė, jog ten, turint pažinčių ir dovanų nešykštint, esą įmanu daug sudėtingų klausimų išspręsti.

— Ne,— įsiterpė Rikotė, tą pokalbį girdėjęs,— nėra ko dėti vilčių nei į pažintis, nei į dovanas, nes didysis donas Bernardinas de Velaskas, Salasaro grafas[193], jo didenybės įpareigotas mus tremti, nepaiso nei maldavimų, nei pažadų, nei dovanų, nei graudenimų...

Tiesa, jo širdyje gražiai sutaria gailestingumas su teisingumu, bet, matydamas pūvant užkrėstą mūsų tautos kūną, jis gydo piktžaizdes anaiptol ne minkštinamuoju tepalu, o įkaitinta geležimi.

Taigi, pasitelkdamas pagalbon savo blaivų protą, įžvalgumą, apdairą ir sykiu keldamas baimę, jisai vykdo sunkų ir keblų uždavinį, užkrautą ant galingų pečių, ir mes visomis savo gudrybėmis, suktybėmis, pastangomis ir klastomis nesugebame apdumti jam akių, tikro Argo akių, kurių jis nesumerkia nė valandėlės, idant nė vienas mūsų šičia neapsiliktų, nepasislėptų ir tarytum žemėje glūdinti šaknis vėliau neišleistų atvašų ir neduotų nuodingų vaisių Ispanijoje, jau išvaly-

toje, jau nusikračiusioje baimės, kurią žadino jai mūsų tautiečių apstybė.

Didvyrišką tikslą užsimojo godingasis Pilypas Trečiasis, ir neregėtą išmintį parodė jis, patikėdamas tą uždavinį tokiam žmogui kaip donas Bernardinas de Velaskas!

— Šiaip ar taip, aš imsiuosi sostinėje visų įmanomų žygių, ir Dieve duok, kad man pasisektų! — tarė donas Antonijas.— Donas Gregorijas keliaus drauge ir nuramins savo tėvus, be abejo, sielvartaujančius jam pražuvus, Ana Felisa pabus kurį laiką arba su mano žmona, arba vienuolyne, o gerąjį Rikotę, esu tikras, mielai priglaus garbusis karaliaus vietininkas, iki paaiškės, kaip klostosi mano reikalai.

Karaliaus vietininkas pritarė dono Antonijo minčiai, tačiau donas Gregorijas, sužinojęs jųdviejų ketinimus, pareiškė, kad nieku būdu negalįs ir negeidaująs palikti donjos Anos Felisos, bet galop, apsisprendęs pasimatyti su tėvais, o paskum nedelsiant grįžti donjos Anos, leidosi jų įkalbinamas.

Ana Felisa likosi su dono Antonijo žmona, o Rikotė persikraustė pas karaliaus vietininką.

Atėjo dono Antonijo išvykimo diena, o dar po dviejų dienų išvyko ir Don Kichotas su Sanču,— mat susitrenkęs Don Kichotas nepajėgė anksčiau leistis kelionėn.

Donui Gregorijui atsisveikinant su Ana Felisa, daug ašarų buvo pralieta, daug dūsauta, daug alpėta ir raudota.

Rikotė mėgino dėl visa ko įpiršti donui Gregorijui tūkstantį eskudų, bet šis griežtai atsisakė, tik pasiskolino iš dono Antonijo penkis, žadėdamas grąžinti skolą sostinėje.

Galop juodu išvyko, o paskum, kaip jau minėta,— Don Kichotas ir Sančas: Don Kichotas — be šarvų, kelionės drabužiais, o Sančas — pėsčiomis, nes palšis bogino šarvus.

LXVI PERSKYRIMAS

KUR PASAKOJAMA TAI, KĄ SKAITYTOJAS PERSKAITYS, O KLAUSYTOJAS IŠGIRS

Išjodamas iš Barselonos, Don Kichotas atsigręžė pasižiūrėti į tą vietą, kame nuvirto nuo žirgo, ir tarė:

— Šičia buvo Troja! Šičia mano nedalia, bet anaiptol ne bailumas atėmė žygiuos pelnytąją garbę, šičia Fortūna parodė man, kokia ji permaininga ir nepastovi, šičia aptemo manųjų žygdarbių šlovė,— žodžiu, šičia nusileido ir niekados nebepatekės mano laimingoji žvaigždė!

Tatai girdėdamas, Sančas tarė:

— Narsingoms širdims, viešpatie mano, lygiai pritinka tiek kantrybė neganduose, tiek džiaugsmas sėkmės valandą, ir tai sprendžiu pagal save: aš džiūgavau turėdamas valdžią, bet neliūdžiu nė dabartės, kai esu viso labo pėsčias ginklanešys, nes, kaip esu girdėjęs, ta vadinamoji Fortūna — girta ir užgaidi moterikė ir, be kita ko, dar žliba, taigi pati nemato, ką daro, ir nenutuokia, ką sumenkina, o ką išaukština.

— Esi didelis filosofas, Sančai,— atsiliepė Don Kichotas,— labai jau išmintingai samprotauji, tik nenumanau, kas tave viso to išmokė. Šiaip ar taip, tau derėtų žinoti, jog pasaulyje nėra jokios Fortūnos, ir tai, kas pasaulyje dedasi, tiek gera, tiek bloga, nutinka ne šiaip sau, atsitiktinai, o tiktai ypatinga Apvaizdos valia, ir šit kodėl paprastai sakoma, jog žmogus — savo laimės kalvis.

Ir aš kaliau savąją laimę, tik nebuvau pakankamai protingas, ir todėl pernelyg didelis pasitikėjimas savimi išėjo man per pakaušį: juk turėjau numanyti, jog sukembęs Rosinantas neatsispirs stipriam ir stambiam Baltojo Mėnulio riterio žirgui.

Trumpai tariant, sukaupiau ryžtą, padariau, ką galėjau, buvau nublokštas žemėn, ir nors praradau šlovę, bet nei praradau, nei galėjau prarasti pareigos jausmo ir savojo žodžio nesulaužysiu.

Būdamas klajojantis riteris, ryžtingas ir narsus, sava ranka ir savais žygiais įrodydavau, ko verti mano darbai, o dabar, tapęs paprastu bajoru, nesulaužysiu duotojo žodžio ir šitaip įrodysiu, ko verti mano pažadai.

Taigi žygiuoki, Sančai, bičiuli, šiuos vienerius išbandymų metus mudu praleisime gimtinėje, kur, nusišalinę nuo pasaulio, sukaupsime naujų jėgų, idant galėtume iš naujo leistis į žygius, kurių neatsižadėsiu, kolei būsiu gyvas.

— Pone,— tarė Sančas,— kėblinti pėsčiomis ne taip jau malonu, ir manęs nėmaž nevilioja ir nemasina dideli pažygiai. Pakarkim tuos šarvus ant medžio vietoj kokio galvažudžio, ir kai aš užsisėsiu savo palšiui ant nugaros ir kojomis nebesieksiu žemės, mudu galėsim daryti tokius pažygius, kokius tik jūsų malonybė pageidausit ir nu-

matysit, o kad aš pėsčiomis tokį kelią skaptuočiau, to tikrai nesulauksit.

— Gerai sakai, Sančai,— tarė Don Kichotas,— pakabinkime mano šarvus kaip trofėjų, o po jais arba šone išpjaustykime medyje lygiai tokį užrašą, koks buvo kitados išvedžiotas po Rolando šarvų trofėjumi:

Paliesti juos išdrįs
Tiktai Rolandui prilygstąs karys.

— Perlai, o ne žodžiai,— pritarė Sančas,— ir jeigu kelionėj galėtume apsieiti be Rosinanto, būtų ne pro šalį ir jį drauge užkarti.

— Nei Rosinanto, nei šarvų nevalia karstyti,— atrėmė Don Kichotas,— idant niekas nesakytų, jog šitaip prastai atsidėkoju už ištikimą tarnystę.

— Labai gerai sakot, jūsų malonybe,— sutiko Sančas.— Protingų žmonių manymu, asilo kaltės nedera versti ant balno, ir jeigu jūsų malonybė esat kaltas dėl viso to, kas nutiko, bauskit patsai save ir negiežkit apmaudo nei ant suklerusių ir kraujuotų šarvų, nei ant romiojo Rosinanto, nei ant mano lepių kojų, ir nereikalaukit, kad jos mintų daugiau, negu priklauso.

Taip šnekučiuojant ir postringaujant, praslinko visa diena, o paskum — dar keturios, ir per tą laiką nenutiko nieko tokio, kas būtų juos užlaikę; penktąją dieną, atkakę į vieną bažnytkaimį, prie smuklės durų jie pastebėjo būrį žmonių, šventą dieną susirinkusių pasilinksminti.

Don Kichotui prijojus, vienas laukininkas, pakėlęs balsą, sušuko:

— Štai tuodu ponai ką tik čionai atvyko ir nieko nepažįsta: paprašykim vieną kurį išspręsti mūsų ginčą.

— Mielai padėsiu,— atsiliepė Don Kichotas,— ir jeigu tik suvoksiu jūsų ginčo esmę, išspręsiu jį pagal teisybę.

— Tai šit koks dalykas, mielasis pone,— tarė laukininkas.— Vienas mūsiškių, o jis vyras drūtas, pustrečio šimto svarų, pasiūlė bėgti su juo lenkčių kaimynui, nė pusantro šimto nesveriančiam. Pagal lenktynių sąlygas vienodo svorio bėgikai turi nubėgti šimtą žingsnių. Pirmasis, paklaustas, kaip sulyginti svorį, atsakė: tegu jo varžovas, sveriąs vos pusantro šimto svarų, užsiverčiąs ant kupros šimtą svarų geležies ir tuomet drūtojo ir liesojo bėgikų svoriai susilyginsią: ir vienas, ir kitas sversiąs po pustrečio šimto svarų.

— Ne, taip netinka,— Don Kichotui nespėjus atsakyti, įsiterpė Sančas.— Kaip visiems žinoma, ne per seniausiai turėjau savo valdžioj salą ir ėjau ten taipgi teisėjo pareigas, vadinas, man ir priklauso nagrinėti šią bylą ir paskelbti sprendimą.

— Ir nagrinėki sveikas, Sančai, bičiuli,— tarė Don Kichotas,— vis viena dabar aš nieko dora neįstengčiau padaryti: galvoj man viskas susijaukę ir persimaišę.

Gavęs leidimą, Sančas kreipėsi į laukininkus, kurie susigrūdo aplink ir išsižiojo laukdami sprendimo.

— Broliai, dručkio reikalavimai neturi jokio pamato ir neparemti nė lašeliu blaivaus proto, nes jeigu taip jau įprasta ir visiems žinoma, jog dvikovon šaukiamasis pasirenka ginklą, vadinas, jam nepritinka pasirinkti tokio, kuris kliudytų ir neleistų įveikti priešininko. Tai šit mano nuomonė: tegu dručkis, šaukiantis lenkčių liesąjį, apsipjausto, apsigrando, apsigremžia, apsitašo ir nusigludina šen bei ten savo kūną, kur jam patinka ir atrodo geriau, ir šitaip nusimeta šimtą svarų mėsos, o paskum, kai bus pusantro šimto svarų, atseit lygiai to paties svorio ir sunkumo kaip ir varžovas, juodu galės bėgti lenkčių kaip lygus su lygiu.

— Kaip kažin ką! — sušuko vienas laukininkas, išklausęs Sančo sprendimą.— Tasai ponas šneka it šventasis ir ginčus sprendžia ne ką prasčiau už bet kokį kanauninką, tik štai koks dalykas: esu tikras, jog dručkis nepanorės nusipjauti nė uncijos mėsos, o ką čia jau kalbėti apie šimtą svarų!

— Tegu verčiau suvis nebėga lenkčių,— įsiterpė kitas,— liesajam nėr ko plėšytis, o dručkiui — savęs mėsinėti; geriau imkim ir pusę užstato paskirkim vynui, veskimės šiuos ponus į kokią gerą smuklę, ir amen poteriams!

— Dėkoju jums, ponai,— atsiliepė Don Kichotas,— bet aš negaliu nė akimirkos šičia užtrukti: liūdnos goros ir skaudžios aplinkybės verčia mane nusižengti mandagumui ir skubina keliauti toliau.

Ir, pentinais paspaudęs Rosinantą, nujojo, o laukininkai niekaip negalėjo atsistebėti tuo, ką matė ir pastebėjo: tiek keista pono išvaizda, tiek tarno išmone, nes teisingai įspėjo Sančą būsiant tarnu.

O vienas laukininkas tarė:

— Jeigu jau tarnas toksai išmintingas, tai koks gi turėtų būti ponas! Kertu lažybų, kad jeigu juodu vyksta mokytis Salamankon, tai paskum akimoju išeis į sostinės alkaldus. Svarbiausia, mokslas ir darsyk mokslas, o visa kita — niekai; žinia, jeigu dar turėsi užtarėją

ir jeigu tau seksis, žiūrėk, vieną gražią dieną nelauktai netikėtai pasijunti su valdžios lazda rankoje arba vyskupo kepure ant galvos.

Tą naktį ponas ir tarnas praleido vidury plyno lauko, po atviru ir grynu dangumi, o kitą dieną, traukdami toliau, pamatė vieškeliu ateinant žmogų su kelionkrepšiu ant pečių ir lyg iešmu, lyg smeigena saujoje — įprastiniu pėsčiojo laiškininko ženklu; prisiartinęs prie Don Kichoto, žmogus paspartino žingsnius, pustekine pribėgo artyn, pabučiavo jam į dešinę šlaunį, nes aukščiau pasiekti negalėjo, ir, pažiūrėti be galo nudžiugęs, sušuko:

— O garbusis pone Don Kichote Lamančieti! Mano ponui kunigaikščiui širdis pašoktų iš laimės, jeigu jisai sužinotų, kad jūsų malonybė grįžtat atgal į jo pilį,— mat jis tebėra ten su ponia kunigaikštiene!

— Nepažįstu tamstos, bičiuli,— atsiliepė Don Kichotas,— ir neprisiminsiu tamstos, jei nepasisakysi, kas esąs.

— Garbusis Don Kichote,— atsakė laiškininkas,— juk aš Tosilas, šviesiausiojo kunigaikščio liokajus, tas pats, kuris nenorėjo kautis su jūsų malonybe ir sutiko verčiau vesti donjos Rodriges dukrą.

— Dieve mano! — sušuko Don Kichotas.— Nejaugi tamsta esi tas pats žmogus, kurį mano priešai burtininkai pavertė liokajum, kaip sakai, idant atimtų iš manęs nugalėtojo šlovę?

— Liaukitės, gerasis pone! — atrėmė laiškininkas.— Nebuvo ten jokių burtų nei atsimainymų: įjojau į aikštę, būdamas liokajus Tosilas, ir pasišalinau liokajus būdamas. Stačiai patiko man toji mergužėlė, ir užsimaniau vesti ją be jokių grumtynių, bet atsitiko priešingai, nei tikėjausi: vos tik jūsų malonybė palikot mūsų pilį, mano ponas šviesiausiasis kunigaikštis paliepė man įkrėsti šimtą rykščių už tai, kad neįvykdžiau nurodymų, jo duotų prieš dvikovą...

Ir šit kaip viskas pasibaigė: mergina įstojo vienuolynan, donja Rodriges išvyko Kastilijon, o ponas išsiuntė mane Barselonon nunešti laiškų karaliaus vietininkui.

Jeigu jūsų malonybė pageidaujat truktelėti gurkšnį gero vyno, kad ir apšilusio, štai turiu čia moliūginį ąsotį stipraus vynelio ir vieną kitą griežinėlį Trončono sūrio, kuris sukels ir sužadins jums troškulį, jeigu jis prislopęs.

— Pasiūlymas priimtas,— tarė Sančas.— Kam čia tos ceremonijos! Išgerkim, gerasis Tosilai, ir tegu sau sprogsta pykčiu ir apmaudu visi užjūrio burtininkai!

— Šiaip ar taip, Sančai,— tarė Don Kichotas,— esi didžiausias

pasaulio pilvapenys ir didžiausias tamsuolių, kokių tik esama žemėje, nes tu nesugebi suvokti, jog šis laiškininkas užkerėtas ir jog tai netikras Tosilas. Pasiliki su juo ir prisikimški pilvą, o aš pamažėle josiu toliau, kad galėtumei mane prisivyti.

Liokajus nusijuokė, išsitraukė moliūginį ąsotį, išsiėmė sūrį, išsivyniojo duonos kepalėlį, ir, drauge su Sanču atsisėdę žalioje žolėje, juodu taikiai ir draugiškai sušveitė ir sudorojo visas maisto atsargas, ir dar taip skaniai, jog aplaižė net laiškų paketą, prakvipusį sūriu.

Tuomet Tosilas tarė Sančui:

— Žinai, Sančai, bičiuli, tasai tavo ponas, be abejo, pats kaltas, kad jam ne visi namie.

— Kaltas? — atrėmė Sančas.— Nei kam jis kaltas, nei ką, už viską jis užsimoka, juoba kad jo pinigas — gryniausia beprotystė. Aš pats tai puikiausiai matau ir nesyk esu jam sakęs, bet kas iš to? O dabartės ir kalbėt nėra ko: suvis protas pasimaišė, kai jį perveikė Baltojo Mėnulio riteris.

Tosilas paprašė papasakoti, kaip tat įvyko, bet Sančas atvertė, jog nemandagu esą tarnui pono kantrybę bandyti,— gal dar susitiksią, tuomet ir papasakosiąs.

Ir, nusikratęs trupinius nuo drabužių ir barzdos, atsistojo, atsisveikino su Tosilu ir, suraginęs palšį, netrukus pamatė šeimininką, belaukiantį jo medžio paunksnėje.

LXVII PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAIP DON KICHOTAS RYŽOSI PASIDUOTI Į PIEMENIS IR VISUS ŽADĖTUOSIUS METUS GYVENTI GAMTOS PRIEGLOBSTYJE, TAIPGI APIE KITUS DALYKUS, TIKRAI ĮDOMIUS IR MALONIUS

Jei anksčiau, prieš patiriant pralaimėjimą, Don Kichotą kamavo gausybė minčių, tai dabar, pasidavusį nugalėtojo malonei, dar daugiau įniko jį kamuoti. Jis laukė Sančo, kaip jau sakyta, medžio paunksnėje, o mintys tarytum medaus masinamos musės speitė jį iš visų pusių ir skaudžiai gylė. Vienos sukosi apie Dulsinėjos atkerėjimą,

kitos — apie tas dienas, kurias turėjo stumti ištisus metus priverstas gyventi atsiskyręs nuo pasaulio.

Sančas priėjęs suskato liaupsinti liokajaus Tosilo dosnumą. .

— Nejaugi tu vis dar tebetiki, Sančai,.jog tai tikras liokajus? — sušuko Don Kichotas.— Gal tau išgaravo iš galvos, kad pats matei Dulsinėją, permainytą ir paverstą laukininke, o Veidrodžių riterį bakalauro Karasko pavidalu? Juk visa tai — mane persekiojančių burtininkų darbas!

O dabar sakyki man, ar klausei tą žmogų, kurį vadini Tosilu, kas nutiko Altisidorai: ar ji verkė, man išvykus, ar nugramzdino užmirštin tas meilės godas, kurios, man viešint, nedavė jai ramybės?

— Ne, mano galva buvo pilna kitokių minčių,— atsakė Sančas,— aš neturėjau laiko klausinėti apie visokius niekus. Velniai rautų, pone! Nejaugi jūsų malonybei rūpi svetimos mintys, o juo labiau — meilės godos?

— Klausyki, Sančai,— tarė Don Kichotas,— labai didelis skirtumas, ar darai ką nors iš meilės, ar iš dėkingumo. Riteris gali būti visiškai abejingas meilei, bet, šiaip sakysi ar taip, jis negali atsimokėti nedėkingumu. Altisidora, atrodo, buvo tikrai mane įsimylėjusi: padovanojo man, kaip žinai, tris skepetaites, verkė, man išvykstant, keikė mane, plūdo, rypavo, visiems girdint, nieko nesigėdydama,— visa tai aiškiai byloja, kad ji mane dievino... Juk įsimylėjėlių rūstis paprastai prasiveržia prakeiksmais.

Aš negalėjau suteikti jai jokių vilčių, negalėjau pasiūlyti jokių lobių, nes visas viltis esu sudėjęs į Dulsinėją, o klajojančių riterių lobiai — tai lyg piktųjų dvasių lobiai, menami ir neapčiuopiami, vadinasi, jei kuo ir galiu atsidėkoti Altisidorai, tai nebent minėdamas ją geru žodžiu, bet jokiu būdu nepamiršdamas Dulsinėjos, kuriai, beje, tu, Sančai, darai skriaudą, nes niekaip nesiryžti plaktis ir marintis kūno (kad jį vilkai sudraskytų!),— matyt, tausoji jį kirminams, užuot paaukojęs tai vargšei damai išgelbėti.

— Jei kalbėsim nuo širdies, pone,— atrėmė Sančas,— aš niekaip negaliu suprasti, ką mano sėdynės plakimas turi bendra su užkerėtųjų atkerėjimu? Juk tai nelyginant sakytume: „Jei tau skauda galvą, įsitrink tepalu kelius“. Bent jau galėčiau drąsiai prisiekti, jog nė viename iš tų klajojančių riterių romanų, kuriuos jūsų malonybė esat skaitęs, nebuvot užtikęs žmogaus, atkerėto pylos dėka. Bet, šiaip ar taip, aš save išplaksiu, kai turėsiu noro ir ištaikysiu laiko įkrėsti sau šitiek kirčių.

— Duok Dieve,— tarė Don Kichotas,— ir tepadeda tau Apvaizda suvokti, jog tavo priedermė skubėti manajai valdovei į pagalbą, juo labiau kad jinai ir tavoji valdovė, nes tu man tarnauji.

Šitaip šnekučiuodami, juodu traukė tolyn ir galop pasiekė tą vietą, kur juos buvo sutrempę buliai. Don Kichotas ją beregint pažino ir tarė Sančui:

— Štai čia ta pati lanka, kur buvome susitikę išsidabinusias piemenaites ir išsipusčiusius piemenaičius, panūdusius atgaivinti ir pamėgdžioti piemenų Arkadiją, o juk tai toks savotiškas ir sykiu toks protingas sumanymas, kad ir mudviem, Sančai, jeigu tik tu neturi nieko prieš, būtų ne pro šalį pasekti jų pavyzdžiu ir pasiversti piemenimis — bent jau tam laikui, kurį man priklauso vienatvėje praleisti.

Aš pripirksiu avelių ir visa ko, kas piemenims reikalinga, pasivadinsiu piemeniu Kichočiu, o tu — piemeniu Pansinu, ir mudu klajosime po kalnus, girias ir pievas, čia dainuosime, ten rypausime, malšinsime troškulį šaltinių, vaiskiųjų upokšnių arba vandeningųjų upių sklidžiuoju krištolu.

Ąžuolai dosniai vaišins mus savo saldžiausiais vaisiais, kietieji kamštmedžiai siūlys mums pasėdėti ant savo kamienų, gluosniai — atsigaivinti savo paunksnėje, rožės — pasimėgauti savo kvapsniais, bekraštės lankos — pasigrožėti savo margais kilimais, tyras ir grynas oras — alsuoti savo dvelksmais, mėnulis ir žvaigždės lies mums savo šviesą, pergalinčią nakties tamsą, dainos teiks mums malonumą, ašaros — džiaugsmą, Apolonas įkvėps mus poezijai, o Amūras sužadins tokių minčių, kurios išgarsins mus ir padarys nemirtingus ne tik šiame šimtmetyje, bet ir per amžių amžius.

— Po perkūnais! — sušuko Sančas.— Šitoks gyvenimas man po dantų ir prie širdies, ir ne tik man: vos pamatys mus bakalauras Samsonas Karaskas ir barzdaskutys meistras Nikolas, iškart užsimanys prie mūsų pritapti ir pasidaryti piemenimis, o paskum, ko gero, ir kunigas klebonas susigundęs atlėks į mūsų diendaržį,— juk jis smagus vyras ir mėgsta visokias pramogas.

— Labai gerai sakai,— pritarė Don Kichotas,— jeigu tik bakalauras Samsonas Karaskas prisidės prie piemenų bendrijos,— o jis tikrai prisidės,— galės pasivadinti piemeniu Samsoninu arba piemeniu Karaskonu, o barzdaskutys Nikolas galės pasivadinti Nikulosu, kaip senovėje Boskanas pasivadino Nemorosu[194]. Tik nežinia, kokį var-

dą galėtume sugalvoti klebonui, nors, beje, turėdami galvoj jo luomą, galėtume jį pavadinti piemeniu Kleboniambru.

Piemenaitėms, kurias būsime įsimylėję, prigalvoti vardų lengviau nei kriaušę nusiskinti, o kad manosios damos vardas tinka tiek piemenaitei, tiek princesei, man nėra ko kvaršinti sau galvos ir ieškoti geresnio. Tu, Sančai, gali parinkti savajai, kokio tik širdis geidžia.

— Nė nemanau aš jos kitaip vadinti,— atsiliepė Sančas,— vadinsiu ją Teresona, ir baigta, nes tatai puikiausiai atitiks ir jos drūtumą, ir tikrą vardą: juk ji vardu Teresa. Negana to, dar šlovinsiu ją eilėmis ir šitaip įrodysiu, jog esu doras žmogus ir nelaistau svetimų daržų, saviesiems džiūstant. Klebonui irgi nepritiklu ieškoti piemenaitės, idant kiti nepasektų blogu pavyzdžiu, o štai jeigu bakalauras užsimanys turėti damą, tai tegu sau daro kaip nori.

— Dieve mano, kaip šauniai mudu gyvensime, Sančai, bičiuli! — sušuko Don Kichotas.— Kokių tik lumzdelių, Samoros dūdmaišių, tambūrinų, būgnelių ir rabelių mudu prisiklausysime! O jeigu visą tą daugiabalsę muziką dar paįvairins albogų garsai? Žodžiu, turėsime kone visus piemenų muzikos instrumentus.

— O kas per daiktas tie albogai? — paklausė Sančas.— Kaip gyvas nesu tokių girdėjęs nei matęs.

— Albogai,— paaiškino Don Kichotas,— tai tokios lėkštės, panašios į žalvarines žvakides; jos išgaubtos ir tuščiavidurės ir, daužomos viena į kitą, skamba, tiesa, nelabai maloniai ir melodingai, bet vis dėlto nerėžia ausies ir gražiai derinasi su tokiais kaimiečių instrumentais kaip dūdmaišis ir tambūrinas.

Patsai žodis *albogai* — maurų kilmės kaip ir visi ispanų kalbos žodžiai, prasidedantys dvigarsiu *al*, kaip antai: *algebra, alchemija, alkana, alkaldas, algvasilas, almanachas* ir dar vienas kitas; ir tik trys maurų žodžiai mūsų kalboje baigiasi galūne *í*, o būtent: *borceguí, zaquizamí* ir *maravedí**. Žodžiai *alhelí* ir *alfaquí*** taipgi, savaime suprantama, arabiški, nes prasideda *al* ir baigiasi *í*.

Visa tai sakau tau tarp kitko,— stačiai tatai atėjo man į galvą, paminėjus žodį *albogai*. O kad galėtume pasirodyti geriausi šios srities žinovai, regis, mums labai pravers toji aplinkybė, jog esu, kaip žinai, šioks toks eiliuotojas, o bakalauras Samsonas Karaskas — taipgi poetas, ir dar ne bet koks.

---

* Minkšti batai, lūšnelė ir maravedis (*isp.*).

** Leukonija, Korano žinovas (*isp.*).

Apie kleboną nieko negaliu pasakyti, bet kertu lažybų, jog ir jis turi polinkį į posmavimą; ir neabejoju, kad meistras Nikolas taipgi linkęs dėti eiles, nes visi ar beveik visi barzdaskučiai — gitaristai ir eiliuotojai.

Aš guosiuos, kad esu toli nuo mylimosios, tu giedosi savo atsidavimą, piemuo Karaskonas skųsis, jog jisai atstumtas, klebonas Kleboniambras dainuos, kas jam bus arčiausia širdies. Ir šitaip viskas eis, kad tik gyvenk ir norėk.

Į tai Sančas jam atsakė:

— Aš, pone, neturiu laimės ir vargiai sulauksiu tos dienos, kada va šitaip galėsiu gyventi. O kokių gražutėlių šaukštų priskaptuočiau, jei piemens dalią prigyvenčiau! Kiek papločių turėtume, kiek grietinės, kiek vainikų, kiek visokiausių gėrybių, kokių tik piemenys pertekę! Kas be ko, išminčium aš niekados nepagarsėčiau, bet jau išmoningu — tai kaip kažin ką!

Dukrelė Sančiukė nešiotų mums ganyklon pietus. Na jau ne! Ji išvaizdi mergiūkštė, o tarp piemenų daugiau šelmių nekaip atlapaširdžių bernelių, ir aš nenorėčiau, kad ji eitų kailio lupti, o, žiūrėk, pati be kailio grįžtų,— juk meilės potroškių ir nedorų ketinimų niekur netrūksta, nei sodžiuose, nei miestuose, nei piemenų lūšnelėse, nei karalių rūmuose, vadinas, nebus pagundos — nebus nė nuodėmės, nes ko akimis nepamatysi, to širdim neužmanysi, o kas saugosis bėdos, tasai paskum neraudos.

— Gana jau tų priežodžių, Sančai,— tarė Don Kichotas,— ir vieno kurio pakanka, kad tavo mintį įspėtumei. Jau ne kartą esu sakęs, kad nesišvaistytumei priežodžiais ir žinotumei saiką. Bet, regis man, tau sakyk nesakęs — lyg žirniai nuo sienos: perti gavo, o apsisukęs vėl savo.

— O man regis,— atrėmė Sančas,— apie tokius kaip jūsų malonybė paprastai sakoma: „Juokiasi puodas, kad katilas juodas“. Barat mane už priežodžius, o pilat juos kaip iš maišo.

— Įsidėmėki, Sančai,— tarė Don Kichotas,— aš įterpiu priežodžius vietoje, visi jie kaip čia buvę, o tu nesugebi jų pritaikyti, stengiesi žūtbūt juos priderinti, stačiai tempte pritempi. Ir jei neklystu, kartą esi man sakęs, jog priežodžiai — tai glausti posakiai, mūsų senovės išminčių patyrimu ir apmąstymais paremti, o netinkamai pavartotas priežodis — tai jau nebe išmintis, o kvailystė. Bet gana tos kalbos; jau temsta, verčiau pasukime iš vieškelio į šalį ir apsistokime kur nors nakvynei, o ką Dievas duos rytoj — pamatysime.

Juodu pasuko į šalį, pavakarieniavo vėlai ir prastai, visiškai ne taip, kaip būtų norėjęs Sančas, nes jam prieš akis vėl stojo tie vargai ir nepritekliai, kuriuos gauna kęsti klajojantys riteriai kalnuose ir giriose, nors retkarčiais pasitaiko gausių vaišių pilyse ir sodybose, kaip antai: dono Djego de Mirandos namuose, turčiaus Kamačo vestuvėse ir svečiuose pas doną Antoniją Moreną; šiaip ar taip, taręs sau, jog nei diena, nei naktis negali tęstis be galo, Sančas atsigulė ir užmigo, o jo ponas liko būdrauti ligi ryto.

LXVIII PERSKYRIMAS

APIE KIAULIŠKĄ NUOTYKĮ, NUTIKUSĮ DON KICHOTUI

Naktis pasitaikė gana tamsi, nors mėnulis ir buvo patekėjęs, tik, deja, kabojo ne ten, kur jį galėtumei matyti: mat josios šviesybė Diana kartais nuklysta pas antipodus ir kalnus palieka brėkšmoje, o klonius — tamsybėse.

Don Kichotas atidavė duoklę gamtai ir sudėjo bluostą, bet antrąsyk sudėti bluosto nepavyko,— priešingai nei Sančui, kuriam niekados nereikėdavo antrąsyk sudėti bluosto, nes, vakare atsigulęs, jisai dėdavo į akį ligi pat ryto, ir tai liudijo jį turint gerą sveikatą ir ne per daugiausia rūpesčių. Don Kichotui, atvirkščiai, rūpesčiai nuvaikė miegus, ir jis, pažadinęs Sančą, tarė:

— Stebiuosi, Sančai, nerūpestinga tavo prigimtimi. Galėtumei pamanyti, jog esi iškirstas iš marmuro ar nulietas iš kietojo vario, nes ir vienas, ir kitas — nejudrūs, šalti ir bejausmiai. Aš būdrauju, o tu tuo metu miegi, aš raudu, o tu tuo metu dainuoji, aš marinuos pasninkaudamas, o tu tuo metu drybsai ir vos dvėsuoji persirijęs. Geram tarnui pridera bent jau dėl akių drauge su ponu kęsti visus nepriteklius ir atjausti jo sielvartą. Pažiūrėki, kokia tyki naktis, kokie mudu vieniši,— visa tai skatina mudu pabusti iš miego ir pabūdrauti.

Kelkis, dėl Dievo meilės, paėjėki keletą žingsnių į šalį ir, sukaupęs drąsą ir ryžtą ir persiėmęs artimo meile, įplieki sau tris ar keturis šimtus kirčių sąskaiton tų, nuo kurių priklauso Dulsinėjos atkerėjimas. Prašau to ir meldžiu tave, nes, jau patyręs tavo kietą ranką, nebenoriu antrąsyk eiti su tavimi imtynių.

O kai nusiplaksi, nakties likutį praleisime dainuodami: aš — apie išsiskyrimą, tu — apie savo atsidavimą, ir šitaip pradėsime piemenų gyvenimą, kuriam atsidėsime grįžę bažnytkaimin.

— Pone,— atsiliepė Sančas,— aš jums ne vienuolis, kad kelčiausi vidury nakties ir pulčiau plaktis, ir juo sunkiau, man regis, įsikrėtus rykščių, kai skauda visą kūną, nei iš šio, nei iš to griebtis muzikos. Netrukdykit man miegot, jūsų malonybe, ir nespirkit manęs plaktis, nes prisieksiu, jog niekados neprisiliesiu nė prie vieno savo drapanų siūlelio, o prie savo kūno — juo labiau.

— O kietaširdi! O negailestingasai ginklanešy! Šit kaip tu atsidėkoji už kasdienę duoną, už dosnias malones, kuriomis tave apipyliau ir ketinu dar apipilti! Juk mano pastangomis tu gavai valdžią saloje, juk, manęspi dėdamas viltis, tikiesi tapti grafu ar įsigyti kokį tolygų titulą, ir viltys tavo išsipildys ne vėliau nei po metų, nes *post tenebras spero lucem*[195].

— Nesuprantu, ką jūs čia šnekat,— atrėmė Sančas,— tik žinau viena: miegodamas aš nieko nebijau, nieko nesitikiu, nei kankinuosi, nei džiūgauju. Dieve duok sveikatos tam, kas išgalvojo miegą: juk tai skraistė, dangstanti visus žmogaus ketinimus, maistas, malšinantis alkį, vanduo, numaldantis troškulį, ugnis, sušildanti šaltį, šaltis, vėsinantis karštį,— žodžiu, tai visiems prieinamas pinigas, už kurį gali nusipirkti viską, tai svertuvas ir svarstis, sulyginantis piemenį su karalium ir mulkį su išminčium.

Tik štai, pasak žmonių, miegas turi vieną blogybę: jis panašus į mirtį, ir todėl miegantysis ir numirėlis maža kuo skiriasi vienas nuo kito.

— Dar niekad nesu girdėjęs tavęs, Sančai, taip sklandžiai kalbant,— tarė Don Kichotas,— ir tik dabar suprantu, kokia teisinga toji patarlė, kurią tu dažnai kartoji: su kokiu sutapsi, tokiu ir tapsi.

— Va, dailiausia, pone šeimininke! — sušuko Sančas.— Dabartės jau nebe aš patarles barstau,— dabartės jūsų malonybei jos stačiai riste ritasi nuo liežuvio, ir nepalyginti smagiau nei man: skirtumas tik tas, kad jūsų malonybė ruošiat joms vietą, o aš barstau kur reikia, kur nereikia, betgi ir jūsiškės, ir manosios — patarlės, ir baigta.

Juodviem taip besišnekant, ūmai pasigirdo duslus dundesys ir kažin kokie šaižūs garsai, pamažėle tvindantys visus apylinkės klonius.

Don Kichotas pašoko ir griebėsi kardo, o Sančas palindo po palšiu ir iš šonų užsitvėrė šarvais ir nešuliniu balnu, nes jeigu Don Kichotas tik susijaudino, Sančas stačiai drebėjo iš baimės.

Triukšmas ėjo vis stipryn ir artėjo prie abiejų įsibaiminusiųjų, nors, beje, jų buvo tik vienas, nes antrojo narsa mums gerai žinoma.

O buvo taip: keli žmonės tuo metu varėsi mugėn parduoti daugiau kaip šešis šimtus kiaulių, ir tos kiaulės, kriuksėdamos ir žvygaudamos, kėlė triukšmą, šitaip apkurtinusį Don Kichotą ir Sančą, išsyk nesuvokusius, kas čia galėtų būti.

Dideliausia kriuksių banda atgarmėjo prie Don Kichoto ir Sančo ir, nepaisydama nei vieno, nei kito, išvertė Sančo užkardą, partrenkė ne tik Don Kichotą, bet sykiu ir Rosinantą, ir sutrypė ir riterį, ir ginklanešį.

Praūžus tai šlykščių kriuksinčių gyvulių bandai, žemėje liko tysoti sumišai išblaškyti balnas, šarvai, palšis, Rosinantas, Sančas ir Don Kichotas.

Šiaip ne taip pasikėlęs, Sančas paprašė poną kardo — girdi, ketinąs nusmeigti šešetą tų nevalyvųjų ponių kiaulių, o kad jį sutrempė kiaulės, tuo jis nėmaž neabejojo.

Tačiau Don Kichotas jam atitarė:

— Duoki joms ramybę, bičiuli: šis įžeidimas man tenka už nuodėmę, nes nugalėtą klajojantį riterį teisingai baudžia Aukščiausiasis, leisdamas šakalams jį kandžioti, vapsvoms gelti ir kiaulėms trypti.

— Matyt, Aukščiausiasis baudžia ir ginklanešius, tarnaujančius nugalėtiems klajojantiems riteriams,— atsiliepė Sančas,— nes juos kapoja varmai, ėda utėlės ir galuoja alkis. Jeigu mes, ginklanešiai, būtume tų riterių sūnūs ar bent jau artimi giminės, tuomet nebūtų apmaudu, kad už jų nuodėmes esame baudžiami net ligi ketvirtosios kartos. Betgi kokie giminystės ryšiai saisto Pansas su Kichotais? Tiek jau to, verčiau prigulkim ir numikim lig ryto, o išaušus pažiūrėsim, ką Dievas duos.

— Miegoki tu, Sančai,— tarė Don Kichotas,— nes esi gimęs miegoti, o aš, gimęs būdrauti, lig ryto likusį laiką paskirsiu savo godoms ir, davęs valią vaizduotei, išliesiu jas trumpu madrigalu, kurį, tau nesisakydamas, šiąnakt sukūriau mintyse.

— Man regis,— atsiliepė Sančas,— dainelei sudėti daug galvoti nereikia. Dainuokit, jūsų malonybe, kiek telpa, o aš numigsiu, kiek įmanydamas.

Ir, atsimatavęs žemėje tiek vietos, kiek širdis geidė, Sančas susi-

rietė į kamuolį ir kietai užmigo, nei skolų, nei užstatų, nei jokių širdgėlų nekamuojamas.

Tuo tarpu Don Kichotas, atsikolęs lyg į buką, lyg į kamštmedį (Sidas Hamadas ben Inhalis nenurodo, koks tai medis buvęs iš tikrųjų), atodūsiais sau pritardamas, uždainavo šitaip:

O meile, prisiminęs,
Kaip kančiomis siaubingai gildai širdį,
Skubu nužengt į mirtį,
Idant kančios išvengčiau begalinės.

Bet siela vos priplaukia
Grūžties manosios jūroj uostą tylų,
Toks džiugesys pakyla
Ir mėgautis gyvenimu vėl šaukia.

Mirties glėby ilsėjęs,
Gyveniman grįžtu iš amžinybės.
Kas matė, kad gyvybė
Su mirtimi taip būtų suartėjus?

Kiekvieną posmą jis palydėdavo gausybe atodūsių ir aplaistydavo antra tiek ašarų, bylojančių, kaip drasko jam širdį pralaimėjimo skausmas ir išsiskyrimas su Dulsinėja.

Tuo tarpu išaušo rytas, saulės spinduliai tvieskė Sančui tiesiai į akis,— jis pabudo, pasirąžė, pasiraivė ir pramankštino sustingusius sąnarius, tada apžiūrėjo, kiek žalos pridarė kiaulės jo maisto atsargoms, ir prakeikė visą bandą, o paskum — ir dar kai ką.

Galop Don Kichotas ir Sančas išsirengė kelionėn, o dienai linkstant vakarop, pastebėjo artinantis būrelį žmonių — dešimtį raitelių ir penketą pėsčiųjų.

Don Kichotui užvirė širdis, o Sančui užšalo, nes žmonės buvo apsiginklavę ietimis ir skydais ir atrodė gana karingai.

Don Kichotas atsigręžė į Sančą ir tarė:

— Jei galėčiau, Sančai, imtis ginklo ir duotuoju pažadu nebūčiau susirišęs rankų, tai man būtų vieni niekai susidoroti su štai šita gauja, žygiuojančia į mudu vieškeliu. Beje, gal mudu be reikalo būgštaujame.

Tuo tarpu raiteliai prijojo, atkišo ietis ir, žodžio netardami,

apsupo Don Kichotą iš visų pusių, o paskum, grūmodami jam mirtimi, įrėmė smaigalius jam nugaron ir krūtinėn.

Vienas pėsčiųjų prisidėjo pirštą prie lūpų rodydamas, kad belaisviai nedrįstų nė prasižioti, nutvėrė Rosinantą už kamanų ir pasivedėjo nuo vieškelio, tuo tarpu kiti keturi, nenutraukdami kapų tylos, nuvarė Sančą ir palšį įkandin Rosinantą vedančio vyro; Don Kichotas keliskart bandė paklausti, kur jį vedą ir ko iš jo norį, bet vos tik jis prasižiodavo, vyrai beregint užčiaupdavo jį aštriais iečių smaigaliais. Tas pat buvo ir Sančui: kai tik jis sukrutindavo lūpas, vienas pėsčiųjų durdavo jam kaustytu brūkliu, ir ne tik jam, bet ir palšiui, lyg tas būtų baudęsis prabilti.

Sutemo naktis, raiteliai ir pėstieji paspartino žingsnius, abiem belaisviams dar labiau pašoko baimė, juoba kad užpuolikai tolydžio rykavo:

— Greičiau, trogloditai!

— Tylėt, barbarai!

— Užsičiaupt, antropofagai!

— Gana inkšt, skitai!

— Nežiopsot, kraugeriai polifemai, plėšrieji liūtai!..

Ir dar kitaip pravardžiavo nelaiminguosius užpuolikai, ir tie vardai žeidė klausą tiek šeimininkui, tiek tarnui.

Sančas žingsniuodamas kalbėjo sau vienas:

„Vadinas, mes groblų vietoj? Vadinas, mes rabarbarai? Vadinas, mes strampai ir botagai? Ką, negi mus gali apšaukti skietais? Na jau ne, visi šitie vardai man ne po nosiai kvapas! Užgriuvot jūs mus lyg kokia aplaidžia: kai bėdos apsėda, tai ir pakaušį praėda. Dieve duok, kad tik per pakaušį išeitų mums tas netikęs nuotykis, nes, ko gero, galim ir kailį įmerkti“.

Don Kichotas jojo visai apkvaišęs: kad ir kaip suko sau galvą, niekaip nesugebėjo suvokti, ką reiškia visi tie užgaulūs žodžiai, kuriais juodu apšaukiami,— tik viena buvo aišku: nieko gera jie nežada, ir laukti reikia nebent didelės bėdos.

Galop, apie pirmą valandą nakties, jie pasiekė pilį, kurią Don Kichotas beregint pažino, nes buvo tai kunigaikščio pilis, kurioje juodu su Sanču ne per seniausiai viešėjo.

— Dieve mano! — sušuko Don Kichotas, vos susivokęs, kur atsidūrė.— Kas čia darosi? Juk ligi šiolei visi šiuose namuose buvo mums malonūs ir didžiai mandagūs, tačiau nugalėtiesiems laimė, matyt, virsta nelaime, o nelaimė — tikra neganda.

Don Kichotas ir Sančas radosi didžiajame pilies kieme ir pastebėjo, kad jis prašmatniai ištaisytas ir padabintas, ir tai galutinai juos pribloškė ir įvarė dar didesnę baimę, kaip tat matysime kitame perskyrime.

LXIX PERSKYRIMAS

APIE VIENĄ KEISČIAUSIŲ IR NEĮPRASČIAUSIŲ NUTIKIMŲ, ŠIOS DIDŽIOS ISTORIJOS PUSLAPIUOSE ATSITIKUSIŲ DON KICHOTUI

Raiteliai nušoko nuo žirgų, drauge su pėsčiaisiais ūmai sugriebė Sančą ir Don Kichotą ir neštinai įnešė juos į kiemą, kur pasieniais liepsnojo kone šimtas deglų, sukaišiotų į tam tikrus lizdus, o galerijose žibėjo daugiau nei penki šimtai lempelių, tad, nors naktis ir buvo gana tamsi, atrodė šviesu lyg dieną.

Vidury kiemo dunksojo kokių dviejų uolekčių aukščio katafalkas su dideliausiu juodo aksomo baldakimu, ant laiptelių aplink katafalką stovėjo daugiau nei šimtas žvakidžių, kuriose blėsavo baltojo vaško žvakės, o ant paties katafalko gulėjo pašarvota tokio žavumo mergelė, jog savo žavesiu, rodės, galėjo sužavėti pačią mirtį.

Kvapniausių gėlių vainiku padabinta josios galva gulėjo ant brokato priegalvio, o rankose, sunertose ant krūtinės, ji laikė pergalingosios palmės geltoną šakelę.

Tolėliau kieme buvo pakyla, o ant pakylos krėsluose sėdėjo dvi žmogystos — lyg tikri, lyg tariami karaliai, sprendžiant iš karūnų ant galvų ir iš skeptrų rankose.

Abipus tos pakylos, kurion vedė laipteliai, stovėjo dar dvi kėdės,— į jas įkėlė Don Kichotą ir Sančą jų grobikai, patys tylėdami ir ženklais liepdami tylėti belaisviams; beje, ir neliepiami juodu būtų tylėję, nes žadą jiems atėmė visa tai, kas vėrėsi prieš akis.

Tuo tarpu, gausaus būrio lydimi, pakylon įlipo du orūs asmenys, kuriuos Don Kichotas beregint pažino esant savo buvusius šeimininkus — kunigaikštį ir kunigaikštienę, ir atsisėdo į puošnius krėslus greta karalius vaizduojančių žmogystų.

Kas gi dėl viso šito nebūtų nustebęs, juo labiau jei pridursime, jog, išvydęs ant katafalko pašarvotą mergelę, Don Kichotas pažino ją esant žaviąją Altisidorą?

Kunigaikščiui ir kunigaikštienei užlipus ant pakylos, Don Kichotas ir Sančas atsistojo ir žemai jiems nusilenkė, o jų šviesybės atsakė vos pastebimu galvos linktelėjimu.

Tuo tarpu pasirodė tarnas ir, iš užpakalio priėjęs prie Sančo, apsiautė jį juodo multino mantija, visa išmarginta ugnies liežuviais, ir, nutraukęs jam nuo galvos kepurę, užmaukšlino vaurą, panašią į tas, kuriomis mūvi šventosios inkvizicijos nuteistieji, pakuždėjo į ausį, kad tylėtų kaip žemė, nes kitaip užkimšią jam burną kaiščiu arba nusuksią sprandą.

Sančas apžvelgė save nuo galvos iki kojų, pamatė, kad jisai visas liepsnų apimtas, bet, jokio skausmo nepajutęs, tuoj nusiramino. Paskum nusivožė vaurą, pamatė, kad ji velnių pripaišyta, vėl užsimovė ir tarė sau:

— Laimė, kad nei liepsnos manęs nedegina, nei velniai pragaran dangina.

Don Kichotas taipgi nužvelgė Sančą ir, nors baimė laikė sukausčiusi visas jo pajautas, nesusitvardė nenusijuokęs iš ginklanešio išvaizdos.

Tuo metu, matyt, iš po katafalko pasigirdo švelni prislopinta fleitų melodija, o kadangi jos netrikdė joks žmogaus balsas, nes pati tyluma čia buvo bežadė, ji skambėjo itin maloniai ir meiliai.

Staiga pažiūrėti mirusios mergelės galvūgaly išdygo žavus jaunikaitis romėno apdaru ir, pritardamas sau arfa, tyru ir aiškiu balsu sudainavo štai šiuos du posmus:

Kol sąmonė sugrįš Altisidorai,
Žiaurumo Don Kichoto nužudytai,
Kol rūmų damos gedulo kastorų
Neliaus dėvėti, skausmo sugniuždytos,
Kol vėl duenjos jos šviesybės noru
Pradės vilkėti multinais lamstytais,
Jos žavesį ir dalią apdainuosiu
Skambiau už dainių Trakijos senosios[196].

Bet noriu aš, kad mano balso gausmas
Ir po mirties skambėti nenustotų,
Kad lūpos mano, šaltos ir bejausmės,
Liaupses tavajam žavesiui kartotų.
Dvasia, kurios nesmaugs nelaisvės spausmas,
Skrajos laisva virš Stikso ūkanoto,

Giedos tau giesmes, ir tėkmė greitoji
Klausysis jų, prie Nebūties sustojus.

— Gana! — sušuko vienas dviejų tariamųjų karalių.— Gana, dieviškasai dainiau! Taip galima be galo, be krašto giedoti apie nepalyginamosios Altisidoros mirtį ir žavesį, beje, ne velionės Altisidoros, kaip galvoja neišmanėliai, bet gyvos, o ji gyva, nes josios Šlovė skamba po visą pasaulį, nes šičia esantis Sančas Pansa ištvers didžią kančią, idant ji prisikeltų iš numirusių.

Taigi, o Radamantai[197], niauriuose Dito požemiuose drauge su manimi skelbiąs nuosprendžius, tu, žinąs viską, kas neįmenamos Likimo valios mums skirta, idant atgautų sąmonę šioji mergelė, pasakyki mums tai ir tuojau pagarsinki, kad greičiau aplankytų mus gėris, kurį žada josios prisikėlimas.

Vos tik Minas, teisėjas ir Radamanto bendras, ištarė šiuos žodžius, prabilo atsistojęs Radamantas:

— Ei jūs, šių namų tarnai, dideli ir maži, vyresni ir jaunesni, bėkite visi čionai ir dvidešimt keturis kartus spriekite Sančui į nosį, dvylikasyk įgnybkite ir šešiskart įdurkite smeigtuku jam į pečius ir juosmenį, nes tik šių apeigų dėka bus išgelbėta Altisidora.

Tatai girdėdamas, Sančas nesusitvardė ir sušuko:

— Velniai rautų! Jau verčiau aš pasiversiu mauru, nei leisiu, kad mane kas vaišintų sprigtais ir pliaukšėtų per veidą. Tegu mane skradžiai! Ims mat ir prisikels toji mergelė, jeigu kas nors įniks pliaukšėt man per veidą!

Valgant ir apetitas atsiranda: kažkas užkerėjo Dulsinėją — perkis, kad kerų nusikratytų; Dievas apleido ligomis Altisidorą, ir ji pasimirė — nerkis iš kailio, kad ji prisikeltų, kentėk, kai tau dvidešimt keturis kartus spriegia į nosį, visą kūną subado smeigtukais ir ligi kraujų sužnaibo pečius! Na jau ne, papūskit man į uodegą: aš — senas žvirblis, manęs pelais neapgausit.

— Tada tu mirsi! — suriko Radamantas.— Sušvelnėki, tigre; nusižeminki, išpuikęs Nemrodai[198], tylėki ir kentėki: iš tavęs neprašoma negalimų dalykų! Ir liaukis samprotavęs apie šio sumanymo sunkumus. Vis viena prisiragausi sprigtų, būsi ir badomas, ir žnaibomas. Ei tarnai, vykdykite mano įsakymą, o kitaip, garbės žodis, aš jums parodysiu, iš kur kojos dygsta!

Tuo metu kieme pasirodė šešios duenjos; jos ėjo vorele, keturios jų buvo akiniuotos, visos — iškėlusios dešinę ranką, o ranko-

ves atsismaukusios per keturis pirštus, kad riešai atrodytų ilgesni, kaip to reikalauja mada.

Vos tik jas išvydęs, Sančas subaubė it bulius.

— Tegu pliekia man per veidą, kas tinkamas,— suriko,— bet duenjoms liesti savęs neleisiu, kaip kažin ką! Tebraižo man veidą katės, kaip mano ponui kad subraižė štai šioje pilyje, varstykit man kūną skudriais durklais, draskykit man pečius įkaitintomis žnyplėmis,— viską ištversiu, bet duenjų graibomas nesiduosiu, nors mane ir nelabasis pragaran nujotų!

Tuomet nebesusitvardė Don Kichotas ir, kreipdamasis į Sančą, tarė:

— Pakantrauki, vaikeli, pamaloninki ponus ir padėkoki Viešpačiui, suteikusiam tau tokią galią, jog savo kančiomis tu atkeri užkerėtuosius ir prikeli mirusiuosius.

Tuo tarpu duenjos priėjo prie pat Sančo, ir jis, jau paklausęs pono ir susitaikęs su likimu, patogiau įsitaisė kėdėje ir atkišo veidą tai, kuri ėjo pirmoji, ir ši spriegė jam smagų sprigtą, o paskum žemai tūptelėjo.

— Apsieisiu be jūsų mandagybių, ponia duenja, apsieisiu ir be jūsų masažų,— tarė Sančas,— dievaži, ponia, nuo jūsų rankų trenkia kvapiaisiais tepalais.

Šiaip ar taip, kiekviena duenja įspriegė jam po sprigtą, o gausus šeimynykščių būrys jį sužnaibė, tačiau ko jau ko, o smeigtukų dūrių Sančas nesugebėjo ištverti: pašoko nuo kėdės, pažiūrėti nežmoniškai įtūžęs, griebė pirmą pasitaikiusį deglą ir puolė duenjas ir visus kitus savo budelius šaukdamas:

— Šalin, velnio pasturlakai! Juk aš ne akmeninis. kad ištverčiau šitokias kankynes!

Tuo metu Altisidora, kuriai, matyt, pabodo gulėti aukštielninkai, pasivertė ant šono.

Tatai išvydę, visi aplink kone vienu balsu sušuko:

— Altisidora atgyja! Altisidora gyva!

Radamantas paliepė Sančui numaldyti pyktį, nes tai, kas buvę sumanyta, jau pasiekta.

Matydamas Altisidorą sujudant, Don Kichotas puolė prieš Sančą ant kelių ir tarė:

— O tu, kuris esi dabar nebe ginklanešys, bet mylimiausiasis mano sūnus! Atėjo skirtoji valanda, tad įkirski sau keletą kirčių sąskaiton tų, kuriuos apsiėmei įsikirsti Dulsinėjai Tobosietei atkerėti.

Taigi kartoju: atėjo valanda, kada turi tokią išganingą galią, jog tau neabejotinai pavyks padaryti tą gerą darbą, kurio iš tavęs tikimasi.

Į tai Sančas jam atsakė:

— Va, dailiausia! Čiupt už vadžių — ir vėl iš pradžių, nuo vilko bėgi — ant meškos užbėgi! Negana jau sprigtų, žnybių ir dūrių, o še tau dar rykščių! Verčiau paimkit akmenį, pariškit man po kaklu ir įmeskit mane į šulinį: ne ką daugiau skriaudos turėsiu, nei kentėdamas už kitų nuodėmes ir būdamas atpirkimo ožiu. Duokit man ramybę, o kitaip dievaž aš čia viską aukštyn kojom apversiu!

Tuo tarpu Altisidora atsisėdo ant katafalko, ir tą pačią akimirką užgrojo lumzdeliai, jiems pritarė fleitos, ir visi susirinkusieji vienu balsu sušuko:

— Gyva Altisidora! Gyva!

Atsistojo kunigaikštis ir kunigaikštienė, paskum karaliai Minas ir Radamantas, taipgi Don Kichotas ir Sančas, ir visi drauge nuėjo pasveikinti Altisidoros ir padėti jai nulipti nuo katafalko, tuomet Altisidora, dėdamasi leisgyvė, tūptelėjusi nusilenkė jų šviesybėms ir jų didenybėms ir, iš aukšto žiūrėdama į Don Kichotą, jam tarė:

— Teatleidžia tau Viešpats, bejausmis riteri, jog per tavo žiaurumą išbuvau aname pasaulyje, kaip man pasirodė, daugiau nei tūkstantį metų. O tau, gailestingiausiasai visų ginklanešių, šioje žemėje gyvenančių, dėkoju už sugrąžintą gyvastį. Nuo šios dienos, mielasai Sančai, turėkis štai šiuos šešerius mano marškinius, persisiūdinki juos ir vilkėki; tiesa, ne visi jie sveiki, bet užtat visi švarutėliai.

Sančas nusivožė nuo galvos vaurą, suklupo ant kelių ir atsidėkodamas išbučiavo jai rankas.

Kunigaikštis paliepė paimti iš jo vaurą ir grąžinti kepurę, nuvilkti liepsnų liežuviais išpaišytą mantiją ir atiduoti palaidinį.

Sančas įniko maldauti kunigaikštį, kad neimtų iš jo nei mantijos, nei mitros,— parsigabensiąs jas namo kaip šio neregėto ir negirdėto įvykio įrodymą ir atminimą.

Kunigaikštienė neprieštaravo: juk Sančas puikiai žinąs, kaip palankiai ji jam nusiteikusi.

Kunigaikštis paliepė visiems išsiskirstyti ir išsivaikščioti po savo kambarius, o Don Kichotą ir Sančą palydėti ten, kur juodu anksčiau buvę apsistoję.

LXX PERSKYRIMAS

EINĄS PO ŠEŠIASDEŠIMT DEVINTOJO IR SEKĄS APIE DALYKUS, KURIŲ NEVALIA PRALEISTI, IDANT NENUKENTĖTŲ ŠIOS ISTORIJOS AIŠKUMAS

Tą naktį Sančas gavo miegoti žemoje lovelėje, viename kambaryje su Don Kichotu, ir įmanydamas būtų mielai atsisakęs jo draugijos, nes puikiai žinojo, kad ponas leisis į šnekas ir neduos jam užsnūsti, o jis nebuvo nusiteikęs kalbų vedžioti,— mat dar gėlė visą kūną po patirtųjų kankynių ir liežuvis atrodė it medinis, tad kur kas mieliau jis būtų nuėjęs gulti vienas varganoje lūšnelėje negu su Don Kichotu prašmatnioje menėje.

Nuojauta jo neapgavo, ir būgštavimai pasitvirtino, nes, vos atsigulęs į patalą, ponas tuoj kreipėsi į jį tokiais žodžiais:

— Ką tu, Sančai, pasakytumei apie šios nakties įvykius? Didi ir visagalė neatlieptos meilės jėga: juk pats savo akimis matei, jog Altisidora pasimirė anaiptol ne nuo strėlių, ne nuo kalavijo arba kokio kito ginklo, ne nuo mirtinų nuodų, bet nuo rūstumo ir abejingumo, kuriuo visados atsiliepdavau į josios meilę.

— Tegu sau miršta į sveikatą, kada tik nori ir kaip nori,— atsakė Sančas,— o man tegu duoda šventą ramybę, nes aš nei kada ją įsimylėjau, nei atstūmiau. Kaip esu kartą jau sakęs, nei žinau, nei numanau, kuo čia dėtas Sančas Pansa ir kodėl jam prireikė kęsti kančias, kad atsigaiveliotų toji Altisidora, kuri turi daugiau užgaidų nei proto.

Štai dabartės pagaliau visiškai ir galutinai įsitikinau, jog pasaulyje esama burtininkų ir burtų, ir tegu Viešpats mane nuo jų apsaugo, jeigu jau pats nesugebu apsisaugoti.

Šiaip ar taip, meldžiu jūsų malonybę: duokit man pamiegoti ir daugiau manęs nebekamantinėkit, o iššoksiu pro langą.

— Miegoki, Sančai, bičiuli,— tarė Don Kichotas,— miegoki, jeigu tik sugebėsi užsnūsti šitaip subadytas, sužnaibytas ir sprigtais privaišintas.

— Nieko nėr skaudžiau, kaip gauti sprigtą į nosį,— tarė Sančas,— o juo gėdingiau, kai tave sprigtuoja duenjos, kad jos prasmegtų... Ir dar sykį meldžiu jūsų malonybę: netrukdykit man miegoti, nes miegodamas žmogus nusikratai visų vargų, kurie pabudus ėste ėda.

— Žinokis,— atsakė Don Kichotas.— Miegoki su Dievo padėjimu.

Galop juodu sumigo, o Sidas Hamadas, šios didžios istorijos autorius, panūdo tuo tarpu surašyti ir pranešti skaitytojams, kas paskatino jų šviesybes suremti šičia apsakytosios išmonės rūmą...

Taigi Sidas Hamadas sako, jog bakalauras Samsonas Karaskas, negalėdamas pamiršti, kaip jisai Veidrodžių riterio pavidalu buvo Don Kichoto nugalėtas ir nutrenktas nuo žirgo ir kaip tasai pralaimėjimas ir kritimas žemėn sujaukė ir sužlugdė visus jo planus, panoro dar sykį išbandyti laimę tikėdamasis, kad šįsyk jam geriau pasiseksią.

Ir štai, iškamantinėjęs tarną, Sančo pačiai Teresai Pansai gabenusį laišką, kur esąs Don Kichotas, bakalauras įsigijo naujus šarvus ir žirgą, nusipiešė skyde baltą mėnulį, susikrovė visą ginkluotę ant mulo ir pasiėmė į palydovus nebe Tomę Sesialį, buvusįjį ginklanešį, bet kitą valstietį, nei Sančui, nei Don Kichotui nepažįstamą.

Taigi, atkakęs pilin, išsiklausinėjo kunigaikštį, kokia kryptimi ir kuriuo keliu išvyko Don Kichotas, išsirengęs į Saragosos turnyrą. Be kita ko, kunigaikštis jam išpasakojo, kokių pokštų jie prikrėtę Don Kichotui, kuris patikėjęs, jog Dulsinėja galinti būti atkerėta Sančo sėdmenų sąskaita.

Galiausiai kunigaikštis dar pridėjo, kaip Sančas apmulkinęs savo poną, įtikindamas jį, jog Dulsinėja esanti apkerėta ir paversta laukininke, ir kaip kunigaikštienė, jo žmona, įtikinusi Sančą, kad apsigavęs ne kas kitas, o jisai, Sančas, nes Dulsinėja tikrai esanti apkerėta, ir bakalauras turėjo nemažai juoko ir nuostabos, deramai įvertindamas tiek Sančo sumanumą ir paikumą, tiek nepranokstamą Don Kichoto beprotystę.

Kunigaikštis paprašė svečią, susitikus su Don Kichotu,— nesvarbu, nugalėsiąs jį ar ne,— sugrįžti atgal į pilį ir papasakoti, kuo pasibaigęs jo žygis.

Bakalauras taip ir padarė. Išvyko ieškoti Don Kichoto, bet, neužtikęs jo Saragosoje, nukeliavo toliau, o paskum atsitiko tai, kas mums jau žinoma.

Bakalauras grįžo atgal į pilį, papasakojo viską kunigaikščiui, išdėstė, kokios buvusios dvikovos sąlygos, ir pridūrė, jog Don Kichotas, kaip tikras klajojantis riteris laikydamasis duotojo žodžio, tuoj pasukęs namo, kur pasižadėjęs gyventi ištisus metus, niekur nekeldamas kojos... Per tą laiką, pasak bakalauro, gal ateisiąs į protą,

nes, tokių ketinimų vedamas, jisai, bakalauras, ir ryžęsis tam maskaradui: gaila jam buvę, kad toks išmintingas bajoras kaip Don Kichotas krečiąs beprotystes.

Paskum Samsonas Karaskas atsisveikino su kunigaikščiu ir, grįžęs bažnytkaimin, ėmė laukti įkandin jojančio Don Kichoto.

Tuomet kunigaikščiui ir dingtelėjo mintis iškirsti dar vieną pokštą: taip patiko jam visa, kas turi bendra su Sanču ir Don Kichotu; visais keliais, kuriais, jo manymu, galėjo grįžti Don Kichotas, jis išsiuntinėjo gausybę tarnų, kad jie, toliau ar arčiau užtikę Don Kichotą, geruoju arba bloguoju pristatytų jį į pilį.

Tarnai užtiko Don Kichotą ir davė žinią kunigaikščiui, kuris buvo iš anksto viską apgalvojęs ir, tik išgirdęs, jog riteris atvyksta, paliepė kieme uždegti deglus ir žibintus, o Altisidorą pašarvoti ant katafalko ir suvaidinti minėtąsias budynes, kurios ir buvo suvaidintos taip gyvai ir įtaigiai, jog maža kuo skyrėsi nuo tikrų.

Ir dar Sidas Hamadas sako: jo manymu, mulkintojai buvę ne ką protingesni už mulkinamuosius, nes jų šviesybės, su tokiu įkarščiu puolę mulkinti abiejų papaikėlių, ir patys pasirodę veik tokio pat paikumo. Tuo tarpu vienas tų papaikėlių miegojo kaip suvystytas, o kitas būdravo, speičiamas pakrikų minčių; taip juos ir užklupo rytas, o jam atėjus, abu pašoko iš patalo: mat lepus guolis niekados neviliojo Don Kichoto, nei nugalėto, nei nugalėtojo.

Tuo metu, nuolanki savo ponų užgaidams, kambarin įėjo Altisidora (Don Kichoto įsitikinimu, prisikėlusi iš numirusių) su tuo pačiu vainiku, su kuriuo gulėjo pašarvota ant katafalko, aukso gėlėmis nusėta baltos taftos tunika, palaidais plaukais, nudrikusiais ant pečių, ramstydamasi brangaus juodmedžio lazda. Ją išvydęs, Don Kichotas sumišo ir nustėro, susigūžė ir kone visas palindo po paklodėmis ir apklotais, neteko žado ir neįstengė ištarti nė vieno mandagaus žodelio.

Altisidora atsisėdo kėdėn Don Kichoto galvūgaly ir, sunkiai atsidususi, tarė švelniu ir alsiu balseliu:

— Kai prakilnios damos ir kuklios mergelės pamina savo šlovę ir neprilaiko liežuvio, nusižengdamos bet kokiam padorumui ir atskleisdamos širdies gilumoje slypinčias paslaptis,— vadinasi, joms nebėra kitos išeities. Aš, garbusis Don Kichote Lamančieti, esu viena tų mergelių: aš — meilės perimta, pavergta ir mylimojo atstumta, bet vis dėlto sykiu kantri ir doringa, ir todėl, kad tylomis visa tai kenčiau, neišlaikiusi plyšo man širdis, ir gyvastis mane paliko.

Prieš dvi dienas, neištvėrusi tavojo rūstumo, o akmenširdis riteri, o tu,

it marmuras dejonėms abejingas[199],

aš numiriau ar bent pasirodžiau negyva visiems tiems, kurie mane matė, ir jei Amūras nebūtų manęs pasigailėjęs ir štai šio gerojo ginklanešio kančiomis padėjęs man išsigelbėti, nebūčiau sugrįžusi į šį pasaulį.

— Verčiau Amūras būtų skyręs kančioms mano asilą,— įsiterpė Sančas,— už tai dėkui jam būčiau pasakęs. Bet sakykit, ponia (Dieve duok jums kitą mylimąjį, ne tokį kietą kaip mano ponas), ką gi jūs matėt aname pasaulyje? O kas dedasi pragare? Juk, kaip žinoma, kai žmogus miršta iš nevilties, būtinai ten atsiduria.

— Tiesą pasakius,— atsiliepė Altisidora,— ko gero, nebuvau visiškai mirusi, nes pragaran nebuvau nužengusi: jei būčiau ten nužengusi, kad ir kaip norėdama, nebūčiau įstengusi ištrūkti. Po teisybei buvau priėjusi tik pragaro vartus: ten gal dvylika velnių mušė ritinį, visi kaip vienas pūstomis pusilgėmis kelnėmis ir palaidiniais, flamandų nėriniais apvedžiotomis rauktomis apykaklėmis, tokiais pat nėriniais apsiūtomis rankovėmis, sutrumpintomis per keturis pirštus, kad riešai atrodytų ilgesni, ir žaidė jie ugninėmis ritmušomis...

Ir keisčiausia, kad vietoj ritinių jie mušė knygas, pažiūrėti lyg dūmų, lyg miglos pripūstas,— nei šis, nei tas, stačiai žodžių nėra. Bet dar keisčiau man pasirodė, kad, užuot džiaugęsi laimėję ar graužęsi pralaimėję, visi jie be perstojo niurzgė, riejosi ir plūdosi.

— Nėr čia ko stebėtis,— atsiliepė Sančas,— žaidžia ar nežaidžia, laimi ar pralaimi, velniai niekad nebūna patenkinti.

— Matyt, taip ir bus,— sutiko Altisidora,— bet štai dar kas keista (atseit tuomet atrodė keista): vienąsyk muštas, ritinys tapdavo nebetinkamas žaisti ir atlikdavo, tad oru skraidydavo vis kitos knygos, ir senos, ir naujos,— tik žiūrėk ir stebėkis. Vieną knygą, naują naujintelaitę, dailiai aptaisytą, jie taip perliejo ritmuša, jog išvirto visi viduriai ir lapai išlakstė. Ir vienas velnias paliepė kitam: „Pažiūrėk, kokia ten knyga“. O anas ir sako: „Don Kichoto Lamančiečio istorijos antra dalis, surašyta ne Sido Hamado, josios pirmojo autoriaus, o tokio aragoniečio, kildinančio save iš Tordesiljo“.— „Mesk ją šalin,— tarė pirmasis velnias,— nutrenk į patį pragaro dugną, kad mano akys jos daugiau nematytų“.— „Jaugi ji tokia prasta?“ — paklausė kitas. „Tokia jau prasta,— atsiliepė pirmasis,— kad jeigu tyčia stengčiausi parašyti prastesnę, nieko man neišeitų“.

Ir jie vėl įniko žaisti ir mušti ritmušomis kitas knygas, o aš, išgirdusi minint šitaip mylimo ir dievinamo Don Kichoto vardą, įsidėjau galvon visą tą vaidinį.

— Be jokios abejonės, jums tik pasivaideno,— prabilo Don Kichotas.— Kito manęs nėra pasaulyje, nors toji istorija ir eina per rankas, beje, niekur ilgiau neužkliūdama, nes visi ją nuspiria šalin. Ir aš nė kiek nesijaudinu, kai man kas nors sako, jog aš nelyginant šmėkla klaidžiojąs po pragaro tamsybes arba po šviesos nužertą žemę, nes esu ne tas, apie kurį kalbama toje knygoje. Jeigu ji būtų gera, tikra ir įtaigi, ji gyventų amžių amžius, bet jeigu ji prasta, kelias josios nuo gimimo ligi mirties — neilgas[200].

Altisidora buvo iš naujo beimanti priekaištauti Don Kichotui, bet jis tarė:

— Ne kartą esu jums sakęs, ponia, kaip man skaudu, jog sudėjote į mane visas viltis, nes pateisinti jas galiu veikiau dėkingumu nei atsidavimu. Esu gimęs Dulsinėjai Tobosietei, ir lemtis (jeigu ji yra) tik jai vienai mane paskyrė, ir bergždžia būtų galvoti, kad josios vietą mano širdyje galėtų užimti kokia kita gražuolė. Te manieji žodžiai atveria jums akis, idant praregėjusi grįžtute padorumo ribosna, nes niekam nedera reikalauti to, kas neįmanu.

Tatai girdėdama, Altisidora, tariamai rūstybės ir apmaudo perimta, sušuko:

— Ak jūs, done pūgžly, kelme nedegintas, datulės kaule, kietesnis ir atšakesnis už bet kurį sodžiaus berną, kuris niekad neatlyš įsityžęs savąsias varyti, kad ir kaip jį prašytum! Dievaži, jeigu jau šoksiu ant jūsų, kaip kažin ką akis išlupsiu! Ką, done nugalėtasai ir pagaliais prikultasai, gal manot, dėl jūsų buvau mirusi? Tai va, visa, ką praeitą naktį matėt, buvo tik vaidinimas: dėl tokių kupranugarių kaip jūs man nė panagėse neužniežtų, o kad mirčiau dėl jūsų — tai nė nesvajokit!

— Mielai tuo tikiu,— atsiliepė Sančas,— mirti iš meilės — tai juokų darbas; bepigu kalbėti įsimylėjėliams, bet jau numirti — nė velnio!

Šitaip jiems besišnekant, įėjo tas pats muzikantas, dainininkas ir poetas, kuris dainavo du minėtuosius posmus, ir, žemai nusilenkęs Don Kichotui, tarė:

— Teikitės, jūsų malonybe garbusis riteri, įtraukti ir įrašyti mane į savo ištikimiausiųjų tarnų sąrašą, aš jau seniai žaviuosi tiek jūsų šlove, tiek žygdarbiais.

Don Kichotas į tai atsiliepė:

— Sakykite, jūsų malonybe, kas jūs esate, idant mano elgesys atitiktų jūsų nuopelnus.

Jaunikaitis atsakė esąs muzikantas, praeitą naktį giedojęs liaupses.

— Jūsų malonybės balsas išties nuostabus,— tarė Don Kichotas,— tačiau posmai, kuriuos dainavote, man pasirodė ne visai vietoje. Nesuprantu, ką bendra turi Garsilaso eilės su šios damos mirtimi?

— Prašom nesistebėti, jūsų malonybe,— atsakė muzikantas,— šių laikų poetų nemokšų taip jau įprasta: jie rašo kaip pakliūva ir vagia kur pakliūva, nesirūpindami, tinka tai ar netinka jų pasirinktajai temai, ir nėra tokių nesąmonių, jų aprašytų arba apdainuotų, kurių jie neteisintų tariama poetine laisve.

Don Kichotas buvo jau kažin ką besakąs, bet nespėjo: įėjo kunigaikštis ir kunigaikštienė, prasidėjo ilgas ir malonus pokalbis, ir Sančas prišnekėjo tiek smagių ir šmaikščių dalykų, jog jų šviesybės ir vėl negalėjo atsistebėti tiek jo paikumu, tiek sąmojingumu.

Don Kichotas paprašė šeimininkus leisti jam išvykti tą pačią dieną, nes nugalėtiems riteriams labiau pritinką gyventi kiaulidėje nekaip karaliaus rūmuose.

Jų šviesybės mielai sutiko jį išleisti, o kunigaikštienė dar pasidomėjo, ar Altisidora atgavusi jo malonę.

Į tai Don Kichotas atsakė:

— Valdove, jūsų šviesybei derėtų žinoti, jog šios mergelės negalia — dyko buvimo vaisius, ir geriausias vaistas nuo tos ligos — tai doras ir nuolatinis darbas. Ji man ką tiktai pasakojo, kad pragare įprasta puoštis nėriniais; matyt, ji moka juos megzti, tad tegul ir imasi to darbo, ir kol jai prieš akis šmėkščios virbalai, mintyse nešmėkščios mylimojo ar mylimųjų paveikslai. Štai ir visa teisybė, štai mano nuomonė, štai mano patarimas.

— Ir mano,— įsiterpė Sančas,— nes aš kaip gyvas nesu matęs nėrinių mezgėjos, kuri būtų mirusi iš meilės: darbščios mergelės daugiau galvoja, kaip greičiau baigti savo darbus, nei apie meilės dalykus. Aš sprendžiu pagal save: kasdamas žemę, aš negalvoju apie savo širdies brūkšteklę, kitaip sakant, apie savąją Teresą Pansą, nors myliu ją kaip akį kaktoje.

— Labai gerai sakai, Sančai,— tarė kunigaikštienė,— nuo šios dienos pasodinsiu Altisidorą prie siuvinių, o ji turi aukso nagus.

— Tokių priemonių, ponia, nėra ko griebtis,— atsiliepė Altisidora,— gana vien to žiaurumo, kurį man parodė šis piktadarys ir perė-

jūnas, kad be jokių išmonių ištrinčiau jį iš atminties. O dabar, jūsų didybei leidus, aš išeisiu, kad akyse nebematyčiau to liūdno vaizdo,— et, ką čia šneku apie liūdną vaizdą, stačiai man koktu žiūrėti į jo šlykštų ir pasibjaurėtiną snukį.

— Tatai man primena plačiai paplitusį posakį,— tarė kunigaikštis:

Jei žmogus keiksmais pratrūksta,
Pyktis veikiai jam praeis.

Altisidora apsimetė nosinaite šluostanti sau ašaras, paskum, tūptelėjusi prieš savo ponus, išbėgo iš kambario.

— Sunki tavo dalia, vargše mergele,— tarė Sančas,— vai kokia sunki, nes pasirinkai sudiržusią sielą, sumedėjusią širdį. Va, jei būtum pasirinkusi mane, garbės žodis, būtų tau kirtis su paplėšais.

Pokalbis pasibaigė, Don Kichotas apsirengė, papietavo su jų šviesybėmis ir tą pačią dieną išvyko.

LXXI PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAS NUTIKO DON KICHOTUI IR JO GINKLANEŠIUI SANČUI, NAMO GRĮŽTANT

Nugalėtas ir kartaus patyrimo paragavęs, Don Kichotas jojo rūškanas ir sykiu labai džiugus. Liūdesį kėlė pralaimėjimas, o džiaugsmą — mintis apie stebuklingąją galią, kurią Sančas parodęs grąžindamas gyvastį Altisidorai, nors, beje, Don Kichotui tik vargais negalais pavyko save įtikinti, kad įsimylėjusioji mergelė iš tiesų buvo mirusi.

Tuo tarpu Sančui nebuvo ko džiūgauti: jis liūdėjo, kad Altisidora netesėjo žodžio ir nepadovanojo žadėtųjų marškinių; ir šiaip, ir taip narstė jis tą mintį ir galop kreipėsi į šeimininką:

— Išties, pone, matyt, aš pats nelaimingiausias visų daktarų, kiek tik jų esama žemėje: juk yra tokių gydytojų, kurie numarina ligonį, bet vis dėlto išreikalauja užmokestį už savo darbą, nors visas jų darbas — prirašyti vaistų, ir tuos vaistus gamina ne jie, o vais-

tininkai,— žodžiu, pinigus kišenėn, o į visa kita nusispjaut. Na, o aš, už svetimą gyvastį savo krauju užmokėjęs, sprigtais, žnybiais, dūriais ir botago kirčiais privaišintas, negaunu nė sudilusio skatiko.

Trauk juos velniai! Jei dabartės paklius man į rankas koks ligonis, kaip Dievą myliu, pirmiausia pareikalausiu, kad auksu jas gerai pateptų, nes ir kunigas už dyką mišių nelaiko,— juk ne todėl Aukščiausiasis davė man tokią galią, kad dovanai ja su visais dalyčiausi.

— Tavo tiesa, Sančai, bičiuli,— pritarė Don Kichotas,— labai negražiai pasielgė su tavimi Altisidora neatiduodama žadėtųjų marškinių, ir nors stebuklingoji galia tau *gratis data**, nes jokių mokslų tu nėjai, bet, šiaip ar taip, per kančias ją įgijai, o kančios — tai pats didžiausias mokslas. Savo ruožtu galiu tave patikinti, kad jeigu pareikalausi užmokesčio už kirčius, kuriuos sau įkrėsi Dulsinėją atkerėdamas, su kaupu tau atsilyginsiu, nors nesu tikras, ar už tokį gydymą priklauso atlyginimas,— mat nenorėčiau, kad pinigai blogai atsilieptų vaistų poveikiui.

Šiaip ar taip, man regis, drąsiai bandyta yra pusė laimėta. Pagalvoki, Sančai, kiek norėsi užsiprašyti, ir tuoj imkis darbo, o paskum pats grynais atsiskaičiuoki, juk mano pinigus tu laikai.

Išgirdęs tokį pasiūlymą, Sančas išpūtė akis ir ausis ir, širdies gilumoj pasižadėjęs sąžiningai išsipliekti, tarė šeimininkui:

— Ką gi, gerai, pone, sutinku patenkinti jūsų malonybės pageidavimą ir suteikti jums malonumą, bet nenoriu ir savęs nuskriausti: iš meilės vaikučiams ir pačiai norom nenorom tapsi gobšas. Sakykit, jūsų malonybe, o kiek man pasiūlysit už kiekvieną kirtį?

— Jei reikėtų tau atsilyginti, Sančai, kiek priklauso už to vaisto galią ir poveikį,— tarė Don Kichotas,— man pasirodytų per menki visi Venecijos lobiai ir Potosio rūdynai. Sumeski, kiek turi mano pinigų, ir patsai įkainoki kiekvieną kirtį.

— Viso labo būtų trys tūkstančiai trys šimtai su trupučiu,— tarė Sančas.— Penkis jau esu įsikirtęs, vadinas, lieka visi kiti. Anie penki tebūnie tasai truputis, tad turėsim lygiai tris tūkstančius tris šimtus, ir jeigu kiekvieną kirtį skaičiuosim po ketvirtuką (o nuleisti nė kiek nenuleisiu, nors visi man į kojas pultų), viso labo gausim tris tūkstančius tris šimtus ketvirtukų, trys tūkstančiai trys šimtai

* Duota dykai (*lot.*).

ketvirtukų lygu pusantro tūkstančio pusrealių, atseit septyniems šimtams penkiasdešimčiai realų, o trys šimtai ketvirtukų lygu pusantro šimto pusrealių, atseit septyniasdešimt penkiems realams; ir jei prie jų pridėsim anuos septynis šimtus penkiasdešimt, viso labo gausim aštuonis šimtus dvidešimt penkis realus. Šią sumą išskaitysiu iš jūsų malonybės pinigų ir grįšiu namo turtingas ir patenkintas, nors ir kaip reikiant išpertas, bet, kaip sakoma, lovoj gulėdamas, žuvies nesugausi... Ir amen poteriams.

— O Sančai palaimintasai! O Sančai mielasai! — sušuko Don Kichotas.— Kokie dėkingi tau būsime mudu su Dulsinėja ir ligi paskutinės gyvenimo dienos jausimės tau skolingi! Jeigu tik Dulsinėja atgaus prarastąjį pavidalą (o kitaip nė būti negali), josios nelaimė taps laimė, o mano pralaimėjimas virs šlovingiausia pergale. Na, Sančai, sakyki, kada gi tu imsi plaktis? O kad pasiskubintumei, pridedu tau dar šimtą realų.

— Kada? — tarė Sančas.— Vėlių vėliausiai šiąnakt. Pasirūpinkit, jūsų malonybe, kad šią naktį praleistume lauke, po atviru dangumi, ir aš taip save iščaižysiu, net mėsos lakstys.

Sutemo naktis, kurios Don Kichotas laukė baisiausiai nekantraudamas, nes jam atrodė, jog sulūžo Apolono vežimo tekiniai[201] ir jog diena užtruko ilgiau nei paprastai: taip nutinka visiems įsimylėjėliams, kurie niekad nesugeba tramdyti savo potroškių.

Galop juodu pasiekė žavią giraitę netoli kelio ir, nubalnoję Rosinantą ir palšį, išsitiesė žalioje žolėje ir pavakarieniavo iš Sančo atsargų; paskum minėtasis Sančas, iš Rosinanto kamanų ir palšio pamauto susipynęs tvirtą ir smagų bizūną, nuėjo per kokia dvidešimt žingsnių nuo pono į bukų paunksnę.

Matydamas jį taip šauniai ir ryžtingai žingsniuojant, Don Kichotas tarė:

— Žiūrėki, bičiuli, nesusičaižyki į skutus, atsipūski po kiekvieno kirčio, per daug neįsismaginki, kad pusiaukelėje nepritrūktų kvapo,— atseit pataisoki sveikatą, o kitaip gyvastį atiduosi užsibrėžto skaičiaus neįsipliekęs. O kad neapsigautumei ir manęs neapgautumei, aš atsisėsiu netoliese ir rožančiumi skaičiuosiu, kiek kirčių būsi įsikirtęs. Padėki, Dieve, idant įsikūnytų tavo geri norai!

— Akys — baisininkės, rankos — darbininkės,— pareiškė Sančas.— Skaudžiai save plaksiu, bet ne mirtinai. Bene čia būtų stebuklas, jei negyvai nusivanočiau?

Tuoj nusirengė iki juosmens ir, griebęs saujon šikšninį bizūną, įniko plaktis, o Don Kichotas pradėjo skaičiuoti kirčius.

Sančas sudrožė sau lyg šešis, lyg aštuonis kartus ir staiga sumojo, kad čia ne juokai ir kad kaina per menka, tad nustojo plaktis ir pareiškė savo ponui, jog apsigavęs — girdi, kiekvienas toksai kirtis esąs vertas ne ketvirtuko, bet pusės realo.

— Varyki toliau, Sančai, bičiuli, ir nesijaudinki,— tarė Don Kichotas,— aš tau antra tiek sumokėsiu.

— Jeigu jau taip, padėk Dieve! — sušuko Sančas.— Dabartės kad jau krėsiu, tai krėsiu!

Tačiau šelmis liovėsi šmaukščioti sau per pečius ir įniko čaižyti medžių kamienus, beje, kartais taip suvaitodamas, jog, rodės, jam širdis plyšta kiekvieną sykį suvaitojant.

Jautrios širdies būdamas, Don Kichotas ėmė būgštauti, kad Sančas negyvai nenusiplaktų, per savo neatsargumą užsibrėžto tikslo nepasiekęs, ir todėl jam tarė:

— Būki geras, bičiuli, paliauki kuriam laikui,— pernelyg drastiškas atrodo man šis vaistas, tad būtų ne pro šalį retkarčiais atsipūsti, juk ne veltui sakoma: ne vienu kirčiu medis nukertamas. Jeigu tik neapsiskaičiavau, regis, būsi jau įsikirtęs daugiau nei tūkstantį sykių; šiuo tarpu pakaks, nes, prasčiokiškai šnekant, kas per daug, tas nesveika.

— Ne, ne, pone,— atrėmė Sančas,— nenoriu, kad apie mane kas sakytų: „Prie darbo kaip regis, o prie pinigo kaip sudegęs". Pasitraukit į šalį, jūsų malonybe, dar bent vieną tūkstantuką įsikirsiu, ir dviem žygiais būsim viską užbaigę, nes, kaip sakoma, ką gali šiandien padaryti, neatidėliok rytojui.

— Ką gi, jeigu jau esi taip smagiai nusiteikęs, padėk Dieve,— tarė Don Kichotas.— Čaižykis, o aš paėjėsiu į šalį.

Sančas vėl kibo į darbą su tokiu uolumu, jog netrukus diduma medžių liko be žievės,— taip negailestingai jis plakėsi. Ir pagaliau, iš paskutiniųjų perliejęs bizūnu per buko liemenį, visa gerkle suriko:

— Šičia žus Samsonas ir visi jo žmonės!

Išgirdęs baisingą kirtį ir gailų balsą, Don Kichotas prišoko prie Sančo, išplėšė jam iš gniaužtų susuktą pamautą, bizūną atstojantį, ir tarė:

— Likimas neleis, Sančai, bičiuli, kad, stengdamasis man įtikti, negyvai save užkapotumei: juk tu reikalingas gyvas žmonai ir vaikučiams. Dulsinėja palauks geresnės progos, o aš, dėdamas viltis į

sėkmingą pabaigą, palūkėsiu, kol sukaupsi naujų jėgų ir galutinai atliksi šį žygį, idant visi liktų patenkinti.

— Jeigu jau jūsų malonybė, viešpatie mano, taip norit, tai Dieve padėk,— tarė Sančas,— tik užmeskit man ant pečių savo apsiaustą, o aš visas suplukęs ir bijau persišaldyti: kas pirmąsyk plakasi, tam pravartu pasisaugoti.

Don Kichotas taip ir padarė ir, viena liemene likęs, apgobė Sančą, ir šis tuoj užsnūdo ir miegojo ligi tol, kol jį prikėlė saulė, o tuomet juodu vėl leidosi toliau ir pertraukė kelionę tik viename bažnytkaimyje, sukorę tris mylias.

Apsistojo jie užeigoje, kurią Don Kichotas pripažino esant užeiga, bet anaiptol ne pilimi su kuorais, grotiniais vartais ir pakeliamuoju tiltu, giliais grioviais apriesta: mat, patyręs pralaimėjimą, ėmė blaiviau žiūrėti į viską, kaip tuojau įsitikinsime.

Gavo jie kambarį apatiniame aukšte, išmuštą ne spaustine oda, bet, kaip sodžiuose įprasta, ištisai nukabinėtą senomis tapytomis drobėmis.

Vienoje jų nemokšos ranka buvo nupieštas Elenos pagrobimas, kaip tik toji akimirka, kai įžūlusis svečias išsiveža Menelajo žmoną, o kitoje — Didonės ir Enėjo istorija: Didonė stovi aukštame bokšte ir kone visa paklode moja savo svečiui pabėgėliui, lyg fregata, lyg brigantina plaukiančiam į atvirą jūrą.

Don Kichotas pastebėjo, kad Elena iškeliauja ne taip jau nenorom, nes slapčia šelmiškai šypso, bet užtat Didonės skruostais ritosi ašaros, didumo sulig graikišku riešutu.

Tatai matydamas, Don Kichotas tarė:

— Šitos dvi damos buvo kaip reta nelaimingos todėl, kad joms nebuvo skirta gimti mūsų laikais, o aš — visų nelaimingiausias, nes man nebuvo skirta gimti jų laikais: mat, jeigu tik būčiau susitikęs su štai šitais didžiūnais, nei Troja nebūtų sudeginta, nei Kartagina išgriauta,— man būtų pakakę nudėti Parį, kad būtų išvengta visų tų negandų.

— Kertu lažybų,— įsiterpė Sančas,— jog ilgai netrukus nebus nė vienos smuklės, užeigos, krautuvėlės arba barzdaskučio dirbtuvės, kuri nebūtų nukabinėta mūsų žygdarbių paveikslais. Tik norėčiau, kad juos pieštų ne toks terlius kaip štai šis.

— Tavo tiesa, Sančai,— pritarė Don Kichotas,— šis dailininkas man primena Orbanechą, ubedišką tapytoją, kuris, klausiamas, ką

piešia, atsakydavo: „Kas išeis". Ir jeigu jis nupiešdavo, pavyzdžiui, gaidį, apačioje būtinai užrašydavo: „Tai gaidys", kad žmonės nepagalvotų, jog tai lapė.

Žodžiu, man regis, Sančai, tokio pat raugo, matyt, bus ir tasai dailininkas arba rašytojas,— o tai vis viena,— kuris išleido pasaulin naujojo Don Kichoto istoriją: jis piešė arba rašė, kaip išeis. Ir dar primena jis man Mauleoną, tokį nesenų laikų madridiškį poetą, kuris į bet kokį klausimą atsakydavo nė nemirktelėjęs, o kartą, paklaustas, ką reikštų *Deum de Deo**, atsakė: „Deja, deja!"

Bet tiek jau to, verčiau pasakyki man, Sančai, ar ketini šiąnakt įsikirsti dar vieną dovį bizūnų ir kur tau būtų patogiau plaktis: pastogėje ar po atviru dangumi?

— Kaip kažin ką, pone,— atsakė Sančas,— tokį darbą, kokio esu numatęs imtis, galima daryti visur: ir laukuose, ir namuose. Bet, šiaip ar taip, patogiausia būtų po medžiais: tuomet man toks įspūdis, kad jie su manim išvien ir pasiutiškai padeda ištverti skausmą.

— Ne, Sančai, bičiuli, atidėsime kitam kartui,— pareiškė Don Kichotas,— tau reikia pasisemti naujų jėgų, ir todėl verčiau palaukime, kol grįšime namo, o juk ir būsime ten vėlių vėliausiai poryt.

Sančas atsakė, kad jam pridera klausyti pono, bet jis, girdi, norėtų kaip galima greičiau tą kryžiaus kelionę atlikti, kolei geležis karšta ir kolei dar nagus niežti, nes ilgą iešmą bedrožiant, šuva kepsnį pagauna, o ir Dievas padeda, kas gerai pradeda, ir ne tam dėkui, kuris žada kojas auti, bet tam dėkui, kuris auna, ir geriau višta katile negu sakalas danguje.

— Liaukis su tais priežodžiais, Sančai, dėl Dievo meilės! —sušuko Don Kichotas.— Regis, ir vėl seną giesmę trauki. Kalbėki paprastai, aiškiai, neplaki visko krūvon, kaip ne kartą jau mokiau, ir pamatysi: vienas žodis vertas šimto.

— Nė pats nebežinau, kokia aplaidžia mane apninka,— tarė Sančas,— be priežodžio negaliu nė žodžio pasakyti, ir kiekvienas priežodis man atrodo tikra išmintis, bet aš stengsiuos pasitaisyti.

Ir jųdviejų pokalbis šiuo tarpu pasibaigė.

---

* Dievą iš Dievo (*lot.*).

LXXII PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAIP DON KICHOTAS IR SANČAS PARVYKO SAVO BAŽNYTKAIMIN

Visą tą dieną Don Kichotas ir Sančas praleido bažnytkaimio užeigoje nakties belaukdami: vienas — idant plyname lauke užbaigtų plakimosi apeigas, kitas — idant pamatytų jų pabaigą, turėsiančią apvainikuoti visus jojo troškimus.

Tuo tarpu prie užeigos prijojo keliauninkas, lydimas lyg trijų, lyg keturių tarnų, ir vienas jų kreipėsi į raitelį, pažiūrėti jų šeimininką:

— Šičia, jūsų malonybe pone done Alvarai Tarfe, galėsite apsistoti pokaičio: viduje, atrodo, švaru ir vėsu.

Tatai girdėdamas, Don Kichotas tarė Sančui:

— Žinai, Sančai, sklaidydamas savo istorijos antrąją dalį, regis, be kita ko, buvau užtikęs dono Alvaro Tarfės vardą.

— Visai galimas daiktas,— sutiko Sančas.— Tegu tik nusėda nuo arklio, tuomet ir paklausim.

Raitelis nusėdo, ir užeigos šeimininkė davė jam kambarį apačioje, priešais Don Kichoto duris, taipgi nukabinėtą išpaišytomis drobėmis.

Naujai atvykęs bajoras persirengė vasariniais drabužiais, išėjo į erdvią ir vėsią galeriją ir, pamatęs Don Kichotą, irgi išėjusį pasivaikščioti po galeriją, paklausė:

— Kurgi jūsų malonybė, gerbiamasis pone, teikiatės keliauti?

Į tai Don Kichotas jam atsakė:

— Į vieną artimiausių bažnytkaimių, iš kur esu kilęs. O kur jūsų malonybė keliaujate?

— Aš, pone, vykstu Granadon,— atsakė bajoras.— Ten mano gimtinė.

— Ir labai graži gimtinė! — sušuko Don Kichotas.— Bet būkite malonus, gerbiamasis pone, malonėkite pasisakyti, kuo jūs vardu: negalėčiau jums paaiškinti, kaip man svarbu jį sužinoti.

— Esu vardu donas Alvaras Tarfė,— atsakė bajoras.

Į tai Don Kichotas tarė:

— Nė kiek neabejoju, kad jūsų malonybė ir būsite tasai pats donas Alvaras Tarfė, kuris minimas Don Kichoto Lamančiečio isto-

rijos antroje dalyje, ne per seniausiai vieno šiuolaikinio autoriaus atspaustoje ir išleistoje pasaulin.

— Tasai pats,— atsakė bajoras,— o Don Kichotas, tos istorijos pagrindinis veikėjas, buvo mano artimiausias draugas, ir kaip tik aš išviliojau jį iš namų ar bent jau įkalbinau vykti Saragoson į turnyrą, kur aš pats buvau išsirengęs. Tiesą pasakius, nemaža draugiškų paslaugų esu jam padaręs, ir tik mano dėka budelis neišmargino jam nugaros už besaikį įžūlumą.

— O dabar pasakykite man, jūsų malonybe gerbiamasis done Alvarai, ar aš bent truputį panašus į minėtąjį Don Kichotą?

— Žinoma, ne,— atsakė bajoras,— nieku būdu.

— O anas Don Kichotas,— neatlyžo mūsiškis Don Kichotas,— turėjo ginklanešį, vardu Sančas Pansa?

— O kaipgi, turėjo,— atsakė donas Alvaras,— ir nors jisai garsėjo didžiu sąmojingumu, bet aš, pavyzdžiui, nė sykio nesu iš jo girdėjęs bent kiek šmaikštesnio sąmojo.

— Mielai tuo tikiu,— įsiterpė tuomet Sančas,— nes sąmojį rodyt sugeba ne kiekvienas, ir tasai jūsų Sančas, didžiai gerbiamas pone, matyt, užkietėjęs sukčius, niekšas ir, be kita ko, besmegenis, nes tikrasis Sančas Pansa — tai aš, ir sąmojai man pilasi kaip iš maišo. Ir jeigu jūsų malonybė pageidaujat pats tatai patirti, pagyvenkit su manim mažų mažiausiai vienerius metus, ir pamatysit, kad jie slysta man nuo liežuvio kas žingsnis, ir jų tokia gausybė ir toks šmaikštumas, jog klausytojai stačiai leipsta juokais, nors dažniausiai nė pats nenutuokiu, jog juokauju. O tikrasis Don Kichotas Lamančietis, garsingasis, narsingasis, išmintingasis, karštai įsimylėjęs, skriaudų gaišintojas, našlaičių ir mažamečių globėjas, našlių užuovėja, mergelių širdžių ėdikas, ištikimas vienintelei damai — nepalyginamajai Dulsinėjai Tobosietei,— štai šitas ponas, kurį matote priešais, mano šeimininkas. Bet kuris kitas Don Kichotas, taipgi bet kuris kitas Sančas Pansa — tai muilo burbulas ir sapniaus kliedesys.

— Dievaži, bičiuli, aš tikiu tamsta,— atsakė donas Alvaras.— Tie keli žodžiai, kuriuos tamsta spėjai pasakyti, turi daugiau sąmojo negu visos kalbos, kurių prisiklausiau iš ano Sančo Pansos, o jisai maldavo be perstogės. Beje, jis veikiau pilvapenys negu gražbylys ir veikiau mulkis negu šmaikščialiežuvis, ir apskritai aš neabejoju, jog burtininkai, persekioją Don Kichotą Gerąjį, įniko persekioti ir mane, pakišdami man Don Kichotą Blogąjį.

Šiaip sakysite ar taip, bet aš ničnieko nesuprantu: drįstu prisiekti, jog nugabenau jį gydytis Toledo beprotnamin, o štai dabar matau priešais kitą Don Kichotą, nė iš tolo nepanašų į manišką.

— Nežinau, ar tikrai esu geras,— atsiliepė Don Kichotas,— bet galiu drąsiai pasakyti, jog nesu blogas, o kad manimi patikėtute, jūsų malonybe šviesiausiasis done Alvarai, leiskite jums pranešti, jog amžių dienoj nesu buvęs Saragosoje, ir netgi priešingai: sužinojęs, kad tasai pramanytasis Don Kichotas dalyvavęs to miesto turnyre, aš atsisakiau ten vykti, idant išeitų paviršiun ano plunksnagraužio melagystė, ir patraukiau tiesiai į Barseloną, svetingumo buveinę, svetimšalių prieglobą, varguolių uždingsnį, narsuolių tėvynę, skriaudžiamųjų apgintį, mielą ištikimos draugystės pastogę, miestą, neturintį sau lygių nei vietovaizdžiu, nei grožiu.

Ir nors dalykai, tenai man nutikę, buvo ne iš maloniausiųjų, netgi priešingai — labai liūdni, tačiau taikytis su jais man padeda mintis, jog pamačiau tą miestą.

Taigi, gerbiamasis done Alvarai Tarfe, aš ir esu Don Kichotas Lamančietis, kurio šlovė skamba po pasaulį, o ne anas nenaudėlis, kuris baudėsi pasisavinti mano vardą ir pagarsėti prisiskirdamas mano mintis.

Meldžiu jūsų malonybę kaip tikrą bajorą: teikitės pareikšti šio bažnytkaimio alkaldui, jog ligi šiolei jūsų malonybė niekados nesate manęs matęs, jog aš — ne tasai Don Kichotas, kuris piešiamas antroje dalyje, ir jog manasis ginklanešys Sančas Pansa — tai anaiptol ne tas žmogus, kurį jūsų malonybė teikėtės pažinoti.

— Kuo mieliausiai tatai padarysiu,— atsiliepė donas Alvaras,— nors ir labai keista būti pažįstamam iškart su dviem Don Kichotais ir dviem Sančais, kurių vardai sutampa, bet užtat darbai skiriasi kaip diena ir naktis. Ir aš dar sykį sakau ir tvirtinu, jog nesu matęs to, ką esu matęs, ir man nėra nutikę to, kas yra nutikę.

— Jūsų malonybė, be abejo, būsite užkerėtas lygiai kaip manoji ponia Dulsinėja Tobosietė,— tarė Sančas,— ir duok Dieve, kad jūsų malonybę sugebėčiau atkerėti įsipliekdamas tris tūkstančius tris šimtus su viršum kirčių, kaip tai darau josios labui,— beje, jums sutikčiau ir dovanai įsiplıekti.

— Nesuprantu, apie kokius kirčius jūs kalbate,— tarė donas Alvaras.

Sančas atsakė, jog apie tai reikėtų ilgai kalbėti, bet jisai viską papasakosiąs, jeigu tik keliausią drauge.

Tuo tarpu atėjo pietų metas, ir Don Kichotas papietavo sykiu su donu Alvaru.

Netikėtai užeigon užsuko bažnytkaimio alkaldas ir raštininkas, ir Don Kichotas kreipėsi į tą alkaldą oficialiu prašymu: gindamas savo teises, jis, Don Kichotas, pageidaująs, idant čia pat esantis bajoras donas Alvaras Tarfė jo malonybei alkaldui pareikštų, jog anksčiau niekados nepažinojęs Don Kichoto Lamančiečio, čia pat esančio, ir jog tai esąs visiškai ne tas Don Kichotas, kuris atvaizduotas pasaulin išleistoje knygoje, antrašte: *Don Kichoto Lamančiečio Antra dalis, surašyta tokio Aveljanedos, kilusio iš Tordesiljo.*

Alkaldas atliko visa tai pagal įstatymą: liudytojo parodymai buvo surašyti griežtai laikantis visų formalumų, būtinų tokiais atvejais,— tuo labai apsidžiaugė Don Kichotas ir Sančas, lyg jiems būtų buvę labai svarbu turėti tokį liudijimą ir lyg žodžiai ir darbai nebūtų pakankamai aiškiai apibūdinę, kuo skiriasi vienas nuo kito abu Don Kichotai ir abu Sančai.

Donas Alvaras ir Don Kichotas dar ilgai rungėsi siūlydami vienas kitam savo paslaugas ir berdami mandagumo pareiškimus, ir didysis lamančietis pasirodė besąs tokio šviesaus proto, jog donas Alvaras norom nenorom prisipažino klydęs ir net rimtai ėmė manyti, jog esąs, ko gero, apkerėtas: juk savo akimis matęs du tokius skirtingus Don Kichotus.

Atėjo vakaras, abu keliauninkai išjojo iš užeigos, bet maždaug už pusmylio vieškelis šakojosi: vienas kelias vedė į Don Kichoto bažnytkaimį, kitas — ten, kur reikėjo donui Alvarui.

Per tą trumpą laiką Don Kichotas jau buvo spėjęs papasakoti donui Alvarui apie savo nelemtą pralaimėjimą, apie Dulsinėjos apkerėjimą ir būdą jai atkerėti, ir tuo dar labiau nustebino doną Alvarą, o paskum, išglėbesčiavęs Don Kichotą ir Sančą, donas Alvaras nujojo savo keliu, Don Kichotas — savo ir tą naktį praleido giraitėje po medžiais, idant Sančas galėtų atlikti savo atgailą... Ir atliko lygiai taip kaip praeitą naktį, kitaip sakant, daugiau sužalodamas bukų liemenis negu savo nugarą, kurią šitaip puoselėjo, kad bizūnu vargu ar būtų nubaidęs musę, jeigu ji būtų kartais nutūpusi.

Mulkinamas Don Kichotas atsidėjęs skaičiavo kiekvieną kirtį ir nustatė, jog drauge su vakarykščiais išeina trys tūkstančiai dvidešimt devyni.

Saulė tądien, atrodo, patekėjo anksčiau, kad pamatytų Sančo auką, ir sulig pirmaisiais spinduliais Don Kichotas ir Sančas iške-

liavo toliau aptardami, kaip klydęs donas Alvaras ir kaip gerai juodu padarę pareikalaudami teisingumo atstovą pagal visas taisykles surašyti jo parodymus.

Visą tą dieną ir visą naktį juodu praleido kelionėje, ir jiems nenutiko nieko tokio, kas būtų verta pasakojimo, nebent tai, jog paskutiniąją naktį Sančas galutinai atliko savo uždavinį, tuo nepaprastai nudžiugindamas Don Kichotą, kuris ėmė nekantriai laukti ryto: mat jam atrodė, jog kelyje būtinai sutiksiąs jau atkerėtą savąją damą Dulsinėją. Ir dieną, jodamas keliu, nepraleido nė vienos moters nepasižiūrėjęs, ar tai nebūsianti Dulsinėja Tobosietė, o kad Merlenas būtų galėjęs netesėti duoto žodžio — tuo niekados jis nebūtų patikėjęs.

Tokių minčių ir godų pilnas, drauge su Sanču jis užjojo ant kalvos, nuo kurios vėrėsi vaizdas į jų bažnytkaimį, ir tuomet Sančas, puolęs ant kelių, sušuko:

— Atsimerk, išsiilgtoji gimtine, ir pažvelk į savo sūnų Sančą Pansą, kuris grįžta namo nelabai pralobęs, bet užtat atsakančiai bizūnu išsipėręs kailį! Išskėsk rankas ir apkabink taipgi savąjį sūnų Don Kichotą: jis grįžta nugalėtas svetimųjų rankų, bet ir pats save nugalėjęs, o tai, jo žodžiais tariant, šlovingiausia pergalė, kokios tik įmanoma trokšti. Grįžtu pilnomis kišenėmis, nes jei ir gavau gerai į kailį, gerai ir pasijodinėjau.

— Liaukis niekus paistęs,— tarė Don Kichotas,— kad tik laimingai įjotume į savo bažnytkaimį, o ten duosime valią vaizduotei ir sugalvosime, kaip tvarkysimės piemenų gyvenime, kuris mudviejų laukia.

Sulig tais žodžiais juodu nusileido nuo kalvos ir patraukė bažnytkaimio link.

LXXIII PERSKYRIMAS

APIE PRANAŠINGUS ŽENKLUS, PASIRODŽIUSIUS DON KICHOTUI ĮJOJANT BAŽNYTKAIMIN, TAIPGI APIE KITUS NUTIKIMUS, TEIKIANČIUS ŽAVESIO IR ĮTAIGUMO ŠIAI DIDŽIAI ISTORIJAI

Prie pat bažnytkaimio, pasak Sido Hamado, Don Kichotas pastebėjo pakluonėje kivirčijantis du berniūkščius, kurių vienas sušuko kitam:

— Be reikalo ardaisi, Perikilijau: kaip gyvas daugiau jos nebematysi!

Tuomet Don Kichotas tarė Sančui:

— Girdėjai, bičiuli, ką anas berniūkštis sakė: „Kaip gyvas daugiau jos nebematysi“?

— Kas čia tokio? — atsiliepė Sančas.— Maža ką vaikai prišneka!

— Na jau! — atrėmė Don Kichotas.— Bene tu nenuvoki, kad, šiuos žodžius pritaikius man, išeitų, jog man nelemta pamatyti Dulsinėjos?

Sančas buvo jam beatsakąs, bet staiga pastebėjo per lauką skuodžiant zuikį, o jam iš paskos — būrį medžiotojų ir skalikų, ir štai tas zuikis persigandęs šmurkštelėjo palšiui papilvėn ir ten užsiglaudė. Sančas pagavo zuikį plikomis rankomis ir padavė Don Kichotui, bet šis tarė:

— *Malum signum*, malum signum!* Zuikis bėga, skalikai vejasi,— aš nebematysiu Dulsinėjos!

— Na ir keistuolis jūs, jūsų malonybe,— atsiliepė Sančas.— Tarkim, kad šitas zuikis — Dulsinėja Tobosietė, o skalikai, jį vaikantys,— piktadariai burtininkai, pavertę ją laukininke. Ji bėga, aš ją pagaunu ir įduodu jūsų malonybei į rankas, jūs laikot ją apsikabinęs ir glamonėjat,— tai bene čia blogas ženklas ir kokią nelaimę jis gali pranašauti?

Abu berniūkščiai, ką tik kivirčiję si, atbėgo pažiūrėti zuikio, ir Sančas paklausė vieną jų, kuo gi jie nepasidaliję.

Ir berniūkštis, sušukęs: „Kaip gyvas daugiau jos nebematysi“, atsakė, jog atėmęs iš draugo skrynelę su svirpliais ir kaip gyvas jos neatiduosiąs.

Sančas išsitraukė iš kapšelio keturis ketvirtukus ir įbruko berniūkščiui, o paskum, paėmęs iš jo skrynelę, įteikė ją Don Kichotui ir tarė:

— Baigta, pone, visi jūsų pranašingi ženklai sumalti į dulkes ir paleisti vėjais, nors, mano kvaila galva, jie tiek baimės gali mums įvaryti kaip pernykščiai debesys. Mūsų sodžiaus klebonas, jei neklystu, yra sakęs, jog tikriems krikščionims, juo labiau išprususiems žmonėms nedera paisyti tokių niekų, o ir jūsų malonybė ne per seniausiai man kalėt į galvą, kad visi krikščionys, tikintys prietarais,—

---

* Blogas ženklas (*lot.*).

paskutiniai mulkiai... Tai va, nėr čia ko trypčioti vietoje, traukiam toliau ir jojam stačiai į bažnytkaimį.

Prijojo medžiotojai, pareikalavo zuikio, ir Don Kichotas jį atidavė.

Juodu patraukė toliau ir bažnytkaimio pakrašty, nedidelėje vejoje, pamatė kleboną ir bakalaurą Karaską kalbant poterius.

Pravartu būtų žinoti, jog vietoj gūnios Sančas Pansa buvo apklojęs palšį ir ryšulį šarvų ta pačia liepsnos liežuviais išpaišyta multino mantija, kuria buvo apsiaustas kunigaikščio pilyje Altisidoros prisikėlimo naktį.

Be to, asilui ant galvos buvo užmovęs vaurą,— taigi nė vienas jojamas gyvulys dar nebuvo šitaip pakeistas ir aptaisytas nuo pat pasaulio pradžios.

Klebonas ir bakalauras beregint pažino abu keliauninkus ir puolė prie jų išskėstomis rankomis.

Don Kichotas nusėdo ir tvirtai juodu apkabino, tuo tarpu berniūkščiai visa regimčiomis ir skvarbiomis lūšių akimis iš tolo įžiūrėjo asilo vaurą ir dabar subėgę praplyšo šūkauti vieni kitiems:

— Eikit čionai, vaikai, pažiūrėkit, koks Sančo Pansos asilas, didesnis dabišius už patį Mingą[202], o koks Don Kichoto kuinas, toks perdvėsęs, jog už uodegos pilvo nematyt!

Galop, vaikų apspeisti, lydimi klebono ir bakalauro, Don Kichotas ir Sančas įėjo bažnytkaimin ir pasuko Don Kichoto sodybos link, o ten, pavartėje, jau išgirdusios juos atvykus, stovėjo šeimininkė ir dukterėčia.

Neaplenkė gandas nė Teresos Pansos, Sančo pačios; susivėlusi, pusplikė, tempdama už rankos dukterį Sančiukę, atbėgo ji pasitikti vyro, o pamačiusi jį anaiptol ne taip išsipusčiusį, kaip, josios galva, būtų pritikę salavaldžiui, sušuko:

— Kas tau, vyreli? Lyg ir pėsčias grįžti namo, lyg ir nuo kojų nusivaręs; kaip kažin ką, atrodai veikiau kaip valdžios netekęs nei turtais aptekęs.

— Užsičiaupk, Teresa,— atsakė Sančas,— ne visada taip yr, kaip atrodo, va tik pareisim namo — prisiklausysi būtų ir nebūtų dalykų. Pinigų parsivežu, tatai svarbiausia, ir užsidirbau juos savo galva, o kad būčiau ką nuskriaudęs — gink Dieve!

— Kad tik būtų pinigų, mielasis vyreli,— tarė Teresa,— o užsidirbti jų gali ir vienaip, ir kitaip. Nors ir kaip tu būtum jų užsidirbęs, pasauly nieko nenustebinsi.

Sančiukė apsikabino tėvą ir paklausė, ko jai parvežęs: buvo aišku, kad akys jai ištįso belaukiant; įsitvėrė jam į juostą, paėmė asilą už pamauto, o žmona iš kitos pusės įsikibo vyrui į parankę, ir visi nudrožė namo, tuo tarpu Don Kichotas liko šeimininkės ir dukterėčios globoje ir klebono ir bakalauro draugijoje.

Nieko nelaukdamas, Don Kichotas tuoj užsidarė kambaryje su bakalauru ir klebonu ir trumpai drūtai papasakojo apie savo pralaimėjimą ir prisiimtą sąlygą — vienerius metus nekelti kojos iš bažnytkaimio: tą sąlygą jis ketinąs vykdyti raidė raidėn, nenukrypdamas nė per nago juodymą, kaip ir pritinka klajojančiam riteriui, kuriam privalu stropiai laikytis klajojančios riterijos nuostatų...

O tuos metus jis ketinąs pagyventi piemeniu: mėgautis laukų platybėmis, kur esą galima nevaržomai duoti valią savo meilės godoms ir ugdyti dvasią doringo piemenų būvio dvasingumu...

Ir jis meldžiąs kleboną ir bakalaurą — aišku, jeigu jie ne per daugiausia užsiėmę ir neturį svarbesnių reikalų,— sudaryti jam draugiją: jis nusipirksiąs avių bandą, ganėtinai didelę, kad jie galėtų teisėtai vadintis piemenimis...

Ir dar norįs jiems pranešti, jog didžiausią darbą jis jau nuveikęs: parinkęs visiems vardus, ir pačius tinkamiausius.

Klebonas paklausė, kokie tai būsią vardai.

Don Kichotas atsakė, jog jis pats būsiąs piemuo Kichotis, bakalauras — piemuo Karaskonas, klebonas — piemuo Kleboniambras, o Sančas Pansa — piemuo Pansinas.

Naujoji Don Kichoto išprotėjimo atmaina apstulbino ir kleboną, ir bakalaurą, tačiau, nuogąstaudami, kad jisai darsyk nesileistų pasaulin riterių nuotykių ieškoti, ir vildamiesi, jog per tuos vienerius metus jisai galbūt pasveiksiąs, jie pritarė jo naujam sumanymui ir, beprotišką jo mintį pripažinę protinga, sutiko drauge su juo pradėti piemenų gyvenimą.

— Ir štai ką dar norėčiau pridėti,— pridūrė Samsonas Karaskas.— Kaip visiems žinoma, esu garsus poetas, ir todėl, kur buvęs nebuvęs, dėsiu eiles — ir pastoralines, ir pasaulietiškas, ir kokias tik norite, kad mums laikas neprailgtų beklaidžiojant tyrais. Bet svarbiausia, mielieji ponai, kiekvienam mūsų privalu parinkti vardą tai piemenaitei, kurią jis ketina šlovinti savo eilėmis, ir mes neaplenksime nė vieno medžio, nors ir kokia kieta žievė jo būtų, neišpjaustę jame ir neišraižę savo piemenaitės vardo, kaip tatai įprasta ir daroma visų įsimylėjusių piemenų.

— Aiškus daiktas,— pritarė Don Kichotas,— bet man, pavyzdžiui, nėra ko sukti galvos dėl menamos piemenaitės vardo, nes aš turiu neprilygstamąją Dulsinėją Tobosietę, šių pakrančių šlovę, šių lankų papuošalą, grožio šventovę, žavesio viršūnę,— žodžiu, tą, kuriai galima giedoti ditirambus, kad ir kokie negirdėti jie būtų.

— Jūsų tiesa,— sutiko klebonas,— bet mudu paieškosime sukalbamesnių piemenaičių, kurios gal ir nelabai patiks, bet užtat nesišiauš.

O Samsonas Karaskas pridūrė:

— O jeigu nerasime tinkamų, pasiskolinsime vardus iš tų, kurios klajoja po pasaulį, platinamos ir garsinamos knygose, kaip antai: Filidė, Amarilė, Diana, Flerida, Galatėja ir Belisarda, ir jeigu jomis prekiaujama turgavietėse, kodėl gi mums jų nenusipirkti ir nelaikyti savo nuosavybe? Jeigu manoji dama, arba, tikriau pasakius, piemenaitė, bus, tarkim, Ana, aš šlovinsiu ją Anardos vardu, jei Fransiska, vadinsiu ją Fransenija, jei Lusija, tai Lusinda, ir taip toliau. O jeigu ir Sančas Pansa pageidaus įstoti mūsų brolijon, galės šlovinti savąją pačią Teresą Pansą Teresainos vardu.

Don Kichotas pasijuokė iš paskutiniojo vardo, o klebonas dar sykį karštai pagyrė taurų ir garbingą Don Kichoto sumanymą ir pasižadėjo būti drauge visą tą laiką, kurio turėsiąs būtiniausias priedermes atlikęs.

Paskum klebonas ir bakalauras atsisveikino su Don Kichotu, o prieš išeidami primygtinai paprašė ir patarė žiūrėti sveikatos ir ypačiai rūpintis mityba.

Taip jau likimo buvo lemta, jog dukterėčia ir šeimininkė nusiklausė jų pokalbį, ir, svečiams tik išėjus, jiedvi įsiveržė į Don Kichoto kambarį, ir dukterėčia kreipėsi į jį tokiais žodžiais:

— Ką visa tai reiškia, dėde? Mes jau manėm, kad jūs pagaliau sugrįžot namo ir ramiai ir padoriai gyvensit iki dienų galo, o jus, pasirodo, vėl traukia keliai keleliai, kaip toj dainoj sakoma:

Pareini jau, piemenėli?
Piemenėli, išeini?

Gėdykitės, juk ne su saule gyvensit!

O šeimininkė pridūrė:

— Argi jūsų metuose pritinka dienovidžio karščiai — vasarą, rūkai ir vilkų staugimas — žiemą? Žinoma, kad ne: toksai darbas ir amatas labiau dera žmonėms tvirtiems, užsigrūdinusiems, galima

sakyti, nuo pat lopšio pripratusiems prie tokio gyvenimo. Jeigu jau norit bėdos ieškoti, verčiau būkit klajojančiu riteriu negu piemeniu.

Pagalvokit, pone, ir paklausykit mano žodžio, juk patariu jums nei persivalgiusi, nei persigėrusi, o blaivia galva, ir, be to, ne veltui pusę amžiaus nugyvenau šiame pasaulyje,— tai va, niekur nesibelskit iš namų, žiūrėkit ūkio, dažniau eikit išpažinties, šelpkit pavargėlius, ir tebaudžia mane Dievas, jei bloga linkiu jūsų malonybei.

— Nutilkite, dukrelės! — atsiliepė Don Kichotas.— Aš pats gerai žinau, kas man pritinka. Paguldykite mane į lovą, nes lyg nekaip jaučiuosi, ir turėkite galvoje: nors ir kas aš būčiau, ar klajojantis riteris, ar nusiklajojęs piemuo, niekados bėdoje jūsų nepaliksiu, ir tuo jūs pačios įsitikinsite iš mano darbų.

Ir abi gerosios dukrelės (nes ir šeimininkė, ir dukterėčia tikrai buvo jam kaip dukterys) nuvedė jį į lovą ir pasistengė kaip galima geriau pavalgydinti ir pamaloninti.

LXXIV PERSKYRIMAS

APIE TAI, KAIP DON KICHOTAS SUNEGALAVO, APIE JO SUDARYTĄJĮ TESTAMENTĄ IR APIE JO MIRTĮ

Nieko amžina nėra šiame pasaulyje, nuo pradžios iki paskutinės akimirkos viskas krypsta pakalnėn, ir ypačiai žmogaus gyvenimas, o kadangi Don Kichoto gyvenimui Apvaizda nebuvo suteikusi ypatingos galios lėtinti savo bėgį, mirtis ir amžino atilsio valanda atėjo tuo metu, kai jis mažiausiai to tikėjosi; gal jį pakirto pralaimėjimo grūžtis, gal taip parikiavo ir nulėmė Apvaizda, bet jam prisimetė karštinė, ištisai savaitei prikaustydama prie ligos patalo, ir visą tą laiką jį lankė bičiuliai: klebonas, bakalauras ir barzdaskutys, o gerasis ginklanešys Sančas Pansa nesitraukė nuo galvūgalio.

Manydami, jog šitaip jį paveikė skaudi pralaimėjimo mintis ir neišsipildžiusi svajonė išvaduoti ir atkerėti Dulsinėją, bičiuliai stengėsi kaip įmanydami pralinksminti Don Kichotą, o bakalauras vis kartojo, kad jisai sutelktų jėgas, atsikeltų ir pradėtų piemenų gyvenimą, kuriam jis, bakalauras, jau paskyręs eklogę, pranokstančią visas Sanadzaro[203] sudėtąsias, ir kad iš vieno kintanariškio ūkininko jau

nusipirkęs du atsakančius šunis bandai saugoti: vienas jų šaukiamas Rudžiu, o kitas — Paukštgaudžiu.

Tačiau niekas negalėjo išsklaidyti Don Kichoto liūdesio.

Bičiuliai pakvietė gydytoją. Šis pačiupinėjo pulsą, ne per daugiausia nusidžiaugė ir patarė Don Kichotui dėl visa ko pasirūpinti savo siela, nes kūnui gresiąs pavojus.

Don Kichotas išklausė jį ramia širdimi, bet visiškai kitaip sutiko šią žinią šeimininkė ir dukterėčia,— drauge su ginklanešiu jos pratrūko taip graudžiai raudoti, lyg Don Kichotas jau būtų gulėjęs pašarvotas.

Gydytojas buvo tos nuomonės, jog Don Kichotą žudanti širdgėla ir neviltis.

Don Kichotas pasiprašė paliekamas vienas — norįs truputį nusnūsti.

Taip ir buvo padaryta, ir jis, kaip sakoma, dėjo į ūsą geras šešias valandas, net šeimininkė ir dukterėčia sunerimo, ar tik amžinu miegu nebūsiąs užmigęs.

Minėtam laikui prabėgus, jis kniostelėjo iš miego ir garsiai suriko:

— Garbė Dievui Tėvui Visagaliui, tokią malonę man suteikusiam! Iš tiesų begalinis jo gailestingumas, ir žmonių nuodėmės negali jo susilpninti nei išsekinti.

Dukterėčia įsiklausė į dėdės žodžius, ir jie pasirodė jai protingesni nei paprastai, bent jau už visas kalbas, prie ligos patalo girdėtas, ir todėl pasidomėjo:

— Ką jūs turite galvoje, dėde? Gal kas nauja nutiko? Apie kokį gailestingumą ir apie kokias žmonių nuodėmes kalbate?

— Apie tą gailestingumą, dukterėčia,— atsakė Don Kichotas,— kurį šią akimirką, nuodėmių manų nepaisydamas, parodė man Viešpats. Protas mano vėl šviesus ir aiškus, išsivadavęs nuo dumsių nemokšiškumo tamsybių, kurios apgožė jį, pragaištingai ir pastoviai man beskaitant nelemtuosius riterių romanus. Dabar perprantu visą jų kvailumą ir melagystę, ir tik gaila man, jog per vėlai atsipeikėjau ir jau nebeturiu laiko atitaisyti savo klaidų ir imtis kitų knygų, kurios nušviestų man dvasią.

Jaučiu, dukterėčia, jog stoviu prie mirties slenksčio, ir norėčiau mirti taip, kad žmonės įsitikintų, jog ne veltui nugyvenau savo amžių, ir kad nelydėtų manęs pamišėlio vardas,— tegul ir buvau toks, bet nenorėčiau to įamžinti savo mirtimi.

Pakvieski, vaikeli, mano geruosius bičiulius, kleboną, bakalaurą Samsoną Karaską ir barzdaskutį meistrą Nikolą: aš noriu atlikti išpažintį ir surašyti testamentą.

Tačiau dukterėčiai neprireikė jų šaukti, nes kaip tik tuo metu visi trys įėjo į kambarį.

Vos pamatęs juos, Don Kichotas tarė:

— Pasveikinkite mane, mielieji: aš jau nebe Don Kichotas Lamančietis, bet Alonsas Kichanas, dėl savo būdo ir prigimimo pramintas Geruoju. Dabar aš — priešas Galijos Amadžiui ir devynioms galybėms jo palikuonių, dabar man grasu net prisiminti visus tuos šventvagiškus klajojančių riterių romanus, dabar aš suvokiu savo neprotingumą, suprantu, kaip pražūtingai paveikė mane tos knygos, ir, per begalinį Dievo gailestingumą kartaus patyrimo pamokytas, visas jas prakeikiu.

Tokias kalbas išgirdę, visi trys pamanė, kad Don Kichotą tikriausiai bus apsėdusi kokia nauja beprotystė. Ir tuomet Samsonas jam tarė:

— Ką, pone Don Kichote? Kaip tik dabar, kai gavome žinių, jog jūsų dama Dulsinėja atkerėta, jūsų malonybė šitaip prašnenkate? Dabar, kai mes visi užsidegėme eiti į piemenis ir, dainas dainuodami, gyventi kaip karaliai, jūsų malonybė baudžiatės tapti atsiskyrėliu? Liaukitės, dėl Dievo meilės, atsipeikėkite ir nesekite pasakų.

— Pasakomis gyvenau ligi šiolei,— atsakė Don Kichotas,— ir tos pasakos stūmė mane į neišvengiamą pražūtį, bet dabar, mirties valandą, pasistengsiu su Dievo padėjimu, kad jos man išeitų į naudą. Ponai, aš jaučiu, jog netrukus mirsiu, ir todėl baikime juokus: pakvieskite man kunigą išpažinčiai atlikti ir raštininką testamentui sudaryti. Tokią akimirką žmogui nedera juokauti su savo siela, ir todėl prašau jus: kol klebonas klausys išpažinties, pašaukite raštininką.

Visi susižvelgė Don Kichoto žodžių nustebinti ir, kad ir abejodami, buvo linkę juo patikėti: jų manymu, toksai staigus proto prašviesėjimas buvo vienas ženkliausių artimos mirties požymių, nes, be kita ko, jis išsakė dar ir kitokių minčių, tokių sklandžių, tokių nuoseklių ir pilnų krikščioniškos dvasios, jog pagaliau visos abejonės išsisklaidė, ir jie galutinai patikėjo, kad jis atėjo į protą.

Klebonas išprašydino visus iš kambario ir, likęs vienas su Don Kichotu, išklausė išpažinties.

Bakalauras išskubėjo raštininko ir netrukus grįžo kartu su juo ir su Sanču Pansa; jau anksčiau iš bakalauro sužinojęs apie savo pono

būklę, dabar, matydamas šeimininkę ir dukterėčią apsiverkusias, Sančas patempė lūpą ir taipgi apsipylė ašaromis.

Išklausęs išpažinties, klebonas išėjo ir tarė:

— Tikrai miršta Alonsas Kichanas Gerasis, ir tikrai jis sveiko proto. Dabar galime užeiti, tegu surašo testamentą.

Šie žodžiai baisingai sukrėtė šeimininkę, dukterėčią ir gerąjį ginklanešį Sančą: iš jų akių, ir šiaip jau pritvinkusių, srautais prapliupo ašaros, o iš krūtinių gilumos tolydžio veržėsi sunkūs atodūsiai, nes iš tiesų, kaip jau buvo sakyta, Don Kichotas visada, ir stačiai Alonsas Kichanas Gerasis, ir Don Kichotas Lamančietis būdamas, garsėjo romiu būdu ir maloniu elgesiu, ir už tai jį mylėjo ne tik namiškiai, bet ir visi pažįstami.

Drauge su kitais kambarin įėjo raštininkas, ir, jam užrašius testamento pradžią, Don Kichotas, pagaliau atlikęs atgailą ir visa tai, ką liepia krikščionių tikėjimas, pakėlė balsą ir, reikšdamas paskutinę valią, prabilo:

— *Item**, aš pageidauju, kad mano pinigų, saugomų Sančo Pansos, kurį, pamišęs būdamas, nusisamdęs buvau ginklanešiu, niekas iš jo nereikalautų ir ataskaitų neprašytų, nes mudu turėjome savų sąskaitų, nesuvestų ir galutinai nesutvarkytų, o jeigu, atskaičius jam priklausomą skolą, dar atliktų pinigų, tegu šį likutį jis pasiima: suma bus nedidelė, bet jam labai pravers.

Ir jeigu aš, pamišėliu būdamas, dėjau pastangas, idant jo valdžion sala būtų duota, dabar, sveiko proto būdamas, visas pastangas dėčiau, idant duota jam būtų visa karalystė, nes nusipelnė jos savo nuoširdumu ir atsidavimu.

Ir, kreipdamasis į Sančą, tarė:

— Atleiski, bičiuli, jog dėl manęs taipgi laikomas buvai pamišėliu, nes, pats klysdamas, tave klaidinau tvirtindamas, kad būta ir esama pasaulyje klajojančių riterių.

— Ak! — ašarodamas sušuko Sančas.— Nemirkite, jūsų malonybe viešpatie mano, pasekit mano patarimu ir gyvenkit ilgus ilgiausius metus, nes didžiausia beprotystė, kokią gali padaryti žmogus šiame pasaulyje,— tai imti ir pasimirti nei iš šio, nei iš to, kai niekas jo nei žudo, nei ką, nebent sielvartas smaugia.

Liaukitės, gana jums lovoj tysoti, kelkitės,— persirengiam piemenimis ir pasiduodam į laukus, kaip mudviejų buvo sutarta; ką

* Taip pat, be to (*lot.*).

gali žinoti, gal kur pakrūmėj užtiksim atkerėtąją damą donją Dulsinėją, o ko gi daugiau mums norėti!

Ir jeigu jau mirštat iš širdgėlos, kad prakišot dvikovą, suverskit kaltę ant manęs: girdi, jūs nupuolęs nuo Rosinanto, nes aš per silpnai priveržęs balno paspręstę, juo labiau kad, kaip žinot iš riterių romanų, vienam riteriui nublokšti žemėn kitą — įprastas daiktas: šiandien jis nugalėtas, o rytoj — nugalėtojas.

— Kas be ko,— pritarė Samsonas,— gerasis Sančas Pansa labai protingai samprotauja.

— Gana, ponai,— pareiškė Don Kichotas,— kiti metai — kiti ratai, kiti ir vežėjai. Buvau išprotėjęs, o dabar aš sveiko proto, buvau Don Kichotas Lamančietis, o dabar, kaip sakiau,— Alonsas Kichanas Gerasis. Savo nuoširdžia atgaila ir atvirumu aš tikiuosi susigrąžinti pirmykštę jūsų pagarbą... Rašykite toliau, pone raštininke!

Item, visą turtą palieku vienintelei savo paveldėtojai, čia pat esančiai dukterėčiai Antonijai Kichanai, iš pradžių atskaičius atitinkamą dalį, mano skiriamą kitiems tikslams, o būtent: pirmiausia aš pageidauju, kad būtų išmokėta alga mano šeimininkei už visą ištarnautą laiką, taipgi išduota jai dvidešimt dukatų drabužiams.

Testamento vykdytojais skiriu čia pat esančius kunigą kleboną ir poną bakalaurą Samsoną Karaską.

Item, aš pageidauju, kad mano dukterėčia Antonija Kichana, panorusi ištekėti, pasiskirtų tokį vyrą, apie kurį būtų iš anksto žinoma, jog jis nėra nieko girdėjęs apie riterių romanus, o jeigu paaiškėtų, kad yra jų skaitęs, ir jeigu mano dukterėčia vis tiek norėtų už jo tekėti ir ištekėtų, tuo atveju ji nustoja viso palikimo, ir testamento vykdytojai gali savo nuožiūra panaudoti jį labiems darbams.

Item, meldžiu minėtus ponus testamento vykdytojus, kad jie, likimo suvesti su autorium, kaip sakoma, parašiusiu Don Kichoto Lamančiečio žygdarbių antrąją dalį, perduotų mano nuolankiausią prašymą atleisti man už tai, jog nejučia daviau dingstį prirašyti šitiek ir šitokių nesąmonių, kurių pilna toje knygoje, nes, atsisveikinant su šiuo pasauliu, mane graužia sąžinė, kad būsiu jį paskatinęs tam darbui.

Sulig tais žodžiais Don Kichotas baigė testamentą ir, netekęs sąmonės, išsitiesė paslikas lovoje.

Visi persigando ir puolė jo gelbėti, ir visas tris dienas, kurias dar išgyveno po testamento surašymo, jis tik retkarčiais atgaudavo sąmonę.

Namuose viešpatavo sąmyšis, bet, šiaip ar taip, dukterėčia nepamiršdavo pavalgyti, šeimininkė — išgerti vyno, o ir Sančas per daug nesielvartavo: mat mintis apie palikimą visada sušvelnina arba net užgožia skausmą, kurį mirštantysis paprastai sukelia paveldėtojų širdyse.

Pagaliau, kai Don Kichotas gavo paskutinį patepimą, kai, remdamasis gausybe nenuginčijamų argumentų, pasmerkė riterių romanus, išmušė jo valanda.

Raštininkas, buvęs tuo metu prie mirties patalo, pareiškė, jog nė viename riterių romane nebuvo skaitęs, kad kuris nors klajojančių riterių būtų miręs savo lovoje taip romiai ir taip krikščioniškai kaip Don Kichotas; visiems aplink sielvartaujant ir raudant, Don Kichotas išleido paskutinį kvapą, kitaip sakant, mirė.

Tatai matydamas, klebonas paprašė raštininką paliudyti raštu, jog Alonsas Kichanas Gerasis, paprastai vadinamas Don Kichotu Lamančiečiu, atsisveikino su šiuo pasauliu ir mirė savo mirtimi, o to liudijimo jis prašąs, idant kuris kitas autorius, neskaitant Sido Hamado ben Inhalio, negautų progos apgaulingai prikelti velionį ir toliau kurti nepabaigiamas jo žygdarbių istorijas.

Taip mirė išmoningasis Lamančos bajoras, tačiau jo gimtinės Sidas Hamadas nenorėjo tiksliai nusakyti, idant Lamančos miesteliai ir bažnytkaimiai neimtų ginčyti vieni kitiems teisės įsūnyti Don Kichotą ir paskelbti jį savo žemiečiu, kaip septyni Graikijos miestai kad ginčijosi dėl Homero[204].

Mes nepasakosime, kaip raudojo Sančas, Don Kichoto dukterėčia ir šeimininkė, o iš naujausių epitafijų, jo atminimui paskirtų, paminėsime nebent štai šitą, Samsono Karasko sukurtą:

Ilsis čia bajoras kietas,
stebinęs narsu minias,
tokiu, jog Mirtis kaulėta,
stojusi į grumtynes,
pasitraukė nugalėta.

Tolimas paikai tuštybei,
saviškais darbais, keistybėm
juokino ir baidė žmones;
protan per mirties malonę
atžengė iš beprotybės.

O išmintingasai Sidas Hamadas sako kreipdamasis į savo plunksną: „Šičia, ant vąšelio ir varinės vielos pakabinta, tu ir kabosi, manoji plunksna, nežinia, ar gerai padrožta, ar prastai nusmailinta, ir gyvensi čia amžių amžius, jeigu tik nenukabins tavęs kokie išpuikę ir piktų užmačių pilni knygrašiai, išniekinti tave panūdę. Bet, nelaukdama, kol jie tavęs prisilies, sudrauski juos ir kaip galima įtaigiau pasakyki:

Traukitės šalin, niekšeliai,
niekam liest manęs nelemta,
nes tik vienai man, karaliau,
skirtas šitas darbas šventas.[205]

Vienam man gimęs Don Kichotas, ir aš gimęs tik jam vienam; jam buvo likta nuveikti žygius, o man — rašyti; mudu abu — neperskiriama pora, kad ir kaip tūžtų ir apmaudautų anas apsimetėlis tordesiljiškis rašeiva[206], išdrįsęs (o gal dar kartą išdrįsiąs) savo atbukusia ir prastai nusmailinta stručio plunksna aprašyti mano narsiojo riterio žygdarbius, nes toksai užmojis ne jo nosiai ir ne jo išvėsusiai galvai imtis tokio darbo...

Ir jeigu kartais tau atsitiks su juo susipažinti, įgraudenki jį, idant duotų ramybę kape nuvargusiems ir jau sudūlėjusiems Don Kichoto kaulams ir nedrįstų, nusižengdamas visiems mirties įstatymams, boginti jų į Senąją Kastiliją[207], nedrįstų kelti iš kapo, kuriame Don Kichotas tikrai ir neginčijamai ilsis visu ūgiu išsitiesęs, nes jau nebeturi jėgų trečiąsyk leistis į naują kelionę ir žygį; o tiekos klajojančių riterių tiekai žygių išjuokti pakanka juk ir dviejų Don Kichoto žygių, patikusių ir suteikusių malonumą visiems, kas tik gavo progą apie juos išgirsti tiek mūsų krašte, tiek svečiose karalystėse.

Ir šitaip, draugiškai patardama savo nedraugui, tu atliksi krikščionio priedermę.

Ir aš jausiuos patenkintas ir išdidus, galėdamas pirmas ir visapusiškai, kaip to ir troškau, mėgautis savo darbo vaisiais...

Nes aš netroškau nieko kito, kaip tik atgrasyti žmones nuo pramanytų ir kvailų istorijų, aprašomų riterių romanuose, ir šit, pasirodžius tikrai ir nepramanytai manojo Don Kichoto žygių istorijai, tų romanų vertė pašlijo ir netrukus, be jokios abejonės, visiškai nukris.

Vale".

PABAIGA

PERSONAŽAS IR ASMENYBĖ M. de SERVANTESO ROMANE „DON KICHOTAS“

XVI a. viduryje Ispanija, pasiekusi galybės viršūnę, jau artėjo prie neišvengiamo politinio ir socialinio kracho. Imperatoriaus Karolio V sukurta didžioji Habsburgų imperija, nepakanti Europoje siaučiantiems reformacijos vėjams, užsidariusi, atiduota inkvizicijos malonei, gyvenanti iš Amerikos indėnų plėšimo bei išnaudojimo, griuvo: sunkiai besisuko korupcijos graužiama biurokratinė valdžios mašina, tuštėjo kaimai, kurių gyventojai, pasigodėję lengvai pelnomų turtų ir šlovės, virto gaujomis konkistadorų ir plėšikų, plaukė kitapus vandenyno į Naująjį Pasaulį, skurdas vis labiau slėgė miestus, kur nebuvo kas dirba, verčiasi amatais ir prekyba, nes visi su panieka žiūrėjo į darbą, skelbdamiesi esą aukštos kilmės bajorai, o 1610 m., karaliaus įsaku ištrėmus visus maurus ir žydus, tuos žmones, kurie iš esmės rūpinosi žemės ūkiu ir prekyba, šalis atsidūrė prie pražūties krašto. Karalystę galutinai nualino nesibaigiantys religiniai karai, o po Trisdešimties metų karo (1618—1648) Ispanija jau nebeturėjo didesnės reikšmės Europos politiniame gyvenime.

Istorijos paradoksas: pačiu niūriausiu Habsburgų imperijos laikotarpiu, liepsnojant inkvizicijos laužams, kuriais Bažnyčia stengėsi atsitverti nuo Europoje plintančių pažangių reformacijos idėjų, Ispanijoje neregėtai suklestėjo literatūra — prasidėjo vadinamasis Aukso amžius (nuo XVI a. vidurio iki XVII a. vidurio). Riterių romano apogėjuje įvyko tarytum sprogimas, radosi nauji žanrai: pastoralinis romanas (Ch. de Montemajoro „Septynios Dianos knygos“, 1559), maurų romanas (anonimas „Abensaracho ir gražuolės Charifos istorija“, 1565), bizantinis romanas (N. de Reinoso „Klarėjo ir Florisėjos meilės istorija“, 1552), vadinamasis šelmių romanas (*isp.* novela picaresca), bandymas kitoniška akimi pažvelgti į Ispanijos tikrovę,— iš pagrindų pasikeitė ne tik tematika ir dvasinis statusas, bet ir technika, stilius, susidarė nauja, savita ispanų realistinio pasakojimo rūšis, kurios šaknys jau glūdėjo nacionalinėje tradicijoje ir tik XVI a. antroje pusėje, susiklosčius palankioms socialinėms bei kultūrinėms sąlygoms, išleido vešlias atvašas.

Apskritai Renesanso literatūra Ispanijoje vystėsi dviem kryptimis. Viena jų, labai gyvybinga ir kūrybiška, siejosi su ispanų tautiniu atgimimu, patriotiniu pakilimu, gaivališkai prasidėjusiu po pergalės prieš maurus drauge su nacio-

nalinės valstybės susidarymu. Joje pagrindinį vaidmenį atliko liaudies meno formos (romansai, viljansikai, redondiljos), taip pat įvairūs folkloro žanrai. Priešingai negu kitose Europos šalyse (pvz., Prancūzijoje), kur senovės epiniai didvyriai nuėjo į praeitį drauge su jų epocha, ispanų literatūra Renesanso laikotarpiu išsaugojo senas nacionalines formas ir epinės poezijos siužetus bei herojus, tokius kaip Septyni Laros infantai, Bernardas del Karpijas, Sidas.

Ispanų Renesansas — tai laikotarpis, kada įsigalėjo realizmas, savotiškai nuspalvintas romantizmo, itin charakteringo tai epochai, tolimų kelionių, geografinių atradimų, kovų su maurais ir Alžyro piratais epochai. Žmogaus jėgų ir galimybių hiperbolizavimas, būdingas Renesanso literatūrai, kartais nulemdavo poetinio paveikslo atitrūkimą nuo tikrovės, pernelyg romantiško charakterio atsiradimą.

Antroji kryptis, knyginė (*isp.* culto), rėmėsi antikos kultūra, ypač italų komedija, novele, sonetu. Jos atstovai (Boskanas, Chuanas de Mena, Santiljana, Garsilasas de la Vega) reikalavo nuosekliai laikytis klasikinių taisyklių, siekė puošnumo, prašmatnumo, formų tobulumo. Tikėjimas literatūros trejybe (Graikija—Roma—Italija) buvo ne ką mažesnis negu tikėjimas dieviškąja Trejybe. Didžiausi to meto genijai — M. de Servantesas ir F. Lopė de Vega Karpijas, G. Tirsas de Molina ir P. Kalderonas de la Barka, L. de Gongora i Argotė ir F. G. de Kevedas i Viljegas — literatūros viršūne laikė antiką ir teisinosi, jog nusižengia klasikinėms taisyklėms tik pataikaudami „minios skoniui" arba „šiaip paikiodami iš dyko buvimo".

Tai lėmė ir dvi pagrindines ispanų Renesanso literatūros kryptis, kurių vieną sudarė išpuoselėta lyrinė poezija, pastoralinis ir riterių romanas, o kitą — šelmių romanas, arba pikareska, atspindintis pasibjaurėtiną buitį. Tos dvi kryptys susiliejo tokio korifėjo kaip M. de Servantesas kūryboje, o vėliau, XVII a. literatūroje, vėl išsiskyrė.

Migelis de S e r v a n t e s a s S a a v e d r a (Miguel de Cervantes Saavedra, 1547—1616) gimė nedideliame Alkalos miestelyje prie Enareso upės, kilmingų, bet nuskurdusių bajorų šeimoje. Jo senelis užėmė Andalūzijoje gana aukštą padėtį, buvo Kordobos miesto vyriausiasis alkaldas ir turėjo nemažą turtą, o tėvas Rodrigas de Servantesas vertėsi klajojančio gydytojo praktika, vos sudurdamas galą su galu. Rašytojo motina Leonarda de Kortinas taip pat buvo iš nuskurdusios bajorijos. Ieškodamas atsitiktinio uždarbio, būsimojo rašytojo tėvas klajojo iš miesto į miestą, kol galiausiai 1551 m. su šeima apsistojo Valjadolide, tuometinėje oficialioje Ispanijos sostinėje. Ten, jėzuitų kolegijoje, M. de Servantesas ir pradėjo mokslus, o juos užbaigė Madride pas žymiausią to meto pedagogą, humanistą Chuaną Lopesą de Ojosą, vėliau tapusį jo literatūriniu krikštatėviu.

Tuo metu Servantesų šeima visiškai nuskurdo, ir Migeliui drauge su jaunesniuoju broliu Rodrigu (o šeimoje buvo šeši vaikai — trys broliai ir trys seserys) teko patiems užsidirbti pragyvenimą, pasirinkus vieną iš trijų gali-

mybių, prieinamų neturtingiems ispanų bajorams,— ieškoti laimės Bažnyčioje, karaliaus dvare arba kariuomenėje. Pelnęs pripažinimą sonetu Pilypo II žmonos karalienės Izabelės garbei, 1569 m., savo mokytojo Ch. Lopeso de Ojoso rekomenduotas, M. de Servantesas stojo tarnauti pas popiežiaus Pijaus V ypatingąjį pasiuntinį monsinjorą Džuliją Akvavivą i Aragoną, atvykusį Ispanijon pareikšti karaliui užuojautos dėl sosto įpėdinio dono Karlo mirties, ir tų pačių metų pradžioje atsidūrė Romoje, kur ėjo kardinolo kamerarijo (raktininko) pareigas. 1570 m., prasidėjus kovai prieš turkų agresiją, vis labiau plintančią Viduržemio jūros rajone, M. de Servantesas savanoriu stojo į ispanų armiją, dislokuotą Italijoje, į Migelio de Monkados pulką. Penkeri metai, praleisti ispanų armijos gretose, sudarė labai svarbų tarpsnį jo gyvenime. Jis apkeliavo didžiausius Italijos miestus — Romą, Milaną, Veneciją, Boloniją, Palermą, susipažino su italų kultūra ir ypač literatūra — Dantės Aligjerio, F. Petrarkos, L. Ariosto poezija, Dž. Bokačo „Dekameronu", italų novele ir pastoraliniu romanu, neoplatonikais. Papildę šį sąrašą tokiais antikinės literatūros atstovais kaip Homeras, Vergilijus, Horacijus, Ovidijus, Erazmu Roterdamiečiu, turėjusiu didelę įtaką jo pasaulėžiūros formavimuisi, arabų autoriais, Šventuoju Raštu, galime susidaryti apytikrę nuomonę apie to, jo paties žodžiais tariant, „mokslų neragavusio" žmogaus dvasinę kultūrą.

1571 m. spalio septintą dieną įvyko garsusis Lepanto jūrų mūšis, kuriame jungtinis Šventosios lygos (Ispanijos, popiežiaus ir Venecijos) laivynas, vadovaujamas žymiausio to meto karvedžio dono Chuano Austro, sutriuškino turkų eskadrą ir padarė galą Turkijos ekspansijai Viduržemio jūros rytinėje dalyje. Mūšio dieną M. de Servantesas sirgo drugiu, bet, sutelkęs visas jėgas, dalyvavo kautynėse ir buvo triskart sužeistas. 1572 m. balandžio pabaigoje išėjęs iš Mesinos ligoninės, M. de Servantesas dalyvavo Navarino jūrų mūšyje, o kitais metais drauge su ekspediciniu korpusu, dono Chuano Austro vadovaujamu, plaukė į Šiaurės Afriką ginti Goletos ir Tuniso tvirtovių. Vėliau dvejus metus tarnavo Italijoje — iš pradžių Sardinijoje, paskui Neapolyje, o 1575 m. rugsėjo dvidešimtą dieną kartu su broliu Rodrigu „Saulės" galera išplaukė Ispanijon, veždamasis dono Chuano Austro ir Neapolio vicekaraliaus Karlo Aragono rekomendacinius laiškus Ispanijos karaliui Pilypui II. Deja, visos viltys prasigyventi tėvynėje žlugo — piratai, kelionėje užgrobę galerą, drauge su broliu pardavė jį vergijon, ir jis pakliuvo pas graiką atskalūną Dali Mamį, o vėliau — pas Alžyro valdovą Pašą Hasaną. Tik po penkerių metų išpirktas jis grįžo į tėvynę. Tačiau tie penkeri vergijos metai nepraėjo veltui ir vėliau atgijo jo kūryboje, tragedijose, įterptinėse novelėse („Belaisvio istorija" — „Don Kichoto" I dalis, XXXIX, XL, XLI perskyrimai). Grįžęs be skatiko kišenėje, M. de Servantesas bandė verstis literatūriniu darbu, bet buvo priverstas vėl pasukti ankstesniu keliu — stojo tarnauti kariuomenėn. Ispanija tuo metu kariavo dėl viešpatavimo jūrose, stengėsi prisijungti Portugaliją, ir M. de Servantesui teko kaip kariniam kurjeriui keliauti į Šiaurės Afriką, į Oraną, kurį laiką tarnauti didžiojo kunigaikščio Albos būstinėje.

Galutinai nusivylęs karine tarnyba, drauge su nesantuokine dukrele Isabele de Saavedra grįžo gimtinėn, bandė pataisyti materialinę padėtį 1584 m. vesdamas dvidešimtmetę Eskivijaso miestelio gyventoją Kataliną de Salasar i Palasjos, vėliau, pasibodėjęs nykiu provincijos gyvenimu, 1587 m. išvyko į Seviliją, vieną didžiausių Ispanijos uostų, kur tuo metu buvo telkiamas laivynas, vadinamoji „Nenugalimoji Armada", ir ruošiamas žygiui į Angliją. M. de Servantesas gavo laivyno tiekimo komisaro vietą, bet tai, kas „lengvo pelno riteriams" buvo greito praturtėjimo šaltinis, jam atnešė tik nelaimę: būdamas patiklus ir nepraktiškas, jis prarado valdiškus pinigus ir atsidūrė kalėjime (1592). Nedavė laimės ir mokesčių rinkėjo pareigos Granados karalystėje,— bankrutavus bankininkui, kuriam jis pervedė surinktus pinigus, M. de Servantesas buvo apkaltintas jų išeikvojimu ir 1597 m. pakliuvo į Sevilijos kalėjimą, kur praleido tris mėnesius, o 1602 m. trečią kartą pateko į kalėjimą, kaltinamas tuo pačiu nusižengimu, nors ir tąsyk buvo tik atsitiktinumo auka.

1604 m. M. de Servantesas atsisveikino su Sevilija ir persikėlė į Valjadolidą, kur ligi pat mirties skurdo su visa šeima — nesantuokine dukra Isabele, dviem seserimis ir dukterėčia Kostansa Ovjedo. Nors 1605 m. išėjo „Don Kichoto" pirma dalis, turėjusi nepaprastą pasisekimą, materialinė M. de Servanteso padėtis nė kiek nepagerėjo; 1609 m. jis priėmė vienuolio šventimus, tikėdamasis susirasti globėją, o 1610 m. tokiu globėju tapo grafas Lemietis, kuriam jis paskyrė savo paskutiniųjų gyvenimo metų kūrinius. Mirė M. de Servantesas Madride ir buvo palaidotas vienuolyno kapinėse Kantarano gatvėje. Jo kapas šiuo metu nežinomas.

Drauge su persikėlimu į Valjadolidą pasibaigė trečias, labai svarbus M. de Servanteso gyvenimo tarpsnis, apimantis paskutinius dvidešimt penkerius metus,— talento subrendimo tarpsnis, nevisiškai teisingai vadinamas „sevilįškuoju", nors į jį įeina kūriniai, parašyti vos grįžus iš Alžyro nelaisvės, t. y. pastoralinis romanas „Galatėja" ir apie trisdešimt „komedijų", kurių diduma mūsų nepasiekė. Apie M. de Servanteso „sevilįškojo" laikotarpio kūrybą žinoma tik tiek, kiek pats M. de Servantesas kalba apie savo ankstyvąsias dramas rinkinio „Aštuonios komedijos ir aštuonios intermedijos" pratarmėje (1615), kur praneša, jog Madrido teatruose statyta jo „Alžyro papročiai", „Numansijos sugriovimas" ir „Jūrų mūšis", ir skelbiasi tuo metu turįs dar apie dvidešimt ar trisdešimt parašytų pjesių. Per visą savo kūrybinį gyvenimą M. de Servantesas išbandė jėgas įvairiuose literatūros žanruose. Pirmas didelis jo kūrinys buvo pastoralinis romanas „Galatėja" (1585), kurio personažai, pasak autoriaus, „tik iš pažiūros piemenys", o iš tikrųjų tai būrelis humanistų, gamtos prieglobstyje samprotaujančių apie didžiausią žmogaus turtą — meilę ir laisvę. Tiek pirmajam romanui, tiek „Pamokomų novelių" ciklui (1613), tiek dramos kūriniams, o ypač „Don Kichotui" būdinga Renesanso epochos realizmo samprata — M. de Servanteso personažas, nusikratęs statiško, ligtolinei literatūrai savito charakterio, tampa tikru

žmogumi, išsivaduojančiu nuo viduramžių visuomenės principų ir nuostatų valdžios, asketinių ir religinių kanonų. „Aš gimiau laisva,— sako piemenaitė Marsela,— ir, idant laisva gyvenčiau, pasirinkau laukų vienumą: kalnų medžiai — mano bičiuliai, skaidrūs upelių vandenys — mano veidrodžiai, medžiams ir vandenims aš patikiu savo godas ir grožį" (I, XIV). Laisvės pajautimas, žmogaus veikla ir sudėtingi gyvenimo konfliktai, su kuriais jam lemta susidurti, tapo pagrindiniu M. de Servanteso novatoriško romano estetinio suvokimo objektu.

Tiesa, jo „pavyzdinio" riterių romano „Persileso ir Sechismundos klajonės" (1616) personažai neperžengia įprastų žanro ribų: visi vaidmenys paskirstyti, niekas nevertina nei kitų, nei savo elgesio, romano herojus — visų riterių puikiausias, o jo dama — „visų žemėje gyvenusių ir gyvenančių moterų tobuliausia". Kaip „Galijos Amadžio" ar „Anglijos Palmerino" romanuose čia tolydžio šmėkščioja „neprilygstamo grožio mergelės", kurių „sveika nuovoka prilygsta jų grožiui, o negandos savo dydžiu nenusileidžia jų sveikai nuovokai ir grožiui". Kitaip sakant, romano herojus taip sieja autoriaus numatytas (piemenėlio, įsimylėjėlio, nuotykių ieškotojo ir pan.) vaidmuo, kad jokiomis aplinkybėmis jie negali jo nusikratyti, o jų jausmai tarytum įgimti, nekintami. Personažai tarytum veikia, atlieka tam tikrus veiksmus, darbus, žygius, tačiau nesuvokia savęs kaip asmenybės, netobulėja įgydami gyvenimo patirties, todėl ir pats romanas skamba veikiau kaip atliktų darbų ataskaita. Pasiekęs savo klestėjimo viršūnę, riterių romanas sparčiai artinosi prie vadinamosios „romano krizės".

Užsibrėžęs tikslą sukurti savotišką riterių romano parodiją, M. de Servantesas dar nežinojo, kad tai bus didelis veikalas,— ketino parašyti ką nors panašaus į garsiąją „Romansų intermediją", kurios pagrindinis veikėjas valstietis Bartolas išprotėja prisiskaitęs riterių romanų ir pats ryžtasi mėgdžioti savo mėgstamuosius herojus. Dėdamas pagrindu gerus ir prastus riterių romanus, herojines ir mitologines legendas, kurių buvo prisiskaitęs per visą gyvenimą, M. de Servantesas — pats to nesuvokdamas — ėmėsi kurti ispaniškąją ir drauge pasaulinę „Don Kichoto" kosmoramą. Taip drauge su Don Kichotu gimė šiuolaikinis romanas (M. Bachtino teiginys), ir į tą šventę, pasak M. de Servanteso premijos laureato, kubiečių rašytojo Alecho Karpentjero, žiūrint šių dienų rašytojo akimis, susirinko garbės svečiai: G. Flobero ponia Bovari, M. Prusto Albertina, L. Pirandelo Ersilija, Mili Blium, atvykusi iš Dublino kartu su tėvu Leopoldu Bliumu ir jų draugu Stivenu Dedalu, kunigaikštis Myškinas, naivuolis Nasarinas, kuris darė stebuklus, ir net Gregoras Zamza iš gausios Fr. Kafkos herojų giminės, kuris vieną rytą pasijuto virtęs milžinišku vabzdžiu.

M. de Servanteso romano istoriją galima padalyti į du didelius laikotarpius: pirmąjį, kuris aprėpia XVII ir XVIII amžius, kai „Don Kichoto" amžininkai ir vėlesnės kartos vertino jį kaip „antiromaną", daugiau ar mažiau teisingą riterių romano parodiją, išjuokiančią to meto skaitytojų pamėg-

tą lektūrą, ir antrąjį, kuris prasideda drauge su romantikų vertinimais, tai yra drauge su XIX amžiumi, kai romano komentatoriai, atsisakę scholastiško paties teksto aiškinimo, ėmė kurti įvairius tos nemirtingos knygos supratimo variantus, drauge atskleisdami savo pasaulėjautą ir asmenybę.

Romanas ne veltui laikomas klasikiniu ir nemirtingu: „Don Kichotas" savaip suprantamas kiekvienam žmogui skirtingu gyvenimo laiku ir taip pat savaip suprantamas kiekviename istorijos etape. Klausimai, keliami M. de Servanteso, sulaukia skirtingų atsakymų. XVII—XVIII a. į Don Kichotą buvo žiūrima kaip į riterių romanų herojaus karikatūrą, nieko daugiau neįžvelgiant, o romantikai, liaupsinę visa kuo nusivylusio, kovoje su priešiška aplinka pralaimėjusio individo didybę, laikė Don Kichotą savo laikų herojumi, maištininku, iš anksto pasmerktu pralaimėti grumtynes su pasauliu, kuriame viešpatauja akli gaivalai. „Ak! — sušunka H. Heinė, vienas pirmųjų pesimistiškai komentavęs „Don Kichotą".— Tik dabar aš suvokiau, kokia tai nedėkinga beprotybė, kai stengiesi rytojų atkelti į dabartį!"[1]

Charakteringiausią požiūrį į Don Kichotą išreiškė vadinamoji ispanų 1898-ųjų metų karta, paskelbusi savo credo ankstyvojo M. de Unamuno šūkį: „Mirtis Don Kichotui!" Supriešindami Don Kichotą su epiniu herojumi Sidu, tos kartos rašytojai laikė jį pralaimėjimo simboliu, neigiančiu didvyrišką ispanų dvasią. Ir tik 1905 m., švenčiant trišimtąsias „Don Kichoto" pasirodymo metines, M. de Unamunas iš pagrindų pakeitė savo požiūrį į M. de Servanteso herojų, savo knygoje „Don Kichoto ir Sančo gyvenimas" paskelbdamas jį tauriausiu ispanų tautos dvasios įsikūnijimu. Ši data laikytina esminiu posūkiu M. de Servanteso romano vertinimo istorijoje. Nuo to laiko Don Kichotas tampa neišsenkamos energijos, savo idealą ginančios asmenybės pavyzdžiu, kitaip sakant, personažas, ištisus šimtmečius vadintas bepročiu, tampa iškilia asmenybe, didvyriu.

Pagaliau atsiskleidė tai, ko ištisus šimtmečius atkakliai nenorėjo matyti „Don Kichoto" kritikai: pagrindinis romano herojus — tai etinė asmenybė konkrečioje istorinėje aplinkoje. Romano ésmę sudaro anaiptol ne Don Kichoto „žygiai" (tuo jis menkai skiriasi nuo daugybės tirantų, palmerinų ir amadžių), o tam tikra pasaulėjauta, žmonių, įvykių ir savo poelgių suvokimas ir vertinimas.

Don Kichotas nori mėgdžioti riterių romanų herojus, bet tikrovė griauna jo sumanymą savo neatitikimu tarp to, kas menama ir kas esama, ir šitaip skatina vystytis asmenybę. Tačiau ar galima iš to daryti išvadą, kad Don Kichotas „apsimeta"? Kad stačiai krečia juokus, kaip galima spėti iš nuotykio Montesino oloje, kur jis drauge ir kuria istoriją, ir režisuoja marionečių spektaklį, lakios vaizduotės diktuojamą? Kad savo noru užsideda bepročio kaukę kaip L. Pirandelo Henrikas IV?

---

[1] Г. Гейне. Собрание сочинений в 10-ти томах.— Т. 7.— М., 1958.— С. 139.

Turėdami galvoje, jog, įsigyvendamas į savo vaidmenį ir tapdamas „kitu“, tai yra scenos personažu, aktorius stengiasi pats atsižadėti savo asmenybės, galime daryti prielaidą, kad M. de Servantesas, iš prigimties būdamas dramaturgas, savo romane kuria teatrinę situaciją ir suteikia Don Kichotui pasirinkti vieną iš dviejų galimybių: arba atsisakyti literatūrinio gyvenimo ir būti Kichana Geruoju, arba įžengti į ankštą kito žanro sceną. Tad herojaus „persirengimas“ traktuotinas ne kaip „apsimetimas“, o veikiau kaip savojo „aš“ atsižadėjimas arba, tikriau, antrojo „aš“ atsiradimas pirmojo „aš“ atsisakymo sąskaita.

„Persirengimas“ turi magišką galią: kol išmoningasis bajoras nekeičia savo išvaizdos, egzistuoja dviem asmenimis — kaip Alonsas Kichana ir Don Kichotas, bet kai tik persirengia riterio šarvais, Kichana atsižada savojo „aš“ ir tampa Don Kichotu. Akimirksniu įsikūnija visas įsivaizduojamas Kichanos gyvenimas, sukurtas jo namuose iš perskaitytų riterių romanų, vos tik bajoras apsišarvuoja ir nuleidžia antveidį. Nuo tos valandėlės jis pasidaro „kitas“, tai yra susvetimėja, pradeda gyventi nebe savo protu, o žmogus, gyvenantis ne savo protu, netekęs savojo „aš“, laikomas bepročiu, pamišėliu.

Antra vertus, persirengimo aktas, pasak A. Bergsono, turi komizmo elementų, kuriuos itin išryškina apdaro, turinčio estetinę funkciją, neatitikimas žmogui ir jo aplinkai. Tą įspūdį dar labiau sustiprina ir tai, jog Don Kichoto apdaras lieka nekintamas abiejose gana didelio romano dalyse: nekreipdamas dėmesio į permainingą gyvenimą, skirtingas aplinkybes, į kurias jam tenka pakliūti, herojus ištikimai laikosi savo prasimanytojo „aš“.

Kad „persirengimas“ būtų visapusiškas, papildomas ir kalbos priemonėmis. Tapdamas „kitu“, Don Kichotas perima ir savo įsivaizduojamojo „aš“ kalbą, tad pasidaro svetimas ir nesuprantamas aplinkai ne tik savo poelgiais, bet ir žodžiais. „Šeimininkė, jos duktė ir geroji Maritornė suglumusios klausėsi klajojančio riterio, lyg jis būtų kalbėjęs graikiškai; suprato jos tik viena: kad jisai lyg giria ką, lyg mandagiai perša savo paslaugas,— ir vis dėlto, nepratusios prie tokių kalbų, žiūrėjo į jį stebėdamosi it į kokį neregėtą žmogų, nežinia iš kur atklydusį“ (I, XVI). Paprasti žmonės visiškai nesuprato Don Kichoto, bet šiek tiek kitokį įspūdį darė jo kalbos išprususiems, pavyzdžiui, studentai, labiau apsiskaitę negu piemenys, valstiečiai ar užeigos gyventojai, „akimoju sumetė, kad Don Kichotui galva nusekusi, bet, šiaip ar taip, žiūrėjo į jį su pagarbia nuostaba“ (II, XIX).

Ispanų teatrui apskritai būdinga alegorinė pasaulėjauta, teigianti, jog visi žmonės nuo pat gimimo yra „aktoriai“ (Kalderono „Didysis pasaulio teatras“), o gyvenimas šioje žemėje — „spektaklis“, kuriame didysis „režisierius“ Dievas kiekvienam paskyrė „vaidmenį“, iš anksto nulemdamas jo likimą. Ir kadangi gyvenimas — išmonė, „sapnas“ (Kalderono „Gyvenimas — tai sapnas“), „asmenybės“ susitapatinimas su „personažu“ darosi savaime suprantamas, ir Don Kichoto atvejis primena garsiąją „Hamleto“ „pe-

lėkautų“ sceną, nes ir tie, kurie nėra profesionalūs aktoriai, norom nenorom atlieka Apvaizdos skirtą vaidmenį.

Savo romane M. de Servantesas apskritai skiria daug dėmesio teatrui, kuris, jo žodžiais tariant, turįs „būti žmonių gyvenimo veidrodis, papročių pavyzdys ir tiesos atvaizdas“ (I, XLVIII), todėl tiek visas romanas, tiek jo teatriniai epizodai atitinka teatro kaip pamokomo reginio sampratą. M. de Servantesas nuosekliai laikėsi Renesanso atgaivintos Aristotelio dramos etikos ir estetikos reikalavimų, kurių visiškai nepaisė Lopė de Vega, įtvirtinęs teatre šmaikštų liaudiškumą ir tapęs visišku scenos valdovu,— tai ir nulėmė skeptišką M. de Servanteso požiūrį į to meto komedijas, kurios, pasak jo, „visos ar beveik visos (...), pagrįstos tiek išmone, tiek istoriniais įvykiais,— aiškių aiškiausi draikalai, kreivai šleivai suregzti“ (I, XLVIII). Literatūros istorikų nuomone, tiek „Pamokomos novelės“, tiek „Don Kichotas“, sudarytas išimtinai iš teatrinių situacijų ir epizodų, atitinka dramos žanro reikalavimus, o „Pamokomos novelės“ iš pradžių netgi buvusios parašytos scenai ir tik vėliau, kai autorius neįstengė nugalėti savo varžovo Lopės de Vegos, buvusios perdarytos į noveles.

Tame „gyvenimo teatre“ Don Kichotas atlieka ir aktoriaus, ir režisieriaus, ir žiūrovo vaidmenis, kuriems pasireikšti M. de Servantesas kuria atitinkamas situacijas. „Scena nuo mažumės mane viliojo, o jaunystėje varu varomas neidavau iš teatro“,— prisipažįsta jis Angulo Blogojo trupės artistams (II, XI). Vienas puikiausių jo paties surežisuotų spektaklių — tai nuotykis Montesino oloje, kuriame Don Kichotas pasirodo kaip žmogus, už virvelių tampantis marionetes tame lėlių teatre, vadinamame romanu. Don Kichotas — anaiptol ne beprotis ar pamišėlis, kokiu jį laiko žmonės, ir tai aišku iš tokių jo žodžių kaip: „aš pats žinau, kas toks esu“ (I, V), „aš ligi šiolei vis dar nežinau, ką stengiuos užkariauti užsikraudamas vargus ir kančias“ (II, LVIII),— jis suvokia savo asmenybės dvilypumą ir jam, kaip tam tikro veikalo „personažui“, skirtą vaidmenį, todėl kartais, kai susivokia pernelyg įsijautęs į tą vaidmenį, jam nejučia išsprūsta tokie žodžiai, kokie išsprūdo, duenjai donjai Rodriges įsiveržus į jo kambarį: „Ne, matyt, man protas pasimaišė, jeigu galvon lenda tokios kvailos mintys“ (II, XLVIII).

Greta Don Kichoto veikia ir kiti personažai, kurie taip pat atlieka žiūrovų, aktorių, režisierių vaidmenis, noromis arba nenoromis padeda jam „vaidinti“ klajojantį riterį arba stengiasi atgrėsti nuo to vaidmens, kurdami atitinkamas teatrines situacijas. Taip klebonas Peras Peresas drauge su barzdaskučiu meistru Nikolu surengia spektaklį Don Kichotui, kad išgydytų jį nuo pamišimo, bakalauras Samsonas Karaskas iš pradžių persirengia riteriu Girininu, o vėliau — Baltojo Mėnulio riteriu, norėdamas grąžinti jį namo, kunigaikštis ir kunigaikštienė, tyčiodamiesi iš išmoningojo bajoro, stato ne vieną spektaklį. Teatro atmosfera viešpatauja visame romane: čia Dorotėja imasi princesės Mikomikonos vaidmens, čia piemuo Euchenijas tampa literatūriniu piemenėliu, čia pagaliau patsai Don Kichotas ryžtasi „pasiduoti į pie-

menis ir visus žadėtuosius metus gyventi gamtos prieglobstyje" (II, LXVII). Taigi tikrovė tolydžio pereina į iliuziją, iškreiptai atsispindėdama Don Kichoto vaizduotėje, o iliuzija virsta tikrove, įsikūnydama kitų personažų vaidyboje. Romano kompozicija kaip tik ir remiasi ta vaidybinių ir tikrovės elementų sąsaja, vaizduotės ir realybės savitarpio ryšiu, kuris glaudžiai sieja ir du pagrindinius romano herojus: Don Kichotą ir jo ginklanešį Sančą Pansą.

Rutuliojantis romano fabulai, pamažu vyksta ir abiejų pagrindinių personažų evoliucija: žemiškas, grynai valstietiškos mąstysenos Sančas Pansa nejučia persiima Don Kichoto pasaulėjauta, o Don Kichotas pastebimai „sančėja", nusileidžia žemėn, jo kalboje vis dažniau pasitaiko liaudiškų ginklanešio posakių ir priežodžių. Herojų dvasinį lūžį, jų pergalę prieš menkystę, viešpataujančią aplinkiniame pasaulyje, tarytum simbolizuoja Sančo Pansos atsižadėjimas senos svajonės valdyti salą, Don Kichoto išvykimas iš kunigaikščių pilies ir himnas laisvei, kurį M. de Servantesas įdeda į klajojančio riterio lūpas.

1614 m., M. de Servantesui rašant antros dalies penkiasdešimt devintą perskyrimą, pasirodė „netikrojo" „Don Kichoto" antras tomas, kurio autorius prisidengė Alonso Fernandeso Aveljanedos slapyvardžiu. Jame buvo išsityčiota iš paties M. de Servanteso ir jo herojų: Don Kichotas buvo pavaizduotas kaip visiškas pamišėlis, o jo ginklanešys Sančas Pansa — godus ir netašytas praščiokas. Tai buvo klastingas smūgis, smogtas M. de Servanteso priešininkų (kaip manoma, greičiausiai Lopės de Vegos, juo labiau kad Lopė de Vega, neapkentęs savo literatūrinio varžovo, buvo artimai susijęs su inkvizicija, kuri ne kartą bandė suvesti sąskaitas su atšakiu laisvamaniu) ir pagreitinęs jo mirtį. Patyręs nemaža nuoskaudų, M. de Servantesas atsisakė tiesioginio atkirčio, bet atsiliepė dar negailestingesne Lopės de Vegos komedijų kritika. Beje, netikras „Don Kichotas", nors ir šmaikščiai parašytas, ypatingo pasisekimo neturėjo ir buvo veikiai pamirštas. Šiaip ar taip, norėdamas užkirsti kelią kitoms galimoms klastotėms, M. de Servantesas „Don Kichoto" antroje dalyje, pasirodžiusioje 1615 m., amžinai atsisveikina su savo herojum ir išlydi iš šio pasaulio, kur jam nebėra vietos.

Visas M. de Servanteso romanas — tai, galima sakyti, nepertraukiamas klajojančio riterio ir jo ginklanešio dialogas. Don Kichotas neatsiejamas nuo Sančo, kaip Sančas neatsiejamas nuo Don Kichoto, nes juodu abu tarytum simbolizuoja du amžinuosius pradus: taurią humanistinę mintį ir sveiką liaudies išmintį. Savo pokalbiuose juodu aptaria daug opių klausimų, nepasenusių ir šiais laikais: valstybės santvarkos ir socialinio teisingumo problemas, meno ir mokslo vietą visuomenėje, samprotauja apie tai, kas brangiausia pasaulyje,— žmogaus laisvę ir laimę. Į Don Kichoto lūpas M. de Servantesas įdeda turtingą savo gyvenimo patirtį, savo dvasinės kultūros lobius, sukauptus susipažįstant su antikos ir ispanų nacionalinės senovės palikimu, geriausiais italų Renesanso pavyzdžiais, Erazmo Roterdamiečio „Pagiriamuoju žodžiu kvailybei", Luiso Viveso filosofija, senovės Rytų, arabų ir žydų iš-

mintimi. Ne veltui pats M. de Servantesas savo romane užsimena, jog „Don Kichotas" susilauksiąs ne mažiau dėmesio negu Šventasis Raštas: pirmieji jo egzemplioriai lydėjo konkistadorus į Naująjį Pasaulį, jo vertimai pasklido po Europą, po visus žemynus, vargu ar rasis toks rašytojas ar literatūros istorikas, kuris nebūtų minėjęs ar studijavęs nemirtingojo kūrinio.

Literatūros tyrinėtojų ilgai spėta Don Kichoto vardo mįslė. Nemaža ispanų eruditų, pradedant Rodrigesu Marinu, išnaršė visas Lamančos ir Andalūzijos zakristijas, surašinėdami visus Kichanas, Kichadas ir Kesadas, nes buvo įsitikinę, jog M. de Servantesas savo herojų pakrikštijo vienu ar kitu ispanišku vardu, kurio šaknyje būtų „Kich" arba „Kes" (*quijada* — žandikaulis; *quesado* — sūris). Tačiau visos jų pastangos buvo bergždžios, juo labiau kad ir pats autorius nebuvo tikras, ar jo herojus kilęs iš Kichadų, ar iš Kichanų giminės,— svarbiausia jam buvo ne šaknis, o priesaga: užsibrėžęs tikslą išjuokti Lamančos bajorą, prisiskaičiusį riterių romanų ir užsimaniusį tapti klajojančiu riteriu, M. de Servantesas netiesiogiai nurodė, kokiu riteriu panoro sekti jo herojus. Tad kuo vardu turi būti herojus? Nesvarbu, kuo jis būtų vardu,— svarbu, kad tas vardas skambėtų panašiai kaip Lanselotas. Ne veltui princesė Mikomikona aiškina, kad ją turįs išgelbėti Lamančos riteris, vardu lyg donas Kęsnotas, lyg donas Krimsnotas. O toks vardas kaip Kichotas tinka juo labiau, nes *quijote* ispaniškai reiškia tam tikrą šarvų dalį — antblauzdį.

Daugelis literatūros tyrinėtojų pabrėžė autobiografinį „Don Kichoto" pobūdį. Piešdamas Don Kichoto paveikslą, autorius apdovanojo herojų tiek teigiamais, tiek neigiamais savo būdo bruožais, tarytum įsikūnijo į jį. Štai Don Kichotas, išjojęs į pirmą žygį (I, II), prie smuklės vartų pastebi dvi paleistuves, kurios jam atrodo „žavios mergelės arba dailios damos, išėjusios pasivaikščioti prie pilies vartų", tuo tarpu donas Migelis, tarnaudamas pas kardinolą Akvavivą, vienoje Romos bažnyčioje pamato „nuostabaus grožio damą", susižavi, įsimyli, gieda jai ditirambus, kol galiausiai paaiškėja, kad jo mylimoji venecijietė Džina — viena iš daugybės prostitučių, užplūdusių Amžinąjį miestą. Ilgai kraujuoja širdy atsivėrusi žaizda, bet štai vėl, kai jis, patyręs tiek negandų, iš Alžyro nelaisvės sugrįžta į Madridą, širdį pakeri vulgari moteris Ana Franka, kuri vėliau pabėga nuo savo „riterio", palikdama jam kūdikį.

Primena Don Kichotą M. de Servantesas ir savo tauriais polėkiais, kurių vedamas troško išvaduoti nelaimės draugus iš Alžyro nelaisvės. Per tuos penkerius metus, praleistus Alžyre, M. de Servantesas turėjo ne vieną progą pabėgti į laisvę, tačiau visų labiausiai jam rūpėjo išvaduoti vergijon patekusius tautiečius. Keturis kartus rengė jis pabėgimą, keturis kartus būrė draugėn ispanus, bet kiekvieną kartą atsirasdavo išdavikų, kurie sugriaudavo jo planus, o nesėkmei ištikus, nelaimės draugai ne tik jį apleisdavo, bet ir stodavo prieš savo taurųjį gelbėtoją. „Išduoki tuos, kurie padėjo tau pabėgti,— pareiškė ketvirtąsyk M. de Servantesui Alžyro karalius Hasanas Venecijietis,— ir

aš dovanosiu tau gyvybę. Žinoki, kiekvienas jų šimtąsyk tave išduotų". Ir kai M. de Servantesas tyčia sumini keletą pramanytų pavardžių, Hasanas kvatodamas surinka jo šeimininkui Dali Mamiui: „Aš jį perku, jūsų taurųjį riterį!" Tokio pat atlyginimo sulaukia ir Don Kichotas, išvadavęs būrį katorgininkų, pasmerktų ligi gyvos galvos irkluoti galerose.

Kaip pažymi ispanų literatūros istorikas Salvadoras de Mandariaga knygoje „Don Kichoto" skaitytojo vadovas", ir Don Kichotas, ir M. de Servantesas, paprastai būdami sveiko proto ir aiškios nuovokos, praranda saiką, kai tik pasiduoda įgimtam šlovės geismui, pirmasis stengdamasis nustebinti pasaulį karo žygiais, antrasis — literatūros perlais. Vienur jis nepaprastai šmaikščiai išjuokia riterių romanų autorių polinkį į barokinį stilių ir neskoningus žodžių žaismus, kitur pats nejučia persiima ta yda, pradeda tuščiažodžiauti ir gražbyliauti, ir taip atsiranda tokie pompastiški fragmentai kaip Ambrosijo ir Marselos prakalbos prie piemens Grisostomo kūno (I, XIV) arba tokie „perlai" kaip „sunku išskaičiuoti nesuskaitomus mano vargus", „ir aš, nepaguodžiamoji, stengiausi guostis... tomis viltimis" (I, XXVIII), „aš ne tiek širdau dėl to, kad jie uždavė širdį Zoraidai, kiek galvojau su širdgėla" (I, XLI), savo dirbtinumu niekuo nenusileidžiantys kandžiai pliekiamo Felisiano de Silvos romanų pasažams. Tačiau M. de Servantesas tuo nesitenkina ir eina dar toliau, eiliavimo meistriškumu varžydamasis su Madrido Parnasu ir pateikdamas įmantrią Kardenijo giesmę (I, XXVII). Tokių pat ketinimų vedamas, S. de Mandariagos nuomone, M. de Servantesas įspraudžia įterptines noveles, lyg baimindamasis, kad jo romanas gali įgristi skaitytojui.

Beje, ir pats romanas, ypač pirma dalis, savo sandara primena novelių romaną,— tai, S. de Mandariagos nuomone, irgi tam tikras nepasitikėjimo savo genijum ir pataikavimo skaitytojo skoniui rezultatas. Meistriškai įpintos į romano audinį, piemenaitės Marselos ir Grisostomo, Kardenijo ir Lusindos, Dorotėjos ir dono Fernando istorijos baigiasi įspūdingomis atomazgomis. „Man rodos,— rašė vokiečių literatūrologas Liudvikas Pfandlis,— jis (M. de Servantesas — *V. P.*) irgi puikiai suprato, jog iš esmės romanas skiriasi nuo novelės tuo, kad novelėje ir žodis, ir veiksmas daug dinamiškesni, o aprašymas — gyvesnis, nes skirtas veikiau klausymui negu skaitymui"[2]. L. Pfandlio žodžiai patvirtina S. de Mandariagos teiginį, juo labiau jei turėsime galvoje, jog M. de Servanteso laikais romanai būdavo skaitomi gausiam klausytojų būriui (plg. I, XXXII—XXXIV). M. de Servanteso kaip novelisto talentas buvo nepaprastai įvertintas ne tik jo draugų ir gerbėjų, bet ir literatūrinių priešų, kai 1613 m. pasirodė antras jo žymiausias kūrinys „Pamokomos novelės", kurios netrukus buvo išverstos į pagrindines Europos kalbas. Toks pasisekimas netiesiogiai patvirtino paties M. de Servanteso žo-

---

[2] *L. Pfandl.* Geschichte der Spanischen Nationalliteratur in ihrer Blütezeit.— Freiburg in Breisgau, 1929.— S. 316.

džius, kad jis pirmas pradėjęs rašyti noveles kastiliškai, nes visos ligi tol Ispanijoje spausdinamos novelės buvo vertimai.

Lietuvoje „Don Kichotas“ imta versti 1911 m., bet visas romanas buvo išverstas ketvirtajame dešimtmetyje. Vienas didžiausių ispanų humanisto gerbėjų rašytojas Pulgis Andriušis (1907—1970) rimtai ruošėsi tam atsakingam darbui, kelerius metus praleido Ispanijoje, apkeliavo tas vietas, kuriomis klajojo nemirtingasis riteris su savo ginklanešiu, tačiau tik po ilgų vargų, pergalingai įveikęs nedraugų statomas kliūtis, 1942 m. sugebėjo išleisti abu tomus, poeto Aleksio Churgino suredaguotus. Vėliau, pokario metais, „Don Kichotas“ buvo pakartotinai leidžiamas, tik deja, nenurodant vertėjo pavardės, nes 1944 m. P. Andriušis emigravo į Australiją, netgi buvo kėsintasi į vertimo autorystę. Šių dienų meninio vertimo požiūriu, P. Andriušio darbas vertintinas kaip mūsų literatūros palikimas, tyrinėtinas ir komentuotinas kaip tam tikra mūsų meninio vertimo pakopa.

Tikėkimės, kad šių dienų skaitytojui naujas „Don Kichoto“ vertimas suteiks galimybę įžengti į didžiojo ispanų rašytojo pasaulį, kitonišku žvilgsniu pažiūrėti į mūsų nūdieną.

VALDAS PETRAUSKAS

PAAIŠKINIMAI

1 *Pedras Fernandesas de Kastras, grafas Lemietis* (Pedro Fernandez de Castro, conde de Lemos, 1576—1615) — žymus ispanų politikos veikėjas, 1610—1615 m. buvęs Neapolio vicekaraliumi, vėliau Italijos reikalų tarybos pirmininku; nuoširdus M. de Servanteso draugas ir globėjas, kuriam rašytojas paskyrė savo „Pamokomas noveles" (1613), „Komedijas" (1615) ir romaną „Persileso ir Sichismundos klajonės" (1617).

2 *...komedijas, anksčiau išėjusias iš spaudos nekaip į sceną...* — savo dramos kūrinių rinkinį, išėjusį tais pačiais metais kaip ir „Don Kichoto" antra dalis, M. de Servantesas išleido antrašte „Aštuonios komedijos ir aštuonios intermedijos, dar niekad nestatytos scenoje".

3 *...kito Don Kichoto, kuris... klajoja po pasaulį...*— turima omeny suklastota „Don Kichoto" antra dalis, 1614 m. išėjusi antrašte „Išmoningojo bajoro Don Kichoto Lamančiečio Antra dalis, pasakojanti apie jo trečią žygį ir sudėta licenciato Alonso Fernandeso de Aveljanedos iš Tordesiljo".

4 *...didysis Kinijos imperatorius...*— visa ši groteskiška išmonė apie Kinijos imperatoriaus laišką itin pabrėžia, kokiame skurde gyveno M. de Servantesas paskutiniaisiais gyvenimo metais, tėvynėje nesitikėdamas jokios paramos.

5 *Grįžkite...*— grafas Lemietis turėjo grįžti iš Neapolio į Madridą ir perimti ten Italijos reikalų tarybos pirmininko pareigas.

6 *...pradėtas buvęs Tordesiljuje, o gimė Taragonoje!* — Minėtoji suklastota „Don Kichoto" antra dalis išėjo Taragonoje, o jos autorius, likęs nežinomas, skelbėsi kilęs iš Tordesiljo. 1967 m. Aviloje buvo rasti dokumentai, iš kurių paaiškėjo, kad tai buvęs Alonsas Fernandesas de Sapata, Avilos dvasininkas.

7 *...viename didžiausių įvykių...*— t. y. Lepanto mūšyje (1571 m. spalio 7), kuriame M. de Servantesas neteko rankos.

8 *...dvasininko... kuris priklauso šventajam tribunolui...*— Čia M. de Servantesas kalba apie Lopę de Vegą, kuris nuo 1609 m. turėjo inkvizicijos pareigūno titulą, o 1614 m. tapo dvasininku.

9 *...žaviuosi... doringu gyvenimu.*— Kandi užuomina apie palaidą gyvenimą, kuriuo garsėjo Lopė de Vega.

10 *...prisitaikydamas... „Perendengos" intermediją, galiu jam atsakyti: ...lai gyvuoja ponas Dvidešimt Keturi...* — *„Perendenga"* — nežinomo autoriaus intermedija. *Ponas Dvidešimt Keturi* — miesto tarybos narys, vienas iš dvidešimt keturių miesto tarybos atstovų, kurių lupikavimas ir kyšininkavimas buvo virtęs priežodžiu.

11 *Toledo arkivyskupas donas Bernardas de Sandovalis i Rochas* — M. de Servanteso globėjas.

12 *Mingas Revulgas* — ispanų liaudies dainelių personažas.

13 *...šiuolaikinis Likurgas arba naujai iškeptas Solonas...*— *Likurgas* — pusiau legendinis Spartos išminčius, Spartos valstybės santvarkos įkūrėjas, *Solonas* (638—559 pr. m. e.) — vienas žymiausių senosios Graikijos politikos veikėjų.

14 *...nei karaliui, nei rikiui...*— šachmatų figūrų pavadinimai; mus nepasiekusio liaudies romanso žodžiai, reiškiantys, jog pokalbyje nebus minimos pavardės — juo labiau tokios svarbios, kaip šachmatų žaidime yra karalius ir rikis.

15 *...baigęs kanonų teisę Osunoje, bet jeigu būtų ją studijavęs netgi Salamankoje...*— Osunos universitetas, įsteigtas 1548 m., paprastai visų rašytojų minimas ironiškai. Ispanijoje garsėjo Salamankos universitetas.

16 *...nurašė laišką arkivyskupui...*— tais laikais ligoninės, našlaičių ir senelių prieglaudos buvo Bažnyčios žinioje.

17 *Turpeno „Kosmografija“* — Turpenas nėra parašęs tokio veikalo; be to, kosmografijoje kalbama apie žvaigždes, bet ne apie genealogiją.

18 *...dailios, nors ir juodos barzdos...*— M. de Servanteso laikais buvo manoma, jog daili barzda galinti būti tik šviesi arba aukso spalvos.

19 *...Galijotą, septynių su puse uolekčių...*— Biblijoje nurodoma, kad Galijotas buvęs šešių uolekčių ir vienos pėdos ūgio.

20 *...perskaitęs vieną knygą...*— turima omeny Luidžio Pulčio knyga „Milžinas Morgantas“. (Žr. I d., 49 paaišk.)

21 *...„Ištikimojo“ pravardė, pelnyta už atsidavimą savajam draugui...*— Čia kalbama apie Darinelį, kuriam ištikimai tarnavo Medoras (L. Ariosto „Pašėlęs Rolandas“).

22 *...andalūzų poetas apverkė ir apdainavo josios ašaras, o ...kastilų poetas... josios grožį.*— *Andalūzų poetas* — Luisas Baraona de Sotas, poema „Andželikos ašaros“ (1586) lyg pratęsęs L. Ariosto poemą „Pašėlęs Rolandas“. *Kastilų poetas* — Lopė de Vega, poemoje „Andželikos grožis“ (1604) toliau išvystęs L. Ariosto poemos temą.

23 *...tarp gausybės poetų... neatsirado nė vieno, kuris būtų parašęs satyrą?* — Tai padarė *Fransiskas Gomesas de Kevedas* (Francisco Gomez de Quevedo y Villegas, 1580—1645) poemoje „Įsimylėjusio Rolando paikystės ir kvailiojimai“ (1635) ir *Luisas de Gongora* (Luis de Góngora, 1561—1627) poemoje „Andželika ir Medoras“.

24 *Sakripantas* — riterių poemų personažas, vienas iš Andželikos atstumtųjų gerbėjų.

25 *...nebus tokios tautos, kuri neskaitys jos savąja kalba.*— Tuo metu tik Biblija buvo taip plačiai verčiama.

26 *Briarėjai* — žr. I d. 102 paaišk.

27 *Matuzalis* — Biblijos patriarchas, gyvenęs apie tūkstantį metų.

28 *Tostadas* — Alonsas de Madrigalis (Alonso de Madrigal, 1400—1455), Avilos vyskupas, pravarde Tostadas, pagarsėjęs gausybe nuobodžių raštų (124 tomai).

29 „aliquando bonus dormitat Homerus“ — nelabai tiksli citata iš Horacijaus „Laiško Pisonams“ (turi būti: „quandoque bonus dormitat Homerus“) — kartais užsnūsta ir gerasis Homeras (*lot.*), t. y. ir Homeras kartais daro klaidų.

30 „stultorum infinitus est numerus“ — kvailių skaičius begalinis (*lot.*). Citata iš Ekleziasto.

31 *...plėšikas Brunelas... išvedė jam žirgą.*— L. Ariosto „Pašėlusio Rolando“ XXVII giesmėje pasakojama, kaip plėšikas Brunelas Čekasijos karaliui Sakripantui lygiai taip pavogė žirgą kaip Chinesas de Pasamontė Sančui Pansai asilą.

32 *...tą žvengimą Don Kichotas palaikė didžiai laimingu ženklu...*— senovės orakulų nuomone, žvengimas pranašaująs sėkmę.

33 *...ispanų poetų... esama pusketvirto...*— literatūros istorijos nuomone, turimas galvoje *A. de Ersilija*, „Araukanos" autorius, *Ch. Rufas*, „Austriados" autorius, *K. de Viruesas*, „Monserato" autorius (žr. I d. 96 paaišk.), o pusė poeto — patsai *M. de Servantesas.*

34 *Barabas* — žr. I d. 71 paaišk.

35 *...pasidariau Teresa Pansa, nors... galėjau būti Teresa Kaskacho...*— Pirmoje dalyje Sančo Pansos žmona ir duktė vadinamos Marijomis, plačiai paplitusiu vardu, tapusiu bendriniu, tad Marija Gutjeres reiškia stačiai „Gutjeres", o Marisanča — „Sanča". Pagal to meto papročius, žmona galėdavo išsaugoti tėvo pavardę (Teresa Kaskacho) arba vyro vardą prisiimti kaip pavardę (Teresa Sanča). Pilnas Sančo Pansos žmonos vardas buvo: Chuana Teresa Gutjeres (tėvo vardas) Kaskacho (tėvo pavardė).

36 *Uraka* — karaliaus Fernando Kastilo (mirė 1065) duktė; pasak padavimo, sužinojusi, jog tėvas atėmė paveldėjimo teisę, pareiškė jam, kad prekiausianti savo kūnu, o šitaip uždirbtus pinigus paskirsianti jo sielos išganymui.

37 *...maurus iš Almohadų giminės...*— *Almohadai* — Maroko karalių dinastija, XII a. nukariavusi dalį Ispanijos.

38 *...mūsų didžiojo kastilų poeto...*— turimas galvoje Garsilasas de la Vega (Garcilaso de la Vega, 1503—1536).

39 *...narvelio ar dantų krapštuko.*— Bajorams buvo leidžiama dirbti tik tokį darbą, kuris nežemina jų orumo.

40 *...mūsų poeto...*— turimas galvoje Garsilasas de la Vega.

41 *...nutikusį žymiam mūsų laikų poetui...*— t. y. Visentei Espineliui (Vicente Espinel, 1550—1624).

42 *...Rotondos šventovę...*— t. y. Panteoną, Jupiterio šventyklą.

43 *Kas... paskatino Horacijų... šokti į Tibro gelmes?* — Čia turimas galvoje Horacijus Koklesas, su būriu karių gynęs Tibro tiltą karo su Porsena metu.

44 *Kas pastūmėjo Mucijų...*— t. y. Kajų Mucijų, kuris, etruskų karaliui Porsenai apgulus Romą, įsismelkė į priešo stovyklą nužudyti Porsenos, bet per klaidą nužudė vieną jo karvedį. Paimtas į nelaisvę, Mucijus atsisakė atsakinėti į klausimus, o bauginamas kankinimais įkišo ranką į ugnį ir pareiškė, jog kankinimai nebaisūs žmogui, mylinčiam šlovę.

45 *Kas paragino Kurcijų pulti į... prarają...*— Pasak padavimo, 362 m. pr. m. e. po Romos forumu atsivėrusi žemė, ir žyniai paskelbę, kad ji užsiversianti, kai Roma paaukosianti tai, ką turinti geriausia; jaunuolis Markas Kurcijus, raitas ant žirgo, puolęs į bedugnę, ir ji užsivėrusi.

46 *...kas paskatino ispanus, korektiškojo Korteso vadovaujamus... paskandinti savo laivus...*— Žymus ispanų konkistadoras *Ernanas Kortesas* (Hernán Cortés, 1485—1547) įsakė paskandinti laivus, kai, išsilaipinus Amerikos pakrantėje, įgula atsisakė žygiuoti į krašto gilumą. *Cortés* — isp. mandagus.

47 *Šventojo Petro Adata* — imperatoriaus Kaligulos (Gaius Julius Caesar Germanicus Caligula, 37—41) įsakymu iš Egipto atgabentas obeliskas, stovintis aikštėje prieš šv. Petro baziliką. Don Kichoto žodžiai, kad jame esą Julijaus Cezario palaikai,— legenda.

48 *Mauzolas* — Karijos karalius (IV a. pr. m. e.), kurio atminimui jo žmona Artemisa pastatydino prašmatnų kapnamį — Mauzoliejų.

49 *...šitokiu metu bastytis po kapus...*— Viduramžiais buvo tikima, jog vidurnaktį kapinėse renkasi raganos.

50 *...Jums medžioklė Ronsevaly...*— vieno populiariausių liaudies romansų apie Ronsevalio mūšį antra eilutė.

51 *...romansą apie Kalainą...*— Romanse apie Kalainą pasakojama, kaip vienas mauras, savo mylimosios prašomas, išvyko Prancūzijon, kad parneštų jai kaip išpirką trijų iš dvylikos Prancūzijos perų galvas, bet žuvo nuo Rolando rankos.

52 *...nekaltas jūs, dievaž.*— Iš senovinio ispanų romanso apie Bernardą del Karpiją. (Žr. I d. 48 paaišk.)

53 *...kokiu užrašomi profesoriai...*— Ispanijos universitetuose buvo įprasta raudona kreida surašyti studentus, išlaikiusius egzaminą moksliniam vardui gauti.

54 *...likimui vis negana grūžties manos...*— Eilutė iš Garsilaso de la Vegos Trečios eklogės.

55 *...panašiu... į Charono luotą...*— *Charonas* — graikų mitologijos personažas, mirusiųjų vėles keliantis per Stiksą, arba Acheroną, šešėlių karalystėn.

56 *...kaip įprasta pirmąją Devintinių savaitę...*— po Devintinių aštuonias dienas būdavo iškilmingai švenčiama Kristaus Kūno ir Kraujo šventė, o keliaujantys artistai atlikdavo religinio pobūdžio vaidinimus — misterijas.

57 *...Niso ir Eurialo, taipgi Pilado ir Oresto draugyste...*— *Nisas ir Eurialas* — Vergilijaus „Eneidos" personažai, Enėjo palydovai; Orestas, Agamemnono ir Klitemnestros sūnus, pabėgęs į Kolchidę, taip susidraugavo su Kolchidės karaliaus sūnum Piladu, jog abu buvo pasirengę aukotis vienas dėl kito.

58 *...Nendrės ietimis pavirto...*— Eilutė iš ispanų rašytojo Chineso Pereso de Itos (Ginés Pérez de Hita, 1544—1619) romano „Granados vidaus karų istorija"; riterių rengiamuose draugiškuose turnyruose būdavo kaunamasi nendrėmis.

59 *...iš arklio — atsidavimo.*— Visas tas žinias M. de Servantesas paėmė iš Plinijaus Vyresniojo (Caius Plinius Major, 23—79) „Gamtos mokslų istorijos".

60 *...juk burna kalba tai, ko pertekusi širdis.*— Citata iš Šventojo Rašto, Mato, XII, 34; Luko, VI, 45.

61 *Kasildėja Vandalietė* — M. de Servanteso sugalvotas vardas pagal analogiją su Dulsinėja Tobosiete; Vandalija, arba Tartesija, anksčiau buvo vadinama Andalūzija.

62 *Argi ne abu įkris į duobę?* — Citata iš Šventojo Rašto, Luko, VI, 39.

63 *Chiralda* — Sevilijos katedros bokštas, arabų pastatytas 1184—1196; 1568 m. ant bokšto buvo užkelta Bartolomės Morelio darbo keturiolikos pėdų aukščio statula su vėliava (vėtrunge) rankoje (*girar* — isp. suktis; iš čia — Chiralda).

64 *Gisando Jaučiai* — keturi milžiniški akmeniniai paminklai Avilos vyskupystėje, šv. Jeronimo de Gisando vienuolyne.

65 *Kabros bedugnė* — gili praraja netoli Kabros kaimo (Kordobos provincija), prietaringų žmonių įsitikinimu, vienas įėjimų į pragarą.

66 *...Kuo nugalėtasai vardu garsesnis...*— netiksli citata iš Alonso de Ersilijos poemos „Araukana" pirmos giesmės.

67 *...ji neneš daugiau nei du svarus vaško...*— tokia bauda būdavo uždedama religinių brolijų nariams už taisyklių nesilaikymą; vaškas būdavo sunaudojamas žvakėms lieti.

68 *...esama... poetų, kurie nesikenčia neįgylę, nors... grėstų... tremtis į Ponto salas...*— turimas galvoje romėnų poetas Ovidijus (Ovidius Naso, 43 pr. m. e.—

18), imperatoriaus Augusto ištremtas prie Juodosios jūros, tuomet vadinamos Pontu.

69 *...medžio, kurio niekados neužgauna perkūnas...*— Viduramžiais tikėta, jog žaibas netrenkia lauramedžio; šią nuomonę buvo paskleidęs romėnų gamtininkas Plinijus.

70 *Donas Manuelis Liūtietis (arba de Leonas)* — žr. I d. 286 paaišk.

71 *...su kalaviju... „šuniuku" paženklintu...*— *„Šuniukas"* — garsaus XVI a. tolediečio ginklininko Chuliano del Rejo ženklas.

72 *...laiminant Apvaizdai.*— Garsilaso de la Vegos Dešimto soneto antra eilutė.

73 *...ruonio odos perpetiniu diržu (mat spėjama... jisai sirgęs inkstais)...*— Tuo metu buvo manoma, jog ruonio oda apsauganti nuo inkstų ligų.

74 *Distribucinė teisė* pripažįsta kiekvienam tai, kas jam priklauso; *komutacinė teisė* nustato pareigų ir teisių atitikimą.

75 *...apdovanotam visomis dieviškosiomis ir pagrindinėmis dorybėmis... kaip... Nikolao-Žuvis...*— pasak Bažnyčios mokslo, esama trijų *dieviškųjų* dorybių (tikėjimas, viltis, meilė Dievui ir artimui) ir keturių *pagrindinių* (protingumas, teisingumas, susivaldymas ir tvirtumas). *Nikolao-Žuvis* — legendinis XV a. pabaigos italų plaukikas, vandenyje praleidęs didesnę gyvenimo dalį negu sausumoje.

76 *...ir pačios glosos...*— Glosos autorius — ispanų poetas Gregorijas Silvestrė (Gregorio Silvestre, 1520—1569).

77 *...apvainikuoti laurais... Kipre ar Gaetoje...*— Kipro ir Gaetos laureatas buvo garsus improvizatorius, M. de Servanteso amžininkas Chuanas Baptista de Vivaras.

78 *...padavimas... apie Piramą ir Tisbę...*— Babiloniečių padavimas, apdainuotas Ovidijaus „Metamorfozėse": Tisbei belaukiant savo mylimojo Piramo sutartoje vietoje už miesto, netikėtai pasirodžiusi liūtė, ir Tisbė pabėgusi palikdama savo šydą; atėjęs Piramas pagalvojęs, kad jo mylimoji būsianti žvėries sudraskyta, ir kardu persismeigęs krūtinę; Tisbė radusi jį nebegyvą ir iš sielvarto nusižudžiusi tuo pačiu kardu.

79 *...lyg dvasininkus, lyg studentus...*— Viduramžiais ir dvasininkai, ir studentai vilkėdavo vienodu apdaru.

80 *...nors ir kaip priešintųsi tam Lanselotas...*— Iš tikrųjų karalienės Gvineverės vyras buvo karalius Artūras, o Lanselotas — jos mylimasis.

81 *...įkalęs vinį į Fortūnos ratą.*— Buvo manyta, jog įkalus vinį į Fortūnos ratą, jis visados suksis vienodai.

82 *...versti sajagiečio kalbėtiolediškai...*— Sajago srities tartis buvo laikoma prasčiausia, o Toledo — gryniausia visoje Ispanijoje.

83 *...Odminių kvartale arba Sokodovere...*— *Odminių kvartalas* — Toledo pakraštys. *Sokodoveras* — aikštė, kurioje rinkdavosi visuomenės padugnės.

84 *Machalaonda* — miestelis už trijų mylių nuo Madrido, užkampio sinonimas.

85 *...šokis — iš tų, kurie vadinami vaidybiniais.*— Pantomima, lydima dainų ir šokių.

86 *...palikdamas užpakaly Egipto puodus...*— žr. I d. 176 paaišk.

87 *...galėsiąs vadintis vyro vainiku...*— Iš karaliaus Saliamono pamokymų.

88 *...pasakoju apie... Magdalietės Angelą, apie Vesingeros griovį Kordoboje... neužmirštu paminėti Pjocho, Kanjo Dorado nei Prioros fontanų...*— *Magdalietės Angelas* — šv. Marijos Magdalietės bažnyčios Salamankoje vėjarodis. *Vesingeros griovys Kordoboje* — nuleidžiamasis griovys, kuriuo tekėdavo nešvarus vanduo iš Žirgo aikštės. *Pjocho, Kanjo Dorado, Prioros fontanai* — fontanai Madrido Prado parke.

[89] ...„*Vergilijaus Polidoro papildymu*"...— *Vergilijus Polidoras* (Vergilio Polidoro, 1470—1555) — italų istorikas, traktato „Apie išradimus" autorius.

[90] ...*man vienam likimo lemtas*.— Eilutė iš vieno romanso apie Galijos Amadį.

[91] ..*Prancūzų Uolos Dievo Motina su Gaetos Trejybe*...— *Prancūzų Uolos Dievo Motina* — vienuolynas Alberkos kalne, Salamankos srityje. *Gaetos Trejybė* — Švenčiausiosios Trejybės koplyčia Gaetos saloje, Italijoje.

[92] *O... Montesinai... Durandartai... Belerma!* — *Montesinas* ir *Durandartas* — senovės ispanų romansų herojai; Durandartas kovėsi Ronsevalyje ir mirė ant Montesino rankų. *Belerma* — Durandarto mylimoji.

[93] ...*ašaringoji Gvadiana... belaimės Ruideros dukros*...— Apie Gvadianos upę ir jos intakus, vadinamus Ruideros ežerais, sudėtas liaudies padavimas, kurį M. de Servantesas ima pagrindu Don Kichoto nuotykiui Montesino oloje.

[94] *Fugerai* — vokiečių bankininkų giminė, finansavusi Ispanijos karalius.

[95] *Infantas donas Pedras Portugalas* — Portugalijos karaliaus Jono I sūnus ir karaliaus Henriko Jūrininko (1394—1460) brolis, žemėlapių kolekcionierius.

[96] *Pažįstu tokį kunigaikštį*...— M. de Servantesas turi galvoje grafą Lemietį, kuriam paskyrė „Don Kichoto" pirmą dalį.

[97] *Segidilija* — ispanų liaudies daina, keturių arba septynių eilučių eilėraštis.

[98] ...*pasak Terencijaus*...— *Terencijus* (190—156 pr. m. e.) — romėnų komediografas, turėjęs didelę įtaką Vakarų Europos dramos vystymuisi. Čia Don Kichotas klaidingai priskiria šiuos žodžius Terencijui.

[99] *Rechidoras* — miesto (arba kaimo) savivaldybės narys.

[100] ...*Melisendros išvadavimą*.— *Melisendra* ir *Gaiferas* — senovės ispanų romansų herojai. Melisendra, Karolio Didžiojo duktė ir jo sūnėno Gaifero sužieduotinė, vestuvių išvakarėse pagrobiama maurų ir ilgus metus kamuojasi jų nelaisvėje, kol pagaliau ją išvaduoja Gaiferas.

[101] *Heraklio stulpai* — du kalnai abipus Gibraltaro sąsiaurio, su kuriais, pasak padavimo, susijęs vienas iš dvylikos Heraklio žygdarbių.

[102] ...*milžinę Anaduoną*...— Sančas Pansa kaip paprastai darko vardus: *Andadona* — pasišlykštėtina milžiniško ūgio moteris, „Galijos Amadžio" veikėja.

[103] „Operibus credite, et non verbis" — tikėkite darbais, ne žodžiais (*lot.*). Citata iš Šventojo Rašto, Jono, X, 38.

[104] *Nutilo ir tiriečiai, ir trojėnai*...— Pirma eilutė iš „Eneidos" II giesmės ispaniškojo vertimo (vertė Gregorijas Ernandesas de Velaskas, 1557).

[105] ...*vedžiojant judriomis miesto gatvėmis*.— Šis bausmės būdas buvo inkvizicijai įprastas.

[106] ...*vyrams su lazdom*.— Fr. de Kevedo eilėraščio „Eskaramano laiškai Mendesui" (1613) ištrauka.

[107] *Nestoras* — Pilo karalius, dalyvavęs Trojos apsiaustyje ir, pasak padavimų, gyvenęs tris šimtus metų.

[108] ...*lygiai kaip karalius donas Rodrigas*...— Valdant paskutiniajam gotų karaliui Rodrigui, į Pirėnų pusiasalį įsiveržė arabai.

[109] ...*aštuoniomis*...— dabartiniu laiko skaičiavimu — trylika valandų penkiasdešimt minučių.

[110] ...*relochiečiai... pravardžiuoja „laikrodininkais"*...— Pavadinimas La Relocha kilęs iš isp. žodžio *el reloj* — laikrodis.

[111] ...*būtų sudėję trofėjų*.— *Trofėjus* — paminklas pergalei pažymėti, sudėtas iš priešo ginklų, šarvų, vėliavų ir t. t.

112 *Basieji broliai* — žr. I d. 212 paaišk.

113 *Rifų kalnynai* — diduma senovės autorių nesutarė, kur esą tie kalnai; kai kas aiškina, jog tai Karpatai.

114 *Rytų Indija* — taip M. de Servanteso laikais vadinta Centrinė Amerika.

115 *...kai tik pasitaikydavo proga... beregint stverdavo ją už kuodo.*— Proga visad būdavo vaizduojama plika galva, bet su kuokštu plaukų.

116 *...nuskendo Eradūroje...*— Eradūros uoste, netoli Malagos, 1562 m., kilus audrai, nuskendo dvidešimt dvi galeros ir žuvo keturi tūkstančiai žmonių; visi Sančo pasakojime pateikiami vardai neišgalvoti.

117 *...nebent Parasijo, Timanto ir Apeleso teptukai arba Lisipo kaltas...*— *Parasijas* (V a. pr. m. e.), *Timantas* (IV a. pr. m. e.), *Apelesas* (IV a. pr. m. e.) — graikų dailininkai. *Lisipas* (IV a. pr. m. e.) — graikų skulptorius.

118 *...į paties Sido Ruiso Dijaso Nukariautojo krėslą...*— t. y. į dramblio kaulo krėslą, kurį Ruisas Dijasas (žr. I d. 47 paaišk.) paėmęs kaip grobį atkariaudamas Valensiją nuo maurų ir padovanojęs Kastilijos karaliui Alfonsui.

119 *...skruzdei sparnai išdygsta...*— Sparnuotosios skruzdės, patinai, nesugeba prasimanyti maisto ir žūva.

120 *...artojas Vamba... žengė tiesiai Ispanijos sostan...*— vienas paskutiniųjų gotų karalių Vamba (672—680), pasak liaudies padavimo, buvęs paprastas valstietis.

121 *...Mikaeliui Verinui, florentibus occidit annis...*— *Mikaelis Verinas* — italų poetas, trijų sentencijų knygų autorius, miręs septyniolikos metų; poeto mirtį paminėjo Andželas Policianas eilėraščiu, prasidedančiu žodžiais: Verinus Michael florentibus occidit annis — Mikaelis Verinas mirė pačiame žydėjime (*lot.*).

122 *...Graikijos Komandoras* — šv. Jokūbo ordino komandoras Ernanas Nunjesas de Gusmanas, patarlių rinkinio sudarytojas, graikų kalbos dėstytojas, todėl ir pramintas Graikijos Komandoru.

123 *Ditas, arba Plutonas* — Požemio karalystės dievas.

124 *Kandajos karalystė* — legendinė Azijos karalystė, Indokinija.

125 *...prilygtų geram martiškiam žirniui...*— Marto miestas (Andalūzija) garsėjo ankštinėmis kultūromis.

126 *...Tibaro aukso ir Pankajos balzamo.*— *Tibaras* — pasak senovės autorių, auksinga upė Afrikoje. *Pankaja* — Vergilijaus „Georgikose“ minimas Arabijos kraštas.

127 „quis talia fando temperet a lacrymis?“ — Kas, tatai pasakodamas, galėtų sutramdyti ašaras? (*Lot.*) Eilutė iš Vergilijaus „Eneidos“ II giesmės.

128 *...nusirausiu barzdą maurų krašte...*— Maurai želdinasi barzdas.

129 *Potosis* — Bolivijos miestas, garsus sidabro rūdynais.

130 *...nei Bootu ar Peritoju, kaip, regis, vadinosi Saulės žirgai...*— Minimi vardai nėra Saulės (Febo) žirgų vardai. *Bootas* — graikiškas Jaučiaganio žvaigždyno pavadinimas; *Peritojas* — Tesėjo draugas, kartu su juo nusileidęs Požemio karalystėn pagrobti Prozerpinos.

131 *...Prancūzijos sostan.*— Magalona tapo ne Prancūzijos, bet Neapolio karaliene.

132 *Peralviljas* — miestelis netoli Siudad Realio (Lamanča), kur Šventoji brolija vykdydavo mirties nuosprendžius nusikaltėliams.

133 *...jaunikaičiui, kuris susimanė pasivažinėti savo tėvo Saulės vežimu...*— t. y. Fajetonui, už tai užsimokėjusiam gyvybe.

134 *...būsime pasiekę antrąją oro sritį...*— Don Kichotas remiasi Ptolemėjo pasaulio sandaros sistema, pagal kurią pasaulis sudarytas iš keturių regimų elementų

(žemės, vandens, oro ir ugnies) ir vieno neregimo (eterio), kur sukasi dangaus šviesuliai.

135 *...kas iš tikrųjų nutiko licenciatui Toralbai...*— Daktaras Euchenijas Toralba, savo akimis matęs, kaip 1527 m. gegužį Karolio V samdiniai nusiaubė Romą ir Vatikaną, inkvizicijos buvo apkaltintas raganavimu ir sudegintas ant laužo.

136 *...skristi pro septynias ožkytes* — t. y. pro Plejadų žvaigždyną.

137 *...visi Sanču vadina.*— Aliuzija į ispanų liaudies patarlę *al buen callar llaman sancto* (kas moka tylėti, šventuoju vadinamas); *sancho* — būdvardžio sancto liaudinė forma.

138 *...didįjį kordobiečių poetą* — t. y. ispanų poetą Chuaną de Meną (Juan de Mena, 1411—1456).

139 *Ir kurie užsiėmę pasaulio reikalais — kaip neužsiėmę...*— Citata iš apaštalo Pauliaus laiško korintiečiams, VII, 31.

140 *...šių dienų Enėjas...*— Užuomina apie Vergilijaus „Eneidos" herojų, netikėtai palikusį jį įsimylėjusią Didonę.

141 *Chaka* — kalnai Ispanijoje.

142 *Charama, Enaresas, Mansanaresas, Tachas, Arlansa, Pisuerga* — Ispanijos upės, kurių baseinas užima gana nedidelį plotą.

143 *Nežiūrėk į mano gaisrą nuo Tarpėjos aukšto skardžio...*— pasak padavimo, nuo Tarpėjos skardžio Neronas grožėjęsis Romos gaisru.

144 *...savo strėlėmis laimėjai...*— Altisidora kreipiasi į Don Kichotą taip, lyg šis būtų Kupidonas.

145 *...ąsočių sukiotojau...*— ąsočių sukiotoju Febas vadinamas todėl, jog kaitroje norisi gerti, o gaivinamieji gėrimai laikomi variniuose ąsočiuose, kuriuos reikia tolydžio sukioti, kad neįšiltų skystis.

146 *...prašom palenkti žemiau savo lazdą, jūsų malonybe...*— lazdos, teisėjų valdžios ženklo, vienas galas būdavo kryžiaus pavidalo.

147 *Aparisijo aliejus* — tam tikras XVI a. tepalas žaizdoms gydyti.

148 „perdicis autem pessima" — vietoj žodžio *perdicis* (kurapkos) Hipokrato aforizme yra žodis *panis* (duona).

149 *Tirteafuera* — miestelis Toledo provincijoje; patsai žodis *tirteafuera* (tikriau: *tirateafuera)* reiškia *nešdinkis.*

150 *...be to, esu baskas.*— Iš Baskų krašto būdavo daugiausia pareigūnų.

151 *...jis pabučiavo sau dešinę ranką...*— Taip būdavo patvirtinamas iškilmingas pažadas.

152 *Ovjedo Asturija* — kita Asturijos dalis vadinosi Santiljanos Asturija.

153 *...mat buvo iš kalniečių.*— Šiaurės Ispanijos gyventojai pirmieji pradėjo išsivaduojamąjį karą prieš arabus ir todėl laikė save labai kilmingais.

154 *Andradilja* — M. de Servanteso laikų sukčius.

155 *Aranchuesas* — Ispanijos miestas netoli Madrido, garsus savo fontanais.

156 „dubitat Augustinus" — Augustinas abejoja *(lot.).* Posakis, vartojamas viduramžių ginčuose, pabrėžiant šv. Augustino autoritetą.

157 *...panašus į stuobrį, varlių karalių...*— užuomina apie romėnų pasakėtininko Fedro pasakėčią „Varlės, prašančios karaliaus": Jupiteris, išklausęs varlių prašymą, numetė joms stuobrį, bet, joms paniekinus tokį karalių, nusiuntė slibiną, ir jis visas jas surijo.

[158] „amicus Plato, sed magis amica veritas“ — Platonas man draugas, bet tiesa — dar didesnė draugė *(lot.)*. Citata iš Aristotelio „Etikos“.

[159] *...užmokėkit... už pristatymą...*—tuo metu už laiško pristatymą mokėdavo gavėjas.

[160] *..skruzdžių sparneliai...*— žr. II d. 119 paaišk.

[161] *..kaip tu išdrįsai grįžti Ispanijon?* — 1609—1613 m. Ispanijos karaliaus Pilypo III įsakais visi moriskai (krikštyti maurai) buvo ištremti į Afriką; nepaklususiems grėsė mirties bausmė. Taip buvo ištremta iki devynių šimtų tūkstančių moriskų.

[162] *...vadinamą kavjaliu* — t.y. juodaisiais ikrais.

[163] *..ir nėmaž nesigraužė...*— Ironiškai pritaikyta eilutė iš romanso apie Neroną, ramiai stebintį Romos gaisrą.

[164] *...Galjanos rūmais ir žydinčiais sodais...*— Čia turima galvoje maurų princesė, gyvenusi Tolede, ir tariamai ištekėjusi už Karolio Didžiojo.

[165] *...nusižengią̧s šventosios Bažnyčios susirinkimo įsakui...*— Turimi galvoje Tridento susirinkimo nutarimai (1545—1563), draudžiantys dvikovas.

[166] *...padalijo... saulę...*— t.y. taip sustatė dvikovos dalyvius, kad saulė vienodai šviestų abiem į akis.

[167] *Bėgly Enėjau, atšiaurus Virenai...*— *Enėjas,* Vergilijaus „Eneidos“ herojus, paliko jį pamilusią Didonę, o *Virenas,* L. Ariosto „Pašėlusio Rolando“ herojus, pametė savo mylimąją Olimpiją.

[168] *...lig Siljos, / nuo Granados iki Lochos...*— *Silja* — Ispanijos miestas netoli Valensijos. *Locha* — Ispanijos miestas netoli Granados.

[169] *...dangaus karalystė jėga puolama...*— Citata iš Šventojo Rašto, Mato, XI, 12.

[170] *Grifas* — pasakiškas žvėris, pusiau erelis, pusiau liūtas.

[171] *Mendosa* — prietaringų žmonių pravardė.

[172] *„Šventasis Jokūbai, uždaryk Ispaniją!“* — Sančo klaidingai suprastas senovinis ispanų kovos šūkis: „Santiago, y cierra España!“ (Šventasis Jokūbas su mumis,— triuškink, Ispanija!). Sančas painioja veiksmažodžio *cerrar* prasmes: triuškinti ir uždaryti.

[173] *...agarenų pulkus.*— Agarenais tuo metu buvo vadinamos visos Afrikos tautos.

[174] *...pavydusis kalvių dievas apraizgė Venerą ir Marsą...*— Pasak mito, dievas Vulkanas apraizgė tinklu, nukaltu iš deimantų, Marsą ir savo žmoną Venerą.

[175] *Anteonas* — supainiota su Akteonu, kuris, pasak mito, už tai, kad pamatė Dianą nuogą upėje, buvęs paverstas elniu ir jo paties šunų sudraskytas.

[176] *...buliai... kurie ganosi Charamos pakrantėse.*— M. de Servanteso laikais buvo plačiai paplitusi nuomonė, kad ganyklos Charamos pakrantėse turinčios ypatingų savybių, teikiančių nepaprastos jėgos jose ganomiems buliams.

[177] *...Don Kichotas antroje dalyje jau nebemyli Dulsinėjos Tobosietės.*— Aveljanedos, Don Kichoto netikros antros dalies autoriaus, herojus, netekęs vilties atkerėti Dulsinėją, jos atsižada ir pasivadina Riteriu Be Meilės.

[178] *...užkliuvo kai kurie pratarmės posakiai...*— M. de Servantesas ten Aveljanedos vadinamas seniu, luošiu ir pavyduoliu.

[179] *... Pansos žmoną vadina Marija Gutjeres, nors tikrasis jos vardas — Teresa Pansa...*— Pirmoje dalyje ir patsai M. de Servantesas Teresą Pansą vadina čia Marija Gutjeres, čia Chuana.

[180] *Aš nei verčiu nuo sosto, nei sostan sodinu karalių...*— priežodis, kilęs iš senovinio romanso, kuriame apdainuojama Ispanijos karaliaus Petro Žiauriojo (1350—1369)

mirtis; jam kritus nuo brolio Enrikės de Trastamoros rankos, šio sąjungininkas, prancūzų karvedys Bertranas Diugeklenas, taręs: „Aš nei verčiu nuo sosto, nei sostan sodinu karalių, tik padedu savo senjorui".

181 ... *Donjos Sančos prieše senas*...— X a. romanso „Septyni Laros princai" žodžiai.

182 ...*esame ne per toliausia nuo Barselonos*...— Barselonos apylinkėse tais laikais plėšikavo gaujos piktadarių, kuriems tramdyti Katalonijos vicekaraliaus įsaku 1602 m. buvo įsteigta pašauktinių gvardija, vadinama „Sąjunga"; ilgainiui prasidėjo tarytum pilietinis karas, nes gvardijon buvo telkiami valstiečiai, kurie dažnai keldavo ginklą prieš senjorus. Vienam tokių gvardijos būrių vadovavo toliau minimas Rokė Ginartas.

183 *Oziris* — egiptiečių dievas, kurį Rokė Ginartas painioja su Buziriu, legendiniu Sicilijos tironu.

184 ..*aplinkui verpetų verpetai*...— Citata iš Senojo Testamento, XI Psalmė, 8 eil.

185 ...*tesprogsta pykčiu galvažudžiai*...— Čia plėšikai turi galvoje kitą gaują, siautėjusią Katalonijoje,— Kadeljus; Rokė Ginartas priklausė Njarų gaujai.

186 ..*kišies užantin juodai dienai*.— Šitoks Sančas vaizduojamas Aveljanedos „Don Kichoto" antroje dalyje.

187 *Eskotiljas, arba Eskotas* — vienas žymiausių to meto astrologų.

188 ..*su jo „Ištikimuoju piemeniu" ir ... „Aminta"*...— *„Ištikimasis piemuo"* — italų poeto Džano Batistos Gvarinio (1538—1612) eiliuota tragikomedija, 1602 m. Kristobalio Suareso de Figeroa išversta į ispanų kalbą. *„Aminta"* — italų poeto Torkvato Taso pastoralė, 1607 m. Chuano Martineso de Chauregio išversta į ispanų kalbą.

189 *„Sielos šviesa"* — dominikono Felipės de Meneseso teologijos traktatas; pirmas leidimas pasirodė 1556 m.

190 ..*sulauks kiaulė švento Martyno*...— per šv. Martyną Kastilijoje paprastai būdavo skerdžiamos kiaulės.

191 *Monžuikas* — Barselonos tvirtovė.

192 *Ana Felisa* — Ana Laimingoji (feliz — *isp.* laimingas).

193 *Donas Bernardinas de Velaskas, Salasaro grafas* — Kastilijos pėstijos vyriausiasis komisaras, kuriam buvo įpareigota stebėti maurų trėmimo įsako vykdymą.

194 *Boskanas pasivadino Nemorosu*...— M. de Servanteso laikais buvo manoma, jog Nemoroso (*isp.* Girinio) slapyvardžiu rašąs poetas Almogaveras Chuanas Boskanas (Almogáver Juan Boscan, 1495—1540), tačiau šiuolaikinių literatūros mokslininkų nustatyta, jog tai buvęs Garsilasas de la Vega; kaip tik jo I ir II eklogių veikėjai yra piemenys Salisijas ir Nemorosas.

195 „Post tenebras spero lucem" — po tamsybių tikiuosi šviesos. (Citata iš Senojo Testamento, Jobo, XVII, 12.)

196 ...*už dainių Trakijos senosios*...— t.y. už Orfėją.

197 *Radamantas* — Dzeuso ir Europės sūnus, drauge su Eaku ir broliu Minu teisęs mirusiųjų vėles.

198 *Nemrodas* — Babilono karalystės įkūrėjas, statęs Babelio bokštą, kad galėtų pasiekti Dangų (Senasis Testamentas, Pradžios kn., X).

199 ..*it marmuras dejonėms abejingas*...— Garsilaso de la Vegos pirmos eklogės pradžia.

200 ..*kelias josios nuo gimimo ligi mirties — neilgas*.— Netikras „Don Kichotas" neturėjo pasisekimo ir nebuvo pakartotinai leidžiamas nei XVII a., nei XVIII a. pirmoje pusėje.

[201] *..sulūžo Apolono vežimo tekiniai...*— pasak graikų mitų, Apolonas, Saulės dievas, važinėdavęs dangaus skliautu.

[202] *Mingas* — žr. II d. 12 paaišk.

[203] *Jakopas Sanadzaras* (1456—1530) — italų humanistas ir poetas, pusiau eiliuoto pastoralinio romano „Arkadija" (1504) autorius.

[204] *..septyni Graikijos miestai... ginčijosi dėl Homero.*— Viename senovės dvieilyje kalbama apie „septynis miestus", prisiskiriančius garbę būti Homero gimtine, kuri tiksliai nežinoma.

[205] *..skirtas šitas darbas šventas.*— Chineso Pereso de Itos „Granados vidaus karų istorijoje" cituojamo romanso ištrauka.

[206] *..apsimetėlis tordesiljiškis rašeiva* — t.y. netikrojo „Don Kichoto" autorius.

[207] *...boginti jų į Senąją Kastiliją...*— Netikrojo „Don Kichoto" pabaigoje autorius žada papasakoti apie Don Kichoto nuotykius Senojoje Kastilijoje.

Parengė VALDAS PETRAUSKAS

TURINYS

ANTRA DALIS

25 KNYGA

MIGELIS DE SERVANTESAS SAAVEDRA

IŠMONINGASIS BAJORAS DON KICHOTAS LAMANČIETIS

II
tomas

Tituliniame puslapyje:

El Greko (1540—1614) „Toledo peizažo“ fragmentas
Parengė dailininkas *Linas Spurga*
Redaktorė *B. Gedgaudaitė*. Meninis redaktorius *L. Spurga*
Techninė redaktorė *B. Šlivinskienė*. Korektorius *U. Čebelis*

SL 257. Tiražas 20 000 egz. Užsakymas 582.

Išleido UAB „Vaga“, Gedimino pr. 50, 2600 Vilnius
Rinko ir spausdino „Spindulio“ spaustuvė, Gedimino 10, 3000 Kaunas
Kaina sutartinė

Servantesas Saavedra M. de.
Se-126 Išmoningasis bajoras Don Kichotas Lamančietis / Iš isp. k. vertė, [str., p. 497—508, ir paaišk. parašė] V. Petrauskas.— V.: Vaga, 1995.— (Pasaul. literatūros b-ka / Red. komis.: G. Baužytė-Čepinskienė ir kt.; Kn. 25. Literatūra iki XIX a.).

T. 2.— 1992.— 523 p.

Antroje dalyje toliau pasakojama išmoningojo bajoro Don Kichoto ir jo ištikimojo ginklanešio Sančo Pansos istorija, jų žygiai bei nuotykiai.

UDK 860-31